

DICTIONARELE
ALBATROS

ROMULUS VULCĂNESCU

DICTIONAR
de
ethnologie

SUPRACOPERTA: GH. MARINESCU

DICȚIONAR

etnologia

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI:

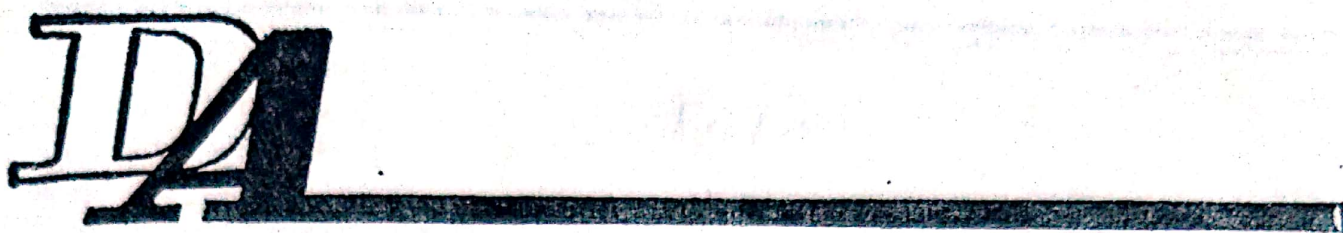
Prof. dr. I. IORDĂCHEL

Dr. O. PAPADIMA

Dr. P. PETRESCU

C. COȘMAN

BUCUREȘTI • 1979

ROMULUS VULCANESCU

DICTIONAR de etnologie

- I. TERMINOLOGIE
- II. PERSONALITĂȚI

EDITURA ALBATROS

DICȚIONAR
de etnologie
ROMULUS VULCĂNESCU
DICȚIONAR
de etnologie
I. TERMINOLOGIE
II. PERSONALITĂȚI
EDITURA ALBATROS

PREFAȚĂ

O viziune epistemologică asupra etnologiei trebuie să reflecte din plin procesul dialectic de particularizare și universalizare a domeniului, studiul variabilității creațiilor materiale și spirituale succesive în timp și spațiu, al civilizațiilor și culturilor **concrete**-istorice, ca entități etnice. De aceea, pentru etnologia actuală, mai mult decât pentru alte științe umaniste, problema specificului național ca reflectare a universalului prin particular se pune cu acuitate. Toate definițiile date și analizele efectuate până în prezent relativ la specificul național s-au referit, în parte sau în ansamblu, la modul de viață comunitară, la gândirea **colectiv**-istorică, la creația materială și spirituală. În prezent se pun premisele unor definiții noi, de tip **statistico**-matematic, asupra esenței dialectice a fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură, și, prin aceasta, a specificului național. În aceste definiții intră, pe lângă elemente deja cunoscute, și altele, neglijate sau nebănuite până acum: inventivitatea creatoare, capacitatea de realizare a creației, dinamica social-istorică a creației, re-crearea ecosistemului ambiant, umanismul ecologic. În contextul istoric al cercetărilor actuale, etnologia s-a impus ca o știință fundamentală, complexă, polivalentă și aplicativă, pusă în serviciul progresului contemporan. Așa se explică de ce și cum, în epoca noastră, obiectivele, realizările și implicațiile ei multiple s-au cristalizat în toate formele de creație științifică (tratate, manuale, monografii, eseistică, dicționare etc). Dintre toate aceste forme de creație științifică, dicționarele sunt cele care exprimă alături de tratate și manuale, pe

plan internațional și național, gradul de creștere a interesului general-teoretic pentru etnologie. Constatând acest interes crescând, ne-am propus elaborarea unui dicționar de etnologie, ca un instrument de lucru care să corespundă atât complexității problematicei științei românești contemporane, cât și formei de creație proprie genului.

În această formă selectivă, Dicționarul... cuprinde numai două părți distincte, interdependente prin conținutul lor științific:

1. Partea I, consacrată terminologiei generale, în care redăm, pentru majoritatea conceptelor de bază ale etnologiei, definiții deschise, mai mult genetico-funcționale, decât definiții închise, deductiv-silogistice. De aceea, am insistat uneori asupra termenilor încă discutabili, însă al căror conținut epistemologic exprimă ceva nou, suscitând reveniri insistente și plusuri de elaborare. Și, dimpotrivă, am fost mai totdeauna laconici cu termenii contingenți etnologiei, sau, uneori, i-am eliminat. În această situație am luat poziție, cum era și firesc, fața de imprecizia, ambiguitatea, polivalența artificială a termenilor, pe care îi considerăm „infatuați”, a conceptelor impregnate de pedantism steril, pentru a nu lăsa impresia celor care vor consulta dicționarul că îi socotim indispensabili în știința etnologică.

Apariția ideilor noi în etnologie, ca de altfel în toate științele sociale, a solicitat insistent, cum încă solicită, crearea de termeni noi, care să le exprime conținutul. Însă crearea de termeni noi presupune pe lângă cunoașterea teoretică a conținutului de idei la care se referă și cunoașterea practică a limbajului general-științific.

Este deci normal ca ideile etnologice inedite să fie conturate, definite și exprimate terminologic de noi concepte. În aceste condiții se poate analiza judicios dacă termenii noi, creați în limba maternă sau adoptați din alte limbi, sunt necesari comunicării științifice respective, dacă sunt conformi cu accepțiunile care li se atribuie și dacă se pot integra structural-morfologic și funcțional-lexicografic în limba maternă a omului de știință sau în știința care îi folosește.

În secolul al XX-lea a început o luptă terminologică fără precedent în istoria științei, referitoare la clarificarea conținutului conceptelor comune mai multor discipline înrudite, la unificarea

programată a modului lor de a se exprima logic și plastic totodată, la încadrarea lor în contextul științei care le generează și la racordarea lor la terminologia generală a sistemului de științe contemporane. Această luptă mai are însă în vedere și umplerea golurilor lexicale rezultate din crizele de creștere terminologică a științelor noi. Acest proces a fost anticipat (și însoțit) uneori de invenții vitate lexicală sterilă, alteori de inventivitate lexicală fecundă. Dacă ne referim în special la inventivitatea lexicală fecundă, constatăm că aceasta a luat, în a doua jumătate a secolului nostru, forma îngrijorătoare a unei explozii conceptuale fără precedent. În această conjunctură istorică specială, în care se relevă, pe de o parte, relativitatea oricărui termen de specialitate și, pe de altă parte, absolutizarea terminologică, am socotit o obligație de ordin profesional să nu neglijăm termenii noi care bat insistent la poarta științei de care ne ocupăm, l-am primit și le-am acordat atenția cuvenită în contextul dicționarului, sesizând cititorului pericolele ce pot surveni din înțelegerea lor greșită și utilizarea lor necontrolată. Am acceptat termenii noi din domeniul etnologiei generale și al științelor etnologice particulare, care facilitează exprimarea ideilor îndrăznețe, cucerite recent de etnologie pe plan universal și care antrenează dialogul etnologilor români cu etnologii străini. Unele din conceptele etnologiei românești au fost ridicate la rangul de creații terminologice universal-valabile, în funcție de necesitățile de exprimare a unui conținut nou, relevat de știința etnologică românească.

Am conceput dicționarul, sub aspect epistemologic și taxonomic, ca un tratat de etnologie scris în ordine alfabetică, în care am acordat prioritate temelor și problemelor noi, ajunse la maturitate conceptuală și am insistat mai puțin asupra temelor și problemelor care mai comportă încă discuții și precizări din punct de vedere terminologic.

La redactarea Dicționarului de etnologie am folosit, la modul ilustrativ, experiența lexicografică și modelele tehnice deja existente în alte literaturi, ca și rezultatele multiplelor precizări și comentarii de termeni din lucrări de tipul monografiilor tematice sau al studiilor teoretice și al comunicărilor la congrese internaționale, la simpozioane, colocvii, mese rotunde.

În concordanță cu această concepție lexicologică, am urmărit în expunerea termenilor de circulație contemporană câteva obiective precise:

- Introducerea și adaptarea în limba română a terminologiei strict necesare înțelegerii structurii și funcțiunii tot mai complexe a fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură fără a neglija ineditul și expresivul)

- Prezentarea accesibilă a terminologiei generale sau pe cale le a deveni generală în etnologie, pentru lărgirea orizontului cunoașterii științifice și comprehensiunea unei discipline pe cât de complexe pe atât de solicitate în vremea noastră;

La baza dicționarului nostru stau, în primul rând, cuceririle dobândite de cercetarea extensivă și intensivă a structurii, funcțiunii, valorii și aplicațiilor etnologiei generale și a sistemului de științe etnologice particulare, în contextul științelor contemporane/ în al doilea rând, principiile lexicografice, teoretice și didactice, dintre care menționăm:

- Includerea în lista alfabetică a termenilor generali, a tuturor conceptelor specializate, în curs de specializare sau acceptate în prezent prin consens cvasiunanim, până la generalizarea și definitivarea lor obiectivă;

- Enunțarea unor definiții care să reflecte fenomenele și faptele etnologice în procesul lor de sesizare și precizare terminologică;

- Alcătuirea unui îndreptar de concepte-cheie care să dea o imagine esențială și clară a preocupărilor de bază ale etnologiei actuale.

- Trimiterea la sursele de informații teoretice pentru documentare, surse indicate uneori și în articolele dedicate terminologiei și mai cu seamă în cele dedicate personalităților;

2. Partea a II-a, consacrată fișelor biobibliografice ale unor etnologi sau oameni de știință ce au contingentă cu etnologia, care au promovat direct sau indirect cercetările etnologice. A în înregistrat pe

pionierii etnologiei, pe reprezentanții de seamă din trecut și prezent, marcând pe cei care au fundamentat școli, curente și direcții de cercetare semnificative, ca și pe cei care au pus bazele unei cercetări etnologice naționale. Fișele biobibliografice urmăresc să redea în câteva linii portretul compozit sau profilul științific particular, ca și trăsăturile caracteristice, care încadrează pe cei în cauză în istoria disciplinei din perspectiva secolului corespunzător.

Consultarea Dicționarului trebuie să abordeze sincronic cele două părți, pentru a lega între ele conceptele care privesc aspectele comune sau diferențiale luate în considerație pentru a le cuprinde astfel cât mai deplin înțelesul lor raportat la creatorii lor.

Un dicționar de specialitate se consultă sistematic, în **diagonală** și serial; în diagonală, prin termenii convergenți, ce se referă la conținuturi de idei omologe sau paralele, și serial, prin familiile de termeni ce derivă din aceeași rădăcină sau folosesc desinențe semantice analoge. Numai astfel termenii mai dificili pot fi înțeleși în evoluția și sensurile lor și apreciați în contextul lor taxonomic variat. De la lectura conceptelor trebuie să se treacă treptat la creatorii lor, din partea consacrată fișelor biobibliografice pentru a lărgi astfel turul de orizont al înțelegerii urmărite. Recomandăm consultarea încrucișată, deoarece lectura dintr-un compartiment al dicționarului a fost astfel concepută încât să se sprijine (cât mai complet) pe materialele aferente din celălalt compartiment (pe lângă indicațiile de trimitere de la **sfârșitul** articolelor, folosim pe parcurs, cu același rol, asteriscul).

Unitățile de cercetare științifică, instituțiile muzeale și **publicațiile de etnologie** le-am prezentat prin inventariere selectivă **pentru a orienta pe cititor în vasta activitate consacrată, direct sau indirect, studiului civilizației și culturii pe plan internațional.**

În încheiere, ținem să precizăm că Dicționarul de etnologie pledează, în mod deliberat, pentru prezența activă și contribuția concretă a oamenilor de știință români la dezbaterile terminologiei generale și particulare a etnologiei și, prin aceasta, la marile probleme ale acestei științe pe plan universal.

Autorul este conștient că, în efortul lui de a reflecta progresele

actuale ale etnologiei, i-au putut scăpa chiar și în această formă, selectivă unele aspecte. El mulțumește anticipat tuturor cititorilor care le vor sesiza și promite să țină cont de ele, într-o eventuală nouă ediție.

ACIVILIZAȚIE – 1. proces de schimb inegal între două forme de civilizație, deosebite prin conținut și formă, care au intrat într-un contact lent sau violent. Schimbul se realizează pe linia paralelismelor, similitudinilor și analogiilor, dar și pe aceea a particularităților, disimilitudinilor și diferențelor; 2. proces de adaptare unilaterală sau reciprocă între două forme de civilizație, referitor la ceea ce una din ele aduce în plus față de cealaltă. Această adaptare are loc între civilizația sătească și cea urbană, între civilizația tradițională și cea modernă, între civilizația agropastorală și cea industrială, între civilizația europeană și cele extraeuropene; 3. rezultatul contactului între două forme de civilizație compatibile: prin **poligeneză**, prin succesiunea în timp și spațiu, prin convergența într-un context superior de viață; între etapele succesive ale civilizației unui popor în diferite stadii de dezvoltare istorică; între civilizațiile unor popoare ce conviețuiesc în aceeași regiune istorico-geografică; între civilizațiile ce conlucrează în același scop social-istoric. Termenul de a. nu trebuie despărțit de cel de **aculturație***, deoarece amândoi exprimă esența transformărilor interdependente care au loc în viața unei comunități sociale. A. sesizează reversul material al transformărilor multilaterale ale societății, iar acculturația pe cel spiritual. Conceptele nu se anulează, ci se complinesc reciproc (Romulus Vulcănescu, **Acivilizația și acculturalia**, două fațete ale aceluiași fenomen, 1974). V. **aculturație**.

ACULTURAȚIE – proces de schimb inegal al elementelor (obiceiuri, datini, valori, simboluri) și formelor de cultură (rurală, urbană, tehnică etc.) realizat între două societăți deosebite sub ra

etnologiei se referă la variațiile concomitente ale transformărilor culturale în timp și spațiu, la natura și rolul acumulărilor cantitative ale acestor variații și la dinamica lor social-istorică. V. acculturalie, antropocultură, enculturație.

AD MI GRAȚIE V. piigratie.

AFRICANITATE – I. caracter social-istoric, care, pe de o parte,

diferențiază cultural comunitățile etnice africane și, pe de altă parte, unifică cultural aceste comunități diferențiate într-o mișcare de idei amplă și dinamică. Jaques Maquet, un africanist francez, definește a. ca „unitate realizată din ansamblul elementelor ce desemnează o configurație comună și proprie diferitelor societăți ale Africii tradiționale”; 2. ansamblu de trăsături materiale și spirituale comune diferitelor unități etnice africane. Ceea ce caracterizează a. este în acest caz modul de viață, cu formele lui de civilizație și cultură. Aceste trăsături comune unităților etnice africane se datoresc ecologiei, structurii etnotipice, migrației, nomadismului, modului de producție tradițional etc. Ele sunt proprii stadiilor istorice trecute și sunt analoge uniformității climatului spiritual; 3. modalitatea complexă de viață bazată pe manifestări de civilizație și cultură proprii societăților tradiționale africane și de progres social rezultat din mișcarea de deșteptare națională a popoarelor africane.

AFROAMERICANISTICĂ – disciplină care se ocupă cu studiul istoric complex al structurii civilizației și culturii americane (amerindiene, latino-americane și an-glo-americane), rezultate în urma bio- și socio-influențelor grupurilor etnice africane, transplantate ca sclavi, începând din 1617, în America de Nord, Centrală și de Sud (sec. XVI – XIX). A. urmărește să cunoască gradul, forma și structura greșii de civilizație și cultură aduse de transplantul de populație africană celei amerindiene sau europeide din America. A. pune accentul pe studiul metisajului în general între descendenții foștilor sclavi africani și elementele autohtone și heterohtone din America, și pe cel al modurilor de civilizație și cultură rezultate din acest metisaj.

AFROASIATĂSTICĂ – disciplină care se ocupă cu studiul complex, sub raportul civilizației și culturii, al popoarelor rezultate din amestecul băștinașilor cu unele populații migrate din Asia în Africa, în primul rând, și din Africa în Asia, în al doilea rând. A. cercetează influențele reciproce între aceste popoare, acivilizația* și aculturația* lor, mixajul biosocial în transplantul de etnii, eficiența acestui mixaj sub raportul contribuției la civilizația și cultura întregii omeniri. V. africanistică, asiatică.

AGAMIE – lipsa unui regim juridic privind căsătoria în societatea primitivă.

port cultural și intrate în contact direct, parțial sau total, de scurtă sau lungă durată, lent sau violent. Trebuie deosebită de schimbarea culturală și de asimilare, care sunt doar aspecte ale a., și de difuziune, care în fond o însoțește în schimbarea culturală și în asimilare. Poate fi: 1. a. parțială și neforțată – un proces lent de schimb, în care una din culturi, de obicei cea mai puțin organizată, mai apatică, adoptă conținutul sau forma culturii mai organizate, mai dinamice. Este o formă curentă de schimb cultural care prezintă două variante: a. reciprocă (conculturația), de valoare aproape egală (cultura daco-romană, galo-romană, ibero-romană); a. predominantă, efectuată în sens prioritar (a. juridică, ce reflectă în substanța ei dialectică o transformare completă a sistemului și instituțiilor juridice ale unui popor în urma cuceririi sau anexiunii teritoriale; 2. a. totală și forțată – proces violent de modificare integrală a unei culturi de către altă cultură. Se reflectă dislocarea și schimbarea masivă, prin mijloace coercitive, a culturii dominate de către cultura dominantă străină. Exterminarea și nivelarea diferențelor etnoculturale se datorează confruntării distructive între popoare, ca rezultat al unei politici culturale naționaliste, colonialiste și imperialiste. A. mai înseamnă și rezultatul celor două forme de schimburi culturale diferențiate. Cultura care a suferit modificări parțiale și lente, ca și cultura care a suferit modificări totale și violente, renunță la modelele lor culturale pentru a le adopta pe cele impuse prin difuziune sau prin forță. În prezent, se duce o luptă internațională organizată împotriva a. forțate, promovate în lume de unele state. Conceptul de a. este folosit paralel de antropologia socială, de antropologia culturală, de sociologia culturii și de etnologie. V. adaptare culturală, asimilare, enculturație, nativism, sincretism, transculturație.

ADAPTARE CULTURALĂ – proces de modificare a structurii și funcțiilor unei culturi în raport cu transformările ce intervin în condițiile ei social-istorice de manifestare. Termenul „adaptare” a fost preluat din biologie, în contactul lent sau violent dintre două popoare având culturi relativ deosebite intervin modificări de structură, care

privesc concepția despre viață și lume, organizarea socială, a științelor și artelor, numărul și sistemul instituțiilor culturale, comportamentul cultural. Modificările de structură relevă, inevitabil, modificări de funcțiune culturală. Problema a.c. a căpătat pe plan istoric două interpretări divergente. Pe de o parte, a.c. poate fi lentă, de tip evolutiv (determinism cultural), iar pe de alta – violentă, de tip revolutiv (revoluție culturală). În ambele cazuri, șir modelarea pieselor agricole (zolate, descoperite de arheologi în cercetările lor. Această reconstrucție și remodelare a instrumentarului agricol arhaic ne relevă modurile istorice de producție agricolă, aria și capacitatea de difuzare a a. și influențele de ordin suprastructural în viața societății. A. sedentară a promovat o cultură și civilizație cu așezări stabile, arhitectură solidă, căi de comunicație, vehicule adaptate solului etc. În istoria fiecărui popor, a. a exercitat influențe și a fost la rândul ei influențată de alte ocuziații de bază apărute succesiv, de concepția despre lume și viață (mitologic, filosofie, politică), de gradul de dezvoltare a cunoștințelor, științei și tehnicii, de capacitatea de satisfacere a necesităților de hrană și prin aceasta de bunăstare și progres.

ALCHIMIE – denumire dată chimiei în evul mediu. A. corespunde stadiului preștiințific al chimiei și a fost creată în antichitate, în China, Egipt, Asiria și alte părți ale lumii. Sacerdoții egipteni și chinezi o foloseau în temple pentru producerea și prelucrarea metalelor cultuale, între care aurul juca un rol predominant. Termenul ca atare a fost acreditat de arabi în sec. al VIII-lea și este format din chema, pământ negru”, cu virtuți magice, și particula al. În această accepție, el denumește arta pământukii negru sau arta neagră (a nu se confunda cu termenul omonim din istoria artei). În evul mediu, ca pseudoștiință, a. își cristalizează obiectivele: producerea aurului și argintului, metale nobile, din orice metal obișnuit (a-ramă, plumb) prin transmutarea calităților materiale în calități magice; producerea pietrei filo-sofale, posesoare virtuală de însușiri magice universale; producerea „panaceului universal” (elixirul vieții), înzestrat cu virtuți curative și regeneratoare; producerea „omului artificial” fkotnun-culus). Istoria a. reflectă efortul uman, pe o

anumită treaptă de dezvoltare, de a crea imposibilul pentru satisfacerea posibilului. A. a cedat în fața chimiei, fără ca aceasta din urmă să-i nege unele calități. Chimia actuală a reluat și rezolvat parțial problema transmutării energici și transformării elementelor. O contribuție românească la studierea istoriei a. a adus Hârcea Eliade (prin lucrările: Cosmologie și alchimie babiloniană, 1937; Methallurgy, magic and alchetry, 1939).

ALIENARE (înstrăinare) – cocept care exprimă, în general, îndepărtarea sau înstrăinarea a ceva (sau a cuiva) de natura sa proprie și transformarea în opusul său, în ostilul său. Înstrăinarea omului de propria esență, de propria sa natură, se datorează falsificării, degradării, denaturării, dezechilibrului, frustrării și dezumanizării conținutului însuși al activităților omenești și al rezultatelor lor. A. poate fit politici

A

AGRICULTURĂ – ocupație de bază apărută în neolitic care urmărește producerea alimentelor vegetale și care prin aceasta a condiționat structura materială și spirituală a modului de viață a unei comunități sociale. Producerea alimentelor vegetale a fost în trecut dependentă de sol, anotimp și capacitatea de muncă fizică a omului. A. a fost inițial itinerantă (adică mișcătoare, după solul virgin, căutat și valorificat de populațiile nomade), apoi a devenit sedentară (legată de un anume sol, îngrijit și conservat cu mijloace naturale de populațiile sedentarizate). Ultima formă de a. a descoperit asolamentul (alternarea culturilor) și a îmbunătățit fertilizarea. Pentru perioada primitivă se disting două forme subsecvente de a. celor menționate mai sus: a. sacră (magico-nițică) și a. profană (em-pirico-tehnică). A. sacră a recurs la rituri speciale ca să împiedice acțiunea malefică a unor spirite nefavorabile sau ca să provoace acțiunea benefică (de protejare și de fertilizare a pământului). Printre operațiile rituale care aveau loc cu ocazia muncilor agrare erau: vărsarea sângelui unui animal sacrificat pe pământ, dansu! de fecunditate în jurul arăturii, semănatul ritual efectuat de căpeteniile comunității, invocarea forțelor telurice la semănat etc. Apoi sărbătorirea celorlalte etape de muncă agricolă: culesul și împărțirea roadelor pământului. A. primitivă începe

cu descoperirea plantelor comestibile, observarea creșterii și domesticirea acestora. Un rol important în dezvoltarea a. se atribuie femeii (atât în a. sacră cât și în cea profană), considerată de etnologi ca doinestieioarea plantelor comestibile, iuventatoarea instrumentarului agricol și sistemelor arhaice de cultivare. Primele plante comestibile au fost descoperite cu circa 5.000 ani î.e.n. În sudul Asiei Centrale și în Africa de Nord. Cele mai rudimentare instrumente agricole au fost. bățul ascuțit de săpat (braca) și săpăliga, cu care se găurea sau se zgâria pământul. A. cu sapa a dezvoltat irigarea terenurilor agricole. Culegerea recoltei s-a efectuat cu mâna, prin smulgerea semințelor, frunzelor, lujerelor, apoi cu secera și coasa prin tăierea acestora la nivelul dorit. La sfârșitul neoliticului se petrece o imitație în a. odată cu inventarea râra Atorului și aratrului, un fel de pluguri simple, confecționate din cioturi de lemn sau cornuri de cerb, cu care se zgâria și șențuia pământul. Paralel se inventează secera de os, de piatră și mai târziu de metal. În epoca fierului apare plugul de lemn cu brăzdar de fier în Egipt (3.000 ani î.e.n...), în Europa (1500 ani î.e.n.). În epoca modernă se construiește plugul de fier cu mai multe brăzdare. După forma și elementele plugului s-au stabilit perioadele de dezvoltare a a. și sistemele de cultură a pârumbu-îui. S-a întreprins reconstrucția diferite forme de magie (curativă, apotropaică etc), de ritologie* și tabuism.

ANALIZĂ – metodă de cercetare științifică care descompune fenomenele și faptele ca întreguri în părțile lor constitutive, pentru a descoperi și studia în ce constau structura și relațiile lor dialectice. După natura ei a. poate fi psihologică, sociologică, etnologică, logică, matematică, istorică etc. După accentul pe care etnologul îl pune în descompunerea fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură, a. etnologică poate fi cantitativă (regresivă, progresivă, acumulativă, repetitivă) și calitativă (componentială, discriminatorie, în rețea). Atât a. cantitativă, cât și aceea calitativă, prin combinarea lor, redau structura, funcțiunea, dinamica și mesajul fenomenelor și faptelor supuse cercetării. V. sinteză.

ANALIZĂ ÎN REȚEA – formă de analiză calitativă, elaborată de antropologii americani sub numele de „net-work analysis”. Este o

analiză „egocentrică”, „subiectivă” a unor fenomene sau fapte obiective. Pentru a.în fenomenele și faptele de analizat prezintă trăsături specifice individuale, ce țin de indicele de recepție a analizatorului. Trăsăturile acestea se constituie în rețele de date și semnificații particulare, ce relevă într-un anumit fel conținutul lor specific. Rețelele pot fi intuite și comparate în contextul lor cu legăturile simpatetice și suprapunerile evenimențiale ac. cideutale ale celui ce analizează V. analiză.

ANALOGIE – t. ta sens general-științific, asemănare, parțială sau globală, între două sau mai multe fenomene, fapte, elemente, obiecte sau concepte, care nu au raport direct între ele, însă care pot fi subsumate aceleiași categorii logice sau epistemologice; 2. (în sens etnologic) asemănare între unele elemente componente (geneza, structura, funcțiunea) sau finalitatea fenomenelor sau faptelor, simplexelor sau complexelor de cultură sau civilizație. Între fenomene, fapte, obiecte și date proprii creației populare se pot stabili a. și anume: a. de structură morfologică (a. de proporții; a. de elemente constitutive; a. de echilibru etc), dar se pot stabili și a. de atribuții și a. de funcțiuni social-culturale. Toate aceste forme de a. se stabilesc cu ajutorul raționamentului prin a.: V. metoda analogiei, metoda.

ANASTILOZĂ – termen ce exprimă reconstituirea unui obiect distrus parțial sau a unui relict (rest de obiect). A. se poate face la scară redusă, microstiloza, care e o machetă, la scară naturală, mediotstiloza, care e modelul structural, sau la scară mărită, tnacrostiloza, care e supramodelul funcțional. Arheologii și etnologii folosesc a. Îndeosebi pentru analiza structurală, tehnologică și estetică a relictelor, iar muzeo-A

(supunerea nedorită față de el? să dominantă); economică (separarea producătorului de produsele muncii lui și exploatarea lui); cultttfulm (înstrăinarea spirituală a creatorului și consumatorului de bunuri și valori culturale comunitare de tip tradițional); religioasă (pierderea prin religie a esenței umane socotită a fi exfera-umană). În concepția marxistă, a. este privită ca o categorie filosofică desemnând transformarea activității esențiale, a instituțiilor sociale și a produselor muncii în forțe ce devin străine și ostile (inului. K, Marx și

Fr. Engels, în Manuscrisele economice-filosofice din 1844 și Ideologia germană, au analizat condițiile obiective ce duc la a. În capitalism și formele vânzării forței de muncă, ca pe o marfă, și odată cu ea a libertății de a exista, precum și modalitățile de dispariție a ei într-o societate de tip nou, socialistă. Alături de poziția marxistă asupra a., există și interpretări date de freudism și existențialism. Pentru freudism a. Înseamnă sinteza traumatismelor și frustrărilor, a obsesiilor și aberațiilor regulate ce stau la baza psihopatologiei transculturale contemporane. Pentru existențialism, a. Înseamnă înstrăinarea omului de obiectivele existenței, de conștiință etică, în condițiile civilizației și culturii standard contemporane.

AMERINDIENI – termen care desemnează populațiile băștinașe americane (indienii” din America) existente anterior debarcării lui Cristofor Columb pe noul continent (sec. al XV-lea). A. au fost numiți și precolumbieni. Numărul lor a scăzut treptat după europenizarea Americii, încât astăzi unele dintre aceste populații se cunosc numai pe baza referirilor sumare din jurnalele de călătorie ale primilor exploratori. a studiilor etnologice asupra relictelor de civilizație și cultură. a resturilor de limbă; alte populații se cunosc din cercetările complexe de teren (pieile roșii, quéchuas etc). În prezent unele populații izolate de a. luptă pentru eliberarea lor socială și păstrarea ființei lor etnice în cadrul statelor americane în care sunt integrate.

AMOC – manifestare determinată de o stare de depresiune psihică, urmată de furie și nebunie, de transe și manii care pot duce la crimă sau la moartea celui agitat. Ca fenomen de patologie individuală, dar și de patologie socială, antrenează unele activități familiale, profesionale și religioase. A. a fost observat la malaezi, indieni, fuegieni etc. După trecerea stării depresive, agitatul cade într-o stare de amnezie, întreaga și transa neurotică provocată de rituri demoniace ce țin de veduism și vampirism, auxiliare mitologiilor primitive, a existat o strânsă corelație. Etnologii studiază a. din perspectiva unor inducții culturale, ce țin de pe bază de îndrumător, individual sau pe bază de discuție în colectiv); întocmirea unui jurnal de anchetă (ținut la zi cu fazele și rezultatele cercetării); fișarea materialului anchetat (pe fișe multiple de sesizare, frecvență, referințe, tematice, de desen, foto,

magnetofon etc); sistematizarea și clasificarea materialului anchetat; intabularea lui pentru inventarierea statistico-matematică; tipologizarea și modelarea lui; consemnarea lui cartografică etc. A. riguros efectuată pune bazele unei interpretări judicioase a materialului cules. A. etnologică prezintă două modalități metodologice de bază, cu subdiviziunile corespunzătoare: 1. a. totală, care este o cercetare extensivă și totodată intensivă, întreprinsă în vederea cunoașterii unei societăți omogene intrate în proces de transformare. A. totală prezintă două variante: a. conexă metodei panel* și a. totală continuă și comparativă (efectuată din 5 în 5 ani succesiv) asupra dinamicii transformărilor unei unități sociale (de tipul așezărilor rurale și urbane, regiunii și țării). Această a doua variantă a a. totale este preconizată de UNESCO pentru cooperarea științifico-tehnică cu țările slab dezvoltate; 2. a. integrată care este o cercetare complexă de tip interdisciplinar, efectuată în vederea unei investigații polivalente a formelor de civilizație și cultură tradițională sau contemporană. Această nouă modalitate metodologică a fost preconizată și aplicată în România în contextul investigațiilor interdisciplinare efectuate de colectivul de etnologie din cadrul Grupului de cercetări complexe „Porțile de Fier”, O parte din rezultatele a. etnologice integrale au fost consemnate selectiv în Atlasul complex „Porțile de Fier” (1972).

ANIMAȚISM – concept acreditat de R.R. Marett (1900) pentru a defini stadiul religios timpuriu al omului primitiv, care se referă la însuflețirea impersonală a naturii, mana, a unor părți din ea. Pe plan psihologic, a. corespunde panpsmismului, după care „întreaga materie este vie (hylozoism) și posedă o natură psihică analogă spiritului uman” (A. Lalande). V, animism-ANIMISM – concept (acreditat de E.B. Tylor, în Cultură primitivă, 1871) care exprimă: 1. credința primitivă, conform căreia toate forțele naturii, obiectele lumii materiale și făpturile posedă după modelul uman un suflet (anima); 2, concepția, magico-mitologică relativă la lume, după care sufletul reprezintă substanța primordială și esențială a vieții. A. susținea teoretic prezența sufletului în întreaga lume. Primitivii vedeau subiecte acolo unde erau obiecte, atribuiau o existență spirituală independentă de aceea

corporală, dădeau explicații supranaturale acestei existențe. În forma lui incipientă a. a materializat sufle-A

logii, pentru prezentarea muzeală a obiectelor reconstituite. V. restructurare.

ANCHETĂ – metodă de investigație general-științifică, folosită și de etnologie în cercetarea de teren, pentru strângerea materialelor documentare, cât și pentru dotarea muzeelor. Prin a. etnologii urmăresc să obțină informații necesare cunoașterii unui fenomen sau fapt, a unui aspect sau element de civilizație sau de cultură tradițională sau contemporană. A. s-a efectuat, până în secolul al XIX-lea, într-un mod empiric, accidental-subiectiv, oral, fără o tematică prealabilă, de către cercetători improvizați, amatori sau fanteziști. Sub impulsul general al sistematizării metodologiei științifice, în secolul al XIX-lea, a. a început să devină programată, obiectivă, efectuată de grupuri restrânse sau colective de cercetare, care exercitau un control riguros al rezultatelor obținute în baza unei tematici prealabile și cu instrumente auxiliare de înregistrare (chestionare, camere de luat vederi etc). Din acest punct de vedere, Jean Pani Lebeuf, etnograf francez, definește ancheta etnologică drept „o metodă științifică de aprehensiune a realului în toată autenticitatea lui”. Marcel Mauss* menționează două tipuri de a.: extensivă și intensivă. A. extensivă se referă la o arie mare și o perioadă determinată a cercetării, pentru recoltarea unei cantități de obiecte pe cale de dispariție, iar a. intensivă la o arie restrânsă și o perioadă ne-determinată a cercetării, pentru observarea aprofundată și exhaustivă a unor aspecte de civilizație sau cultură, pentru sesizarea dinamicii lor în viața socială. Atât a. extensivă, cât și a. intensivă se efectuează prin observație directă și indirectă, prin înregistrarea mecanografică simplă sau diferențiată, prin consemnarea singulară sau colectivă, prin diviziunea tematică a cercetării. În știința românească a. a căpătat o interpretare nouă în cadrul Școlii Sociologice de U București. Pentru reprezentanții acestei școli, a. este o metodă de observație indirectă folosită în cercetarea monografică în paralel și prin întregire cu alte metode de observare indirectă. D. Guștr preconizează înlocuirea a. de tip vechi efectuată prin intermediari, cu chestionare alcătuite pe bază de întrebări, cu a.

de tip nou, prin planuri (generale și speciale), cu formulare de înregistrat și intabulat asupra rezultatelor cercetării efectuate direct de cercetători, în aceste condiții, a. devine o metodă de control a cercetărilor realizate direct de alte metode de investigație. A. etnologică, de altfel ca și celelalte forme de anchetă socială, presupune mai multe operații sistematice: pregătirea documentară (prin informare prealabilă asupra obiectivului cercetării); cercetarea prin interviu* (liber sau dirijat, trebuie confundată cu anotitia*, care se referă la procesul de dezagregare a unei societății etnice tradiționale.

ANTROPOCULTURĂ – termen (creat de David Bidney) care semnifică „procesul dinamic al autocuâturii”, al reglării ei interne și al „perfectibilității și al libertății ei creatoare”. În accepția lui termenul redă un nonsens, pentru că logic și dialectic nu există cultură în afara speciei om. În ultima instanță a. se confundă cu antropogeneza. V. cultură.

ANTROPOFAGIE – concept (sinonim celui de canibalism) creat în antichitate de elini pentru a exprima obiceiul unor popoare primitive de a se hrăni cu carne de oră. Grecii socoteau drept antropofage și unele popoare fictive. În forma ei obișnuită a. se datora familiei, și în forma ei ocazională ritualului. Etnologii susțin că a obișnuită a fost caracteristică populațiilor care nu au cunoscut și practicat domesticirea animalelor. La originea a. obișnuite a stat întâi necesitatea reală de hrană, apoi necesitatea magică de însușire a forței unor părți sau a întregului corp omenesc sacrificat pentru revificarea sacrificatorului, conform credinței că antropofagii își vor însuși calitățile celor „mâncăți de ei. Din categoria a. obișnuite face parte așa numitul canibalism coțnensnal practicat pe plan familial; din a. ocazională face parte canibalismul ritual, practicat pe plan comunitar. Canibalismul ritual prezintă două aspecte analoge; endocanibalisinul, obiceiul mâncării rudelor sau părinților ajunși la bătrânețe sau a celor morți accidental, și exocanibalispv. il, obiceiul mâncării părților nobile (giandele seminale, inima, creierul etc.) ale celor socotiți cu puteri superioare. Pentru îndeplinirea riturilor exocanibalice erau vânați anumiți oameni (vânătoarea de capete), sacrificați prizonierii de războaie sau sclavii. Părțile nobile ale capetelor vâdate erau mâncate

de vânători. Unele aspecte ale a. rituale au supraviețuit transsimbolizate până în vremea noastră, în obiceiuri și tradiții particulare chiar la unele popoare europene.

ANTROPOGENEZĂ – procesul apariției omului, a speciei umane pe pământ. A. constituie problema esențială a antropologiei generale și a paleoetnologiei. Conform concepției științifice, apariția omului pe pământ este naturală, lentă și îndelungă. Științele despre om conexe antropologier susțin că omul provine, în condiții materiale favorabile vieții pe pământ, cu milenii în urmă, dintr-o specie de făpturi antropoide denumite generic homo. Procesul a. Începe odată cu apariția la această specie, spre deosebire de alte specii, a mersului erect, a limbajului, odată cu transformarea membrilor sutul uman (prin umbră, vis, răsuflare, aure corporale etc); în forma lui dezvoltată a. a spiritualizat materia (prin reprezentarea, simbolizarea și transsimbolizarea ei în semizeii, zei, eroi). În antichitate din ideea independenței sufletului de corp s-a dezvoltat ideea migrării sufletului (metempsihoză), a cultului strămoșilor (gerontolatria), a unui sistem de spirite antropomorfizate (a întregii demonologii*, se-mideologii, deologii și eroolo-gir primare din mitologiile arhaice), iar din evul mediu încoace s-a dezvoltat ideea spiritismului, o formă ratardată și mistică a a., conform căreia spiritele supraviețuiesc morții corporale și astfel detașate pot comunica direct sau indirect cu oamenii prin metode și tehnici oculte pe care le posedă anumiți dotați, care sunt mediumii. În secolul al XX-lea, Svante Arrhenius a reluat ideea a., pe care a considerat-o pe planul cosmogonici în teoria „panpsihismului universal”. V. a-nimatisin.

ANĂMOLOGIE – termen (acreditat de George Montandon) care desemnează știința activităților spirituale sau a sistemului conceptual referitor la instituțiile sociale, religie, artă etc. A. este omologă structural ergologiei*, care desemnează știința muncii și a utilajului material.

ANOMIE – termen (creat de Emile Durkheim în 1893) pentru a defini: 1. O stare patologică a structurii sociale, care exprimă dezagregarea și distrugerea formelor de viață tradițională ale societății; a, e produsă atât de disparitatea între normele și obiectivele

culturii, cât și de incapacitatea membrilor societății de a mai acționa conform normelor statutare; 2. distincția între normalitatea și patologia culturii (R. Merton); 3. abaterea (conștientă sau inconștientă) de la normal, fenomen cultural răspândit în societatea contemporană burgheză. Din cauza multiplelor implicații, Radcliffe-Brown a propus înlocuirea conceptului a. cu cel de disnoșnie. A. nu trebuie confundată cu antinomia.

ANTICHITĂȚI – concept care, în sens restrâns, se referă la obiecte (întregi sau fragmentare) ale vieții materiale și spirituale, ale civilizației și culturii unor popoare dispărute sau în stadii de evoluție depășite la descoperirea lor; în sens general, se referă la obiecte a căror valoare economică sau artistică se apreciază prin vechimea sau istoricitatea lor subiectivă sau obiectivă. Cu studiul a. se ocupau în trecut anticarii (a nu se confunda cu anticarii de cărți), în prezent se ocupă arheologii, etnologii, sociologii etc. V, relice etnografice, reminiscențe folclorice.

ANTINOMOSIE – atitudine împotriva legii (\\bi). oz) sacre sau profane, manifestată sub formă de critică acerbă, protest fățiș. reacție violentă, revoltă. A, nu temporane hi a. urmăresc eliminarea exagerărilor prin echilibrarea studiului celor două categorii de relații și integrarea lor într-o explicație științifică nouă. Inițiativa a luat-o P. Vidal de la Blache, care a enunțat condiționarea vieții unor popoare de către mediul ambiant („teoria vocației geografice”). Paralel, E. Durkheim a cercetat repartiția comunităților socialo pe forme de relief (precoizând „teoria morfologiei sociale”). Unii antropogeografi actuali răstoarnă teza, referindu-se la umanizarea mediului geografic („teoria ponderii factorului uman”). În interpretarea marxistă, a. studiază relația dintre om, societate și mediul natural. Omul nu se raportează la mediu decât prin intermediul societății, al culturii – în sensul larg, etnologic al cuvântu-mi; natura relațiilor dintre om și mediul natural, amploarea și semnificația pentru om a acestor relații depind în mod esențial de nivelul dezvoltării forțelor de producție, al cunoașterii științifice. Simeon Mehedinți (Discordanțeantă opogeografice, 1933).

ANTROPOGONIE – explicație mitico-religioasă referitoare la

apariția omului pe pământ. În mituri și legende, apariția omului este explicată diferit [Cartea morților, Epopeea lui Ghilgameș, Mahābhārata și Rāmāyana, Biblia, Edăele etc]. La baza tuturor acestor explicații stă o idee antropogonică relativ unitară. Primele făpturi umane sunt considerate ciad de origine supraterestră. când terestră. Ele sunt zei, semizei sau emisari ai zeilor, ca/re descind din ceruri pe pământ, pentru a crea pe adevărații oameni. După ce își îndeplinesc misiunea părăsesc pământul sau dispar printre oameni. În această privință, mitologiile popoarelor arhaice socotesc pe zei cosmonauți (la azteci, incași, unele popoare africane și asiatice). Dar primii oameni pot descinde și din „zei decăzuți” din rangul lor divin, sau din „zei alungați” și modelați în mediul terestru ca demoni torici de condiții inferioare de existență (demonogeneza terifiantă, explicație dată de mitologia greco-latină). În aceste ultime două cazuri oamenii sunt „fii ai zeilor” creați în scopuri diferite. Paralela cu mitul genezei extraterestre a omului s-a dezvoltat și mitul genezei lui terestre: Jiomogeneza chtonică cu toate variantele ei: omul descinde din pământ (geo-geneza propriu-zisă, explicație dată de mitologia pelasgă, Biblie etc), din plante sacre (fitogeneza umană, explicație dată de mitologia indiană), din animale sacre (zoogeneza umană, explicație dată de mitologia egipteană). Toate aceste explicații antropogonice converg în susținerea că primii oameni au fost supradotați și au avut un caracter demiurgic, adică au fost descoperitori de legi și inventatori de unelte, creatori de tehnici industriale și artistice. Oecumen-

progrese în mâini și a mâinilor în organe de muncă, cu inventarea uneltelor și descoperirea focului. Așa mi-a avut loc numai într-o singură parte a globului, în Africa Centrală (cum susține teoria monogenezei umane), de unde s-ar fi difuzat mai departe, concomitent sau succesiv în Africa Centrală, insula Java, China și Europa (cum susține teoria poli-genezei umane), datorită unor condiții geografice similare. În esența ei, așa s-a dezvoltat pe glob inegal în timp și spațiu. Locurile unde au fost descoperite fosilele diferitelor exemplare de hominide sunt pentru antropologi zonele antropogeneze: Oldovai în Africa Centrală; insula Java și Suikou-Tian în Asia; Heidelberg, Dârjovul și Vertesszöllos în Europa. Procesul așa cuprinde cea mai lungă

perioadă din istoria omenirii, care se confundă cu primele epoci ale comunei primitive. El începe în cuaternar (antropozoic), în interglaciațiuni sau raterstadiile glaciațiunilor, se efectuează pe terasele superioare, medii sau inferioare ale cursurilor de ape, în regiunile calde, cu faună relativ asemănătoare celei actuale. Deoarece este marcat de primele forme de civilizație și cultură, poate fi definit și ca proces al automodelării umane. Termenul de a. este dublat pe planul mitologiei și religiei de antropogonie. V. Ilonto, etno-geneză.

ANTROPOGEOGRAFIE – termen (creat de Karl Ritter și preluat de F. Ratzel) care desemnează o ramură a geografiei, ce se ocupă cu studiul populațiilor în raport cu mediul geografic, și transformările reciproce care au loc între aceste entități naturale. Bazele teoretice ale a. ca interdis-ciplină le-a pus Fr. Ratzel. Etnologii și sociologii francezi folosesc ca echivalent geografia culturală* și ecologia culturală. A. a studiat teoretic și aplicativ relațiile dintre om și mediul geografic sau mediul ambiant*, socotite în esența lor a fi determinate de factorii materiali, de bogățiile solului, de creșterea populației, de gradul de dezvoltare a societății etc. Aceste relații sunt bipolare, au un dublu caracter, de permanentă con. trarietate; sunt pe de o parte influențele geografiei asupra omului, și sunt, pe de altă parte, influențele omului asupra mediului geografic. În alți termeni, acțiunea constantă și directă a naturii asupra ființei umane și acțiunea constantă și directă a ființei umane asupra naturii. Când s-a pus accentul numai pe acțiunile naturii asupra omului și s-a explicat civilizația și cultura exclusiv prin prisma influențelor unilaterale ale naturii s-a acordat o importanță exagerată determinismului geografic (poziție combătută de etnologia contemporană). Supralicitarea determinismului geografic a generat geopolitica* (de asemenea combătută de etnologia contemporană). Cercetările concu studiul încadrării naturale a cinului (Ch. Darwin), sau ca istorie naturală a omului, a biologiei umane, a tipologiei raselor, a „raseologiei culturale”. Toate aceste interpretări desemnează marea efervescență a elaborării a. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, a. se confundă cu istoria raseologică a genului uman (Paul Broca), care urmărește „trecerea de la morfologia și fiziologia omului, la rasele umane și istoria acestora” (Fr. Engels). Din secolul al XIX-lea se

înființează, institute de cercetare antropologică, catedre universitare de a., reviste de a. etc. Secolul al XIX-lea reprezintă perioada de efervescentă științifică a a., în care obiectul se discută în contradictoriu, se experimentează metode și tehnici noi de cercetare, se trasează direcții divergente de abordare a noului obiect, în Anglia, oamenii de știință atribuie a. un caracter pregnant etnologic, atât în activitatea lor universitară, cât și în dezbaterile din societățile științifice create între timp („Anthropological and Ethnological Society”). În Rusia, V. Bogdanov, „Mikluho-Ma-khai și V. Anucin promovează a. ca o știință convergentă etnologiei, în Italia, o contribuție importantă la evoluția a., paralel cu etnologia, o aduce G.G. Mantegazza și R. Lombroso. În România, primele preocupări de a. apar în secolul al XVIII-lea în opera lui Dimitrie Cantemir, dar acestea nu sunt remarcabile, decât târziu; în secolul al XIX-lea se impun contribuțiile lui Al. Obadenaru și I. Cihac. În secolul al XX-lea, a. este promovată de frații Minovici, Emil Racoviță, Fr. Rainer, El. Parhon, Ștefan Milcu. Primul „Institut de antropologie” este înființat de Fr. Rainer (1940), condus de El. Parhon, Șt. Milcu, transformat apoi în „Centru de antropologie” (1964), condus de O. Necrasov, și recent în „Laborator de antropologie” (1974), condus de V. Săhleanu. În cadrul Academiei R.S.R. s-a înființat o Comisie de antropologie și etnologie (1964), condusă de Șt. Milcu, care întreprinde cercetări complexe de tip interdisciplinar. Contribuții esențiale în a. românească în a doua jumătate a secolului al XX-lea au adus Ștefan Milcu, Olga Necrasov, Victor Preda, C. Nicolăescu-Plopșor, Horia Dumitrescu, Victor Săhleanu, Harta Ciovârnoch, Maria Cristescu, Suzana Pop, Th. Enăchescu, Dardu Nicolăescu-Plopșor, Cantemir Rîșcuția, P. Rimneamț, Vasile Caramelia și alții. Toți acești reprezentanți ai a. românești au combătut darwinismul social, rasismul, colonialismul, în secolul al XX-lea începe în studiul a. un proces adânc de diferențiere tematică. Acum a. se diversifică într-o familie de științe antropologice particulare, într-un sistem de științe antropologice, în acest vast sistem de științe antropologice denumit și sistemul antropostiintelor intră:

A

tnenele* mitice au fost omologate antropogonic pe planul

religiilor universaliste cu așa-zisele „paradisuri terestre”. Aceste oenmene, în concepția antropogenică, se degradează treptat și în cele din urmă sfârșesc în cataclisme sau catastrofe terestre consemnate mitic prin diluvii etc. Concepție ce trebuie interpretată și prin viziunea apocaliptică a sfârșitului lumii în mitologiile și religiile universaliste. Unele aspecte ale a. se sprijină pe relatările etnogoniei. În plan științific a. îi corespunde antropogeneza.

ANTROPOGRAFIE – disciplină descriptivă referitoare la prezența, distribuția, frecvența și capacitatea de adaptare a omului la mediul geografic. În ansamblul ei, a. urmărește să surprindă, să sistematizeze și să redea în cifre, grafice și diagrame procesul de extindere a omului în mediul ecologic, de umanizare a geografiei fizice, de structurare a peisajului geografic umanizat (geografia rurala și urbană).

ANTROPOLOGIE – știință complexă, cumulativă, integrativă și de sinteză a cunoștințelor multilaterale despre om în evoluția lui fiogenetică de la hominide* la humanide, de la primele fapte umane nediferențiate rasial până la marea varietate a raselor umane, de la procesul antropogenezer până la marea diversitate a proceselor etnogenezei*, de la complexitatea lui biologică, socială și psihologică până la activitatea lui creatoare. Definiția a. poate fi dată în funcție de obiectul elaborat, de metodologia folosită și de scopul urmărit. În funcție de obiect, a. este o știință care își propune să studieze omul „întreg”, „total”, atât în structura lui biologică, cât și în realizările lui umane; știință care studiază paralel influențele externe și interne asupra comportamentului uman, a muncii, a comunității social-istorice. În funcție de metodologie, a. este o știință de măsurători (prin antropometrie*), de clasificări (prin taxonomie și tipologie); o știință de analiză a structurilor (a. structurală); o știință de elaborare a modelelor comunitare de viață (a. modelatoare); o știință de investigare filosofică a condiției umane și a destinului uman etc. În funcție de scop, a. este o știință urgentă care urmărește să surprindă rapidele prefaceri biosocio-psihice ale omului în noile condiții de viață modernă (a. urgentă); o știință care urmărește să aplice cunoștințele ei la ameliorarea vieții omului, la aplicată). Termenul de a. a fost folosit

întâia dată în sens filosofic, în secolul al XVI-lea, de Magrms Hundt f Anthropologia de hominis dignitate, natura et proprietatibtis) și de Capella (L'Anthropologia, 1533), apoi în secolul al XVIII-lea pentru clasificarea raselor (C. Liane1, Im. Kant etc), iar în mijlocul secolului al XIX-lea pentru desemnarea unei științe care se ocupă a.a., concepută ca ramură a antropologiei generale, folosește două modele practice de elaborare științifică a unui program de transformare a societăților tradiționale: un model tehnicist și un model științific. Primul model se referă la introducerea unei „ac-culturații controlate” sau „aculturații planificate” în societățile tradiționale, în alți termeni, la crearea unor necesități programatice de reforme administrative în colonii, dominioane și posesiuni. După Bronișlaw Mă-înenvskr în această ipostază a.a. își oferă serviciile administrației coloniale, imediat după explorarea etnografică, pentru a controla și modifica structura societății tradiționale; de aceea este socotită de el o „știință marginală a transformărilor sociale”. Izvoarele științifice ale a.a. pentru modelul tehnicist sunt relevate de necesitatea unei discipline științifice a strategiei de acțiune concretă în procesul complex de viață socială, în societățile tradiționale, și de necesitatea unei discipline științifice a ameliorărilor programate în procesai patologiei sociale, în societățile industriale, După cel de al doilea război mondial, a.a. a urmărit să prevadă și să diagnosticheze noi modele culturale în procesul de ridicare a societăților tradiționale pe trepte superioare de viață social-culturală, iar în cazul societăților industriale să corecteze abaterile de la procesul de dezvoltare științifică a vieții, efectele crizelor de creștere etc, Izvoarele științifice ale a.a. pentru cel de al doilea model sunt relevate de necesitatea de a crea o „inginerie socială”, care să aibă drept scop găsirea mijloacelor practice, social-politice, de așezare a comunităților etnice. În contextul societății noi, de viitor, și de găsire a mijloacelor social-politice de colaborare internațională între popoare. Pentru promovarea a.a. s-a înființat Society of Anilropology, iar E.D. Cliapple a creat o revistă intitulată Journal of Applied Antkropology (1941), devenită mai apoi Human Organization. În domeniul științei românești au întreprins studii de a.a. marxistă Dr. Horia Dumitrescu, referitor la antropometria industrială,

V. Caramelea, la creșterea potențialului antropologic al unei comunități sătești etc. V. bionică, energologie, etnologie aplicată.

ANTROPOLOGIE CULTURALĂ

— Ramură a antropologici generale, care studiază geneza, structura, funcțiunea și dinamica culturii în perspectiva istoriei umane, pentru a releva factorii care duc la diversificarea indefinită a comportamentului cultural și a personalității culturale pe gâob și pentru a determina specificul cultural al popoarelor. A.e. îl socotește pe om singurul animal social, creator și consumator de cultură. Omni este propriul său demiurg și scopul său suprem.

A

a. – preistorică (studiul fosilelor umane în vederea reconstituirii stadiilor semnificative ale antropogenezei); a. fizică (stadiul originii, evoluției și diversității morfo-fiziologice a omului); a. genetică (studiul genetic al populațiilor surprins în evoluția istorică); a. aplicată (studiul aplicațiilor practice ale a. la domeniul industriei confecțiilor, a mobilierului, medianei legale etc); a. economică (studiul capacității de invenție și muncă în domeniul producerii de bunuri și valori economice); a. politică (studiul organizării social-politice a croiului în perspectiva evoluției lui istorice); a. filosofică (studiul variabilității specificului vieții umane, știința humanidelor, noologia) etc. În prezent, proliferarea științelor antropologice particulare ajunge să deruteze pe istoricii a. Această proliferare scoate în evidență complexitatea și polivalența crescândă a a. contemporane, ca și a sistemului deschis, integrativ și evolutiv al tuturor științelor despre om. În aceste condiții, se poate susține că a stă la baza tuturor științelor care abordează direct sau indirect problematica umană. A. devine prin însăși natura și obiectivele ei o superștiință care integrează explicația tuturor celorlalte științe despre om și, totodată, o metaștiință care interpretează critic rezultatele propriilor ei investigații despre om.

ANTROPOLOGIE APLICATĂ – 1. aspect specia! al fiecărei antro-po-științe luate în parte, care studiază paralel cu puterea omului de a cunoaște, controla și stăpâni forțele social-istorice și capacitatea de a folosi aceste cunoștințe în conformitate cu legile biosociale și cu interesele lui imediate. În această accepțiune orice disciplină

antropologică își postulează propriile ei probleme practice și metode adecvate. Din acest punct de vedere, se susține, de exemplu, că prin intermediul antropologiei medicale se pot efectua cercetări de paleopatologie, de istorie a practicilor chirurgicale, de medicină legală; prin întormedhil antropologici fizice se pot determina standardele antropometrice ale industriei de confecții, ale industriei mijloacelor de transport etc. în sens restrâns, a.a. Îndeplinește în țările în curs de dezvoltare un scop utilitar, substituie acțiunii planificate constrângerilor tradiției. Teoreticienii ei susțin că în societățile tradiționale apar fenomene de rezistență la transformările rezultate din impactul cu societățile industrializate; 2. ramură specială a antropologiei care este susceptibilă aplicațiilor practice, fie la modul general, fie la modul sugerat de antropoștiințe. Ca orice disciplină recent constituită a.a. este limitată, pe de o parte de practica teoriei antropologice și pe de altă parte de teoria antropologică a practicii. În prezent, până pe el însuși ca „scop suprem”. Creând mașini complicate, care îi substituie în unele munci culturale, omul i. și încearcă și itesăvârșește propriile puteri creatoare, proiectându-se indefinit în planul culturii. Deși fascinat de revoluția lui științifico-tehnică, vede clar deosebiri calitative dintre el – omul și natură, dintre el – omul și roboții creați de el, dintre gândirea lui și „mașina de gândit”, pentru că „în tot ceea ce privește scopul, omul este singur cu el însuși. Mașina nu poate nimic fără om. Însă pentru tot ceea ce privește gândirea aservită unui scop deja fixat (de om), mașina este mai bună, mai bine informată, mai capabilă” (A... David). Prin acțiunea susținută a culturii, omul a scăpat de două servituți: de servitutea naturii și de servitutea umană, devenind propriul lui demiurg (Karl Marx), Cunoscându-și tot mai deplin structura intimă a trupului și a psihicului, posibilitățile fiziologice și spirituale, el încearcă mereu, cu forțe tot mai depline să-și remodeleze chipul după idealul pe care și l-a inculcat de milenii și pe care și l-a proiectat înainte cu un optimism nezdruncinat, în slujba acestui ideal de retnodelare antropologică prin cultură, omul a pus tot ceea ce a descoperit și inventat de-a lungul întregii lui existențe terestre, toată capacitatea lui științifică și tehnică, toată producția lui materială, toată arta lui creatoare. Ceea ce lipsește a. e, în varianta

idealistă este bara ei social-isto-ricii, studiul factorilor și condițiilor economice care modifică conținutul și schimbă profilul culturii de-a lungul istoriei omenirii, studiul dinamismului social-poli-tic al culturii, al revoluției culturale* a întregii omeniri. În știința românească studiul a. e, a fost întreprins din perspectiva Școlii Sociologice de la București și al mișcării de cercetare a comportamentului și personalității culturale românești. În cadrul Școlii Sociologice de la București, Fr. Rainer, Șt. Milcu, P. Râmneamțu și alții au urmărit, pe lângă cunoașterea fizică, și investigația complexă a poporului român sub aspectul capacității lui de creație materială și spirituală, al comportamentului lui psiho-socio-cultural, al specificului lui de viață în contextul sud-estuhii Europei. În cadrul Centrului de antropologie al Academiei R.S. România, Traian Herseni înființează un sector de antropologie. culturală (1965), condus (din 1970) de V. Caramelia, care adaugă două stațiuni pilot: una sătească, la Berivoiești, și alta urbană, la Câmpulung, pentru studiul schimbărilor culturale în noul mod de trai, în noile relații culturale și instituționalizarea acestora în societatea socialistă românească.

ANTROPOLOGIE DEMOGRAFICĂ – ramură a antropologiei care studiază originea populațiilor, genealogiile sătești, migrații-și

În nicio societate infraumană animalul nu devine creatorul său propriu și nici creația lui programatică. Orice analogii s-ar invoca cu animalele superior evolute, acestea rănim numai făpturi cu activități și relații preculturale. Concepută inițial ca o ramură a antropologiei generale, distinctă de antropologia socială*, cu timpul a.c. Începe să se confunde cu ea, alcătuind ceea ce s-a numit uneori antropologia socială și culturală*, în prezent ea constituie o disciplină antropologică particulară, din nou diferențiată de antropologia socială. Termenul este folosit în S.U.A., ca echivalent etnologiei, însă de orientare teoretică diferită. În accepția lui intră, ca note constitutive, studiul „materialelor culturale”, al „relațiilor culturale”, al „ordinii culturale”, așa cum acestea se reflectă în cultura primitivă, tradițională, populară și mass-me-dia a secolului nostru. Pornind de la cultură, ca atribut și coronament al existenței umane, a.c. își concentrează toate eforturile în analiza structurii comportamentului cultural, a funcțiunii și

dinamicii culturii, a relațiilor culturale, a variațiilor concomitente, a personalității culturale și mesajului istoric al culturii. Unii antropologi ai culturii sunt de acord că „nicio cultură vie nu e statică, statice sunt numai culturile moarte” (M. Herskovitz). Dezvoltarea și creșterea potențialului cultural este un fenomen universal, pentru toate popoarele lumii, pe toate treptele de evoluție social-istorică. Evoluția și dinamica culturii reprezintă factorii esențiali și permanenți de progres. Forțele sub acțiunea cărora se declanșează mecanismul schimbărilor culturale sunt: personalitățile creatoare individuale sau colective (etnice sau naționale), iar modalitățile de activare ale acestor personalități sunt: descoperirile și invențiile, asimilarea și difuziunea, impactul și formele cniturației – enculturația*, acculturafia* și transculiurația* – termeni adesea controversați. Pornind de la analiza diferențelor structurale, a variațiilor concomitente și stilistice, ca și a variantelor regionale și zonale, a.c. constată, din perspectivă marxistă, în cadrul culturilor primitive și populare, procese de acumulări cantitative ale schimburilor culturale ce au dus la salturi calitative, precum și continuitatea de conținut și expresie, în unitatea de mișcare culturală a vieții. Din studiul complex al culturilor istorice reiese a, în esența ei, capacitatea creatoare a omului în cultură crește odată cu potențialul lui biologic, cu dezvoltarea psiho-socială pe trepte tot mai înalte, cu augmentarea resurselor de trai, cu desăvârșirea calităților lui de om. Odată cu creșterea capacității culturale se schimbă și scopul vieții omenești. Omul se desparte definitiv de animalitate și începe să impună naturii scopurile lui, să se prosare Lombroso, care a denaturat explicația reală, coborând interpretarea științifică la superstițiile și credințele medievale, iar reflectarea conținutului psihicului uman la planul fiziopatologic. În tendințele ei teoretice, școala antropologică italiană a acceptat tacit omuciderea și eutanasia. În acest sens a.j. a fost confundată cu criminalistica și criminologia, care s-au dovedit a fi numai „științe aplicative” ale antropologiei medicale. Această, confuzie explică lipsa de precizie a obiectului cercetării celor două ramuri ale antropologiei generale „a. \. Și antropologia medicală, împotriva infractorului înăscut, antropologii juriști preconizează măsuri sociale preventive (supravegherea cu ajutorul opiniei publice, școli de corecție,

legislație adecvată etc); 2. rasele umane ca unități de măsură a ordinii legale în lume. În acest caz, a.j. a fost confundată cu „rasismul juridic” și cu „arianismul juridic”, pseudodiscipline care au falsificat obiectivele și problemele cercetării științifice. Aceste alunecări în domeniul a.j. se datoresc școlii antropologice germane; 3. aspectele somatice ale delincventelor și metodele de investigație a tulburărilor de creștere și adaptare la mediu. Această interpretare se datorează școlii endocrinologice române a lui El. Parhon și Ștefan M. Mil-cu; 4. relațiile biologicico-juridice în contradicțiile lor inerente și aparente în raport cu factorii economico-sociali. Această interpretare aparține lui Petre Pandrea (Criminologie dialectică, 1945); 5. structura, funcțiunea și calitatea persoanei ca factor creator de ordine social-culturală în natură, ca producător și consumator al propriei lui ordini devenită lege, care coexistă cu legea naturii. A.j. își restrânge obiectul la studiul legilor umane în realizările lor dialectice social-culturale pe planul istoriei universale, paralel și interdependent cu legile naturii; legile culturii devin aditive și uneori corective ale legilor naturii. A.j. relevă trecerea de la legile biologice ale vieții umane la legile social-culturale ale comunităților etnice, de la experimentele juridice pe plan social, efectuate de om asupra lui însuși de-a lungul secolelor, la ordinea creată de om în natură și legitatea naturii. V. etnologie juridică, folclor juridic, geografie juridică, sociologie juridică.

ANTROPOLOGIE POLITICĂ – ramură a antropologiei sociale care studiază fenomenele și faptele politice (câmpul politic, procesul dezvoltării și sistemele politice) arhaice, „exotice” și tradiționale, în comparație cu cele contemporane, pentru a releva prin analiza comparativ-istorică, în ce constă structura și funcțiunea lor, dinamismul lor social; valoarea practicii lor sociale, cunoașterea raportului puterilor de decizie și execuție cu structurile elementare sau evolute ale se

3 – Dicționar de etnologie

Îe, pendularea (munte-șes), vârstele reale și active etc. A.d. prezintă implicații pentru studiul etnografiei, folclorului și artei populare.

ANTROPOLOGIE DIFERENȚIALĂ – î. studiul modificărilor

individuale ale omului, indiferent de apartenența lui la o rasă determinantă, la un tip uman sau o personalitate culturală, pentru caracterizarea individualității lui creatoare; 2. știință antropologică care urmărește să determine cantitativ și calitativ diferențele unor structuri umane sub raport biopsihic-social.

ANTROPOLOGIE FILOSOFICĂ – ramură a antropologiei generale care studiază raportul dintre om și natură din perspectiva tuturor disciplinelor, pentru a cunoaște omul ca făptură întreagă și a-i descoperi astfel calitățile și capacitățile de autotransformare continuă, conform unui ideal superior de viață. A.f. e o sinteză integratoare a științelor antropologice, care își propune să determine omul prin cele două dimensiuni ale lui, existența și finalitatea, într-o vizuină dialectică, în care se condiționează reciproc istoria naturii cu istoria umanității. Fenomenul om și activitățile lui privesc în măsură egală și etnologia; ambele discipline studiază sintetic aspectele contradictorii ale cunoașterii și auto-cunoașterii, transformările capacității de producție și creație ale omului, eliberarea lui socială prin munca fizică și spirituală, prin acțiunea politică și revoluționară. A.î. marxistă se referă cu precădere la problemele complexe ale esenței biopsihic-sociale a omului, la ora ca întreg și personalitate, la coordonatele economice, politice, axiologice etc. ale existenței, la raporturile omului cu sine, – cu semenii și cu istoria, la autoconstrucția, la automodelarea sa în cadrul larg al praxisului social. Cercetări” românești de a.f. au fost întreprinse de M.G. Obedenaru (Les Roumains, 1877), Mihail Raăea (Explicarea omului, 1944), Ștefan Milcu (Dezvoltarea cercetărilor antropologice, 1954), El. Gulian (Antropologie filosofică, 1972), N. Mărginean (Condiția umană, 1973). V. filosofia culturii.

ANTROPOLOGIE ISTORICĂ – ramură a antropologiei generale care se ocupă cu studiu! procesului de evoluție globală a omului, începând cu antropogeneza* și terminind cu condiția umană prezentă. A.î. nu trebuie confundată cu istoria antropologiei, care urmărește, în timp și spațiu, dezvoltarea științei globale despre om, progresele și salturile epistemologice ale acesteia.

ANTROPOLOGIE JURIDICĂ – ramură a antropologiei care

studiază: 1. omul ca „infractor înăscut”, adică predispozițiile psihosomatice spre crimă, perversiune sexuală, rapt etc. Această interpretare aparține școlii antropologice italiene, ramată de Caecomului. Ea recunoaște omul ca făptură bipolară, ca unitate dialectică, biologică și socială totodată (Victor Sălileanu), iar comportamentul uman ca un comportament biosocial. Zoon politicon-vX lui Aristotel este, în ultimă analiză, expresia generică a comportamentului social, sinteza tuturor manifestărilor și relațiilor social-comunitare, în constelația căreia intră și relațiile culturale. A.S., identificată uneori și cu antropologia istorică, urmărește mai ales aspectele social-ist orice ale vieții și culturii popoarelor primitive și a celor slab dezvoltate. În studiul unilateral al populațiilor retardate, al izolatelor* etnice și culturale, a căror sferă se restrânge tot mai mult, se reiau sub altă formă vechile poziții teoretice depășite. A.S. recurge la toate formele de istorism pentru a explica structura societăților arhaice. Ea începe investigațiile cu abistorismul, pe baza genealogiilor mitice, a glotocronologiilor, a tradițiilor esoterice, a ceremoniilor sincronice ciclice ale societăților secrete etc. Altă poziție este aceea pseuăo-istorică, a reconstituirii secvențelor evolutive ale omenirii primitive prin studiul structurii și dinamicii așa-zisei microistorii. În fine, o altă poziție este aceea protoistoristă, ținând de macro-istorie. Renunțându-se la un istorism social vizionar, de generalități și ipoteze, în care o bună parte din material a fost și este încă furnizat de contactul cu popoarele zise primitive sau slab dezvoltate și apoi adoptându-se un istorism analitic, atomistic, de relații mărunte asupra populațiilor ce păstrează încă reminiscențe de viață și cultură proprie, din vremi imemorabile, s-a trecut la o explicație mai plauzibilă, concretă și realistă. A.s. În vremea noastră își extinde sfera de cercetare și asupra popoarelor evolute, trecând treptat de la studiul protoistorie al unităților sociale arhaice la studiul istoric, sincronico-diacronic, al comunităților etnice evolute, pentru care cultura se prezintă în forme și structuri închegate și accesibile acestor investigații. Cu studiul a.s. s-a ocupat în S.U.A., întâi, Bureau of American Ethnology, creat de James Smithson (în 1879), și apoi Office of Anthropology (în 1965), iar în Franța catedra de Antropologie socială de pe lângă Collège de

France, creată de Claude Lévi-Strauss. După concepția lui Claude Lévi-Strauss, a.s. este o știință semiotică, profund umanistă, care trece de la studiul fragmentar al societății „indigenilor retardați”, la studiul totalității societății umane. În această interpretare, C. Lévi-Strauss renunță la cercetarea fundamentală pentru a transforma a.s. În știință aplicată, care își propune să trateze problemele culturale ale țărilor în curs de dezvoltare sau aspectele patologice ale societății contemporane. Aceasta pentru că reliccietații umane, a formelor și tipurilor de stratificare politică, a caracterului sacru sau profan al activității politice, a tensiunilor și antagonismelor, a jocurilor de contestare și opoziție, a tacticii și strategiei diferitelor modalități de organizare politică, a asocierii și disocierii politicii de organele și instituțiile sociale. După George Balandier*, a.p. „a apărut simultan ca un proiect și ca o specializare a cercetărilor antropologice”. Ca proiect – pentru că a căutat să prezinte pe homo politicus (zoon, poHiicon), pornind de la Politica lui Aristotel, iar ca specializare a antropologiei sociale sau a etnologiei – pentru că a căutat să „descrie și să analizeze structurile, procesele și reprezentările politice proprii societăților estimate ca primitive sau arhaice”. Necesitatea creării a.p. a fost susținută în secolul nostru de unii etnologi (R. Lowie*) și politologi (G. Almond, C.N. Parkinson). Dezvoltarea ei ca ramură a antropologiei, omologă etnologiei politice, a început să fie concretizată în urma studiilor de etnologie anierindiană, africană, australiană, polineziană etc. Cu studii de a.p. pe plan internațional s-au ocupat: Max Glückman, Fred Eggan, M. Scinvartz, V. Turner, A. Tunded, D. Easton, Edmond Leach, G. Balandier și alții. A.p. de orientare marxistă își propune să urmărească modelele societăților arhaice și tradiționale presocialiste existente de-a lungul istoriei, ca și modelele „societăților populare” apărute după primul și cel de-al doilea război mondial. Apoi studiază geneza orânduiri socialiste, structura demografică și funcțiunea câmpului proceselor și reprezentărilor politice ale noilor modele multiple și dinamice care sferă statele socialiste, ce creează, fiecare în condiții proprii, tradiții politice noi ce țin de comunitățile lor etno-sociale națiunile socialiste. A.p. nu trebuie confundată cu filosofici politică, cu politokigia sau cu teoria sistemelor politice.

ANTROPOLOGIE SOCIALĂ – ramură a antropologiei care studiază structura, funcțiunea, dinamismul și tipologia instituțiilor sociale proprii comunităților primitive, celor arhaice, etnice și naționale. A.S. a fost identificată când cu sociologia etnografică*, când cu cinosociologia*, identificări discutabile. Ea diferă de aceste iuter-discipliue prin orientarea ei teoretică și problematică. În procesul de elaborare științifică, a.s. a făcut un timp corp comun cu antropologia culturală*, într-o știință globală numită antropologie socială și culturală*, stadiu depășit actualmente prin revenirea ia domenii diferențiate. Orientarea sociologică a cercetărilor antropologice a dus, cum era și firesc, la constituirea unei ramuri speciale a antropologiei generale, care a fost denumită a.s. Aceasta preia și dezvoltă punctul de vedere sociologic în considerarea tive și la cunoașterea pozitivă a faptelor de civilizație și cultură, prin modelarea rezultatelor acestei analize. C. Lévi-Strauss aplică în etnologie rezultatele teoretice și metodologice dobândite de lingviști în fonologie, în aceste condiții, studiul fenomenelor și faptelor etnologice începe să se efectueze: 1. la două nivele: suprastructural și infrastructural; 2. În dependența lor reală, adică în relațiile lor concrete și în corelațiile lor conjugate în sisteme de relații; 3. În legitatea lor inductivă sau deductivă. Extensiunea metodei lingvistice din fonologie în domeniul etnologici prezintă o complexitate crescândă. Pentru elucidarea complexității, cercetarea începe cu un studiu analogic celui al fonemelor, prilejuit de investigarea sistemului de rudenie. Deși termenii de rudenie nu pot fi tratați ca foneme, C. Lévi-Strauss încearcă „să introducă ordine și să descopere semnificația în nomenclatura rudeniei”, pentru a releva astfel ansamblul de relații familiale, cu caracter de „sistem da atitudini fiziologice și sociale”. Pornind de la „corelația limbajului cu cultura”, el susține că între aceste „două modalități paralele ale unei activități fundamentale” se poate comunica numai în perspectiva unei „antropologii generale de tip structural”. Confruntarea dintre limbaj și cultură se realizează pe trei căi, prin: „limbajul ca, parte a culturii, limbajul ca produs al culturii și limbajul ca mijloc de comunicare”, însă această confruntare trebuie să aibă în vedere cele două dimensiuni dialectice ale fenomenelor și

faptelor luat e în considerație: dimensiunea spațială și dimensiunea temporală se în alți termeni, sincronia și diacronia. „Noțiunea, de structură socială nu se referă astfel, afirmă C. Lévi-Strauss, la realitatea empirică, ci la modelele construite în raport cu aceasta”. la ce constă esența acestor modele, care sunt formele și valoarea lor epistemologică? – sunt întrebări la care C. Lévi-Strauss răspunde parțial: „Pentru a merita numele de structuri, modelele trebuie să satisfacă exclusiv patru condiții: să aibă un caracter de sistem; sistemul să aparțină unui grup de transformări; să se poată sesiza previziunea reacției unui model în cazul modificării elementelor lui; modelul să fie astfel construit încât funcționarea lui să poată, satisface toate faptele observate” (Anthropologie Structurale, p. 306). În această interpretare, „noțiunea de structură permite să se introducă măsura în etnologie”, adică să se recurgă la cantificare în cercetarea etnologică, iar cantificarea să se realizeze prin două tipuri de modele etnologice: unele mecanice (la scara fenomenelor) și altele statistice (la scări diferite). V. etnologie structurală, structură, structuralism, structuralistică.

ANTRQPGL06ISM – concepție filosofică modernă care privește tele etnografice și reminiscențele folclorice dispar treptat sub presiunea civilizației și culturii restructurate de revoluțiile științifi-co-tehnice și social-politice. Surprinderea și reconsiderarea lor în perspectiva istoriei se face prin studiul convergent al a. s., cu celelalte științe antropologice particulare, în domeniul a.s., unii membri ai Școlii Sociologice de la București au anticipat interpretări astăzi curente. Tr. Her-seni susținea. În Realitatea socială – încercare de ontologie (1935) că „societatea este un nou plan de existență, anume planul existenței umane creatoare de cultură”; această realitate sui-generis, unică în cosmos, trebuie studiată de o știință specială, lăsând să se înțeleagă a fi a.s. O contribuție, de pe poziții marxiste, o aduce Vasile Caramelia. V. antropologic culturală, sociologia vulturii.

ANTROPOLOGIE SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ – termen care semnifică: – două aspecte ale aceleiași cercetări antropologice (situate la niveluri logice și epistemologice diferite), ale aceleiași științe despre om; – două ramuri gemene ale antropologiei generale, concepute ca o

știință referitoare la studiul socio-cultural; – un nume complex atribuit etnologiei, în accepțiunea ei cea mai largă, în literatura americană actuală de specialitate. V. antropologic, antropologie culturală, antropologie socială, etnologic, sociologia culturii.

ANTROPOLOGIE STRUCTURALĂ – termen (creat de C. Lévi-Strauss) care exprimă: 1. „caracterul structural” al fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură, studiate de antropologia culturală sau de etnologie; 2. orientarea metodologică nouă în cercetarea analitică a fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură. În baza acestei concepții metodologice noi și a aplicațiilor ei practice, C. Lévi-Strauss își propune să studieze structurile (sau sistemele transformaționale) ale fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură, autor e-glazul și formalizarea lor prin intermediul modelelor descriptiv-analitice. Problema esențială a a.s. rămâne însă creația spirituală cu categoriile ei obiective și tipurile de structuri sociale. C. Lévi-Strauss a deschis o perspectivă nouă în etnologie, în interpretarea complexă a „datelor brute” și a relațiilor empirice. Opera capitală a lui C. Lévi-Strauss, *Anthropologie Structurale*, se referă la: a. elaborarea unei metode noi de descriere, explicație sistematică și semnificativă în etnologic; b. condițiile pe care etnologia trebuie să le îndeplinească pentru a putea primi un statut de știință; c. Încadrarea comunicării etnologice în contextul unei teorii generale (structuraliste) a comunicării. Prima operație, stabilirea unei metode pozitive, urmărea să ducă la cunoașterea naturii faptelor supuse analizei descrip-A

cosmosului, deoarece el se sprijină numai pe experiența lui umană și pentru că tot ce cunoaște și înfăptuiește se datorează capacității lui de investigare, de elaborare și invenție; pentru că orice gând al lui devine faptă și orice faptă, prezență activă și creatoare în univers. De i ilosofia primitivă ține concepția mitologică, proprie întregului gen uman, care trece de la reprezentarea impersonală a mâner sau forței magice la reprezentarea personală terifiantă de tip totemic (botanic sau zoologic) și apoi personalistă, de tip uman, a demonilor, semidivinităților și divinităților, în mitologiile universaliste, ca și în produsele literaturii antice și medievale cu teme mitice, se întâlnesc, pe lângă elementele și aspectele unui a. fizic, și elementele și

aspectele unui a. mirai și estetic. În reprezentările a., calitățile și defectele omenești sunt idealizate, amplificate și proiectate pe plan cosmic: prezența devine omniprezență (sau ubicuitate), potența devine omnipotență (sau cosmicitate), știința devine omniștiință (sau a-tot-cunoaștere) etc. În sensul lui etnologic, a. justifică substratul mitologiilor politeiste și caracterizează adstratul religiilor monoteiste ale mai tuturor popoarelor lumii. Etnologia studiază ambele aspecte. V. antropomorf.

ANTROPOPATIE – (în mitologie) atribuirea sensibilității de tip uman unor obiecte, mediului înconjurător, naturii în aspectele ei parțiale sau în integralitatea ei, pentru a explica identitatea sau consubstanțiatatea dintre om și natură. V. animism, antropopiorfisni-ANTROPGPSIHQLOGIE – termen (creat de P. Saintyves, 1938) echivalent cu știința folclorului sau folcloristica.

ANTROPOȘTHNȚE – 1. ramuri ale antropologiei generale; 2. științe antropologice particulare, teoretice sau-aplicative; 3. familia științelor antropologice înrudite între ele prin raportarea la studiul diferențial și multilateral al omului; 4. sistem unitar, integrator și deschis al științelor antropologice particulare, axat pe știința fundamentală care este antropologia generală. În acest sistem intră: antropologia fizică, genetică, medicală, socială, culturală, antropogeografia, antropologia economică etc. V. eino-științe, socioștiințe. ARBORE GENEALOGIC – reprezentare grafică arborescentă a legăturilor reale sau fictive între mai multe generații ce fac parte din aceeași familie, spiță de neam, comunitate gentilică. La originea acestei reprezentări se află legături concrete de sânge sau legături fantastice, stabilite de tradiția istorică a unităților sociale corespunzătoare. Cele mai vechi tehnici folosite în stabilirea a.g. sunt glotocronologiile genealogice. Unele popoare asiatice (chinezii, japonezii, indienii, persanii etc.) atribuie glotocronoomul ca o ființă naturală, identică cu sine în conținut și diferențiată în forme evolutive. În cadrul naturii-terra, omul este creatorul unei naturi-hotno. Inițiat în secolul al XVIII-lea de materialismul premarxist, ca atitudine protestatară împotriva curentelor idealiste în științele naturii, a. s-a menținut ca o concepție inconsecvent-materialistă în secolul al XIX-lea,

uneori și în secolul al XX-lea, deoarece a considerat omul un produs al naturii, dar și un creator al „supra-naturii”, cu care a intrat în conflict (pentru că, în esența ei, creația în domeniul civilizației și culturii tinde să ia uneori forme antiumane).

ANTROPOMETRÂE – metodă de cercetare în antropologia fizică, care constă în măsurarea așa-ziselor „variabilități umane normale și patologice”, adică a elementelor, segmentelor, părților și caracterelor corpului omenesc, pentru ca, în baza indicilor cantitative obținute, să stabilească o scară de relații calitative între oameni. Inițiată în secolul al XVIII-lea, a. capătă o dezvoltare intensă în raseologia secolului al XIX-lea și în secolul al XX-lea. Tehnica antropometrică a evoluat în ultima vreme datorită folosirii unui instrumentar bogat, cât și datorită diferitelor tipuri de măsurători efectuate pe segmente umane (craniometrie, osteometrie etc). Metoda antropometrică extrage din structura complexă a organismului uman datele materiale care exprimă gradul de adaptabilitate a omului la mediul cosmogeografic, ca și stadiul de evoluție a unor caractere fiziologice în condițiile modului de viață contemporan. A. și-a depășit uneori sfera preocupărilor ei metodologice, fiind folosită ca argument științific pentru a demonstra superioritatea rasială a unor popoare. Prin această depășire, a. a generat raseologia* și aceasta, la rândul ei, rasismul*, care au coborât cercetarea antropologică sub nivelai științei în accepția ci umanitară. V. canteraetrie, em). metrie, sociometrie.

ANTROPOMORF – 1. (în mitologie) simbol care se referă la hierofanie, sau alegorie, la reprezentarea umană a unei divinități (zeu, semizeu, demon) sau la antropomorfizarea accidentală a unor divinități pentru a justifica anumite acte magico-rituale; 2, (în ornamentica populară) motiv decorativ reprezentând figura umană (corp, siluetă sau elemente ale corpului: cap, ochi, ureche, mână, deget, picior etc).

ANTROPOMORFISM – 1, concepție filosofică de tip animist, proprie perioadei primitive, care atribuie cosmosului, naturii sau unor ființe presupuse supranaturale caractere și semnificații omenesti; – 2. concepție filosofică modernă care susține că omul este centrul de interes și forță al

În studiul satelor devălmașe românești, 3 vol. 1958 – 1965; Tr. Herseni, Probleme de sociologie pastorală, 1941; Mihail Ralea și Tr. Herseni, Introducere în psihologie socială, 1965); paleoetno-lol Tii (Mircea Eliade, De Zal-țnoxis a Genghis-Khan, 1970; Lucian El aga, Spațiul mioritic, 1936; Romuius Yulcănescu, Coloana Cerului, 1972 etc).

ARHECIVILIZAȚIE – termen (creat (!<.V. Varagnac*) care semnifică civilizația arliaică a unei societăți istorice, relevantă prin supraviețuirile materiale (survivalsi, ale modurilor străvechi de viață, prin telidele etnografice* ce se mențin în contextul civilizației contemporane din civilizațiile precedente din care derivă (depășite sau integrate). Prin a. se mai înțelege și stratul de civilizație le origine megalitică, A. este în fond sinteza globală a arhetipurilor* sau modelelor primare, reale sau fictive ale unei civilizații istorice din perioada antrop: \genezei până în perioada etnogenezei ei. V. arhecultură, arhetip, civilizație.

ARHECULTURĂ. – 1. cultura arhaică a nuci societăți istorice, relevantă pila descoperiri arheologice și cercetați paleoetnologice; 2. sinte/a globală a arhetipurilor sau modelelor primare și originare, reale sau fictive, ale culturii di o perioadă anivopogenezei până în perioada diferitelor chio-geneze. În culturile evolute elemente din modurile străvechi de viață, din a. locală, supraviețuiesc sub formă de reminiscențe folclorice*, uneori izolate, alteori integrate. V. arhecivilizalie, arhetip, cultură.

ARHE [OJASTRQNOMIE – disciplină astronomică (creată de Elizabeth Chesley Baity) care studiază datele paleoastronomice referitoare la astre, constelații și cer așa cum acestea apar în preistorie și protoistorie. În a. se reflectă condițiile și mentalitatea subiectiv-culturală, motivele iconografice și simbolurile astronomiei arhaice, la nivelul comunităților sociale nedeterminate etnic. În contextul a. intră astronomia megalitică, astronomia epocii bronzului și fierului, precum și unele forme ale astronomiei prefeudale afro-asiatice și precolumbiene etc, V. astrologie, etnoasironoinie

ARH [EO] ETNOLOGIE – disciplină etnologică particulară (preconizată de Fustei de Coulanges) ce urmărește să studieze „cultura

materială”, proprie „istoriei nonevenimentialo” a popoarelor extracuropene. A. (după J. Kackei) exprimă conținutul termenului analog – paleoetnologie, care este mai curent și mai cuprinzător.

ARHETIP – noțiune fundamentală în studiul tipologiei unui fenomen sau fapt de civilizație sau cultură, care se referă la un tip sau model arhaic, străvechi, primar «i fenomenului sau faptului gitlor genealogice valoare de instrument de reglementare a filia-tranii, eredității și drepturilor la moștenire în comunitatea genti-lică, ca și a rangului comunitar dobândit sau moștenit. Popoarele europene folosesc a.g. de tip graiic-ilnstratây ca să înfățișeze, pe lângă filiația membrilor familiei pe linie masculină, și filiația pe linie feminină, precum și gradele de rudenie directă sau colaterală. La mănăstirea Voroneț, declarată de UNESCO monument universal de artă feudală, este reprezentat a. g, sacru al lui Iisus Hristos.

ARHAIC – ceea ce aparține începuturilor vieții umane (în gr. Ἀρχαϊκ); ceea ce se trage sau ține de „timpii străvechi”; ceea ce se referă la civilizația și cultura „illo tenipore”. Prin „începuturi” și „timpii străvechi” etnologii înțeleg perioada indefinită, ce corespunde saltului calitativ efectuat de antropoide din animalitate la umanitate, prin ceea ce noi numim astăzi civilizație și cultură; iar prin „illo tempore” perioada imemorială care corespunde uneori numai celei primitive, alteori și celei de tranziție de la perioada primitivă la perioada imediat superioară. Ca de altfel toate conceptele care conțin în compoziția lor lexicală prefixul arhe – (arheologia*, ar-he civilizați a*, arhecultura* etc.) se referă la izvoarele vieții materiale și spirituale, uneori greu identificabile în timp și spațiu, alteori improbabile în determinările lor ipotetice. Studiul a. se întreprinde uneori direct pe materiale descoperite ca atare (alteori indirect, pe relice etnografice* și reminiscențe folclorice*, adică pe reziduuri arhaice. Cercetări asupra elementelor și aspectelor a. ale formelor de Viață incipiente pe teritoriul României au întreprins antropologii (Gr. Antipa, Problemele evoluției poporului român, 1919; A. Donici, Contribution à l'étude anthropologique de la Roumanie, 1936; O. Necrasov, Contribuții asupra populațiilor din vârsta pietrei și de la începutul vârstei metalelor pe teritoriul R.P.R., 1960; St. Milcu, Cercetări antropologice

în ținutul Pădurenilor, satul Bă Mna, 1961; C. Maximilian, V. Caramelea, D. Nicolăescu-Plopșor, Paleodendrograficeskoe issledovanie naselenia epohi neolita i bronzi Ruminii, 1963; I. Nicolăescu-Plopșor și W. Wolski, Elemente de demografie la populațiile vechi din România, 1975); arheologii (Vasile Pârvan, Getica, o protoistorie a Daciei, 1926;

C. Daicoviciu, Problema continuității în Dacia, 1936 – 1940;

D. Berciu, Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre, 1966; Const. C. Giurescu, Formarea poporului român, 1973, (în colab. cu Dinu Giurescu), Istoria Românilor, vol. I, 1974; P.P. Panaitescu, Introducere la istoria culturii românești, 1969, Contribuții la istoria culturii românești, 1971; paleosociologii (H.H. Stalii, Contribuția activității culturale. În etnologie se folosesc și alți termeni echivalenți: ethnic-environment, constelație culturală, configurație culturală, regiune istorico-etnografică etc. Difuzionismul întrebunțează termenul de cerc cultural (Kulturkreis), inspirat din cel de a.d.Hr., pentru a desemna un complex cultural alcătuit ca un întreg organic, care poate migra și își poate schimba conținutul (F. Graebner. W. Schnidt*, F. Kramse), pentru a exprima procesul răspândirii formelor unei culturi dintr-o cultură* sau arie de viață restrânsă și arhaică în arii din ce în ce mai extinse și mai noi. Deoarece cultura și civilizația sunt două fațete ale aceluiași fenomen de creație, între a.d.c. și arie de civilizație* există suprapuneri când aceste două activități creatoare sunt monogenetice și numai suprapuneri parțiale când sunt poligenetice, A.d.c. este identificată uneori cu arie de co-tradiții (cu aria inter-relațiilor tradițiilor culturale) și cu aria inovațiilor (între două culturi). V. cultură.

ARMĂ v. unealtă.

ARTĂ ARCTICĂ – artă primitivă proprie perioadei postglaciale în țările arctice. Apărută în neolitic (între 5.000 și 1500 î.e.n.), a.a. se întâlnește în Europa (în Norvegia septentrională, în U.R.S.S., în zona Mării Albe), la Asia (regiunea fluviului Enisei), în America de Nord (Alaska).

Canada și Groenlanda). Caracteristică a.a. este pictura pe rocă și gravura parietală, cu motive antropomorfe și zoomorfe, ce redau uneori scene de vânătoare rituală, obiecte de utilitate comunitară

(săni, unelte și arme) etc. Toate aceste motive artistice alcătuiesc un sistem de semne pictografice extrem de stilizate. Pentru etnologie, a.a. relevă forme de civilizație și cultură proprii popoarelor primitive ce au locuit în zonele și țările arctice. V. artă australă, artă preistorică, artă primitivă.

ARTĂ AUSTRALĂ – artă rupestră preistorică, proprie epocii neolitice africane (atestată cu circa 5.000 ani î.e.n.). Se întâlnește în Africa de Sud, în zona platoului Orange. Caracteristice a.a. sunt gravurile și picturile rupestre, cu scene de vânătoare, de păstorit etc. în toate aceste produse se întrevăd simboluri și alegorii legate de riturile primitive ale muncii și delectării. O bună parte din a.a. a fost atribuită paleoboșimanilor și paleohotentoților. V. artă preistorică.

ARTĂ NEAGRĂ – concept care definește metaforic: 1. În Evul mediu, alchimia* la arabi; 2. În prezent, arta tradițională a populațiilor negre din Africa, în care intră îndeosebi toate produsele plasticii africane.

ARTĂ NEOLITICĂ, v. artă preistorică, artă primitivă.

dat. În filosofia lui Platon, a. este conceptul ce exprimă un model originar, ideal și etern al obiectelor (considerate copii infidele, deci imperfecte). În mitologiile populare, miturile sunt a. ideilor religioase. A. nu trebuie confundat cu prototipul*; a. este formula indefinită, mai mult sau mai puțin reală, a unui tip străvechi, pe când prototipul este formula definită, mai mult sau mai puțin anterioară tipului. Orice încercare de a tipologiza fenomenele sau faptele de civilizație sau cultură tinde să stabilească a. pentru a surprinde în germene procesul de geneză conceptuală a modelelor tipice, care să fie apoi folosite ca modele de explicare științifică. V. arhaic, tnit, tip.

ARIE DE CIVILIZAȚIE – teritoriu de creație, de răspândire uniformă și unitară a unui fenomen sau fapt ce țin de o anumită forma da civilizație. A.d.c. prezintă un nucleu central, un spațiu înconjurător de desfășurare și un perimetru, relativ determinat, care se modifică istoric în funcție de evoluția sau involuția capacității de creație materială a comunității etnice. În nucleu se generează sau se concentrează formele caracteristice ale activității materiale, în spațiul înconjurător se difuzează și la periferie se produc influențe,

contaminări și decalcuri ale căror reverberații se resimt descrescând spre nucleu. A.d. e, este o unitate mobilă și dinamică; ea se conturează în anumite condiții social-istorice, ajunge la apogeu, se restrânge și dispare în timp. A.d.c. poate fi un teritoriu real sau fic-tic, concret sau utopic. În etnologie se folosesc și alți termeni echivalenți. Între A.d.c. și aria de cultură* există identități când aceste două forme de activitate creatoare sunt monogenetice și numai convergențe parțiale când sunt poligenetice. V. civilizație, arie de cultură.

ARIE DE CULTURĂ – teritoriu de formare, de răspândire uniformă și unitară a unui fenomen sau fapt de cultură, a unei formațiuni culturale sau a unui cotnplex cultural. A.d.c. prezintă unul sau mai multe nuclee culturale, un spațiu de desfășurare și un perimetru relativ determinat, în nucleul cultural sunt concentrate majoritatea trăsăturilor culturale particulare. În spațiul și perimetrul relativ determinate se difuzează elementele, faptele și fenomenele de cultură, modelele culturale ca unități integrate ale trăsăturilor culturale, iar la periferie se produc influențe, contaminări și decalcuri culturale. A.d.c. este o unitate mobilă și dinamică; ea se creează în anumite condiții social-istorice, ajunge la apogeu, se restrânge și dispare cu timpul. A.d.c. poate fi un teritoriu real (regiune etnografică*, zonă etnografică*) sau unul fictiv, rezultat din ipotezele avansate sau din proiectările ideale ale unor aspecte fundamentale sau dominante ale modelelor de creatoare nu poate fi determinată, individual, decât rar și probabil; sunt opere complexe deoarece includ în contextul lor o viziune globală asupra lucrurilor; sunt opere sincretice deoarece modalitățile lor plastice de comunicare nu sunt diferențiate, vehiculează mai mult idei și valori extraestetice; sunt opere comprehensibile de întreaga societate pentru că circulă liber în mediul lor de creație, se difuzează în afara acestui mediu prin decalc, adaptare sau imitație; exprimă în ansamblul lor etosul* comunității etnice care le-a creat, adică specificul modului de viață*, ai concepției despre lume și viață, viziunea etică a creatorilor lor. Teoria și studiul sistematic al a.p. constituie un capitol esențial al etnologiei. Nu se poate corâcepe etnologie fără studiul a.p. pentru că etnologia subsumează epistemologic și metodologic investigația întregului domeniu al a.p. În

creațiile ei particulare a.p. românească se deosebește de produsele similare din sud-estul Europei prin tematica, structura, tehnicile și stilul ei. Este în primul rând o artă dinamică, ce a influențat permanent arta cultă românească în toată creația ei și apoi este o artă tihlania, care a promovat conștiința etnică, marile idealuri istorice ale poporului român, de eliberare Socială și națională, de independență și unitate națională, și este în fine o artă bogată, cu o putere de expresie rafinată și pătrunsă de un profund umanism. A.p. nu trebuie confundată cu arta naivă (care este o „artă autodidactă... cu trăsături populare și artizanale totodată”) și nici cu arta artizanală (meșteșugul artistic făuritor de obiecte utile cu aspect plăcut, bazat pe stilizarea personală a formelor și ornamentelor populare). Contribuții la cercetarea a.p. românești au adus printre alții: N. Iorga (L'Art populaire en Roumanie, 1923), G. Oprescu (L'Art du paysan roumain, 1937), Al. Di-mă (Conceptul de artă populară, 1939), Coriolan Petrescu (L'influence de l'art populaire, 1939), Elena Secoșan și Paul Petrescu (Arta populară, '1966), N. Dunăre (în colab., Arta din Valea Jiului, 1969), Al. Dima (Arta populară și relațiile ei, 1971) Tancred Bănățeanu (Arta populară bucovineană, 1975). V. artă arhaică, artă naivă, artizanat.

ARTĂ PREISTORICĂ – una din denumirile atribuite artei proprii comunei primitive. În contextul a.p. intră obiecte domestice (mobilier rudimentar, veselă), obiecte ergonomice (unelte și arme), obiecte rituale (recipiente, căițe, statuete, relicvării, altare), obiecte de podoabă (coliere, brățări, inele). Majoritatea produselor a.p. au fost confecționate din piatră, os, lut, lemn; ca tehnici artistice au fost folosite: zgrafita-rea, pictarea, gravarea (simplă, pe obiecte și cea parietală), incizarea, sculptarea etc. Produsele artei ce țin de comuna prin ARTĂ PALEOLITICĂ v. artă primitivă, artă preistorică.

ARTĂ POPULARĂ – 1. concept cumulativ care include întreaga gamă de creații artistice anonime și colective ale unei comunități sociale de tip etnic, depinzând de nivelul de dezvoltare istorică, de stadiul de elaborare a civilizației și forme de cultură corespunzătoare. Conceptul de a.p. este complimentat prin conținut și sferă celui de artă primitivă* și de artă arhaică*; 2. În formațiile bazate pe clase

antagoniste, a.p. capătă \m conținut care promovează interesele claselor dominante și o sferă care se întinde treptat de la acestea la întreaga masă a poporului. Artă care emană în cadrul claselor dominate și are tendința de a cuprinde și manifestările progresiste ale claselor dominante, pe măsura atașării ultimelor la arta concepută de întregul popor și de întreaga societate. Artă care, conform concepției burgheze, descinde din sfera claselor dominante și prin cădere sau imitație alimentează activitatea creatoare a claselor dominate, între clasele sociale antagoniste există influențe culturale și artistice. A.p. În statele socialiste constituie sursa tradițională permanentă de inovație contemporană în creația artistică cultă. Definirea a.p. trebuie să se facă în comparație și cu arta cultă. Între a.p. și arta cultă, ce aparțin aceleiași comunități etnice, există interdependențe și influențe reciproce. În funcție de etapa, condițiile și structura dezvoltării istorice a comunității etnice poate predomina una sau alta din aceste două forme de artă. Procesul de diferențiere și de specializare a a.p. În orânduirile bazate pe clase antagoniste este similar, nu identic, celui al artei culte. În evoluția ei, a.p. își diferențiază mereu conținutul creației în domenii, forme și genuri noi și își specializează neconținut mijloacele de exprimare, corespunzător treptei social-istorice de evoluție. A.p. se îmbogățește mereu cu noi forme de creație plastică, ritmică decorativă, aplicată. Toate domeniile, formele și genurile a.p. se dezvoltă paralel și interdependent, până ajung să alcătuiască un sistem deschis de activități creatoare populare, care în esența lui este oricând susceptibil să-și îmbogățească conținutul cu noi domenii, forme și genuri de creație artistică. Ceea ce înseamnă că volumul a.p. crește mereu în timp și spațiu. După datele prognozei etnologice*, această creștere va avea loc și în viitor; 3. produsele a.p. sau operele de a.p. prezintă caractere deosebite pe de o parte de cele ale artei primitive, ale artei arhaice și pe de altă parte, de cele ale artei culte: sunt creații colective nu individuale, care se perfectează de la o generație la alta și se încarcă de un mesaj social-cultural propriu; sunt anonime deoarece paternitatea lor din Noua Zeelandă, Australia și Africa, precum și a unor popoare indigene din cele trei Americi. Sub raportul conținutului, problematicii, al caracterelor și valorii intrinseci, a.p. contemporană se

presupune a fi analogă celei străvechi. Se înțelege că analogia este limitată la trăsăturile presupuse esențiale, nu la particularitățile istorice, condiționate de orânduirea de bază. Nici această formă de a.p. nu urmărește delectarea propriu-zisă, ci satisfacerea unor nevoi ce țin de religiozitatea grupului social; 3. arta mă creată în spiritul a.p. străvechi sau a popoarelor retardate, din rafinament sau din dorința de a impresiona prin excentricitate. Promovează categorii paraestetice ca: naivul, fantasticul, grotescul, oniricul etc. V. artă populară, artă preistorică.

ARTĂ SCHEMATICĂ – arcă caracteristică epocii neolitice în care elementele artistice sunt simplificate la maximum. Imagistica a.s. și semnificațiile ei pot fi identificate și deduse numai ipotetic. Cele mai caracteristice a.s. sunt: arta iberică, a boșimanilor și hote-ntoților, a unor popoare amerindiene. Cu studiul a.s. sa ocupat II. Breuil*, Leroi-Goitr-han* și alții. Uneori arta modernă imită a.s. neolitică. ARTE MINORE – arte care servesc la decorarea interiorului, confecționarea podoabelor etc. Din categoria a.m. fac parte: pirogravura, choreopâastica, me-taloplastica sau repoussage-ul, tapiseria, imprimeurile pe pânză, colajul, entuminura etc. A.m. se interferează cu artele populare și artizanatul.

ARTIZAN – creator de artă în stil primitiv și îndeosebi în stil popular. În ultima accepțiune, de altfel și cea mai frecventă, a. deprinde meșteșugul artistic în familie, în practica nemijlocită și în atelierelor consacrate creației artistice. Fiecare a. ajunge la o experiență artistică proprie ce ține de gradul lui de fantezie creatoare, de capacitatea lui de interpretarea, stilului tradițional local și de cerințele pieții artistice, în România s-a creat în ultima vreme o vastă mișcare artizanală, care urmărește promovarea artei în stil autentic popular. Unii dintre. an fost încurajați să-și continue activitatea pe cont propriu, alții s-au asociat în cooperative. V. artă primitivă, artă p & pulară.

ARTIZANAT – îndeletnicire artistică ce prezintă două surse de inspirație: arta populară și arta citită. În primul caz, artizanul preia din domeniul artei populare unele teme pe care le stilizează, neîndepărtându-se prea mult de la forma lor autentică, în al doilea caz, artizanul dă frâu liber imaginației kvi creatoare, pentru a produce

opere de artă inventate de el după modelul real sau presupus al artei culte. Și într-un caz și în altul, produsele a. nu reprezintă valori estetice de rezonanță comunitară.

A

mitivă sunt grupate pe epoci și în cadrul acestora pe subepoci și „culturi arheologice”. De a.p. țin: picturile și gravurile rupestre în peșterile din Europa (Alta-mira, Avdeevo, Brassemponty, Combarelles, Cougnac, Doini Vestonice, Font de Gaume, Gagarino, Isturitz, Kostenki, La Vache, Laugerie, Basse, Laussel, Lescaux, Lespugues, Lascaux, Montespan, Vieux, Rouffignac, Predmosti, Les Trois-Frères, inc d'Audoubert, Willendorf, Cioclovina, Baia de Fier, Polovratsi, Gaura Chindiei-Caraș Severin), din Asia (Catal Hüyük – Anatolia, Zarant-Sai), din Africa (Tassili în Sahara) etc. în aceste picturi parietale sunt figurate animale: bizoni, bouri, reni, cerbi, cai, scene de vânătoare, oameni și diverse reprezentări simbolice; arhitectura megalitică (menhirurile, cromlecurile și dolmenurile din Anglia și Franța); valuri de pământ – Valul lui Traian (Troianul în România); necropole și însemne agrimensurale (tumulusurile și gorganele din Europa Centrală și Câmpia Română); sculptura statuară rituală de tip steatopigist, simbolizând frumusețea, fecunditatea, maternitatea (denumite generic Venus: din Doini Vestonice, Gagarino, Kostenki, Laussel, Lespuges, Willendorf); statuete funerare (zoomorfe: Gumelnița, Cârna, Le-chința; antropomorfe, Cernavodă, Hamangia); statuete-altar (Cucuteni), ceramica rituală sau ceremonială (Balan, Vădastra, Gumelnița, Cucuteni etc.) V. arta primitivă.

ARTĂ PRIMITIVĂ – 1. arta creată în perioada primitivă, în epocile litice (paleolitică, mezolitică și neolitică) și în epocile metalelor (bronzului și fierului), în zonele populate ale globului. În acest înțeles, a.p. este de fapt prima formă de „creație elaborată”. Conținutul a.p. nu este diferențiat și nici specializat, pe categorii și genuri distincte. A.p. este sacrală, prezintă o structură artistică complexă magico-mitologică. Este subordonată concepției arhaice despre viață și lume și viziunii integratoare a acestei concepții după cum reiese din artefactele (obiectele făcute de om) proprii vieții primare. A.p. În acest stadiu nu urmărește delectarea. Are audiență în comunitatea primitivă

numai pentru funcțiunile ei magice, mitologice și etico-sociale. În conținut reeditează arta preistorică. Pe teritoriul României s-a dezvoltat o a.p. bogată și variată; arta Boian, Cucuteni, Hamangia etc. în contextul acestei a.p. locale intră primele creații artistice atribuite epocii paleolitice, mezolitice și neolitice (mileniile XII – III î.e.n.); 2. artă creată de popoarele „retardate”, care până în contemporaneitate se găsesc (ca mod de viață, civilizație și cultură) pe trepte presupuse analoge fazelor de dezvoltare a comunei primitive. Aceasta este arta popoarelor oceanice, a indigenilor a.c., consacrată unei părți sau întregii comunități etnice. Atlasul complex cuprinde o tematică diversă și multilaterală, expusă prin mai multe modalități de prezentare grafică (schematism etnografic, tipologie etnologică și piod-elare statistico-inatetnatică). În fond, a.c. de tip complex se ridică pe o treaptă superioară de reprezentare conceptuală și interpretare, devenind astfel, în fapt, un atlas etnologic. Până în prezent se cunosc numai două categorii de asemenea atlase complexe. Din prima categorie face parte a.c. de tranziție de la atlasul simplex la cel complex: **Ethnographic Atlas** (1967) de G.P. Murdock. Din a doua categorie – The Me-Kong Valley Atlas, U.N.E.S.C.O. (1970), care este un atlas cvadruplu (de geografie, economie, etnologie și lingvistică), cu reprezentare grafică dublă (schematică și tipologică), și A-tlasul complex „Porțile de Fier” (Ed. engleză The „Tron Gates” Complex Atlas, 1972), tipărit de Academia R.S. România, care este un atlas complex în adevăratul sens al termenului, deoarece integrează etnologia într-un sistem de 14 discipline științifice (dintre care 7 se referă la științele naturii: geografia, geologia, hidrologia, speologia, flora, fauna și studiul monumentelor naturii, iar 7 se referă la științele social-istorice: antropologia, arheologia, istoria, economia, lingvistica, etnologia și studiul monumentelor artistice), cu reprezentare grafică triplă (schematică, tipologică și de modelare statistico-matematică). Sub raportul semioticii grafice, Atlasul complex „Porțile de Fier” reflectă pentru prima dată în literatura internațională de specialitate concepția dialectică a unei cercetări plenare de tip interdisciplinar într-o micro-zonă supusă strămutărilor rapide, concepție în care etnologia coji-stituie unul din nucleele de polarizare a investigațiilor

semnificative și polivalente ale științelor angajate în cercetare și reprezintă o contribuție însemnată a etnologiei românești pe plan mondial.

AUTARHIE CULTURALĂ – termen care desemnează: 1. În sens general tendința și capacitatea unei comunități etnice de a produce bunuri culturale de care are nevoie și de a nu recurge la bunuri și valori culturale străine; 2. În sens restrâns (acreditat de J. Greimas, 1971), politică culturală a unor „societăți agricole” sau a unor „insule de civilizație citadină”, în raport cu întreaga societate din care fac parte integrantă.

AUTENTICITATE – 1. În sens restrâns: caracter intrinsec a tot ceea ce este veridic și exact în raport cu realitate materială și spirituală; tot ceea ce nu poate fi contestat ca atare; tot ceea ce acționează prin autoritate creatoare proprie (să 5 sv-oxbț); 2. În sens mai larg: tot ceea ce se integrează într-un context de civilizație sau cultură ca parte

A

ci constituie de cele mai multe ori o modă meșteșugărească.

ASIMILARE – proces unilateral de modificare, adaptare și integrare a unor elemente și forme de cultură împrumutate din altă cultură. Este unul din aspectele aculturației.

ASTROLOGIE – pseudoștiință care studiază influența astralelor asupra vieții umane, pornind de la magnetismul animal în raport cu magnetismul astral, pentru a ajunge la relația dintre tendințele înăscute și aspectele astrale ale vieții în momentul nașterii omului. A. a pretins că relevă caracterele esențiale ale destinului uman. Calculele stării magnetice a cerului în momentul nașterii, efectuate de astrolog, alcătuiesc baza horoscopului, care nu este altceva decât un pronoslic matematic fantezist asupra cursului vieții celui care îl solicită. A. a fost creată în Egipt și Caldeea î.e.n. și dezvoltată apoi în Europa. Unii astrologi moderni au urmărit să dea a. caracterul de știință. Pentru aceasta au întreprins investigații comparative, au căutat puncte de sprijin și explicații convenabile, bazându-se pe cercetările astronomiei și fizicii astrale. Au socotit că fenomenul astronomic al „precesiunii echinocțiilor” trebuie pus în legătură cu mitologia astrală a popoarelor

antice. Au exploatat explicațiile fizicii astrale după care perturbările electromagnetice produse în activitatea soarelui au un efect concret asupra activității biopsihice a oamenilor. Au apelat la serviciile teoriei electromagnetice a luminii și influențelor ei asupra biopsihismului uman și au ajuns la concluzia că a este „o știință de observație empirică și de experimentare a potențialităților latente ale caracterului uman, precum și a cauzelor determinate de fenomenele biopsihice”. Cu toate aceste eforturi de scientizare, a. a rămas totuși o creație fantezistă de tipul prognozei spiritualiste asupra vieții omenești; aceasta pentru că a nu este altceva decât o astronomie născută din mit și superstiție. Așa apare în toate avatarurile ei istorice de care literatura „științelor oculte” este plină. O regăsim în arta chaldeeană, astromancia, și în alte discipline astrologice ca: apote-lasmatika, doctrina de sublimis, în genetliologie, în iatroastrologie, iatroinatematica, în niathesis etc.

ATLAS ETNOGRAFIC – lucrare științifică ce urmărește să exprime grafic – prin hărți, cartograme, scheme, desene sau fotografii – aspecte principale sau secundare legate de forme concrete de viață istorică, aspecte ale civilizației sau culturii populare. Prin obiectul, tematica și metodologia lui, a.c. poate fi: siplex sau complex. Atlasul simplex cuprinde o tematică redusă, expusă adesea printr-o singură modalitate grafică de reprezentare ilustrativ-documentară (schematism etnografic sau tipologie etnografică). Aceasta este forma clasică a

B

BARBAR – 1. nume dat omului, așa cum apare el ipotetic, în al doilea stadiu de dezvoltare a comunei primitive, caracterizat printr-o viață socială relativ diferențiată, într-o comunitate tribală, sedentarizată, în luptă cu natura. B. își creează așezări stabile, domesticește unele animale sălbatice, domesticește și cultivă unele plante comestibile. Inventează unele unelte de muncă și arme de luptă. Femeia începe să dețină prioritatea în munca domestică. B. produce bunuri materiale pe care le conservă în perioadele neproductive. Elaborează o magie și demonologie mitologică; 2. nume dat de greci (Şapăapoţ) și de romani (barba-ricum) în antichitate populațiilor din afara teritoriului lor, deoarece le considerau inferioare, inadaptabile,

trăind uneori și din pradă, nu numai din munca pământului; 3. nume dat de unii istorici popoarelor migratoare de la începutul evului mediu; 4. nume dat persoanelor care au un comportament primitiv. V. barbarie, primitiv, primitivism, sălbatic, sălbăticie.

BARBARIE – al doilea stadiu de dezvoltare a comunei primitive, determinat ipotetic (de arheologie, antropologie și etnologie), care caracterizează viața omului barbar. Întâi Lewis Morgan* (în *Andent Society, or Researches in the Lines of Hu-ntan Progress from Savagery, through Barbarism to Civilizaion*, 1877) și apoi Fr. Engels (în *Originea familiei, a proprietății private și-a statului*, 1891) prezintă structura și treptele dezvoltării interne al.: a) treapta de jos, în care se dezvoltă domesticirea și creșterea animalelor și plantelor într-o societate tribală relativ diferențiată; b) treapta de mijloc în care se dezvoltă agricultura bazată pe inconstitutivă și inalienabilă și aceasta manifestă trăsături creatoare proprii; ceea ce, fiind identic cu sine în proces! creației populare, relevă esența lucrurilor, a fenomenelor și faptelor de civilizație sau cultură; ceea ce este original într-o creație populară, fără ca prin aceasta să altereze esența și stilul tradițional al creației: unicitatea obiectelor și ideilor în caracterul lor extrinsec; condiția elementară a. cristalizării oricărui specific etnic într-o creație populară de valoare.

AUTOHTON – ceea ce exprimă caracterul biopsiho-social-cult ural al unei populații. În vechea greacă – ceea ce este ca „ieșit din pământ”; caracter particular etnic al unei populații străvechi care s-a format, dezvoltat, trăiește și își are reneâtreruptă pe teritoriul și de formație. Sinonim cu: etbon», băștinaș, indigen, pii-mî-nten-u. V. etnic, chiogenesă, specific etio-czutiiral.

AUTOHTONISM –! ansamblu de trăsături psiho-socio-culturale ale unui popor străvechi; 2, sentiment și conștiință a apartenenței nirai popor 3 a o stirpe sau o comunitate ancestrală, care își are modelele de civilizație și cultură și pe care vrea să le păstreze în trăsăturile lor generale; 3. concepție social-politică care exagerează caracteristicile particular-etnice ale unei populații în vederea evaluării sau supraevaluării lor istorice. V. autohton.

La baza acestor lucrări a stat un manual de zoologie etica

alcătuit în secolul II, în Egiptul elenistic Hexanwi on-ul Sf. Ambrozie, secolul IV și Etymologia e de Phiâippe de Thaun (1131). În evul mediu ca o sinteză a acestui gen de lucrări circulă Fiziologia, reprezentativ pentru gen, care a pătruns direct și indirect (prin Alixandria) și în literatura populară română. Un b. literaturizat este Istoria ieroglică a lui Dimitrie Cantemir în care sunt evocate animale reale (leul, elefantul etc.) și fantastice (ferrixul, inorogul, struțocămila etc); 3. ansamblu simbolic și alegoric în iconografia medievală, folosit în sculptură și în pictură. Erminiile (manuale de pictură religioasă Ortodoxă) folosesc simbolurile și alegoriile animaliere în pictura ecleziastică cu scopuri moralizatoare. Creatorii de artă (populară și cultă) se inspiră și din anomaliiile și monstruozițiile congenitale studiate în general de teratologic. În această privință sunt de remarcate lucrările lui: J. Berger de Xiverey (Traditions teraâologiques, Paris, 1836); C. Gould (Mylhical – monstres, Lon. dra, 1886); E. Valton (Monstres dans l'art, Paris, 1905) și altele.

BÂDONVILLE – zonă periferică sau infraurbană a unei metropole industriale sau comerciale, construită din resturi de ambalaje (în general clin bidoane, de unde îi vine și numele) și locuită de populația pauperă: dezrădăcinați, șomeri etc. B. reprezintă pe plan urbanistic o creație fără. model arhitectonic anterior și redă forma de tranziție între o așezare de tip rural-agricol și una de tip urban-industrial, edificată pe principiul „privativității” spațiului public. În structura lui pseudorsurbanistică, b. este o aglutinare succesivă de locuințe improvizate, din cauza sărăciei, despărțite între ele prin rețele de străzi semipublice sau străduțe private și coridoare de acces în case. „Ierarhia privativității” în b. este reliefată de gradul de „multifamiliaritate a spațiului arhitectonic și public”: strada de acces este apropiată și inclusă în spațiul exterior al casei, ca parte constitutivă și esențială. Sub raport etnologic, apariția și dezvoltarea b. În statele capitaliste reprezintă un „fenomen de sociopatie” a civilizației industriale. Corespondentul b. În America Latină este barriades-ul sau cartierul mărginaș, „trist și grotesc”, construit din deșeuri domestice, în care trăiește populația nevoiașă a megapolelor cosmopolite și lumea interlopă. BIOCENOZĂ v. sistem ecologic.

BIOLOGIE CULTURALĂ – ramură a biologiei umane care studiază cultura ca pe o entitate biologică și explică nașterea ei prin influența etnobiotoipilor, care sunt se folosesc adobe (cărămizile arse la soare) pentru construirea caselor, se formează sate îngrădite cu valuri de pământ. Tot acum se domesticesc și unele păsări. Începe prelucrarea metalelor. Crescătorii de animale rătăcesc în căutarea de pășuni. Aceasta este etapa nomadismului primar. Apare ritologia magica și forme de mitologie poli-teistă”; c) treapta de sus în care se dezvoltă metalurgia fierului. Se inventează roata, carul, barca monoxilică. Pădurile încep să fie defrișate pentru agricultura itinerantă. Se delimitează structura comunitară, începe cârmuirea unică a societății. Religiozitatea începe să fie instituționalizată. B. este faza de tranziție de la sălbăticie la civilizație, caracterizată prin intervenția omului în natură, pentru a-i smulge bunurile. Primele manifestări specifice de civilizație și cultură sunt relevate de arhitectura și arta primitivă*, de arta preistorică*, de arta paleolitică* și neolitică. V. arhaic, barbar, primitiv, primitivism, sălbatic, sălbăticie.

BEHAVIORISM ETNOLOGIC – concepție etnologică (decalchiată, în a doua parte a secolului al XX-lea, după aceea psihologică a lui J. Watson), conform căreia obiectul etnologiei trebuie să fie comportamentul cultural (al creatorului, colportorului și consumatorului de cultură) în aspectul lui exterior, în manifestările lui obiective și relaționale, pentru a deduce din acestea intenția genuină, structura faptului de cultură propriu-zis. B.e. relevă comportamentul cultural al individului, grupului, comunității, societății în general, în procesul lui modelator de elemente și forme de cultură, în acțiunea stimulilor culturali asupra vieții biologice a omului. Socotește cultura ca un produs formal al naturii umane, care poate fi desprins de ora și surprins în obiectivitatea lui mecanică. Pentru Franz Boas*, „etnografia este o disciplină behavioristă”, deoarece observă și descrie comportamentul uman în toate manifestările vieții comunitare. Pentru R. Benedict*, cultura nu mai este sinteza unor fapte, fenomene și obiecte, ci a unor comportamente dobândite. Cultura este un cadru comportamental care posedă limite, configurație și dinamică proprie. Iar etnologia este știința care studiază „modelul cultura!” ca etalon

comportamental și formativ (behavioural and formative pai-tsms). V. etnobiologie.

BESTIAR – 1. cel care la romani lupta cu animalele feroce (bestiile) în circuri și arene (lat. bestiarius). Acesta era nu sclav, un condamnat la moarte sau om liber. Sub raport social b. era inferior gladiatorului, care era un profesionist; 2. lucrări moralizatoare care descriu și interpretează caracterologic și alegoric unele animale sălbatice sau fantastice în raport cu omul și caracterul uman (lat. bestiarium).

veni cu ajutorul b. operă, mată de om prin cultură în viața naturii. Recurgând la cuceririle revoluției științifico-tehnice pentru a făuri organisme vii tot mai perfecte, b. se vrea un fel de deniurgie deliberată, un fel de inginerie fantastă a naturii. Etnologia este interesată de studiul mutațiilor pe care b «le preconizează în structura vieții umane și, în consecință, în structura obiectului, și subiectului noilor forme de civilizație și cultură, de comportament și personalitate creatoare. V. energologie, etnologi» aplicată, prognoză etnologică.

BIOTOP v. sistem ecologic.

factori biologici de ordin etnic. B.c. nu trebuie confundată cu biosociologia și. nici cu etnobiologia*, ambele concepute ca explicații conjecturale. V. biologie umană.

BIOLOGIE UMANĂ – ramură a biologiei care încearcă să explice, pe de-o parte, fenomenele culturale ca prezentând și aspecte biologice, și, pe de altă parte, fenomenele biologice, proprii organismului uman, ca fiind și fenomene de adaptare la cultură. B. u. studiază interacțiunea permanentă dintre factorii biologici și suprabioologici sau culturali. Evoluția culturală este paralelă și interdependență cu evoluția biologică a omului. În procesul evoluției biologice a omului încep să joace un rol tot mai precumpănitor elementele și structurile culturale: crearea de unelte și munca cu uneltele, descoperirile și invențiile, îndeletnicirile, limbajul articulat, schimbarea alimentației, comportamentul comunitar, prelucrarea metalelor etc. Sub acest raport, B.u. descoperă o nouă dimensiune a realității biologice care este cultura și, prin cultură, pe om, care devine tot mai mult măsura tuturor lucrurilor reale sau imaginate. V. biologie culturală.

BIONICĂ – interdisciplină creată în a doua jumătate a secolului al XX-lea, care își propune să cunoască structura și funcțiunea organismelor vii pentru a preîntâmpina uzura lor, a le remedia, pentru a le recrea imitând natura, cu mijloace culturale, științifico-telmice, tot mai perfecte și pentru a elabora noi modele și aparate biotehnice. B. Însă urmărește să alcătuiască organisme care să nu mai semene cu natura, să nu mai fie creații servile ale naturii, ci investiții ale spiritului uman, creații culturale superioare, puse în slujba omului în condiții noi de viață pe pământ. În acest sens **b.** impune un alt drum creației naturii: drumul culturii (al științei și tehnicii), drumul actului de creație cuibirală în câmpul organismelor vii. În fond, soluțiile culturale ale **b.** sunt implicate în opera naturii, pentru că omul a devenit un descoperitor al lor și în baza acestei descoperiri a început să devină și un factor de decizie asupra eficacității lor indubitabile. Cercetătorii îs. socotesc că natura și-a creat opera până la nivelul culturii și că de aici înainte omul, pe de o parte, continuă pe alt plan opera creatoare a naturii, iar pe de altă parte, încearcă să creeze opera lui proprie, pe alte baze decât acelea ale naturii. Tot ceea. ce natura a „bâjbâit” în creația ei milenară, până la apariția omului, va defată de celelalte luni care să aibă care 28 **z &** e fiecare; c. mondial, al lumii, propus a fi uniform pentru toate popoarele lumii, cu 4 anotimpuri a 91 zile fiecare, cu sărbători, zile de repaus și zile de muncă identice pentru toți locuitorii Terrei, conform tendinței universale, în vremea noastră, ca, în structura lui, c. să marcheze timpul astronomic, social și cultural legat de activitatea materială și spirituală a omului modern. Studiul c. prezintă o semnificație deosebită pentru etnologie, el reflectă modul particular de organizare a timpului la popoarele care l-au inventat sau perfectat, amploarea muncii, formelor de civilizație și cultură, modelul condiției umane proiectate i-a istorie, sensul existenței pe anumite trepte de viață socială. V. cronologie, periodizare.

CANIBALISM **v.** antropofagie.

CANTOMETRIE – termen (**c**reat de Alan Lomax și Victor Grauer, 1981) care desemnează sistemul de măsurători taxonomice referitoare la cântecul popular, la trăsăturile lui general-muzicale, la performanțele lui neacompaniate sau acompaniate. C. are în vedere pe

de o parte măsurarea melodiei, a ritmului și armoniei, iar pe de altă parte măsurarea ansamblului de fenomene expresive sau sociale care însoțesc producțiile muzicale. În ambele cazuri, măsurătorile se referă la grupul vocal, relația dintre orchestra care acompaniază și partea vocală, dintre grupul instrumental și organizarea muzicală, blenda tonală și blenda ritmică ale grupului vocal, aia orchestrei. Cântecul (în concepția lui A. Lomax și V. Grauer) este măsura oricărei culturi (Song as Measure of Culture). V. antropometrie, etnometrie, sociometrie.

CARACTEROLOGIE – ramură. a psihologiei care studiază caracterele, tipurile și importanța lor în viața popoarelor, în procesul istoric de creație a civilizațiilor și culturilor. C. consideră caracterul individual și pe cel social ca produse ale evoluției societății umane, ca unități de conduită biosocio-culturală în plină transformare. Caracterul poate fi definit (Nicolae Mărgineanu, Condiția umană, aspectul ei biopsiho-social și cultural, 1973) prin: legitatea formală a dinamicii lui și prin conținutul lui special social și cultural (prin altoirea și rodirea valorilor social-culturale pe tendințe biopsihologice). Astfel conceput, caracterul prezintă: grade de dezvoltare (relevante de bogăția de tendințe și valențe) și grade și tipuri de integrare social-culturală (relevante de orientarea calitativă). În esența lui, caracterul este o schemă medie de ordin statistic, care nu exprimă o „stare pură”, ci o „stare tipică”, un „model” psiho-individual sau psiho-social integrat într-o comunitate socială. Cercetări de c. empirică au fost întreprinse încă din antichitate.

CALENDAR – sistem de calculat și divizat timpul conform principalelor fenomene astronomice în perioade (ani), subperioade (anotimpuri și luni) și secvențe (zile). Creat de sacerdoții babilonieni, egipteni, chinezi, indieni, greci, romani, azteci, mayași etc, care au stabilit norme ale timpului sacrii (zile faste și nefaste), consacrat sărbătorilor, ceremoniilor și riturilor în legătură cu ocupația de bază (vânătoarea, pescuitul, creșterea animalelor, agricultura). De la indicarea timpului sacrii s-a trecut la indicarea timpului profan, pentru a codifica cronologic activitatea, statului și a marilor personalități istorice. Transformările treptate ale c. profan marchează etapele revoluțiilor economico-politice și științifico-tehnice ale lumii:

descoperirea focului, prelucrarea metalelor, diviziunea muncii, sc-deutarizarea «nor popoare, transformările social-istorice, marile descoperiri geografice, zilele naționale și internaționale ale muncii etc. Dintre c. istorice mai cunoscute sunt: c. egiptean, care avea într-un an 3 anotimpuri (revărsarea Nilului, însămânțarea și recoltarea), împărțite în 12 luni, fiecare lună cu 30 zile; C. chinez, care avea 12 luni zodiacale ce puteau fi permutate după un ciclu de ani (60 ani), în funcție de schimbările sistemului ceresc care interveneau între timp; c. roman, zis și iulian, adoptat de Iulius Caesar, care avea 365 zile. Acesta a fost corectat de papa Grigore al XIII-lea, în 1582, de unde i-a venit și numele de c. gregorian; C ideografic niaya, care avea 365 zile distribuite asemenea C, modern european; c. solar cu 13 luni, adică cu o luuă în plus, propusă a fi socotită între iunie și iulie, care să fie numită sol, cu corectarea lunilor iunie și decembrie, care să aibă 29 zile

CARTOGRAMĂ – 1. reprezentarea grafică a unor date științifice în forme vectoriale, geometrice și cu tabele de situație; 2. reprezentarea grafică a unor date statistice sub formă de hărți schematice, reductive și sugestive. Accepțiunea a doua s-a extins în științele sociale. Așa se explică de ce, spre deosebire de harta propriu-zisă, care este precisă, analitică și expozitivă, c. a devenit o reprezentare pe hartă, sintetică, orientativă, indicativă și ilustrativ-documentară a datelor prelucrate după materiale de teren, din documente de arhivă, din cifre statistice și din consemnări de piese de muzeu, în acest sens, c. urmărește să redea prezența, frecvența, dinamica și direcțiile de difuzare ale fenomenului sau faptului cartogra-fiati. C. folosește semne, simboluri, grafe (linii directe sau curbe de situație) pentru a reprezenta scheme, tipuri și modele, în etnologia română c. a fost introdusă încă din prima jumătate a secolului al XX-lea ca un procedeu modern de ilustrare științifică. Actualmente e tot mai mult solicitată ca metodă sintetică de reflectare grafică a unor aspecte generale sau particulare ale investigației etnologice de teren sau de arhivă. Recent a fost folosită diferențial în redactarea Atlasului complex „Porțile de Fier”, capitolul „Etnologie” (București, 1972). V. atlas etnografic, etnosratnă.

CATASTROFĂ – 1. (sens restrâns, în literatura greacă antică) concept folosit de Aristotel (Poetica, IX) pentru a determina, în drama greacă, partea care ducea la o schimbare bruscă a acțiunii teatrale: situații precare, suferința și moartea eroilor pe scenă; 2. (sens generalizat) orice eveniment brusc, tragic și cu consecințe dezastruoase, în natură, în societate, în viața unui om. V. caâasivofism.

CATASTROFISM – teorie geologică idealistă, conform căreia toate schimbările survenite pe suprafața pământului se datoresc catastrofelor sau cataclismelor universale urmate de noi fapte de creație. Această teorie a fost elaborată în secolul al XIX-lea de G. Cuvier (1812) și preluată și dezvoltată de Dean Buckland. G. Cuvier (Les revolutions du glob, 1821) susține că pluviozitatea excesivă, inundațiile (potopurile), glaciațiunile, cutremurele, vulcanismul și tectonismul sunt catastrofele care au distrus periodic speciile animale și vegetale ale pământului, înlocuite cu altele create în etapele succesive dintre catastrofe. C. relevă concepția creaționistă și fixistă a speciilor. Globul pământesc a fost, după această teorie, un mediu de creațiuni reînnoite, repetate în timp. În această repetare a creației, etnologia urmărește să descopere reflectarea în mitologie a diferitelor opinii de Theofrast, în perioada modernă de moraliști și literați, iar în contemporaneitate de: I. Klages (Die Gnndiagen der Charakterologie, 1910), E. Kretschmer (Körperbau und Charakter, 1921), R. Le Senne (Trăite de Charac-lerologie, 1945), R. Heiss (Die Lehre vom Charakter, 1949), A. Wellek (Die Polarität im Aufbau des Charakters, 1950) și alții. În literatura română cu studiul caracterului sub raportul capacității lui de integrare în modul de viață contemporan și al capacității de creație în domeniul civilizației și culturii a unor persoane bine determinate caracterologic și implicit cu studiul C. etnice s-a ocupat îndeosebi Nicolae Mărgineanu (Condiia-uimmă, 1973; Sub semnul omeniei, 1969) V. tipologie etnologică.

CARISMĂ – (în mitologie și religie) dar supranatural acordat de divinități oamenilor pentru serviciile pe care aceștia le aduc comunității mitice sau religioase. Termenul vine din cuvântul grec titmapa., având același înțeles, în română, echivalent har-ului. Acest dar supranatural transformă pe oamenii obișnuiți în personalități

excepționale ale vremii lor. Conform mitologiilor claiâce Tcei-ce posedau c. erau considerați demiurghi, taumaturgi, făcători de minuni, prezicători, reformatori morali. Conceptul de c. din mitologiile clasice trece în religiile universaliste, care îi adaugă noi interpretări. În acest sens este întrebuințat de Filone, un scriitor evreu din Alexandria (secolul I e.n.) în considerațiile lui de mistică monoteistă. E folosit de Sf. Pavel, care devine primul teoretician religios al e. El numără 9 categorii de c. (I. Corintieni, XII, 11 – 30), printre care mai importante sunt: înțelepciunea, puterea de a salva pe cineva, profeția, miracolul, glossolia*, apostolatul, spiritul doctoral, guvernarea oamenilor. În baza acestor considerații, persoanele carismatice posedă viziuni sacre, hiero-fanii, cratofanii, theefanii. Unii filosofi ai cuturii, precum J.B. Engelnan (Voi den Charisme im AUgeineinen und den Spra-chengdben im Besonderen, 1848), Ernst Troeltsch (Der Historis-ftms und seine Problem? 1932), A.J. Grieve (Charisniata, în Enciclopedia of Rsligion and Ethico, f.a.) se ocupă de semnificația polivalentă a c. Actualmente c. semnifică „dar excepțional” pe care îl posedă un om într-un domeniu al vieții sau activității lui. V. sacru, viziune.

CARTOGRAFIE – 1. disciplină care se ocupă cu studiul metodelor și procedeele de reprezentare grafică a unor date prin carto-grame și hărți. C. este o parte constitutivă a semioticii grafice; 2. metodă de înregistrare științifică a prezenței, frecvenței, difuziunii, ritmicității etc. a unui fenomen sau fapt, fizic sau social, cu ajutorul cartogramelor și hărților. V. cartogva mă.

CERCETARE COMPLEXĂ – metodă de investigație științifică, caracterizată printr-un proces de complicare cresc încă și programată a cercetării colective. Această complicare programată ajunge până la saturație în extinderea cercetării pe toate planurile investigației sistematice. C.C. poate fi efectuată sincronic sau diacronic. Sincronic, la trei nivele, între care există relații dialectice: nivelul sistemului contemporan de științe fundamentale; nivelul familiei de științe proprii fiecărei științe fundamentale; nivelul sistemului de inter discipline. Diacronic, CC. se efectuează în trei etape corelate: etapa unei pronologii descendente din prezent în trecut (de la cunoscut la

necunoscuți; etapa unei cronologii scalare, întrerupte în timp la anumite stadii de dezvoltare (cunoscute analogic); etapa unei cronologii ascendente din trecut în prezent (de la necunoscut la cunoscut) și din prezent în viitor (de la cunoscut la necunoscut). În aceste condiții, C.C. apare ca o analiză și sinteză, ca o activitate de dezintegrare și integrare simultană a obiectivelor cercetării înseși. În România, C.C. a fost inițiată de Școala sociologică de la București, condusă de Dimitrie Gusti, secondat de H.H. Stahl, Traian Herseni, Octavian Neamțu și alții, și a ajuns la o formă nouă de dezvoltare în cadrul activității depuse de Grupul de cercetări complexe. „Porțile de Fier” al Academiei R.S.

România, condus de Ștefan M. Milcu, secondat de C. Nicolăescu-Plopșor, Romulus Vulcănescu, Mihai Ionescu și alții. C.C. efectuate în cadrul Școlii sociologice de la București au fost subordonate sociologiei, iar cele efectuate de Grupul de cercetări complexe „Porțile de Fier” au fost efectuate la nivelul sistemului de științe naturale, sociale și tehnice contemporane. V. anchetă, cercetare colectivă, cercetare aplicativă, cercetare fundamentală, cercetare prin corespondență, cercetare prin sondaj de opinie.

CERCETARE INDIVIDUALĂ – cercetarea întreprinsă de o singură persoană. Aceasta poate fi ocazională sau nesistematică și programată sau sistematică. Metoda și tehnica c.i. În primul caz e subiectivă, în al doilea obiectivă. Structura c.i. rămâne monodisciplinară în ambele cazuri. Cercetarea colectivă reia, coordonează și amplifică c.i. sistematică într-un context teoretic și metodologic nou. În acest caz c.i. trebuie să se subsumeze teoriei și metodologiei cercetării colective, fără ca totuși să-și piardă caracterul particular.

CERCETARE PRIN CORESPONDENȚĂ – metodă de investigație sistematică efectuată indirect, pe bază de chestionar (reduc sau amplu, cu întrebări care marchează numai prezența și frecvența sau care urmăresc descrierea amănunțită a fenomenelor și faptelor urmărite), la care cei arhaice și populare despre antropogeneză și etnogeneză. V. catastrofă.

CAZUISTICĂ – metodă care urmărește să studieze cauzele

fenomenelor și faptelor; motivația lor meticuloasă. C. a fost inițiată de eticienii (în antichitate) în lucrările lor morale, folosită de juriști (în epoca modernă) în pledoariile sau rechizitoriile lor și extinsă (în contemporaneitate) la toate științele naturale ca metodă de argumentare concretă. În c. intră elemente de factologie. Argumentarea ei capătă uneori aspecte sofisticate. Este folosită cu precădere de etnografie, folcloristică și știința artei populare.

CERC CULTURAL (Kulturkreise)

— Concept care semnifică, după Școala germană de etnologie (Leo Frobenius) și după Școala austriacă sau Școala de la Viena de etnologie (Fritz Graebner și W. Schmidt) o zonă de răspândire, mai restrânsă sau mai cuprinzătoare, a unor complexe culturale, prin iradiere. V. arie de civilizație, arie de cultură, difu-zionism, hiperdifuzionism.

CERCETARE COLECTIVĂ – metodă generală de investigație științifică diferențiată de metoda specială de investigație individuală. C.c. amplifică la maximum și obiectivizează cercetarea individuală, în aceste condiții c.c. ridică metoda și tehnica investigației individuale la un nivel superior de elaborare metodologică și de eficacitate practică.

C.c. poate fi monodisciplinară sau interdisciplinară (midii sau pluridisciplinară). C.c. este monodisciplinară când pornește de la un obiect diferențiat al cercetării pentru a-l diseca în toate articulațiile lui, astfel încât să-i cuprindă analitic toate conotațiile. Când c.c. se efectuează din perspectiva unei singure științe fundamentale ea include și implicațiile familiei de științe particulare corelate. Este interdisciplinară când se efectuează din perspectiva unui sistem de științe fundamentale sau de științe de graniță. În acest caz, C.c. este intensivă și extensivă totodată: ea urmărește să adâncească conținutul cunoașterii până la izvoarele genetice ale fenomenului cercetat și să-i lărgască sfera până la granițele aproximative ale impactului cu alte științe. În știința românească s-au efectuat c.c. de tip interdisciplinar de către antropologi (Școala de antropologie de la București), de sociologi (Școala de sociologie de la București), de etnologi (Institutul de cercetări etnologice și dialectologice) și de către grupurile de cercetări complexe ale Academiei R.S.R. (Grupul Bicz și Grupul Porțile

de Fier), ca și de unele unități ale Academiei de științe sociale și politice (Institutul de economie și Centrul de sociologie, București). V. anchetă, cercetare complexă, cercetare aplica, -tivă, cercetare prin corespondență, cercetare prin interviu, cercetare prin sondaj de opinie.

CEREMONIE – formă de activitate de cult sau laică, reglementată în vederea unei consacărî sau a unei confirmări solemne, periodice sau ocazionale. În primul caz este vorba de c. sacră (magico-mitologică sau magico-religioasă), în al doilea caz de c. – profanei (civilă, administrativă, militară). C. sacră nu trebuie confundată cu ritualul*, deși există unele tendințe de substituire reciprocă a termenilor. Iar c. profană nu trebuie confundată cu eticheta propriu-zisă. C. sacră evoluează mai lent decât c. profană. Relicte și reminiscențe ceremoniale sacre s-au păstrat în obiceiurile legate de ciclul vieții (naștere, nuntă, moarte) sau de unele sărbători calendaristice (de muncă, confesionale, comemorative etc), paralel cu riturile corespunzătoare, care în vremea noastră și-au pierdut semnificația inițială. Forma de c. sacră sau profană determină conținutul echivalent al ansamblului ceremonial. În ceremonial intră toate manifestările simple sau complicate, scenariile modelate de tradiție sau improvizate ocazional, convențiile statuate și regulile comportamentale. În structura ei socială, c. profană poate fi populară sau de curte doineni-ală, după ocazia și semnificația ce i se atribuie și după amploarea și fastul acordat. Formele de ceremonial profan popular sunt consemnate în datini, cutume și tradiții ce țin de ocazii solemne din viața familială, profesională sau comunitară a societăților de tip etnic. Iar formele de c. profană de curte dornenială sunt cele consemnate parțial sau integral de acte de cancelarie, protocoale și alte documente scrise. În eticheta sărbătorilor sunt incluse elemente de ceremonial (Emiây Post, Etiquetie în Society, 1989), Protocoalele diplomatice se bazează îndeosebi pe ceremonial (Protocoalele ceremonialului împărătesc al Sublimei Porți). Cărțile de ceremonial perfectează și difuzează toate subtilitățile c. (Constantin Porfirogenetul, Libri duo cerimoniis Aulae Byzanti-nae); Ceremonial [î li] chinez; Inazo Nitobe, Le Bushido, 1927; Baldasar Castilione, // Corte-gio. no etc.)

Corelația între e, profană de curte și ideologi a corespunzătoare a preocupat pe istoricii culturii (Gustav Karis-son, *Ideologie et dremonial dans l'Spisolographie byzantine*, 1959). Asupra c. profane populare și de curte la români au scris: Dimitrie Cantemir (în *Descrierea Moldovei*), Sim. Fl. Marian (*Sărbătorile la romani*), Tudor Pamfile (*Sărbătorile la români*), N. Iorga (*Istoria Românilor*), C-tint. Giurescu și Dinu Giurescu (*Istoria Romanilor*), Dan Simonescu (*Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgacki*, 1939). V. profan, rit, ritual, ritologie, sacru.

CHEIROSOFIE (xeisoț = dansator – [cotw. a = înțelepciune) – termen care semnifică filointerogant răspunde investigatorului prin poștă; investigația însăși efectuată prin această metodă. V. anchetă, cercetare aplicativă, cercetare colectivă, cercetare complexă, cercetare fundamentală, cercetare prin interviu, cercetare prin sondaj de opinie.

CERCETARE PRIN INTERVIU

— Metodă de cercetare programată în practica științelor social-istorice, bazată pe întrebări și răspunsuri. Interviu etnologic este prima treaptă a unei anchete, în care atât întrebările cât și răspunsurile trebuie să semene cu o conversație care se desfășoară liber. C.p.i. prezintă câteva variante tehnice: interviul individual, în care informatorul răspunde necontrolat de cineva din comunitatea socială din care face parte; interviul colectiv, în care mai mulți informatori răspund pe rând la aceeași întrebare, corectându-se sau comp! etându-se reciproc. Atât interviul individual, cât și cel colectiv pot fi la rândul lor: interviu liber, în care informatorul sau informatorii sunt lăsați să descrie fenomenele și faptele de civilizație sau cultură după înțelegerea lor proprie; interviu punctat, în care informatorul sau informatorii descriu fenomenele și faptele de civilizație sau cultură după câteva repere, a căror succesiune logică sunt obligați să o respecte aidoma, fără să se piardă impresia de expunere liberă; interviu rigid, în care informatorul sau informatorii sunt obligați să răspundă prin da și nu, fără explicații sau comentarii. V. anchetă, cercetare aplicativă, cercetare colectivă, cercetare complexă, cercetare fundamentală, cercetare prin corespondență, cercetare prin sondaj de opinie.

CERCETARE PRIN SONDAJ DE OPÂNIE – metodă de investigație programată, bazată pe selecția arbitrară a părerilor despre fenomenele sau faptele studiate. Prezintă câteva procedee tehnice proprii: sondajele descriptive, care urmăresc investigarea factologică a fenomenelor și faptelor de cultură și civilizație; sondajele explicative, care urmăresc în principal cazuistica fenomenelor și faptelor de cultură și civilizație; sondajele panel care repetă cercetarea, la perioade fixe de timp, pentru verificarea cauzelor și specificului dinamicii fenomenului sau faptului luat în considerație; sondajele contextuale, care cercetează fenomenele sau faptele de cultură sau civilizație la două nivele comportamentale: unul comunitar și altul individual. Metoda poate fi folosită ca un caz particular al metodei eșantionării sau ca un caz complementar al metodei modelării. Această metodă servește, și într-un caz și în celălalt, ca punct de plecare al cercetării științifice bazate pe metoda analizei ecologice. V. anchetă, cercetare complexă, cercetare colectivă, eșantion etnologic, ecologie culturală, model et-mohteir.

(tropăie) sau pentru a consacra (tropăie) prin determinare, izolare și. potențializare, subiectul care efectuează sau obiectul asupra căruia se efectuează ritul. C. este, după natura ritului, simplă sau complexă, individuală sau colectivă, esoterică sau exoterică, diurnă sau nocturnă. Consacrarea muncilor agricole la romani se făcea la 29 mai, de arvali, printr-o triplă e, după care se sacrificau oi și tauri și se cântau Carmen ar-val se (imnuri sacre). În evul mediu, în timpul marilor epidemii de ciumă și holeră, satele și orașele încă neatinse de boală efectuau rituri de c. pentru a preîntâmpina și opri teribilul flagel. O formă străveche de c. la români era hora, jucată la naștere, la nuntă și la moarte, cu valoare de „rit de apropiatie”, de „rit apotropaic” și de „rit de expiere”. V. rit, filologie.

CIVILIZAȚIE – formă a activității creatoare, care se referă la produsele tehnicii (artefacte, unelte, mașini, arme etc), la bunuri materiale (alimente, veșminte, locuințe etc), ce urmărește să satisfacă nevoile biosociale ale omului și să pună pecetea umană pe mediul ambiant. Concept fundamental pentru etnologie care derivă din conceptul cultură* și care împreună cu acesta se referă la una și

aceeași activitate creatoare globală, unitară, organică și indestructibilă. Etnologii separă artificial conceptul de activitate creatoare în cultură*, și e, numai din punct de vedere didactic, pentru analiza formelor și aspectelor particulare ale acestei activități creatoare globale. Ei urmăresc să determine dominanta structural-funcțională a creației populare, pe plan istoric. Conceptul de c. a căpătat accepții multiple: 1. totalitatea activităților materiale ale unei comunități sociale de tip etnic, desfășurate în așezări urbane (cetăți, orașe și metropole). În acest sens C. se confundă inițial cu civitatea și apoi cu urbanitatea; 2. sistemul de activități materiale ale unei societăți istorice date, care umanizează mediul ambiant natural și creează, cu mijloace tehnice, un mediu ambiant artificial. C. semnifică în acest caz organizarea așezărilor, locuințelor și muncii domestice, și aceea a ocupațiilor de bază și meseriilor anexe industriei și economiei comunitare și tehnicilor specifice de producție. În această a doua accepție termenul s-a folosit și pentru desemnarea echilibrului ecologic în condițiile extinderii vieții umane. Deosebirea între C. urbană și c. sătească nu a fost enunțată, în această perspectivă, decât în funcție de nivelele de evoluție materială a organizării economice și demografice a așezărilor, nu de conținutul lor concret, deoarece atât orașul, cât și satul promovează forme de viață materială convergente în condițiile unei societăți istorice date. Fiind comună tuturor categoriilor de activități social-istorice, c. marchează, prin însuși patrimoniul

5 – Dicționar de etnologia Sofia dansului. tu concepția grecilor antici, dansul era înainte de toate o stare de spirit, o modalitate de gândire, o expresie filosofică. C. Întregea modalitățile de introspecție chinestezică, ilustrativă, simbolică. În prezent, c. nu interpretează calofiliile (adică mișcările simetrice, armonice, echilibrate, socotite perfecte) în dans, ci proteismul cheirotic (metaforele, dizarmoniile, secvențele statice, intranscriptibilul etc.) V. etnocoregrafie.

CHESTIONAR – listă sistematică de întrebări orânduite logic, privitoare la o anumită temă de studiat, pe teren sau în laborator, conform scopului urmărit. C. poate fi deschis, susceptibil să includă oricând noi întrebări de încadrare sau amănunt, și închis cu răspunsurile previzibile sau fixate în prealabil (prezent, absent; foarte

bine, bine, satisfăcător, indiferent etc). Când se referă la o anumită categorie de cercetări, socotite reprezentative și caracteristice, atunci c. este tipic, iar când este improvizat, aâhoc, atunci este considerat atipic. Pentru sondajele de opinie, c. poate fi verbal și, uneori, scris. Orice c. trebuie să fie însoțit de expunerea de motive, pentru care este alcătuit și de instrucțiuni privitoare la tehnica de aplicat. V. anchetă.

CIBERCIVILIZAȚIE – civilizație preconizată a fi programată și executată cu mijloace cibernetice. Se referă la piesele create de mașini după parametrii presupuși a aparține civilizației automatizate a viitorului. În această categorie intră toate elementele unor obiective, instalații și amenajări concepute mecanografic și realizate mecanic de mașini dirijate cibernetice. Se ramifică în atâtea domenii de producție câte activități poate include civilizația și anume: ciberconstrucția și cibernetica rutieră, cibetalimentația, ciberdiagnosticul medical, cibertranslația literarii etc. C. este o problemă de sociologie politică, de etnologie informațională* și de prognoză etnologică. Cu studiul aspectelor sociale s-au ocupat, de la Norbert Wiener (*Cy-bernetique et Sociale*, 1962) încoace, toți ciberneticienii care și-au propus ca obiect anticiparea formelor de viață materială a viitorului.

CIBERCULTURĂ – cultură care se preconizează a fi programată și executată de mașina cibernetică. Este vorba de o presupusă viitoare cultură mecanografică. În această categorie intră: ciber-sculptura, ciberpictura, cibermușica, cibercoregrafia etc. Este o problemă de sociologie culturală*, de etnologie informațională* și de prognoză etnologică. V. cibercivilizație.

CIRCUMAMBULAȚIE – mers în cerc; rit* efectuat în jurul unor fapte, obiecte, așezări, forme de relief (movilă, câmp, pădure, lac) pentru a apăra (apofond, ambele exprimă laolaltă cele două fațete ale uneia și aceleiași activități creatoare, globale, organice, unitare și indestructibile, înglobând c. și cultura într-o activitate creatoare superioară, etnologii urmăresc să surprindă în polivalența acestei activități predominarea unui aspect asupra celuilalt în modurile și stilurile de viață. În literatura străină de specialitate, studii referitoare la c. au scris: A.J. Toynbee (*Civilization on Trial*, 1948); Hellenisni the history of a Civilization, 1959); R. Richta (în colectiv, *Civilizația la*

răscruce, 1970); A. Pelletier, J.J. Goblot (Materialismul istoric și istoria civilizației); A. Toffler (Șocul viitorului, 1973); iar în literatura română: Nicolae Bag-dasar (Teoreticieni ai civilizației, 1969); Mihai Drăgănescu (Sistem și civilizație, 1976); Al. Tănase (coord.) Civilizația socialistă și valorile ei Preliminarii, 1975; Coordonatele valorice ale civilizației socialiste, 1976). V. civilizație sătească, socialistă, tradițională, urbană; cultură.

CIVILIZAȚIE ARHAICĂ v. arhecivilizație.

CIVILIZAȚIE ARHEOLOGICĂ – 1. (în sens restrâns) aspect, fragment, element de viață materială din patrimoniul unui grup uman relevat de săpături arheologice sistematice. C.a. nu stabilește totdeauna legături firești între obiectele descoperite sau fragmentele de obiecte (așa cum acestea reies din inventarul săpăturilor) și creatorii acestora (care fac parte dintr-un grup etnic), decât în subsidiar și ipotetic. Aceasta pentru că e.a. relevă modalitățile de producție economică, caracterele presupuse esențiale ale tehnologiei producției și folosința aproximativă a pieselor descoperite. Prin interpolări, comparații, analogii și ipoteze se definesc indirect trăsăturile dominante ale modului de viață propriu complexului sau unității sociale prefigurate de obiectele descoperite și relațiile lor funcționale; 2. (în sens larg) orizontul circumscris al unei civilizații ce aparține unui grup presupus creator sau consumator al bunurilor descoperite, rezultat din comparația încrucișată a cercetărilor stratigrafice cu cele conjectural-funcționale și cu cele ale complexului de nevoi sugerate de convergența cercetărilor. V. arhecivilizație, civilizație, cultură.

CIVILIZAȚIE INDUSTRIALĂ – formă de civilizație ce ține de modul de viață industrial. Studiul ei. presupune analiza faptelor la trei nivele cronologice: la nivelul trecutului (apropiat sau îndepărtat) pentru a sesiza conținutul ei preindustrial, la nivelul prezentului (în permanentă mișcare) pentru a sesiza C.i. propriu-zisă, și la nivelul viitorului (apropiat sau îndepărtat) pentru a sesiza conținutul prospectiv al unor stări presupuse

5*

ci de bunuri, perimetrul unei occumene*, care cu timpul s-a

extins de la nucleeele ei arhaice la întregul habitat* uman; 3. stadiu al evoluției societății umane concepute la cel mai înalt nivel tehnic, care prin structura ei depășește stadiile sălbăticiei și barbariei, în acest sens, c. a fost împărțită în trei substadii succesive: cel inferior, cel mediu și cel superior, după numărul descoperirilor și invențiilor care l-au eliberat pe om, treptat, de sub dominația naturii, și după însumarea cuceririlor spiritului uman într-un patrimoniu de bunuri și valori materiale. Această accepție a fost dată termenului de către L.H. Morgan, iar Fr. Engels i-a conferit o audiență universală. Istoricii au periodizat c. după structura social-economică a perioadelor mari de timp și a epocilor corespunzătoare. Până la apariția industriei manufacturiere și apoi a celei mecanice, formele de c. cunoscute au fost înglobate de etnologia occidentală într-un concept comun de c. preindustrială, confundată adesea cu c. tradițională. C. preindustrială este succedată în timp de c. industrială, care la rândul ei va fi succedată de c. postindustrială. Termenii de c. mecanicistă și c. modernă sunt sinonimi cu cei de c. industrială. Termenul de c. postindustrială a fost stabilit pe baza prognozei generalizate asupra modului de viață în viitor, la nivelul întregului sistem de științe și tehnici sociale; 4. „forma cea mai înaltă a culturii” în istoria științei contemporane, forma supremă de activitate creatoare de bunuri spirituale, care reflectă activitatea productivă de bunuri materiale; sistemul de activități creatoare ajunse la echi Jibru prin ordonanță internă și încheierea unui ciclu evolutiv. În acest caz, creația de bunuri spirituale este numai o altă fațetă a creației de bunuri materiale sau a așa-zisei „culturi ia actu” (Al. Tănase); 5. faza de descompunere a culturii, „stadiul ei final de evoluție”, etapa de obo-sire și senilitate creatoare a oricărei culturi, în care creația spirituală stagnează prin cristalizare (O. Spengler). Această interpretare ține de morfologia culturir și este, în esența ei, o variantă idealistă a conceptului de e; 6, amploarea tehnicității și eficienței în domeniul producției economice de masă, a producției de bunuri și valori materiale la nivelul necesităților social-economi-ce cresc înde. C. socialistă, urmărește lichidarea deosebirilor dintre sat și oraș, dintre munca fizică și cea intelectuală, crearea Unei societăți unitare și multilateral dezvoltate și a unui om conștient de capacitatea

lui creatoare și de rolul lui de făptură superioară pe pământ. Cu toată această multiplicitate de accepții, conceptul de c. nu poate fi separat și definit fără cunoașterea și completarea lui cu conceptul de cultură, pentru că, în text ideativ, faptele de civilizație devin sincronice, unitare și dinamice, devin un cadru în care se dezvoltă armonic un nou model uman de viață, cu posibilități de afirmare socială multilaterale, un nou sistem de valori axate pe muncă, comportament etic și o viață calitativ superioară. Studiul C.S. a fost întreprins recent în două volume colective, coordonate de Al. Tănase, Civilizația, socialistă și valorile ei (1975).

CIVILIZAȚIE TRADIȚIONALĂ

— Patrimoniu de bunuri și valori materiale proprii unei comunități etnice, axat pe tradiție și continuitate. C.t. este explicată prin: a. teoria persistenței activităților materiale ale unei comunități etnice străvechi în funcție de mediul ambiant, de însușirile ergonomice, de capacitatea de creație propriu-zisă etc. în contextul e.t., pe lângă unele bunuri și valori materiale ce se mențin ca atare, intră și relice etnografice*, antichități și supraviețuiri ale bunurilor și valorilor materiale în parte dispărute; b. prin teoria caducității sau a imitației de către popor a unor forme de bunuri și valori materiale create de clasele suprapuse. Această teorie se sprijină pe concepția Gesunkenes Kulturgitt-ului a lui Hans Neumann (în Primitive Genieinschaften Mur, 1921), conform căreia „orice bun material popular este o imitație sau o rămășiță a unui fost bun material elaborat de o clasă suprapusă”.

Teoria lui Hans Neumann se sprijină pe o interpretare greșită a interdependenței și influenței reciproce a elementelor și proceselor ce țin de bunuri și valori materiale ale claselor sociale ce alcătuiesc unitatea dialectică a unui popor sau națiunii. C.t. se confundă uneori cu civilizația sătească. Termenul însă include și alte semnificații. În vremea noastră s-a extins și la civilizația urbană*, îndeosebi pentru orașele care acumulează în urma lor secole și milenii de istorie. Astăzi se vorbește tot mai mult de tradiția orașelor „eternă” (Roma, Atena, Bagdad, Calcutta, Beijing etc), de tradiția marilor metropole ale lumii (Tokio, Paris, Londra, New York, Moscova etc). V. autohton, arheocivilizație, civilizație.

CIVILIZAȚIE URBANĂ – patrimoniu de bunuri materiale propriu unei comunități urbane. Cu tot caracterul lui pleonastic (urbs repetă conținutul lui civi-tas), termenul cu s-a impus în terminologia științelor social-is-torice ca un concept nou, cu audiență în lumea oamenilor de știință contemporani. Cu. prezintă numai o parte, un aspect al modului de viață a unei comunități etnice sau a unui popor. În configurația ei intră cu precădere: – tipul de așezare urbană: târg, cetate, burg, fauburg, oraș, municipiu, conurbație, metropolă (megapolă sau oecumeno-polă); – structura internă a așezării urbane (așezare cu un postindustrial. Civilizația preindustrială a fost identificată uneori cu civilizația primitivă*, alteori cu civilizația arhaică* și de cele mai multe ori cu civilizația sătească* tradițională. Civilizația preindustrială a fost, și în parte mai este, la unele popoare, bazată întâi pe o economie domestică și apoi pe o economie autarhică, de factură agro-pas-torală sau pastoral-agricolă și redus meșteșugărească. C.I. se formează odată cu apariția și dezvoltarea producției industriale ca ramură principală a economiei naționale. Ea își pune amprenta în grade și forme distincte, atât asupra mediului urban, cât și asupra mediului rural. Procesul de formare a ei. urmărește etapele industrializării economiei naționale prin trecerea de la o formă de economie industrială la alta. În general reflectă două stadii distincte ale industrializării: primul care se referă la structura și particularitățile industrializării capitaliste și al doilea care se referă la structura și particularitățile industrializării socialiste; iar modelele de viață corespunzătoare sunt diferențiate în contextul național (într-un fel pentru națiunea burgheză și în altul pentru națiunea socialistă). Civilizația postindustrială este aceea presupusă a rezulta după completa industrializare a economiei naționale și dezvoltarea în viitor (apropiat sau îndepărtat) a unui nou mod de viață materială, pe măsura nevoilor omenerii întregi, V. civilizație, civilizație urbană.

CIVILIZAȚIE SĂTEASCĂ v. civilizație tradițională.

CIVILIZAȚIE SOCIALISTĂ – 1. În sens general, tip nou de civilizație proprie societății socialiste; 2. În sens restrâns”, formă, de civilizație care diferă de la o țară socialistă la alta, datorită structurilor, etapelor, particularităților și perspectivelor de dezvoltare istorică

proprie fiecărei națiuni socialiste. Ceea ce caracterizează fiecare e.s. este „conștiința științifică și filosofică de sine” a fiecărei societăți socialiste luate în parte și, totodată, a întregului sistem de societăți socialiste privite în ansamblu. Orice societate socialistă presupune, în linii mari, trei etape de dezvoltare: etapa creării societății socialiste propriu-zise, etapa superioară, a societății socialiste multilateral dezvoltate, și etapa finală, a societății comuniste. Fiecărei etape îi corespunde o treaptă de dezvoltare ac.s., adică un mod de muncă și de viață, un stil de creație și consum al bunurilor de civilizație. În esența ei, societatea socialistă creează toate condițiile materiale și spirituale pentru „afirmarea multilaterală a personalității umane, pentru valorificarea energiei maselor populare în slujba progresului general și construirea conștiință de către popor a propriei sale istorii”. În acest con-El exprima însemnul sau blazonul, care uneori se confunda cu totemul* colectiv. Acesta era figurat pe corpurile oamenilor, pe arme și locuințe. Heraldica clanică era sacră și releva subdiviziunea internă pe generații de fraternitate. C. posedă un teritoriu comun, care avea hotare neutre, un fel de „țări ale nimănui”, zone de cules pro usele naturii sau de recoltat produsele muncii colective și una sau mai multe așezări cu vetre sacre și sanctuare sub cerul liber. Drepturile și datoriile membrilor c. au fost statuate etico-juridic după descendența maternă sau paternă. Sensul acesta al conceptului de c. a fost inițial folosit de L.H. Morgan (Ancient Socie-ty, 1877), apoi preluat și dezvoltat de Fr. Engels (Originea familiei, a proprietății private și a statului, 1884); 2. echivalentul tribului, într-o accepție mai nouă, în care noțiunea de descendență etnică este înlocuită cu noțiunea de apartenență etnică; 3. (figurat) grupare socială caracterizată prin trăsături spirituale particulare și interese comune de viață. Acest tip de grupare clanică a fost numită și coterie. V. tratrie.

CLIMAX CULTURAL – termen care exprimă: – 1. gradul de culminație, apogeul unei culturi în aria ei naturală, prin diversitatea realizărilor pe toate planurile creației; – 2. gradul de iradiație al unei culturi în afara ariei ei culturale. V. arie culturală, convergentă.

CLIROMETRIE – disciplina, metrică, care studiază istoria economiei din punct de vedere cantitativ. C. se bazează nu pe

economia prezentului, ci a trecutului, apropiat sau îndepărtat, pentru a stabili retroproze, care să stea la baza prognozelor. Paralel cu datele oficiale furnizate de statisticile de stat, C. folosește și date neoficiale, consemnate faptic de tradiție, pentru a descoperi relații între măsurarea fenomenelor economice din trecut și explicația lor științifică pentru viitor. Studiul cliometric al acestor serii de date cantitative referitoare la trecut vizează reconstituirea sistemului social de activități din care au fost extrase, prin elaborarea unor modele deductiv-matematice și aplicarea tehnicilor econometrice la procesele de viață materială trecute, prin interpolarea unor indicatori necunoscuți, referitori la perioada economică ce posedă indicatori cunoscuți, și analiza „contrafactuală” cantitativă a tuturor acestora. Cliometricienii susțin că istoria tradițională a civilizației și culturii popoarelor e plină de contradicții materiale și spirituale, de acte și idei contrafăcute facil. În fond, C. urmărește să analizeze ce s-ar fi întâmplat dacă n-ar fi existat condițiile istorice cunoscute, ce curs ar fi luat faptele și procesele reale prin așa-zisa „economisirea lor socială”. Cercetările ei nu caută să formuleze răspunsuri absurde în legătură cu evoluția probabilă în trecut, cât să aproximeze singur centrul radiației sau cu mai multe centre, în vatra cărora sunt dispuse piețele cu magazine, edificiile publice și instituțiile social-administrative și economico-culturale); – structura externă a așezării (cartiere suburbane, mediul ambiant în care este plasată așezarea, terenurile de cultură agro-pastorală sau de producție meșteșugărească-industrială, necropole, căi de comunicație etc); – procesul de mișcare demografică în așezare (populația fixă, flotantă și de tranzit, migrația profesională); – gradul de **acivilizație*** al așezărilor urbane (prin urbanizarea unei așezări rurale sau prin ruralizarea unei așezări urbane; – omogenizarea populației și a modului de viață în comun; – uniformizarea aspectelor materiale ale vieții (construcții, port, alimentație, mijloace de comunicație tehnica schimburilor etc); – diversificarea profesională paralel cu noi activități spirituale; – comportamentul eliberat de constrângerile religioase, de superstiții și credințe, de cutume și uzanțe perimate; – stilul de viață, degajat, emancipat, dinamic, receptiv la tot ceea ce este nou, abordabil și

agreabil, la modă, cotidian. Cu. este o parte istorică a civilizației unui popor, care se întregește cu civilizația sătească. După compoziția economiei unui popor se poate defini gradul de cu Dacă poporul posedă o economie agro-pastorală, predomină la el civilizația sătească (CS), dacă posedă o economie meșteșugărească-in-dustrială, predomină o civilizație industrială (CI). Se înțelege că aceste caractere sunt dominante, nu exclusive. Civilizația globală a unui popor (CG) va cuprinde în ecuația ei, la un anumit moment istoric:

60% 130% r 10% J

sau:

25%

35% T 40%

Nu trebuie uitat faptul că în ecuația menționată, între CU și CI nu se mai pune în vremea noastră semnul egalității, ceea ce înseamnă că în caicului acesta virtual nu trebuie să intre omologarea cu cu EI, ci numai analogia și interdependența acestora. V. civilizație, civilizație industrială, civilizație sătească, civilizație tradițională.

CLAN – 1. familie mare, spiță de neam sau gintă. Membrii unui c. erau inițial consanguini, duceau același mod de viață familială și se considerau frați. Totuși fraternitatea lor nu era egală. Membrii fiecărei generații se considerau între ei frați buni, iar generațiile diferite ale aceleiași secvențe clanice se considerau cofra-terne. Din această cauză în c. era permisă exogamia. Făcând parte din aceeași familie, membrii c. purtau același cognomen. Numele lor generic era colectiv, nu individual.

loace de e, unele comune și animalelor (limbajul emotiv și subiectiv) și altele proprii omului (limbajul articulat, limbajul ideativ și limbajul simbolic). În compoziția c. intră ca factori: cunoașterea individuală, formularea obiectului cunoașterii, modul sau vehiculul de e, mesajul inclus în e, receptarea cunoașterii și efectele ei în mediul cultural de receptat. Procesul c. prezintă trei momente constitutive: exprimarea cunoașterii prin simboluri, performanța c. Și decodificarea mesajului. Desfășurarea c. este uneori întreruptă de intermediari (sociali, economici, culturali) care se interpun între cei doi poli (emițător și receptor), deconectând releul, tulburând impulsurile și

degradând repertoriul. Tulburarea c. nu înseamnă totdeauna alterarea fondului, ci uneori îmbogățirea lui, datorită intermediarilor, însă aceasta este o situație excepțională. De altfel prin transmitere se perfectează sau se alterează totdeauna ceva. Intermediarii duc prin forța lucrurilor la transformarea c. solitare într-o C. repetitivă și a c. simbolice într-o C. tehnică. Formele cele mai elaborate ale c. au fost definite după tehnica producerii lor și anume: c. reflexivă, c. intenționată și c. sintactică. În fond toate aceste forme pot fi reduse conceptual la: c. tehnică și c. simbolică. Prin c. tehnică se înțelege vehicularea ultramodernă, mecanografică a cunoștințelor, adică transmiterea lor obiectivă, intactă, nealterată de la emițător la receptor. Procesul e, tehnice este de obicei unilateral, pentru că este realizat prin intermediul mașinilor de calculat operațional, de calcul informativ și de emisie-recepție. De aceea astăzi c. tehnică a luat un avânt deosebit în industrie, comerț, în ciutura mass-media etc. Prin c. simbolică se înțelege vehicularea tradițională și modernă de cunoștințe sub forma subclasei semnului, care este simbolul. Din acest punct de vedere c. simbolică poate suferi modificări substanțiale de sensuri, de interpretări, de valori, pe care le dobândește în procesul ei psihosocial, de la un individ la altul, de la un grup etnic la altul, de la o comunitate etnică la alta etc. Numai așa se explică de ce T. Parsons identifică „elementele simbolice ale culturii tradiționale” cu toate obiectele culturii, cu toate valorile culturii (cutume, tradiții, credințe, idei etc.). Procesul c. simbolice este bilateral, deoarece între emițător și receptor au loc schimbări reciproce de cunoștințe, în condiții proprii fiecărei c. În sine. Teoria c. a inspirat și influențat statistica informațională care la rândul ei s-a dovedit un instrument de cercetare în întregul sistem de științe contemporane, în științele naturii, în științele tehnice și în științele social-istorice sau umaniste. C. a devenit în vremea noastră o formă de culturalizare populară. C. de masă (masa Communications ze și alte forme ce ar fi putut avea loc, prin inducții matematice promovate de analiza indicatorilor necunoscuți. Metodele și tehnicile de cercetare ale c. sunt folosite pentru a elimina carențele de interpretare unilaterală a datelor și a da o nouă orientare explicației, în aceste condiții, c. tinde să devină o disciplină aplicativă, care să

contribuie la cercetările dialectic-retrospective de etnome-trie. V. ucronie.

COMERT MUT – formă elementară de schimb economic în societățile retardate contemporane (în Mrica la pigmei, în Asia la ved-dasi etc). Părțile angajate în cm. nu se cunosc între ele decât indirect, după interstițiile teritoriale în care se produce schimbul. Obiectele de schimb nu se cunosc dinainte, dar trebuie să corespundă calitativ și cantitativ nevoilor stringente ale celor interesați și să-și găsească echivalențe valorice în procesul schimbului. Din acest punct de vedere, cm, este egalitar și reciproc avantajos pentru părțile contractante, deși schimbul este, practic, prin natura lui, inegal. Fiecare dă ceea ce are și primește în schimb ceea ce i se oferă. Nu există tranzacții și tocmești pe obiecte, ci numai refuzuri totale sau parțiale, pe oferte și solicitări. Cm. reflectă un mod de viață arhaic, la baza căruia stă principiul *do ut des*. V. etnologie economică.

COMPLEX CULTURAL – 1.

concept care exprimă reflectarea unei culturi printr-un sistem de componente, relevate de rezultatele cercetărilor efectuate pe teren, în laborator sau muzeu; 2. grupare aleatorie sau sistematică a unor elemente culturale care prezintă trăsături relativ comune de ordin tematic sau stilistic. C.c. este o unitate culturală rezultată din integrarea sau modelarea trăsăturilor comune de creație sau din coexistența lor mutuală într-o arie culturală* sau într-un context cultural. Într-un c.c. toate piesele descoperite întâmplător sau sistematic (într-o necropolă, așezare, zonă etc.) pot determina conținutul unei culturi limitate în timp și spațiu, pot exprima morfologic aspectele conjecturale ale acestei culturi; în baza lor se poate reconstitui aproximativ structura culturii locale din care acestea fac parte integrantă sau se pot modela aspectele esențiale ale culturii. Termenul a migrat din etnologia europeană în cea americană și constituie actualmente o problemă teoretică de bază a antropologiei culturale*, a arheologiei, sociologiei culturii etc. V. simplex cultural.

COMUNICARE – proces de transmiterea unor cunoștințe, a unui conținut spiritual sau material prin mijloace simple, naturale sau artificiale, comun ființelor superioare. Transformarea cunoștințelor în

bunuri și în valori culturale este un proces psiho-social propriu omului. Circulația și transferul de cunoștințe se realizează prin mijan Europa și Asia – cu un teren diferențiat, conducere obștească, obiceiuri și tradiții comune. C. sătească face parte integrantă dintr-o c. etnică. Echivalentă pentru perioada modernă și contemporană este c. rurală: c. urbană – formă de societate mixtă proprie cetății sau orașului, feudal și modern; C. etnică – grupare umană fondată pe sentimental originii comune, pe comuniunea de limbă, de viață naturală, de creație în domeniul civilizației și culturii, pe primatul tradiției, al „autenticității” și „specificității”, pe congruența unui stil de cugetare și creație în domeniul activităților materiale și spirituale. C. etnică poate fi caracterizată sub raport material printr-o economie integrată, organică, închisă, de producție proprie consumului intern, autarhică, în care raporturile sociale nu prezintă încă stratificări tranșante, antagonice și privilegii de clasă, ci numai diferențieri de pături sociale. În general, ea îmbină autarhia economică cu autarhia culturală. C. etnică poate fi stabilă sau instabilă. Stabilă (etnia*) – când este fixată pe un teritoriu anume, posedă o civilizație și o cultură particulară, o limbă mai mult sau mai puțin diferențiată de a mediului cultural ambiant. Procesul de evoluție al C. etnice stabile este lent și constant. Structura ei se caracterizează prin asimilare și integrare. Spre deosebire de aceasta, C. etnică instabilă este provenită din imigrarea accidentală sau constantă, teritoriul ei fiind un condominium tolerat, cu civilizația și cultura metisată, cu limba în dezagregare. Procesul de involuție al acestui tip de c. etnică este rapid și constant. Se bazează pe divergență și dezintegrare; c. națională – grupare umană complexă de tip comunitar, bazată pe o structură etno-socială, care apare în perioada medievală (e-poca feudalismului în destrămare), se dezvoltă în orânduirea burgheză și capătă semnificații noi în orânduirea socialistă. C. națională de tip feudal se deosebește de aceea de tip burghez și ambele de aceea de tip socialist prin structura lor de clasă, gradul lor de omogenizare și rolul ce îl îndeplinesc în procesul istoric al societății. E puțin omogenă și în ea nu apar încă organe și funcțiuni sociale precise. C. națională de tip burghez posedă organe și instituții care urmăresc să apere și să promoveze interesele burgheziei, în afara

acestei trăsături se caracterizează printr-o comuniune de teritoriu, de limbă, de viață economică, de civilizație și cultură. C. națională de tip burghez stă la baza conceptului de națiune burgheză, care se formează în procesul revoluției social-politice moderne. În esența ei, națiunea burgheză s-a dovedit a fi numai o comuniune de interese economice de clasă și de aspirații de dominare economică. Așa se explică de ce în cadrul orânduirii burghemedia), nu este altceva decât „suma mijloacelor tehnice de transmitere în masă (teatru, cinema, radio, televiziune, ziare etc.) a informațiilor culturale la nivel mediu”. C. de masă difuzează în popor aspectele și elementele standardizate ale culturii contemporane.

COMUNITATE – 1. formă de societate elementară care anticipează societatea evoluată propriu-zisă, în care apar la proporții „scalare” reduse aceleași note caracteristice (arie teritorială, stabilitate materială comună și coeziune de interese spirituale, mod de viață omogen, concepție unitară despre lume, autolimitare etc). 2. grupare sau asociație integrată în societate care posedă un statut, forme de organizare și de activitate, un scop precis (comunitate morală, religioasă etc). Prin conținutul ei, c. (1) capătă mai multe sensuri: c. soda la – grupare socială simplă, de ordin primar, în care oamenii se află în relații de familie, de rudenie, de vecinătate, profesionale, confesionale etc. Unii sociologi atribuie c. un caracter presocial, anterior constituirii societății bazate pe clase sociale. C. este în acest caz o „solidaritate organică” (E. Durkheim). Alții îi atribuie un caracter permanent de „sociabilitate umană”, anterior, concomitent și posterior societăților împărțite pe clase sociale. În acest caz, c. este nucleul oricărei grupări umane bazate pe acțiunea legilor sociale obiective; c. primitivă – grupare socială care trăiește într-o arie geografică determinată și prezintă structură de rudenie precisă, un mod de producție ce ține de economia naturală, itinerantă sau sedentară, o formă rudimentară de civilizație, un început de cultură, tradiții și credințe proprii, grupare care duce o viață simplă, supusă tuturor vicisitudinilor legilor naturii; c. de vârstă, sex și interese (ocupații, profesii etc.) – formă diferențiată de organizare a unei comunități primitive. Grupările umane fundate pe c. de vârstă, sex, ocupație sau

profesiune stau la baza vieții social-culturale a popoarelor contemporane retardate din Oceania, Africa și America și au stat probabil la baza vieții popoarelor din perioada primitivă. C. de vârstă, sex și interese se organizează pentru riturile de trecere (de la o vârstă la alta, de la o stare socială la alta, de la un comportament sexual la altul, de la o formă de activitate productivă primitivă sau arhaică la producția comunitară, de la viața profană la aceea sacră, de la naștere la moarte). Activitatea acestor forme de comuniune se desfășoară în incinte considerate sacre: grote, luminișuri de păduri, culmi de munte, case speciale (ale bărbatilor, fetelor, societăților secrete), în timpul nopții sau ziua; c. sătească – formă de societate agro-pastorală sau pas-toral-agricolă, organizată pe vecinătăți, proprie evului mediu – sistem de cercetare, dezvoltare și inovație științifico-tehnică. Ea prezintă două aspecte complementare: unul pozitiv și altul negativ. Ei. de tip pozitiv intensifică autoreglarea și prin aceasta dinamizează comportarea sistemului; contrariu, ei. de tip negativ diminuează autoreglarea și prin aceasta frânează comportarea sistemului, în toate domeniile de cercetare științifico-tehnică, ei. pledează pentru autoreglarea și interacțiunea dintre teoria experimentală a cercetării și practica experimentului însuși. În aceste condiții autoreglarea și interacțiunea unui sistem de cercetare științifico-tehnică este conformă cu teza materialist-dialectică a interconexiunii dintre fenomenele și faptele materiale, sociale și psihice general-umane. Din punctul acesta de vedere, ei. prezintă aplicații multiple și în domeniul etnologiei. Procesul cunoașterii și recunoașterii unor aspecte majore și complexe, ori minore și simple, ale civilizației și culturii tradiționale sau contemporane se pot realiza și prin mijloace programate. Noile sinteze etnologice rezultate sunt în funcție de asimilarea și prelucrarea programată a vechilor investigații, de numărul, calitatea și diversitatea informațiilor, de descoperirea cauzalității lor dinamice și polivalente, de mișcarea și transformarea dialectică a elementelor de bază ale civilizației sau culturii reflectate parțial sau integral în aceste informații. V. model matematica-etnologic.

CONTACT CULTURAL – proces istoric propriu impactului între două culturi, din care rezultă influențe, contaminări și decalcuri

culturale. C.C. poate fi redus, atunci când nu se produc perturbări structurale – comerțul cultural (importul și exportul cultural), sau poate fi profund, atunci când se produc modificări structurale – acculturalie. În prima formă transformările sunt periferice, irelevante, ele îmbogățesc și colorează superficial cultura receptoare; în a doua formă a c. C. transformările sunt generalizate și profunde pentru cultura care nu a ajuns la climax* V. difuzionism.

CONTRACULTURĂ – tendință culturală în societatea capitalistă, a unui subgrup social care se opune direct sau indirect, în toate manifestările lui cotidiene acestei societăți. Daniel Bell (Post industrial Society, 1973; Cultural Contradictions of Capitalism, 1976) susține că în contextul culturii burgheze există mai multe curente culturale paralele, dintre care cele ale culturii adverse și C. sunt cele mai semnificative. Prin cultură adversă el înțelege o cultură imaginativă, care vrea să capete perspective noi prin experimentarea dezordinii, negării și alienării; să se reazeze pe alte principii și în alte forme decât cele actuale. Iar prin c. Înțelege o falsă revoluționare a moze s-a emis mai întâi ideea unui europocentrism social-economic, a unei „pan Europe” (lansate de Kudenhoven-Kalegri), apoi ideea unei „națiuni europene”, ca o C. suprastatală de integrare națională și dezvoltare economică integratoare. C. națională de tip socialist este forma cea mai nouă și cea mai avansată de viață social-politică contemporană. Structura ei promovează comuniunea de interese a claselor și categoriilor sociale angajate în edificarea societății noi. Organele și instituțiile ei comunitare devin „forțele motrice principale” ale progresului, în plină revoluție social-politică, științifico-țehnică. C. națională de tip socialist stă la baza națiunii socialiste. Apariția și dezvoltarea națiunii socialiste se datorează profundelor transformări social-politice în structura și fizionomia societății contemporane. Națiunea socialistă se formează în procesul amplu al revoluției socialiste și al construirii orânduirii noi multilateral dezvoltate. Ea reprezintă „o modalitate de existență și de acțiune colectivă umană” deosebită de națiunea de tip burghez, prin trecerea puterii politice în mâinile clasei muncitoare și aliaților ei, dispariția scindării în clase sociale antagoniste, înlăturarea exploatării omului de către om, odată

cu generalizarea relațiilor de producție socialiste, făurirea unei culturi spirituale și istorice despre lume, prin unitatea de interese și aspirații a tuturor cetățenilor, coeziunea și omogenizarea lor moral-ideologică. Pentru națiunea socialistă independența și suveranitatea întregii c. naționale sunt condiții esențiale și vitale de dezvoltare internă, de colaborare și conlucrare internațională. Națiunea socialistă urmărește constant ridicarea nivelului de civilizație și cultură a întregului popor în compoziția căruia intră și naționalitățile conlocuitoare, înflorirea multilaterală a întregii entități etnico-sociale, în condițiile edificării socialismului. Astfel națiunea socialistă se ridică pe o treaptă superioară de dezvoltare față de formele istorice de c. anterioare sau coexistente și se prezintă „ca întreg, ca totalitate, ca sistem, racordat la marile procese ce-și pun pecetea pe epoca în care trăim” (C. Vi-ad).

CONCULTURAȚIE – termen (introdus în etnologia cubaneză, de Fernando Ortiz, 1940), care precizează raportul bilateral, reciproc, în impactul dintre două culturi. V. **aculturație**, enculturație, transcuuraie.

CONEXIUNE INVERSĂ (retroacțiune, feedback) – proces complex de comportare a unui sistem (mecanic, organic, social, cultural, artistic etc.) în baza analizei referitoare la interacțiunea și încorporarea informațiilor despre rezultatele anterioare ale sistemului în vederea modificării în viitor a comportamentului acestuia. Ei. desemnează, în consecință, și autoreglarea oricărui

Conform acestei declarații: 1. „orice cultură are o demnitate și o valoare care trebuie să fie respectate și salvate”; 2. „orice popor are dreptul și datoria de a dezvolta propria lui cultură”; 3. „toate culturile fac parte din patrimoniul comun al umanității”; 4. „națiunile se străduiesc să urmărească dezvoltarea culturii în diversele ei domenii în scopul stabilirii unui echilibru armonios între progresul tehnic și elevarea intelectuală și morală a umanității”; 5. „cooperarea culturală trebuie să se extindă la toate activitățile intelectuale și creatoare, relevante de educație, știință și cultură”. În cadrul cooperării culturale internaționale se preconizează combaterea superstițiilor și prejudecăților, a discriminărilor rasiale, respectarea originalității fiecărei culturi, acordarea priorității ideilor și valorilor care sunt de

natură să creeze un climat de pace și amicitie între popoare. Prin programul de c. C. UNESCO ajută tinerele națiuni să restaureze și prezeve bunurile lor culturale, să fie cunoscut pe plan internațional patrimoniul lor cultural.

COTERIE – 1. (în sens restrâns, în perioada feudală) asociație spontană de țărani liberi, constituită pentru a ține în frâu, a ajuta sau a moșteni un posesor de pământ în drepturile lui funciare, sau a obține arenda pământului unui senior (laic sau ecleziastic). De aici au derivat mai târziu expresiile juridice de cotă sau cotă parte din munca și din roadele pământului revendicat de C.; 2. Prin extensiune, în perioada modernă) orice asociere între mai multe persoane care procedează analog vechii e, pentru a-și apăra interesele comune și de moment. În C. pot intra membrii aceleiași spițe de neam, aceleiași categorii social-economice sau aceleiași grup profesional. Studiul c. interesează etnologia pentru că relevă unele modele de viață tradițională la popoarele care au or cat-o. V. clan.

CRONOLOGIE – disciplină auxiliară istoriei, arheologiei, etnologiei etc. care se ocupă cu datarea evenimentelor și materialelor de teren. Datarea materialelor în etnologie se determină ca și în arheologie după: stratigrafia terenului; analiza complexă a structurii materialelor cercetate; tipologia morfologică și stilistică; încrucișarea datelor obținute prin alte metode de cercetare. Cele mai moderne procedee de determinare a c. sunt furnizate de analiza arheologică și etnologică a materialelor: structurală, chimică, funcțională etc. C. poate fi relativă sau absolută. Relativă – când ordinea genezei sau provenienței materialelor este determinată global, pe perioade și epoci mari; absolută, când aceeași ordine este determinată pentru fiecare material, luat în parte, pe secvențe de timp bine individualizate. Dintre metodele arheologice care interesează etnodului de viață a unui tineret neconformist, sub raport social și politic, care refuză să muncească și consumă droguri pentru a-și îmbogăți astfel viziunea asupra vieții. În aceste condiții c. este o manifestare pseudoculturală, vulgară, incoherentă, superficială, hedonistă, libertară care ține mai mult de psihopatologia socială. V. subcultură (3).

CONVENIENȚĂ v. cutumă.

CONVERGENȚĂ – proces omolog asimilării, care are loc între două sau mai multe trăsături etnice, de civilizație sau cultură, când acestea se întâlnesc la un anumit nivel al dezvoltării lor. În procesul C. se constată o augmentare a asemănărilor, care duce la transformarea paralelă a seriilor de trăsături luate în considerație. Semnificativă este trecerea de la disimilitudini la similitudini și de la similitudini la conexiunea structurală. În domeniul culturii, c. a fost sesizată de Franz Boas și considerată drept un proces secundar. În dinamica procesului e, invariabilele tipice sunt reduse la unitatea de măsură a unui neotip care le înglobează și unifică. Studiul c. În etnologie pornește de la analiza cauzelor care diversifică fenomenele și faptele cu același conținut, trece la analiza evoluției lor paralele și ajunge la analiza contopirii lor pe planul reducerii la invariante. Metoda cercetării convergente este o cucerire recentă a etnometodologiei.

Ea urmărește procesul de diseminare a fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură prin identificarea centrelor de dispersiune și a centrelor de c. Se ajunge astfel la sesizarea unității în varietate și a contopirii varietăților într-o nouă formula contextuală. Metoda cercetării convergente își propune, în situațiile date, să evidențieze cele două forme de c. cunoscute: c. non-diferențială, realizată prin analogii în salturi, și c. subsecventă, realizată prin omologii coexistente. Cunoașterea tipului de c. explică impacturile, contaminările și interferențele culturale. V. climax cultural.

COOPERARE CULTURALĂ – acțiune sistematică întreprinsă de UNESCO, din 1960 încoace, în vederea „dezvoltării și întăririi relațiilor de prietenie între state și între popoare”. La baza acestei acțiuni stau relații culturale tot mai dezvoltate care au devenit între timp un fenomen de masă. Tinerele națiuni solicită tot mai mult cuceririle științei și tehnicii ce au progresat în unele țări cu o viteză uimitoare și pot veni în ajutorul țărilor în curs de dezvoltare fără a duce la exploatare sau a fonda un neocolonialism. La 4 noiembrie 1966, Conferința generală a UNESCO a adoptat o „Declarație a principiilor cooperării intelectuale internaționale”, care se referă la: datoriiile, scopurile și principiile cooperării culturale între națiuni.

care determină c. relativă după cantitatea de K și de izotopi de

K40, prin descompunerea Ar40, într-o perioadă îndelungată, calculată electronic la multe milioane de ani, perioadă care poate fi luată drept cadru cronologic pentru calcularea materialelor supuse acestei analize; – metoda radiocarbon, care determină c. absolută, mergând cu precizie până la secvențe mici de timp, prin analiza radioactivității C^{14} din eșantioanele materialelor analizate; – metoda termo-luminescenței, care determină C. relativă și absolută (de la caz la caz) după cantitatea și gradul de lumină emisă de un cristal ce posedă alte particule și un număr limitat de crăpături infinitezimale produse în corpul lui într-un interval lung de timp; – metoda „varve dating”, care determină C. relativă după analiza depozitelor aluvionare ciclice (pe ani, zeci de ani și sute de ani) efectuate de refluxuri sau alte cauze geodinamice, pe malurile joase ale unor ape din regiunile arctice, în care se găsesc materialele supuse analizei. În prezent, c. nu se determină relativ sau absolut numai printr-o singură metodă analitică, ci prin corelarea și coroborarea majorității acestora. Prin încrucișarea datelor obținute cu ajutorul metodelor menționate și al altor metode de cercetare, se exercită un control mai sever și se obține o eficacitate mai mare a determinării c. științifice.

CULTURĂ – 1. formă a activității creatoare de valori spirituale (mitologico-religioase, filosofice, științifice, artistice, literare, plastice, muzicale, coregrafice) lu-dice, de delectare (jocuri de societate, sportive etc), prin care omul face un salt în natură, își satisface nevoile psiho-sociale, piânând pecetea umană pe mediul ambiant. Inventat de romani, pentru care însemna „cultivarea pământului”, conceptul de c. capătă tot la romani și înțelesul de mijloc de educație. Treptat termenul începe să însemne sistem de activități creatoare de ordin spiritual, propriu societății umane. C. reprezintă în această ipostază perpetuarea indefinită a unui salt calitativ de la ontic la axiologic; 2. concept fundamental pentru etnologic, care împreună cu conceptul civilizație* se referă la una și aceeași, activitate creatoare, unitară, organică și indestructibilă. Etnologia desparte conceptul de c. de cel de civilizație numai din punct de vedere didactic, pentru studiul analitic al aspectelor esențiale ale activității creatoare și numai pentru a sesiza dominanta structural-funcțională a acestei activități pe plan istoric. În

variantele lui istorice, conceptul de C. a căpătat sensuri multiple: – totalitatea activităților spirituale ale unei comunități sociale de tip etnic, care transformă mediul artificial de viață uneori în supra-natură alteori în anti-natură. În aceste două a, ceepțiuni înția, menționăm: – metoda ar-heomagnetă, care determină cronologia relativă a materialelor după analiza obliterării la căldură a oxidului magnetic de fier, obținut din eșantioanele de materiale luate în considerație; – metoda collagenului conținut în fosile, care determină e. relativă după analiza prezenței nitrogenului în oasele fosile, alături de fosfatul de calciu, resturi de grăsime și proteine sau collagen. Perioada de putrezire a oaselor nu este uniformă pe glob, ea poate fi măsurată în timp și folosită ca unitate de cronologizare; – metoda datării prin încrucișare (cross-dating), care determină c. relativă sau absolută (de la caz la caz) după sesizarea legăturilor culturale dintre materialele descoperite. Astfel, dacă în cultura X este descoperit un obiect ce ține de altă cultură denumită Y, atunci aceste două culturi se presupun corelate sau contemporane; – metoda dendrocronologică, care determină C. relativă după numărul, variabilitatea și structura internă a inelelor de vârstă din corpul lemnelor fosile. Ea relevă influența climei asupra structurii fibroase a vegetației în perioade mari de timp luate în considerație ca unități particulare de măsurat; – tne-toda testării prin fluor, care determină c. relativ-absolută după cantitatea de fluorină ce se găsește în oasele calcificate. Cu cât oasele calcificate sunt mai vechi, cu atât ele conțin o cantitate mai mare de fluorină. Acest raport poate fi uneori stabilit cu mare precizie, (e. ideală); – metoda geo-cronologică, care determină C. relativă după schimbările fizice ale pământului (în contextul cărora intră elemente și aspecte de stratigrafie), ce pot fi observate pentru perioade mari de timp: glaciațiuni, interglaciațiuni, mutații climaterice sau seismice etc. Materialele descoperite pentru perioade sau epoci geo-morfologice cunoscute pot fi raportate la etapele marcate în structura pământului și transpuse apoi în timp; – metoda datării prin intermediul obsidiane, care determină c. relativă după măsurarea „opticală” a gradului de rezistență la suprafața unui cristal de obsidiană supus efectelor schimbărilor bruște de temperatură (cum ar fi ninsorile abundente) și

la convertirea stratului de hidrat prins pe cristal, în cifre ce exprimă perioade de timp geologic; – metoda polenologică (analiza polenului), care determină C. relativă a ritmului de creștere a vegetației în epoci îndepărtate după rezistența polenului la alterarea și descompunerea lui în humus. Gradul de rezistență al polenului identifică genurile și speciile de arbori care l-au produs, stadiul de polenizare la vânt și cantitatea depusă. Toate acestea corespund schimbărilor climaterice și influențelor directe asupra vegetației locale; – metoda potasiu-argon, feudală, burgheză și socialistă. Studiul c. În structura ei intimă, abstractă, ontică constituie obiectul fenomenologiei culturii, iar studiul formelor ei concrete de la un popor la altul sau la același popor în etape diferite, subiectul predilect al morfologiei culturii. Arheologii au restrâns termenul de c. la încadrarea cercetărilor lor parțiale, rezultate din inventarele de săpături, care prin conținutul lor pot caracteriza stratigrafie (în spațiu) și morfologic (în timp) o populație necunoscută sau presupusă cunoscută, la câteva date elementare ale c. Aceasta este c. arheologică (Kulturschichten): „c. ceramicii pictate”, „c. Coțofeni”, „c. Ha-mangia” etc. În acest caz c. se referă numai la orizontul stratigrafie al descoperirilor unor resturi de obiecte într-o excavație sistematică. În concepția materialist-istorică, c. și civilizația sunt două aspecte inseparabile al aceluiași fenomen social-istoric; două laturi ale aceleiași activități permanent-dinamice a vieții sociale, două aspecte ale aceluiași sistem de cunoștințe și practici creatoare. C. este, în această nouă accepțiune, o activitate complexă, care exprimă conținutul prefacerilor, descoperirilor și invențiilor, realizărilor și valorilor unei epoci istorice, conform legității specifice societății care a constituit-o. Creația culturală este marcată prin trecerea lentă sau violentă de la un fapt material la un fapt spiritual; prin dezvoltarea faptului de c. din mediul lui local, restrâns, de creație, într-un mediu general uman, de difuzare parțială sau generală și consum; prin decantarea acestui fapt de cultură în bunuri culturale și valori culturale conform legității specifice și dialecticii practicii social-istorice; prin promovarea bunurilor și valorilor culturale de pe planul realității concrete pe cel al idealului comunității în plină dezvoltare. În acest înțeles, activitatea culturală prezintă mai multe

aspecte esențiale: gnoseologic, „de produs cumulativ al cunoașterii”; epistemologic, de produs diferențial al cunoașterii interdisciplinare; logic, de produs abstract al unor forme analitice sau sintetice ale cunoașterii; axiologic, de produs deziderativ, rezultat al cunoașterii; praxiologic, de difuzare și asimilare a bunurilor și valorilor culturale în afara mediului lor de producere; bionic, de recreare inginerească a personalităților generatoare de noi fapte de cultură, de noi bunuri și valori spirituale. În societatea socialistă dezvoltarea c. nu mai este lăsată la voia întâmplării, ci este orientată, i se imprimă o anumită direcție și sens, este urmărită în evoluția ei. Intervenția activă și conștientă se exercită pe două căi: prin revoluția culturală* și prin planificarea economico-culturală de perspectivă, în baza unei prognoze științifice, în această situație c. devine un obiectiv prioritar, un teoretic, se consideră că omul își depășește prin c. propria lui condiție umană; depășire care prin exces poate lua uneori forme aparent antagonice vieții însăși. Teoretic, prin c. concepută ca anti-natură, omul se ridică împotriva propriei lui existențe; – starea de spirit creată prin experiență, instrucție și educație seculară. În această stare de spirit intră sistemul de idei, sentimente și acte de voință, temperamentul și caracterul, individualitatea și personalitatea creatorului ai consumatorului de bunuri culturale, comportamentul lui social-istoric; – proces creator în care forța spirituală a omului luptă cu forțele naturii pentru a le cunoaște, domina și folosi în propriile lui interese. În acest proces dialectic omul își relevă capacitatea de creație întrecându-se pe sine, creând obiecte inexistente în natură, procese inedite de viață. C. este în acest caz izvor de civilizație, activitatea, organizatoare a unor sisteme de obiceiuri și tradiții integrate într-o zonă anume și într-un proces educațional, în acest sens școala etnologică de la Viena a lui W. Schmidt și W. Koppers socotesc ariile de cultură (kultrukreiss) ca limite geografice ale unei forme de e, în funcție de caracterele ei esențiale și elementele ei dominante. Termenul de c. converge în această accepție, cu cel de civilizație; e modelul unui ideal social, implicit sau explicit vieții contemporane date, conceput ca rezultată teoretică a convergenței tuturor activităților spirituale, permanente sau ocazionale, proiectate în viitor

sau, ceea ce este mai semnificativ, ideea acestei proiecții. Din această perspectivă, etnologia studiază comportamentul cultural și personalitatea etnică a unei c. În esența ei, c. nu este o sumă globală de activități creatoare, de descoperiri și invenții, ci o structură complexă care relevă un sistem particular de organizare a acestor activități, în care orice element component este solidar cu întregul (pars pro toto) și întregul participă la echilibrul părților integrate (totum pro parte). În această modalitate de organizare a activităților creatoare converg: cunoștințele tradiționale populare și cunoștințele științifice consolidate printr-o îndelungă verificare experimentală, filosofia și religia în diversitatea lor categorială, artele cu varietatea lor creatoare (literatura, sculptura, pictura, muzica, dansul) și sportul. În evoluția ei istorică, c. prezintă forme proprii fiecărei orânduiri și în cadrul orânduirilor – variante ce țin de fiecare epocă și fiecare formațiune socială. Istoria c. Începe cu antropogeneza și se cristalizează cu etnogeneza unei societăți. Fiecare c. etnică trece prin fazele stabilite de cronologia istorică proprie evoluției particulare a acesteia; primitivă, sclavagistă, nalitate socială precisă), intrate în patrimoniul maselor populare cu un dublu rost: de culturalizare programată și de educație permanentă. Acest sistem de bunuri și valori – naționale și universale totodată – prezintă în statele socialiste un caracter instituțional bine conturat. Dar e.d.m. trebuie pusă și în legătură cu revoluția, culturală*, pentru că este o parte integrantă a acesteia, și cu planificarea de perspectivă pentru că devine tot mai mult un instrument de promovare lărgită a noului umanism. În înfăptuirea programului de dezvoltare multilaterală, statul socialist se sprijină și pe aportul e.d.m., pentru că în esența ei e.d.m. concepe pe om în strânsă legătură și interdependență cu masele largi populare, cu redimensionarea participării active a acestora la creația culturală. În dezvoltarea e.d.m., în România se remarcă și contribuția informativ-educativă a unor forme tradiționale de activitate culturală promovate de instituțiile populare de producție (atelierile populare, clăcile, șezătorile de creație artistică, emulația între creatorii populari, sărbătorile de muncă ale poporului), în acest sens se propune modernizarea instituțiilor culturale tradiționale. „Analiza tradițiilor acțiunii

culturale” s-a efectuat pe baza „câștigurilor certe ale tezaurului cultural al trecutului... în plin proces de constituire și dezvoltare a activității cultural-educative socialiste” (Ioan Jinga).

În literatura universală s-a ocupat cu e.d.m. André Voguet (Oua la cultura populaire? 1949); B. Rozemberg și D. Manning White (Mass Culture, 1958); E. Larrabee și R. Mayersohn (Mass Leisure, 1960); Maneș Sperber (Tradition et culture de masse, 1966); în literatura română: Const. Potângă (Socialismul și cultura de masă, 1972); H. Culea (Mass-media și cultura de masă, 1968); Traian Herseni (Coordonate ale culturii de masă, 1968); Al. Tănase (Conceptul de cultură de masă, 1968); Dumitru Popescu (Reconstituirea conceptelor perimate în cultura de masă, 1970); Ioan Jinga (Cultura de masă, 1975).
V. Cultură, Cultură populară.

CULTURĂ POPULARĂ – 1. ansamblul manifestărilor culturale care se dezvoltă la nivelul satului. Echivalent conceptului de cultură sătească; 2. ansamblul manifestărilor care se dezvoltă la nivelul maselor populare, indiferent de proveniența lor rurală sau urbană; 3. parte a manifestărilor culturale ce alcătuiesc folclorul și care este studiată global de etnologie și parțial de folcloristică. Interpretare restrictivă, relativă la literatura populară, cutume și tradiții populare; 4. manifestările culturale „negramaticalizate”, care premere forme fixe și scrise ale genurilor literare promovate în popor. Cp. a devenit, îndeosebi în vremea noastră, izvor de inspirație și creație polivalentă, de promovare a difactor primordial al progresului social și de construcție dinamică, și o parte integrantă a noii societăți, iar politica culturală capătă un caracter realist-militant în dezvoltarea multilaterală a societății socialiste. Transformarea conștiinței a societății românești actuale se face în concordanță cu cerințele progresului, c. și civilizației 'noi, ale dezvoltării istorice a poporului român și a personalității lui creatoare.

CULTURĂ ARHAICĂ v. arhemilitură.

CULTURĂ DE MASĂ – 1. În înțelesul ei popular, este numai o cultură informativă, specifică societăților industriale, organizată liber cu ajutorul mijloacelor de comunicare în masă (mass-media), proprii revoluției științifico-tehnice a vremii noastre (ziare, reviste, cărți,

radio, televiziune, cinematograf, teatru etc.). Astfel concepută e.d.m. coboară și omogenizează, uniformizează și schematizează problematica spirituală pentru a facilita așa-zisa „democratizare a culturii” printr-o pseudo-cultură, o minicultură, o subcultură. În acest înțeles, e.d.m. este considerată ca fenomen recurent, tranzitoriu, necontrolabil, care se produce aparent de la sine, nu discerne cosmopolitul de universal și acționează după legile hazardului; 2. În înțelesul ei științific, e.d.m. este o cultură informativ-formativă, organizată sistematic, răspândită programat cu ajutorul mass-media, proprii revoluției științifico-tehnice, la care însă se adaugă mijloacele de comunicare proprii revoluției social-politice (familia, grupe profesionale, organizații de masă etc). C.d.m. ca sistem și tehnologie a unei noi realități culturale, a unui „management cultural” nu-și propune să coboare și să omogenizeze problemele culturii, ci invers să le ridice și particularizeze până la ceea ce este esențial. De aceea e.d.m. nu este o formă accesorie a culturii în general, ci o formă constitutivă a culturii specializate, realizată prin „animație culturală”, care conlucrează cu cultura populară și cultura academică; o parte creatoare a întregii culturi care joacă un rol formativ în activitatea social-politică a statului. Pentru îndeplinirea rolului ei formativ, de „știință a practicii culturale”, e.d.m. este dirijată de politica culturală a statului, nu este lăsată la discreția și fantezia celor care desconsideră evoluția globală și progresul social-politic al societății. Societatea socialistă susține pe toate căile promovarea e.d.m. creând condiții de experimentare, cercetare și optimizare a dezvoltării și ridicării permanente a nivelului de viață spirituală a omului, de reînnoire a personalității lui istorice, în sensul marilor idealuri etice ale omenirii, în aceste condiții, C.d.m. devine un sistem de bunuri și valori spirituale (cu o fi problematyki Kulturowej 10 teorii Spoleczenstwa sosjalistycznego, 1970) și culturologul iugoslav Zagorka Pesic-Golubovic (Kultu-vologija i marhsizm, 1970) a-bordează problematica c. de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric. În literatura română, Adela Becleanu-Iancu (Geneza culturologiei românești, 1974) studiază de pe poziția marxistă locul c. În sistemul științelor sociale, subliniind necesitatea unei c. românești. Cu acest

prilej trece în revistă pe primii culturologi români, remarcându-le meritele științifice.

CUTUMĂ – 1. formă normativă, de activitate socială modelată de tradiție; 2. comportament social-cultural conform coerțiunii comunitare; 3. regulă de comportare consuetudinară (civilă și publică, etnică și interetnică) statornicită printr-o practică socială îndelungată. Echivalentul pentru C (1) în limba română este termenul datină*, pentru c. (2) termenul obicei*, iar pentru c. (3) uzanță* și conveniență.

CUVADA – rit de participare propriu comunei primitive (în Asia, America de Sud și Europa), conform căruia tatăl asistă la nașterea copilului lui și se comportă ca mamă, primește îngrijirile moașei, felicitările și darurile rudelor și prietenilor. După unii sociologi și etnologi, C. este un rit de recuperare a dreptului de paternitate în unele societăți matriliare sau este un rit de compensație afectivă a bărbatului față de femeie. V. rit.

ferențierilor și specificității pe plan internațional a culturilor naționale. V. cultură, cultură de masă.

CULTUREM – termen (acreditat de R. Cattell și de A.A. Moles, după seniantem, morfem și mileni) care semnifică „atomul” unui fenomen sau fapt de cultură, elementul comun unor forme, structuri de genuri de cultură, semnul creației sau activității culturale, care poate fi corelat cu alte e, într-un dat cultural. Teoreticienii lui susțin că, în ansamblul ca și în părțile ei, cultura poate fi descompusă în e, pentru a fi analizată structura asocierilor ei și totodată măsurată prin numărul e, amplitudinea asocierilor care se efectuează între C. Analiza etnologică a C. este în măsură să elucideze esența, structura și particularitățile fenomenelor și faptelor de cultură privite în contextul lor sistematic, V. miteni.

CULTUROGENEZĂ v. specific etno cultural.

CULTUROLOGIE – 1. știință generală a culturii și implicit a civilizației privite în sine, în curs de elaborare (creată de W. Ost-wald și L.A. White). W. Ost-wald susține fKulturwâssenschaft, 1909) că, în esența ei, cultura nu este sinonimă și nici echivalentă cu socialul și deci trebuie studiată independent. Iar L.A. White (The Science of Culture, 1949) că, în contextul ei, cultura nu este o simplă organizare rațională

a obiectelor și evenimentelor dependente de simboluri, limbă, obiceiuri, credințe, ci un adevărat sistem suprablogic, un supraorganism, care trebuie studiat într-un mod deosebit. Din această perspectivă c. apare ca un alter ego, ca o reduplicare teoretică și metodologică a sli-infei culturii. C. studiază cultura independent de om, ca și cum aceasta nu ar fi o creație umană, ci o entitate supraorganică, detașată de realitatea istorică, heteronomu creatorului ei. După C, cultura prezintă un domeniu aparte de investigație, a cărui structură se dezvoltă la nivel superior oricărei activități umane, deoarece cultura posedă forme virtuale de manifestare încă necunoscute omului, dar care cu timpul vor fi cunoscute și promovate în mod inevitabil de o legitate proprie, încă nesesizată de spiritul omenesc, în substanța, articulațiile și enunțurile ei, și resurse inepuizabile de creație majoră. C. nu trebuie confundată cu filosofia culturii*; 2. „Știința a totalității problemelor teoretice și practice ale culturii, a construcției... tuturor formelor de activitate culturală a omului și societății” (după T.C. Arzakani-an, Kultura i iivilisalia; problema teorii i istorii, 1961). „Știința culturii” (Kulturovedenie) se ocupă de trei aspecte ale culturii: de cel material, spiritual și artistic. Culturologul polonez Wladistaw Markiewicz (Miejsce

D

laterale și decalcuri neintegrate sau în acculiurație forțată, care provoacă dislocarea structurii unei culturi de către alta. V. acculiurație, enculturalie, (ransculturație.

DEMĂ – comunitate socială arhaică, de structură endogamică locală, bazată pe rudenie generalizată (de ordin rasial, de castă, tribal, familial etc). Se cunosc două categorii de d. distincte: matridema (comunitate de structură endogamă în destrămăre, care adoptă treptat un regim exogamic de tip matern); pairidenia (comunitate de structură endogamă în destrămăre, care adoptă treptat un regim exogamic de tip patern). Matridema implică inatrilinearitatea (descendența în linie maternă), matrilo-calitatea (regimul matrimonial al soțului cu reședința la soție), matrinomia (regimul onomastic ce descinde din numele mamei sau al rudelor matrilineare). Patri-dema implică la rândul ei patri-linearitate, palrilocalitate, palri-noniic. Matridema

generează matriarhatul* și patridema – patriarhatul.

DEMIOEOLOGIE – parte a mitologiei, subsumată deologiei, care cuprinde descrierea și interpretarea divinităților secundare și semidivinităților dintr-un sistem de superstiții și credințe mitice. V. (teologie, mitologie.

DEMOLOGIE – termen echivalent, în etnologia franceză, cu cel de folclor* și folcloristică. V.

demopsihologie, demosofie, demotică, demoteknografie, știință de-inică.

DEMONOLOGIE – parte a mitologiei populare care se ocupă cu studiul divinităților inferioare, al figurării lor plastice, al categoriilor lor funcționale, al simbolurilor lor sacre și artistice, al semnificației lor istorico-culturale. D. reprezintă prima treaptă, cea arhaică, a mitologiei populare, din care se dezvoltă și peste care se suprapun celelalte trepte ale mitologiei: deologia*, demideologia* și eroologia. V. mitologie.

DEMOPSIHOLOGIE – termen, în etnologia franceză și italiană, echivalent celui de folclor* și de folcloristică. V. demologie, denioteknografie, demosofie, de-motică, știință de mică.

DEMOSOFIE – termen folosit în etnologia portugheză pentru folclor. Face parte din familia de termeni ce folosesc în locul conceptului de „folk” pe cel de „demos”. V. demologie, demopsihologie, denioteknografie, detnotică, știință de mică.

DEMOTEHNOGRAFIE – termen echivalent cu cel de folclor*, în etnologia spaniolă. Se referă la tehnica descrierii fenomenelor și faptelor folclorice. V. demologie, demopsihologie, demotică, știință de mică.

DEMOTICĂ – termen echivalent, în etnologia portugheză, celui de folclor* și folcloristică.

Iv; Lumf XIXLji-L.

D

DARVINISM SOCIAL – aspect particular al concepției evoluționiste în care se preconizează extinderea mecanică asupra vieții sociale, a civilizației și culturii, a legilor biologice de luptă pentru existență și selecție naturală. În interpretarea d.s., lupta pentru

existență se transformă în luptă între rase, selecția naturală în selecția între rase și în cadrul acestora selecția „elitelor sociale”, iar civilizația și cultura popoarelor se disting calitativ între ele după diferențierile optime biosociale ale producătorilor lor. Din acest punct de vedere d.s. a promovat rasismul. V. rase-ologie.

DATINĂ – 1. bun cultural transmis oral, din generație în generație, sub forma unui model elaborat de comunitatea etnică; 2. ceea ce este dat de tradiție ca normă de comportament social a comunității etnice. În ambele sensuri, d. este rezultatul unei experiențe culturale a autohtonilor, a ceea ce a devenit, treptat, comunitar și durabil în conștiința etnică. D. face parte din fondul de manifestări spirituale ale culturii populare de ordin tradițional. Cu înțelesul filosofic al conceptului s-a ocupat C. Noica (Rostirea filosofică românească, 1969). V. conveniență, cu-tupia, obicei, tradiție.

DECULTURAȚIE – proces cultural determinat, intrinsec sau extrinsec, de involuție social-is-torică a unei unități etnice. În determinarea intrinsecă, d. este procesul natural de degradare a unei culturi ajunse la saturație, de înstrăinarea obiectivelor unei culturi etnice. În determinarea extrinsecă, d. este procesul de dezintegrare a oricărei culturi intrate în acculhiralie lentă, care provoacă schimburi inegale, influențe uni-Cu studiul d. mitice s-au ocupat: Mircea Eliade (Trăită d His-toire des Religions, 1949, 1970); Romulus Vulcănescu (Coloana cerului, 1972); Traian Herseni (Forme străvechi de cultură populară românească, 1977) etc. V. mitologie.

DENDROMORF – 1. În mitologie, reprezentare vegetală a unui zeu, semizeu sau demon; metamorfozarea acestora într-un arbore real sau fantastic, simbolic sau alegoric. D. este în acest caz un aspect al fitomorfuhd*; 2. În artele plastice, motiv decorativ în formă de arbore, de element arborigen sau arborescent. V. fit omor/.

DEOLOGIE – parte a mitologiei care se ocupă cu studiul divinităților, cărora le cercetează geneza, structura morfologică, metamorfozele funcționale, simbolurile artistice și semnificațiile istorico-culturale. D. se subîmparte în: d. propriu-zisă (care se ocupă cu studiul divinităților principale) și demideologie (care se ocupă cu studiul divinităților secundare sau al semidivinităților). D. reprezintă

treapta a doua a mitologiilor clasice, cunoscute și consemnate de istoria culturii. Nu trebuie confundată cu teologia V. demonologie, eroologie, mitologie.

DETERMINISM – concepție filosofică care explică caracterul interdependent al tuturor fenomenelor și proceselor din natură, societate și conștiință. În evoluția lui istorică, **d.** prezintă două forme opuse: una metafizică și alta materialistă. **D.** metafizic se înfățișează la rândul lui în două variante: subiectiv și obiectiv. **D.** metafizic subiectiv presupune explicarea ordinii și mișcării din univers și a realității sociale prin factorii și structura conștiinței (particulare, neobiectivate). **D.** metafizic obiectiv presupune realitatea unei conștiințe obiective supraindividuale și supranaturale ca valoare în sine. Ceea ce înseamnă că orice viziune teologică a lumii se bazează pe **d.** metafizic obiectiv. Pe o treaptă superioară se ridică **d.** materialist, care explică ordinea lumii și mișcarea acesteia prin factori materiali, prin sistemul de interacțiuni, prin condiționare și cauzalitate, prin trecerile de la un nivel de interdependență al realității la altul; **d.** materialist prezintă două aspecte evolutive: unul mecanicist și altul materialist-dialectic. **D.** mecanicist (de tip Laplace) explică ordinea și procesualitatea din univers, prin efectele rigide ale unei cauzalități stricte, în care adeseori intră neesențialul, secundarul și întâmplătorul, iar devenirea este concepută de regulă ca o succesiune lineară. **D.** materialist-dialectic explică relațiile între procesele din univers prin legături cauzale și de condiționare complexă, prin surprinderea varietății calitative a interacțiunilor, prin înțelegerea necesității logice ca libertate a creaptei științ. **V.** demonologie, demopsihologie, demosofie, demotehnografie, demotică, știință de mică.

DENDROLATRIE – parte a mitologiei botanice care se referă la adorarea arborilor reali sau fictivi. Această adorare constituie un „complex animologic” ce ține de cultura de tip gentilic, proprie comunei primitive. **D.** prezintă trei stadii de evoluție: totemismul arboricol (după care arborii sunt strămoșii consubstanțiali ai oamenilor sau rude de rang vegetal cu oamenii), cultul arborilor (după care arborii devin instrumente ale credinței primitive: arborele cosmic, ceresc, al vieții și morții etc.) și dendrolatria propriu-zisă (după care

arborii sunt divinizați, considerați divinități proteice și de-miurgice). În istoria culturii, arborele prezintă funcțiuni și semnificații deosebite prin concretețea lui botanică, prin ideea lui sacrală, prin simbolismul lui ritual și prin transsimbolismul lui ornamental. Fiecare popor atribuie arborelui real, predominant sau rar pe teritoriul pe care îl ocupă, funcțiuni și valori materiale și spirituale diferențiate. Astfel, palmierul la egipteni, rodia la greci, mărul la evrei, bradul la români, mesteacănul la ruși etc. sunt arbori sacri pentru mitologiile populare respective. În mitologiile arhaice au fost concepute trei categorii de arbori sacri, după semnificațiile lor socotite esențiale: arborii sacri propriu-ziși, arborii mitici și arborii legendari. Arborii sacri erau socotiți că reflectă activitatea directă a unor divinități, mai mult sau mai puțin benigne, și că intră în recuzita acestor divinități. Din categoria lor făceau parte; arborii care serveau ca însemne divine, pentru că marcau prezența unor semizei sau zei; arborii care serveau ca reședință terestră unei divinități; arborii care travesteau sau exprimau metamorfoze divine, care participau la fito-teofanii etc. Din a doua serie de arbori sacri fac parte presupușii arbori suport-sacru ai bolții cerești sau „ai cosmosului, ca și ai bolții unui locaș de cult. Arborele cosmic sau arborele ceresc se înfățișează în două ipostaze aparent contradictorii: ipostaza europeană, în care rădăcinile se află înfipite în pământ și coroana în cer, și ipostaza asiatică, în care rădăcinile se află difuze în cer și coroana înfipită în pământ. Fiecare din aceste ipostaze pune accentul, în mod separat, pe funcțiunea cosmică a arborelui, în prima ipostază se crede că influxul cosmic este captat și dirijat spre pământ, în a doua că influxul terestru este pompat și dirijat spre cer. Aceste două variante corespund, după Mircea Eliade, celor două moduri de a concepe și explica mitic relația dintre terra și cosmos, dintre om și univers. Arborii mitici și arborii legendari reprezintă celelalte două categorii de arbori semnificativi în mitologia botanică, la niveluri diferite de desacralizare.

MMH

similitudini și dishniâitudini (ambele aparente sau inerente, simple sau complexe). Similitudinile stabilesc relații, convergențe sau filiațiuni, iar disimilitudinile corelații, divergențe, non-filiațiuni.

Fenomenul convergenței este propriu evoluționismului*, iar fenomenul filiației este propriu d. Filiația este în acest caz când o succesiune, când o coincidență de elemente și de date, relative la fenomenele și faptele de civilizație și cultură. Luată în considerație în această a doua accepție, filiația se sprijină pe așa-zi-sul „fenomen al împrumutului”, care în accepția lui etnologică înseamnă difuziune. După condițiile în care se efectuează împrumutul, rezultă gradul și natura difuziunii. În aceste condiții intră: amploarea, modalitățile de structurare, cauzele, dinamica și efectele contactului. Concepția difuzionistă a fost inițiată de Fr. Ratzel, dezvoltată de Leo Frobenius, B. Ankermann și F. Graebner, R.P.W. Schmidt și Georges Montandon. Din analiza fiecărei teorii a d. reies câteva principii etnologice: distanța geografică nu împiedică difuziunea fenomenului sau faptului de civilizație sau cultură; invențiile și descoperirile se propagă mai repede între popoare decât se produc în istoria unor popoare; elementele unui complex cultural* sau ale unei culturi etnice se difuzează în ansamblu, global, pentru că sunt interdependente. O formă exacerbată a d. este hiperdifuzionismul*; 2. metodă etnologică de cercetare a cauzelor și formelor de răspândire în timp și spațiu a fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură. Metoda difuzionistă urmărește să descopere sursele plurale, reale sau fictive ce stau la baza răspândirii fenomenelor sau faptelor de civilizație sau cultură. Aceste surse sunt multiple pe glob și se confundă cu primele oecumene* (teritorii, nuclee de viață).

DISCIPLINE ETNOLOGICE – 1.

științe complementare etnologiei: antropologia fizică, preistoria, istoria (micro, medio și macro) societăților de tip tradițional, tehnologia populară (ergologia și tehnonomia), lingvistica-dialectologia (Jean Poirier); – 2. familia de științe etnologice particulare și a interdisciplinelor etnologice, adică științele înrudite între ele prin obiectul lor de cercetare și diferențiate numai prin modul de abordare și tehnica de integrare a cercetării. V. sistemul științelor etnologice.

DISNOMIE v. anomie.

DOSAR ETNOLOGIC – raport preliminar, descriptiv al unei

anchete etnologice: totale, colective, continue și comparative, cu valoare de document unic, elaborat de o echipă complexă de țifice etc. D. mecanicist a apărut în antichitate, î.e.n. (Heraclife, Democrit, Epicur etc.) și a fost cristalizat, în secolul al XVII-lea (Galilei, Bacon, Hobbes, Descartes etc). În forma lui evoluată, deși susține că întregul univers, cu toate fenomenele, indiferent de natura și gradul lor de intensitate (cosmică, terestră, biologică, socială, psihică, culturală) sunt, în esența lor, obiective și interdependente, iar apariția și manifestarea lor se supune acelorași, legi universal-naturale (în aceleași condiții, aceleași cauze produc aceleași efecte), totuși ajunge la explicații parțiale, simplificatoare, absolutizante. Spre deosebire de acesta, d. materialist dialectic, fundamentat pe interdependența și interacțiunea universală a fenomenelor (indiferent de categoria și structura lor), pe semnificația și valoarea lor, ajunge la o explicație globală, complexă, universală și elastică a tuturor proceselor din univers; el oferă o explicație materialist-istorică a fenomenelor și faptelor studiate de științele social-istorice. În structura lui, A. etnologic se înfățișează în două forme interdependente: una care descrie varietatea și specificitatea fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură prin consubstanți-alitatea și coexistența lor în timp și spațiu; și alta, care explică dinamica fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură tradițională în conexiunea lor cauzală, în evoluția relațiilor de producție și structura societății respective. Determinarea economică a civilizației și culturii, în acest al doilea caz, se înfățișează ca un proces continuu, complex și interdependent de interacțiuni dinamice a unor factori multipli, între structură și suprastructură. Etnologia, în viziunea materialist-dialectică contemporană, studiază istoric interdependența civilizației și culturii tradiționale, diversitatea calitativă a tipurilor de comportament social, personalitatea creatoare de bunuri și valori, nivelurile de organizare a cunoașterii structural-funcționale a societăților de tip etnic. Problema d. a fost abordată de pe poziții materialist dialectice și istorice de: Karl Marx (Scrisori către Kugelmann), Fr. Engels (Dialectica naturii), V.I. Lenin (Caiete filosofice), Jacques Moreau, (Probibnes et pseudo-proble-tnes du dăterminisnie, 1964), Călina Mare (Determinismul și fizică modernă,

1966; Determinismul, în volumul „Materialism dialectic”, 1973); Ion Tudosescu (Determinismul și știința, 1971) etc.

DIFUZIONISM – I. concepție etnologică urmărind să explice răspândirea civilizației și culturii. D. consideră evoluția* ca fiind produsă nu de mișcarea internă, ci de mișcarea externă, de contactul și influența între societăți, între formele de civilizație și cultură. În confruntarea dintre două societăți, dintre două civilizații sau culturi, d. remarcă

ECHISTICĂ – disciplină (creată de ca Dioxiadis, 1967) care se ocupă cu studiul așezărilor rurale (de tipul sălaș, cătun, sat, comună) și urbane (de tipul cetate, oraș, metropolă, megapolă și oecumenopolă) în perspectiva istoriei civilizației și culturii, al elementelor structurale ale așezărilor (domestice, administrative, culturale etc), în vederea sistematizării, reconstruirii sau re-dimenskmării acestor așezări, în funcție de cerințele societății contemporane. E. pornește de la așezările crescute spontan la voia întâmplării, anarhic, în care omul suferă pregnant acțiunea mediului, ca să ajungă la așezările edificate sistematic, după calcule prestabilite și experiențe, în care se îmbină concepția programatică cu viziunea diferențiată sau integratoare în peisajul cosmo-geografic. Ca știință interferențială a etnologiei și sociologiei cu geografia peisagistică și arhitectura, e. se ocupă și de planificarea etno-socială a așezărilor rurale și urbane, a „rezervațiilor rurale” și a utopiilor arhitectonice în domeniul urbanisticii. La Atena a fost înființat un Centru de echisiică (1967), o revistă (1967) și o Societate internațională de echistică (1969).

ECOLOGIE CULTURALĂ – ramură a ecologiei generale care se referă la rolul factorilor materiali în determinarea unei culturi. Termenul (creat de J.D. Steward) nu este acceptat de „culturologi” pentru că aceștia detașează fenomenul „cultură” de realitatea concretă și-l privesc în sine, iar e.e. îl condiționează direct sau indirect de mediul înconjurător, fizic sau social. În etnologia contemporană și sociologia culturii se folosesc tot mai intens concluziile e.c. Unii etnologi identifică e.c. cu ecologia etnologi și de reprezentanți ai populației respective, referitor la comunitatea lor etnică, în vederea alcătuirii unui program internațional de ajutor științifico-tehnic prin

intermediu! UNESCO. D.e. urmărește stabilirea datelor esențiale asupra conținutului și cuantumului ajutorului ce trebuie acordat unei comunități, a eșalonării acestuia în timp pentru a fi astfel eficace și totodată pentru a fi în spiritul cooperării științifico-tehnice internaționale, în contextul lui conține date relative la: stabilirea proiectului de ajutor, a programului concret, a urmăririi aplicării și a studiului consecințelor reale sau probabile rezultate din aplicarea programului de ajutor științifico-tehnic.

practicată de factorii de conducere ai comunităților sociale de tip etnic. Proprie comunei primitive e. comunitară s-a perpetuat până în vremea noastră la unele popoare retardate sau la unele izolate umane. Reminiscențe folclorice de e. se întâlnesc și la popoare civilizate. V. etnologie sexuală, exogamie.

ENERGOLOGIE CULTURALĂ – ramură a energologiei (investigată întâi de C. Rădulescu-Motru, în 1927, și apoi de André Varagnac, în 1973) care studiază sursele, formele, procesele energetice (descoperite și folosite în scopuri proprii omului) și aplicațiile lor în dezvoltarea modului de viață, a civilizației și culturii, ca și influențele acestora în concepția despre existență și „viziunea inovatoare a vieții”. Energologia investighează diversele forme de energie fizică cunoscute până acum și de energie spirituală, ca și relațiile între sistemele de energie fizică și spirituală (e. c). C. Rădulescu-Motru (în Personalismul energetic 1927) anticipează enunțul actual al e.c. În studiul personalității culturale. Aceasta este „o energie care își formează structura ei proprie, unitară, prin corelațiile în care se află cu restul formelor de energie din univers”. Munca determină personalitatea culturală, felul muncii – personalizările. Prin producerea personalității energetice, natura se întregeste pe sine. „Personalitatea, care se numește și cultură, este... prelungirea aptitudinilor psihofizice ale popoarelor”. C. Rădulescu-Motru distinge energetismul cultural enunțat de el, de energetismul propriu-zis enunțat de filosoful W. Ostwald. Personalismul energetic exprimă astfel energia culturală în forma ei cea mai deplină. André Varagnac (în la conquête des énergies; Les sept révélations énergétiques, 1972) definește noua disciplină, energologia, și prezintă sursele de energie,

nivelurile sistemelor energetice și revoluțiile energetice (focul, forța animalelor, praful de pușcă, aburul, motorul cu explozie, electricitatea, fisiunea atomică). Progresul energetic nu trebuie confundat cu progresul tehnologic al obținerii energiei: unul este de conținut, celălalt de formă. De aceea progresul energetic poate fi reprezentat grafic printr-o curbă scalară, iar progresul tehnologic printr-o curbă exponențială. Suplinirea energiei fizice umane cu energia mecanică provoacă, după André Varagnac, efecte culturale uneori grave pentru speța umană: degradarea forței fizice a omului și totodată a personalității creatoare, efecte care interesează în mod deosebit etnologia. V. antropologie aplicată, bionică, etnologie aplicată.

EPISTEMOLOGIE – teoria cunoașterii științifice care explică principiile, obiectul, problemele, ipotezele și legile elaborate pe de o parte de toate științele luate în ansamblul lor și, pe de altă parte, separat de fiecare știință, sub raportul evoluției, valorii și înțeț – Dicționar de etnologie etnologică. V. homeostază ecologică, mediu ambiant, antropogeografie.

ECOSISTEM v. sistem ecologic.

ECOTIP v. sistem ecologic, tipologie etnologică.

ECTIP v. tipologie etnologică.

EIDOS – termen folosit în etnologia contemporană pentru a defini sistemul de atitudini creatoare, de idealuri colective și de valori culturale care caracterizează personalitatea de bază a unei comunități etnice în dinamismul ei creator. Nu trebuie confundat cu etos.

„EMIC” – termen folosit de noua etnografie* americană pentru a denumi un anumit fel de analiză etnografică a unei entități fonemice. E. este un extras lexical, desemnat prin sufixul conceptului ion-emic (Kenneth. Pike, 1954). Acest mod de analiză urmărește „să surprindă contrastele și discriminările semnificațiilor (unui obiect sau subiect de cercetare) după înțelesul lor real și precis sau după alte modalități de a le înțelege”. Analiza emică poate fi anticipată printr-o descriere adecvată pentru că se referă și la aspectele ideale ale unui model cultural. Termenul e. își are pandanțul în cel de „etic” *, ambele definind reversuri ale aceleiași analize „etnografice” privite în idealitatea și actualitatea ei empirică. Marvin Harris (The Ițise of

Anthropology Theory, 1968) preconizează o „etnografie emică”. V. emolingvistică, etnose-miotică.

EMPATIE ETNICĂ – termen preluat din psihologie (Einfühlung), care denumește comuniunea unei persoane cu unitatea etnică din care face parte integrantă. E.e. presupune – comprehensiune intelectuală, compasiune afectivă și identificare volitivă a individului cu grupul lui etnic; înțelegerea structurii civilizației și comportamentului cultural al unei etnii prin experiența civilizației și a culturii ei; proiecția imaginară a unei persoane în universul unei opere de civilizație sau cultură etnică. Astfel, e.e. devine o sursă de apropiere spirituală a unei unități etnice de altă unitate etnică (a unei unități omogene de o unitate alogenă, enclavată în corpul ei, după modul cum aceasta simte, gândește și acționează). V. et-nopsihologie, psihologie etnologică.

ENCULTURAȚIE – proces de dobândire a unei forme de cultură, prin instrucție și educație, efectuat în vederea adaptării omului la statutul și rolul social. ce-i revine în societate. V. ac-culhiraie, adaptare culturală.

ENDOGAMIE – restrângere obligatorie, conform tradiției, a căsătoriei între membrii aceleiași segment al populației (din comunitate sătească, comunitate de neam, comunitate etnică). Paralel cu e. comunitară se dezvoltă și alte forme de e. „dintre care menționăm e. regală, constant cum acestea se manifestă concret în timp și spațiu, în consonanță cu legile particulare, abstracte și formalizate, elaborate de etnologi între timp. De la cunoașterea empirică, etnologia trece la cunoașterea fenomenologică a realității intime a lucrurilor, a esenței lor independente de obiect și subiect, la experiența intuitivă a cunoașterii, pentru a descoperi și formula specificitatea modului de viață, a formelor de civilizație și cultură investigate, în cele din urmă, etnologia realizează trecerea de la cunoașterea fenomenologică, la cunoașterea e-laborată și integrală, de esență dialectică, în sistemul unitar de cunoștințe actuale. La aceasta se ajunge prin determinarea structurii unor modele ideale de cunoaștere a modului de viață și a formelor de civilizație și cultură istorică, ce se confundă cu însuși obiectul cunoașterii și al aplicațiilor etnologiei. Cercetări de e.e. s-au întreprins, în știința românească, îndeosebi în cadrul „Comisiei de

antropologie și etnologie” a Academiei R.S. România.

ERQOGRAFIE – descriere concretă și aplicativă a elementelor și aspectelor materiale ale vieții comunității etnice, descriere analitică a civilizației, a tehnicii muncii și rezultatelor istorice ale acestora. V. ergologie, ergonomie.

ERGOLOGIE – știință a muncii, a utilajului material, a procedeelelor de fabricare a obiectelor utile și a modului lor de întrebuințare. V. ergomfic, ergonomie.

ERGONOMIE – disciplină tehnologică care studiază: 1. relațiile dintre om și mediul de muncă pentru stabilirea parametrilor de adaptare, corectare și optimizare a muncii; 2. proiectarea multilaterală a activității și valorificării muncii în raport cu contextul multifuncțional al modelelor ergononice. E. cuprinde mai multe ramuri printre care: Mo ergonomia, care studiază capacitatea biologică de muncă a omului; igienoeergonomia, care studiază condițiile de igienă și sănătate a muncii; psihoergonomia, care studiază formele de selecționare și pregătire profesională a forței de muncă; topoergonomiia, care studiază amenajarea spațiului de muncă pentru o desfășurare optimă; etnoergonomia, care studiază caracterele particular-etnice ale capacității de muncă. Cercetările ergonomice se efectuează la locul de muncă cu ajutorul fișelor de control (check-list) și în laborator, cu ajutorul instalațiilor de testat și al modelelor statistico-matematice pentru determinarea activităților ideale. Aceste modele statistico-matematice stau la baza modelelor ergonomice, care uneori completează, alteori înlocuiesc modelele tehnologice inerent depășite, de la o etapă de muncă la alta, de investigația modernă.

EROIARD – în sens peiorativ, erou mărunț, consemnat de erogrării ei gnoseologice. Istoria cunoașterii științifice distinge două categorii de e.: o epistemologie generală, valabilă pentru toate științele, indiferent de natura, obiectul și gradul lor de dezvoltare, și epistemologii speciale, rezultate din adaptarea fiecărei științe la principiile, ipotezele și legile universal-valabile elaborate de epistemologia generală. E-pistemologia generală este dominată în vremea noastră de trei mari direcții de orientare științifică, între care există raporturi de complementaritate sau opoziție: dialectică,

fenomenologică și structuralistă. Dintre acestea, direcția dialectică prezintă un caracter de generalitate cresc încă, care decurge din gradul ei de valabilitate pentru întregul sistem de științe contemporane. Conform concepției materialist-dialectice știința se înfățișează ca un sistem, în care se produc mutații și restructurări de ansamblu ale cunoștințelor. Limitele științelor sunt istorice și ele sunt depășite în practica cunoașterii teoretice. Iar lumea se prezintă ca un sistem material infinit, dinamic, unitar, în permanentă dezvoltare, ale cărui fenomene și procese sunt determinate în timp și spațiu, interdependente și în interacțiune funcțional-structurală. Direcția dialectică în e. se caracterizează prin completitudine și veridicitate, ceea ce duce la creșterea rolului ei gnoseologic pentru întregul sistem de cunoștințe științifice. În ordine descrescândă a complementarității, conform concepției fenomenologice, cunoașterea este intuitivă și imediată pentru că urmărește să explice „ireductibilul” și „esențialul”, „aparentul” și „idealul”, adică ceea ce socotește că este specific fiecărei științe luate în parte. Conform structuralismului, cunoașterea obiectelor, relațiilor și proceselor nu se poate face separat ci în sisteme integrate de elemente, indiferent de natura lor substanțială, ca modele ideale de cunoaștere. În construcția formalizată și matematizată a modelelor ideale, se are în vedere îmbinarea cunoașterii logice (sincronice) cu cunoașterea istorică (diacronică). Faptul că orice știință trebuie să răspundă la cerințele epistemologiei generale și totodată la cele ale epistemologiei speciale a dus la un dublu control epistemologic, implicit și complimantar, al cunoașterii științifice.

EPISTEMOLOGIE ETNOLOGICĂ

— Epistemologie particulară care explică geneza, tehnica, conținutul și valoarea teoretică și aplicativă a cunoașterii etnologice în contextul și consensul epistemologiei generale. Cunoașterea etnologică este în esența ei o cunoaștere polivalentă. Inițial este o cunoaștere empirică a realității concrete (modul de viață, formele și gradele de civilizație și cultură). Ea înregistrează asemănările și deosebirile, opozițiile și contradicțiile dintre fapte, așa legiuitori (e. civilizatori), fondatori de tradiții culturale (e. culturali). Thomas Carlyle (On Heroes, Hero-Worship and the Heroic in History, 1845) a explicat istoria

omenirii prin intervenția directă a e. (negând rolul maselor. Cultul individualist al e. enunțat de Th. Carlyle a folosit apoi la promovarea cultului elitelor și a personalităților marcante în concepția idealistă a istoriei. Cultul suveranilor derivă, în trecut, ca o formă exagerată, din cultul e. charismatici (faraonul, basileul, caesarul, marele încă, mikadoul etc). În statele socialiste se acordă ca distincție și cinste deosebită titlul de e. al muncii, tuturor acelor care aduc un aport excepțional prin munca lor la dezvoltarea noii societăți socialiste. V. eroologie, eroiard, mitologie.

ESOTERIC – 1. ceea ce este ascuns, secret, criptic, restrâns la un număr redus de oameni, destinat unor acte de cult s-au rituri de inițiere (o concepție, doctrină, scriere, cunoștință); 2. ceea ce reflectă unele activități sacre sau de consacrare și nu poate fi receptat decât în anumite condiții speciale. V. exoteric.

EȘANTION ETNOLOGIC – metodă de anchetare, consemnare și analiză selectivă a unor aspecte calitative ale fenomenelor sau faptelor de civilizație și cultură prin determinarea lor cantitativă. Această determinare se realizează îndeosebi în înregistrarea, măsurarea și diferențierea unui număr indefinit de caracteristici statistice fundamentale. Necesitatea e.e. a rezultat din imposibilitatea efectuării unei anchete complete și practic operative de proporții naționale. S-a constatat din nenumărate cercetări că o anchetă selectivă nu numai că este posibilă, dar este și mai eficace. Metoda e.e. este folosită mai ales pentru construirea modelelor etnologice. Ea a fost inițiată, de E.B. Tylor și continuată de G.P. Murdock (care stabilește „standarde de eşantionare” generale). Pentru G.P. Murdock, e.e. este o metodă de investigație cantitativă a fenomenelor inter-culturale. De aceea, el propune consemnarea variațiilor culturale în perimetrul unor arii genetice și determinarea direcției și ritmului evoluției, incidențele și distribuția variantelor culturale în afara ariilor. E.e. prezintă mai multe forme de înregistrare a fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură, de analiza statistică. Înregistrarea presupune ca operațiuni: stabilirea zonei eşantionabile; fixarea schemei de eşantionare; enunțarea problematicei de eşantionare; elaborarea tehnicilor de înregistrare; depistarea aleatorie a materialului; analiza cantitativă și concluziile

calitative. Se cunosc până în prezent două tehnici particulare de e.e. cu variantele lor: eşantionarea ordonată şi eşantionarea alea? torie. E.e. ordonat se extrage, dinologie în mitologia şi literatura populară. Unit e. mitici țin de eposul eroi-comic popular (Păcală, Tândală, Setilă, Flămânzilă etc, i. În literatura pentru tineret sau de popularizare a apărat e. inventat de creatorul de povestiri (Tarzan, Buffalo Bill, Baronul Münchhausen etc). V, erou, mitologie.

EROOLOGIE – partea finală a mitologiei, care se ocupă cu studiul eroului mitic, creator de civilizație şi cultură, în cadrul comunității etnice sau a unei regiuni determinate, cu structura, valoarea şi funcțiunea lui, ca tradițiile şi cutumele mitice atribuite acestuia, ca şi cu studiul eroului istoric mitificai de tradiția populară şi al eroiardu-lui. E. reprezintă treapta cea mai nouă a creației mitice, care împlineşte, conturează şi dă unitate de viziune oricărei mitologii. V. erou –, demonologie, deologie, mitologie.

EROU – concept care a evoluat clin antichitate căpătând difeșite înțelesuri particulare: mitologice, – literare (populare şi culte) şi istorice şi care a devenit complex şi polivalent în istoria culturii: 1. (în mitologie) muritor beatificat pentru că ar fi posedat forțe supraumane şi ar fi îndeplinit rolul de protector al unui grup social sau comunități etnice şi în această calitate a săvârșit fapte miraculoase. Sub raport mitic e. Întruneşte calitățile unui luptător desăvârșit, ale unui viteaz, ale unei făpturi considerate supraumane, în concepția mitologică a anticilor, zeii şi semizeii puteau decădea din rangul lor divin şi deveni simpli e., fie printr-o greșeala a lor, fie printr-o pedeapsă a zeului suprem, şi, invers, e. puteau fi ridicați la rangul de semizei şi zei (după Euhe-meros din Messina, din școala cirenaică, în secolul III î.e.n.). Epoca eroică a omenirii a fost numită acea perioadă din istoria antică care a precedat epoca creării artefactelor. În antichitate se acorda e. mitici un cult aparte, care consta din anumite observațe rituale, relative la marile lor fapte de vitejie, la moartea şi la destinul lor. Mormintele reale sau fictive ale e. (cenotafurile) devin locuri de cult organizat, psexido-temple sau incinte sacre improvizate pentru pelerinaj (Heracle, Perseu etc); 2. (în literatura populară şi cultă) personajul principal în jurul căruia se țese intriga ori fabula operei

respective. Acesta poate fi e. pozitiv, dacă reflectă trăsăturile esențiale și reprezentative ale epocii, ale tipului uman, ori ale temei abordate, sau e. negativ, dacă reflectă trăsături opuse primelor; 3. (în istorie) personalitate creatoare de moduri și stiluri de viață, cultură și civilizație. În acest caz e. istorici pot deveni cetele de neam, dacă sunt descălecătoare de țară (e. socionimi), întemeietorii de cetăți, orașe, sate (e. eponimi), mari pontifi, suverani, nobili și neth Pike, 1954). (Conceptul de e. nu trebuie confundat cu omonimul lui – etic – care ține de etica propriu-zisă.) E. depinde de distincțiile fenomenelor considerate accesibile de observatorii științifici. Demersul e. nu poate fi fals decât dacă nu se ia în considerație ce este semnificativ, real, precis, apropiat. Metodologic, demersul e. urmărește să scoată în evidență un eveniment sau fapt contingent cercetării. E. se referă la aspectul actual al fenomenului de modelat. Informatorul poate completa informația e. cu aceea etnică. Cu toate acestea e. nu poate fi transmutat și nici nu poate fi studiat numai prin etnic. Marvin Harris (The Rise of Anthropology Theory, 1968) susține că teoretic se poate vorbi de o „etnografie etică” în paralel cu o „etnografie emică”. V. emolingvistică, etnosemiotică.

ETNARH – căpetenie politico-religioasă a unei etnarhii sau comunități etnice în imperiul roman, bizantin și otoman. În înțelesul post-bizantin. e. era conducătorul autorizat al comunității etnice cu caracter religios, etnar-hatul (echivalent niilet-ului), în imperiul otoman îndeplinea rolul de căpetenie pontificală (patriarhul grec, patriarhul armean, marele rabin etc). Primul e. În grad în Imperiul otoman era patriarhul din Bizanț, reprezentantul autorizat, cu titlul de conducător al creștinilor ortodocși, deoarece conduce;! cea mai mare comunitate religioasă după cea otomană. E. lucra cu un număr indefinit de arhonfi sau notabili religioși, care făceau legătura între comunitatea etnar-hică și sultanat. Fiind căpetenie religioasă, era implicit și căpetenie culturală, păstrătoare a datinelor și tradițiilor comunității spirituale pe care o conducea. V. etnarhie.

ETNARHAT v. etnarh.

ETNARHIE – provincie a Imperiului roman, apoi a Imperiului bizantin și a celui otoman, aflată sub conducerea unui etuarh.

ETNICITATE – ansamblul caracterelor particulare ale unei unități etnice raportate la spațiu, timp și structura ei social-istorică. Dimensiunile e. pot fi concepute ecologic, cronologic și procesual. Dimensiunea ecologică reflectă numărul, volumul și rolul resurselor biosociale ale unității etnice în relație cu parametrii mediului artificial, tehnologic. Aceasta pentru că formarea e. este opera adaptării selective a comunității sociale la mediul tehnic creat treptat și care se impune ca o a doua natură. Dimensiunea cronologică reflectă analitic treptele de organizare internă și de încorporare diferențială externă a unor fragmente de impact a comunităților sociale contingente celei luate în considerație. Dimensiunea procesuală reflectă dialectic constituirea complexului de etnocivilizație* și et-nocultură* în formarea istorică și tr-un material conform unei ordini prestabilite. E.e. aleatoriu se extrage la întâmplare. E.e. ordonat poate fi scos dintr-o cifră statistică în așa fel încât toate e.e. posibile de mărimea n să fie selectabile cu maximum de probabilitate; e.e. aleatoriu nu este de mărime fixă, ci variabilă, de la caz la caz, de la problemă la problemă, de la etnie la etnie. Paralel cu aceste tehnici au apărut și alte tehnici de elaborare a e.e.: eșantionul rețea, care stabilește un număr de puncte aleatorii pe hartă, cu șansă egală de a fi selectate. Fenomenele și faptele de civilizație sau cultură cele mai apropiate acestor puncte în-tâmplătoare constituie ele însele o selecție aleatorie. Încercarea de a introduce diversitatea într-un e.e. distruge reprezentativitatea eșantionului; eșantionul stratificat, care reflectă complexul cultural în profunzimea lui, împărțit în mai multe straturi, ale căror reprezentante sunt alese la întâmplare. Trebuie să se determine câte „culturi” se află într-un strat pentru ca rezultatele să poată fi comparabile; eșantionul disproporționat, care este un tip de eșantion stratificat (folosit în 1957 de Murdock pentru a elabora e.e. al hunii – World Etnographic Sample: W.E.S.). Metoda e.e. „demonstrează că similitudinile unor caracteristici culturale se datoresc difuziunii istorice dintr-o sursă comună și necesităților funcționale proprii anumitor regiuni, pentru a ilustra aportul factorului analitic în cadrul cercetărilor interculturale” (J. Sawyer). Ea se aplică cu succes la studiul civilizației sau culturii comunitare (rurale sau urbane) deoarece

comunitatea este o unitate naturală de tip complex. Criteriile lui Murdock după care trebuie aleasă o comunitate pentru eșantionare etnologică sunt cele ce au în vedere: coeziunea biologică, etno-socială, civilizația și cultura., precum și stratificarea mișcării (economică, juridică etc). Eșantionarea a 60 de societăți culturale efectuată de Murdock a dus la o tipologie schematică, ce ușurează determinarea structurilor etno-sociale prin analiza cantitativă a caracterelor socotite specifice. În cercetarea inter-culturală pe baza statisticii deductive nu este nevoie de eșantionarea de mare cuprindere, de folosirea întregului material existent, ci numai de înregistrarea fenomenelor sau faptelor de variație și distribuție. Astfel e.e. sugerat de Charles W. McNett și lioger E. Kirk a căpătat o aplicabilitate excepțională în domeniul cartografierii etnologice prin Atlasul etnografic al lumii, conceput și executat de G.P. Murdock. V. cartografie, experiment etnologic.

„ETIC” – termen folosit de noua etnografie* americană pentru a denumi analiza etnografică a unei entități fonetice; e. este lui extras lexical desemnat de sufixul conceptului înon-etic (Kencorect etc. prezintă caractere specifice modului de trai și modalității de gândire proprii fiecărui popor. Din acest punct de vedere, valoarea culturală este un concept mobil, fluent, dinamic, care se schimbă după meridiane, după nivelele de sensibilitate intelectuală, după gradele de obiectivizare culturală. Doliul la asiatici este alb, la europeni este negru. Frumosul își schimbă structura odată cu faciesul uman. Noțiunea de adevăr – după concepția filosofică sau credința la care se referă. Sub acest raport, e. facilitează înțelegerea specificului etnic*, perceperea esenței comportamentului cultural, concret, real, relevat de natura și forma interre-lațiilor complexe social-istorice. Pentru că poporul creează valorile culturale într-un mediu ambiant, le face să fie coordonate ale acțiunii lui și expresii ale destinului lui uman. În procesul de cristalizare a axiologiei generale, e. joacă un rol important. Ea procură materialul divers, istoric al valorii, așa cum acesta apare pe glob. la diferite popoare, pe care axiologia îl preia, îl decantează și extrage esența general umană a determinantelor etnologice ale valorii. În cultura română, preocupări de e. integrato în filosofic au avut L.

Blaga, Mircea Eliade, P. Co-marnescu, Liviu Russu, Kicolae Mărgincanu și alții; preocupări de axiologie și e. marxistă întâlnim) a C. I-onescu-Gulian, Al, Tănase, Henri Wald, L, Grünberg și alții. V. behaviorism etnologic, specific etnocultural.

ETNOBIOGRAFIE – concept de etnologie juridică, (acreditat de Jean Poirier) care se referă la așa-zisa „autobiografie a unei comunități etnice”, făcută de reprezentanții acestei comunități cu ajutorul anchetatorului de teren. E. urmărește să redea conținutul juridic al existenței comunității etnice, cu toate implicațiile psiho-sociale și cultural – istorice.

ETNOBIOLOGIE – disciplină biologică care studiază determinarea comportamentului cultural. Asupra determinării biologice a comportamentului s-au elaborat două ipoteze: una conform căreia ereditatea etnică evoluează în timp și spațiu și alta conform căreia nu evoluează. În baza celei de-a doua ipoteze, împotriva eredității etnice nu se poate lupta decât medical. Această concepție a fost aspru criticată deoarece a facilitat teorii rasiste, după care unele popoare au fost considerate superioare față de altele, socotite inferioare. V. behaviorism etnologic.

ETNOBOTANICĂ – disciplină botanică ce studiază relațiile reciproce dintre comunitat ea etnică și mediul vegetal. E. trece în revistă plantele utile comunităților etnice (alimentare, condimentație, excitante, iritante, toxice, colorante, farmacopice etc); analizează acțiunea omului transmiterea ulterioară. E. în vremea noastră este tot mai mult subordonată factorilor socio-economici. Ea se complinește sau destramă prin migrație (emigrație, imigrație și admigrație), Uneori migrațiile întăresc identitatea etnică a populațiilor aborigene, atunci când se sprijină pe aceeași spiță genetică; alteori o schimbă radical, atunci când provin din spițe genetice diferite, în ultimul caz migrațiile provoacă redistribuirea populațiilor și mutația compoziției lor etnice ca și mixtura de civilizații și metisajul cultural (situația unor state din America Latină a căror creștere demografică se bazează pe migrația planificată), încrucișările etnice provoacă schimbări în e. componentilor. Modelul încrucișărilor începe prin încrucișări biologice (a cross biologica! model), continuă prin încrucișări de civilizație (a

cross civilizați on model) și se încheie prin încrucișări culturale (a cross cultural model). În toate aceste încrucișări, e, suferă modificări repetate, care duc în cele din urmă la transmutația ei în altă categorie psiho-socială. V. etnie.

ETNIE – unitate etnică determinată în timp și spațiu, cu trăsături sociotipice particulare. Ceea ce caracterizează e. nu sunt atât aspectele biologice cât mai ales cele de civilizație și cultură (limba, obiceiurile, tradițiile etc). E. stă la baza unor forme complexe de unități sociale (popor, națiune). E, trebuie distinsă de alte unități etnice (grupul etnic, comunitatea etnică etc). În evoluția conceptului de e. constatăm câteva accepții: 1. rezultatul unui gen de viață, care are la bază o comunitate de limbă, de credințe, obiceiuri, norme etice și o așezare teritorială comună (Rickard Molard); 2. grup închis, endo-gamic, care are aceeași origine și aceeași limbă, deoarece derivă dintr-un strămoș comun (S.F. Nadei); 3. grup localizat ce are un număr indefinit de legături sociale, foarte strânse (Meyer Fortes); 4. „lume” concepută în timp, localizată în spațiu și rigidă în contextul ei social (P. Mercier).

ETŢNOASTRONOMIE – disciplină astronomică (acreditată de Elizabeth Chesley Barty) care studiază motivele iconografice, textele sacre și riturile tradiționale ale comunităților etnice, referitoare la astre, constelații, cosmos și cosmografie, cu toate interpretările și implicațiile acestora. E. derivă din ariwqsiro-nomie* pe care o continuă la nivelul comunităților etnice.

ETNOAXIOLOGIE – știință a valorilor comunitar-etnice (spre deosebire de axiologie care este știința valorilor general-umane), Studiază geneza, structura și funcțiunea valorilor culturale în comunitatea socială de tip el. nic, particularitățile axiologice ale unui popor, ca produse ale practicii lui social-istorice. Conceptele de bun, frumos, adevăr.

10*

ziimea internă și dinamismul evolutiv al activității globale a comunității etnice. Studiul e. este dependent de cel al einoculturir corespunzătoare. V. arliecivinza-ție, civilizație, etnologie regională.

ETNOCOREGRAFIE – disciplină coregrafică care studiază

activitatea Indică (jocul și dansul) unei comunități etnice. E. urmărește să descopere sursele magice și mitice ale dansului primitiv, arhaic, tradițional și popular, să le descrie, analizeze și interpreteze conținutul și forma pentru a stabili în ce constă substratul lor ludic, să releve adaosurile istorice de tipul contaminărilor, influențelor și calcurilor în formarea adstratului lor Indic și, prin acesta, să redea și să interpreteze structura și dinamica stratului ludic popular contemporan. V. cheirosific.

ETNOCRAȚIE – conducerea unei comunități etnice de către propriii ei reprezentanți. E. prezintă diverse forme istorice: gerontocrația*, în comuna primitivă, pentru conducerea etniilor (trib, confederație de triburi) prin reprezentanți de vârstă și sex (sfaturile de bătrâni); teocrația, în evul mediu, pentru conducerea confederațiilor de state libere, a millet-urilor confesionale, constituite în etnarhii*, prin reprezentanți ai castei clericale; e. modern?< pentru conducerea statelor naționale prin reprezentanță politică de clasă socială, categorie socială sau castă. În statele naționale de tip burghez conducerea este eligibilă, se realizează conform principiului „numerus claus-us” (după care alături de „națiunea majoritară” pot participa la conducerea statului și „minoritățile naționale”; participarea acestora este însă restrictivă), în statele naționaliste conducerea se realizează conform principiului „numeros nullus” (după care niciun „străin” nu poate participa la conducerea statului). Aceasta a fost situația statelor de tip fascist și mai ales a statului nazist.

ETNGCULTURĂ – cultură proprie unei comunități etnice. Cu studiul e. se ocupă etnologia diferențială*, în structura e. intră: elemente și aspecte ce constituie universul de bunuri și valori spirituale proprii unei comunități etnice; fenomene și fapte de morfologie și stilistică a creației (religioase, filosofice, științifice, artistice, juridice etc), ceea ce dă coeziune internă concepției despre viață și lume și dinamism viziunii plastice a acestei concepții în comunitatea etnică. Studiul e. implică inevitabil pe cel al etnocivilizației. V. cultură, etnologie regională.

ETNODEMOGRAFIE – disciplină care studiază la scara micro-demografică unitățile etnice de factură restrânsă, ca și grupurile

ca părți constitutive ale unei populații statistice nedefinite. Obiectul principal al e. este analiza și a comunității etnice asupra asociațiilor vegetale, modificările geografiei vegetale (prin mutilările forestiere, extinderea agriculturii, sterilizarea solului, poluare), relevă acțiunea mediului botanic, cu asociațiile lui vegetale, asupra comunității etnice (civilizația lemnului, elaborată în habitatiile forestiere, în savane, lunci și delte, inventarul ustensilelor de lemn în ocupațiile agricole etc), prezintă aspectele esențiale ale dendrologiei, ale ritologiei vegetale, ale simbolismului fitomorf ca aspecte esențiale ale culturii primitive, tradiționale sau populare. O deosebită atenție acordă e. motivelor decorative de origine vegetală, rolului pe care plantele îl joacă în creația artistică tradițională. Printre promotorii e., alături de A. de Gu-bernatis, Ch. Jorey și alții, se numără și românii Sitnion Fl. Marian, A. Borza și alții.

ETNOCENTRISM – concepție istorico-etnologică care susține că aproape fiecare comunitate etnică se pune în centrul preocupărilor ei față de alte comunități etnice; fiecare popor judecă pe celelalte popoare în raport cu necesitățile, cu optica, cu idealurile și capacitatea lui de creație și consum în domeniul civilizației și culturii. Într-un sens îngust, e. semnifică poziția subiectivă, apreciativă, egoistă a oricărui popor care se vede numai pe sine și se vrea numai pe el în centrul atenției și intereselor general-UKiane. De e. au suferit unele popoare antice, medievale și moderne, care asumându-și superiorități rasiale, economice, militare, imperialiste, civilizatorii și culturale au oprimat și exploatat popoarele cucerite. E. unor popoare exiropene s-a extins teoretic și opresiv din antichitate până în secolul al XIX-lea, cuprinzând o parte din Europa, dând naștere la ceea ce a început să se numească în Occident europocentry-ism. În prezent, noțiunea de e. este din ce în ce mai puțin luată în considerație. V. empatie etnică.

ETNOCÂND – 1. uciderea în masă a unei părți sau a unei întregi, comunități etnice, în urma unei invazii, conflagrații sau pe alte căi, pentru a-i acapara bunurile materiale și pentru a-i ocupa teritoriul. Unele puteri colonialiste au aplicat în decursul expansiunii lor aceste tehnici de ucidere. E. este în acest caz o variantă a genocidului: 2. modificarea forțată și programată a structuri biosociale sau culturale a

unei microunități etnice, pentru a o anihila pe plan social și a o integra în contextul sistemului politic și de stat al macro-unității agresoare. V. acculhtrație, transculturafie.

ETNOCIVÂLIZAȚIE – civilizație proprie unei comunități etnice. Cu studiul e. se ocupă etnologia diferențială. În structura unei e. intră: modul de viață propriu comunității etnice, fenomene și fapte de tehnologia producției bunurilor materiale, coe-ETNOGENEZĂ – procesul de formare a unui popor ca unitate social-istorică. E. prezintă două explicații: una de ordin mitic-legeudar și alta științifică, biolingvistică și socio-culturală. După explicațiile mitic-legendare, formarea popoarelor presupune un proces paraistoric care se bazează pe miracole, intervenții divine etc. Mitologiile străvechi scot în evidență geneza spontană din regnul mineral, vegetal sau animal (ia vechii egipteni, indieni, iudei, babilonieni etc.). După explicațiile științifice, formarea popoarelor presupune un proces istoric de îndelungată evoluție. Studiu! e. științifice a luat o amploare deosebită începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu dezbaterile asupra autohtoutității, continuității și specificității unor popoare europene și cu studiul accultura-fier unor popoare extra-enrope-ne. Trecerea de la unitatea socială nedefinită sub raport etnic, la comunitatea etnică a început încă din comuna primitivă. În stabilirea unui proces de e. intră: locul, timpul, cauzele, componentele etnice, elementele etnogene-zice (limbă, obiceiuri, tradiții etc.). Locul condiționează, prin structura lui geomorfologică și prin bogăția lui naturală, modul de accelerare sau încetinire a procesului e. Locul unde s-a născut un popor poate fi diferit de acela unde acesta trăiește. După locul de naștere popoarele se împart în indigene și alogene, E. este un proces social-istoric de lungă durată. De răstimpul nașterii unui popor se leagă stabilirea elementelor lui de civilizație și a caracterelor lui culturale. De succesiunea acestor elemente și caractere ține continuitatea istorică a poporului respectiv și formarea personalității lui etnice. Unele e. au loc pe cale pașnică, prin mi-grație înceată, infiltrare, conviețuire, amestec, simbioză și asimilare, provocate de un îndelung impact demografic; altele pe cale violentă, prin înfrângere în războaie, capturare și dominare totală. Numărul, cantitatea și calitatea

componentelor etnice (populații, neamuri, popoare etc), stadiul lor de dezvoltare dau imaginea reală a complexității și profunzimii procesului e. Sin. **t** componente principale și componente secundare, rezultate din mișcările de populație reduse și pendulatorii, numite metanazta-se*, achnigrări, transmigrări. Sudarea clementelor componente nu se face aleatoriu, ci în ordinea capacității de asimilare reciprocă. Un popor mic, învins, poate impune civilizația și cultura lui poporului mare învingător (cazul grecilor învinși de romani). Cucerirea Daciei și transformarea ei într-o provincie a Imperiului roman a dus întâi la amestecul poporului dac cu cel roman, și apoi la nașterea unui popor nou, poporul român. E. română s-a consolidat în decursul câtorva secole, perioadă în care noul pogenealogiilor pentru a surprinde gradul de consanguinitate etnică și alcătuirea inicroistoriei, pentru a înregistra fecunditatea diferențiată pe sexe și vârste, compoziția reproducției lărgite, natalitatea și mortalitatea în grupurile sătești. E. urmărește stabilirea unui model matrimonial statistic care să statueze noi reguli formale privind gradul de rudenie și căsătorie, în contextul unei comunități zonale de tip etnic, omogene sau alogene.

ETNOERGONOMIE **v.** ergonomie.

ETNOESTETICĂ – disciplină estetică care studiază: a. geneza, structura și funcțiunea categoriilor estetice populare din perspectiva comunității etnice: tragicul, comicul, dramaticul, grotescul, burlescul etc; **b.** modalitățile de cristalizare artistică a acestor categorii în opere de artă populară; c. relațiile estetice pe care le promovează fiecare formă de artă în comunitatea sătească tradițională și contemporană; **d.** sincretismul artei populare ca expresie a heteronomiei artei; e. modul de valorificare a artei populare proprie fiecărei comunități etnice; **f.** arta populară ca instrument de educație estetică. E. nu trebuie confundată cu estetica populară al cărui conținut și sferă sunt mai bogate. Estetica populară include la contextul ei și e. În domeniul e. române s-au remarcat: Barbu Delavrancea (Estetica poeziei populare, 1913), Alex. Dima (Arta populară și relațiile ei, 1971), Grigore Zmeu (Repere estetice în satul românesc, 1973).

ETNOFILIE – afecțiunea pentru tot ceea ce privește viața unei comunități etnice, civilizația și cultura ei. Termenul este antonimie

prin conținut și sferă cu cel de xenofilie.

ETNOFILOSOFIE – disciplină filosofică care reprezintă o formă evoluată modernă a etnosofiei. E. capătă o amprentă psihosocială etilică, prin modul particular de a concepe, simți și explica temele și problemele filosofiei generale.

ETNOFOBIE – 1. rezervă sau ostilitate față de tot ceea ce se referă la particularitățile materiale și spirituale ale unei comunități etnice (aspect etnologic); 2. stare patologică de spirit, care exprimă teama de caca ce este propriu și caracteristic unei etnii (aspect psihologic-medical).

ETNOGENEALOGIE – disciplină istorică care studiază geneza popoarelor, legăturile lor etnice și derivarea lor istorică. Datele referitoare la e. sunt furnizate de istorie, sociologie, lingvistică, etnografie, folclor, artă populară etc. E. exprimă, în ultima analiză, filogeneza etniilor prin etnogeneza lor; procesul de dezvoltare istorică a popoarelor ca rezultat al evoluției lor naturale. Cercetările de lingvistică, de psihologie socială, de istorie a culturii folosesc, la rândul lor, rezultatele e.

lucrat pentru interpretarea și formularea legilor de producere a creației populare. Din acest punct de vedere, e. se menține la nivelul concret de cunoaștere a realității arcial-istorice, spre deosebire de etnologie care se ridică la nivelul abstracțiilor teoretice, al cugetării: asupra viziunii globale a creației populare. În etnografia sovietică actuală se folosește concepția de „cercetare etnografico-etri. >! ogie; i „(I. Bromley, The Te vin i' Jhnos and its Definition, 1974\, pentru a desemna unitatea dialectica a acestor două trepte ei ași investigații științ-cetările e. au trecut, la secolului al XIX-lea, de nașterea descriptiv-anali-popoarelor așa-zise „primi – „aliterate”, „nede dezvoltate”, la cele „evolute”, „„industrializate”, de rea simplistă, serială și a după materialul, de clasificarea complexă, și integratoare a mode viață al popoarelor, indi de stadiul de dezvoltare și. dul lor de creație în istorie. f ltil al XX-lea, e. a depășit igarea descriptivă ce urmăonsemnarea documentelor: n, concrete, de viață facto-a pentru a trece la investi-a paralelă și dirijată a docutelor de arhivă și colecțiile cale, corelate primelor. În abordarea acestei categorii de documente

(teren, arhivă, muzeu), e. recurge la metoda inductivă (pendulând între inducția ale ace fiice. Ce sfârșitul la cum tica tive „în „de?

Ia: rica logi; gare mec muz aristotelică sau complexă și inducția baconiană. sau selectivii). E. apelează și la metodele mai noi ale analogiei, comparației și ipotezei. V. etnologie, folcloristică, știința arfei populare, sincretism.

ETNOGRAFIE ISTORICĂ – disciplină care studiază din perspectiva istoriei o comunitate etnică. E.i. nu trebuie confundată cu istoria etnografiei, care este o ramură a istoriei științei. E.i. este omologă. einoistoriei. V. micro-istorie.

ETNOGRAFIE JURIDICĂ – 1.

ansamblul tuturor formelor materiale ale activității juridice a unei comunități etnice: amenajările locurilor (sacre sau profane) pentru desfășurarea judecății (vatra satului, pragul bisericii, hotarele moșiei sătești etc); formele judecății comunitare pe cete de obște (judecata opiniatră a feciorilor din sat, judecata profesională a oamenilor vrednici, judecata capitală a cetei de bătrâni); tehnica juridică populară (strigarea peste sat; judecarea în două instanțe, a opiniei publice și a cetelor de vârstă; sancțiunea propriu-zisă); instrumentarul judecății (arborii sau stâlpii justițiar, răbojurile, alte semne juridice etc); 2. ramură a etnografiei care studiază elementele „faptele și aspectele concrete ale vieții juridice a. unei comunități etnice, E.j, și folclorul juridic* stau la baza studiilor de etnologie juridică. Referințe asupra e.j. În litera iară română an făcut: Theodor por a trebuit să ducă „o luptă necurmată pentru a-și păstra ființa, pentru a-și asigura continuitatea pe teritoriul în care s-a născut și dezvoltat, în ciuda vicisitudinilor istorice”. V. antropogeneză, etnologie.

ETNOGEOGRAFIE – disciplină geografică care studiază influența reciprocă dintre mediul geografic și comunitatea etnică. Determinant în etnogenesă* nu este mediul geografic, ci compoziția et-nogenetică și condițiile complexe ale procesului de formare. E. nu trebuie confundată cu antropogeografia* și nici cu geopolitica.

ETNOGEOLOGIE – disciplină geologică ce studiază stratigra-fia civilizației și culturii tradiționale și populare din perspectiva formării, succesiunii și corelației lor. Etnogeologii disting trei categorii de

stratificare a civilizației și culturii, cu variantele și formele corespunzătoare: substraturile, adstraturile și straturile. Substraturile relevă geneza fenomenului ori faptului de civilizație sau cultură; adstraturile, adaosurile extrinseci ce intervin în condiții speciale de creștere a compoziției fenomenelor și faptelor date, iar straturile – formele ultime elaborate, stadiul actual de cristalizare în domeniul cercetat. Stratigrafia civilizației și culturii se face pe unități mari de activitate istorică (pe perioade, epoci, secole și decade), ca și pe unități mari de încadrare geologică: civilizații și culturi terestre și acvatice (civilizații și culturi campestre, de stepă, silvice și montane). V. stratigrafie.

ETNOGONIE – concept care se referă la geneza, evoluția și dispariția unei comunități etnice de tipul tribului, clanului, poporului sau națiunii din perspectiva mitologiei. E. este relatată de miturile presupusei microistorii comunitare, de glotogenealogia și de legendele criptice asupra întemeierii instituțiilor sociale și a modelelor de comportament cultural. V. antropogonie.

ETNOGRAFIE – știință care observă, analizează, descrie și clasifică particularitățile modului de viață și ale formei de civilizație a unei comunități etnice. În cercetarea ei, e. folosește observația directă sau indirectă, obiectivă sau subiectivă, incidentală sau „participantă”; analiza cantitativă sau calitativă, structurală sau funcțională; descrierea obiectivă sau subiectivă, factologică sau fenomenologică; clasificarea simplă sau complexă (taxonomică sau tipologică), autonomă sau integrată în sistemul general al clasificării științifice. E. nu constituie o știință aparte față de etnologie, ci numai prima treaptă de cercetare a fenomenelor și faptelor materiale ale unei comunități etnice, alături de folcloristică și de știința artei populare. În acest context științific, e. furnizează documentarea de teren, materialul brut, cules și semiprede Institutul de etnografie și folclor, de Comisia de antropologie și etnologie a Academiei R.S.R. și Subcomisiile și Cercurile de etnologie din țară.

ETNOID – element constitutiv al unei unități etnice, care nu posedă autonomie, dar care este un nucleu de bază al vieții etnice. E. este un punct de concentrare și polarizare a unor elemente de

civilizație și cultură în structura unei etnii”, interdependent în rețeaua constitutivă a unității etnice din care provine. Stabilitatea lui structurală depinde de configurația celorlalte e. din rețea. E. este labil, fluent, în plin dinamism, după cum labilă, fluentă și dinamică este și unitatea etnică din care face parte organică. Practic, este partea măsurabilă a unității etnico. V. etnonimetrie.

ETNOINFORMATICĂ – inter-disciplină care se ocupă cu studiul întregii game de informații sociale de tip etnic ce fac parte din comunicațiile de masă. E. studiază modul cum sunt generate, sistematizate și puse în circuitul intra și inter-etnic cunoștințele și mesajele culturale, cu semnificațiile lor materiale și spirituale; modul în care comportamentul etnocivilizatoriu și creația et-no-cuâturală sunt transmise posterității. V. etnologie informațională.

ETNOISTORIE – disciplină care studiază microistoria unei comunități etnice, evenimentele aparent insignifiante, neconsemnate în scris, păstrate prin tradiție orală, uneori apocrifă. Sursele de informație ale e. sunt îndeosebi documentele de teren, care prezintă alte caractere decât documentele de arhivă. Documentele de teren se referă la etnogeneza așezărilor, descoperirilor și invențiilor, superstițiilor, credințelor, cutumelor, datinilor, uzanțelor, glotogenealogiei, glotocronologiei, mitologiei etc. E. interpretează documentul istoric în semnificația lui etnologică și documentul etnologic în semnificația lui istorică. E. nu trebuie confundată cu paleoetnologia*, arheoetnologia. E. studiază și izolatele (umane, etnice și culturale), mixturile și metisaj ele de popoare, civilizații și culturi. Pentru studiul e. s-au publicat reviste cu același nume în: Italia, S.U.A. etc. Lucrări de referință asupra e.: E.W. Voe-gelin, An Ethnohistorian's view-point, 1954; E. Leacock, Sympo-sion on die concept of ethnohis-tory: Comment, 1961; W.N. Fenton, Ethnokistory and its problems, 1962; B.S. Cohn, Ethno-history, 1968; Robert M. Carmack, Ethnohistory; a review of its development, definitions, methods and aims, 1972; Paul Simionescu (Documentul etnografic – semnificații și limite, 1976).

EMOLINGVISTICĂ – disciplină lingvistică ce studiază relația dintre civilizație și cultură pe de o parte și limbaj pe de altă parte; rolul

limbajului în determinarea conținutului unei civilizații. T. Burada (Despre creștăturile plutășilor pe cherestele și alte semne doveditoare, 1880; Despre creștăturile șaâgăilor pe droburile de sare, 1885); P.N. Panaitescu (Răbojul, 1946); Romulus Vulcănescu (Semnele juridice, în Etnologia juridică, 1970). V. antropologie juridică, geografie juridică, sociologie juridică.

ETNOGRAFIZARE – 1. proces cultural care constă în considerarea unui popor numai din perspectiva trecutului, sub aspect tradițional. Din acest punct de vedere se poate spune că europenii au cunoscut popoarele celorlalte continente pe măsură ce le-au descoperit etnografic, reducând imaginea lor la etnografia lor; 2. tendință pseudoștiințifică de reducere a cunoștințelor despre \m popor la strictul necesar rezultat din observația directă și descrierea analitică a faptelor.

ETNOGRAMĂ – reprezentare grafică prin scheme, tipuri, modele și fotograme a unor fenomene și fapte de etnocivilizație* și etno-cultură*, pentru a ilustra documentar situația lor concretă și pentru a interpreta teoretic prezența, diseminarea și frecvența lor în timp și spațiu. E. este o hartă reductivă, o schiță de hartă, în care formele de relief sunt reduse la perspectiva lor generală și prezintă un caracter orientativ și indicativ, pe care se marchează materialele investigate cu ajutorul alegoriilor și simbolurilor grafice. E. este o cartogramă etnică.

V. cartografică, isoetnie, metanastază.

ETNOHERMENEUTICĂ – interpretare subiectiv-etnică a literaturii populare niagico-mitologice și îndeosebi a expresiilor indirecte, parabolelor, ghicitorilor și narațiunilor despre activitatea practică a unor căpetenii religioase ale comunității arhaice (vrăjitori, șamani etc), în care se relevă sursa secretă a cunoștințelor lor și puterea lor ocultă pusă în slujba comunității. Termen folosit (de B.L. Bellman) în studiul unor aspecte ale șamanismului siberian. V. hermeneutică, șaman, șamanism.

ETNOIATRIE – disciplină etnologică al cărei obiectiv primar este cunoașterea și explicarea unor forme de civilizație și cultură prin datinile, obiceiurile, practicile și uzanțele medicale populare. Unii

oameni de știință consideră e. ca parte aplicativă a iatrosofiei*, alții consideră iatro-sofia ca încununare teoretică a eforturilor e. Cercetările de e. au fost inițiate de medici, continuate de folcloriști și integrate în contextul științelor social-istorice de etnologi. În literatura română de specialitate, studiile de e, au fost promovate de „Institutul de Igienă și Sănătate publică” din București, de „Societatea română de istoria medicinei” din București, de catedrele de istoria medicinei de la Institutele de medicină din București, Cluj.

Iași.

Timișoara

Craiova, pentru a cuprinde integral și explica polivalent fenomenele și faptele de civilizație și cultură ca atare. În funcție de scopul cercetării e. poate fi: o știință teoretică, care își propune să abordeze toate problemele abstracte ale activității materiale și spirituale ale omului ca făptură creatoare și consumatoare de civilizație și cultură; o știință concretă care abordează fie întreaga tematică a activităților etnice, fie numai unele teme diferențiale; o știință aplicativă care urmărește valorificarea calităților sau ameliorarea deficiențelor unității etnice luate în considerație. În efortul ei de a. surprinde și a cerceta, de a descoperi și explica, de a interpreta și formula (ipoteze, teorii și legi), e. a fost treptat identificată cu antropologia generală și antropologia culturală; cu sociologia culturii (Jean Caze-neuve), cu sociologia generală (Jean Poirier) etc. În prezent e. a devenit o știință fundamentală, creatoare a unei familii de științe, înrudite între ele prin obiectul cercetării, și o știință integratoare a acestei familii într-un sistem de științe etnologice particulare, în sprijinul dezvoltării e. s-au creat în secolul al XIX-lea societăți și asociata de specialiști și amatori (Società ethnologique de Paris, 1839; American Ethnological Society, 1842; Ethnological Society, Londra, 1843, un Sector de etnografie al Societății ruse de geografie, 1845; o Secție de etnologie a 5 ci tății geografice române, 1875 etc). S-au creat catedre de etnologie la universitățile din marile orașe europene, americane, asiatice, muzee și reviste de etnologie, s-au scris numeroase tratate de etnologie. V. bibliografie selectivă, muzeu, publicații de etnologie, unități de cercetare etnologică-ETNOLOGIE

APLICATĂ – ramură a etnologiei care studiază schimbările exogene ale populațiilor și ale programului de dezvoltare a comunităților etnice închise, de tipul izolatelor culturale sau al comunităților etnice deschise, de tipul popoarelor sau al națiunilor. E.a. apare, ca și antropologia aplicată*, în condiții speciale de dezvoltare a unităților sociale supuse unui impact mai mult violent decât lent, sau în societățile care își programează experimente culturale. Modificările structurii tradiționale sunt axate pe politica culturală a statului în cauză. V. antropologie at”.

ETNOLOGIE CULINARĂ – ramură a etnologiei, care studiază raportul între alimenta/ție și existența umană (sănătate, muncă, joc, creație), pornind de la obținerea alimentelor brute sau preparate (mâncăruri sau bătriuri,), alcătuirea meniurilor obișnuite sau ocazionale (rituale, ceremoniale, festive), abstenența sau orgia alimentară, varietatea și abundența rețetelor culinare, fantezia tehnică a preparării unor mâncăruri și băuturi pentru azații și culturi, în exprimarea comportamentului etnic și a modului de viață al unui popor, în elaborarea stilului de ghidire. După Margaret Mead*, limbajul este un instrument de cercetare științifică. În etnologie. Cu ajutorul limbajului se poate determina stadiul de evoluție istorică al unui popor și gradul lui de autodeterminare spirituală în contextul celorlalte popoare. După unii oameni de știință, lingvistica generală se confundă de fapt cu e.

EMOLIT – element constitutiv al unui fenomen, fapt de civilizație sau cultură extras prin etnoliză. Cu ajutorul e. se poate constata structura intimă și dinamică a fenomenului sau faptului analizat, sau se poate reconstitui, după metoda paleontologică, contextul din care a fost extras.

EMOLIZĂ – analiza calitativă a unui fenomen sau fapt de civilizație sau cultură efectuată în vederea descompunerii în ei noliți. E. servește la cunoașterea procesului de creație în domeniul etnocivilizației și etnoculturii și la stabilirea parametrilor modelelor corespunzătoare.

ETNOLOGIE – concept (prefigurat de de Chavanes în Essai sur l’educat ion intellectttelle avec le projet d’une sciance nouvelle, 1787)

care desemnează știința ce se ocupă cu studiul genezei, structurii, dinamicii și funcțiunii formelor istorice de civilizație și cultură, din perioada primitivă până în prezent și cu peospeețianea formelor de civilizație și cultură în viitor. În dezvoltarea științifică, conceptul de e, a căpătat mai multe înțelesuri în funcție de obiectul, metodele și scopul cercetării propuse. În funcție de obiectul cercetării, e. este definita: **f.** știința varietății omului (pe diferite trepte de evoluție) ca făptură creatoare și consumat **d**

toare de U I 2

nu i (Dttll

științx g fi * i

un

unit ttk cu I u

t f

tribal f p i I

i r

Ința ce mi

1 nit u

pers îi îl I ni i i

în 11

sistt îiulm 1! I

d \] (

mitin i (o

ic pt M;

mise re e nit

ilr e îi i

În furniri îi

t'e i t li

e. studii f d

nu

cnan t în

< în u

todele - I

ai ui

(la m\ ci

11 i i

grafii f ele t
 popii tt
 rică (bii
 etndoşai
 giei regi
 ralist i (i i
 Intime 1 t
 deteriuni

ic

ţionilis d fui or

Ci im ai

Inerente ni

- i ip, ente

lelor a e — —

cu at)

I od

L-ai n

(la nu lui şi fapttlot

formelor

reale, ideale sau necesare cercetării); – complexării cresc înde a cercetării concrete şi încadrării ei interdisciplinare. În acest ultim, sens e. urmăreşte să folosească întreaga metodologie a cercetării etnice, a schimburilor economice, a dualismului economic în statele coloniale, a procesului de trecere de la așa-zisă „economie edenică” la „economia forţată”, de la economia preindustrială la cea industrială, de la economia nediferenţiată la economia diferenţiată (de tip modern), pentru a justifica forma şi gradul de reprezentabilitate civilizatorie a unei comunităţi concrete. Preocupări de e.e. au avut L.H. Morgan, Fr. Engels, B. Malinowski, M. Mauss, R. Bunzel, M. Herskovits, J.H. Stewart, R. Thumwald, M. Gode-her, G. Balandier şi alţii. În studiul etnografiei marxiste s-a subliniat importanţa factorului economic în determinarea modului de viaţă şi civilizaţie a unui popor. Fr. Engels a stabilit legătura dintre unităţile sociale (familie, neam, stat etc.) şi modul de producţie economică. S.P. Tol-stov a subliniat importanţa determinării tipurilor economice pentru caracterizarea etnografică a unui popor.

ETNOLOGIE ESTETICĂ v. etno-esteică.

ETNOLOGIE INFORMAȚIONALĂ – modalitate de aplicare în etnologie a teoriei informației și informaticii în vederea cercetării civilizației și culturii. Teoria informației ajută cunoașterea etnologică, iar informatica acțiunea etnologică. Prima depășește explicația simplă a transmiterii de informații de teren, arhivă și laborator etnologic, pentru a facilita celei de a doua o concepție generală asupra cunoașterii și mesajului informațional. În aceste condiții, teoria informației se dovedește a fi pentru a.i. O sursă metodologică de investigații științifice și o schemă ideativă a elaborărilor unei cunoașteri calitative interdisciplinare, iar informatica, o sursă inepuizabilă de cantificare a materialelor legate de problemele urgente ale cercetării programate și de gestiune a științei și tehnicii etnologice. În ultimele decenii ale secolului nostru, informatica a pătruns în marile arhive de materiale etno-sociologi. ce și socioetnologice din S.U.A., U.R.S.S., Franța, pentru a pune ordine matematică în sistematizarea și folosirea acestui material imens necesar în cunoașterea istoriei civilizației și culturii populare mondiale. În esența ei, e.i. urmărește să surprindă unele aspecte puțin cunoscute ale realității, să descopere fenomene și fapte de civilizație și cultură degradate, să inventeze fapte de civilizație și cultură fără corespondențe în realitate. În această ipostază, e.i. prezintă două aspecte complementare: de modalitate metodologică a cercetării realității concrete și de tehnică a invenției unei realități virtuale. În prezent, în e.i. își dispută întâietatea două explicații metodologice: o explicație mecanografică, conform căreia calculatoarele electronice pot executa orice activitate formală de tip superior, reducând pe om la o făptură deajunge la obiceiurile, uzanțele și practicile culinare și de consum. În această perspectivă bucătăria apare ca instituție socială de bază a unei unități etnice (familie, spiță de neam, neam, popor, națiune) și constituie o preocupare specială a investigației etnologice, denumită recent e.c. sau etnoculinaristică (etnoculinary). Prefigurări ale e.c. apar în Istoriile lui Herodot, în descrierea orgiilor culinare din Satiricon-xă lui Petronius, în jurnalele de călătorie ale marilor exploratori ai lumii, în festinurile sardanapalice din Garganiua și Pantagruel de Rabelais, în descrierile

minuțioase din *Le cru et le cuit* a lui C. Lévi-Strauss. Închegarea e.c. ca ramură diferențială a etnologiei are loc abia în a doua jumătate a secolului al XX-lea, odată cu stabilirea funcțiunii civilizatorii și culturale a nutriției în comunitatea socială. Sistematizarea materialelor de teren și arhivă, efectuate întâi de așa-zișii „nutriționiști” asupra metodelor de preparare a alimentelor la grupuri sau comunități etnice indigene, a dus inevitabil la studiul etnologic al tipurilor de alimentație etnică, al structurii alimentației zonale și regionale pe glob. Prin stabilirea profilurilor de alimentație pe clase de sex, vârstă, profesii, confesiuni, de muncă, precum și prin studiul alimentației pe grade de sănătate și trepte de credință, e.c. aduce o contribuție substanțială la studiul etnociwil-zajier și etnoculturU* ca și la studiul etnoiatrier și iatrosofiei. La noi au cercetat direct sau indirect, e.c. Sim. Florea Marian, Tudor Pamfile, Ion-Aurel Candrea, recent Ofelia Văduva care a cartografiat alimentația populară într-o microzonă, după structura materiei prime și pregătirea ei (Atlasul complex „Porțile de Fier”, București, 1972).

ETNOLOGIE DESCRIPTIVĂ v.

etnografie.

ETNOLOGIE DIFERENȚIALĂ – ramură a etnologiei care studiază, teoretic și metodologic, diferențierile, în timp și spațiu, ale formelor, aspectelor, complexelor de civilizație sau cultură. În acest sens, fiecare componentă a etnologiei generale poate constitui obiectul unei e.d. V. etnologie regională.

ETNOLOGIE ECONOMICĂ – disciplină economică care studiază fenomenele și faptele economice, primitive, arhaice, tradiționale sau contemporane, ce reflectă pe plan istoric diferite forme și grade de civilizație comunitară. E.e. surprinde și relevă incidențele producției economice, ale progresului tehnologic, metodelor de circulație, schimbului și consumului, practicii economice concrete, legătura dintre modelele economice și modelele de civilizație. E.e. urmărește să explice motivația particular-etnică a actului economic, a producției minimale și conjecturale (cumulative și nediferențiale), a sectoarelor economice în contextul comunității

(Obiceiurile juridice ale poporului român, 1878), George Fotino

(Contribuție la l'etude des origines de l'ancien droit roumain, 1925); N. Iorgaf Anciens documents de droit roumains, 2 vol., 1930 - 1931); Liviu Mar cu (Quelques considerations sur les coutumes juridiques composites de la région sud-est de l'Europe, 1972); Romulus Vulcănescu (Etnologia juridică, 1970); Valentin Al. Georgescu (La méthode du juriste ethnologue, de l'époque de l'ethnologie juridique de Poșta la l'époque de la floraison de l'anthropologie culturelle en Roumanie 1878 - 1977, 1978) și alții.

ETNOLOGIE LITERARĂ – disciplină etnologică ce studiază felul cum se reflectă în literatura populară trăsăturile psiho-sociale ale unui popor, modul lui de viață, formele de civilizație și cultură. E.L. nu trebuie confundată cu folcloristica. Ca disciplină restrânsă la un domeniu artistic urmărește: capacitatea creatoare de teme și stiluri literare populare, personalitatea literară a unei unități etnice, specificitatea creației literare populare. Sub raport problematic și metodologic e.î. este analogă cu sociologia literară.

ETNOLOGIE MARITIMĂ (etnologie navală) – disciplină etnologică ce studiază rolul navigației, al rutelor fluviale, maritime și oceanice în stabilirea și dezvoltarea unor contacte și influențe reciproce între popoare, în domeniul civilizației și culturii. Bazele e.m. au fost puse la primul Congres de etnografie și folclor al mării, ținut la Neapole în 1954. E.m. Încearcă unele explicații paralele cu așa-zisa „etnologie terestră”. Ea se referă la vastele arii maritime, caracterizate prin curenți de trafic naval, prin intensitatea migrațiilor unor popoare riverane, prin tipul de nave folosite, prin cutumele, tradițiile, uzanțele și normele juridice de comunicare pe mare, prin cântecele, legendele și basmele, riturile de trecere pe apă, jocurile și sărbătorile maritime etc. O contribuție substanțială la studiul e.m. a adus Thor Hagerdahl prin temerarele lui experimente etnologice* cu ambarcațiuni arhaice, pentru a demonstra căile de pătrundere pe ape a unor forme de civilizație și cultură proprii popoarelor riverane marilor oceane ale globului.

ETNOLOGIE MATEMATICĂ – modalitate de aplicare a noilor metode matematice în etnologie pentru stabilirea conținutului și relațiilor cantitative ale fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură

(calculul probabilităților, metoda jocurilor, a informației, a grafelor), pentru normarea matematică a comportamentului etnocivilizatoriu și etno-cultural (metoda algoritmică, de-ontică etc.) E.m. își propune să rezolve practic măsurarea fenoposată de propriile ei funcțiuni de cugetare și invenție științifică; și o explicație dialectică, conform căreia calculatoarele electronice nu pot executa procese de cugetare și invenție științifică proprii spiritului uman complex, creator de civilizație și cultură. Mașinile electronice nu pot fi altceva decât instrumente complexe de lucru (de tipul riglei de calcul), condiționate permanent de dezvoltarea social-spirituală a omului, paralel cu dezvoltarea progresivă a activității gândirii omenești. Ca modalitate științifică nouă, e.i. își propune să studieze produsele autentice și produsele automate, produsele naturale ale creației permanente umane și produsele artificiale ale revoluției științifico-tehnice, operele de civilizație și cultură tradițională și operele de civilizație și cultură programate sau așa-numitele opere de ciber civilizație* și de cibercultură. Totodată își propune să studieze mesajul evenimential al acestor două categorii de opere: mesajul civiliza-toriu și cultural din trecut, ce răzbate până în contemporaneitate și mesajul contemporan ce se proiectează în viitor în super-civilizația și supercultura, ai căror germeni încolțesc în prezent. Trecerea de la studiul produselor naturale la al celor artificiale se realizează și prin intermediul taxonomiei; prin clasificarea statisticoniematică a subtaxonilor, a taxonilor și super-taxonilor civilizației și culturii tradiționale prezente și probabil în viitor.

ETNOLOGIE JURIDICĂ – inter-disciplină rezultată din impactul dintre etnologie și drept. E.j. studiază relația etnologie-drept dintr-o dublă perspectivă: juridică în etnologie și etnologică în istoria dreptului; în alți termeni, studiază cutumele, datinile și tradițiile culturale ca izvoare și arhetipuri juridice și, paralel, relațiile, normele și instituțiile juridice ca izvoare și arhetipuri culturale. În prima perspectivă e. j. este interpretată ca ei arheologie juridică, în a doua ca o jurisdicție a arhe-culturii. În ambele situații e.j. folosește rezultatele antropologiei juridice*, sociologiei juridice*, etnografiei juridice*, folclorului juridic*, și geografiei juridice. În aceste condiții e.j. definește

nivelele etnologice, ale fenomenelor parajuridice, prejuritlice și juridice, paralelismul juridic și juris-prudențial. Cercetări și studii de e.j. au fost efectuate de: A.E. Post (F.inleihmg în (las Studium cler cthonologischen Jurispriiden. t.

188G); Giuseppe Mazzarella (Studii di etnologia guridica, 1903 – 1938; Etnologia guridica, i suai met-edii, i suci i csulâati, 1910); R. Maunier (Eludes de scciolegie et d’etliuoioigje juridique, 1930 – 1939); John Gi issen (Introduc-tien bibliograf hiqnc a fbistoire du aroit el a Vetimologie juridique 1965) ele. În literatura română de specialitate asupra etnologici juridice* au scris 13.P. Hașdeu tehnice. Din acest punct de vedere, obiectul de cercetare al e.r. relevă infrastructura societății preindustriale. E.r. a fost inițiată, în Franța, de M. Bloch (Les caradâres originaux de l’histoire rurale française, 1931), de L. Bernot și R. Blancart (Nou-ville, un village français, 1953); în S.U.A. de „R. Redfield (Pea-sant Sociely aud Culture, 195 (5); în Anglia de R. Cresswell (Une comunauU rurale de l’Irlande, 1969); în România Școala sociologică de la București a atribuit o atenție deosebită „comunităților rurale” din perspectiva sociologiei rurale și a unei etno-socio-logii rurale.

ETNOLOGIE SEXUALĂ – disciplină etnologică ce studiază rolul pe care îl joacă viața sexuală în civilizația și cultura unei comunități etnice. E.s. se referă indirect la biologia sexuală și direct la diformismul sexual, ca și la reflectarea acestora pe planul civilizației și culturii. Viața sexuală este pentru etnologie un act de comportament și de reflectare etnică. Deosebirea între sexualitate și genitalitate se întrevețe în interpretarea axiologică a bi-sexualității și în modelele de viață erotică ale unui popor, în modelele distorsionate și patologice ale sexualității; în relațiile socio-patice ale lubricității, perversiunii și imoralității. Unele din aceste modele erotice apar în viața unor popoare în perioadele lor de creștere, ca și de crize social-economice. E.s. nu trebuie confundată cu psihanaliza socială, ca explicație a istoriei culturii, elaborată de Sig. Freud. De asemenea nu trebuie confundată cu sexologia, care este o disciplină medicală. V. etnopsiliancila.

ETNOLOGIE SOMATICĂ – disciplină etnologică ce se ocupă cu structura morfologică a unei civilizații sau culturi populare, cu formele,

dimensiunile și caracterele socio-istorice constituite ale acestora, întocmai cum somato-logia se ocupă cu studiul tipurilor constitutive și cu caracterele pe care corpurile (animale) le-au dobândit în timpul unei vieți. E.S. urmărește totodată stabilirea taxonomiei tipologice a structurii colective a unei civilizații sau culturi. Termen introdus în ologeneza culturală* de George Monfandou.

ETNOLOGIE STRUCTURALĂ – studiul etnologic prin aplicarea metodei structurale pentru determinarea ansamblului de modele, structuri și sisteme de civilizație și cultură deductive și constructive, de elemente și valori epistemologice. Inițiată de Rutli Benedict e.s. capătă amploare deosebită în opera lui CÂaude Lévi-Strauss (Antropologie structurale, 1958). După C. Lévi-Strauss, e.s. își propune să efectueze o cercetare analitică, la două nivele, sincron și diacronic, a elementelor de civilizație și cultură, așa cum acestea se găsesc incluse în modele reale sau ideale, în structurile și sistemele de activități menelor și faptelor de civilizație și cultură prin cantificare scalară și modulară, pentru transformarea treptată a mărimilor cantitative în mărimi calitative. Matematizarea etnologiei înseamnă mai ales prelucrarea calitativă a datelor cantitative și interpretarea științifică integratoare a modelelor statistico-matematice. V. model etnologic.

ETNOLOGIE REGIONALĂ – ramură a etnologiei care se ocupă cu studiul fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură circumscrise unei regiuni determinate. Termenul a fost creat de S. Eri-xon în 1951, și se referă la studiul etnologic al Europei, fiind extins ulterior (1955) și la alte niicro-sau macroregiuni geografice ale Itimâi. E.r. se preocupă de procesele de asimilare și diferențiere, de impacturi, contaminări și influențe, de stratificare paralelă și coexistentă a etnocivilizațiilor și etnoculturilor pe arii închise sau deschise, de procesele de ruralizare, urbanizare și industrializare în diferitele regiuni ale globului. După Jean Poirier (1972), e.r. își propune să studieze „temele culturale proprii diverselor ansambluri etnico”, multiplele interferențe și suprapuneri tematice, configurațiile lor concrete (instituții culturale, culturi), tipologia lor, aparatul lor tehnico-eco-nomic și regulator în societate, așa cum acestea apar ancorate în cadrele geografice naturale.

E.f. mai urmărește realizarea unei hărți etnice mondiale și a unei clasificări exacte a ariilor culturale care alcătuiesc oeciwienna. În această nouă interpretare, e.r. este o operă analitico-sintetică de „inventariere etnologică sistematică” a întregii specii umane. V. etnologie diferențială, regiune etnografică, zonă etnografică.

ETNOLOGIA RELIGIEI – disciplină etnologică ce studiază modalitatea particulară și proprie unei comunități etnice de a înțelege, a crea și a difuza o anumită stare sau formă de credință. E.r. studiază în același timp relictul paleoetnografic și reminiscențele paleofolclorice ale religiozității arhaice, miturile și riturile pe diferite trepte de dezvoltare social-istorică, ca și condițiile specifice ale mutațiilor religioase în viața contemporană. E.r. nu trebuie confundată cu etnologia teologică. Contribuții în domeniul e.r. au adus A. Bros (Vetimologie religieuse, 1936); R... Boccassino (Etnologia religioasa, 1955); Mircea Elia de (Trăiți d’Histoire des Religions, 1975); Al. Tănase (Cultură și religie, 1973, 1974) etc.

ETNOLOGIE RURALĂ – ramură a etnologiei generale care studiază structura, funcțiunea și evoluția „comunităților rurale” și „comunităților țărănești” neintegrate sau integrate în societățile de tip industrial, că și formele pe care acestea le iau în viața contemporană sub influența revoluției social-politice și științificoconținutul și esența acestei realități. O contribuție recentă la studiul acestei probleme a adus C.I. Gulian (Marxism și structuralism, 1976). V. structură, structuralism, filosofie structurală, antropologie structurală.

ETNOLOGIE TEOLOGICĂ – disciplină etnologică (propusă de Aâidrew Lang, James Frazer, Giuseppe Cocchiari) care studiază teologia prin prisma etnologiei și etnologia prin prisma teologiei. Conform primei accepțiuni e.t. abordează izvoarele etnice ale oricărei teologii. Fiecare formă și mod de viață duc în mod inevitabil la o religie și teologie ce le exprimă. Odată cu creșterea civilizației și culturii religia și teologia pierd din interes și valoare. Conform celei de-a doua accepțiuni, e.t. abordează contribuția religiei și teologiei la studiul civilizațiilor și culturilor, în speță la studiul etnologiei. Religia și teologia corespunzătoare socotesc viața un dar divin, civilizația și cultura creații de inspirație divină. Civilizația și cultura urmăresc să

creeze ambianța paradisiului pierdut, a „ereii de aur”, să împlinească mesajul divin al fiecărui popor. E.t. și-a găsit un câmp de acțiune în opera misionarilor marilor confesiuni militante: catolicismul, budismul etc. în prezent e.t. este în regres, deoarece reprezintă im capitol al etnologiei generale, cu valoare de referință istorică, căreia îi ia locul tot mai organizat etnologia religiei.

ETNOLOGIE URGENTĂ – program etnologic de cercetări preferențiale și urgente a formelor și aspectelor, faptelor și elementelor de civilizație și cultură etnică și populară a căror dispariție se anunță iminentă, atât prin efectul evoluției normale, cât și mai ales prin efectul revoluțiilor științifico-tehnice și social-politice în unitatea lor dialectică.

ETNOLOGISM – I. tendință de a exagera importanța studiului civilizațiilor tradiționale și al culturilor populare, urmărindu-se astfel să se demonstreze superioritatea sau inferioritatea, complexitatea sau simplitatea, grandoarea sau decadența, hiperistoricitatea sau anistoricitatea unui popor în raport cu altele. E. este o atitudine pseudoștiințifică, deoarece argumentează sofistic, speculativ, exaltat pentru a crea complexe de superioritate sau complexe de inferioritate unor grupuri etnice; 2. exagerare a importanței investigației etnologiei în sistemul de științe contemporane sau a punctului de vedere etnologic într-o cercetare colectivă sau complexă.

ETNOMETODOLOGIE – concept (creat de Harold Garfinkel în The Origins of the Terni FJJ – inomethodology, 1968, adoptat și difuzat de Kenneth Stodart, Lindsey Cl Churchill și alții) care se referă la metodologii concrete ce urmăresc să explice nivelul comun de cunoaștere etnologică în societate (the common-sense proprii „oricărei societăți umane posibile”. La acestea trebuie să se adauge regulile și legile combinării elementelor într-o infinitate de moduri. Creația de modele parțiale de civilizație sau cultură e restrânsă la un repertoriu de posibilități dependente de structura inconștientă și subiacentă a creatorilor de instituții, bunuri și valori, ca și de sistemul acestora, prin analogie, combinarea, între ele, a elementelor modelului se aseamănă, păstrând proporțiile, cu combinarea elementelor chimice din tabelul lui Mendeleev. În acest caz, etnologul urmărește să

surprindă și să explice modul în care elementele unor unități sociale, reale sau ideale, și modelele acestora se acceptă sau se exclud, pentru a alcătui un sistem de relații pe care îl numim cu termen generic civilizație sau cultură. În fond, elementele date sunt semne și simboluri. Corelația între ele se face prin relee de comunicare. Trecerea unui semn sau simbol dintr-un domeniu al activității materiale sau spirituale într-altul (din domeniul unei ocupații neartistice în cel al artei, din economie în sport etc.) se datorează mai mult capacității de transpoziție proprie semnelor sau simbolurilor, decât unor necesități obiective de corelare. Studiul transpozițiilor elementelor de civilizație sau cultură ca semne sau simboluri devine totodată și o problemă de semiologie etnologică. Modelele ideale ale unei societăți posibile pot fi identice sub raport structural cu modelele corespunzătoare ale societății reale. Construcția deductivă de modele abstracte relevă structurile elementelor luate în considerație, „sincronismul ca expresie a diacronismului invariant”. „Gândirea sălbatică” este structural identică cu aceea „evoluată” pentru. că în ambele ipostaze e rațională, logică, sistematizatoare (Claude Lévi-Strauss). E.s. studiază rezultatele aplicării metodei structurale în etnologie pentru analiza sincronică și diacronică a elementelor constitutive ale civilizației sau culturii. Acest înțeles se referă uneori și la exagerările metodei structurale care sunt de ordinul explicației matematice. Urmărind să reconstituie modelele fostelor civilizații sau culturi de bază, prin formule și calcule matematice, să restabilească ordinea lor originală din dezordinea aparentă a variantelor, semnificația inerentă lucrurilor din contradicțiile lor aparente, iregularitățile simbolice ale creației din regularitățile logice ale vieții, e.s. identifică obiectul etnologiei cu cel al antropologiei, studiul relativ-parțial al omului cu studiul lui relativ-integral. Reducând o bună parte din obiectul etnologiei la studiul reconstituirii formelor de civilizație și cultură istorică, iar pe acestea la cuvintele care le exprimă, e.s. interpretează uneori realitatea mai mult prin structuri verbale, cuvinte care la rândul lor reflectă aproximativ, dacă nu impropriu, rației sau diminuării dinamicii civilizației și culturii și a variabilității puterii de transsimbo-Uzare a valorilor culturale și de stilizare a creației populare. V. qntropometrie,

canionometrie, sociomeine.

ETNOMINERALOGIE – inter-disciplină care (după Antive Han-dricourt*) studiază „relația omului cu lumea minerală, cu natura inertă”. Accentul este pus în această interdisciplină pe studiul rolului pe care îl joacă pietrele (obișnuite, semiprețioase și prețioase), metalele native (aur, argint și aramă), argilele, bitumurile, ambra, în societatea u-mană. E. se referă la conținutul acestei relații om-lumea minerală în funcție de două mari etape istorice: cea de dinaintea descoperirii focului și cea de după descoperirea focului.

ETNOMUZICOLOGIE – interdisciplină care studiază activitatea muzicală a unei comunități etnice. Ea consideră muzica un fapt social cu rădăcini adânci în organizarea vieții materiale, a complexelor de civilizație, a formelor de cultură populară (superstiții, credințe, obiceiuri, tradiții, magie, mitologie, religie, medicină, jurisdicție). Pentru a surprinde în ce constă comportamentul muzical etnic, e. abordează organologia muzicală populară (instrumentele muzicale), geneza, structura, clasificarea și folosirea ei solistică sau simfonică. Cercetează sistemele muzicale populare, muzica nescrisă, sacră și profană proprie popoarelor cu puternice tradiții muzicale, comportamentul muzical, precum și integrarea activității muzicale a unui popor în complexul lui cultural, pentru a-i determina astfel aspectele particulare, notele specifice ale personalității sale etnice.

ETNONIMIE – studiul antroponimelor din punct de vedere etnic. E. este un capitol al onomasticii. Din categoria etnonimelor fac parte numele de comunități etnice, de popoare sau națiuni, folosite ca nume de persoane, ca apelative, indicative sau porecle (Românul, Muntea-nu, Moldoveanu, Dorneanu, Gălățeanu, Craioveanu, Brașoveanu etc); numele formelor de relief sau ale apelor (Caraiman, Godeanu, Delavrancea, Movilă, Șireteanu, Mureșan, Bistrițeanu, Brateș etc); numele personajelor mitice și eroilor legendari (Cosânzeana, Dochia, Sarmiza, Decebal, Traian, Horia, Păcală etc).

ETNOPOETICĂ – ramură a poeziei (elaborată de H. Jason) care studiază genurile și subgenurile literaturii orale și literaturii scrise, ale literaturii așa-zise de cafea și literaturii triviale, nu atât sub raportul metodologiei, cât al conținutului, structurii și mesajului social.

Cercetările de e. se referă la: canoanele creației orale și scrise, transmiterea tradiției; „performarea” și knowledge of society) în împrejurări bine determinate în timp și spațiu, și anume: 1. metodologia de tip epistemologic a cunoașterii și reflectării etnice a unei cercetări științifice; 2. metodologia de tip fenomenologic a cercetării concrete socio-etnologice și etno-sociologice; 3. metodologia de tip matematic a cercetării cantitative a fenomenelor și faptelor sociale ce stau la baza raporturilor de civilizație și cultură. Primele rezultate ale acestui nou concept metodologic au fost expuse la Simpozionul internațional de e. și publicate de Roy Turner (Ethnomethodology, Selected Readings, 1974).

ETNOMETRIE – disciplină etnologică, ce se ocupă de măsurarea elementelor, actelor, relațiilor, proceselor și comportamentului etnocivilizator sau etno-cultural, pentru a determina ceea ce este reprezentativ sau specific personalității creatoare a unei etnii. În elaborarea e. s-a avut în vedere experiența științifică a sociometriei, disciplină creată de J.L. Moreno. E. urmărește investigarea microunităților sociale de tip etnic (familia, spița de neam, rudenia, vecinătatea, comunitatea rurală), care pot fi măsurate mai bine decât macro-unitățile integratoare. Microunitățile etnice nu reprezintă o sumă amorfă de indivizi sau date ale căror activitate sau calcul pot fi pur și simplu Intabulate, ci sunt structuri hiteefrate macrounităților etnice (populație, popor, neam, națiune). Aceste structuri integrate rezultă din interacțiunea unor elemente de polarizare (etnozele*, etnoidele* etc). În aceste condiții scopul e. este să constate raporturi matematice între elementele structurii etnice, să definească cifric etnici-talea* unei microunități în raport cu macrounitatea care o integrează. Dintre procedeele de măsurare preconizate de e. cel mai eficace este testul etnome-tric. Acesta urmărește cantifica-rea structurii microunității etnice în manifestările ei materiale și spirituale, ponderea cifrică a unor activități față de celelalte pentru a determina capacitățile și preferințele, creația antrenată sau neantrenată în masa microunității, criteriile comunitare de elaborare, difuzare și consum de civilizație sau cultură. O formă particulară a testului etnometric este testul configurației etnice sau al structurii globale a tnicroainității

etnice. Testarea configurației etnice începe cu măsurarea mediului ambiant (favorabil sau defavorabil desfășurării vieții etnice), continuă cu măsurarea condițiilor minime, optime sau maxime, de adaptabilitate și dezvoltare social-istorică a producției economice și a creației culturale, a capacității de creație a grupelor de vârstă, sex și profesii, a capacității de recepție și donație în domeniul civilizației și culturii. Se ajunge astfel la măsurarea aceluși și obiectele desemnate (semantica): partea care studiază modul cum semnele se leagă între ele (sintactica) și partea care studiază modul în care semnele sunt folosite pentru transmiterea mesajului (pragmatica). Semiotica generală se sprijină pe semioticele particulare de tip etnic. Raportul dintre semne și simboluri, dintre semnale și semnificații se schimbă în timp și spațiu de la o comunitate etnică la alta, în funcție de sistemul special de semne, semnale și simboluri adoptat în condiții social-istorice date, față de obiectele concrete desemnate, în funcție de modul de viață, de civilizația și cultura etnică. Felul cum semnele, semnalele, simbolurile și semnificațiile se leagă între ele depinde de concepția integratoare și viziunea diferențiată a unei comunități etnice. Iar felul cum omul le folosește în activitatea lui concretă ține de tradiția comunitară și de educația socială, de afectivitatea colectivă și de interesele fiecărui popor luat în parte. Semiotica generală studiază abstract tipologia și modelarea semnelor, semnalelor și simbolurilor cu semnificațiile lor, pe când e. le studiază pe toate acestea concret. Această situație ne face să susținem că numai pornind de la studiul concret al semnelor, semnalelor și simbolurilor cu semnificațiile lor, de la analiza realității lor etnoculturale, se poate ajunge la o semiotică generală teoretică și la limbajul formalizat, în noile condiții de abordare științifică, analiza categoriilor de semne naturale ne relevă treapta populară a limbajului formalizat, iar analiza categoriilor de semne artificiale (cele convenționale) ne relevă treapta lui mită. J.I. Greimas contrapune modelul etnosemiotice, schemei sociosemiotice. După el, povestirea mitică este de ordin etnosemiotice, pe ciad povestirea literară este de ordin sociosemiotice. În accepția lui, homo significans, omul creator prin excelență de semne, simboluri și semnificații, nu este lipsit de aderență la mediul cosmo-geografic în

care trăiește și nici la structura etnosocială a comunității din care face parte, El este un emoții. Seninele, simbolurile și semnificațiile l-ai poartă pecetea unor stări de conștiință etnosocială, a unor ideaii convergente în tiparele unei limbi, a unor sentimente decantate de tradiție, a unor expresii de civilizație și cultură. Semnele, simbolurile și semnificațiile au rădăcini comune pentru întreaga omenire, însă în structura lor materială și în mesajul lor par tic ui; n-cultural îmbracă forme deosebite de le va popor la altul. O informație științifică dobândește culoare și stil în fiecare limbă, ponderi calitative diferite după expresiile pe care le redă preferențial, după ecoul pe care îl capătă în 505 știința celor ce o receptknăea. za7Nu există decalcuri informaționale identice între ele, decât în formulările lor logico-matematice; interpretarea artistică a acestei creații; aria de difuziune și distribuție; tipologia creației (subiect, motiv, elemente, variante, arhetip, oicotip, conglomerat); funcțiunea și mesajul social. E. urmărește să surprindă categoriile comunitar-etice ale timpului (uman, fabulos, mitic și istoric), ale spațiului (uman, schematic, simbolic și real), ale categoriilor estetice ale creației etnice, ale genurilor particulare ale creației (fabulos, miraculos, numenal, simbolic, realist), ca și ale pseudo-genurilor literare orale sau scrise (grafitele = inscripțiile pe pereții construcțiilor publice; cântecele de leagăn improvizate; bocetele improvizate; cântecele unor jocuri de copii, ale unor obiceiuri ale copiilor; istorioarele întocmite ad-hoc; scenariile folosite în carnavaluri etc). V. etnoestetică.

ETNOPSIHANALIZĂ – ramură a psihanalizei care se referă la structura vieții psihice a unei comunități etnice, la nivelurile creației comunitare, la tendințele și dorințele colective exteriorizate sau refulate într-o comunitate etnică. E. este preocupată de descoperirea resorturilor și cauzalității psihozelor și nevrozelor sociale, care apar în momentele de criză în viața unor comunități etnice (sinistrozele). În studiul psihanalizei sociale Freud pune la baza activității umane instinctele primare și dintre acestea pe cel mai puternic și mai impulsiv, îibido-ul sau instinctul sexual. El interpretează faptele sociale de tip etnic, civilizația și cultura, în funcție de acest instinct tiranic, care acționează asupra întregii vieți omenești ca un ertotropism. Prin

această interpretare Freud atribuie sexualității un rol mai important și mai semnificativ decât aceasta îl are în realitate. În legătură cu interpretarea libido-ului trebuie luat în considerație amendamentul lui G.C. Jung, care se referă îndeosebi la procesul de sublimare a libido-ului în creația de bunuri și valori culturale.

ETNOPSIHIATRÂE – disciplină psihologică ce se ocupă cu studiul „deviautelor”, adică ai tipurilor de conduită ce ies din cadrul atitudinilor instituționalizate, admise de societate. E. studiază și tulburările mintale pornind de la cazurile particulare pentru a se ridica, prin cele comunitare, până la expresia lor etnoculturală.

ETNOPSIHOLOGIE – disciplină psihologică ce studiază modul cum se reflectă psihologia unui popor în creațiile civilizației și culturii lui. V. psihologia popoare1, or.

ETNOSEMIOTICĂ – studiu etnologic al semnelor, semnalelor, simbolurilor și semnificațiilor relative la obiecte, evenimente și acțiuni. Ca și semiotica generală cuprinde trei părți constitutive, care corespund celor trei aspecte esențiale ale cercetării: partea care studiază raportul dintre semntehnologic al funeraliilor (toaleta morților, pregătirea sicriului și a însemnelor funerare, înhumarea sau incinerarea, doliul etc.) și cu studiul etnoescatologic al decedaților (rituri de consacrare, apotropaice, de propriațiune, cultul strămoșilor și al moșilor ca forme incipiente ale unei mitologii a morții). E. se deosebește de thanatologie, care este o disciplină sofisticată ce își propune să facă speculații antropologice asupra morții: Louis Vincent Thomas (Anthropologie de la mort, 1975); de sociologie: Jean Zigler (Les vivants et la mort. Essais de sociologie, 1975) etc. în thanatologie se întrevede în primul rând concepția, viziunea și atitudinea despre viață a celor ce gândesc la moarte și în al doilea rând, interesul acordat morții în sensul biopsihic și cultural-istoric. E. este partea etnologică aplicativă pe scară social-istorică a thanatologiei concrete, nu speculative.

ETNOTIP – formațiune biopsihică specifică unui grup etnic, înainte și după procesul de educație complexă (școală, armată etc). În e. se întrunesc caracteristicile de civilizație și cultură locală „cu deprinderile de viață națională, „etnia provincială cu etnia națională”

(Lucien Levy-Bruhl). Termen omolog sociotipului.

ETNOTONUS – indicator al vitalității unei comunități sociale de tip etnie sau național. Opus e. este vagoetnotonusul. E. și vagoetnotonusul sunt indicatori vitali pereche care exprimă aspectul concret și real al socioto-nusului și vagotonusului din psihologia personalistă contemporană (N. Mărgineanu, Condiția umană, București, 1973). Din perspectiva e. și vagoetnotonusului toate comunitățile sociale se diferențiază între ele, în timp și spațiu, după gradul de vitalitate etnică, de conservare a caracterelor spirituale, de dezvoltare a aptitudinilor și capacităților creatoare de idei, valori și bunuri de cultură și civilizație. Sunt popoare care își conservă cu vigoare limba, care au un atașament constant față de cutumele, datinile, tradițiile lor istorice, o dragoste fierbinte față de patrii: „care își pun pecetea etnicității pe valorile și operele lor de cultură și civilizație.

Caracteristicile etnice ale unei comunități sociale se remarcă în ponderea e. față de vagoet-notonus, sau invers, și în dozarea rezultatului acestora cu ceilalți doi indicatori ai vitalității popoarelor: biotonusul și psiho-tonusul. Această dozare condiționată de mediul geografic, ereditate și istorie, în care accentul dozării cade pe e., face ca o comunitate socială de tip etnic să se remarce ca o personalitate etnică colectivă, iar personalitatea etnică colectivă să se impună ca o personalitate istorică comunitarii.

9 – Dicționar de etnologie semnele, semnalele și semnificațiile sunt numai conforme cu structura intelectuală a celor care le emit sau le recepționează în contextul unei culturi și la nivelul înțelegerilor culturale. V. einolingvistică, noua etnografie.

ETNO-SOCIOLOGIE – disciplină sociologică care studiază relațiile sociale după datele furnizate de investigarea etnografică sau etnologică. Termenul a fost definit indirect de W. Miihnnann* în 1948, în considerațiile lui despre sociologia etnografică. Din Germania și Franța studiile de e. s-au extins în țările scandinave și în Statele Unite ale Americii. În Anglia este omoloagă cu antropologia socială*, ca ramură a antropologiei generale, care reduce studiul relațiilor sociale la structura și funcțiunea instituțiilor primitive sau populare. Conceptul de e. este disputat când de etnologie, când de sociologie,

după ponderea conținutului.

ETNOSOFIE – termen puțin folosit, care exprimă concepția filosofică a unei etnii, modul cum o comunitate etnică își pune și rezolvă problemele fundamentale ale antropogenezei și etnogenezei, ale valorilor și relațiilor interumane și interetnice, ale capacității de cunoaștere, ale mesajului propriu în raport cu mesajul omenirii. V. etnofilosofie.

ETNOȘTIINȚE – 1. ramuri ale etnologiei generale care studiază cunoștințele empirice din societățile arhaice, comparativ cu cunoștințele formalizate de același tip din societățile moderne. E. astfel concepute se relevă ca izvoare istorice de cunoaștere a evoluției societății umane globale; 2. științe etnologice particulare, teoretice sau aplicative (etnobotanica, etno-sociologia etc.); 3. familie de științe înrudite între ele prin raportarea la un numitor comun: studiul diferențial și multilateral al etnocivilizației și etnoculturii; 4. sistemul științelor etnologice particulare, sistem unitar, integrator și deschis, axat pe știința fundamentală etnologia, numit uneori și sistemul etnoștiințelor; 5. alt nume dat emolingvisticii și etnosemiologiei, care studiază organizarea paradigmatică a fenomenelor culturale ce trebuie să fie asociate cu descrierea lor lingvistică și gramaticală, sens acreditat de W. Strușevant (Stităies în ethnosciences, 1964), legat de noua etnografie. Relatări despre semnificațiile conceptului: H.C. Conklin (Ethnogenea-logical Metltod, în „Exploration in Cultural Anthropology”, 1964); C. Lévi-Strauss (La pense sau-vage, 1962); O. Werner (Structure, Anthropology, Lévi-Strauss and ethnoscience, 1972); O. Werner, On The Structure of Ethno-science, 1972.). V. antvopoștiințe, socioștiințe.

ETNOTHANATOLOGIE – disciplină etnologică (acreditată de Louis Vincent Thomas) care se ocupă paralel cu studiul etnoturilor; 3. În etologie*, sinteza globală a caracterelor, obiceiurilor și moravurilor proprii unei comunități sociale de tip etnic, în acest caz e. relevă expresia subiectivă a comportamentului social ca sistem de valori obiective ale unei comunități etnice date; 4. În etnologie, ansamblu de trăsături culturale specifice, care aparțin și caracterizează o comunitate etnică, o diferențiază și individualizează de alta. În

etnologie, conceptul de e. mai are și înțelesul de model cultural* al fizionomiei spirituale a unei comunități etnice, care capătă valoare universală în raport cu sistemul de modele culturale ce aparțin altor culturi, și de specific etno cultural*, care reflectă creația populară propriu-zisă din perspectiva comportamentului cutumiar și a sistemului de valori al culturii luate în considerație, în e. poporului român intră ca note esențiale și dominante: bunătatea, cumpătarea, omenia, ospitalitatea, respectul tradițiilor istorice, patriotismul, eleganța sobră, sânguința, istețimea, poeticitatea, muzicalitatea etc. Despre e. românesc au scris: J. Cartinescu (Poporu' român după cânte – cele sale naționale, 1874), Nicolae Iorga (Vitalitatea poporului român, 1923), Mitail Ralea (Fenomenul românesc, f.a.), I. Simionescu (Tinere, cunoaște-ți țara, 1938), I. Buricescu (Sufletul românesc, 1944), El. Gulian (Istoria, omul, cultura, 1970), N. Mărgineanu (Sub semnul omeniei, 1969), Athanase Joja (Logos și ethos, 1967), Ion Dodii Bălan (Ethos și cultură, 1972), Al. Tănase (Cultură și umanism. 1793). V. eidos.

EUGENIE – teorie care susține ameliorarea structurii populațiilor prin măsuri de biologie genetică și anume prin analiza mecanismului ereditar, a dezvoltării trăsăturilor umane și a modelului de comportament socio-cultural. A fost concepută de Francis Galton (1870), care a alcătuit și un „Laborator de cercetări eugenice” (1904). E. a fost preluată și folosită în scopuri politice rasiste, expansioniste și colonialiste în cercetările de darvinism social, biopolitică și antropotehnică. Folosește metode similare zootehnicii: selecționarea cuplurilor, sterilizarea, interzicerea căsătoriilor între oameni de rase diferite, puritatea rasială etc. în fond cercetările de e. au contribuit însă la lămurirea unor probleme de genetică umană și la terapeutica unor deficiențe somatice de ordin ereditar. V. etnologie somatică, eutanasiu.

EUHEMERISM – concepție mitologică elaborată de Euhe mer în scrierea sacră flepdk avarex?) redactată în anul 250 î.e.n., din care s-au păstrat numai câteva fragmente în care se susține că divinitatea este o creație a spiritului uman: oameni aleși, înțelepți sau puternici sunt divinizați după moarte pentru meritele lor excepționale aduse omenirii. Di-ETNOZĂ – organism etnosocial primar, microunitate

endogamică omogenă, de tipul izolatului etnic, care aparține nivelului intermediar între comunitatea lingvistică și grupul etnografic (Y. Bromley, The Terin Ethnos and its Definiition, 1977). E. intră ca parte constitutivă în compoziția etnogenezeică a unei macrounități etnice (etnie, popor, națiune). Unele e. supraviețuiesc până în vremea noastră ca incluziuni în societățile moderne sub formă de relice etnografice.

ETNOZOOLOGIE – disciplină zoologică ce studiază relațiile reciproce dintre om sau comunitatea etnică și mediul zoologic înconjurător. E. relevă sistemic speciile de animale sălbatice și domestice cu care omul coexistă pe un teritoriu dat, analizează acțiunea omului și a comunității etnice asupra asociațiilor animale și comensualismului, modificările geografiei zoologice prin distrugerile unor specii animale, prin domesticire, încrucișări și creștere preferențială a altora. Stabilește în ce constă acțiunea istorică a mediului zoologic asupra civilizației și culturii tradiționale a popoarelor. Descrie domesticirea, creșterea, dresajul și folosirea animalelor ca fenomen de civilizație. Prezintă, aspectele esențiale ale zoolatriei, ritologiei și simbolisticii animale. Studiază motivele decorative de origine animală, rolul pe care animalele sălbatice și domestice îl joacă în ornamentica populară și creația artistică tradițională. Printre promotorii e. se numără și românul Sim. Fior ea Marian* cu studii de ornitologie populară.

ETOGRAFIE – descrierea sistematică a manierelor individuale, a obiceiurilor, practicilor și. uzanțelor de grup social, a comportamentului comunitar-etnic. V. etologie, etos.

ETOLOGIE – știință a manierelor individuale, a obiceiurilor, practicilor și uzanțelor de grup social, a comportamentului comunitar-etnic. Altfel spus, știința moravurilor. Conceptul a fost creat de Geoffroy Saint-Hilaire pentru a desemna inițial comportamentul animalelor, al psihologiei animale; folosit de J.S. Mill, pentru a desemna studiul caracterelor și faptelor morale, și de W. Wundt pentru a desemna studiul moravurilor și tradițiilor. V. etografie, etos.

ETOPEE – figură de stil folosită atât în literatura populară, cât și în aceea cultă, pentru descrierea caracterelor excepționale ale eroilor epici sau pentru a sublinia esența și valoarea reprezentativă a

obiceiurilor colective ale unei comunități etnice.

ETOS – I. în etică, idealul moral al unei comunități etnice, privite în timp și spațiu; 2. În psihologie, expresie intelectual-emoțională a unui model de viață socială. E. nu trebuie confundat cu eidos care se referă la idealul personalității cultarpeiană copii născuți cu infirmități; spartanii foloseau aceeași metodă; infirmii de război sau de bătrânețe la unele popoare retardate erau sacrificați etc. Deși e. se sprijină pe tradiții străvechi, teoretizarea ei este recentă, de la Galton încoace (1869). Sub pretextul „uciderii din milă” s-au produs deseori atrocități. De aceea, în prezent e. este combătută și interzisă de legislație, medicină, etică și opinie publică în toate statele civilizate. V. eugenie.

EVOLUȚIE – I. proces universal de schimbare continuă, implicită și diferențiată, de la necunoscut la cunoscut, de la simplu la complex, de la cantitate la calitate, de la omogen la eterogen, de la cosmic la biologic, de la biologic la spiritual. Din acest vast și etern proces sesizăm prin intuiție intelectuală și cunoaștere obiectivă numai anumite aspecte particulare, la care se adaugă treptat altele. Ceea ce sesizăm noi parțial deocamdată se intitulează e. cosmogeografică, biologică, socială, psihologică, culturală, istorică etc. Studiul structurii infinite a procesului universal al e. se dezvoltă tot mai mult într-un număr indefinit de aspecte particulare, care ne fac să înțelegem tot mai bine dinamica și sensul vieții. După ritmul schimbării, e. poate fi: neîntreruptă sau în salturi, lentă sau explozivă; după numărul cauzelor dezvoltării poate fi cumulativă sau divergentă; după efectele repetabilității procesului poate fi monotipi că sau politipică; după direcția și sensul dezvoltării poate fi liniară sau orogenică, ciclică sau în spirală; după sursa ei genetică poate fi monogenetică sau poli-genetică etc; – 2. etapă de dezvoltare sesizată cantitativ sau calitativ ca o secvență a explicării, în procesul dezvoltării sociale e. ca etapa a acumulărilor cantitative treptate pregătește revoluția ca etapă calitativ superioară și profundă. V. evoluționism.

EVOLUȚIONISM – concepție științifică asupra evoluției, conform căreia toate formele și aspectele vieții naturii, societății și spi – ritului omenesc se dezvoltă treptat, continuu și unitar prin schimburi convergente ce provin din modificări parțiale și adaptări constante. E.

a fost intuit în unele aspecte ale lui încă din antichitate (Anaximandru, Anaximene, Empedocle, Democrit, Aristotel, Lucrețiu) și elaborat în epoca modernă (C. Buffon, Ch. Darwin, H. Spencer, Im. liant, G.W. Fr. Hegel, L.H. Morgan etc.) Pornind de la teoria evoluției universale a fenomenelor, e. urmărește să explice în ce constă caracterul procesului istoric al dezvoltării întregului univers. Dintre explicațiile evoluționiste care marchează treptele cunoașterii generale menționăm: e. plat, care pune la baza explicării o argumentare mecanicistă, neștiințifică a dezvoltării vieții universale vinizarea se referă, și la femeile alese, vestale, mari preotese sau patroane. Conform e. miturile bărbaților și femeilor zeificați sunt „versiuni distorsionate ale istorici”. Argumentele e. au fost preluate în evul mediu de teologia creștină pentru a demonstra, că zeitățile precreeștine nu au fost divinități, ci numai produse ale fanteziei creatoare a credincioșilor.

EUROPEID – complex de caractere somatice, psihice, sociale și culturale ale popoarelor europene. Aceste caractere diferențiază tipul e. de toate celelalte tipuri psiho-somatice și socioculturale (americanoid, afroid, asiatic etc), fără a-i acorda însă preponderență.

EUROPEISTICĂ – studiul complex al modurilor de viață al civilizației și culturii diferitelor popoare europene, luate în parte, sau ale Europei, ca unitate socio-etnologică în ansamblu.

EUROPOCENTRISM – teorie istorică ce susține că studiul civilizațiilor și culturilor tradiționale ale popoarelor extra-europene trebuie să pornească de la modelul european. Conceptul de e. a fost elaborat în ambianța unor școli, curente și direcții de cercetare evoluționistă (evoluționismul paralel, evoluționismul politipic, evoluționismul cumulativ, evoluționismul difuzionist). La baza e. stau câteva idei istorice ce se referă întâi la helenocentrismul și apoi la latinocentrismul Europei vechi. În lumina acestor interpretări, antropologia biologică susține că tipul uman cel mai evoluat pe plan mondial este euro-peidul*; etnologia – că formele de civilizație și cultură ale popoarelor europene sunt cele mai diferențiate și cele mai complexe, deoarece acestea au ajuns pe ultima treaptă cunoscută a evoluției socialcul turale; sociologia istoriei – că după miracolul grec, miracolul european este acela care, prin extindere, a europeizat

întreaga lume; filosof ia culturii – că evoluția umană tinde în viitorul apropiat spre o specie nouă, mixată, de tip curopeid. E. reprezintă pe planul cercetării etnologice echivalentul e-uropeismului din istoria culturii, adică al ideii de expansiune mondială a formelor moderne de cultură europeană, în aceste condiții, e. este o consecință epistemologică a concepției funcționaliste aplicate la europeism. Conceptul de e. se contrapunc celui de extra-euro-peism.

EUTANASIE – 1. teorie care preconizează „moartea fără dureri” sau „îndurarea morții” cu „minimum de durere”; 2. mijloc excepțional folosit de medici ca să provoace moartea nedure-roasă, din milă, persoanelor cu infirmități grave din naștere, bolnavilor ca dureri insuportabile sau fără perspectiva certă a vindecării lor. La baza e. stau obiceiurile eugenice ale unor popoare: romanii aruncau de pe stânca

111 I DMÂUHU Iii hna românească, vol. I și II, 1974).

EXPERIMENT ETNOLOGIC – metodă de cercetare care urmărește să creeze condițiile unei experiențe, provocate și urmărite în desfășurarea ei concretă, verificată prin repetabilitate și comparație generalizată. Se cunosc în prezent două categorii de e.e.: micro-experimentul etnologic, de laborator, efectuat de omul de știință în baza unei ipoteze de lucru, neverificate, sau a unei prognoze nedefinite, și macro-experimentul etnologic, colectiv, efectuat de instituțiile și organele de resort științific, pentru luarea unor decizii și elaborarea unor măsuri care ating în parte structura materială sau spirituală a comunității etnice vizate. În stadiul actual de dezvoltare al etnologiei, micro-experimentul urmărește reconstituirea unor obiecte de cultură (unelte, instrumente, mașini, mobilier etc.) din emoliți sau din relice*, pentru a le determina structura funcțională și a le preciza semnificația istorico-socială în contextul civilizației sau culturii în care reconstituirea tinde să se încadreze. Macro-expe-rimentul etnologic urmărește, pe plan etnic, mișcările demografice provocate de om, mutațiile de civilizație și cultură aferente, implicațiile unor reasezări sau strămutări de așezări, accultu-rația forțată etc. pentru a vemo-ăela un model învechit sau pentru a elabora un model nou de comportament în dezvoltarea comunității etnice sau inter-etnice luate în considerație. Din punct de vedere sistematic, e.e. depășește simpla

cunoaștere concretă, unilaterală, tinzând spre cunoașterea complexă, multilaterală, care integrează fenomenele cercetate în contextul etnologiei generale. Thor Heyderdahl* a întreprins două e.e. prin care a demonstrat căile de pătrundere la mari distanțe pe oceane, cu ambarcațiuni modeste, a unor elemente și complexe de civilizație și cultură, dintr-o parte într-alta a globului terestru.

din simpla acumulare cantitativă (ÎL Spencer); e. determinist, care pune la baza explicării studiul relației dintre cauzele și efectele fenomenelor în condiții de dezvoltare identice; e. de tip dialectic, care pune la baza explicării devenirii universale, a naturii, societății și spiritului omenesc, procesul infinit al acumulărilor cantitative și salturile calitative corespunzătoare, ca și legitățile întregii naturi. În toate sensurile lui, e. se opune concepțiilor filosofice bazate pe creaționista, fixism etc. În etnologia contemporană au avut rezonanță toate curente, școlile și direcțiile de cercetare evoluționiste. Etnologii americani interpretează e. Într-un mod propriu, după tipul de evoluție* luat în considerație; e. emergent (conform căruia procesul evoluției se realizează prin mutații ce intervin, succesiv în structura elementelor preexistente); e. divergent (dezvoltarea evolutivă care duce la modificări progresive ale unei forme originare comune); e. cumulativ (dezvoltarea fazelor unei societăți, după care mai multe procese ale creșterii combinate dau un efect general); e. exploziv (conform căruia fiecare grup se schimbă foarte repede) etc. În etnologia românească actuală interpretarea evoluționistă a fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură se realizează din perspectiva material istorică.

EXOgamIE – concept (creat de McLenuan) care exprimă legătura sexuală sau căsătoria în afara comunității sociale primitive (grup, clan, fratrie, trib etc), în afara teritoriului-reședință (sat de baștină, microzonă domestică, zonă econotnico-socială), în afara „unui grup de persoane ce posedă un statut de viață identică” (comuniune magico-mitologică). V. cnăogamie, etnologie sexuală.

EXOTERIC – 1. calitate atribuită unei doctrine filosofice sau religioase, în antichitate sau Evul mediu, de-a fi accesibilă marelui public; 2. aspect profan al unei activități rituale (magice sau mitice) de

ordin public. Antonim conceptului esoteric.

EXOTISM – 1. tendința de a explica un element, aspect, o formă de civilizație sau de cultură prin ceea ce pare straniu, excentric în structura lui. E. promovează într-o etnie ceea ce aparține imagologid* altor etnii. În preetnologie* s-a pus accentul pe studiul societăților „aberante”, „fantasmagorice” sau „stranii”. Așa se explică de ce aceste prefigurări etnologice descriu societăți imagine, utopice, fabuloase, nu din necesitatea de a epata, ci pentru a surprinde exoticul și a-l opune nonexoticului, normalului, realului; 2. tendință de a cultiva exoticul în literatura și arta populară și cultă. O atenție deosebită a acordat e. În literatura românească N. Carto-jan (Cariile populare în literajugulă sau nucleară (alcătuită din părinți și copii). Etnologia contemporană acordă o importanță deosebită cercetării! și rudeniei pentru studiul formelor fundamentale de viață comunitară, a relațiilor și aspectelor sociale, economice și politice în istoria comunităților etnice de tip endo-gamic sau exogamic. V. rudenie.

FEED-BACK v. conexiune inversă.

FETIȘ – obiect magic venerat, în mitologiile primitive, pentru puterea lui supranaturală, care se presupunea că rezida în el (din portughezul, fetiço). Această presupusă calitate era asociată cu un spirit; ea putea fi provocată de un agent al magiei (vrăjitor), de un spirit generator, de un dai-mon benefic sau malefic. F. putea fi un recipient ritual natural (nucă de cocos, corn de animal, ou, craniu etc.) sau artificial (baston gol în interior, vas, statueta etc). Forța magică a! era invocată sau constrânsă să acționeze în sensul dorit de posesor prin diferite stimulente (înțepături, afutnări sau mutilări, parțiale sau totale). Credința în! ca și practicile magico-mitologice referitoare la adorarea unor! au dus la o concepție religioasă aparte, la fetișism. Această concepție s-a dezvoltat „la popoarele arhaice din perioada comunei primitive și s-a menținut până la popoarele retardate contemporane. Sub forma transculturală, fetișismul a supraviețuit și în religiile universaliste (mozaism, budism, creștinism, islamism) în venerarea unor obiecte și relict sacre. În accepție modernă! a ajuns să semnifice orice obiect purtător de noroc. V. mana, sacru, totem, tabu.

F.F.C. – sigla revistei de folclor Finish Folklore Communications,

organ oficial al Asociației internaționale „Folklore Fellows”, inițiată în 1907 și condusă până la moarte (1933) de Kaarle Krohn, profesor la Universitatea din Helsinki, în F.F.C. s-a publicat un plan internațional de cercetări folclorice conceput de Kaarle Krohn (1890), un plan de clasificare și catalogare a materialelor folclorice (1910), multe sinteze parțiale și globale de folclor și s-au consacrat teorii și cercetători în domeniul folcloristicii din lumea întreagă.

FILM ETNOLOGIC – film specializat, documentar-științific de factură etnologică. S-au experimentat până în prezent mai multe categorii de î.e.: de ficțiune etnologică, de viață exotică, de călătorii extraordinare, de tehnică etnologică, documentar-artistice, de demonstrații tematice, de cercetare de teren, laborator sau muzeu etc. Primele patru categorii de f.e. se referă la partea spectaculoasă a tematicii lor, ultima categorie la partea științifică propriu-zisă. Filmul de cercetare etnologică, în forma lui inițială, nu prezintă un scenariu prestabilit. Este în geF

FACIES CULTURAL – aspect general al unei specii sau subspecii de cultură; trăsături caracteristice ale ținui strat al culturii populare privite în ansamblul ei. V. ologeneza culturală.

FAMILIE – 1. unitate socială de factură etnică, alcătuită dintr-un bărbat și o femeie și copiii acestora, între care s-a u stabilit legături temeinice de viață conjugală și ajutor reciproc, economice (de interese și obligații de muncă, în gospodărie și în afara ei), sociale (relații de civilizație și cultură); 2. instituție socială de factură etico-juridică alcătuită din mai multe persoane înrudite între ele prin consanguinitate sau legături reglementate cultural, în dezvoltarea ei istorică t. a căpătat diferite forme de organizare bazate pe interdicții (tabu-uri) de ordin magico-mito-logic, de interese de castă socială și de clasă socială. Pentru perioada arhaică s-au studiat: î. matriarhală și! patriarhală, ca sisteme colective de rudenie (gintă, fratrie, trib). Studii referitoare la! arhaică au întreprins L.H. Morgan (Sistems of Consanguinity and Affinity of the Human Family, 1871), Fr. Engels (Originea familiei, a proprietății private și a statului, 1884), C. Lévi-Strauss (Les Structures familiales de la parenté, 1949) etc. Un relict etnografic* al acestor sisteme colective de rudenie este f, mare,

dezvoltată, extinsă. În antichitate și evul mediu! de tip harem (la popoarele orientale), în evul mediu f. de tip zadruga* (în peninsula Balcanică) etc. Tot ca un relict etnografic este și! compozită sau poligenică (alcătuită din două-trei f. restrânse, care sunt legate între ele prin rudenie și posedă o gospodărie comună). Forma cea mai răspândită de f. este aceea res Mnsă, numită con

«I zeilor, vârsta eroilor și vârsta oamenilor. În epoca modernă elemente și aspecte de î.c. se întâlnesc în opera iluminiștilor și a enciclipediștilor francezi referitoare la progresul culturii, cercetarea faptelor de cultură, alcătuirea unui corpus de date și referințe relative la diversitatea formelor de cultură etc. Însă f.c. se fundamentează teoretic și metodologic abia în secolul al XIX-lea, odată cu dezvoltarea filosofiei raționaliste, istoriste, neokantiene și cu apariția curentelor noi de cercetare în etnologie: morfologismul, behaviourismul, personalismul cultural și polisemantismul culturii. În secolul al XIX-lea și al XX-lea î.c. capătă o amploare deosebită, datorită mării varietăți de interpretare a fenomenelor și faptelor de cultură istorică, luptei de idei între partizanii hetereno-miei și autonomiei culturii și explicațiilor multiple legate de școli, curente și direcții de cercetare etnologică. Interpretările idealiste (romantice, iraționaliste, existențialiste), ca și cele materialiste (mecaniciste, scientiste, dialectice) încep să se confrunte. Teoriile antropologice, sociologice, etnologice și psihologice ale culturii combat cu argumente științifice riguroase teoriile rasiste ale culturii. F.c. Începe să releve tot mai mult procesul istoric al diversificării culturii ca formă a conștiinței sociale, abordează, în ultima instanță, sistemul ideologic al fiecărei culturi. Problema fundamentală a î.c. devine tot mai insistent cultura vie, concretă, de clasă, privită în relațiile ei dialectice. În interpretarea marxistă, î.c. concepe cultura ca un fenomen „polifonic și complex, legat de producție și de orânduirea economică a societății”, iar problematica î.c. ca rezultând din studiul interdependenței culturii și valorilor culturale, a unității dintre cunoaștere și cultură, dintre creație și creativitate culturală. F.c. consideră omul ca principiu și măsură a creației culturale și a valorilor create, iar conștiința socială ca promotor al instituțiilor culturale. Contribuții la definirea și

problematica î.c. pe plan internațional au adus: H. Rickert (Kant als Phi-losoph der modernen Kultur, 1924); E. Callot (Civilisations et Civilisations. Recherche d'une philosophie de la culture, 1954); L'originalité des cultures, UNESCO, 1954); Francesco Sar-rayo (Los principios de la Etica Social, los territorios de la cultura y los problemas capitales de la filo-sofia, 1961); W. Ehlich (Philosophie de la Culture, 1964) etc. în România: C. Rădulescu-Motru (Personalismul energetic, 1927); P.P. Negulescu (Geneza formelor culturii, 1934; Destinul omenirii, 1938); Lucian Blaga (Trilogia culturii, 1944); Tudor Vianu (Filosofia culturii, 1944); El. Gulian (Originile umanismului și ale culturii, 1967); Al. Tănase (Introducere în filosofia culturii, 1968); Pavel Apostol (Trei mencral improvizat, fără trucaje și efecte de montaj; un film fidel aspectelor concrete ale realității investigate. În forma lui evoluată, î.e. prezintă un scenariu schematic, care redă unitatea tematică reală a fenomenului, faptului, actului sau procesului de filmat, surprins pe viu în desfășurarea lui simplă sau complexă, în variantele și implicațiile lui posibile. În această formă, î.e. devine o micromonografie tematică realizată prin intermediul imaginii mute sau sonore, în alb-negru sau color, după cum reclamă specificul cercetării. F.e. de cercetare este cel mai perfecționat instrument de înregistrare documentară existent în prezent. La perfectarea lui au contribuit cineasții amatori, muzeografi și cercetători de mare reputație, corpuri expediționare ale unor universități și institute de etnologie și instituții de producție cinematografică (Reichsanstalt fur Film Bild în Wissenschaft und Unterricht, 1930) Institut fur Wissenschaftliche (I.W.P.) din Göttingen, 1952, și Die Encyclopaedia Cinematografica, 1953 din München etc). Unele din aceste î.e. sunt extrase parțiale, secvențe reduse din contextul unor filme mai vechi cu tematică documentar-ilustrativă, altele sunt transpoziții de materiale etnologice din jurnalele cinematografice luate în diferite ocazii social-culturale și, în fine, altele sunt creații autentice, realizate de cineasți amatori sau de expediții special organizate, de cineasți profesioniști, dublați de etnologi, în baza unui „program științific de urgență”. Actualmente gama tematică a î.e. a cuprins întregul repertoriu abordat de etnologie. Datorită acțiunii sistematice a

Comitetului internațional al filmului etnografic și sociologic, creat în cadrul UNESCO (1965), î.e. a pătruns pe glob în învățământul de toate gra, dele. Majoritatea țărilor și-au organizat cinemateci naționale. S-au întocmit cataloage de filme în care sunt prezentate: conținutul filmelor realizate, secvențele importante, calitatea lor științifică, caracterul lor instructiv-documentar, metrajul și indicații de proiectare.

FILOSOFIA CULTURII – ramură a filosofiei care studiază problematica, geneza, structura și funcțiunea culturii, personalitatea culturală, specificul cultural, și, indirect și co-dependent, domeniul civilizației. F.c. se deosebește de celelalte discipline științifice despre cultură: antropologia socială, antropologia culturală, sociologia culturii, psihologia culturii, culturologie etc. prin caracterul ei de sinteză globală și interpretarea ei integratoare. Prefigurări ale î.e. apar din antichitate, în considerațiile despre vârsta de aur a omenirii și decăderea ei (la Platon, Aristotel și alții). În epoca Renașterii, la filosofi ai culturii ca G. Vico, care se referea la ciclul celor trei vârste ale istoriei culturii: vârsta

A. căpătat mai multe sensuri, ca știință: – a unei părți a culturii populare care studiază superstițiile, credințele, obiceiurile și tradițiile comunitare ale unei unități etnice; – a unei activități de tipul mitologiei și religiei, literaturii și muzicii, dansului și sportului; – a unui summum de reminiscențe spirituale proprii unei – macrounități sociale; – a tradițiilor primitive păstrate în activitatea spirituală a unei comunități etnice, națiuni sau popor; – ca etnopsihologic și psihologie socială etc. În concepția contemporană, știința! este o ramură a etnologiei alături de etnografie și știința artei populare. Această diferențiere este numai metodologică, deoarece fenomenele și faptele folclorice ca și cele etnografice și de artă populară sunt variabile ale aceleiași unități. În secolul al XX-lea conceptul de știință a! a început să fie înlocuit cu un concept nou, folcloristică. Studiul! În ambele sensuri, sistem de creații populare și știință, se bucură în România de o îndelungă investigație, care începe cu B.P. Hașdeu, continuă cu Sim. Florea Marian, Lazăr Șeineanu, I.

— Aurel Candrea, Ovid Densușianu, Tache Papahagi și alții. Cercetările de poetică matematică în domeniul! românesc marchează

în prezent un succes mondial (Solomon Marcus, Semiotica folclorului 1975). V. etnologie, semiotică, sincretism, școală de folclor, știința artei populare.

FOLCLOR DE CONSUM – concept propriu „societății de consum” în care folclorul este asimilat produselor culturale de larg consum. În dinamica lui consumul de bunuri și valori folclorice influențează activ producția folclorică. Ed.c. prezintă două aspecte: 1. folclorul orășenesc, contaminat de cel sătesc, sau folclorul creat în mediul urban după modelul celui din mediul rural, cu o tematică modernă concepută în genul și stilul celei tradiționale, cu fabulație și anecdotică legată de viața evoluată, alcătuit pentru satisfacerea necesităților societății industrializate, în stadiul de dezvoltare actuală a producției economice. Denumirea e dată produselor folclorice (literare, muzicale, coregrafice) confecționate mai mult pentru divertisment și spectacol decât pentru culturalizare propriu-zisă; 2. folclorul sătesc contaminat de cel orășenesc, sau folclorul creat în mediul rural după modelul celui din mediul urban, în care sunt transplantate tematica și stilul acestuia, din imitație, asimilare, din nevoia de ștergere a diferențelor de încadrare și unificare culturală în viața modernă actuală. Ambele aspecte ale f.d.c. sunt influențate activ de producția socială lărgită de bunuri și valori culturale și sunt rezultate ale modului contemporan de viață, industrializată, urbanizată și influențată de mass-media. Ed.c. nu este dirijat, ci lăsat la discreția făuritorilor și condiții asupra culturii, 1970). V. antropologie filosofică, culturologie, sociologia culturii.

FILOSOFIE STRUCTURALĂ – ridicarea „structurii” de la nivelul metodologic al investigației sistematice la nivelul unei concepții filosofice, sofisticate, asupra esenței, rolului și valorii ei gnoseologice în procesul cunoașterii general-umane și implicit al cunoașterii particular-etnologice. Conform acestei concepții orice act de cunoaștere științifică este o structură în sine și orice structură în sine este un cadru metafizic determinat al cugetării umane. Din acest punct de vedere umanitatea cugetă discontinuu în științe ce se vor integrate, deși în fond sunt interdependente. F.s. este criticată pentru formalismul ei steril. V. etnologie structurală, structură, structuralism.

FITOMORF – I. (în mitologie) simbol care se referă la hierofanie,

la alegorie sau se referă la reprezentarea vegetală a unei divinități (zeu, semizeu, demon) sau metamorfozarea accidentală în plante a unor divinități pentru a justifica anumite acte magico-rituale; 2. (în ornamentica populară), motiv decorativ în formă de plantă întregă sau o parte a ei (rădăcină, lujer, vrej, floare, sămânță etc). Conceptul de dendromorf este analog celui de f; dendromorf ui se referă numai la înfățișarea arboricolă, pe când f. la orice înfățișare vegetală.

FOLCLOR – 1. creația populară constituită într-un sistem unitar, organic și dinamic, de superstiții, credințe, practici magice, de cunoștințe empirice, mituri, legende, proverbe, cântece și dansuri păstrate prin tradiție în viața spirituală a unei unități etnice (grup etnic, popor, națiune). După conținutul lui, f. poate fi literar, muzical, ludic, coregrafic, medical, juridic etc. În acest sens f. este o creație colectivă, anonimă, sincretică și orală. El apare în comuna primitivă, se dezvoltă și îmbogățește cu fiecare perioadă și epocă istorică. În evul mediu își dezvoltă tematica și genurile la condițiile noi de viață. Capătă o amploare și semnificație deosebită în epoca luminilor și o valoare nouă în epoca noastră. Tematica lui evoluează, se adaptează și se actualizează conform cerințelor și aspirațiilor spirituale ale societății în continuă dezvoltare. 2. știință (după A. Varagnac) care studiază fenomenele și faptele de cultură ce țin de creația populară cu ajutorul metodelor: observației, descriptiv-analitice, clasificării și comparativ-istorice. Termenul de la fost folosit, într-un sens mai larg, întâia oară în 1846 de Wil-liam J. Thoms (Ambrose Merton) pentru a denumi știința „obiceiurilor populare” (folklore). Law-i. ance Gomme, la începutul secolului al XX-lea, reduce câmpul cercetării f. la componentele lui istorice, etnologice și sociologice.

Istoric folclorul urnii popor. V, etnologic, folclor.

FOTOGRAMMETRIE – ramură a topografiei care se ocupă cu studiul fotografiei scalare pentru cunoașterea obiectivă și interpretarea științifică a formelor de relief, a mediului ambiant, a habitatului uman, a câmpurilor de cultură, necropolelor subterane, căilor de comunicație și pentru determinarea dimensiunilor lor. F. a fost folosită în primul și mai ales în al doilea război mondial ca mijloc de recunoaștere militară. Din 1910 încoace e folosită mai ales în

geografie pentru determinarea formelor de relief și a așezărilor greu accesibile. Tot în această perioadă începe să fie adoptată și în arheologie pentru descoperirea modificărilor de teren ce denotă prezența subterană a unor necropole și incinte, a urmelor unor așezări, fortificații sau locuințe. F. relevă astfel ruinele ascunse ochiului omenesc în deformările cromatice ale micro-reliefului (Cshadow-și-tes) și ale vegetației, economisind cheltuielile pentru călătorii și sondaje, indicând cu precizie locurile de excavat. Paralel a fost folosită și de etnologie în vederea expedițiilor din așa-zisele zone albe de pe glob, în căutarea unor așezări izolate din pădurile tropicale (Mato Grosso, Amazonia etc.) sau din platourile înalte (Altiplano). Etnologul francez R. Chevalier susține că f. prezintă o importanță deosebită pentru etnografie (Plwtografhie aerieimect etkmograpkit. Paris, 1968). Ea ajută la „Jsta în civilizațiilor și al omului în mediul său”. Ea detectează culturile locale, dimensiunile câmpurilor de cultură în raport cu natura geologică a pământului, relevă parcelarea terenurilor, structura grupului de rudenie după tipul de parcelare, echilibrul dintre pădure și fâneată, redă morfologia așezărilor, stabile sau mobile, izolate sau neizolate, incintele de cult în afara așezărilor, tipurile de case, necropolele etc. Peisajul rural*, cunoscut până în prezent din studiile topografice și cadastrale, este reconsiderat acum de î., care dă noi informații asupra modului de grupare și regroupare comunitară a tipului de civilizație și a formelor de cultură locală. Cu aplicațiile ei multiple f. oferă științelor despre om termeni de comparație morfologică relativi la structura societăților retardate și a societăților arhaice. Marcel Griaule* a descoperit prin intermediul! cum tribul dongo din Niger își construiește câmpurile de cultură în formă pătrată, „după imaginea mitică a cerului lor”. M.J. Hurault a descoperit că tribul bamileke din sud-estul Camerunului și-a organizat un sistem agro-pastoral în parcele de terenul"! închise, pe platourile înalte. În prezent multe țări alcătuiesc albume și atlase fotogrametrice: Panorama, Intertechnique de la Photographie Aérienne (Paris, 1965), Atlas de Sclérogamies (Paris, 1957). Fotogramele sumelor lui, fără să promoveze o concepție etică despre viață. V. artizanat, folclorizare.

FOLCLOR JURIDIC – 1. suma tuturor obiceiurilor, uzanțelor și tradițiilor juridice populare care alcătuiesc sistemul dreptului cutumiar. F.j. este o parte a dreptului fără doctrină și a jurisprudenței (a dreptului derivat din legislație și a legislației derivate din cutumă); 2. ramură a folclorului care (după André Va-ragnac) studiază tradițiile juridice, inovațiile și invențiile juridice. Etnografia juridică și f.j. stau la baza studiilor de etnologie juridică. În România, referințe asupra f.j. autohton au făcut în mod accidental toți folcloriștii români, însă preocupări organizate, sistematice, care au urmărit elaborarea unor lucrări de sinteză în istoria vechiului drept autohton și de etnologie juridică românească au avut B.P. Hașdeu (Obiceiurile juridice ale poporului român, 1882), George Fotino (Contribution à l'étude des origi-nes de l'ancien droit roumain, 1925), Nicolae Iorga, (Breve his-toire du droit coutumier roumain, în Ancients documents de droit roumain, 1930), I. Peretz, (Curs de istoria dreptului românesc, 1928), Valentin Al. Georgescu, (La place de la coutume dans le droit des itats feodaux roumains, 1967), Romulus Vulcănescu, (Folclorul juridic și etnologia română, 1970), Liviu Marcu, (Les coutumes juri-dica. es comnie systeine normatif viciual cu Roumanie, 1 & 71). V. antropologie juridică, etnografie juridică geografie juridică, sociologie juridică.

FOLCLORISTICĂ – 1. știința folclorului. F. studiază folclorul ca obiect al creației populare, cu toate categoriile, genurile și speciile lui. Inițial! s-a înfățișat ca o știință a reminiscentelor folclorice, a supraviețuirilor seculare ale creației spirituale; ulterior, ca o știință a creației folclorice permanente pe specii și genuri, a tradiției și inovației creatoare. În accepția actuală! include: – studiul metodelor și tehnicilor de investigație folclorică pe specii, genuri, tipuri și variante; – studiul genezei formelor de folclor, al evoluției și coexistenței lor, al funcțiunii lor sociale pe perioade și epoci istorice; – studiul structurii complexe, dinamice și inovatoare a folclorului; – studiul ambianței creatoare a folclorului (mediul, condițiile de creație, interpretare și valorificare); – mesajul cultural al folclorului în timp; – studiul rolului lui în contextul culturii care l-a creat și prin aceasta în contextul culturii universale. F. studiază pe lângă paleofolclorul, folclorul rural și folclorul urban, neofolclorul și folclorul prospectiv. În elaborarea ei științifică, î. a

trecut de la descrierea factologică la interpretarea teoretică și previzivă a faptelor de cultură. F. substituie conceptul de folclor* în înțelesul lui de știință; 2. disciplină etnologică care studiază comparativăia

FUNCȚIE – rolul organic sau sistemic pe care un element, fapt sau aspect de civilizație sau cultură îl îndeplinește în contextul sau structura unei activități sociale sau al unui grup de activități creatoare convergente. În evoluția lui conceptul **f.** a căpătat sensuri epistemologice diferite; a. activitatea părților adaptate în contextul activității sistematice a întregului; **b.** relația de interdependență între variația și covariația elementelor unei structuri date; c. integrarea unei activități creatoare în contextul unui sistem generativ de forme de civilizație sau cultură; **d.** tipul de acțiune după care o parte dintr-o structură se caracterizează prin dinamică proprie. Între! și structură* există legături organice, care au fost interpretate, când ca indestructibile, imuabile, fixe, când ca destructibile, schimbătoare, mobile. De aceea conceptul de! nu poate fi definit fără cunoașterea prealabilă a conceptului de structură, și invers. În cadrul Școlii sociologice a lui Robert Merton, conceptul de **f.** a căpătat valențe structurale, devenind când o funcțiune structurală, când o structură funcțională. Ambele interpretări redau interdependența părților componente în contextul unei totalități integratoare și se deosebesc prin sensul și accentul pus pe dominantă epistemologică, în formele ei concrete, **f.** poate fi evidentă sau insesizabilă; inițială, finală sau continuă; unilaterală, multilaterală sau integrală, în cadrul unui întreg, al unei activități sau al unui sistem, elementele de civilizație sau cultură pot fi integrate printr-o cunjuncție care este adaptarea lor contextuală, perfectibilă sau perfectă și pot fi dezintegrate printr-o disfuncție sau dezadaptarea lor contextuală. Eufuncția se află în contrapondere dialectică cu disfuncția. În etnologia marxistă, disfuncția prezintă un caracter necesar în studiul procesului cufuncției. Studiul dezadaptării și dezintegrării elementelor de civilizație și cultură redă interdependența părților componente în adaptarea și integrarea lor. V. funcționalism, structură, structuralism.

FUNCȚIONALISM – teorie care pune la baza explicației științifice

a oricărui fenomen sau fapt de civilizație și cultură noțiunea de funcție, pe care o preia din metodologia funcționaistă. Sub raport epistemologic f. socotește funcția ca un stadiu de determinare socială a oricărei cercetări. Funcția unui simplex sau complex de activitate se relevă prin interdependența elementelor contextului sau a întregului din care fac parte și prin rolul social al acestora în perspectiva lor sincronică, în studiul funcțiunii unui simplex sau al unui complex nu trebuie să se recurgă la perspectiva diacronică decât incidental și sporadic. B. Malinowski susține că în baza unui simplex dat aeriene se efectuează: 1. sub diferite unghiuri panoramice (razante, oblice, verticale); 2. la diferite înălțimi de la sol; 3. cu camere metrice de luat vederi pentru măsurarea exactă a obiectivelor fotografiate; 4. prin fotografierea serială (sub formă de covoare fotografice ce pot fi apoi asamblate panoramic în atlase sau albume. S-au creat societăți naționale de și o societate internațională, Societatea Internațională de Photogrammetrie (1960), care editează publicația: Bulletin de la Societate Française de Photogrammetrie (din 1961).

FRATRIARHAT – denumire atribuită sistemului de viață socială, în care legătura esențială între membrii societății este determinată de gradul de fraternitate, reală, sau fictivă, naturală sau prin adopțiune și alianță. F. apare la unele popoare în comuna primitivă și se menține până în plin feudalism. Kl exprimă o etapă complexă, după unii, a tranziției de la matriarhat la patriarhat, după alții, a culminației patriarhatului. În etnologia occidentală, î. este considerat un stadiu general de dezvoltare a omenirii, prin care se susține că au trecut toate popoarele lumii, în acest caz f., ca sistem de viață socială, este pus pe plan de egalitate cu matriarhatul* și patriarhatul*, poziție teoretică eronată deoarece despre societățile arhaice se cunosc prea puține elemente și date. În societățile arhaice există câteva forme de înfrățire, care însă nu caracterizează sistemul de viață socială arhaică. În societatea veche românească sunt „frățiile” și „înfrățirile”, confesionale, de muncă, de luptă socială; la vechii slavi, bratsvo-ul etc. V. fratrie, clan.

FRATRIE – formă de comunitate social-jstorică intermediară între gintă și trib. F. e compusă din mai multe ginți. După L.H. Morgan

și Fr. Engels, **f.** este una din principatele verigi de organizare tribală. Iai multe **f.** alcătuiesc un trib. Teritoriul unei! și locuitorii lui sunt supuși jurisdicției unui sfat de bătrâni, condus de un conducător militar. Sfatul de bătrâni și conducătorul militar îndeplinesc și funcțiuni religioase, întrucât la baza organizării și a exercitării autorității stă fraternitatea comunitară, conducerea **f.** a fost numită ulterior fratrocrație*, iar sistemul de organizare fratriarhat. **F.** la romani se numea curie. **V.** clan, gerontocrație, trib.

FRATROCRAȚIE – conducerea unui grup social de tipul fratriei, de către membrii aceleiași spițe de neam socotiți „frați” între ei. **F.** este un termen intrat în etnologie prin filiera sociologiei juridice. Folosirea lui este acceptată cu rezerve deoarece se referă la un fel de conducere a grupurilor sociale primitive și arhaice ce reprezintă o treaptă de tranziție între clan și trib. **F.** este încă în vigoare la unele popoare musulmane. **V.** fratrie, fratriarhat.

G

GENEALOGIE – 1, ordinea cronologică a ascendenței membrilor unei familii, a unei spițe de neam, a unui neam etc. În istoria omenirii, **g.** a îndeplinit roluri diferite. Inițial, a urmărit descendența miraculoasă, a unui erou eponim, sau realistă, a unui erou socionim, căutând să stabilească ceea ce s-a numit, în primul caz, o **g.** sacră, iar în al doilea caz o **g.** profană. **G.** sacră era tatuată pe față sau incizată pe corpurile căpeteniilor tribale (**maorii din Noua Zeelandă**), sculptată pe stâlpii totemici ai locuințelor (**pieile roșii din America de Nord**), pictată pe obiectele domestice (**eschimoși**), recitată la ceremoniile comunitare ca o rugăciune sau ca o cronică de familie (**tibetani**) etc. **G.** profană stabilea și încă mai stabilește legăturile și gradele de rudenie, drepturile și datoriile membrilor de familie, ordinea legală a succesiunii lor pe generații, privilegiile juridice în fiecare unitate etnică luată în parte. **G.** profană se transmite din tată în fiu, prin viu grai, și atinge un număr memorabil de generații la asiatici (**la chinezi și japonezi, care primesc o educație specială în acest sens, putând memora până la 50 – 60 de generații de strămoși**). Este încredințată unor persoane pentru a o consemna, oral sau scris (**genealogiști**). Etnologia studiază **g.** pentru a surprinde în structura familiei și a

rudeniei elementele care determină aspectele comunitare ale vieții istorice a popoarelor, caracterul lor instituțional. Studiul **g.** relevă date și procese esențiale ale microistoriei și macro-istoriei unităților etnice în filiațiunea lor; 2. disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu întocmirea filiațiilor și legăturilor familiilor domnitoare, nobiliare etc. Și cu primele informații asupra

10*

1.

se poate reconstitui complexul social din care acesta face parte. Iar, dintr-un complex dat se poate reconstitui etnocivilizația sau etnocultura respectivă, întocmai cum reconstituia Cuvier, prin metoda paleontologică a determinării interdependențelor, un corp organic din resturile lui fosile. Deși B. Malinowski neagă datele istorice în studiul funcțiunii real-sociale, reconstituirea sincronică poate fi dublată de reconstituirea diacronică (ca probă). Această reconstituire este promovată de studiul relictelor etnografice* și reminiscentelor folclorice* –, și nu poate fi efectuată decât din perspectiva istorică. Reconstituirea unui complex social din relice și reminiscente privește forma integrată a unei faze de dezvoltare a contextului.

În acest caz reconstituirea pornește de la funcțiunea istorică a elementului sau complexului la care se referă. Marcel Mauss susține (din acest punct de vedere) că „orice fapt de civilizație sau cultură este nu fapt total”, în sensul că este indestructibil în contextul lui, inalienabil în conținutul lui. Exagerările **f.** se datoresc interpretării anistorice a funcțiunii ca element de bază în studiul entităților etnologice (civilizație, cultură etc). Cu toate acestea nu se pot nega unele merite ale funcționalismului, care reconsideră dintr-o perspectivă internă structuralismului dinamica fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură. V. funcție, metodă funcționalistă, structură, structuralism.

ridică, pluralism juridic, sociologie juridică.

GEOGRAFIE UMANĂ **v.** antropogeografie.

GEOPOLITICĂ – doctrină care se referă la interdependența dintre mediul ambiant sau teritoriul fizico-economic și politica comunității sociale, de tipul poporului sau națiunii, posesoare a acestui

teritoriu. G. susține să în etnogeneză determinante sunt: mediul geografic cu toate resursele lui, creșterea demografică, capacitatea economică și idealurile politice ale comunității. Accentul îl pune însă pe mediul geografic ca teritoriu de bază, care determină „spațiul vital” al unui popor sau națiuni. Acest spațiu vital poate să se extindă sau să se restrângă după cum acționează creșterea demografică, capacitatea economică și idealurile politice ale poporului sau națiunii. El crește când poporul sau națiunea anexează teritorii noi și scade când acestea pierd teritorii care le aparțin. Pentru g. un popor sau o națiune trebuie să fie conștiente de concordanțele sau neconcordanțele cu „spațiul lor vital”. Când spațiul este insuficient, g. susține că trebuie extins și obținut prin orice mijloace, pentru că el reprezintă condiția esențială de existență și supraviețuire (obținerea de noi materii prime, de mână suplimentară de lucru, de piețe de desfacere, de zonă de protecție ele,). Doctrină inițiată de R. Kjellen și Fr. Ratzel și dezvoltată, mai ales, de Karl Haus-hofer ca o știință a „legilor spațiale ale istoriei”, g. se transformă la succesorii acestora într-o „știință” a „expansiunii spațiale a statului” militarist, imperialist, hitlerist, colonialist și neocolonialist. G. s-a dezvoltat astfel nu ca o disciplină științifică, ci ca o doctrină politică, care atribuia geografiei un rol „determinant cauzal” în activitatea social-eco-nomică concretă. Concepția materialist-istorică contrapune g. determinismul social. G. nu trebuie confundată cu antropogeografia* și nici cu etnogeografia.

GERONTOCRAȚIE – sistem de conducere în societatea arhaică sau tradițională în care forța Xolitică aparținea bătrânilor. Re-licte etnografice ale g. supraviețuiesc la mai toate popoarele lumii până în vremea noastră. Conducerea gerontocratică a căpătat diferite numiri la popoarele care au recurs la ea: curie, senat, consiliu, sfat, divan etc. La români sfaturile de bătrâni au existat până în feudalismul târziu și perioada modernă. Aceste sfaturi s-au numit: oameni buni, bunii satului, bătrânii satului, sfetnicii domnului etc. Reminiscente folclorice despre g. se găsesc în legendele, basmele și paremiologia populară română. Conceptul de g. a fost substituit de unii etnologi celui de patriarhat.

GINOCRAȚIE – concept (acreditat de J.J. Bachoiivn) care

Ud vechilor unități etnice. La români, prin stadiul genealogic al „moșilor comuni” s-a urmărit în special structura satelor de moșneni (în Muntenia), de răzeși (în Moldova) și de nemeși (în Transilvania).

GENIU ETNIC – concept rezultat din extrapolarea ideii de geniu de la personalitatea culturală a unui individ la personalitatea culturală a unei comunități etnice. G.e. presupune o comunitate etnică supradotată, care posedă, pe lângă o concepție autohtonă despre viață și lume, o viziune tehnologică proprie a ocupațiilor, meseriilor și una categorial-estetică inedită a artelor. G.e. denumește capacitatea comunitară de creație în domeniul civilizației și culturii tradiționale, în măsura în care relevă un mesaj istoric în contextul culturii universale.

GENOCID v. cânocid. GEOGRAFIA CULTURII – 1. ramură a geografiei care se ocupă cu studiul repartiției și frecvenței în spațiu a locurilor de naștere, creștere, maturitate, de activitate și de moarte a personalităților creatoare de cultură, precum și cu difuzarea și frecvența în spațiu a instituțiilor culturale și a monumentelor de cultură de valoare națională și prin aceasta de valoare universală; 2. metodă geografică de consemnare obiectivă a activităților culturale repartizate în spațiu și de reprezentare cartografică a acestora. V. atlas etnologic, cartogramă.

GEOGRAFIE JURIDICĂ – interdisciplină (elaborată de René David) care studiază: 1. relația între specificul formelor de relief și structura regulilor de drept; 2. raporturile reciproce dintre ecologie și legislație; 3. Încadrarea în spațiu a unui sistem juridic popular (cu obiceiurile și tradițiile proprii) sau a unei familii de sisteme juridice populare, similare sau contingente. G.j. urmărește determinarea familiilor de drept și a pluralismului juridic* pentru a le putea cartografia. René David (Geografie juridique, 1966) distinge familii de drept magico-religios, familii de drept popular modern (familia romano – germanică, familia common-law și familia de drept socialist). Aria fiecărei familii de drept se modifică în timp și spațiu după gradul ei de adaptabilitate juridică la mediu, după instituțiile sacre sau profane creatoare de drept, după relațiile juridice intercomunitare. Cartografierea fenomenelor și faptelor juridice comunitare a schimbat înțelegerea relictelor etnografice și reminiscentelor ele folclor juridic.

W. Escher (Atlasul etnografic al Elveției, 1964), R. Wofram (Atlasul etnografic al Austriei, 1965). R. Vul-cănescu (Etnologia juridică, 1970), Liviu Marcu (În Atlasul complex „Porțile de Fier”, 1972), cartografiază elementele de drept cutu-miar, care în parte au supraviețuit până în vremea noastră. V. antropologie juridică, etnologie juân America de nord au fost studiate după sedimentele fluvio-glaciare ale fluviilor: Nebraska, Kan-sas, Illinois și Wisconsin. Zonele atinse de g. nu au fost populate de om, ci numai de puține animale polare și de o vegetație redusă. După antropologi și arheologi, ca și după glaciologi, perioadele interglaciare au putut fi locuite de arheantropiân interstadiile Mindel, Riss și Würm. Această ipoteză a fost emisă în baza resturilor industriei litice a presupușilor arhean-tropi și nu pe fosilele lor osteologice. Unele descoperiri se referă la arheantropi de tipul Homo Hei-deibergensis și Homo erectus peleo-Lungaricus. Cercetările g. din perspectiva paleoetnologiei urmăresc determinarea particularităților tehnologice ale industriei litice a arheantropilor din depozitele lor pleistocenice, adică surprinderea și caracterizarea primelor forme de paleocivilizație și implicit de paleocultură.

GLOSSOLALIE – (în mitologie, religie și literatura populară) dar, considerat supranatural, al unui om de a vorbi în limbi străine, ca în limba maternă, și a fi înțeles fără a le fi învățat în prealabil, precum și de a se face înțeles de străini, când vorbește în limba lui maternă, ca și cum le-ar vorbi în limba lor. V. carismă.

desemnează ipotetic sistemul de conducere în societatea arhaică (familie, gintă, trib) în care forța politică aparține femeilor (mature sau bătrâne însă valide). În această interpretare g. reprezintă expresia juridică a matriarhatului*, în g., conducerea exercitată de femei într-o comunitate socială se bazează pe succesiunea de drept a unor ranguri culturale dobândite în societate (vestale, preotese, mari preotese, oracole, regine etc). V. gerontocraie, matriarhat.

GIPSOLOGIE – disciplină etnologică referitoare la studiul istoriei, civilizației și culturii tradiționale a ȝiganilor în lume. G. studiază originea indo-europeană, legendele și ipotezele asupra formării limbii, migrațiilor și difuzării lor pe glob, impactul cu celelalte popoare, structura comunitar-etnică, organizarea tribală, șeferia*, religia,

activitatea materială și spirituală, arta divinatorie, datinile și tradițiile de grup, muzica și dansul, reflectarea modului de viață în literatura lor orală și a popoarelor cu care au intrat în contact. Pentru studiul civilizației și culturii Țiganilor s-au creat: Associations des Études Tsiganes (Franța), Gypsy Lore Society (Anglia). Aceste asociații au sprijinit publicarea de studii, monografii și eseuri, au editat reviste internaționale: Études Tsiganes (Paris, 1955), Journal of the Gypsy Lore Society (Londra, 1888); au sprijinit redactarea de bibliografii tematice: George Black, A Gypsy Bibliography (Londra, 1944) etc. Contribuții importante la studiul g. au adus unii cărturari și oameni de știință români: George Bibescu, Regne de Bibesco. Lois et de crets 1843 – 7849 (Paris, 1849); M. Kogălniceanu, Esquisse sur l'histoire, les mœurs et la langue des Ciganes, connus en France sous le nom de Bohémiens (Berlin, 1837); Moses Gaster, Two Rumanian Documents concerning Gypsies (Londra, 1930); Moses Gaster, Rumanian Gypsies în 1560 (Londra, 1933); Moses Gaster, Bill of Sale of Gypsy Slave în Moldavia, 1851 (Londra, 1923); N. Iorga, Anciens documents sur le droit roumain (I, București. 1930); N. Panaitescu, The Gypsies în Walachia and Moldavia. A Chapter of economic History (Londra, 1941); George Potra, Contribuții la istoricul Țiganilor în România (București, 1939) și alții.

GLACIAȚIE – proces de răcire a scoarței terestre și de extindere a calotelor de gheață de la poli spre ecuator în precambrian, carbonifer, permian și cuaternar. În istoria Pământului s-au stabilit patru faze de g., separate de perioade interglaciare, de încălzire a scoarței terestre și de retragere treptată a calotelor de gheață spre poli. Acestea au fost studiate după sedimentele fluvio-glaciare în Europa, a Dunării și afluenților alpini ai acesteia: Giinz, Mindel, Riss și Würm.

de dezvoltare, cea urbană, locuința devine tot mai adecvată, mai complexă și mai aglomerată. Etnologia studiază h. pentru a înțelege în ce constă concepția particulară de amenajare a unei arii geografice pentru locuire și desfășurarea muncilor domestice și comunitare, în ce constă viziunea amenajării unei arii geografice proprii, a unui anumit mod de viață. V. civilizație, ecologie.

HENOTEISM – termen (acreditat de Max Müller pentru religia

vedică) care desemnează forma primitivă de religie ce marchează trecerea de la politeism la monoteism, în acest stadiu una din divinitățile adorate devine dominantă. H. relevă în această privință saltul de la o formă primitivă a religiei la o formă evoluată. Vasile Pârvan considera religia dacilor ca o religie de tip heno-teist.

HERMENEUTICĂ – 1. sens filologic – în antichitate și evul mediu – metodă exegetică (de explicare, comentare și interpretare) a conținutului și formei simbolice și alegorice a textelor filosofice clasice grecești (h. profană) și a textelor de cult proprii mitologiilor și religiilor universaliste (h. sacră); 2. sens filosofic modern, metodă complexă de abordare a fenomenelor și faptelor semnificative în esența și profunzimea lor culturală (h. filosofică); inițiată și dezvoltată de F.D. Schlegel, W. Dilthey, M. Heidegger, H.G. Gadamer, Paul Ricoeur, E. Cassirer etc; 3, în sens istoric, Mircea Eliade interpretează h. ca metodă introductivă de cunoaștere contemplativ-intuitivă, de explicare analitic-simpatică, de interpretare euristic-axiologică și de înțelegere și subînțelegere a arhetipurilor și neo-tipurilor culturale, a sacrului și profanului, a hierofaniilor și simbolurilor, a miturilor și riturilor, în dialectica lor istorică. În această accepțiune h. este o metodă complexă, interdisciplinară și integratoare a fenomenelor și faptelor arhetipale de cultură investigate în istoricitatea lor tematică și instituțiile lor cronologice. Referitor la sensul atribuit de Mircea Eliade au scris: Gilbert Durand (Mircea Eliade și antropologia profundă, trad. În „Secolul XX”, 2 – 3, 1978), David Rasmussen (Hermeneutique structurale et philosophie în „Cahier de L’Herne”, 1978), Monique de la Motte (De l’Hermeneutique à la regeneration par le théâtre, în „Cahier de L’Herne”, 1978), Andrei Pleșu (Mircea Eliade și hermeneutica artelor în „Secolul XX”, 2 – 3, 1978), Lucian Stanciu (Hermeneutica în spiritualitatea greacă: I, 1974; II, 1977; III, 1979), Lucian Stanciu (Hermeneutical Method of Ethnology, în Ethnologica 1, 1978). V. einohermeneutică.

HETAIROSIS – concept (acreditat de J.J. Bachofen), care denumește starea de promiscuitate a primei faze a comunei primitive, în care raporturile sexuale nu erau

HABITAT – 1. (în sens general) arie geografică, restrânsă sau largă, condiționată de bogăția solului, altitudine și climă, în care un individ, un grup social sau o comunitate etnică se adăpostește și își poate desfășura normal activitățile esențiale pentru viață; 2. (în sens etnologic), microzonă de adăpost și trai, care în istoria omenirii evoluează de la sălașul primitiv până la urbea ultramodernă. Din relatările paleoetnologiei românești **h.** posedă în mijlocul lui o locuință, și uneori se confundă cu această locuință. Din categoria **h.** cu locuință fac parte: peșterile, pietrele colibate sau potcapinele (adăposturi sub stânci), palancele (paravanele de piatră sau lemn), surlele sau tutele (construcții conice îndeosebi de lemn), corturile (din piei sau pânză), colibele (din piatră, lemn, pe pilaștri sau în arbori, pentru o familie sau grup de familii), bordeiele (subterane sau semisubterane). Acestea alcătuiesc prima treaptă de organizare a unui **h.** primitiv autohton, ale cărui relice etnografice și reminiscențe folclorice mai supraviețuiesc uneori până în vremea noastră, în izolate etnice sau izolate culturale. De obicei locuința inclusă în **h.** primitiv era alcătuită dintr-o singură încăpere, care satisfacea toate necesitățile domestice. În aceeași incintă familia muncea, prepara și consuma hrana, se odihnea și se distra. Pe o treaptă superioară de viață, **h.** se dezvoltă și devine mai adecvat scopului; locuințele încep să fie amenajate astfel încât să îndeplinească funcțiuni domestice tot mai diferențiate (cameră de oaspeți, de obiecte de cult, de depozit de unelte și arme etc). La început locuința a fost simplă, cu timpul s-a complicat arhitectonic și ornamental. În ultima fază sau faptelor, ce stă la baza difuziunii întregii civilizații și culturi. Metoda **h.** se referă la două stadii de interpretare cu aplicațiile corelate: un stadiu calitativ de analiză a asemănărilor formale și de reducere la absurd prin compararea lor cu un model ideal luat ca unitate de măsură universală (modelul egiptean socotit prim igienic); un stadiu cantitativ-statistic al asemănărilor formale, pe baza comparațiilor, analogiilor și paralelismelor, care scoate în evidență procesul de regresie și degenerare ca și cel de progresie și regenerare al fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură. V. difu". iouista, evoluție.

HIPERGAMIE – capacitatea juridică pentru bărbat sau femeie de

a se căsători cu un partener dintr-o stare socială superioară (castă, clasă, pătură etc). Instituție juridică tipică Indiei feudale.

HOARDĂ – forma cea mai primitivă de organizare socială, în faza incipientă a sălbăticiei. H. apare în societățile de culegători și vânători primitivi, dispune de un teritoriu limitat de mișcare în care duce o viață nomadă, coeziunea ei se bazează pe legături de rudenie apropiată, de gintă restrânsă la nucleul ei. L.H. Morgan a introdus termenul în circulație, științifică (Ancient Society, 1877), care a fost preluat și dezvoltat de Fr. Engels (Originea familiei, a proprietății private și a statului, 1884), reconsiderat de M.O. Kos-vsjî! (Introducere în istoria culturii primitive, 1953) și statuat în etnologia contemporană de A.R. Radcliffe-Brown (Structure and Function in Primitive Society, 1952). În prezent asemenea forme de organizare nu se mai întâlnesc decât sporadic la unele populații aborigene din America de Sud, Australia și Africa Centrală. H. intră în compoziția ginte primitive. V. gintă, frătrie.

HOMEOSTAZĂ ECOLOGICĂ – relație stabilă sau echilibru între o populație și resursele ei de bază sau mediul ei înconjurător. V. ecologie culturală, ecologie etnologică.

HOMINIDE – familie de primat din ordinul simienilor, care cuprinde omul-fosil din cuaternar și omul actual. Locul omului în clasificarea zoologică a fost fixat din perspectiva studiilor complexe de tip interdisciplinar. Georges Montandon redă astfel taxonomia integrării zoologice a omului: „omul descinde din încrengătura vertebralelor, clasa mamiferelor, ordinul primatelor, subordinul simioidelor, tribul catarrhiniienilor, subtribul antropomorfelor, super-îmbracămintea antropos, familia hominidelor, subfamilia hominienilor, genul homo, specia sapiens, alcătuită din două subspecii: homo sapiens proto-sapiens și homo sapiens sapiens”. V. antropogeneză, homo, homostadial, homotaxial, punctură, pancivilizație.

HOMINIZARE – proces de transformare psihofiziologică a hominidului în nici unei reglementări sociale. V. etnologie sexuală.

HIEROCRAȚIE – tip de organizare și conducere a societății primitive și apoi feudale, în funcție de obiectivele spirituale ale unei confesiuni dominante. În h. intra: – organizarea internă și externă a

incintelor sacre (temple, bazilici etc), a personalului inițiat al confesiunii (hieroduli, hie-rofanți, taumaturgi, pontifi-regi etc); – conducerea propriu-zisă a comunității sociale conform legii sacre, acordarea de sancțiuni morale și fizice, ca și de recompense morale sau sociale. H. a promovat forme de civilizație și cultură sacrale (la egipteni, evrei, babilonieni, indieni, chinezi, azteci, incași, japonezi etc). V. sacru.

HIEROFANIE – concept (folosit îndeosebi de Mircea Eliade) pentru a desemna relevarea unei „entități sacre” de ordin „cultural” în istoria spirituală a unei comunități etnice, a unui popor, în contextul unei h., un obiect profan sau făptură profană pot căpăta caracterul sacru sau prestigiul sacralității, fie prin participarea directă sau indirectă la un rit, mit, ideogramă sau simbol cu valență sacră. Unele h. au un caracter local, altele un caracter universal. H. pot fi: elementare, când aparțin unei mitologii primitive, și superioare, când aparțin unei religii de tip monoteist sau când promovează alte h. de tip elementar în contextul unei religii universaliste. În primul caz h. sunt integrate într-un spațiu sacru tipic, definit de tradiția unui popor (epifaniile și kratofamile); în al doilea caz, h. sunt integrate într-un spațiu sacru arhetipal, nedefinit ce ține de Mo tempore. V. mana, sac/u.

HIPERDIFUZIONISM – formă exacerbată a difuzionismului (concepută și enunțată de G. Elliot-Smith. și W.J. Perry): 1. concepție etnologică ce susține că toate fenomenele și faptele de civilizație și cultură provin dintr-o serie de inovații tehnice sau invenții stilistice care au ca sursă de inspirație modelele altei civilizații și culturi străvechi. H. consideră civilizația și cultura egipteană ca matrice universală a tuturor formelor și treptelor de civilizație și cultură. Această concepție etnologică exclusivistă susține că diferențele de grad ale civilizației și culturii la diferite popoare ale lumii nu se datoresc numai evoluției progresive liniare și condițiilor locale de recepție, ci și involuției sau regresiei și degenerării fenomenelor sau faptelor în procesul însuși al difuziunii. În aceste condiții h. este o ficțiune etnologică ieșită din critica evoluționismului, ficțiune care recurge la explicații falacioase; 2. metodă etnologică de cercetare a cauzelor și formelor difuziunii, în timp și spațiu, a cercurilor culturale

și a complexelor culturale. H. urmărește să descopere sursa unică, reală sau fictivă, de generare a fenrminelor

15]

științe în parte. Astfel lingvistica definește omul ca o făptură care vorbește și folosește limbajul ca modalitate de comunicare, de schimb de idei și sentimente (h. loquens); psihanaliza definește omul ca o făptură erotică prin excelență, care nu urmărește altceva decât să-și satisfacă libi-do-ul (h. eroticus); pedagogia definește omul ca făptură care folosește jocul în toate activitățile lui fiziologice, psihologice și sociale, pentru a procrea, a se educa, instrui, munci, crea în domeniul științei și artei și pentru a se delecta (h. ludens); filosofia culturii și semiotica definesc omul ca făptură care caută semnificații în tot ceea ce o înconjoară și care creează sensuri și valori (h. signi-ficans); istoria religiilor (Mircea Eliade) definește omul ca făptură religioasă (h. religioșits); economia politică definește omul ca făptură care muncește și trăiește din roadele muncii (h. faber) etc. Etnologia este însă preocupată de nevoia constantă a omului de a se autocunoaște și autodefini în raport cu activitățile lui biofiziologice, psiho-sociale, istorico-culturale etc, prin care își justifică astfel existența. De aceea conceptele rezultate din interpretarea multiplă a lui h. trebuie luate ca părți constitutive ale „dialecticii biologicului cu socialul”.

HOMO STADIAL – concept arheologic care denumeste un stadiu tehnologic relativ precis în baza căruia poate fi datată o cultură arheologică. Ideea nivelului tehnologic al unei culturi arheologice (enunțată de C. Thomson, 1819) a servit ca unitate de măsură taxonomică în sistematizarea colecțiilor arheologice ale Muzeului Național al Danemarcei. Inițial, s-a conceput pentru fiecare nivel tehnologic un stadiu cultural: stadiul litic, stadiul vârstei de bronz și stadiul vârstei de fier. Apoi fiecare nivel a fost la rândul lui divizat în trei subnivele: inferior, mediu, superior. Tricotomia homostadială a căpătat, îndeosebi în arheologia anglo-saxonă, numele de „Three AgesSistem”. Divizarea cresc încă a fiecărui nivel tehnologic în subnivele corespunzătoare redă forme din ce în ce mai evolute ale progresului tehnic al popoarelor. În succesiunea lor istorică

homo-stadialismul a suferit neconținute modificări datorită lipsei de continuitate cronologică a nivelelor și stadiilor corespunzătoare. Denivelarea tehnologică și stadială corespunde unui proces istoric normal. Precizări asupra conceptului **h.s.** a adus și L.H. Morgan în lucrarea *Ancient Society* (1877), în care periodizează evoluția umană în trei faze succesive: sălbăticia, barbaria și civilizația, cu epocile respective: inferioare, medii și superioare. V. civilizație, cronologie.

HOMOTAXIAL – concept folosit în geologic, arheologic și etnologie pentru a denumi contemporaneitatea unor obiecte diferite ce se găsesc în același context dat. Contemporaneitatea este însă re

15?

delor superioare în homo-sapiens, prin: dobândirea poziției drepte, liberarea mâinilor și folosirea lor pentru acționare în mediul ambiant, lărgirea orizontului privirii, cerebralizarea, masticția.

HOMO – concept care se referă la genurile familiei hominidelor ce participă la procesul antropogenezei. În istoria apariției și dezvoltării vieții pe pământ, evoluția hominidelor se face, după antropologie, pe genurile **h.** descoperite până în prezent. În ordinea cronologică a formării lor, aceste genuri capătă proprietăți tot mai evoluat, care converg spre forma umană actuală. Hominidele sunt clasificate în: – **h. erectus**, *Pithecanthropus erectus*, ale cărui fosile au fost descoperite în pleisto-cenul inferior (circa 1.000.000 ani î.e.n.), în insula Java din Arhipelagul indonesian, la Suku Tien, lângă Pekin, la Olduvai în Africa de Est, la Mauer lângă Heidelberg, la Veresszollós lângă Budapesta și pe valea Dârjovului în Oltenia; – **h. habilis**, *Zinjanthropus* sau *Australopithecus boisei*, ale cărui fosile au fost descoperite în pleisto-eeu (musterian), în aceleași straturi: **h. primigenius**, **h. neanderthalensis**, ale cărui fosile au fost descoperite în pleistocenul mediu, în Uzbekistan, în nord-estul Africii, în Sahara; – **h. sapiens fossilis**, **h. cro-magnonis**, ale cărui fosile au fost descoperite în pleistocenul superior în Asia de Sud-vest, într-o peșteră a muntelui Cârme, și în Europa, în peștera Cioclovina din România. Fiecare din aceste genuri de hominide a fost denumit după caracterele fiziologice mai pregnante relevate osteologic de fosile sau după presupuse caracteristici psihologice: **h. erectus**, după poziția dreaptă a corpului,

transformarea membrilor superioare în mâini, lărgirea orizontului vizual; **h. habilis**, după uneltele fabricate de el și găsite în depozitele săpate; **h. primigenius**, după tehnicitatea lui avansată și după riturile funerare, care denotă un început de religiozitate; **h. sapiens** după gradul de inteligență, descoperirile și invențiile pe care le-a promovat. Marcelline Boule și Henri Vallois în *Les hotnmes fossiles* (1952) trec în revistă circa 50 de fosile umane, în ordinea descoperirii și importanței lor pentru studiul " paleontologiei umane". Seria fosilelor hominide începe cu **homo erectus** (pitecantropul), și se încheie cu **homo sapiens**. În procesul de formare al omului, un rol important l-a jucat munca. În lucrarea *Le rôle du travail dans le processus de transformation de l'homme* (1876), Fr. Engels arată că „munca este prima condiție de bază a vieții omenești în genere, și anume în asemenea măsură, încât, într-un anumit sens, trebuie spus că ea l-a creat chiar pe om însuși”. Iar „munca începe odată cu făurirea uneltelor”, adică cu primul pas pentru stăpânirea naturii. Din antropologie, conceptul **h. habilis** a fost preluat și adaptat de diferite științe despre om, dându-i-se semnificații ce țin de preocupările și substanța fiecărei

I

IATROSOFIE – filosofia medicinei din care s-a desprins cu timpul: medicina populară sau etnoia-tria; și medicina doctă sau științifică, în evoluția ei trece prin mai multe etape de dezvoltare: – medicina sacerdotală sau hieratică: – medicina magică (a vrăcilor, babelor, moașelor etc.) –, medicina populară (cu aceiași practicanți); – medicina empirică (a felcerilor, doftoroaielor și a homeopaților); – medicina științifică a medicilor teoreticieni și a medicilor practicieni (alopaților). Între i. și etnoiatria există o legătură indisolubilă: i. fundamentează teoretic, iar etnoiatria oferă i. material de interpretare. Cercetările de folclor medical arhaic în zone geografice necunoscute, la popoare și populații retardate sau ca izolate etnice, lărgesc orizontul etnoiatriei și aduc noi argumente teoretice i. Cunoștințele și practicile etnoiatrie pătrund în domeniul! și-i conturează viziunea integrală asupra rostului și puterilor medicinei. Cercetări de i; în România au efectuat Valeriu Bologa, N. Vătămanu, Gh. Brătescu etc.

ICONOMETRIE – tehnică a măsurării elementelor, structurilor și

proporțiilor unei opere de artă, pentru a descoperi concepția ce stă la baza construcției ideative și plastice a acestei opere.

IDIOLECT CULTURAL – volumul de cunoștințe, deprinderi, practici și cutume culturale pe care îl posedă un individ, un grup uman sau o comunitate etnică într-un anumit stadiu de dezvoltare, determinat de condiții materiale și spirituale proprii. I.c. poate fi descris, calculat și valorificat pentru că este o sumă globală, dinamică și eficientă de elemente prin care individul se integrează într-un grup, grupul lativă, obiectele puțind să aparțină, de fapt, unor secvențe temporale diferite. Homotaxialitatea este relevată de stratigrafie, calculul probabilităților și corelarea părților componente ale contextului. V. cultură arheologică.

HOMUNCULUS v. alchimie. H.R.A.F. – sigla Arhivei ariei relațiilor umane (Human Relations Avea Files) creată de G.P. Murdock (1937), ca fișier și inventar mondial de microfilme – referitor la materiale etnografice culese de pe glob, în vederea alcătuirii unui atlas etnografic al lumii – cu ajutorul cărora se analizează fenomenele, faptele și elementele de civilizație și cultură a circa 400 de etnii de pe glob, luate drept unități reprezentative pentru rest. În fișier și arhivă sunt depozitate circa 4.000 de fișe și microfilme. Ulterior, H.R.A.F.-ul a fost inclus în Institute of Human Relations al Universității din Yale (S.U.A.). Un fișier și o arhivă asemănătoare au fost alcătuite din 1960 de C. Lévi-Strauss la Centre Documentaire d „Etimologie Comp arde din Paris.

Taube, în 1952, care a și numit-o astfel (coordinaie indexing). Metoda i.c. constă din două operații tehnice distincte și convergente: indexarea sau analiza unor termeni, concepte incluse în documente de teren, arhivă, muzeu laboratoi pentru stabilirea datelor, temelor de cercetat și extragerea lor pe fișe (uniterm, perforate, cu selecție vizuală, microfilm, benzi de magnetofon, fotografii), în vederea introducerii lor într-un context științific și coordonarea termenilor sau conceptelor analizate prin operația indexării, operație ulterioară organizată într-un index. Indexarea pornește de la descrierea informațiilor și identificarea surselor lor pentru a sfârși cu organizarea indexului, iar coordonarea pornește de la organizarea documentelor în ordinea

numerelor de fișe, corelarea, reasocierea sau recombinația lor relativ la un subiect dat până la identificarea referințelor ce conțin informațiile căutate. După cele mai recente investigații, avantajele i.c. se referă la: – folosirea unui număr nelimitat de termeni sau concepte ele analizat; – analiza pluridimensională a documentelor din care se extrag termenii; reducerea dimensiunii indexului prin aranjarea lui inversă (ceea ce este echivalent cu economia informațiilor concentrate astfel); – multipla adaptare la tehnici mecanizate sau automatizate. Dezavantajele ei se referă la: efortul considerabil de prelucrare a materialului documentar; coordonări incomplete sau false, cu rezultatele corespunzătoare; diminuarea factorilor ce țin de identificarea informației; relevanța limbajului cifrat etc. (Geer-geta Lăzărescu). Metoda i.c. În etnologie orientează cunoașterea și valorificarea aspectelor speciale ale cercetării către automatizarea mijloacelor de informare și folosirea mașinilor electronice.

INIȚIERE – 1. pregătire a – unei persoane (după sex, vârstă, ocupație) pentru cunoașterea, înțelegerea și practicarea unei activități biosociale sau socio-culturale în comunitatea primitivă, semiprimitivă sau retardată în societățile secrete, confrerii. I. face parte din ritologia și ceremonia-lăstică magico-ritică sau magico-religioasă. Unii etnologi susțin că există „rituri fără inițiere” și „inițieri fără ceremonii”, deși orice rit constituie, prin simpla lui exercitare, o inițiere, iar inițierile zise „aceremoniale” se efectuează ca și cum ar fi dramatizate. Aceasta pentru că orice i. este în fond un proces cultural legat de riturile de trecere (Van Gemiep). Î. sunt ciclice sau neciclice: i. ciclică se desfășoară în etape succesive, care corespund schimbărilor fiziologice, legate de pubertate fi. sexuală), maturitate și. maritală), bătrânețe (i. absterțială) etc. sau corespund numai schimbărilor social-economice sau cultural-istorice legate de nevoi de moment (i. În treburile obștești ale comunității etnice), de vomicie

II – Dicționar de etnologie într-o comunitate și comunitatea în contextul general al umanității. În funcție de cantificarea relevantă ciei.c. se poate aprecia capacitatea culturală a individului, grupului sau comunității de a răspunde la cerințele vremii și de a contribui la progresul umanității.

ILUZIONISM – 1. tendința psihologică de a explica un fenomen prin iluziile, pe care acesta le provoacă; 2. explicație etnologică a erorilor de reprezentare sau de raționament relevată de analiza fenomenelor sau faptelor de civilizație și cultură. Max Müller consideră mitologia (și prin aceasta și religia) o iluzie lingvistică, „boală a limbajului”. Calificativele atribuite obiectelor de primii oameni, în efortul lor de a stabili relații între reprezentări și raționamente, relevă personificarea după chipul și asemănarea creatorilor lor: nutrina nonvina. Personificarea, fenomenelor naturii fizice și sociale a introdus în explicarea lexicală a realității experiența fanteziei mrtpoetice, ai. general.

IMAGOLOGIE – ramură comună etnologiei, științei culturii, sociologiei culturii și psihologiei popoarelor, care se ocupă cu studiul imaginilor pe care și le fac reciproc popoarele, unele despre altele, pentru a se caracteriza între ele, pentru a se admira reciproc sau pentru a se denigra; uneori numai pentru plăcerea artistică de a fantaza. „Centre de recherches et d'études de psychologie des peuples et de sociologie économiques” din Havre a întreprins anchete asupra surselor i.: prejudecăților, stereotipurilor, opiniilor de interes și fabulațiilor, și a ținut sesiuni internaționale pentru a determina structura și funcțiunea celor două categorii de imagini: auto-imagini (self-images) și etero-imagini (hetero-images). Cercetarea i. prezintă mai multe trepte istorice în care intră afinitățile psihosociale, intuițiile intelectuale și convergența opiniilor creatorilor populari. Orientarea ei empirică, tezele de cercetare caracterologică, tehnica de investigație analitico-descriptivă, interpretarea contradictorie a materialelor, dau i. Înfațișarea unei preocupări cvasi-științifice, sofisticate, în ansamblul ei, i. extrapolează pe plan cultural trăsăturile diferențiale, mistice, mitice, ludice etc. I. nu trebuie confundată cu imageria, care este un sistem încheiat de reprezentări (de obiecte, persoane, situații etc.) concepute ca subiecte sacre sau profane pe care arta populară sau cultă le folosește în contextul ei ornamental. Structura contextuală ai. a fost prezentată în vremea noastră în mari lucrări de sinteză. V. caracterologie.

INDEXARE COORDONATĂ – metodă de extragere, prelucrare și

comunicare a unor informații de teren, arhivă sau muzeu pentru cunoașterea și valorificarea aspectelor particulare ale unui fenomen sau fapt de civilizație sau cultură, preconizată de M.

fizic sau social; și i. secundare, când se reglează alte relații sociale (A. Kardiner). În analiza societății, în dezvoltarea ei istorică pe orânduirii social-economice și structuri de activități, după K. Marx, unelei. Țin de structura și altele de suprastructura societății. I. ce țin de structura societății sunt fundamentale și exprimă diverse raporturi sociale de producție, iar cele ce țin de suprastructura societății sunt derivate și exprimă atribuții social-culturale. Etnologia studiază i. culturale care derivă din cutume și tradiții și le transgresează, le actualizează și remodelează. În comunitatea etnică, i. exprimă consensul social al unui comportament cultural. De aici derivă și greutatea de a transplanta o i. dintr-o societate într-alta, din contextul unui mod de viață într-altul. Transplantul implică o mutație în structura i. inițiale, adică o reconsiderare globală, deci o nouă i. În ansamblul lor, i. culturale ce țin de suprastructura societății sunt dependente de i. economice ce țin de structura societății, pentru că fac parte din același sistem global de activități. I. culturale definesc, caracterizează și exprimă suprastructura unei societăți. Pentru etnologia americană, i. este o activitate socială organizată de o „personalitate culturală” (individuală, sau colectivă) în vederea unei mai bune desfășurări a vieții spirituale și a integrării acesteia în dinamica societății. Personalitatea culturală devine în aceste condiții „cauza și efectul oricărei instituționalizări” (R. Linton). În abordarea i. culturale, etnologia română actuală pornește de la i. de structură economică pentru a se opri la cele culturale ce exprimă, suprastructura (știința, filo-sofia, religia, arta). În această interpretare, i. culturale sunt considerate categorii social-istorice, care se nasc, se dezvoltă și dispar în condiții concrete și ireversibile de viață istorică. De aceea ele sunt indicatorii parțiali ai modului de viață și parametrii globali ai structurii civilizației și culturii unui popor, ai specificului etnic sau național. V. civilizație, cultură, elno civilizație, etnocultură, meci de viață, personalitate culturală.

INTERDISCIPLINĂ – 1. disciplină științifică liminară, de contact

și interferență între două științe fundamentale. În această primă ipostază este considerată uneori creație hibridă, care nu posedă încă un obiect propriu de cercetare, probleme particulare și metode adecvate. În acest caz i. rămâne tributară științelor fundamentale care își întrepătrund parțial obiectul, pentru că adoptă o parte din problematica, metodologia și tehnica acestora; 2. știință constituită, cu un obiect propriu, o problematică particulară și o metodologie adecvată, care s-a desprins de științele fundamentale intrate în impact. I. devine astfel o creație științifică nouă, în care sistematizarea cunoștințelor don

(i. războinică), de perspicacitate (1. În funcțiuni de conducere comunitară) etc. în planul existenței individuale, 1. ciclice care se referă la etapele vieții folosesc rituri și ceremonii special gradate, în care intră izolarea, secretul, probele fizice și morale, mutilările, schimbările de nume și de situație pentru a integra astfel treptat pe cel inițiat într-o nouă unitate social-culturală diferențiată și a-i atribui prin aceasta un nou statut etico-juridic de ordin comunitar. I. neciclică se efectuează o singură dată în viață și privește anumite practici sau profesii considerate sacre: magia, șamanismul, profeția, preoția etc. în ritologia străveche a poporului român un loc semnificativ a ocupat inițierea în magia albă, a solomonarilor și aducătorilor de vremuri (vânt, furtună, ploaie, grindină), sau în magia neagră, a li-cantropilor (oameni lupi sau vârcolaci), vrăjitorilor, vampirilor etc. Cercetările de teren au dovedit că la popoarele „retardate” riturile de inițiere au fost mai dezvoltate la bărbați decât la femei. 2. Cunoașterea unei științe sau arte în ansamblul ei printr-o prezentare schematică și accesibilă (ex. I. în etnologie).

INSTITUȚIE – 1. În sens general, ansamblu de reglementări juridice care urmăresc desfășurarea unei activități sociale, economice, politice, culturale, fixează tradiții comunitare și creează drepturi și datorii, noi categorii de relații de viață; 2, în sens economic, fiecare formă de activitate social-istorică ce exprimă pe diferite trepte de viață, raporturi de producție și reflexele acestora; 3. În sens juridic, I. se referă la instituirea, întemeierea, organizarea, reglementarea tuturor categoriilor de relații sociale. I. juridică codifică structura

morfologică și funcțională a unui sistem de activități sociale. Conform „științei dreptului” toate i. sunt juridice, pentru că toate se bazează pe controlul social exercitat la toate nivelurile și în toate sectoarele de activitate, sau reglementează un control de grup al unităților sociale restrân-se la o activitate precisă pentru perioade determinate. I. juridice nu sunt fixe, ci în permanentă schimbare, unele derivă din altele și se sprijină reciproc între ele. Acest caracter al i. reflectă regimul juridic al orânduirii sociale și al societății care o promovează. Teza juridicizării tuturor i. sociale a fost amendată de sociologi, economiști și etnologi; 4. În sens sociologic, conceptul de i. se referă, la modelul de comportament social care prin integrarea în viața unei comunități exercită un control permanent normativ sau de opinie (Th. Znaniecki). Conform acestei accepții societatea este o configurație globală și dinamică de i. sociale, care reflectă un anumit mod de viață în plină evoluție (M. Herscovits); 5. În sens etnologic, formă de reglementări etnojuridice a unor activități culturale. Pot fi: i. primare, când se reglează adaptarea la mediul cial. Cercetările etnologice au stabilit trei forme de 1.1: „I. uman – grupare de oameni care trăiește retrasă într-un teritoriu ferit de accesul din afară, determinată genetic, printr-un minimum demografic (circa 500 locuitori), supus în general dezechilibrului și dispariției lente. Termenul a fost creat de suedezul S. Wahlund (1928). I. uman prezintă caractere antropologice, sociale, psihice, de cultură și civilizație care nu trec dincolo de aria lui de viață. De aceea constituie pentru oamenii de știință cazul ideal de cercetări antropometrice, sociometrice, psihometrice etc. Ca grupare restrânsă se caracterizează prin condiții modeste de viață. Acest fel de i. este incapabil de a migra și, în consecință, de a-și schimba forma de viață și de muncă. Studiul i. uman urmărește să stabilească diferențele biologice dintre „primitivii actuali” și „primitivii din trecut”. Aceasta este situația unor populații descoperite în vremea noastră în Mato Grosso, în Amazonia, în Polinezia, Australia etc. Pe măsură ce cultura și civilizația se răspândește pe glob, i. uman se descompune, integrându-se în societatea contemporană. Foarte puține au fost transformate în „rezervații umane” (pieile roșii în S.U.A., populația amu în Japonia, boșimani și hotentoții în Africa de sud-vest etc.)

pentru conservarea formelor lor de viață depășite. 1. uman se; caracterizează prin – conștiința de mică, prin plasticitatea fenotipului, prin microevoluție, consanguinitate, dimorfism sexual, tip de longevitate și adaptabilitate la mediu etc; 2. i. etnic → micro-comunitate restrânsă, datorită unor condiții speciale de viață internă, pe teritoriul ei de formație sau de viață externă, aflându-se enclavată în corpul unei macro-comunități etnice alogene. I. etnic păstrează în perimetrul lui. aspecte de viață socială arhaică: limba dialectală, o anumită dimensiune a consangvinității, a tradițiilor istorice etc. Acesta posedă un caracter minor în raport cu comunitățile etnice din care derivă și de care se leagă organic. Studiind i. etnic, etnologii stabilesc unele aspecte genuine incipiente ale etnogenezei comunităților lor de bază, adică substratul istoric al acestei comunități în evoluție, pentru a ajunge la stratul etnic contemporan ceri cetății. Investigațiile etnografice efectuate asupra unor i. etnice redau vechimea, răspândirea, persistența și compoziția lor. I. etnic se caracterizează (pe lângă trăsăturilei. uman) și prin compoziție etnică și trăsături temperamentale și caracterologice deosebite, prin forma de comportament, prin endocreație (creația în spate de neam); 3. i. cultural – unitate culturală care posedă „limite naturale ale coordonării și corelațiilor” în raport cu complexul etnocultural din care face parte integrantă (B, Malinowski). În fond, el se referă mai mult la activitățile codificate (instituțiile) ale grupurilor se realizează într-o formă deosebită și la un nivel teoretic și aplicativ înedit. În această fază de culminație științifică, 1, se prezintă ca o componentă a unui nou sistem de științe, sistemul interdisciplinelor, care redu-plică și amplifică conținutul și viziunea de ansamblu a sistemului științelor fundamentale. Între cele două sisteme (cel al științelor fundamentale și cel al științelor inter-disciplinare) se stabilesc paralele, influențe, schimburi osmotice care nu sunt rezolvate decât prin abordarea lor dialectică. Abia în contextul cercetării lor complexe de tip interdisciplinar se relevă întreaga capacitate de creație științifică a 1. În investigația contemporană. Fiecare știință fundamentală are deci în orbita ei mai multe i. care alcătuiesc astfel sistemul ei științific. Fiecare i. devine o știință

fundamentală, care la nadul ei dă naștere altor!

ISOETNIE – reprezentare grafică pe o cartogramă a prezenței și frecvenței unor structuri echivalente ale elementelor de civilizație și cultură tradițională proprii comunității etnice, cu semnificație sau pondere comună. Ca tehnică de reprezentare grafică, i. este similară, isoglozelor, isofonelor, isotonelor, isoaixelor, isomorfelor, isosintagmelor etc. I. delimitează cartogramatic rezultatele abstractizărilor și generalizărilor impuse de formularea prin scheme, tipuri și modele. Aceste modalități grafice urmăresc să redea ariile de civilizație și cultură tradițională, care caracterizează viața unui popor. I. este echivalentă într-un anumit sens cu reprezentarea grafică a isogramei etnologice, care se referă în mod concret la aria unei anumite comunități de limbă, civilizație și cultură. I. stratifică micro-istoria în cadrul structurilor teritoriale circumscrise național. V. arie de civilizație, arie de cultură cartogramă, etnic, stratificare.

ISOGRAMĂ ETNOLOGICĂ – sinteză cartogramatică a unor analize isocinice, în care se delimitează structura schematică, tipologică sau modelatoare a civilizației și culturii tradiționale a unei comunități etnice privite într-o secvență micro- sau macro-istorică.

ISTORIOGRAFIA CULTURII [

ramură a istoriografiei generale, care se ocupă cu studiul sistemelor de creație culturală în succesiunea lor istorică și aportul lor la cunoașterea teoretică a creației diferențiale a unui popor. Conform i. e, cultura diseminată pe glob este progresivă, în elaborările ei succesive, deoarece reflectă caracterele esențiale ale stadiilor și etapelor istorice de dezvoltare ale cunoașterii umane (V. Enciclopedia istoriografiei românești, coord. Șt. Ștefănescu, 1978)

IZOLAT – grup uman restrâns, separat de alte grupuri umane, prin bariere naturale sau artifi-JENSENISM – doctrină neora-sistă enunțată în secolul al XX-lea de psihologul american Arthur R. Jensen, în lucrarea Holt) much can we Boost. I Quand Scholastic Achievnunt (1969), conform căreia unele rase sunt incapabile intelectual să facă față existenței. Incapacitatea lor ar fi determinată genetic, de structura și plusul sau minusul de gene pe care acestea le posedă. Doctrină discreditată de știința actuală. A nu se confunda cu conceptul de

jansenism, doctrină a liberului arbitru și a predestinării, profesată în secolul al XVII-lea de teologul olandez Cornelius zis Jansen, în lucrarea Augustinus (1640). Jansenismul preconizează că libertatea umană este limitată de grația divină și că omul nu poate crea cultural decât ceea ce-i este îngăduit de divinitate. V. rasism.

JURIMETRIE

dică.

V. sociologie jurului social restrâns astfel denumit. De aceea în esența lui se diferențiază de complexul cultural din care face parte printr-un nivel cultural din care nu poate ieși decât cu greu și în anume condiții. În ultima accepție, i. cultural este o formulă de nivel spiritual a unei culturi locale care se mentia ca atare datorită mai mult condițiilor socio-psiice, tradițiilor istorice. El se caracterizează pe lângă coHipoziție etnică de grup sau subgrup și prin concepție și viziune culturală particulară, printr-o structură lingvistică dialectală, confesională și profesională (puțin diferențiate), prin inventivitate și creativitate spirituală. Studiul acestor trei categorii de i. Ține de etnologia regională. Decupajul lor științific se poate face și din perspectiva antropologiei sociale* și a antropologiei culturale*, a sociologiei culturii și istoriei culturii.

blicwl restrâns și ermetic, organizat în cercuri închise, permanent inițiat în acest sens de artiști k, car ei impun gusturile lor dubioase. Arta, artistul și publicai k> au fost studiate de sociologi, psihologi, psihanaliști, etnologi și esteticieni, ca fenomene ale patologiei artei contemporane, indiferent de stadiul de dezvoltare și nivelul de creație a formelor de artă cunoscute.

KRAAL – 1. așezare temporară a crescătorilor de animale cornute (îndeosebi în Africa australă), în k., colibele crescătorilor sunt dispuse în cerc, în jurul oborului în care animalele stau adăpostite împotriva sălbăticiunilor. K. reprezintă totodată un habitat strategic și economic; 2. termen de comparație pentru așezările temporare dispuse în cerc, legate de creșterea animalelor domestice.

K

KATENOTEISM – termen (creat de Max Müller) care definește teoria hindusă, după care fiecare zeu luat în parte este atotputernic în

activitatea lui.

KITSCH – termen care exprimă: 1. contrafacerile de ordin tematic și stilistic referitoare la crearea unor forme de artă hibridă, cum ar fi: arta-surogat, pseudo-arta sau arta de prost gust. Artă **k.** este produsul unei activități extraestetice, generate de motive și stimuli diferiți: fiziologici, psihologici, etici, lu-dici, comerciali etc. K. se remarcă în egală măsură în arta cultă și în arta populară. Unele aspecte de **k.** apar pregnant și în produsele artisanale contemporane. Aria **k.** promovează extravagantul vulgar, insignifiantul, gregarul, patologicul, melodramaticul, pornografia. De aceea este adesea inadaptabilă și protestatară, artificioasă și lipsită de valoare artistică. Ea reprezintă expresia estetică a unei crize de idei și sentimente. În general convine așa-numitei arte de consuni în societatea contemporană hiperindustrializată; 2, creatorul de artă care cu orice chip se vrea revoluționar fără să fie și se crede geniu neînțeleș al epocii lui, care sfidează și calcă în picioare orice răspundere profesională, care impune uneori cu forța gusturile infatuante sau alterate, amatorismul și sterilitatea. De aceea artistul **k.** se ferește de asemănarea cu artistul obișnuit, de a cărui imagine clasică se desprinde ostentativ. Artistul **k.** se comportă ca un erou improvizat al declasării, care urmărește să producă asupra publicului aceeași stupefacție pe care o produce opera lui, să exercite o teroare artistică; 3. puM

MACROETNOLOGIE – termen (decalchiat după macrosociologie) care desemnează studiul etnologic (volumetric și statistico-matematic) al macrounităților sociale de tipul satului, târgului, orașului, cetății, metropolei, zonei, regiunii, țării, poporului, națiunii, continentului, ca entități creatoare, consumatoare și de difuziune a civilizației și culturii și ca modalități de promovare a specificității acestora. M. include implicit și studiul micro etnologic al componentelor prinse în cercetare. V. micro etnologie.

MÂNA – termen (popularizat de R.R. Marett și M. Mauss) care semnifică la melanezieni și polinezieni, o „virtute” sau o „forță”, presupusă a se afla în lucruri, plante și animale. M. a fost considerată și o forță caracteristică a personalității unor oameni superiori. Și în prima accepție și în a doua, **m.** putea fi folosită de om în scopuri

benefice sau malefice. În etnologia religiei, în a fost concepută ca o idee. preanimistă, pentru că desemna o putere impersonală însă supranaturală, instinctivă și indefinită, caracteristică sacrului*, în prezent studiul în este integrat studiului sacrului. Au consacrat studii m.: R.R. Marett (The conception of mana, 1908; The Tabu-mana formula as a minimum definiți on of Religion, 1909), P. Saintyves (La force tnagique du mima, 1914), A.M. Hocart (Mana, în „Man”, XIV, 1914), J. Rohr (Das Wesen des Mana, în „Anthropos”, XIV-XV, 1919 – 1920), Fr. R. Lehmann (Mana, der Begriff des musserordentlich Wirkungsvollen* bei sudseevol-hern, 1922), Gh. Pavelessu (Mana în folclorul românesc, 1944). V. sacru.

m

L

LAGGRAFIE – 1. (în sens restrâns) studiul concret al relictelor etnografice* și reminiscențelor folclorice* și de artă ce țin de civilizația și cultura greacă antică, ca supraviețuiri în creația populară contemporană; 2. (în sens general, echivalent folcloristicii istorice) studiul tematic și metodologic al antichităților etnice ale fiecărui popor.

LEVIRAT – practică juridică cutumiară, relativă la reglementarea regimului familial, la unele popoare antice, conform căreia văduva se putea căsători cu fratele soțului ei sau cu altă rudă apropiată pentru a perpetua astfel legătura de familie și transmiterea bunurilor economice. L. prezintă mai multe forme caracteristice, pentru perioade diferite, dintre care menționăm: 1. anticipator – privilegiul acordat de soț fratelui mai mic să aibă relații sexuale limitate cu soția lui, astfel încât fratele mai mic să se poată căsători cu văduva fratelui mai mare, în eventualitatea decesului acestuia; 1. junior – privilegiul tânărului frate de a moșteni pe văduva fratelui în vârstă, decedat. L. îi corespunde o practică juridică cutumiară similară, relativă la reglementarea regimului soției, denumită surorat. L. și suroratul sunt studiate de etnologia juridică.

lor); – lampado. nantia (prezicere după flacăra unei lămpi agitate în vânt); – lecanoman-cia (prezicere prin interpretarea imaginii tulburi și a sunetului urmă obiect în cădere într-un vas cu apă); –

mărgărita mantia (interpretarea poziției perlelor când izbesc o suprafață plană); – miomancia (prezicere după observarea mersului șoarecilor și șobolanilor); – necromancia (prezicere formulată prin comunicarea cu strigoii celor decedați); – nefelomancid (prezicere din observarea generală a cerului); – oniroinancia (prezicere prin interpretarea visurilor sau stărilor de frenezie, beție); – onichomancia (prezicere după unghiile degetelor numii); – otnito. năncia (prezicere după zborul păsărilor); – piromanii» (prezicere după observarea arderii unui foc); – scapuloman-da (prezicere după crăpăturile unei seapule de animal sacrificat, expuse la foc); – theoman-da (oracolele de inspirație divină provocate prin inhalarea de fumigații naturale sau artificiale); – xilotnanda (prezicere după forma și poziția așchiilor din tăiere sau a unei rămurici căzute pe pământ). V. magie.

MAȘINĂ v. unealta.

MATRIARHAT – sistem de organizare socială în comuna primitivă, care anticipează patriarhatul. După J.J. Bachofen (1861), femeia, mamă deține puterea familială, socială și politică. Caracteristică acestui sistem de organizare sunt: ginta matriarhală, superioară cetii primitive; munca domestică pentru producerea hranei familiei; regimul de dependență matrilineară. M. dispare treptat, odată cu apariția și dezvoltarea patriarhatului. Cercetările de etnologie din secolul al XX-lea au descoperit, în unele zone arhaice ale globului, diferite forme de filiațiune matrilineară și aspecte variate de viață comunitară matridemică. În literatura etnologică m. este analog giuacrației. V. domă, patriarhat.

MEDIU AMBIANT – 1. cadrul natural al omului, adică mediul primar geografic și biologic, care îi influențează în general viața. Caracterele regiunii locuite de un grup, comunitate etnică, națiune, afectează direct civilizația și cultura. Conceptul de cadru natural nu trebuie confundat cu mediul fizic promovat de conceptia determinist-geografică (envirannement determinism) a lui Le Play, Ratzel și alții, criticată de unii etnologi și de clasicii marxismului. După concepția lui Pr, Boas „mediul fizic exercită un efect permisiv sau limitativ”, adică joacă „un rol secundar și pasiv” în creația civilizației și culturii. Mediul fizic se referă la localizarea geografică, la capacitatea

de habitație, la condiționarea unei civilizații sau culturi de către potențialul lui agro-pastoral; 2. ca-MANTICĂ (MANCIE) – tehnică magico-mitologică și magico-religioasă folosită de prezicători sau sacerdoți. În greaca antică mainonia însemna frenezie sau furie a practicantului, provocate într-un act de credință, într-un rit. M. constă în: 1. cunoașterea prin revelație a unor circumstanțe de viață; 2. interpretarea diferitelor semne (ce apar în stare de veghe, în stare onirică sau în stare de extaz ritual) ca elemente ale unei evidențe divine; 3. prezicerea viitorului, în credința grecilor antici orice făptură posedă calități mantice, inclusiv animalele și plantele. Fiecare comunitate etnică folosea în trecut tehnici mantice ce-i erau proprii. Unele din cele mai străvechi tehnici mantice erau: aero-triancia (prezicerea viitorului prin condițiile apei agitate și a valurilor produse la suprafața ei);

— Afectroiomancia (prezicerea după ciugulirea de un cocoș, a-șezat într-un cerc magic, a unor boabe ce închipuie un anumit cod simbolic); – aleuromancia (prezicerea printr-un mesaj cifrat pus într-o pastă făinoasă și interpretat de cel ce îl găsește);

— Alfitomahcia (stabilirea juridică a vinei sau inocenței celui acuzat prin ingurgitarea unor substanțe indigeste);, – aninio-tnancia (prezicerea prin analiza căței noului născut); – antropomancia (prezicerea rezultată din interpretareastării măruntaielor unui copil virgin – băiat sau fată – anume sacrificat); apantotnancia (prezicerea după primul obiect care provoacă la tehnicianul mantie o viziune divină); – astragalomanția (prezicerea după folosirea astragalului ca zar); – astromancia (prezicerea după poziția, forma, culoarea și intensitatea luminii unei stele – presupuse a fi participat la nașterea solicitatorului); – belomancia (prezicerea prin folosirea săgeții în tragere neochită); – botanomancia (prezicere după plantele aduse de furtună în curtea, cuiva, după poziția, culoarea și mirosul lor); – cartomancia (prezicere cu ajutorul cărților de joc); – ceromancia (prezicere cu ajutorul picăturilor de ceară topită pe podea);

— Cha-omancia (prezicere după observarea și interpretarea formei, culorii și dinamicii norilor);

— Chironiancia (prezicere după semnele din palmă); –

deromancia (prezicere după combinarea pietricelilor aruncate pe o suprafață netedă); – critomancia (prezicere după resturile vegetale și animale căzute pe jos lângă altare); – dafneotnancia (prezicere după pocniturile unei ramuri de laur puse pe foc); – haruspiciul (prezicere prin interpretarea stării măruntaielor unor animale anume sacrificate); – hepatomancia (prezicere prin studierea ficatului animalelor anume sacrificate; – hippomancia (prezicere. după mersul cailor); ricJMoniaftcia (prezicere după măruntaiele peștitantă a vinci gândiri logice polivalente, a unor habitudini ale inteligenței și a ansamblului de superstiții, credințe și dispoziții etice. M. a fost studiată inițial de psihologi, sociologi, filosofi ai culturii, logicieni, istorici, care au susținut că aceasta se manifestă în trei forme generale, cu variantele lor tipice: m. primitivă, m. populari și m. științifică. După majoritatea cercetătorilor, în primitivă se bazează pe categoriile gândirii arhaice ce reflectă modul de viață materială și spirituală a popoarelor. M. primitivă operează cu intuiții colective, cu imagini vin colorate, picturale, integrate mistic într-o „logică concretă”. L. Levy-Bruhi a abordat ni. primitivă (La menâalite primitive, 1922; l’âme primitive, 1927; Le surnahirel et la nature dans la men-lalile primitive, 1931), susținând că aceasta este o m. prelogică și totodată o m. mistică, pentru că o caracterizează două legi proprii: „legea participării” și „legea cauzalității mistice”. L. Levy-Bruhl a fost combătut și reconsiderat de succesorii lui: A.P. Clare (Primitive Menta Hly, 1923), R. Thumwald (Psychologie des primitiven Menschen, 1922) și alții. Din perspectiva etnologiei cu studiul fii. primitive s-au ocupat C. Lévi-Strauss fănihfapologie structurale, 1958), care susține că gândirea arhaică nu e mistică, ci mitică și deci și în primitivă corespunzătoare este mitică. La rândul mi Jean Cazeneuve (La mentalită ar & hai-que, 1961) susține că ni. primitivă este „o structură fundamentală a spiritului uman”, care submerge gândirii științifice contemporane. M. populară este o treaptă intermediară între m. primitivă și tu. științifică, care prezintă trăsături distincte și note dominante proprii. M. populară posedă o structură intelectual-afectivă ce operează cu reprezentări colective determinate etilic, cu o cugetare, concretă, de asemeni viu colorată. La baza m. populare se află o logică

polivalentă! îi bună parte desacralizată, totuși cu vădite note de specificitate culturală. Etnologii marxiști au studiat ni. populară sub " \tara ei dialectică, polivalentă și operativă în viața socială a. O munităților etnice, cu referințe i-peciale la viața propriilor! or popoare.

MESAJ CULTURAL – idee et-no-socială sau etico-politică pe care o operă o comunică. Opera populară preia prin tradiție un înc. pe care îl valorifică în contemporaneitate și îl transmite generațiilor viitoare ca pe un bun spiritual. Dialectica m.c. reflectă în acest caz dialectica celor două aspecte fundamentale ale dinamismului creației populare: tradiția și inovația. Indisolubil legat de semnificația operei, m.c. este supus perisabilității, ca orice elaborat cultural-is-toric. De aceea, unele creații, populare sau căite, pe măsură d-rul artificial al omului sau mediul secundar, civilizația și cultura care reflectă viața lui materială și spirituală. Acesta e mediul „omului făcut”, sau cel de-al doilea m.a. (secondary environment). În acest înțeles trebuie luat și termenul ecologie culturală* (ca formă a ecologiei umane, a ecologiei sociale); 3. sfera fenomenologică ce înconjoară spațial și temporal un individ, un grup social sau o comunitate etnică, în acest caz, m.a. este un sistem de activități spațial-temporale în contextul cărora omul se încadrează și trăiește întreaga lui viață, o zonă limită între om ca ființă producătoare și creatoare de obiecte artificiale și realitatea socială concretă. Din punctul de vedere al structurii lui psiho-spațiale m.a. prezintă două forme: un în.a. apropiat, numit și mediul perspectivă, în care omul se naște, crește și produce sau creează și moare. Acesta este mediul instrumental, în care omul se înserează cu praxologia lui; un în.a. Îndepărtat, numit și mediul intelectual pe care omul îl presimte în afaa mediului lui apropiat și spre care se deplasează în activitatea lui. Acesta este mediul prospectiv, i-dealizat. Etnologii au încercat să alcătuiască un inventar al m.a. pornind de la înregistrarea zonelor favorabile vieții la studiul întregului habitat uman, pentru a stabili modele de m.a. pe care să le consemneze pe hărți, după situația și frecvența lor. În acest inventar s-a ajuns la determinarea unor oecumene* și la concepția difuzării din aceste oecumene a elementelor, aspectelor și formelor de civilizație și cultură, în timp și spațiu, până la cuprinderea întregului glob terestru. În această ultimă interpretare,

privi în.a. se înțelege un mediu complex geografic, social și cultural totodată. Termeni echivalenți: „environnement”, „milieu”, „natürlich Mivmelt” etc.

MEGALIT – monument primitiv format din pietre mari, neșlefuite, amenajate sumar într-un ansamblu simetric sau asimetric. Cel mai simplu **m.** este menhirul, un bloc de piatră implantată vertical în sol. Prin asamblarea mai multor men-hir-uri – în linie dreaptă s-au obținut aliniamente; în linie circulară s-au obținut cromlehuri; în alei acoperite s-au obținut dol-menuri. Toate aceste forme de **m.** sunt produse ale religiozității populațiilor neolitice sau calcolitice, proprii mileniului III și II î.e.n. Menhirurile și dolma-n-urile sunt monumente funerare; aliniamentele sunt căi triumfale ale căpeteniilor de triburi (N. Densușianu prezintă Cheile Bâcului, ca un exampeoș al pelasgilor), iar cromlehurile ca incinte sacre (C. Daicoviciu prezintă incinta sacră de pe Grădiștea Muncelului ca un cromleh).

MENTALITATE – structură intelectual-afectivă, proprie unui individ sau colectivități, rezulimite la cunoașterea fenomenelor neobișnuite, contradictorii și în aparență paradoxale. V. epistemologie etnologică.

METANASTAZĂ – concept (creat de Jovan Cvijie) care semnifică deplasarea internă, într-o țară, regiune, zonă, a populației, din motive diferite: sociale, economice, politice, culturale. M. este o formă de admigralie într-un spațiu geografic restrâns sau într-un cerc socio-cultural limitat. Cea mai tipică formă de mișcare metanastazică este aceea pendulatorie de pe un versant pe altul al unor munți, de pe un mai pe altul al unor ape. M. este mișcarea bufonilor (oltenilor) în secolele XVII-XVIII în Banat, de asemenea mișcarea unor sibieni și bârsani din Transilvania în Țara Românească și Moldova, în aceleași secole. O formă particulară de **m.** este și transhumanta redusă. V. migrație

METODA ANALIZEI COMPONENTIALE – metodă de investigație etnologică preluată din lingvistică, ce analizează componentele taxonomiei populare, vocabularul și diferitele moduri de exprimare comunitară referitoare la bunurile și valorile de civilizație și cultură tradițională, ca și încercările de identificare a contrastelor, plasticității

și dimensiunilor etiolingvistice ale limbajului conceptual popular, pentru a surprinde și reda Specificitatea creației populare.

METODA ANALIZEI DISCRIMINATORII – metodă folosită în etnologie și antropologie în clasificarea materialelor de teren, care se bazează pe sesizarea și discriminarea caracteristicilor esențiale față de cele neesențiale, în etnologie, **m.a.d.** urmărește să stabilească, prin măsurătorile morfologice, determinările stilistice și raționamentele prin analogie, apartenența unui feliei etnografic* sau a unei reminiscențe folclorice* și de artă populară la o anumită etnocivilizație sau etnocultură, vârsta și ponderea relevantă de fiecare în contextul din care face parte. În antropologie, **m.a.d.** urmărește, pe baza măsurătorilor osteologice ale unei fosile, stabilirea apartenenței la clasa antropoidelor, precizarea vârstei și sexului. Se poate astfel enunța puterea discriminatorie a trăsăturilor luate în considerație pentru încadrarea tipologică a fosilei studiate în grupa de viețuitoare căreia probabil i-a aparținut. **M.a.d.** este \va caz aparte al regresiei multiple, adică al tendinței firești de reducere a unei forme evoluate la formele presupuse rudimentare, a efectului general la cauzele speciale care l-au generat, a întoarcerii de la consecințe la principiile evoluției, în alți termeni, a controlului evoluției prin presupusa involuție a lucrurilor.

METODA ANALOGIEI – Jmetodă de cercetare care se bazează pe analogie* sau pe raționamentul ce înaintează în timp, devin purtătoare de noi mesaje, permanent adecvate scopurilor psihosociale și etico-politice ale vremii. Aceste mutații funcționale asigură perenitatea operei de artă. Privi în e, creația populară își depășește funcția estetică sau instructiv-educativă momentană pentru a deveni un obiect cultural permanent și un stimulent continuu de creație.

MESERII POPULARE – forme de muncă specializată pe ramuri de activitate productivă, în prima lor fază istorică, **m.p.** sunt îndeletniciri cu caracter vremelnic, restrânse și condiționate de nevoile presante ale comunității sociale. În faza a doua, acestea încep să se desprindă de ocupațiile de bază, să devină activități independente, să capete stabilitate și rentabilitate. Procesul se desăvârșește mai ales în feudalism. Odată cu dezvoltarea industriei

moderne meseriile se perfecționează treptat, cu toate că ponderea lor în ansamblul producției de bunuri materiale scade. M.p. utilizează până în secolul al XIX-lea o tehnică în care întregul proces de muncă este manual și se bazează pe o diviziune redusă a muncii. Numărul și felul uneltelor de muncă, al meseriașilor, constituie indicii obiective în determinarea gradului de activitate materială și a specificului unui popor. Poporul român și-a creat pentru fiecare meserie populară unelte corespunzătoare, impresionate prin ingeniozitatea și varietatea lor tehnică, înregistrate în categoria micilor invenții sau inovații tehnice.

METAETNOLOGIE – I. etnologie teoretică, abstractă, pentru care etnologia generală se prezintă ca un caz particular de ordin epistemologic; 2. modificare a structurii etnologiei generale în sensul reducerii ei la absurd, prin proclamarea ei ca superștiință a entităților etnice; 3. studiul cunoașterii numenale (a esențelor) etnice în opoziție cu cunoașterea fenomenală a civilizației și culturii populare; 4. ramură a etnologiei care întreprinde investigații teoretice și aplicative asupra propriului ei domeniu și a mijloacelor de cercetare științifică. M. studiază critic conceptele, ipotezele, teoriile, metodele și procedeele de investigație, ca și rezultatele etnologiei însăși. Etnologia devine astfel propriul ei obiect de studiu, iar cunoștințele etnologice propriile ei obiecte de reflectare și explicitare științifică, în fond, m. urmărește nu atât forma, cât conținutul cunoașterii etnologice, corectitudinea logică și veridicitatea referințelor etnologice. Ea trece inevitabil de la investigarea cunoașterii subiectiv-teoretice la cunoașterea obiectiv-abstractă, de la cunoașterea fenomenală a lucrurilor la cunoașterea esențelor, de la cunoașterea fenomenelor obișnuite la mod propriu de investigație demografică în cadrul anchetei etnografice” (Françoise și Michel Izard, 1969). Dintre obiectivele de cercetare ale m.e. -d. mai importante sunt: studiul repartiției populației pe sexe; al raportului de masculinitate (sex ratio) și valorile acestui raport pe clase de vârstă; studiul procentelor de fecunditate, natalitate, reproducere și mortalitate; „logaritmul vieții medii” etc. M.e. – d. folosește ancheta prin fișe familiale și ancheta genealogică. Ea recurge și la procedeele mecanografice de calcul și grafice de reprezentare.

METODA FUNCȚIONALISTĂ – metodă de cercetare în etnologie care urmărește să stabilească în ce constă funcțiunea unui simplex (element, culturm, aspect, fapt) sau complex (configurație particulară, context sistematic de elemente, aspecte globale) de civilizație sau cultură etnică în cadrul corpului social din care fac parte integrantă. B. Malinoviskr a atribuit o importanță excepțională ra.f. și funcționalismului în etnologie (în lucrarea Argonautes du Pacifique Occidental, 1922), drept pentru care a fost considerat fondatorul și practicianul ei cel mai autorizat. Criticile aduse m.î. au venit din partea etnologilor care foloseau cu precădere metoda structuralistă și a etnologilor marxiști, care aplică metoda dialectică* „ca o autentică și organică unitate a analizei structural-fuiicționale (adică a cercetării interdependențelor în cadrul unei totalități)”. V. funcțiune, funcționalisni, structură, structuralism.

METODA OBSERVAȚIEI – metodă de cunoaștere prin observare directă a unui fenomen, fe. pt, element, lucru, proces de către un cercetător, – metodă de cunoaștere indirectă, prin terțe persoane angajate în observație. M.O. prezintă două forme: una comună, liberă neprovocată, accidentală, experiențială, pe care omul o practică spontan în orice împrejurare a vieții lui, și alta sistematică, științifică, provocată, constrânsă, programată și experimentală, pe care o practică intenționat oamenii de știință în cercetările lor. Forma programată am.o. prezintă două procedee particulare: programarea observației libere în natură pentru cunoașterea esențială a unui fenomen sau fapt, element sau obiect de civilizație sau cultură nederijate de observator și programarea observației dirijate sau a experimentului etnologic. Această a doua formă a căpătat uneori denumirea de observație participantă. În esența ei, observația participantă angajează pe cercetătorul științific în procesul observației, făcându-l să contemple activ sau să impulsioneze desfășurarea lucrurilor. Ideea observației participante a enunțat-o Bronisław Malinowski.

12*

prin analogie, M.a. pornește de la observarea raporturilor concrete, de la similitudinile observate ale unui fenomen, fapt, obiect la cele neobservate însă presupuse ca existente; de la cunoașterea unui

fenomen, fapt sau obiect pe baza asemănărilor acestora cu alte categorii de date deja cunoscute. Dar m.a. pornește și de la raționamentul prin analogie, de la observarea raporturilor concrete la explicarea teoretică a acestor raporturi, de la determinarea unui concept prin cunoașterea notelor lui constitutive la determinarea altui concept din aceeași categorie logică. În etnologie m.a. cercetează corelația structurală între două grupe de fenomene, fapte sau obiecte, ori între două sisteme de raporturi (rezultate din natura și din dezvoltarea civilizației și culturii). Subsecvente sau colaterale m.a. sunt: cercetarea paralelismelor etnografice, folclorice, de artă populară, cercetarea culturilor ciclice și chiar unele aspecte ale palingeneziei culturii.

METODA DIALECTIC – ímetodă generală de cunoaștere consecvent-științifică, corespunzătoare, nivelului superior de dezvoltare a științei moderne. Esența dialecticii stă, după V.I. Lemn, în principiul unității și luptei contrariilor. Ca metodă generală de cunoaștere consecvent științifică, m. d, este comună tuturor științelor speciale între care se include și etnologia.

Cunoașterea dialectica a fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură se realizează cu ajutorul investigației interacțiunii și interdependenței fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură, a devenirii și trecerii de la o categorie de forme la alta, a rezolvării contradicțiilor inerente și deosebirilor structural-funcționale. Folosirea m.d. În etnologie duce la înțelegerea conștiinței etnice ca variantă concretă a conștiinței sociale, la modificarea inevitabilă a viziunii de ansamblu asupra metodologiei clasice în studiul problemelor civilizației și culturii. M.d. a lărgit cunoașterea, înțelegerea și interpretarea etnologică a esenței, componentelor și condițiilor de dezvoltare a fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură etnică în integralitatea lor, a schimbărilor lor întâmplătoare sau necesare, cantitativ-calitative, a specificității lor formale, a tipologiei lor euristice. Dar cum această metodă de cunoaștere este concomitent și o metodă de valorificare a cunoașterii, de transformare a cunoașterii în factor instructiv-educativ de dezvoltare a societății, folosind-o, etnologia din știință interpretativă, devine și o știință

militantă.

METODA ETNO-DEMOGRA-FĂCĂ – termen ce denumește metoda de cercetare care nu separă grupele de populație de mediul lor socio-cultural, ci le privește din perspectivă integratoare; metodă care este „un cuprindă cunoașterea reală, exhaustivă a fenomenelor și faptelor de clasificat). **M.t.** urmărește subordonarea caracterelor particulare celor universale, a caracterelor nesemnificative celor semnificative, a caracterelor parțiale celor ale summum-ului unei specii, a caracterelor speciei celor ale genului. Unii oameni de știință au atribuit în **t.** un rol dominant printre celelalte metode, socotind că scopul oricărei etnologii este să stabilească clasificări seriale de scheme medii sau de structuri formale ale realității concrete luate în considerație. Deoarece aceste clasificări au constituit esența oricărei cercetări formale, unii etnologi i-au atribuit și caracterul de metodă gnoseologică. **V. tipologie etnologică.**

MICROETNOLOGIE – termen (decalchiat după cel de microistorie, microsociologie) utilizat pentru a exprima studiul volumetric și statistico-inateinatic al microunităților sociale de tipul familiei, spiței de neam, al grupelor profesionale, coteriei, atelierului de muncă etc, privite ca entități producătoare și consumatoare de civilizație și cultură și ca generatoare de modalități de viață particular-etnică. **M.** este implicit cuprinsă în studiul macroetnologic al unității etnice integratoare.

MICROLITE – unelte foarte mici de silex – caracteristice culturii din paleoliticul superior (30.000 – 10.000 î.e.n.) și mezoliteului (8.000 – 3.000 î.e.n.). **M.** aveau în general forme geometrice. Unele au servit ca lame de tăiat și vârfuri de săgeți, altele ca unelte de scobit în os și lemn, pentru confecționarea altor unelte sau obiecte.

MIGRĂȚIE – deplasare în masă a unei populații din teritoriul ei de origine și de rezidență într-altul străin datorită anumitor cauze (economice, sociale, politice, naturale) și efectuată în anumite condiții. După amploarea, direcția, sensul și repetabilitatea ei **m.** poate fi: – 1. admigrație, deplasare redusă și pendulatorie în perimetrul teritoriului de origine și de rezidență (prin diferite forme de transhumantă: ovină, apicolă etc). **Metanastasa*** este o formă particulară, a admigrației; – 2.

emigrație, deplasare individuală sau de grup în afara teritoriului de origine sau rezidență, în vederea creării unor noi condiții de viață; – 3. inițiativă, deplasare individuală sau de grup din afară într-un teritoriu ales pentru stabilirea unei noi rezidențe, pentru o nouă integrare social-culturală și economico-politică; – 4. transmigrație, proces de deplasare efectuată deodată sau tu mai multe valuri a unui popor întreg dintr-o țară într-alta. Emigrația, imigrația și transmigrația sunt procese care prin sedimentare preced de multe ori 9 etnoeneză. * V. tnetanasmă.

În cercetările lui etnologice. Prin observație participantă el înțelege integrarea cercetătorului în viața comunității etnice de cercetat și participarea acestuia, timp îndelungat (de la unul la trei ani), la toate activitățile comunitare. Astfel, cercetătorul științific observă ceea ce comunitatea face, nu ceea ce crede el că face. Aceasta pentru că o activitate e comunitară trebuie studiată în întregul ei context existențial. Observația participantă a fost utilizată cu succes deosebit în secolul al XX-lea în realizarea filmului etnografic.

METODA PANEL – metodă de investigație repetitivă, folosită în științele social-istorice, pentru studiul continuu al schimbărilor survenite în structura evolutivă a clementelor, faptelor, aspectelor de civilizație sau cultură. Repetarea investigației de teren se efectuează pe același grup social sau unitate etnică (familie, neam, sat, zonă etc), pe aceleași teme și probleme, în aceleași condiții tehnice și dacă este posibil cu aceiași cercetători. Repetabilitatea poate fi efectuată în progresie aritmetică, an după an, sau în progresie geometrică la 5, 10, 20 ani. Astfel, cu ajutorul m.p., se poate surprinde și consemna procesul schimbărilor cronice, dinamica transformărilor periodice, interacțiunea dintre tradiție și inovație, formele de evoluție sau involuție, de revoluție sau disoluție a civilizației și culturii. V. anchetă, dosar etnologic.

METODA SCĂRILOR LUI GUT-TMAN – metodă de reconstituire etnologică a stadiilor de dezvoltare istorică a unei comunități etnice în cadrul aceleiași regiuni istorice sau arii culturale. Această metodă stabilește, cu ajutorul mai multor eșantioane etnologice, o scară progresivă de trăsături sau elemente care trebuie să caracterizeze o

cultură etnică. În această scară sunt introduse, în ordinea gradului lor de concentrare statistică, trăsăturile sau elementele culturale descoperite prin eșantioane. Ordinea de concentrare statistică relevă totodată și ordinea apariției istorice a acestor trăsături sau elemente în contextul unei culturi. Astfel se stabilește vechimea, complexitatea conținutului, dominantele culturale, capacitatea creatoare culturală a unei comunități etnice. V. etnome-trie, specific etnic.

METODA TIPOLOGICĂ – metodă de clasificare serială a asemănărilor și deosebiriilor dintre grupe determinate de fenomene și fapte de civilizație sau cultură, după dinamica și complexitatea lor, pentru a surprinde ceea ce este semnificativ și reprezentativ. M.t. recurge la clasificarea logică. Aceasta trebuie să fie fără reziduuri de clasificare (să se refere la o extensiune determinată, într-o manieră precisă) și naturală (să în mod diferit; psihologia ca pe un produs stereotipic al imaginației inventive; logica, o creație gnoseologică de ordin metaforic; antropologia, o experiență simbolică a unei structuri sociale de ordin general-uman; psihanaliza, o proiecție a unui arhetip al subconștientului colectiv; lingvistica, un mod de exprimare plastică a inexprimabilului, a oniricului, a patologicului, „o boală a limbajului” (Max Miil-ler). În interpretarea lui Alex. Krappe (La ginise des myilies, 1038) m. este o „povestire etio – Il Gică”, de factura populară sau savantă. În ipostază populară, el explică un fenomen natural, originea unei instituții sau a unei cutume; este genul proxim cel mai vechi al literaturii culte. În interpretarea lui Mircea Eliade (Le mythe et l’Eternel Retour, 1949; Mythes, rives et mystères, 1957; Aspects du mythe, 1963). Le sacri et le profane, 1965), ni. este conceput ca povestirea unei istorii sacre sau a unui eveniment primordial care a avut loc la începutul timpului, ab iniția. El relevă un mister, o omitație; personajele lui nu sunt ființe umane, ci zei, semizei și eroi. Aceasta înseamnă că în. este o istorie petrecută în Mo tempore, a ceea ce zeii, semizeii și eroii au făcut la începutul lumii. Deci m. redă un adevăr apodictic, ce fundează un „adevăr absolut”. El relevă sacralitatea zeilor și a obiectelor, povestind knif. ifania sacră (excesul de putere divină). Funcțiunea m., după Mircea Eliade, este de a fixa modelele exemplare pentru toate riturile și activitățile semnificative, „modelele unei

activități transumane de ordin transcendent”, în legătură cu polivalența **m.** s-au publicat lucrări de sinteză (Pietre Maranda, *Mythology. Selected Readings*, 1972), materialele unor simpozioane (Th. A. Sebeok, *Myth a Sytnposion*, 1955, 1968; Baltmanri, *Îl de-batitto sul mito*, 1969); 2. (în sens artistic), orice relatare imaginară care exagerează caracterul reprezentativ a ceea ce vrea să semnifice. V. mitologie, mitolo-gism, rit, ritologie.

MITEM – termen (creat de C. Lévi-Strauss) care se referă la un model minimal al unui element constitutiv al mitului, care poate fi desprins din structura mitului și analizat ca atare, poate fi combinat cu alte **m.** asemănătoare pentru a reconstitui varianta unui mit pierdut sau creația unui mit nou. V. cultuveni.

MITIFICARE – 1. tendință de a explica mitic ceea ce nu poate fi explicat logic. **M.** este o mistificare a realității, prin exces de fantazare mitică; o idealizare a capacității de explicare mitologică; 2. procedeu folosit de creatorii de artă populară indiferent de genul și specia creației, care constă în sofisticarea prin metafore și alegorii, argumentarea prin miteme* și mitologumene. Crea, torii populari folosesc în

MISCEGENAȚIE, – proces de metisare a diferitelor rase intrate în impact biosocial lent (între europeizi și negroizi, europeizi și mongoloizi, între europeizi și amerindieni; între mongoloizi și negroizi, între mongoloizi și amerindieni etc). V. rasă.

MIT – 1. (în sens etnologic), formă de reflectare subiectivă, alterată, fantastică a realității fizice sau sociale; explicare realist-fantastică a unui fenomen sau fapt material sau spiritual, de civilizație sau cultură. În mi se discerne realitatea de irealitate, esența lucrurilor de aparența lor, necesitatea explicației de explicația necesității. **M.** se naște dintr-o interpretare exagerată a realității și constă într-o transfigurare poetică a exagerării. La originea lui, **m.** a fost o povestire etiologică (explicativă) de ordin sacru, care se referea la fapte și aventuri ale unor divinități sau semidivinități; treptat în s-a desacralizat, ajungând o povestire etiologică de ordin poetic. Ca povestire etiologică **m.** este un produs social, opera unei comunități sociale (gintă, trib, etnie, popor, națiune), transmis prin tradiție orală.

În comunitatea socială care l-a creat el păstrează mult timp caracterul lui sacru, în afara comunității care l-a creat el devine document literar. Ca povestire fabuloasă de tip etiologic, **m.** face uneori referiri la evenimente reale prin intermediul unor personaje mitice (zei, semizei, demoni, eroi).

M. au fost clasificate în: sacre și profane. M. sacru justifică un act de credință, celebrarea unui rit, denumirea unui personaj mitic, originea a ceva (**m.** teogonic – originea zeilor; **m.** antropologic – originea omului; **m.** cosmogonic, originea cosmosului etc). M. profan pretinde să explice un fenomen determinat (în filosofic, după Platon, – „un adevăr ideal intangibil”, care se purifică în logos, în alți termeni, o „rațiune prin imagini”; **m.** istoric o explicație fantastică cu un substrat istoric etc). Conceptul de în profan a căpătat o extensiune nouă în vremea noastră. Etnologii studiază în prezent miturile lumii contemporane promovate de știință, tehnică, politică, artă, sport etc. Ca obiect de credință, **m.** este concretizat printr-un rit sau ceremonie. În înțeles sacru, **m.** poate fi recitat, cântat, dansat, pus în scenă, Cu studiul sistematic ai în se ocupă mitologia generală, cu studiul lui evolutiv istoria religiilor, în istoria culturii în a căpătat o pluralitate de sensuri și de interpretări din antichitate și până în zilele noastre. Pentru știința antică, **m.** reprezenta o formă a adevărului și anume cel etern (Platon); pentru știința evului mediu **m.** O „creațiune a fazei prelogice a fanteziei” (Vico); pentru știința modernă **m.**, devine o „creațiune erudită și intelectualistă în artă” (romantism). Fiecare disciplină științifică ce studiază **m.** îl interpretează există disensiuni, tabere adverse și rivalități, care uneori iau forme dramatice. Între zei încep atunci lupte de supremație sau teomakhii. Când aceste lupte se răsfrâng și în taberele umane ale adoratorilor acestora, teomahiile se transformă în teoantropomahii Tabăra divină care învinge schimbă structura familiei de zei în favoarea ei. Acesta e stadiul henoteist al **m.** Tot de al doilea stadiu al **m.** Ține și demideologia, care cuprinde descrierea și interpretarea semizeităților, divinități auxiliare zeilor ce fac parte din familia cosmică sau terestră a marilor divinități. Al treilea stadiu al **m.** descrie și interpretează croologia care se referă la eroii civilizatori și eroiarzii. M. ca știință urmărește pe lângă explicarea de

ansamblu a miturilor în structura, lor intimă, semnificația și mesajul lor istorico-cultural și modul de gândire mitică, ca parte constitutivă a modului general de gândire. populară. În substanța ei orice titl. exprimă marile probleme gnoseologice pe care le-a ridicat spiritul omenesc în experiențele lui milenare de viață social-culturală: problema cosmologică (cosmogonia), problema teologică (deologia), problema antropologică (antropogeneza), problema etnică (etno-geneza), problema etică (viziunea morală), problema escatologică (soarta omului și sfârșitul lumii) etc. Orice m. prezintă, după Kfcea Eliade, un caracter retrospectiv, pentru că se referă la

„Timpii primordialii” ai lumii, la esența lucrurilor și fapturilor și urmărește sesizarea destinului cosmic al omului, M. arhaice prezintă și aspecte magice pentru că acestea sunt și opere de cult, implică și promovează ritul și ceremonialul mitic; 2. ansamblul tuturor miturilor create de un popor de-a lungul istoriei lui, care reflectă sistemul de gândire mitică, concepția despre viață și lume, viziunea epică a acestei concepții, explicitarea sacră a civilizației și culturii, aspectele arhaice ale specificității etnice. În contextul culturii moderne, m. se înfățișează cu o structură – plurală, în scosul că, pe de o parte, este un sistem de reminiscențe mitice proprii unui stadiu cultural anterior, depășit istoricește, și pe de altă parte, este un sistem de creații mitice noi, integrate în stadiul cultural contemporan. M. ca proces de reflectare creatoare este un produs cultural care se supune legilor istorice ale dezvoltării. M. română posedă două niveluri interdependente, unul arhaic, de străveche factură daco-romană, și altul medieval, de veche, factură românească. Studii de m. română au întreprins, marginal, D. Cantemir, Sim. Fi. Marian etc. și sistematic: Tudor Pamfile, Ni-colae Densușianu, A. Cosma, Mircea Eliade și alții.

MITOL06UMEN – mit introdus, într-o operă literară populară sau cultă, pentru a-i da prestigiu și operele lor, conștient sau inconștient procedeul ni. unor activități social-ciilturale.

MITO GRAFIE – descrierea Sis. tematică a miturilor fără în tenția descifrării înțelesului și interpretării mesajelor. Primeje m. În sensul strict al termenului au fost elaborate de scriitorii antichității chineze, eline, romane, indiene, persane etc. jț anticipează mitologia*, ca exptl.

nere descriptivă și antologie (je texte, oferind un material bogat de interpretare. În literatura română, au elaborat autografii; Tudor Pamfile, Sâni. FI Marian*) Elena Niculilă-Voronca, Marcel Olinescu etc.

MITOLOGIE – 1. știință etnologică ce studiază geneza, structura, evoluția, tipologia, sistemul și valoarea miturilor în istoria omenirii. Explicația mitologică variază după diversele școli, direcții și curente de gândire Tei feritoare la interpretarea mitului. Dacă mitul este considerat nal rațiune istorică de ordin sacru, în se relevă prin forța lucrurilor ca o știință istoriografică; dacă mitul este considerat „o boală a limbajului”, m. se relevă ca știință lingvistică; dacă ititul este considerat un produs onirij în se relevă ca o știință psihologică: clacă mitul este considerat un aspect sau un procedeu se refulare a libidoului, m. se relevă ca o știință psihanalitică etc. Ca știință etnologică, m. studiaz) comparativ: structura mitologiilor înrudite prin sistemul lor de gândire mitică; raporturile dintre m. și societate; corelația între categoriile istorice (civilizație și cultură) și m. etc. În cercetarea științifică am. au apărut în vremea noastră orientări noi, care urmăresc reconsiderarea conceptului însăși: m. Ți gândirea simbolică, studiul striw. titrai, al m. elementele semantice ai în Pierre Maranda (Mythology. Selected Readings, 1972) trece... în revistă orientările noi în domeniul cercetărilor contemporane ale m. Orice în cuprinde două trepte de cercetare: autografică (descriptivă.) și mitologică (interpretativă). Primul strat și cel mai vechi ai în il alcătuiește demonologia*, care cuprinde studiul tuturor divinităților, de rang inferior, care în imaginația arhaică populează spațiul cosmic. Demonii pot fi malefici sau benefici după rolul atribuit de credința populară. Demonii malefici sunt cu precădere chtonici (subterani), sau teratologici (cu infirmități oribile); demonii benefici sunt cu precădere celești și mezotereștri (ce aparțin biosferei). Al doilea strat este alcătuit din aeologie, care descrie și interpretează, toate divinitățile, de ordin superior, ce țin de politeisin, Familia de zei superiori este uneori constituită după... modelul familiei arhaice, patriarhale, cu un zeu pater deoruni, alteori după un model primogenit – de autarhie sexuală, în mai toate tn-lumii, în staul, familiei de zei, logic de Rutli Benedict, care l-a definit drept un cadru formativ al eu! țării unui popor sau o

„formă plasmatică” prin care se descoperă și exprimă fizionomia, ideologia, obiceiurile și stilul de viață etnică. M.c. are, în acest caz, valoarea unei formule a temperamentului unei culturi, a „stimulentului unei activități dinamice a societății”. Odată creat, el se dezvoltă organic de la o generație la alta, de la o etapă de viață social-economică la alta; este asimilat de societate și acționează ca o forță modelatoare a activităților sociale la care se referă. Mergând pe urmele dicotomiei tipologice a tragediei antice grecești a lui Fr. Schlegel, Ruth Benedict stabilește două m.c. fundamentale, opuse, între care oscilează o gamă indefinită de m.c. intermediare: modelul apolinic și modelul dionisiac. Cunoașterea unui m.c. trebuie să treacă prin două faze: individualizarea conținutului lui și integrarea lui formală în contextul celorlalte modele similare. Etnologul trebuie să aibă o viziune integrală a vieții materiale și spirituale a unui popor pentru a surprinde m.c. corespunzătoare. M.C. este astfel un concept formal-ana-litic realizat în spiritul teoriei Gestaltethnologie (etnologia structurii). Analiza formelor culturale singulare trebuie efectuată deci prin experiența etnologică totală. Cunoașterea m.c. nu trebuie realizată prin „intuiție intelectuală”, care este „o tentativă preștiințifică”, ci printr-o tehnică științifică adecvată și complexă, care să țină seama de întreaga cultură pe care modelul o exprimă. Noțiunea de m. e, a fost reluată de C. Lévi-Strauss și definită ca formă culturală, în această nouă accepțiune m.c. capătă valoarea unui polisilogism analitic elaborat de societatea însăși asupra propriilor ei aspecte sau elemente de civilizație și cultură populară. Făurirea unui m.c. este și rămâne un proces de creație spirituală de lungă durată în care se cristalizează o profundă experiență ontică de civilizație și cultură. A.c. funcționează permanent ca un instrument de explicare a realității și de ilustrare a coerenței sistemelor de relații social-culturale. În aceste condiții, noțiunea de rsi.c. trebuie raportată la aceea de structură socială. M.c. imită în consecință conținutul realității concrete. Pentru a fi valabile în societatea respectivă ele trebuie să corespundă unui cod formal. Structura m.c. trebuie să ofere un net caracter de sistem, să aparțină unui flux de transformări, să reacționeze în conformitate cu modificarea elementelor autogene, construcția lor să țină seama de

toate faptele observate sub raport metodologic. C. Lévi-Strauss pledează pentru două tipuri de **m.** pentru „acela ale cărei elemente constitutive sunt la scara fenomenelor”, pe care le numește modelele mecanice, și pentru „acevaloare. M. explică semnificația mitului prin fabulația și anecdotica operei în care este introdus. El se referă mai ales la narațiuni despre originea lucrurilor și fapturilor, cosmosului și lumii. V. mii, tניתם, mitologie.

MITOMANIE – mania de a mitifica, de a fabula în mituri. Mitomanul este considerat, în popor, mincinos. M. fiind o maladie psihică, mitomanul nu minte deliberat, conștient, ci, spontan, dintr-o necesitate ineluctabilă a fanteziei creatoare. El este un permanent creator de mituri fantasmagorice. M. este o temă de studiu a etnologiei psihanalitice.

MODEL – reprezentare formală, teoretică sau materială, a structurii sau esenței unui fenomen, fapt sau obiect de civilizație sau cultură, în ansamblul sau în una din părțile lui constitutive, în aceste condiții, în este un elaborat teoretic: sintetic, analogic sau analitic. În procesul epistemologic al fiecărei științe, **m.** oferă un material ideal de studiu al realității concrete pentru că este un sistem de referințe empirice, logice sau statistico-matematice. Cu ajutorul **m.** se întreprind cercetări comparative, se emit ipoteze de lucru, se verifică și perfectează teorii științifice. Ideea de nf. a fost elaborată de științele pozitive și tehnice, de unde a trecut în domeniul științelor umaniste. Elaborarea **m.** a început cu studiul machetelor miniaturale, sub formă de șabloane și eșantioane, pentru a cerceta proprietățile extrinseci și intrinseci ale obiectelor, și a culminat cu studiul modelelor logiconia-tematice, pentru a cerceta proprietățile ideale sau perfectabile ale obiectivelor. Modelele tehnologice facilitează cunoașterea reală a lucrurilor observate și modelate apoi, dar pot oferi și o cunoaștere ideală a lucrurilor. În consecință, **m.** tehnologic este „un mecanism artificial, analog unui mecanism dat sau proiectat, al cărui scop este de a face să se descopere prin funcțiunea lui proprietățile mecanismului dat sau ale proiectului”. Aceasta este totodată și accepția unui **m.** fine sau a unui **m.** material. Opus acestora este **m.** ideal, care anticipează o reprezentare logică, o ipoteză matematică a modelării

sau care verifică reprezentarea logică sau ipoteza matematică a modelării. Dai **m.** poate fi și analog după cum acesta derivă din modele similare. C. Lévi-Strauss extrage **m.** analoge din în mecanice sau din în statistice și le atribuie aplicabilitate semnificativă în istoria civilizației și culturii. În etnologie, **m.** a căpătat înțelesul de suport epistemologic al unei structuri sintetice ideale. V. model cultural, model etnologic, paradigmă.

MODEL CULTURAL – sinteză globală, unitară și integratoare de fenomene, fapte sau bunuri și valori culturale, cu caracter de reprezentare formală a acestora. Studiul **m.c.** a fost inițiat în etnogtract, epistemologic; – metodă rectificare a rezultatelor coner dade rectificare a rezultatelor concrete obținute pe baza experimentării unor modele efectuate asupra naturii fizice sau a naturii sociale, în etnologie, **m.** urmărește optimizarea cunoașterii esenței fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură, îndeosebi, în aspectele lor particular-etnice, V. model, mode! cultural, model etnologic.

MONOGRAFIE ETNOLOGICĂ

cercetare sistematică, fundamentală, de tip multilateral sau complex, asupra unui fenomen sau fapt de civilizație ori cultură, sau asupra unei unități etnice își vederea alcătuirii unei lucrări de ansamblu. La baza **m.e...** stă în primul rând strângerea materialului de referința (de teren, arhiva, bibliotecă, muzeu, laborator), apoi sistematizarea și interpretarea lui global-etnologică.

Este o cercetare monodiscipli-nară. susținută de cercetări inter-diseipiinare (antropologice, sociologice, psihologice, istorice, lingvistice etc). După amploarea cercetării întreprinse, **m.e.** poate fi expositiv-sxlumsâivă sau opera-Hv-sumară. O **m.e.** expozitiv-exhaustivă este orientată spre toate problemele pe care le ridică tema etnologică abordată: fenomenele sau faptele de civilizație și cultură, unitățile etnice etc. Ea se realizează cu concursul metodelor clasice de cercetare și al tehnicilor moderne adecvate, complicate, mecanizate și matematizate. M.e. operativ-sumară este orientată numai spre problemele prioritare sau reprezentative ale temei etnologice abordate. Ea se realizează prin folosirea unui număr restrâns de metode, cu tehnici simplificate și rapide, de cele mai multe

ori's tatistico-ma-tematice și de modelare. După structura cercetării întreprinse, m.e. poate fi: extensivă sau intensiva. M.e. extensivă este orientată spre studierea contextuală a temei etnologice în sistemul de teme din care aceasta face parte integrantă. Ex.: studiul unui sat din rețeaua, de sate ce alcătuiesc o nxicrozonă. În cazul integrării unei microunități etnice în contextul organic al mă-crounității etnice, cercetarea integrării se poate face cu sau fără aportul unei stațiuni pilot. M.e. intensivă este orientată spre studierea unei probleme etnologice fundamentale, în profunzime, pisă la epuizarea acesteia. Ex.: m.e. a unei ocupații într-un sat, a unui obicei delimitat în timp și spațiu etc. Indiferent de categoria ei, m.e. necesită o pregătire prealabilă (tematică, metodologică, bibliografică), mai multe campanii de investigație (de teren, arhivă, muzeu etc), sistematizarea materialelor de referință după criterii științifice bine determinate, interpretarea rezultatelor obținute în funcție de obiectivele propuse. Printre precursorii m.e. menționăm pe: Dimitrie Cantemir (Descrierea Moldovei, 1716); Frederic I.e Plav fi. es ouvners euro.

la ale cărei elemente sunt la o scară diferită", pe care le numește modele statistice. Totuși, e convins că aceleași fenomene sau fapte pot releva ambele tipuri de modele, după cum fenomenele sau faptele se lasă surprinse de investigația etnologică. Diferitele m. C. se pot substitui, normal, între ele. Punând accentul pe modelele mecanice, C. Lévi-Strauss lasă impresia că exclude modelele statistice din preocupările etnografiei și etnologiei. Criticând soluția lui B.P. Murdock, care urmărește să construiască modele mecanice cu ajutorul metodei statistice, C. Lévi-Strauss viită totuși că datorită substituirii și reductibilității modelul mecanic poate fi înlocuit prin cel statistic și invers, trăsătură caracteristică teoriei actuale a modelării. Etnologia urmărește, după C. Lévi-Strauss, stabilirea de m.c. parțiale în comparație cum.c. totale, adică de „modele pe scară mică, destinare analizei comparative a variațiilor concomitente”, în raport cu modelele totale ale unei societăți date; de micromo-delele culturale în comparație cu macromodelele culturale. Mellville J. Herskovitz reia problema m.c. (cuătural palfeni), punându-l în legătură cu cerința, convenția și conduita civilizatorie sau culturală a societății. El susține

că în.c. se definește ca „aspect obiectiv al conduitei umane”, ca formulă regulatoare a creației unui bun cultural sau a unei valori culturale. Principalele caracteristici ale acestui tip de m.c. Țin de valoarea indicativă sau normativă a comportamentului și relațiilor culturale într-o societate dată. M.c. după M.J. Hersfco-vitz nu are efectul unei cămăși de forță, el nu este o barieră, ci numai o linie de urmat. Paralel cu aceste interpretări s-au experimentat în etnologie încă două tipuri de m. modelul analitico-de-scriptiv și modelul statistico-met-tematic. V. model, model etnologic, modelare.

MODEL ETNOLOGIC – sinteză finală, adesea logico-matematică, a unor idei sau cunoștințe esențiale despre un fenomen sau fapt de cultură sau civilizație, privit izolat sau integrat într-un sistem contingent. M.e. reprezintă un caz special de modelare a fenomenelor și faptelor de cultură și civilizație populară pe planul epistemologiei etnologice. Majoritatea etnologilor studiază m.e. ca o formă teoretică a modelului cultural. V. paradigmă.

MODELARE – metodă de elaborare a modelelor de studiu prin reprezentarea formală a realității concrete sau abstracte; metodă de cunoaștere a unor aspecte ale realității concrete prin intermediul modelelor care reprezintă formal realitatea și extinderea acestei cunoașteri la fenomene și fapte necunoscute, cu care primele prezintă analogii, în aceste condiții m. devine și o metodă de sistematizare a cunoștințelor derivate, de ordiii abtetic și genealogice la bărbați fac parte: tatuarea, aplatizarea și alongarea craniului, alongarea urechilor, perforarea buzelor, nasului și lobului urechilor, pilirea dinților, ablațiuarea unor părți ale corpului, exciziunea și subexciziunea, circonciziunea, castrarea (parțială sau totală) etc. Paralel cum. ritual – genealogice au fost aplicate și m. punitive, ca sancțiuni penale de ordin comunitar. Din categoria lor au făcut parte: înfierările (pe frunte, obraji, umeri șolduri, după gradul de vinovăție și sexul celui înfierat); ablațiunile parțiale (vârf de nas, degete etc.); schilodirile parțiale sau generalizate. Studiul la. prezintă aspecte etnologice inedite pentru structura societății primitive, ca și pentru structura societăților retardate a unor popoare cont e mpor a ne.

MUZEOGRAFIE v. muzeologie, muzeu.

MUZEOLOGIE – știință teoretică care se ocupă cu studiul general al muzeelor ca instituții culturale naționale, cu analiza structurii lor tematice, particulare sau generale, și funcția lor (conservarea și restaurarea bunurilor culturale, cercetarea lor interdisciplinară, valorificarea lor instructiv-educativă și social-patriotică, tehnica folosirii spațiului muzeal). Cercetările de m. au început concomitent cu cercetările de muzeografie, știință descriptivă a organizării muzeelor, elaborată după Revoluția franceză, când muzeul devine o instituție culturală de afirmare a creației naționale (populare și culte). În domeniul acestor două discipline științifice au apărut numeroase lucrări de referință, dintre care menționăm: Luc Be-noist, *Musée et museologie* (1960); I.C.O.M., *Travaux et documents muséographiques* (1964); I.C.O.M., *Classification muséologique* (1968); I.C.O.M., *Bibliographie muséographique internationale* (1969, 1970); Al. Tzigara-Samurcaș, *Muzeografie românească* (1936); Corina Niculescu, *Muzeologie generală* (1975) etc. V. muzeu.

MUZEOTEHNICĂ – ramură a muzeologiei care se ocupă cu studiul organizării concrete a unui muzeu, cu tehnica conservării și a expunerii pieselor muzeale. V. muzeologie, muzeu.

MUZEU – termen derivat din elinul *museion*, care era considerat templul muzelor pus sub protecția lui Apolo (zeul luminii, al oracolelor, al competițiilor sportive, al muzicii, poeziei, artelor frumoase și științei). M. era în sens antic o incintă sacră a celor aleși, în care se întâlneau artiștii și oamenii de știință pentru a-și stimula ingeniul (talentul), unde își depozitau uneltele (harpa, lira, flautul, naiul, penelul, stilul etc.) și produsele artei lor (sculpturi, picturi, opere plastice și muzicale) ca omagiu adus celor 9 muze: Clio – muza istoriei, Euterpe – muza poeziei lirice și a muzicii.

piens, 1855); Dimitrie Gusti *Sociologia monografică, știință a realității sociale*, 1934; *La Monographie et l'act ion monographique en Roumanie*, 1935); Traian Het-seni) (*Teoria monografiei sociologice*, 1934); H.H. Sthal (*Tehnica monografiei sociologice*, 1934; *Teoria și practica investigațiilor sociale*, 1974). V. cercetare complexă.

MORFOLOGIA CULTURII – 1.

teorie în filosofia culturii (O. Spengler), după care fiecare cultură

este considerată autonomă și discontinuă față de celelalte culturi, în baza acestei teorii, orice cultură devine o „entelehie”, adică o „tendință imanentă” spre perfecțiune limitată și, prin aceasta, o etapă spre dispariția ei inevitabilă, în istorie, culturile sunt reversibile. Ele revin neconținut la același punct de plecare, pe planuri superioare, fenomen denumit „palingenezia culturii”; 2. studiul formelor culturii în perspectiva istorică a evoluției structurii și funcțiunii lor. Cercetările de m.c. degenerază uneori în factologie și schematism descriptivist.

MULARE – tehnică a reconstituirii morfo-funcționale a urmărilor fragment sau întreg de piesă, găsit pe teren sau excavat, pentru a fi studiat în structura lui plastică sau pentru a fi expus într-un muzeu în locul originalului ce trebuie ferit de vicisitudini. În procesul de reconstituire morfo-funcțională a unei asemenea piese intră: fotografierea, (negru-alb și color) in situ a resturilor ce trebuie asamblate; mularea integrală sau parțială a fragmentelor cu ajutorul unor materiale plastice (ghips, plastilină, latex); reconstituirea ipotetică a întregului din resturi prin completarea lipsurilor și ridicarea planului topografic al piesei reconstituite. M. e folosită în antropologie (mulaje paleoantropologice, tehnică perfectată la noi de Canternir Rîșcuția), în arheologie (mulaj integral în latex, indiferent de mărimea piesei, tehnică inițiată de Michel Brezillon în Franța), în etnologie (mulajul parțial sau integral în ghips al unei piese ce cu poate fi depusă din contextul ei material) etc.

MUTILARE – deformarea sau ablațiunea unei părți din corpul omenesc în scop igienic, ritual sau estetic. M. s-a diferențiat după vârstă, sex, grupă socială, rang și interese. Cele mai multe s-au efectuat în riturile de trecere de la o treaptă de vârstă la alta, de la o stare sexuală la alta, de la o situație comună la una specială, de la un rang la altul, pentru îndeplinirea unor activități social; politice deosebite. Din categoria de in ritual – estetice la femei fac parte în perioada de inițiere*: steatopigia artificială, longenifismul, clitoridectomia, ablațiunea unor părți din corp sau reducerea lor la limită, aplatizarea sau alon-garea craniului, perforarea buzelor nasului și lobilor urechilor, tatuarea. Din categoria m. rituale, estory Museutn, Cape Town; Durban Museum and ArtGallery, Durban; Kaffrian Museum,

Kingwilliams-town; Natal Museum, Petermaritzburg; Transvaal Museum, Pretoria. ALBANIA: Muzeul, de arheologie și etnografie, Tirana. ALGERIA: Musée de Prehistoire et d'Ethnographie du Bardo, Alger. ARGENTINA: Museo etnografico Juan B. Ambrosetti, Buenos Aires; Museo La Plata, La Plata; Museo de Transportes, Luján; Museo etnografico, Moreno; AUSTRALIA: Australian Museum, New South Wales; Museum Of Applied Arts and Sciences, New South Wales; Queensland Museum, Queensland; South Australian Museum, Adelaide. AUSTRIA: Museum für Völkerkunde, Viena; Naturhistorisches Museum, Viena; Niederösterreichisches Landes-Museum, Viena; Österreichisches Museum für Volkskunde, Viena; Österreichisches Museum für Angewandte Kunst, Viena; Sammlung Religiöse Volkskunst, Viena; Technisches Museum für Industrie und Gewerbe in Wien, Viena; Burgenländisches Landesmuseum, Eisenstadt; Landesmuseum für Kärnten, Klagenfurt; Oberösterreichisches Landesmuseum, Linz; Salzburg Museum Carolino-Augusteum, Salzburg; Sammlung Altösterreichischer Volksmajolika Schloss Gobelsburg, Krems; Grazer Stadtmuseum, Graz; Tiroler Volkskunstmuseum, Innsbruck; Museum für Urgeschichte des Landes

Niederösterreichisches Freilichtmuseum, Aspang; Burgenländisches Freilichtmuseum, Bad Tatzmannsdorf Burgenland; Sahburger Freilichtmuseum, Grossgmain; Kärntner Freilichtmuseum Maria Saal, Maria Saal; Österreichisches Freilichtmuseum Stubai, Stubai (Steiermark). BANGLADESH: Archaeological Museum, Harappa; Dacca Museum, Dacca. BELGIA: Kunsthistorisch Museum, Antwerpen; Volkskundemuseum, Antwerpen; Ethnographisch Museum, Antwerpen; Musées Royaux d'Art et d'Histoire, Bruxelles, Musée d'Archéologie et des Arts Décoratifs de la Ville de Liège, Liège; Musée de la Vie Wallonne, Liège; Musée d'archéologie et de folklore, Andenne; Musée des Instruments Musicaux, Antwerpen; Openluchtmuseum voor het Vlaamse Land, Bokrijk. BENIN: Musée d'Abomey, Abomey. BIRMANIA: National Museum, Rangoon. BOLIVIA: Museo Nacional de Arqueología, La Paz; Archivo Público e Museo Histórico de Estado de Cochabamba, La Paz; Museo

Nacional „Tihuanacu”, La Paz; Museo da Arqueologia, Etnografia y Folklore, Sucre; Museo Antropologia, Sucre; BRAZILIA: Museu de Índio, Rio de Janeiro; Museu Paraense E-mílio Goeldi, Belem; Museu Regional D. Bosco, Campo Grande; Museu Paranaense, Curitiba; Museu Territorialdo Amapá, Macapa; Museu de Arte Popular, Salvador; Museu de Etnografia „Plinio Ay-roşa” de Faculdade de Filosofia Ciencias e Letras, São Paulo;

13 – Dicţionar de etnologie

Talia. – muza comediei, M. Elpomeie – muza tragediei, Terpsihora – muza dansului, Erato – muza poeziei erotice, Polim – ia – muza imnurilor, Tjrania

— Muza astronomiei, Caliope

— Muza poeziei epice şi a elocinţei. Cu timpul, construcţia consacrată conservării colecţiilor de artă şi ştiinţă a început să cuprindă mai multe părţi pe lângă inv. seion: o bibliotecă, un observator astronomic –, un laborator. etc. Acesta a fost cazul Bibliotecii lui Ptoletneu din Alexandria şi a Bibliotecii din Serapeion. În perioada feudală, colecţiile muzeale şi bibliotecile rămân asociate, devenind apanajul marilor seniori feudali (ecleziastici şi laici). În timpul Renaşterii italiene, fiecare oraş ducal devine reşedinţa unui muzeu-bibliotecă. În secolul al XIX-lea, muzeele se transformă în instituţii naţionale de promovare a culturii populare de cultură „savantă”. În secolul al XX-lea, se dezvoltă o vastă mişcare muzeistică pentru crearea şi diversificarea acestor instituţii naţionale de cultură. Pe lângă funcţiunea lor de instituţii de conservare şi expunere a pieselor muzeistice, muzeele devin acum laboratoare de cercetare ştiinţifică şi şcoli de pedagogie socială puse la dispoziţia maselor populare. În secolul al XX-lea m. revine la structura şi caracterul lui complex (de glipto-tecă, pinacotecă, filmotecă, discotecă, fototecă etc.) pentru a îndeplini mai multe funcţiuni muzeale: de arhivă de documente materiale şi spirituale, de centru de studii şi educaţie patriotică şi de laborator de creaţie ştiinţifică. Paralel cu aceste muzee complexe, polivalente, apar şi diferite categorii de muzee, diferenţiate după problematica, extensiunea, caracterul prezentării materialelor, structura lor ştiinţifică. Acum. se creează m. În aer liber, de tip Skansen

– pentru prezentarea selectivă a unor așezări; m. rezervații in situ, ale unor instalații tehnice de grupuri de activități productive; m. pavilionare, de tip expoziție fixă, având un caracter general-istoric, particular-etnic sau particular-tematic; m. sătești, rezultate din colecții particulare sau școlare; case muzeale, ce conțin colecții de obiecte aparținând unor personalități creatoare în domeniul culturii populare sau academice etc. Redăm, selectiv, muzeele cele mai reprezentative din Inventarul internațional publicat de UNESCO, de Hel-mut Rauschenbuseh, International Directory of Arts (vol. I – II, 1963 – 1964) și de Adalbert Zippe-lius, Handbuch der ei iropaeischen Freilicht museum (1974). V. publicații de etnologie, unități de cercetare științifică.

AFGHANISTAN: Kabul Museum, Kabul; Ghasvvi Muzeuni, Ghazni; Herat Muzeuni, Herat; Ka-ităa-Itar Museum, Kandahar. REPUBLICA AFRICA DE SUD: South African Museum, Cape Town; South African cultural His-NEMARCA: Koostadmusect „Den gamile By”, Aarhus Forhistorisk Museum, Moesgård; Haderslev Atnts Museum, Haderslev; Hern-ning Museum, Herning; Friland-museet vei Sorgenfri, Lyngby; Lolland-F alster Stifts Museum, Fri/andmuseet, Maribo; Den Fyns-ke Landsby, Odense; National-museet, Copenhaga. REPUBLICA DOMINICANĂ: Museo Kadonal, Santo Domingo. ECUADOR: Museo etnogtdfico de la Universidad Central del Ecuador, Quito; Museo de Atqueologia y Etnologia, Quito; Museo Jijon y Caama. no de Arqite-ologia e Historia. Quito; Museo Nacionál de Arte Colonial, Quito; EGIPT: Muzeul agriculturii, Dok-ki; Muzeul Copt, Cairo; Muzeul egiptean, Cairo. EL SALVADOR: Muse e National „David J. Guzman”, San Salvador. ELVEȚIA: Museum fur Völkerkwnde, Basel; Musée d’Art ei d’Histoire, Fribourg; Musée d’Etnographie de la Ville de Geneve, Geneva; Musie des Instruments Anciens de Musique, Geneva; Musée National Suisse, Zürich; Muse e d’Eth-nographie, Neuchitel. ETIOPIA: Muzeul de Arheologie, Addis Abe-ba; Muzeul Institutului de studii etiopiene, Addis Abeba. FILIPICE: National Museum, Pasay-Manila; Santo Tomds Museum, Manila. FINLANDA: Ålands Museum, Maarianhamina; Kansal-lisniuseo, Helsinki; Polijois-Poh-janniaan Museo, Oulu; Satakun-nan Museo, Pori; Järvisendun Museo, Evijärvi;

Pienmäen talomuseo, Hankasalmi; Seurasaaren ulkomuseo, Helsinki; Inarin säämeläismuseo, Inari; Jalasjärven Museo, Jalasjärvi; Käsityöläis-kotimuseo, Jyväskylä; Oshari Räu-hotimuseo, Jyväskylä; Oshari Räulan Kntiseutwnuseo, Kalanti; Kokemäen ulkomuseo, Kokemäki; Talonmuseo, Kuortane; Oviiniatti-lan maatalousmuseo, Orimattila; Tirkansaaren ulkontuseo, Onlu; Poytvän kotiseutuyhdistyksen museo, Poytvä; Punkalaitumen museo, Punkalaidun; Pyhäjoen Kotiseutumuseo, Pyhäjoki; Iäova-niemen Kotiseutumuseo, Rovaniemi; Etelä-Pohjan", naan Museo, Seinäjoki; Sotneron Museo, So-mero; Luostarinmäen Käsityöläs-ynuseo, Turku; Bragegarden, Vaasa; Kauppalanniäen tehtaalaisimi-seo, Valkeakoski; Murtovaavan talomuseo, Valtimo; Yläneen Kotiseutumuseo, Yläne. FRANȚA: Musde National des Techniques, Paris; Musée de l'Hoinrne, Paris; Musée d'Arts Decoratifs, Paris; Musée du Louvre, Paris; Musde National de Civawdque, Paris; Musée National des Arts et des Traditions Populaires, Paris; Musée de Picardie, Amiens; Musée Basque de Bayonne, Bayonne; Le musée de plein air des Landes de Gascogne, Bordeaux; Le musée de plain air „La Calaniine", Chambéry; Musée Arckdologique, Nîmes; Musde Archdologique, Cha-teali de Rohan, Strassbourg; Musde de la SocieU Archéologiique de Tovraine, Tours; Musde d'Ethnographie et d'Histoire de la Nor

13*

Museu Folcloricei da Discoteca Piâblica Municipal, São Paulo; Museu Paulista, São Paulo. BULGARIA: Muzeul naȃional de istorie bisericească (ecleziastă) și de arheologie, Sofia; Muzeul naȃional de etnografie, Sofia; Muzeul regional de etnografie, Plovdiv; Satul muzeu Kopriviștiȃ, Kopriviștiȃ; Parcul etnografic Etera. Gabrovo. BURUKDI Musée du pei. ys de Burundi, Kitega. CAMBODGIA/ KAMPUCHIA: Musăe National, Pnom-Penh. CANADA: The National Museum of Canada, Otta-wa; JRoyals Ontero/io Museum, To-ronto; Vaiiconver City Museum, Vancouver; Museum of Laval University, Québec; Musăe His-torique d'Electricite „La Badie", Longueuil; Prin. ce Albert Historical Museum, Saskachewan; Army Museum, Halifax; Maritime Museum, Halifax; Historical Museum of Medicine, Alberta; Musée de V'Instihttion des sourds-mtiets, Montreal; Agricultural Mu-seum,

Ottawa. CEHOSLOVACIA: Ceskoslovenske zemedelská muzeum, Praga; Năpratkovo Muzeuin vseo-beciieho narodopisu, Praga; Na-rodni muzeum, Praga; Nătodni Tehnicke Museum, Praga; Stalni zidovske muzeum, Praga; Jihoces-ke muzeum České Budějovice Ces-ke Budějovice Moravske Muzeum v Brie, Bino; Muzeuin mesfa Bratislavy, Bratislava; Oblastru Muzeittn Jihooychodni, Moravy v Gottwaldove Gottwaldov; Vlastive-dny usiav Olomouc Olomouc. STATUL CENTRAFRICAN: Musée Ethnologiqite, Bangui. CHI-LE: Museo de Arte Popular Americano. Santiago; Museo 1(istorico Nacionál de Chile, Santiago; Museo

Nacionat de Hisfăria Natural, Santiago; Museo Arqucologico La Serena; Museo Araucano de Tenmco, Tenmco. R.P. CHINEZĂ: Palatul imperial (Cetatea interzisă), Beijing; Pateul Peihai, Beijing; Templul cerului, Beijing; Palatul de vară, Beijing; Colina parfumată, Beijing; Mormintele Miftg, Beijing; Expoziția, industrială permanentă (Secția de află populați și meşlewiguri), Shan-ghai; Expoziția atelierelor de sculptură în fildeş, Canton; Canllai-Cou, Muzeul de istorie, Canton; Muzeul din Parcul Culturii, Canton; Muzeul Nanking, Nanjing. CIAD: Musée National Tehadien, Fort-Lamy. CIPRU: Muzeul Cy-pru, Kicosia; Muzeul de artă populară, Nicosia; Muzeul de icoane bizantine, Nicosia. COLUMBIA: Museo Nacionál, Bogotá; Museo del Oro, Bogotá; Museo Nacionál de Antropologia, Bogotá; Museo Arqueologico y Etnografica Nacionál, Bogotá, REPUBLICA

POPULARĂ DEMOCRATĂ COREEANĂ: State Central Ethnographic Museum, Phenian; COREEA DE SUD: National Museum, Seul. COSTA RICA: Museo Indigena, San José. CUBA: Museo Nacionál, Havana; Museo Antropologica Montane, Havana; Museo de Arte Popular, Havana; Museo de critninologia, Saravia y Zequcriha, Cerro; Museo „Emilio Bacordi Morean”, Santiago. DĂzanttnion, Atena; Ethnikon Mou-seion tis arhaiologhias, Atena; Mouseion tis istorikis hai etnolo-ghikis Etaireias tis Ellădos, Atena; Mouseion Mpenâki, Atena; Arhailoghikon Mouseion, Olympia; Arhailoghikon Mouseion, Delphi; Arhailoghikon Mouseion, Corint; Arhailoghikân Mouseion, Cnossos – Creta; Arhailoghikon Mouseion Rhodos. GUATEMALA: Museo Colonial, Antigua; Museo Nacio-ual de Arqueologia y Etnologia de Guatemala,

Guatemala, GUINEEA: Musée National, Conakry. GUYANA: Guiana Museum, Georgetown. HAITI: Musée Hailien, Port-au-Prince. HONDURAS: Museo Nacionál, Tegucigalpa; Museo Regional de Arqueologia y Colonial, Comayagua; Museo Regional de Arqueologia Maya, Copan. INDIA: Archaeological Museum, Andhra Pradesh; Central Museum, Nagpur; Archaeological Museum, Mathura; Indian Museum, Calcutta; National Museum of India, New Delhi; Patna Museum, Binar; Victoria and Albert Museum, Bombay. INDONESIA: Museum Lembaga Ke-budajaan Indonesia, Djakarta; IORDANIA: Jordan Archaeological Museum, Departament of Antiquities, Animau; Islamic Museum, Amman; IRAN: Archaeological Museum, Teheran; Museum Mardomehenassi, Teheran; Golestan Museum, Golestanan. IRAQ: The Abbasid Palace Museum, Bagdad; Babylon Museum, Babilon; Costumes and Ethnographic Museum, Bagdad; Iraq

Natural History Museum, Bagdad; Moşul Museum, Moşul. IRLANDA: National Museum of Ireland, Dublin; Bunratty Castel and Folk Park, Bunratty Castle* ISLANDA: Arpaer Folk Muzeum Reykjavík; Thjâdminjasajn, Rey-kjavik. ISRAEL: Archaeological Mv. semn, Ierusalim; Museum of Ethnography and Folklore, Haifaj Ceraniics Museum, Ierusalim; Municipal Museum of Antiquities, Ti-beriada; Terra Sande Museum, Nazareth. ITALIA: Museo Na-zionale, Ancona; Museo Archeologico, Arezzo; Museo Archeologico Nazionale, Cagliari; Museo Degli Arganti, Florența; Museo Etrui-co, Bologna; Museo Etnografica del Casiello d'Albertis, Genova; Museo Nazionale delle Arie e Tradizioni Popolari, Roma; Museo Nazionale Preistorica ed Etnografica „Luigi Pigorini”, Romaj Museo del Risorgimento, Bergamoj Museo Missionario Etnologica La-terano, Vatican; Museo Civico Etnografico, Genova; Museo Nazionale della Scienza e della Tehnica, Milano; Museo Etnografico Siciliano „Giuseppe Pitřă”, Palermo; Museo Egiziano, Torinoj Museo Friulano delle Arti e Tradizione Popolari, Udine. IUGOSLAVIA: Etnografshi M-u-zej, Belgrad; Narodni muzei, Ljubljana; Slovenski etnografski muzej, Ljubljana; Pokrajiński muzej], Maribor; VojvodjansM muzej, Novi Sad; Etnologshi muzej, Skopje; Etnograf schi muzej Split;

mandie, Caen; Musăe d'Histoire Naturelle, Aix-en-Provence; Musăe des Tapisseries et d'Ameublement Ancien, Aix-en-Provence; Musée d'Histoire du Papier, Ambert; Musăe du vin, Angers; Musée gascon, Auch; Musée d'ethnographie Corse, Bastia (Corsica); Musée folklorique et des traditions Populaires, Beatrieu; Musée des Metiers Bourguignons, Beaune; Musée de la Mev, Biarritz; Musée ethnographique de la Facul U de Médecine, Bordeaux; Musăe d'Histoire Naturelle, d'Histoire et de Préhistoire, Cherbourg; Musée Normand d'Ethnographie et d'Art Populaire, Honfleur; Musăe de l'automobile, Le Mans; Musăe de Céramique gallo-romaine, Lezoux; Musée historique des Tissus, Lyon; Musée des arts et traditions populaires, Moissac; Musăe du folklore et des Vieux Moulins, Moulins; Musée de l'impression sur étoffes, Mulhouse; Musée folklorique de l'Aragon, Ste. Me-nould; Musée du cinéma, Paris. REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ Museum für Volkskunde, Berlin; Staatliches Museum für Völkerkunde, Dresden; Naturkundemuseum, Gotha; Museum für Völkerkunde, Leipzig; Kulthistorisches Museum, Magdeburg; Agrarhistorisches Museum, Schleiering; Altmärkisches Bauernhausmuseum, Diesdorf; Batimlieus-Museum, Landwisch; Volkskundemuseum TMTvinger Bauernhäuser, Radolstadt; Freilichtmuseum, Schänberg; REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA: Museum für Völkerkunde, Berlin; Museum für Deutsche Volkskunde, Rheinische Landesmuseum, Bonn; Deutsches Schiffahrtsmuseum, Bremerhaven; Museumdorf Cloppenburg, Freilichtmuseum bäuerlicher Kulturdenkmale Niedersachsens, Cloppenburg; Westfälisches Freilichtmuseum bäuerlicher Kulturdenkmale, Detmold; Museum für Kunst und Kulturgeschichte, Dortmund; Freilichtmuseum des Bezirks Oberbayern an der Glettlei über Grossweil bei Murnau, Grossweil; Schwarzwälder Freilichtmuseum „Vogtsbauernhof“, Gutach; Westfälisches Freilichtmuseum Technischer Kulturdenkmale, Hagen; Freilichtmuseum am Kiekeberg, Hanfemrg; Schleswig-Holsteinisches Freilichtmuseum, Kiel; Freilichtmuseum Sobemheim, Sobemlieim; Freilichtmuseum deutscher Vorzeit, Untermühsingen; Museum und Wildgehege Neanderthal, Neanderthal; Hamburgisches Museum für Völkerkunde

und Vorgeschichte, Ham-burg; Museum für Kunst und Kulturgeschichte, Lübeck; Ikonen-museum, Recklinghausen; Staatliches Museum für Naturkunde in Stuttgart, Stnttgart; Germanisches National Museum, Nürnberg; Niedersächsisches Volkstunismu-sewn der Hauptstadt Hannover, Hanovra; Städtisches Museum, Flensburg. GHANA: Museul Gha-na, Acera; Muzeul National Gha-va, Acera. GRECIA: Mouseion Akropolis, Atena; Mouseion Bl-M

queologico e Historico de Yucatdn, Yucatán. MONACO: Musée d'Anthropologie Prekisto-rique, Monaco. MONGOLIA: Muzeul de Stai, Ulan Bator; Muzeul religiei, Ulan Bator. NICARAGUA: Museo Nacional de Nicaragua, Managua. NIGERIA: Benin Museum, Lagos. NORVEGIA: Kuns-tindustimuseeti Oslo, Oslo; Nor-deiifeldshe Kunstindustrimuseiun, Trondheim; Norsk Folk-niuseuni, Oslo; Norsk Sjoartsmuseum, Oslo; Norsk Teknisk Museum, Oslo; Universitets Etnografiske Museutn, Oslo; Samlinger au Nordiske Old-saker, Oslo; Aust-Agder Muséet, Arendal; Gatnle Bergen, Bergen; Toten Museian, Boverbru; Drani-i/iens Mniseura, Fylkes-w. useum for Buskenind, Drammen; Låudal Bygdemuseutn, Eidsborg (Telemark); Glonidalstniiseei, Elv-erum; Valdet's Foakenniseuin, Fagernes; Sminemore Museutn, Gaseid; Eik-iunet, Gjøvik; Hedânarkinuseet og Dotnkifkeodden, Harnar; Hadeland Folhemuseumn, Jaren; S.cgn Folke Kiuseuni, Kaupanger; L & g-dahnuseet, Koagsberg; Vest-Ag-der Fylkesmuseum, Kristiansabd; De Sandvigshe Samlinger-Mai-haugen, Lillehammer; liosnsdals-niuseet, Molde; Hallingdal Folhe-tnuseum, Nesbyen; Norsk Folke-ntuseum, Oslo-Bygdz; Nordfjord Folhemuseum, Sandane; Borgar-syssel Museutn „Sarpsborg; Fyl-kestnuseet for Telemark og Gren-land, Skien; Rogaland Folhemu-seum, Sta van ger; Sunnhordiand Folkemuseutn, Stord; Vestjold Fylkesnmseutn, Tonsberg; Folkemuse-et for Trondheim og fioude-lag, Trondheim; Heudaugey inl-kemuseum, Ime; Vass FcilumM-seuin, Voss; NOUA ZEEJ-A2*DA

Auckland Institute and Museum, Auckland; Dominion Museum, Wellington; Melmtesian Mission Must uni, kMck\s, nă; Otago Museum, Dunedin; Southland Museum, Invercargill; Wanganui Public Mu-seuni, Wanganui. OLANDA: Rijk-smuseum voor Volkskunde „Rei -

Ne-derlands Opentuc Mntuseum", Arn-hewi; Zuiderseeinuseuiii, Enkhui-zen; Das Zaanse Schans, Zaandam; Museum van het Konin-klijh Inst. Voor Tropen, Amsterdam; PÂjksniuseiini voor Volhs-hunde „Het Nederlands Open-luchtmuseum", Amhexn; Kosiumn-museutn, Haga; Museum voor Land – en Volkenkunse, Rotfcerdam; Centraal Museum, Utrecht; Friesch Museum, Leeuwarden; Rijksniuseum van Ethnografliie, Leiden; Mantiem Museum Prins Hendrik, Rotterdam. PAKISTAN: National Museum of Pakistan, Karachi; Mokenjodaro, Ra-walpindi. PANAMA: Museo Nacionál de Panamá, Panamá City. PARAGUAY: Museo Etnogvd-fico, Asimcion; Museo de His oria Natural y Etnografia, Asnn-cion. PERU: Museo Arqueâlo-gico „Rajael Larco Heryera", Lima; Museo Nacionál de Antropologia y Archeologia, Lima; Museo Nacionál de la Cultura Peruana „lima; Museo e Instituia Ar-queologico de la Universidad Nacionál de Cuzco, Cuzco; Museo de Javier Prado – de la Universidad de m

	7,		J\	Iv	1	Io
1 7		>	e		n	
	e o	* /	I			
- e	s					
	Un	e r	l 1			
io	i	-				
	CI	U;	ltl!			(H
fi k		!			!	
	tă Mit e; / u		! /			
	—	a,	fiii			
< r *!	tx! R>					
	frâ		M			e
	apje f					
	Hf	„<			r	
7 & ar	S" < «!! 1					
	hii	ce				(„
int	«» 1 >1					
	„O	Ua	!	Io	j/	* /
zit	fmii nif		A			
	p	nrf		1	SH	l!

n i li
 1 K În! Ri
 o tio \nu îi
 O i!
 A
 but uhaii K\ < Alt" ettr> I i» j. 1*, & (if l r-i-C" I\ [VSAL i A?" huv a
 t lfbă vi l ăt \ vi Lhpeiti (* 4
 În li) tâij C>11
 m ¥» «O ăla.
 ?" i -, e-uni, Al 1 < AT «fi – îi I IBJA
 l SOC
 I ui i rzaa W / / / Etat
 În \ („v-i\R
 1 îi în iroe
 1 u în I i i – / Uâf u, /
 Ud îiOK* v.
 leu n îi \LWS1 V
 e l II (f 3 V/f f
 M\ÎI\ A ar U'i II La A (
 f l\ i na I k I T R
 \ \L. 1 i îl V să – h
 Ci Mi/ I fiii IV*, illlli II I 1 J J / 1
 1. Mi I – V K I!
 I 1 1
 g mis settm seiim
 Oft* Air Fe
 Ma f
 Cregneasli; Uister folk My-Holijnyood Irlanda de
 Nord); în dgf Geevge
 Ironbridge; Welsli Folii Mnscum, St. Fagas; The Weaid and D &
 um-Icmă Oft* Air M-asemn, singur
 „T \r t it i 1 oiidrî.
 I> 1 r – di! Sr?
 1 i i h v – îl în Lori- / / / i j ian*, l 11 „f Mh
 liMiiittf) I n în, Ifn-l an l T t J «v, i (ras 1 — /? «; tun i S, < «s 11 dl

Mu

Și I jt \01V ți

1 r t în if I n*, h 7>! le\diig M" t cum ot i ție? (aprniiw n, duceți Sf. I (t, an, irc-o" (W r/ Anfiqaiti; (rdinbmi;, Mnwctf af htirdle v BeHi t îl; / î» Belfast I; o!" <, \rundel 3 „j i „/; /?) rf B ah i < «t; / Be fast, c' «;, (milor idee! „ f 4" J r (1 și /iW C e ibridge R \ ci Al îi L li îi m și 1 f j; Ki1 tt n i 3 /? î; «ț iv, «„ i i Ro al Lif \I în ce ai Weteh

WeâsJ.

Națio

of Sec mv. sei

Ofen-Tote-n semn port

Folk versitx

Ethnology.

Scot tish

Transport pon-Hul!;

Oxford; 1

semn, E.

MEXIC:

Interameri de Arie &

Air îi /"; M

I îi

Institute* Indigenista ano, México; Musca igioso, México; Museo Nacional de Antropologia, Me. xico; Museo Nacional de Artes e Industriaș Popuhires, México; Mnseo Elnografico de Esculiuras de Cera, Stanca; Mtmso Arqueotogico, Etnografica e Histovico del Esiado, Campeche: Museo le Artes Popiilares, Pâtzettaro; Museo Arqiteo-ktgico de Teoliliiiicân, Teotiluia-o;-n; Museo Etnografice y Arqueo-logico, Tzintzimtzan; Museo Ar-M

aer liber, Bran; Muzeul județean de istorie și etnografie. Secția] în aer liber, Focșani; Muzeul în aer liber, Curtișoara-Gorj. SENEGAL: Musée de l'Institut d'Afrique, Dakar. SIERRA LEONE: Sierra Leone National Museum, Freetown. SINGAPORE: Muzeul Național, Singapore. SIRIA: Musée National. Alep; Musie National, Damasc. SOMALIA: Musie National de Mogadiscio, Mogadiscio. SPANIA: Museo Ar-queologico Nacional, Madrid; Mu-seo Nacional de Etnologia, Madrid; Museo del

Pueblo Español, Madrid; Museo Etnológico y Colonial, Barcelona; Museo Arqueo-logico de Barcelona, Barcelona; Museo Etnológico Seccion Hispanica, Barcelona; Museo Arqueo-logico de Burgos, Burgos; Museo Municipal de San Telmo, San Sebastián; Museo de Prehistoria y Arqueologia, Santander; Museo de Mallorca, Palma de Mal-lorca. SRI LANKA: National Museum of Sri Lanka, Colombo; Ratnapura National Museum, Ratnapura. S.U.A.: Birmingham Public and Jefferson Country Free Library Museum, Alabama; Casa Grande National Monument Museum, Coolidge (Arizona); Ari-zona State Museum, Tucson; Pueblo Grande Museum, Phoenix (Arizona); Southwestu Mseum, Los Angeles; San Diego Museum, California; Oakland Public Museum, California; University of Colorado Museum, Boulder (Colorado);

Smithsonian Museum, Washington; Field Museum of Natural History, Chicago; Museum fa Science and Industry, Chicago; Museum of Tulane University, New Orleans (Louisiana); Pea-body Museum of Salem, Salem (Massachusetts); Semitic Museum, Harvard University (Cambridge); Peabody Museum of Ar-chaecology and Ethnology, Harvard University (Cambridge); Museum of Anthropology. University of Micliigan; Michigan Pioneer Museum, Lansing; P eter son Museum, New Jersey; American Museum of Natural History, New York; Heye Foundation Museum of the American Indian, New York; Jewish Museum, New York; Metropolitan Museum of Art, New York; Buffalo Histori-cal Society Museum, New York; New York State Museum, Albany; Brooklyn Children's Museum -, New York; Antkropological Collections of the University of Oklaho-mă, Norman; Museum of University of Pennsylvania, Philadelphia; Park Museum, Providence (Rhode Island); Museum of Primitive Cultures, Peace Dale (Rhode Island); University of C haita-nooga Museum, Chattanooga (Tennessee); Baylor University Museum, Waco (Texas); Valentine Museum, Richmond (Virginia); Logan Museum, Beloit (Wisconsin). SUDAN: Sudan Museum, Khartum. SUEdia: Statens Etnografisla Musset, Stoc Miolm; Musikmusset, Stockholm; No-riska Muséet, Stockholm; Mal-San Marcos, Lima; Musea de Arqueologia „Încă” de la Universiadă Nacionál, Lima; Museo de Cayma, Arequipa. POLONIA: Muzeum Etnograficztfe przy Muzeum Przetnyszlu i, Roanidwa,

Varşovia; Muzeum Staikie, Bytom; Muzeum Mazurshie, Dział-dowo; Muzeum Wielkopolskie, Poznan; Muzeum Etnograficzne, Cracovia; Muzeum. Miejskie, Byd-goszcz; Miejskie Muzeum Etnograficzne, hoăi; Muzeum Tatr-zaiiskie im. Dr. T. Chalubinskie-go, Zakopane; Muzeum Wawel, Cracovia; Muzeum Wsi Gorno-slashiej, Chorzow; „Skansen Słowiński”, KMki; Parii Etnogra-ficzny przy Muzeum w Lewicau, Lowcz; Kurpiows Me Muzeum na wolnym powietrzu, Nowgorôd; Muzeum w Nowym Saczu-Park Etnograficzny, Nowy Sącz; Muzeum Budownictwa Ludowego, Oisztvnek Muzeum wsi Opolskiej, Opole-Bierkowice; Muzeum Budownictwa Ludowego, Sanok; Muzeum Etnograficzne w Toruniu, To-Kaszubski Park Etnografi –, Wdzydze; Muzeum Orawsiu „\Zzibrzycy Orawski Park Elnograficzny, Zubrzyca Gora; PORTUGALIA: Mus eu Etnografica de Ultramar, Lisabona; Museu Nacional de Arte Aniiiga, Lisabona; Museu Instrumental, Lisabona; Museu Nacionál de Historia, Lisabona; Museu de Arte Popular Bele în, Lisabona; Museu Etnologica „Dr. Leite de Vasconcellos” Belim, Lisabona; Museu Etnologico Porhtgues] Belem; Museu în n czn kiw

E în

„Hipolito Cabaco”, Alemquer; Museu Regional „Francisco Tavares Proenca funior”, Castelo Branco; Museu Maritimo, Faro; Museu de Etnografia e Historia da ființa Distrital de Porto, Oporto. PUERTO-RICO: Museo de Arte Religioasa, San Juan; Museo de Arte, Ponce. ROMÂNIA: Muzeul Satului, București; Muzeul de artă populară al R.S. România, București; Muzeul etnografic al Transilvaniei, Cluj-Napoca; Muzeul etnografic în aer liber, Parcul Roia, Cluj-Napoca; Muzeul etnografic al Moldovei, Iași; Muzeul Brukenthal Sibiu; Muzeul tehnicii populare, Dumbrava Sibiului; Muzeul etnografic al Banatului, Timișoara; Muzeul Banatului. Secția în aer liber, Timișoara; Muzeul etnografic, Sighet; Muzeul etnografic în aer liber, Sighet; Muzeul etnografic al Olteniei, Craiova; Muzeul arhitecturii vâlcene, Bujoreni-Vâlcea; Muzeul de istorie și etnografie, Râmnic Vâlcea; Muzeul viticulturii și pomicultura, Golești-Argeș; Muzeul de artă feudală, Mogoșoia; Muzeul Țării Crișurilor, Oradea; Muzeul arheologic, Drobeta-Turnu Severin; Muzeul de arheologie, București; Muzeul de arheologie, Constanța; Muzeul d. e arheologie, Mangalia; Muzeul județean. Secția în aer liber,

Suceava; Muzeul etnografic. Secția în aer liber, Reghin; Complexul muzeal Delta Dunării. Secția etnografică în aer liber, Tulcea; Muzeul județean. Secția în aer liber, Baia Mare;

Muzeul etnografic în

VIETNAM: Muzeul de istorie, Hanoi; Muzeul Național, Ho-Și-Min (Saigon).

ZAIR: Musée da la vie indigene, Kinshasa.

ZAMBIA: National Museum of Zambia, Livingstone; The lăcingstone Museum, Livingstone.

MUZEUL SATULUI – complex muzeal, în aer liber, instalat în Parcul Herăstrău din București. Complexul a fost conceput (1936) de Ditnitrie Guști, ca un muzeu de sociologie rurală românească, realizat și inaugurat ca Muzeu al satului românesc. La edificarea lui au participat, pe lângă Dimitrie Gusti, Victor Ion Popa, H.H. Stahl, Gheorghe Focșa și alții (1936 – 1939). La inaugurare îngrijitori au fost cei ce vânduseră gospodăriile și locuințele lor muzeului. Din 1948 este asimilat ca muzeu de etnografie românească sub conducerea lui Gh. Focșa. Aer. În fiecare unitate-exponat devine un micromuzeu al zonei de proveniență. Se întreprind noi cercetări de teren pentru „determinarea tipurilor economico-culturale, structurate zonal, în raport cu mediul natural specific și în concordanță cu treptele dezvoltării istorice a societății românești”. M.s. conține peste 300 construcții gospodărești, biserici și instalații populare, precum și peste 22.500 obiecte etnografice. Gospodăriile cu inventarul lor domestic sunt grupate după criteriul vecinătăților geografice ale localităților de origine în sectoare-expoziții pe provincii istorico-administrative: Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, Bucovina, Maramureș, Podișul Transilvaniei, Crișana, Banat și după criterii tipologice și cronologice, profesionale și artistice. Din acest punct de vedere, M.s. reprezintă un document etno-sociologic de incontestabilă valoare artistică cu privire la evoluția tehnicii construcțiilor principale și anexe, legate de ocupațiile și meseriile de bază (în trecut) ale poporului român. Varietatea tipurilor de arhitectură populară marchează capacitatea de invenție și ingeniozitate creatoare a poporului român. Iar unele construcții, prin planul, elevația, proporțiile, armonia și cromatica lor,

relevă calități artistice excepționale ale constructorului popular. În ultimul timp, M.S. a devenit o instituție de educație social-culturală și un laborator muzeografic de valoare internațională.

MUZEUL TEHNICII POPULARE

— Complex muzeal în aer liber, instalat în Dumbrava Sibiului pe un teren de 100 ha, amenajat în circuit elipsoidal (de 4 300 m lungime). M. t. p. a fost inițiat (1956) și realizat de către actualul director. Cornel Irimie. S-au întreprins cercetări prospective pentru elaborarea ideală a muzeului (1957 – 1960). În muzeu sunt incluse și expuse unelte, instalații, simple și complexe, ateliere de meseriași, care redau, direct sau indirect, structura și evoluția tehnologiei populare tra-M

mo Musseet, Malino; Skansn Mu-seet, Stoekholm; Kiilturiiiisto-riska Muséet, Lund; Hembygds-gävden Rots Shans, Alvdalen; Boräs Museum, Boräs; Kulturhistoriska Muséeti Bunge, Bunge; Eskilstuna Stads Muséet Rade-machersmediorna, Eskilstuna;

Hälsingborgs Museum, Friluft-museet Fredriksdal, Hälsingborg; V ästernorrilaiids läns museum, Murberget, Hârnosand; Fvilufts-museet Stadsparken, Jonkoping; Julita Skans, Julita; Gamla Linii oping, Linköping; Friluftsmu-seuin Gammelstadt, Norrbottens Museum, Lulea; Kulturhistoriska Muséet (Kulturen), Lund; Zoms Gammelgård, Mor»; Kultuvreser-vatet Wadkoping, Örebro; Läns-tnuseei, Ostersund; Västergot-lands Museum-Fombyn, Skara; Torekällberget med Ostra Sorm-lands Museum, Sodertâlje; Stif-telsen Skansen, Stockliolin; Di-sagården, Uppsala; Vallby Friluftsmuseum, Väster & s. TANZANIA: Muzeul Național al Tanzaniei, Dar es Salaam. THAILANDA: National Museunt, Bangkok. TRINIDAD – TOBAGO: National Museum, Port of Spain. TUNISIA: Musée National du Bardo, Le Bardo. TURCIA: Muzeul Etnografic, Ankara; Muzeul de arheologie, Ankara; Muzeul de arheologie, Istanbul; Muzeul de antichități orientale, Istanbul; Muzeul Pergamon, Pergam. UGANDA: Muzeul Uganda, Kampala. UNGARIA: Palâc Museum, Balassagyarmat; Bugad Szaba-duri N & praizi Gyâtjtemâny Bugac (Bâcs-Kiskun); Sostâi Fah i-muzeum, Nyiregyhâza (Szaboles-Szatmâr); Szabadteri Nipraizi Muzeum, Szentendre (Pest); Vast Măzeumfalu, Szombathely (Vas); Bakonyi Muzeum, Veszprem; G6-csei Fain muzeum, Zaaiegerszeg; Nepraizi

Muzeum, Budapesta; Nemzeti Magyar Muzeum, Budapesta; Foldm & velás Magyar Muzeum, Budapesta; Városligeti Muzeum, Budapesta; U.R.S.S. – Istoriceski muzei, Moscova; Tretyakovskaea gallereia, Moscova; Muzei izobrazitelinân iskustr, Moscova; Muzei vostocinâk kul-tur, Moscova; Găsităarstvennîi etnograficeskii muzei, Leningrad; Russki muzei, Leningrad; Etnograficeski muzei narodov S.S.S.R., Leningrad; Otrâlâi etnograficeski muzei, Riga; Muzei Ukrainskogo iskussiva, Kiev; Tatarshie Museum Narodwe, Vilnius; Eesti Ruklik Vabaokwnuu-seum, Tallinn; Latvijakij Etnograficeskij Muze], Brivdabas Muzejs, Riga; Rokiskio Krastotyros Muziejus, Rokiskis; Telsiu krastotyros Muziejus, Telsiai; Valtion Historiallis-A rkhtehtonien Museo „Kizhi”, Kiji; Etnopark-Muzei, prosioneba, Pereiaslav-Hmelni tki; Gosudarstvennyâi istoriko-etnogra-fitscheski muzei goroda, Tbilisi. URUGUAY: Museo HistoricâNa-cional, Montevideo; Museo Nacio-nai de Historia Natural, Montevideo; Museo del Indio, Tacua-rembo; VENEZUELA: Museo de Arte Colonial, Caracas; Museo de Ciencims Naturales, Caracas.

DICTIONARELE ALBATROS

N

NATIVISM – 1. doctrină filosofică creată în antichitate de Platon, care atribuia ideilor și principiilor de activitate umană un caracter înnăscut. N. a fost criticat în antichitate de Aristotel, apoi în filosofia modernă de J. Locke și în cea contemporană de filosofi marxști și progresști. A fost revăzut în lumina experienței gnoseologice a științelor naturii umane. Rămâne în ansamblu, un prea nimț al teoriei eredității. 2. concepție proprie mișcării social-politice a nativilor (a autohtonilor), care, în trecut, în colonii, revendica revenirea la puterea local-tradițională a băștinașilor. Printre aspectele culturale ale acestei concepții, fac parte: **n.** din Noua Guinee (numit Cargo-cult), care simboliza întoarcerea formelor de viață, a instituțiilor tradiționale și plecarea coloniștilor cu zeii lor, pe o corabie rituală; **n.** din America de Nord (numit Ghost dance), care simboliza întoarcerea zeilor străbuni concomitent cu plecarea coloniștilor. Ultimele înțelesuri ale termenului **n.** supraviețuiesc în contextul concepției și viziunii creatoare a popoarelor cu structuri arhaice, în procesul reversibil de

trecere de la colonialism la independență. V. acad turație.

NAȚIUNE v. comunitate națională.

NAȚIUNE BURGHEZĂ v. comunitate.

NAȚIUNE SOCIALISTĂ v. comunitate.

NOMAD – persoană care se deplasează sezonier, în condiții ecologice diferite, dintr-un loc într-altul, pentru dobândirea hranei. Mișcarea este ritmică, ciclică și ordonată, familială și de grup comunitar, în anotimpurile favorabile alimentației (timp secetos sau umed, productiv sau neproductiv), în anotimpurile da diționale de pe întregul teritoriu al României. Colecția muzeală grupează materiale-exponate pe provincii istorico-administrative, tematice, tipologice și cronologice, în patru mari sectoare – expoziție: I. alimentar; II. construcții; III. unelte și vase de uz; IV.îmbrăcăminte și transport. Muzeul cuprinde în prezent circa 120 unități-exponate, astfel încât să releve întregul sistem de mijloace și tehnici popular-tradiționale de producție ale poporului român. Din acest punct de vedere, m.t.p. reprezintă un document etnologic de incontestabilă valoare istorică al capacității de invenție și creație tehnică a poporului român, al vechimii unor unelte, instalații originale, tehnici ingenioase de lucru și al unei terminologii autohtone a meseriilor de bază ale românilor.

stemologică și operațională a conceptelor pereche etnic/eticcare permite să se distingă astfel unele trăsături ale aspectului ideal al culturii de cele ale aspectului material, esența și dinamica încrucișărilor culturale. După Kenneth Pike (Language în Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior, 1954), termenul emic derivă din ion-emic, iar termenul etic din ion-etic; adică primul extract lexic subliniază „rezultatul structural” obținut prin analiza fonemică, ca opus al „rezultatului non-structural” obținut prin analiza fonetică. De fapt n.e. este (după W. Struțevant) o „nouă veche etnografie”, pentru că deși este mai operativă și strategia cercetării ei este mai evoluată, conținutul ei tematic este mai restrâns decât al vechii etnografii. După n.e. culturile sunt superco-duri de semnificații și mesaje ale evenimentelor, actelor, artifactelor culturale. V. etonografie, etnologie, emolingvistică, etnosemiotică.

migrație a animalelor sălbatice (bizoni, antilope etc), de recoltă a plantelor și fructelor sălbatice comestibil», de pășunat itinerant pentru animalele domestice. Activitatea depusă pentru obținerea hranei de către n. se numește nomadism. N. se opune sedentarului, iar nomadismul sedentarismului. Nomazii sunt mai războinici și mai independenți decât sedentarii, în formele mai avansate de nomadism ei își procură o parte din resursele agricole de la sedentari prin schimb liber, prin schimb impus, prin rapt, prin tribut, prin sclavaj. Trecerea de la nomadism la sedentarism se caracterizează prin seminomadism. Transhumanta (crescătorilor de ovine, cabaline, bovine; a crescătorilor de albine etc), deplasările ciclice pentru munci sezoniere și alte forme de viață itinerantă nu sunt trepte variabile ale modului n. de adaptare la diferite condiții ecologice. Semnificațiile și popoarele nomade posedă o cultură și implicit o civilizație care stârnesc admirația specialiștilor. Literatura orală, muzica și dansul reflectă dinamica spațiilor în care s-au deplasat în căutarea hranei. Gemenii epopeilor se află în povestirile epice ale modului lor de viață. Corturile, țesăturile, uneltele și armele relevă o adaptare impresionantă la condițiile aspre și permanente ale nomadismului.

NOROCRAȚIE – concept (folosit de Carn. în Petrescu), care desemnează un sistem de conducere a statului de către intelectuali, după modelul platonician al guvernării statului de către filosofi (Republica). V. filosofia culturii, noologie, noosferă.

NOOLOGIE – concept (creat de André Ampère în Philosophie des Sciences, 1834) pentru studiul științelor spiritului, considerate în opoziție cu științele cosmologice. În seria științelor spiritului (din gr. *voo* = spirit, rațiune) intră după A. Ampère: științele filosofice (psihologia, logica, etica etc), științele dialectice (glosologia, literatura, estetica, pedagogia etc), științele etnologice (antropologia, istoria etc.) și științele politice (politica, economia etc). V. filosofia culturii, norocrație, noosferă.

NOOSFERĂ – concept (creat de paleontologul și filosoful Pierre Teilhard de Chardin în 1935) conform căruia omenirea, în totalitatea ei, este considerată o sferă terestră rațională, compusă din făpturi inteligente, care acționează asupra celorlalte sfere terestre superficiale,

în sensul transformărilor lor parțiale și coordonării acestor transformări, V. filosofia culturii, norocrație.

NOUA ETNOGRAFIE – concept (acreditat de W. Struțevant, în Studies în ethnosdence, 1964), prin care se înțelege interpretarea et-nolingvistică și etnosemiotică a etnografiei. În această accepție, fenomenul cultural trebuie să fie urmărit sub aspect lingvistic, fonologie și gramatical. N.e. folosește cu precădere analiza epitrative (reglementa drepturile de folosință a pământului după nevoile reale, mutările de locuințe în perimetrul moșiei etc.); judecătorești (judeca și pedepsea abaterile de la normele străvechi după obiceiul pământului, întărea actele civile, reglementa succesiunile care tindeau să se abată de la statutul obștesc); culturale (îndruma, controla și recompensa pe cei ce respectau datmele și tradițiile străvechi); etice (statua opinia morală a comunității în raport cu legea țării și întreținea spiritul de echitate socială). Studii referitoare la O. sătești românești au apărut îndeosebi în a doua jumătate a secolului nostru: Silviu Dragomir (Valahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu, 1959); H.H. Stahl (Contribuții la studiul satelor devălmașe românești, 3 vol. 1958 – 1965; idem, Les anciennes commvnautâs villa-geoises roiwiaines, 1969), P.P. Panaitescu (Obștea țărănească hi Țara Românească și Moldova. Orânduirea feudală, 1964); Romu-lus Vulcănescu (Etnologie juridică, 1970), V. etnologie juridică sociologia culturii.

OECUMENĂ (O1CUMENĂ, ECUMENA) – concept care exprimă: 1, (în sens larg) ceea ce este sau pretinde a fi universal (un teritoriu, o formă de stat, o cultură etc.); 2. (în sens etnologic) un te-ritoriu-nucleu în care primii oameni s-au așezat și și-au întemeiat o viață organizată. Prin extensiune, o. a început să însemne; ntoriul în care o comunitate de tio etnic sau mai multe conranjtâp își construiesc așezări stabile, intervin activ în transformarea naturii, își organizează: mod de viață*, elaborează form: da cultură și civilizație. Prinele o. au apărut în paleoliticul superior. Termenul este acreditat de civilizația elenistică și răspândit în coloniile grecești în prezent, o. a ajuns să se confunde cu ter locuit de întreaga omenire, s prime prezența activă a se umane în mediul ambiant p ferite trepte de dezi vieții, prin muncă produc civilizație și cultură.

OLOGENEZĂ CULTURALĂ termen (creat de G. Mon.1 u care denumește concert: i logică asupra formării's i-a culturilor. O.c. se refer această accepție la dezvolt culturii umane, în două st într-un stadiu primordial, de minte general umane și I n t stadiu secundar de așa-: – ci culturale parțiale, regionale, le, care sunt echivalente ra studiate de etnologia some tică* tre' aceste două sta liituri nu există limite afoso deoarece producția spontană loc neconținut și este n le ca atare de complexe).: cultu Un ciclu cultural se foftn pe o arie, nu într-un între elementele de zionale inventate și fete, ultimele caract ciul cultural propriu nal exriei di-aão vă.

— S.ia i fix. ui a-U – 8S9

OBICEI – comportament social-cultural stabilit de tradiția comunitară. Orice o. trece prin două faze: formarea lui, de-a lungul mai multor generații, și fixarea ca normă formalizată, unanim recunoscută de colectivitate. Geneza o. Înseamnă transformarea unei rânduiei în tâmplătoare într-o necesitate colectivă, a unei acomodări ocazionale într-o deprindere socială; fixarea lui înseamnă determinarea psiho-socială, precum și integrarea culturală și statuarea juridic-cutumiară. V. conveniență, cutumă, datină, uzanță.

OBȘTE – comunitate (sătească, orășenească, zonală, regională, a unei țări) proprie orânduirii feudale, care însă apare și în orânduirile prefeudale și supraviețuiește și în orânduirea postfeudală; alcătuită din cete ierarhizate: cete de vârstă (de feciori, de oameni vrednici, de bătrâni), cete de sex (de feciori sau fecioare, de bărbați sau femei), cete de afinități selective (familiale, de rudenie, vicinale). La baza piramidei cetelor stau cetele de feciori, iar la vârf, cetele de bătrâni (sau oameni buni). Ceea ce caracterizează o. (sătească sau țărănească îndeosebi) este munca în comun, proprietatea în devălmășie asupra pământului. Toți membrii o. aveau, prin „legea țării” sau „obiceiul pământului”, dreptul de folosire în comun (în devălmășie) a pământului, apelor și pădurilor, adică de „stăpânire locurească” sau de „stăpânire de-a valma”, aceasta pentru că moșia satului era un patrimoniu devăl-maș al sătenilor, al unor spițe de neam, constituite în cete de familie sau vicinale. În structura satului tradițional, o. avea atribuții multiple: familiale (îngloba una sau mai multe spițe de neam, cărora le

reglementa viața în conformitate cu „legea țării” sau „obiceiul pământului”); adminisdeosebi, tendințe persistente, legate de curiozitatea intelectuală sau afectivă asupra unei activități, „urmărirea unei anumite situații rentabile sau de prestigiu, și, numai rar, întâmplarea crucială, convertibilă în valori social-culturale sau sublimată în acte de destin creator”.

OPHIOLATRIE – venerarea șarpelui sau dragonului (șarpe fantastic). Mitologii au constatat „unitatea fundamentală a trăsăturilor o. În societățile aborigene civilizate” din Asia, Africa, Europa, America, Australia și Polinezia. Studiul miturilor și creațiilor artistice referitoare la șarpe urmărește descoperirea relațiilor O. cu fecunditatea și fertilitatea solului, a speciilor animale și a omului. Dacii au avut o mitologie ophiolatrică dezvoltată, al cărei conținut și forme de expresie artistică au fost scoase în evidență în vremea noastră de arheologii și paleoetnologii români.

ORIZONT – 1. (în stratigrafie*) nivelul unui depozit de sedimentare, caracterizat prin compoziția lui petrografică și prin resturile de organisme (vegetale sau animale) ce le conține. În pedologie, conceptul exprimă nivelul unui strat de sedimentare a solului, determinat precis topografic; 2. (în arheologie, pal [e o] etnologie și etnologie) – rază de răspândire a trăsăturilor analoge sau identice ale unor elemente sau obiecte de civilizație, a unor arti-facte ce relevă tehnici diferențiate de producție. În arheologie prin o. se înțelege mai ales depozitul de materiale de civilizație suprapuse în circumstanțe diferite: o necropolă, o așezare, o casă, un atelier etc. Fiecare din acestea prezintă un o. de civilizație cu suborizonturile corespunzătoare. V. civilizație.

ORNAMENTĂCĂ – 1. disciplină etnologică care studiază geneza, structura, funcțiunea, stilul, valoarea și mesajul sistemelor de elemente decorative populare sau culte, elaborate de-a lungul istoriei de fiecare popor; 2. sistemul de ornamente propriu unei comunități etnice, unei epoci, unui stil de creație. Etnologia urmărește să stabilească corelațiile între O. populară și cea cultă și integrarea acestora în O. unei unități sociale de tip etnic. Elementele decorative ce intră în contextul unei o. prezintă o structură morfologică particulară

(geometrică, fitonior-fă, zoomorfă, antropomorfă etc.) și tehnici decorative adecvate (zgrăfitare, incizie, sculptură, gravură, repusaj, traforaj, broderie etc). Motivele ornamentale au servit uneori ca documente is

14*

rile analoage se datoresc fenomenului de convergență. Unele cuituri poartă în ele clemente mai susceptibile de dezvoltare decât altele, unele sunt mai precoci altele mai tardive; cele precoci sunt limitate, cele tardive nelimitate, în acest context. G. Montandon stabilește o filiațiune terminologică între „etnologia culturală” și „etnologia somatică” (care este echivalentă antropologiei). Astfel, pentru concepția lui sincretică, „civilizația în etnografie, corespunde speciei umane în antropologie; ciclul cultural corespunde mării rase, cultura corespunde rasei în general, facies-ul cultural corespunde subrasei”. Termenul de rasă nu are nicio legătură cu raseologia, ci numai cu activitatea antropoetno-socio-culturală. Căutând să împacă evoluționismul liniar cu difuzionismul*, G. Montandon a elaborat o concepție care, în perspectiva dezvoltării etnologiei ca știință, prezintă meritul unei încercări de sinteză globală a rezultatelor antropologiei, etnologiei și sociologiei din prima jumătate a secolului al XX-lea.

ONOMASTICĂ – 1. disciplină lingvistică ce studiază sistematic geneza, structura, clasificarea și funcțiunea numelor proprii: de oameni (antroponime), de animale (zoonime), de sate, orașe, de forme de relief etc. (toponime) ș.a. Cel mai important capitol al O. este cel consacrat antroponimelor. În antroponimică intră stadiul numelor sacre (teunime, lia-ionime și miștonirne) și al numelor profane (poreclele, apelativele, indicativele, derivatele etc.) Categoriile deosebite de antroponime sunt furnizate de sedenime și etnonime. Numele de oameni, de animale și de locuri se influențează reciproc. Prezența unor nume în cadrul unui sistem onomastic, circulația și polarizarea în jurul lor a întregului registru onomastic al unui popor reprezintă nota caracteristică a elonimiei*; 2. ansamblul de nume proprii ale unui popor, ale unei regiuni determinate etc. Onomastica populară română este etnonimică. Ea prezintă un caracter socioforic (purtător de valori și semnificații sociale) de tip latin, în care predomină triplul

nume funcțional, pentru a exprima ambianța familială, relațiile de rudenie și de integrare socială, prin spița de neam, în comunitatea sătească. Sistemul onomastic al poporului român a fost studiat amănunțit și ilustrat în lucrări de specialitate (Iorgu Iordan, N.A. Constantinescu etc).

OPEROTROPISM – termen (acreditat L. Szondi, 1972), care semnifică înclinația individuală, permanentă sau spontană către o anumită ocupație profesională. O. a fost conceput ca un psiho-tropism promovat îndeosebi de viața modernă. În o. intră, în PAIDEUMĂ – concept (creat de Leo Frobenius) ce desemnează ansamblul de caractere care colorează, însuflețesc și constituie stilul unei culturi populare. Aspectul obiectiv al p. este determinat de diferențierile măsurabile ale creației culturale și ale comportamentului cultural al unei comunități etnice, de parametrii unei tipologii etnoculturale. Aspectul subiectiv al p. este condiționat de sensurile intime nemăsurabile și valorile social-istorice particulare ale culturilor populare. Ultimul aspect al p. a dat naștere la multe interpretări fanteziste și speculații teoretice.

PALAFITĂ – locuință preistorică din epoca neolitică sau a bronzului construită pe o platformă sprijinită pe stâmpi de lemn, într-o zonă lacustră. Mai multe p. formau un sat lacustrii, Două sau trei sate lacustre aparțineau unui trib. P. erau C (din lemn, rectangulare celulare. Pe platformei amenajau uneori strățiri de pământ și se cultiv hidrofile. Platformele gate între ele prin rețel pasarele ce puteau fi 1 îndepărtate. P. și satek au fost edificate mai mu apărarea de animalele: în zone, în care oamenii se ocupau cu vânătoare cuitul. Primele sate l. v fost descoperite în El1 marginea lacului Z5: Obermeilen (1853), ia R sen (1858), apoi în F: marginea lacului Chalar sivul Jura (1904) etc, aceste sate lacustre spe lângă resturile pilc susținere a platformelelturile unor instrument; strumente întregi de (coarne de cerb), pietrente vegetale.

ru
cții
și lio
r no

Î fi jr
se
su
b
IU lla
f nte
rr I
ai le
I s
fi: de
I n ev
oie
Icț yu
i stn
t p pe
ntru
al ati
b ce.
pr nit
ii ivi
I pe
și s
us re
t au
eți pe
;
h: Îc Îa
lli
au
a
pe
I
ma
to

	ate	
		gă
	sit.	
o	nil	r
	de	
		I
	res	
	să	a
	în	
	e	1,
mi	03	
		ec
	hipi	
	213	

O torice de ordin etnografic pentru reconstituirea și interpretarea unor aspecte de viață spirituală ale celor care le-au creat. Caracterul documentar istoric al unui ornament este relevat de cadrul ornamental, câmpul ornamental, de dispoziția motivelor ornamentale, de structura și modalitatea plastică de expunere a motivelor sau de stilul și cromatica lor. Unele ornamente sunt figurative (deoarece imită natura sau fantazează plastic pe marginea naturii), altele sunt simbolice (deoarece reprezintă sau evocă conținuturi redată formal), în limbajul ei convențional-tradițional, o. transmite un mesaj estetic național.

adăpostului, reacția față de piedici naturale și artificiale, curățenia, comunicarea codificată (v. „Caii savanți din Elberfeld” de ÎL Maeterlinck), adică toate aspectele unei civilizații genuine; 4. sinteza tuturor proceselor materiale principale (descoperirea de materii prime, de forme de energie, inventarea de uneite și tehnologii cât mai eficace) și a tuturor proceselor materiale secundare (perfectarea prin simplificare sau prin complexare a descoperirilor și invențiilor) care provoacă prin „Disociație” stiluri noi de muncă și moduri noi de valorificare a muncii. Unele procese de p. În stadii superioare de manifestare se instituționalizează. P. apropie entitățile între ele, prin ceea ce este general uman în ele, și totodată le diferențiază, ca modele

de viață, prin ceea ce este particular etnic în ele. V. civilizație, cultură, etnocivilizație, etnocultură, pancultură.

PANCRO NI SM-termen (acreditat de Adrian Marino) care definește „fenomenul nu mai puțin universal al creațiilor și invențiilor simultane, fără contaminare directă, uneori de-a dreptul imposibilă, în zone culturale diferite și foarte îndepărtate între ele, apar în același timp, forme literare (și artistice), sunt enunțate aceleași idei culturale etc. Intervine în astfel de cazuri fenomenul de poligeneză ce nu poate fi revendicat de nimeni și care nu are niciodată naționalitate precisă. Cu cât înaintăm în istorie, cu atât paternitatea, dispăre și originalitatea se dizolvă în marea masă a topilor, invariațiilor, constantelor, de frecvență și circulație universală” (Adrian Marino, Critica ideilor literare, 1974; Protocronism, pancronism și sincronism, 1977). V. protocronism, sincronism.

PANCULTURĂ – concept care exprimă (întâi la Turgot 1750, și apoi la Murdock, 1945), caracterul general-uman al culturii, indiferent de gradul și stadiul de dezvoltare a societății în care intră elemente de știință, scheme de cultură general-umană fără de care nu se poate concepe umanizarea și extinderea unor aspecte secundare ale culturii de la om la animalele superioare cu care omul conviețuiește și pe care le folosește în activitatea lui concretă. P. presupune că la baza tuturor activităților spirituale există un nivel al unității psihice a speciei umane care face ca, indiferent de gradul și tipul de dezvoltare a omului, formele activităților lui particulare să fie unitare; de asemenea presupune că particularitățile panumane ale activităților spirituale țin de unghiul de cuprindere circulară a intelectului omenesc și se datoresc prin aceasta „ce-percepției în bisoci-aâie” (S.P. Murdock). În aceste condiții, unele procese de p. În stadii superioare de manifestare se instituționalizează. Omul optimizează biocultural unele animale superioare apropiate de el, ttio. pirogi monoxilice. depozite de deșeuri alimentare, mărturii ale multor straturi de civilizație și cultură primitivă.

PALEOANTROPOLOGIE – ramură a antropologici care studiază omul preistoric pe bază de fosile. Cercetări de p. În România întreprind majoritatea membrilor Școlii române de antropologie din București,

Iași, Cluj-Napoca, V. antropologie.

PAL [COETNOLOGIE – ramură a etnologiei care studiază aspectele civilizațiilor și culturilor arhaice, relevate de antropologie și arheologie. Spre deosebire de antropologie și arheologie, p. studiază omul ca făptură creatoare de limbaj, de forme de viață socială, de unelte și obiecte de civilizație și cultură, de mediu ambiant propriu vieții materiale și spirituale. Datorită omologiei de cont în ut cu arheologia s-a echivalat p. cu conceptul de arheo-etnologie. P. este însă analogă cu partea introductivă a etnoistoriei.

PALINGENEZIE – 1. ideea renașterii universale (Ja stoici și platonici), a reîncarnării umane în formele ei incipiente, a metempsihozei ciclice (în mitologiile universaliste), a eternei reîntoarceri la aceleași forme de viață însă pe alte trepte și în alte stadii istorice (Fr, Nietzsche), a ciclogenezei culturale (C. Ranzoli); 2. ideea revenirii unei culturi și implicit a civilizației corespunzătoare la izvoarele ei istorice pentru revitalizarea tematică sau problematică, a semnificației sau mesajului etic.

PANCIVILIZAȚIE – concept care exprima: 1. caracterul general-uman al civilizației, indiferent de gradul și stadiul de dezvoltare a societății; 2. schema de civilizație general-umană, fără de care nu se poate concepe omul ca om. Această schemă se referă întâi la integrarea omului în mediul ambiant, pentru obținerea celor necesare existenței, (alimente, adăposturi, îmbrăcăminte) și apoi la transformarea și dominarea mediului ambiant de către om pentru satisfacerea tuturor nevoilor lui; 3. extinderea unor aspecte secundare ale civilizației de la om la animalele superioare pe care le folosește în activitatea lui productivă de bunuri materiale și în activitatea lui Indică, de delectare. Extinderea se efectuează prin imitație spontană, prin provocarea de reflexe condiționate, prin dresaj și muncă cu animalele sub supraveghere. Trăsături elementare de p. se întrevăd îndeosebi la animalele domestice și rar la animalele sălbatice pe care omul uneori le protejează și le face să supraviețuiască în rezervații pentru calitățile lor zoologice. Animalelor domestice emul le provoacă reacții de tip Inimă față de el și de mediul înconjurător. În această situație se remarcă la animalele superioare forme de comportament similar

omului; folosirea popoarelor, știința moravurilor, filosofia culturii. În istoria etnologiei, ț». a avansat unele ipoteze de lucru, izvorâte din fantezia creatoare și care au fost parțial verificate ulterior (cazul formelor aberante ale culturii). V. preetnologie.

PARALELISM ETNOLOGIC – coincidență sau similitudine de conținut ori formă între două sau mai multe fapte de civilizație și cultură, distanțate în timp și spațiu. Emisă în secolul al XVII-lea, reluată și dezvoltată de L. Morgan în sec. al XIX-lea în contextul evoluționismului linear, teoria paralelismului pătrunde în etnologia secolului al XX-lea ca un procedeu empiric de comparație, promovat de difuzionism* și hiperdifuzionism. Sub raportul conținutului, pe se sprijină pe paralelismul etnografic, dacă se referă la elemente și complexe de civilizație, sau pe paralelismul folcloric și de artă, adică pe elemente și complexe de cultură. Sub raportul formei, pe poale fi relevat de o perspectivă comparatistă fixă sau mobilă. Paralelismul fix consideră societățile antice (egipteană, babiloniană, persană, chineză, ebraică, greacă sau romană) ca unități de măsură etnografică sau folclorică pentru stadiul tuturor celorlalte societăți istorice. Paralelismul fix respectă trei reguli esențiale: unul din termenii comparației trebuie să fie o societate antică; comparația trebuie să releve omologii sau analogii cu această societate; omologiile sau analogiile trebuie să exprime evoluția în timp și spațiu a termenilor de comparație până în perspectiva contemporaneității fenomenelor sau faptelor considerate. Se înțelege că un asemenea procedeu simplifică și schematizează datele oricărei omologii sau analogii și amestecă nivelurile epistemologice ale comparației. Paralelismul mobil consideră că între societăți diferite se pot stabili în mod liber analogii și omologii, cu condiția ca ele să fie justificate epistemologic. Paralelismul mobil reflectă în mai mare măsură dinamismul civilizatoriu și cultural dar complică adesea termenii comparației și tulbură nivelurile epistemologice ale cunoașterii. P.e. trebuie privit în contextul metodologic general, alături de celelalte procedee comparativ-istorice de cercetare, a căror utilizare presupune convergența* efectelor generate de cauze similare.

PARTENOGENEZĂ – 1. În biologie proces de reproducere

naturală sau artificială în care ovulul sau oul se dezvoltă fără să fi fost fecundat, 2. (în mitologie), proces de apariție a unor făpturi miraculoase în condiții excepționale. Pe plan mitologic este frecventă concepția imaculată și nașterea extragenitală a demonilor, zeilor, semizeilor sau eroilor. În unele mitologii. cântopr>Qf-ne-a* este un caz de p.

În timp și spațiu, făcându-le supusele și aliatele lui. În acest caz p. exprimă totodată și o hominizare derivată (a hominisation-defivea) a speciilor coexistente eonului și o ridicare parțială a acestora prin hominizare derivată spre treapta umană. Prin hominizare derivată trebuie să se mai înțeagă însă și provocarea, la unele animale superioare, a unor activități psihice (acțiuni și reacțiuni) ce stau la baza așa-zisei mituri incipiente; afecțiunea, devotamentul, credința în om, comunicarea codificată etc. Teoreticienii p. relevă procesele spirituale principale (imaginația, comparația, anticiparea etc.) care prov... à la rândul lor prin „bi-socif. – procese secundare (obiectivi,, generalizarea, poetiza). planificarea, obligativități. Toate acestea alcătuiesc foivi: i primar spiritual al oricărei etnii)”. (în care intră știința, filo*... religiozitatea, arta). Ceea t’s – canină că p. stă la bază. vir și prin aceasta la ielelor de viață particu i).c. V, civilizație, cultură „hor/Înde, fancivilizabaz; l-ar: instiție.

P\R!

n 1 (ltu în i i i tu i

MA

Îi ani, în et-ci model.

tik i tolo-it aseu consemnd n tu t i1, a unei îți n le i mei contelbilite-n uomeniul pl ciale ale formelor „î pl mu complex decât cel de model, folosit în sistemul științelor etnologice, care consemnează punerea unei probleme științifice și rezolvarea ei parțială sau integrală. În acest sens p, include în conținutul ei conceptual note noi și anume: preliminariile unei cercetări supuse controlului exemplar, elementele esențiale rezultate dintr-o cercetare tematică prioritară, ipoteze de lucru ce urmăresc să promoveze cercetarea, toate integrate într-o structură ideati-vă nouă. Într-o accepțiune mai complexă, conceptul a fost acreditat de Thomas S. Kuhn (The Structure of Scientific

Revolution, 1963) și a căpătat o audiență științifică generală. În prezent p. tinde să devină tot mai mult rezultatul particular și exemplul concret pe care să se sprijine în investigația științifică modelele ca reprezentări formale ale structurii sau esenței etnologice a unui obiect, fenomen, fapt sau idee. V. model, model cultural, model etnologic, paradigmă comunicațională.

PARAETNOLOGIE – 1. studiul fenomenelor și faptelor de cultură și civilizație al căror centru de greutate a fost deplasat de la esențe propriu-zise la esențe presupuse, de la necesarul permanent la accidentalul permanentizat, de la particularul semnificativ la singularul nesemnificativ; 2. studiul unor fenomene și fapte ce ating periferia domeniului etnologiei și țin de unele discipline contingente: psihologia

SÂ6

demografice. Modificările p.r. european se datoresc, după ei, în mod constant mișcărilor de populație (migrări, imigrări, emigrări și admigrări) provocate de cauze economico-sociale. Din secolul al XI-lea până în secolul al XX-lea, schimbarea p.r. european poate fi urmărită cu ajutorul datelor statistice oferite de conscripții și recensăminte, numai că nu poate fi constatată eu consecvență pentru toate etapele istorice și pentru toate popoarele europene în cadrul acelorași etape. Cercetarea p.r. la români nu a putut fi efectuată pe baza datelor statistico-demografice pentru perioadele mai vechi, ci numai pe baza analizei sociologice a unor date subiacente, în general agri-mensurale, care reflectă în parte, realitatea economică socială. Pentru cercetătorii români „p.r. nu reflectă întreaga istorie a regiunilor studiate, ci numai aspecte documentare relative la periodizarea unor fenomene istorice particulare. El reflectă o parte din istoria populației rurale, partea legată direct de organizarea teritorială prestatală și statală a cultivării pământului. Supus unei analize sociologice, p.r. ajunge, după H.H. Stahl, să dezvăluie aspecte noi ale istoriei sociale a poporului român. Împărțirea în loturi a terenurilor în vatra satului și a trupurilor de moșii ale satelor s-a făcut pe baza unor principii juridice și agrimensurale care reflectă anumite structuri social-istorice de tipul confederațiilor sătești (democrația militară, cnezală și voievodală).

Supus unei analize istoriografice, prin prisma materialului de cancelarie domnească, boierească și mănăstirească, **p.r.**, după Șt. Ște-fănescu, reflectă moduri de viață și forme de civilizație și cultură deosebite de la o perioadă istorică la alta, în cadrul aceleiași perioade istorice, de la o epocă la alta și de la o provincie la alta. **P.r.** redă dialectica internă a unor sisteme economice unitare și succesive în perioada feudală. Unele aspecte ale **p.r.** au fost surprinse în studiile de peisaj agrar. (R. Dion, Essai sur la formation du paysage rurc. incais, 1934; Blanc, Naiss: et evolution des payssages e fes d'Albanie, 1961; X.G. de un-fiol, Habitat et strudivu a-l „pre, 1960; A. Meynier, Les paysages agraires, 1959). În cadrul Școlii sociologice de la București s-au întreprins studii asupra **p.r.** și peisajului agrar.

PENOLOGIE – parte a sociologiei și etnologiei juridice care studiază istoric, teoretic și metodic penalitatea și pedepsele.

PERIODIZARE – ordinea desfășurării fenomenelor, acțiunilor sau proceselor istorice în perioade mari de timp. În forma ei incipientă, magico-mitologică, **p.** a fost fixă, rigidă, dogmatică, deoarece exprima un mod suprarățional de gândire „care stabilea secvențele timpului profan în

PATER FAMILIAS – tatăl conceput ca șef al familiei mari. Sub raport social, **p.f.** continua îl! familia romană unele reminiscențe etieo-jivridice ce țineau de forma locală a sistemului de organizare comunitară a patriarhatului local. **P.f.** cumula juridic mai multe funcții: preot al cultului larilor și penaților familiei (cultul strămoșilor și moșilor sacralizați), judecător domestic al întregii familii (soție, copii, nepoți și strănepoți), ca și al sclavilor dependenți de familie; proprietar funciar și domestic; posesor al puterii social-politice asupra membrilor familiei indiferent de investitura publică pe care ar fi căpătat-o aceștia. Puterea aceasta era denumită în dreptul roman: Pater potesâas. Puterile discreționare ale **p.î.** Încep să fie restrânse treptat în dreptul roman. V. patriarhat.

PATRIARHAT – sistem de organizare socială ce ține de comuna primitivă, care succede matriarhatului*, și acordă bărbatului, tatălui fondator de familie și de comunitate, un statut și un regim de superioritate intelectuală, morală, juridică. Caracteristică acestui

sistem de organizare socială este ginta patriarhală, tot – ța ei de producție, diviziunea socială a muncii, dezvoltarea ocupațiilor de bază (agricultura și creșterea animalelor) și a îndeletnicirilor co-dependente de acesta (meșteșugurile arhaice), regimul etico-juridic patrilinear

(descendența patrilineară) etc. Dispare treptat, odată cu apariția și dezvoltarea societății împărțite în clase antagoniste. Cercetările de etnologie au constatat, în unele zone arhaice ale globului, diferite forme de ființare patrilineară și de comunitate patridemică, care nu trebuie confundate cu p. În literatura etnologică p. este analog androcrației. V. denia, matriarhat.

PEISAJ RURAL – termen care se referă la structura geografică a mediului ambiant al unui habitat rural ce caracterizează câteva aspecte ale specificului etnic. Prin p. r, se determină legătura dintre vegetația naturală și peisajul uman, tipurile de planuri cadastrale puse în raport cu tipurile de sate. Geografia umană, axată pe etnografie, urmărește caracterele etnice ale popoarelor, așa cum acestea se degajă din analiza p.r. al fiecărui popor. Jacques le Goff și Ruggiero Romano socotesc p.f. ca o problemă de istoriografie modernă. După ei p, T. e un document istoric de cea mai autentică valoare, în baza căruia se poate stabili o periodizare a vieții economice a unui popor și prin aceasta a istoriei civilizației în general. Bazându-se pe studii și monografii speciale referitoare la p. r, regional european, Jacques le Goff și Ruggiero Romano încearcă, întâi sporadic, apoi sistematic, să demonstreze că în p.r. european, începând cu secolul al XI-lea, s-au petrecut schimbări de ordinul mutațiilor de creatori anonimi de cultură tradițională și creatori de cultură academică (Dimitrie Canfemir, B.P. Hașdeu, Mihai Eittinescu, Al. Odobescu, Nicolae Iorga, G. Călinescu, George Enescu etc.) V. behaviorism etnologic, instituție, model etnologic.

PERSONALITATE ETNICĂ – termen (acreditat de André Le-fon-Gourhan), care semnifică acțiunea colectivă pe plan istoric a unui grup uman, a unui popor, a maselor populare în domeniul creației. P.e. este denominatorul comunității etnice printr-un ansamblu de unitate biosocială, creatoare de bunuri și valori de civilizație și cultură.

P.e. posedă de fapt un conținut mai bogat și o sferă mai restrânsă decât personalitatea culturală. Totuși personalitatea culturală este aceea care subliniază pe plan istoric pe V. cinicitate, personalitate culturală.

PLURALISM CULTURAL – țerm-e-n care exprimă: 1. rezultatul unei încrucișări culturale (a cross cultural) între două sau mai multe etnii diferențiate, din același mediu ambiant, ce se găsesc în contradicție social-politică inerentă; 2. rezultatul unei încrucișări culturale între etnii diferențiate care însă conviețuiesc în armonie social-politică în același mediu ambiant. P.C., în acest caz, desemnează conlucrarea culturală. În etnologie, studiu! pe relevă variațiile concomitente și clinrmica fenomenelor și faptelor de cultură tradițională și populară. V. aculturație.

PLURALISM JURIDIC – concept care desemnează structura organizării juridice globale a unei societăți precapitaliste, caracterizată prin coexistența a două sau mai multe sisteme de drept în raport de coadaptare sau de sinteză. P.j. exprimă apartenența cutumelor, uzanțelor, practicilor și normelor juridice la mai multe sisteme de drept sincronice în aceeași comunitate etnică, popor sau națiune. El relevă divergența sau convergența acestor sisteme de drept. În general p.j. relevă trei nivele de activitate juridică ce fac corp comun în viața unei societăți: 1. sistemul de drept cutumiar; 2. sistemul de drept de stat (confesional și laic); 3. sistemul jurisprudențial (practicile juridice rezultate din aplicarea dreptului de stat). Dreptul cutumiar apare ca o sursă primară de drept, iar coexistența lui cu dreptul de tip modern și a acestora cu dreptul rezultat din practica juridică se comportă ca vasele comunicante. Pentru unele acțiuni de drept poate exista un statut de încadrări juridice paralele și plurale. Numai sinteza și fuziunea globală a sistemelor alcătuitoare ale pluralismului, exprimă sistemul juridic global al societății cu nota lui juridică proprie, specific etnică P.j. este de fapt un fenomen cultural! – istoric Cf>infuncție de timpul sacru, de illo tempore. În forma ei evoluată, științifică, p. a devenit elastică și cuprinzătoare, rațională și eficientă, deoarece se sprijină pe analiza regularităților succesive în desfășurarea firească a evenimentelor și proceselor istorice. Forma tipică de p. este aceea adoptată de istorie și extinsă la toate domeniile cercetării științifice.

Etnologia folosește **p.** istorică cu uncie completări inevitabile și necesare impuse de particularitățile cercetării. P. istorică se referă la determinarea marilor perioade istorice ale cosmosului, ale planetei Terra și ale vieții omenirii; P. etnologică se referă la determinarea marii varietăți în timp și spațiu a formelor de civilizație și cultură, corelate cu și în funcție de coordonatele stabilite de istorie și de alte științe. Din eforturile de ordonare și sistematizare a fenomenelor și faptelor efectuate ele **p.** s-a dezvoltat o știință nouă cronologia*, care urmărește datarea progresivă și precisă a evenimentelor pentru încadrarea lor general-istorică; s-a dezvoltat apoi calendarul*, care urmărește măsurarea timpului cosmic și a timpului terestru.

PERSONALITATE CULTURALA

— Persoană creatoare de bunuri și valori culturale de ordin etnic sau național. P.c. poate fi individuală sau colectivă. P.c. individuală este exponenta culturii unei comunități determinate. P.c. nu trebuie confundată cu personalitatea de bază, care este sub raportul creației tipul mediu considerat specific unei culturi. P.c. colectivă este sinteza activității creatoare a unei întregi comunități sociale în anumite condiții istorice. P.c. reflectă relația individ-comunitate, libertate-necesitate, istoricitate-specifi-citate, ce se creează înăuntrul unei culturi. Ea exprimă necesitățile obiective ale culturii comunitare prin ideile, simbolurile și valorile ei, definind astfel esența și stilul cultural. Prin **p.c.** O cultură etnică se naște, se transfigurează, renaște și devine universală. De aceea **p.c.** este fondatoare de modele culturale și standarde de comportament (**cultural patterns**) pe care societatea, le primește ca atare și le adoptă după necesități. Creând aceste modele culturale, **p.c.** devine totodată generatoare de instituții etno-sociale. Ea este „cauza și efectul culturii, pentru că se găsește între două serii de fenomene culturale, unele care o condiționează și care se numesc instituții primare și altele care sunt produse de ea și care se numesc instituții secundare” (Jean Cazeneuve). Cu stutiu **p.c.** s-au ocupat: A. Kardi-ner (**The individual and his society**, 1939), A. Linton (**Cultural Background, of Persomiality**, 1945), G. Devreux (**Essais d’Ethnopsy-chiatrie generale**, 1970) etc. Istoria culturii poporului român este o împletire armonioasă de **p.c.** colective

și p.c. individuale, prea; i”: ilamiil etnologic, care este un aspect particular al curentului idealist-subiectiv pragmatist. În accepția lui particulară pragmatismul etnologic susține că funcția etnologiei trebuie să identifice fenomenele și faptele de civilizație și cultură cu instrumentele tot mai utile și mai avantajoase de adaptare ale omului la mediul ambiant. Ca știință a acțiunii etnologice eficiente pe constituie condiția ideală și cadrul sistematic de dezvoltare a etnologiei aplicate. * în practica socială contemporană pe sprijină edificarea civilizației și culturii noi, actuale.

PRAXIS – V. praxiologia etnologică.

PREETNOLQIE – 1. stadiu de acumulare a cunoștințelor despre om, civilizație și cultură, înaintea alcătuirii etnologiei ca știință, Etapele p. sunt marcate de anticiparea cunoașterii sistematice realizate prin etnologie: investigația filosofică (antică, a Renașterii, Reformei, enciclopedistă); marile descoperiri geografice și explorări de resurse economice de pe glob; relevarea progresivă a unor lumi exotice și a unui umanism indigen al popoarelor retardate în evoluția lor social-politică; lărgirea orizontului tehnologic al capacității de producție de bunuri materiale și al creației de bunuri spirituale pe toate meridianele lumii; studierea comparativ istorică a morvaurilor puțin cunoscute, ca și a mitologiilor aparent extravagante și a sistemelor de limbi extraeuropene; 2. un fel de etnologie incipientă, „avânt la lettre”, sau mai mult o profesiune de credință asupra condiției umane decât un studiu sistematic al evoluției civilizației și culturii, V. paraetnologie.

PREISTORIE – termen (acreditat în Franța de Tournal, 1833 și în Anglia de IX Wilson, 1851) care desemnează prima parte a istoriei ce ține de era cuaternară, și anume de epoca metalelor, circa în anul 2000 î.e.n., și se referă la sursele nescrise de informație, însă documentate arheologic. P. este interpretată diferit în funcție de coerența mă-ttr îl lor c-miete de in riiiț în gmer 1, difomtuzi dup i

Im	ui	r	t
di p i	\ i		
I r es		I	
rt îl		prin	
nume	ti1	tk	

di d e
 tar» i I! I
 vittn ° ip
 ta pl, I!
 a * În l uf I I t
 jitia n
 p. «i r i t
 tlera 1
 îi i la p
 comun 1!
 Eng Is I
 „i + ac
 oram L
 –, ti încet r
 zi, O 1 ti
 i-a cu 1
 to II
 Istoria
 trve a d,
 f (-. t perif t
 mit «n C I
 ik de un
 tiona i
 un-ltcif
 după UI
 luivitat
 (s nk Înt
 și i e a vân i re i
 Inimii I
 le csțtu Itul l fi
 gradel vo h
 * < t ut ttart
 (SI1!)» 1
 Inrbaua

plex, a cărui extensiune și pondere scade cu cât ne apropiem în timp de contemporaneitate. Unificarea modernizatoare a dreptului transformă cătunu, într-an sistem derivat, care își tr-ig-l valabilitatea din confirmarea dată de dreptul scris al statului, și diferitele sisteme istorice de drept tind să devină simple izvoare formale ale aceleiași norme unice de drept. În istoria culturii, p.j. se prezintă ca o activitate culturală esențiampr. te ideologică. Etnologia juridică studiază p. jea varietate în unitate a creației juridice, realizată la toate nivelele de activitate social-istorică și în toate stadiile de dezvoltare a unei comunități etnice; de asemenea studiază și trecerea de la p.] la unitatea juridică a societății capitaliste și la felul cum se rezolvă. i socialism, prin forme noi de sinteză și coordonare, diferitele etape de construcție a noii societăți. În literatura internațională a acordat un rol important acestei probleme John Gilissen din Bruxelles (Le pluralisme juridique, 1972). El trece în revistă toate formele de p.j. european și extraeuropean, în trecut și în prezent, e-voluția și importanța lor etnologică, sociologică și istorică. În literatura română au semnalat și analizat p.j.: Valentin Al. Georgescu (Studii Clasice, I, Mâlanges, H. Levy-Bruhl, 1959; Preemțitinea în istoria dreptului român, 1965; Romulus Vulcănescu (Etnologie juridică, i970).

V. etnologie juridică, pluralism cultural.

POSTGLACIAR – perioadă climatică, după ultima glacia-țimo, mileniul IX î.e.n. „și care ține până în prezent. Perioada p. a fost determinată prin studii efectuate asupra sedimentelor lăsate de ultima glaciațiune în Europa septentrională, îndeosebi pe malurile Mării Baltice. Specialiștii au stibdivizat perioada postglaciar europeană în mai multe faze: preboreală (8300 – 7700), boreală (7700 – 5500), atlantică (5500 – 3.000), subbo-reala (3.000 – 500) și subatlantică (500 î.e.n. până în prezent). Fiecare fază a p. e caracterizată printr-o anumită structură a florei și faunei, a dezvoltării unei anumite forme de viață umană, de civilizație și cultură, de la epipaleolitic până la metalurgia bronzului și de la aceasta până la industrializarea energiei atomice, în perioada p. se perfectează antropogeneza și se trece la efno

geneze.

PRAXIOLOGIE ETNOLOGICĂ

— Ramară recentă a etnologiei care studiază condițiile, formele și eficiența cunoștințelor etnologice în acțiunea socială și creativitatea populară, în conexiune cu cibernetica, știința generală a sistemelor și semiotica, în pe., conceptul de praxis se referă la „categoria etnologică, a practicii”, la aplicațiile multiple ale creației umane în domeniul civilizației și culturii. P.e. nu tmbnie confundată, cu realizează în și prin cultura etnică. Saltul calitativ de la cultura etnică la cultura universală se relevă în procesul dezvoltării oricărei culturi. În cadrul unei culturi are loc, în virtutea legii interdependenței și interacțiunii părților care alcătuiesc o unitate, mai multe p.c. care converg spre același scop, ridicarea pe o treaptă superioară a culturii în cauză. V. cultură.

PROFAN – T. concept care exprimă în etnologie un mod de existență și de experiență spirituală proprie lui honio sapiens. P. este o categorie istorică, relevantă de cugetarea, și practica empirică, de inventivitatea tehnicii populare, de istoricitatea tradiției și rezultatelor progresului uman. În fond, conceptul de p. exprimă esența experienței fundamentale de viață spirituală, în afara religiei într-un cadru concret (un loc precis} și un timp real (măsurabil în perioade și epoci). Din acest punct de vedere p. se contrapune sacrului. P. generează o stare de spirit numită în general noninițiată, al cărei rost este de a atribui oricărui obiect sau subiect al gândirii o valoare concretă, reală, universal-valabilă în conținutul și mesajul ei uman. A nu se confunda noninițierea sau „profanitatea” cu profanarea care semnifică pângărirea sacrului; 2. Într-un sens mai larg, Mircea Eliade consideră p., o alterare a sacrului, o frustrare a sacrului, o stare de desacralizare. V. sacru.

PROGNOZĂ ETNOLOGICĂ – studiul dezvoltării civilizației și culturii în perspectiva viitorului ca probleme de etnologie. Majoritatea etnologilor sunt de părere că în viitor etnocivilizațiile și etnoculturile tradiționale vor involua până la dispariție și că locul lor va fi luat de o supercivilizație tehnicistă și o supercultură polivalentă, de tip universal. Etnologia trebuie deci să-și concentreze eforturile asupra retrognosei sau studiului programat al ultimelor forme de viață

arhaică și tradițională de pe glob, care mai conțin relice etnografice* și reminiscențe folclorice. Acest program științific este propriu etnologiei urgente*; studiul prognozelor în domeniul sistemului de științe etnologice particulare a cărui dezvoltare teoretică și metodologică se presupune că își va reduce treptat sfera de interese. P.e. urmărește să reflecte veridicitatea sau absurditatea acestei ipoteze în condițiile desfășurării revoluției științifico-tehnice.

PROGRES – proces complex în direcția și sensul dezvoltării pozitive și ascendente a unei categorii de fenomene sau fapte, a trecerii legice de la o stare calitativă inferioară la una superioară, de la performanța unui sistem structural-funcțional la cea a unui social-axiologic.

Împarte după concepția materialist – istorică în epocile: turmei primitive, comunității gentilice (cu subepocile: matriarhatul și patriarhatul) și a democrației militare. Paleocivilizația și paleocultura sunt în prezent obiectul primului capitol al istoriei universale. V. paleoetnologia, protoistoria.

PRIMITIV – 1. termen care se referă la starea primară a omului, caracteristică comunei primitive, perioadei dintre antropogeneză și etnogeneză (geneza etniilor); 2. despre o populație nativă care trăiește încă în afara civilizației industriale; 3. populație non-literată. Conceptul de p nu se referă la o stare lipsită de evoluție, închistată în forme primare, caracteristice primatelor și socotite injuste de unii antropologi preumani. În interpretare materialistă, prin p. se înțelege o stare istorică, o etapă determinată dintr-un proces evolutiv îndelung, care prezintă stadii diferite de dezvoltare (sălbăcie* și barbaria*), în cadrul cărora se ivesc trepte diferențiate de activitate economico-socială (treapta de jos, de mijloc și de sus). Din acest punct de vedere, termenul p. nu mai poate fi opus celui de civilizat, pentru că la rândul lui implică o civilizație incipientă și germenii unei culturi de asemenea incipiente. Arheologii, etnologii, sociologii cercetează aceste forme pe care le denumesc civilizație și cultură: paleolitic; mezolitică și neolitică. V. artă primitivă, barbar, primitivism, sălbatic.

PRIMITIVISM – 1. stare de viață primară care marchează istoricește saltul calitativ de la animalitate la umanitate; 2. stare

anterioară a unei orânduiri social-economice, considerată inferioară comparativ cu starea terminus luată ca punct de reper; 3. exacerbarea stării de p. (2) pentru calitățile ei considerate superioare, în raport cu cele trăite, și nostalgia după aceasta: vârsta de aur a omenirii (Ho-mer), lumea ideală relevată de anamnesis (amintirea ei, Platon), paradisul pierdut (la creștini) etc. P. și arhaismul considerate etape similare sub raport moral și întoarcerea la ei e devin note dominante ale concepției romantice. V. arhaic, barbar, barbarie, primitiv, sălbatic, sălbăticie.

PROCES CULTURAL – succesiunea transformărilor lente sau violente care au loc în structura unei culturi, în urma cărora cultura își schimbă parțial sau integral tematica și stilul, dinamica și obiectivele majore. P.c. e particular și universal totodată; particular în sensul determinării calitative a conținutului lui și universal în sensul integrării trăsăturilor lui fundamentale într-o unitate mai largă de creație, în esența lui, p.c. redă caracterul obiectiv și unitatea dialectică a particularului cu universalul. Concret, cultura umană se planul creației literare și artistice, a distingerii J). propriu-zis de pancronism și sincronism (Adrian Marino); „lipsa unor analize din interior, fără complexe de inferioritate, fără ezitări conjecturale a trecutului nostru literar și artistic” (M. Drăgan, Paul Anghel și M. Ungheanu). V. pancronism, sincronism.

PROTOISTORIE – perioadă intermediară între preistorie* și istoria antică (epoca fierului), din care datează primele informații scrise, surprinse în unele investigații arheologice. Sfârșitul p. corespunde sub raport economic lichidării economiei de pradă, practică mai ales de populațiile migratoare, și apariției economiei de producție a bunurilor materiale diversificate, proprii modului de viață seden-tarizat. În p. apar primele habitate* întărite (cu valuri de pământ). Cu studiul teoretic al p. s-au ocupat: A. Leroi-Gourhan (La prehistoire 1968), Alain Du-val (La pyotohistoire, 1974).

PROTOTIP – V. tipologie etnologică.

PSIHOLOGIA CULTURII – ramură a psihologiei care (după F. Kreuger, 1913) studiază influența reciprocă dintre psihologie și cultură. După p.c. odată cu societatea umană și psihologia ei se dezvoltă treptat, în faze și întreguri din ce în ce mai conturate și mai

complexe, cultura populară ca expresie a unei entități etnice. Prin p.c., F. Kreuger urmărea să înlocuiască psihologia popoarelor. R. Thurn-waâd întreprinde studii concrete asupra omului ca ființă culturali prin excelență, pentru determinarea orizontului cultural al fiecărei trepte de evoluție a vieții umane, pentru descoperirea structurii intime, a dinamicii și ritmicității culturale în timp și spațiu și pentru relevarea a ceea ce el numește „supradotarea omului prin cultură” în procesul de cucerire și subordonare a naturii. După R. Tliumwald, orice psihologie generală este o psihologie socială, precum orice psihologie socială este în ultima instanță o p, e. La dezvoltarea p.c. au mai contribuit: A.H. Pitt-Rivers (The Revolution of Culture and other, 1904), R.R. Mă-rett (Head, Heart and Hands în Human Evolution, 1935), F.C. Bartlett (Psychology and Primitive Culture, 1923), R. Linton (The Cultural – Background of Personality, 1945, trad. rom., 1968), C. Kluckhohn și H.A. Murray (Psersonality în Nature, Society and Culture, 1948), Tra-ian Herseni (Psihologia socială niarxist-leninistă, 1962). V. psihologie colectivă, psihologie socială.

PSIHOLOGIA POPOARELOR – ramură a psihologiei sociale care se ocupă cu studiul vieții psihice proprii fiecărui popor și totodată cu compararea vieții psihice a unor grupuri de popoare determinate în timp și spațiu. P.p. urmărește să surprindă și

15*

Conceptul de p. nu poate fi definit decât în raport cu alte forme de dezvoltare analoge sau similare. Antonimul p. este regresul. Formele p. sunt condiționate de categoria de fenomene sau fapte luate în considerație. Dezvoltarea pozitivă a civilizației sau culturii unui popor sunt expresii particulare ale p. social. P. civilizației și al culturii exprimă un proces de dezvoltate lentă sau revoluționară, a activității de producție materială sau de creație spirituală în ansamblul vieții sociale, în societățile bazate pe exploatare p. e antagonist în elementele și direcțiile lui și condiționat de regresul parțial în alte sectoare ale vieții sociale. În societățile eliberate de exploatare, p. social e neantagonist în elementele și direcțiile lui și condiționat de dezvoltarea armonioasă, multilaterală și ritmică a vieții economico-sociale. În procesul de edificare a societății socialiste,

cultura, știința și tehnica constituie factorii primordiali ai p. Transformările sociale se fac în concordanță cu cerințele p. general: dezvoltarea rapidă a forțelor de producție, soluționarea la timp a contradicțiilor secundare care afectează bunul mers al acestei dezvoltări, propășirea socială a întregului popor pe calea civilizației și a culturii, promovarea personalității creatoare a maselor populare.

PROTOCRONISM – termen (creat de Edgar Papu, Din clasicii noștri, București, 1977) care se referă la anticipările creatoare pe plan universal în domeniul culturii și civilizației, pe care orice popor are posibilitatea să le revendice „post: >ctum” în fața opiniei mondiale. TVfiarea conceptului de p, a fost prilejuită recent de trecere;, în revistă „a risipei de invera ivi late și ingeniozitate”, „de uiHieipfiri generoase” pe care „poporul român le-a avut înainte ca alte popoare să fi ajni: la neciași cuceriri culturale”, Edgar Papu solicită pe oamenii de știință români să facă investigațiile necesare comparat iv-istorice spre a se ajunge eventual la constatări protocronice cu privire la cultura și civilizația noastră străveche și veche, și prin aceasta să se poată demonstra pe pian universal contribuția românească, rămasă la timpul ei izolată, datorită unor condiții vitrege de viață. Investigațiile solicitate trebuie să urmărească, păstrând proporțiile și rigoarea științifică, o „restitutio în parteni”, de ordin moral, a întâietății unor idei, valori și bunuri culturale și de civilizație, care mult mai fâr-ziu au fost cucerite de alte popoare și recunoscute de opinia mondială ca aparținând acestora. Conceptul de p. a fost definit și prin contrapunerea celui de sincronism. Criticile referitoare la p. au remarcat: dificultatea distingerii p. real de cel aparent în vie (Die Psychologie der Kollek-Moita ten, 19 io), Gabriel Tarde (Les lois de l'imitation, 1921), W.H.R. Rivers (Psychology and Ethnology, 1926), Ch. Blondei (Introduction à la psychologie collective, 1928) și alții. V. psihologia popoarelor, psihologie socială.

PSIHOLOGIE ETNICĂ – concept (acreditat de Ch. Le-tournau (1901), reluat și dezvoltat de G. Hense în la psychologie ethnique (1953) pentru a desemna psihologia popoarelor. V. psihologia popoarelor, psihologia socială.

PSIHOLOGIE SOCIALĂ – ramură a psihologiei care studiază

omul ca membru al societății, ca ființă socială, procesul psihic de integrare a omului în societate, transformarea personalității biopsihice umane în personalitate socială și prin aceasta în personalitate creatoare de civilizație și cultură; studiul aspectelor psihice ale relațiilor dintre indivizi, dintre ei și mediul social; viața psihică a grupurilor mici; integrarea și dezintegrarea personalității sociale în contextul societăților istorice; organizarea și dezorganizarea societății prin unele personalități sociale; determinarea specificității creatoare a unei societăți prin activitățile unor unități etnocuâturale etc. în fond, obiectul P.S. se deosebește numai teoretic de cel al psihologiei generale sau al oricărei psihologii particulare, pentru că psihicul uman nu se poate studia detașat de contextul societății în care apare, se dezvoltă și dispare, da relațiile sociale proprii acestui context. P.S. a rezultat, pe de o parte, dintr-o exagerare a importanței fenomenelor și proceselor psihice și, pe de altă parte, prin considerarea acestora ca determinante în explicarea structurii și dinamicii sociale. Ambele tentative au convers și au dat naștere unei discipline noi. Cercetări de P.S. pe plan internațional au întreprins: M. Lazarus și H. Steinthal (Einleitende gedanken zur Völkerpsychologie, 1860), W. Wund (Völkerpsychologie, 1880;), C. Bird (Social Psychology, 1940), T.M. New-comb (Social Psychology, 1950), Jean Stoelzer (La psychologie sociale, 1963), E. P. Hollander și R.G. Hunt (Current perspectives în social psychology, 1983). Bazele materialist-dialectice ale P.S. le-au pus Marx și Euge's (Opere, vol. XIII, București, 1962) și V.I. Lenin (Opere, vol. I, II, V, VIII, XII, XIV, București, 1960 – 1963). Cercetarea P.S. din perspectiva marxistă a fost continuată în U.R.S.S. de: A.G. Kovalev (Despre psihologia socială, București, 1960), A.V. Baranov (Despre obiectul psihologiei sociale, București, 1962). B.D. Parîghin (Cu privire la obiectul psihologiei sociale, 1963), E.S. Kuzmin (Despre obiectul-psihologiei sociale, București, să definească particularitățile psihice ale unui popor în diferite stadii istorice, să constituie un inventar științific al înclinațiilor, capacităților și vocațiilor creatoare de civilizație și cultură etnică și totodată un îndreptar al corectării deficiențelor psihosociale. Prefigurări în domeniul p.p. pot fi observate la istoricii și filosofii lumii antice (Herodot, Aristotel, Tacitus, Strabon

etc), apoi la cronicarii occidentali și orientali ai evului mediu. Bazele p.p. au fost puse abia în secolul al XIX-lea de Ch. Letonrneau (Psychologis cthnique, 1901), M. Lazarus și H. Steinthai (Einâeitende gedanlien der Vâlkerpsychologie, 1880) și îndeosebi de W. Wundt (Volhe rpsychologie, 1888; Probleme der „Völkerpsychologie, 1911; Elemente der Völkerpsychologie, 1912). F. Kreuger propune înlocuirea studiului vag, la începutul secolului XX, al p.p. cu ceea ce este permanent în viața acestora, psihologia culturir lor. O direcție aparte ia p.p. În opera lui R. Thumwaâd, din 1913 încoace. Studii referitoare la psihologia poporului român au întreprins: „D. Cantemir (Describe rea Moldovei, 1716), I. Crăciu-nes-cu (Le peuple roumain d'a-pres ses chants nationaux, 1874), D. Drăghicescu (Din psihologia poporului român, 1907), C. Rădulescu-Motru (Psihologia poporului român, 1937), C. Dumitrescn-Iași, (Studii de psihologie socială, 1937), Mihai Ralea (Psihologia și viața... 1938), I. Buri-cescu (Sufletul românesc, 1944). V. psihologie colectivă, psihologia culturii, psihologie socială.

PSIHOLOGIE COLECTIVĂ – ramură a psihologiei sociale care se ocupă ca studiul vieții psihice a colectivităților sau asociațiilor spontane de tipul „agregatelor sociale”: mulțimile, masele, publicul, gloatele, grupurile nesu-date etc. în toate aceste forme. p.c. investighează comportamentul social neutru, lipsit de modele preconcepute. În viața acestor asociații spontane intervin constant ca factori: invitația, contagiunea, incitația, neliniștea, afectivitatea, reacția, revolta etc. La dezvoltarea p.c. a contribuit studiul diferitelor forme de opinie publică, de patologie socială, de psihanaliză socială, Obiectul p.c. din perspectivă marxistă este, studiul suprastructurii de clasă și modelele create pe baza condițiilor materiale și relațiilor corespunzătoare (Marx-Engels, Opere, vol. IV, București, 1958), psihologia participanților la colectivitățile de tip nou (prin integrare, identificare, conștiința socială etc.). În p.c. intră tot mai mult psihologia mulțimilor, psihologia maselor populare. Contribuții la studiul p.c. ca ramură a psihologiei sociale» au adus, pe lângă W. Wundt și Emil Durkheim, P. Rossi (Psicologia colletiva, 1900), A. Stratico (La psicologia colletiva, 1905), L. Kraskoskihondrodnâho musca, Martin; Slovenshyndrodopis, Bratislava. CHILE: Archivos del folclore chileno,

Santiago; Arte popular, Santiago. R.P. CHINEZĂ: Revista de istorie, Pekin. COLUMBIA: Boletín del Instituto de Antropología, Medellín; Eco revista de la cultura de occidente, Bogotá; Revista de folclore, Bogotá. CUBA: Actas del folclore, Havana; Etnología y folclore, Havana. DANEMARCA: Tools and Tillage. Lyngby. REPUBLICA DOMINICANĂ: Revista dominicana de cultura, Santo Domingo. ELVEȚIA: Schweizerisches Archiv für Volkskunde, Basel. ETIOPIA: Journal of Ethiopian Studies, Addis Abeba. FILIPINE: Asian Studies, Quezon City. FINLANDA: Studies in Comparative Religion, Turku; Finnish Folklore Studies, Helsinki; Folklore Fellows Communications, Helsinki; Finnisch-Ugrische Forschungen, Helsinki. FRANȚA: L'anthropologie, Paris; Archeocivilisation, Paris; Arts et traditions populaires, Paris; Bulletin folklorique de Ville de France, Paris; Cahiers d'études Africaines, Paris; Etimologie française, Paris; L'Histoire, Paris; Journal de la Société des africanistes, Paris; Journal de la Société des Oceanistes, Paris; Objets et mondes, Paris. REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ: Deutsches Volkskundliche Informationsblatt, Dresden; Deutsches Jahrbuch für Völkerkunde von Berlin. REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA: Zeitschrift für Volkskunde, Berlin, Archiv für Literatur und Volkskunde, Freiburg; Ausgrabungen und Funde, Berlin; Central Asiatic Journal, Wiesbaden; Ethnographische-Archaeologische Zeitschrift, Berlin; Geomorphologie, Wolfsburg; Homo, Mainz; Paideuma, Frankfurt a. M.; Theinische Jahrbuch für Volkskunde, Bonn; Tribus, Stuttgart; Zeitschrift für Etimologie, Braunschweig-GHANA: Practical Anthropology, Accra. GRECIA: Laographias, Atena; Laographicon arheion, Atena; Ekistiks, Atena. GUATEMALA: Antropología e Historia de Guatemala, Guatemala City. INDIA: Bulletin of the Cultural Research Institute, Calcutta; Folklore-English Monthly Journal, Calcutta; Man in India, Bikaner. ISRAEL: Ethnological and Folklore Archives, Haifa; Israel Exploration Journal, Jerusalem; Folklore Research Center Studies, Jerusalem; Israel Folk-tale Archives Publication, Haifa. ITALIA: Etnografia, Varese; Rivista di etnografia, Napoli, Tezaur, Udine; Tradizioni. Rivista di letteratura popolare, Padova; Vita di Giazza e di Roana, Milano. IUGOSLAVIA: Glasnik Zemaljskog Muzeja u Sarajevu, Sarajevo; Narodno Staralastbo-Folclor,

Belgrad; Slovenski etnograf, Ljubljana; Zbornik za etnografju i folcloru, Skopje; Zbornik-Izdaniya na arhe-ologoskiot Muze] Skopje, Skopje; Zbornik za narodni zivot i obicaje ziznih Slavena, Zagreb; Zbornik narodnoga muzeja u Beogradu.

231

1	(.	t îi	Îi	I n
-")		(U p. S.	t î n i	
	1	f	—	I
	1	L	if p mz	dL
Îi	(ni	1	G	toi
t			ului al	I i
	e îi	I	(P	SO
p			lohi	CI
			Pe	Ps
			trecu	t lO
1			ni	—
			pe mt>	5S
p	I		O	—
			7 it	
	I i		Mi	1
			ntinM	>44)
t!	1 i		(Cine; de j	h
			le	
e		I	94	I,
		t	inc!	
<f		f.	n	a
1			fi< nu i	1949)
	Mi	k	t	Îi
t			mi	iscui
	(h		I;	\$ e
			<? >/f	(t
I i			hs;	l
			/...r	în a
			h	Îi i

FLbi CAL I DE ETNOLOGIE.

Îi i j. i în e C 1 1

(\ \ i \ t i a l i în t \ - îi i

Ul (ullll] 11, C

<. «i t t i! te n t! î l e i i t nil îi tk dt t i i i! \ it - 1! în i < n o i ți a-(p

p. u t

I în t îi î l t (

l i fiu i t m² îi

U k îi i l di t l (sni lui t < Dup i \ II Ki i i t t'ui ki p. i pol h

1 1 p xilUCdlU t t-tll (

t, l în S (II1 î l a îtiopx i -, i] Lii tu i1 în i t wnoi tțn. ci lti i i t în il!

eu.

te x ce n iuții <! co de - tul și ei mU. t I tenodi-Ctk d'I l loi I, llt dl

1

<?? < /< /< i i-a în o cu Re din \ ni nul \ națio i 1 ti hm pe un r icn

în

O

(îl logiei. V. unități de cercetare etnologică, muzeu. REPUBLICA AFRICA DE SUD: African Studies, Johanesburg. ALBANIA: Revue de Folklore, Tirana; Studia Albanica, Tirana; Etnografia Shqiptare, Tirana. ALGERIA: Li-byca Anthropologie, Prăhhistoire et Ethnographie, Alger. ARGENTINA: Quaidernos del institute naci-onal de Investigaciones Folkloristi-cas, Buenos Aires; Anales de Arqucologia y Etnologia, Mendo-za AUSTRALIA: Oceania, New South Wales; Journal of Pacific Ilisiory, Canbera; Mankind, „Sidney. AUSTRIA: Archiv fur Völkerkv. nde, Viena; Qsferreichis-cljes Zeitschrift für Volkskunde, Viena. BELGIA: Archeohgia, Veâviiâs; Biblioilcque de l'Inslihtt Archiologique Liâgeois, Li-ege; Bibliotiwque Royals de Bel-gique. Brussels. BRAZILIA: dăruia Popular, Rio de Janci-ro; Comissão Nacional de Fol-civre, Rio de Janeiro; Folklore, Vitoria; Revista de Antropologia, Sao i auto. BULGARIA: tu-des Biilkaniques, Sofia; Izvestia na einogr ffski Institut i muzei, Sofia. CANADA: Anii în apologia, Ottav-a; Abstracts of Folklore Studies, Ottawa; Canadian Journal of African S'udies, Montreal; Journal of A și an and African Studies, Ontario. CEHOSLOVACIA: Ceski Ud, Praga; Etimologia Slavica, Bratislava; Zbornâk Ndrodniko - musea v Franc, Acla Musei Nationalis, Praga; Zboniik M-azeia ceshoi pis-ai

tnomenosti, Praga; Zbornâk. slovennai of American Foildore, Philadelphia; Journal of the Folklore Institut, Bloomington; Revista intennio icana de ciencias sociales, Washington; Rural Sociology, Pennsyivania; Social Biology, Contieclicut; Social science, Win-field (Kansas); Southwestem Lore, Colorado. SUEDEA: Ethnos, Stocidiohn; Svenska Etnologia, Stockholm. UNGARIA: Acta Ethnographliica, Budapesta; Ethnographia Magyar N & praizi Teirsa-sdg, Budapesta; Ethnographia – Nipelet, Budapesta; Ethnographia.

Review of the Ilungarian Ethnograficul Society, Budapesta. U.R.S.S.: Soverskaia Etnografia, Moscova; Trudi Muzlkalno etnograf iceskoi komisii, Moscova; Trudi Instituta etnografii i.m. Mikht-ho-Mahlaia, Moscova; Etnogmficeshi zbornik, Lvov. VENEZUELA: Archivas Venezolanos le Folklore, Caracas; Boletin Indigenista Venezolano, Caracas; Boletin del Instituto de Folclore, Caracas. ZAMBIA: African Social Research, Lusaka.

Beigrad; Zbornik Rado va Fl.no-grafski Institui, Belgrad. JA-POXIA: Acta Asiatica, Tokio; Bullelin of the Institute for the Study of Novth Eurasian Cultures, Hokkaidô; Kyôto Univev-siâv African Studies, Kyôto; Jaanese Journal of Ethnology, To-io; Bnihtin of the Institute of Ethnology, Tokio; Annual Report of Ethnology, Tokio; Journal of Folklore, Kyôto; Bnihtin of the Folklore Society of Japon, Tokio; Social Anthropologist, Tokio; Memoirs of the Research Institute for Oriental Cultitre, Tokio. MADAGASCAR: Bulletin de Madagascar, Tananarive. MAL. VYZIA: Sarawak Museum Journal, Sarawak. MAREA BRITA. NIE: AI an, Londra; Journal of Religion în Africa, Aberdeen; Journal of Modern African Studies, Berkshire; Journal of African Ilis-tory, Londra; Africa, Londra; Folklore, Londra; Folklore, Oxford; Folk-Life, journal of the society for Uf6 Studies, Cardiff. MEXICO: Anales de Antropologia, México; America Indigena, México; Boletin bibliografico de antropologia americană, México; Boletin clei Instituto Nacional de Antropologia e Ilistoria de México, Meico; Rexvisla de Fuentes para el Conociniiento de las culturas înghitenas de México, México. NOUA ZEELANDĂ: Miorița. A Bia-nnual Bullelin of the New Zea-land Romanian Cultural Associa-Hon, Hamilton. OLANDA: Etimologia Europea, Amlicm; Indo-Iraniem Journal, Haga; PAKISTAN;

Pakistan Archaeology, Karachi. PERU: Folklore, Lima; Folklore Americano, Lima; Revista aela Museo Nacionál, Lima. POLONIA: Etnografia Polska, Varşovia; odzkie Studia Etnografiesne, hoăi; Lud, Polskie Towarzystwo Ludoznacze, Poznaii; PORTUGALIA: Antropologia y Etnologia, Lisabona; Ethnos, Lisabona; Trabalhos de antropologia e etnologia, Porto. ROMÂNIA: Anuarul Muzeului etnografic al Moldovei, Iaşi; Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Cluj; Anuarul Muzeului satului, Bucureşti; Apullum, Alba Iulia; Dacia, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, Bucureşti; Revista de etnografie şi folclor, Bucureşti; Etimologica, Bucureşti; Revista de istoria artei, Bucureşti; Revista Muzeelor, Bucureşti; Revue Rou-main d'Ilisloire de l'Art, Bucureşti; The Romanian Journal of Sociology, Bucureşti; Viitorul Social, Bucureşti. SENEGAL: E-tudes senegalaises, Samt-Louis. SPANIA: Ethnica, Barcelona. S.U.A. Abstracts în Anthropology, New York; American Antkropoio-gist, Chicago; American Aniiqui-ty, Michigan; Dialectic Anthropologist, New York; Ethnohistory, Tucson; Eth ology, Pittsburg; Ethnoniusicology, New York; Folklore American, Los Angeles; His-torical Archaeology, Lansing; His-tory of Religion, Chicago; Iluman Biology, Detroit; Indian Histori-an, San Francisco; Journal of American Folklore, Austin; Jour-S32

de la început f. se diferenţiază de daneinismul social. În prezent studiile de r. sunt provocate de cercetările antropologice şi etnologice întreprinse în cadrul UN E S-COSub egida UNESCO au apărut câteva studii de r. K.L. Little (Race and Society, 1958), IVI Le iris (Race and Culhire, 1958), Otto Klineberg (Race and psvehoiogv, 1958), V, dam imism social, rasism.

RASISM – concepţie social-politică fundamentată pe ideea inegalităţii biologice şi intelectuale a raselor umane, pe insau super-capacitatea unor rase de a asimila, prelucra şi crea în domeniul civilizaţiei şi culturii. Sub raport teoretic, r. a apărut în secolul al XIX-lea şi a fost folosit de imperialismul colonialist în scopuri de expansiune, dominare şi exploatare. Precursorii acestei concepţii au fost: J.A. Gobineau (Essai sur l'ind-galite des races humaines, 4 vol. 1853 – 1855), care a preconizat existenţa unor „rase superioare”,

„acute pentru a domina și exploata jrasele inferioare”. Dezvoltarea istoriei este, după, J.A. Gobineau, o luptă milenară între rasele umane; H. St. Chamberlain (*Die Grandiagen des XIX ten Jahrhunderts*, 1899, care reia teza și o prezintă din perspectiva „rasei germane” ca expresie a purității rasiale indo-europene („ariene”). În vremea noastră concepția rasistă a fost folosită de doctrinele fascistă și a apartheid-ului în lupta lor de dominare și expansiune teritorială, economică și politică. V. raseclogie.

REGIUNE ETNOGRAFICĂ – unitate de comportament etnic, bazată pe forme generalizate de civilizație tradițională, raportată la un spațiu geografic. În compoziția unei r.e. intră mai multe zone etnografice. R.e. presupune relația ei cu zonele etnografice, ca dintre parte și întreg, dintre diversitate și unitate. Spre exemplu, notele componente și definitorii ale Transilvaniei, ca r.e. românească confirmă și potențializează, notele componente și definitorii ale civilizației globale românești, în care intră și alte r.e. românești (Moldova, Bucovina, Muntenia, Dobrogea, Banat, Crișana). Teoretic se pot diferențiar.e. m «turale pe care le numim tradiționale și r.e. artificiale pe care le numim administrative. Din categoriar.e. naturale sau tradiționale fac parte: a) r.e. care intră în compoziția unui stat național ca părți constitutive și inalienabile, cu zonele și subzonele lor etnografice, și b) r.e. care intră în compoziția unei unități ecologice cu o sferă mai largă (regiunea baltică, regiunea mediteraneană, regiunea alpină, care corespund circumteritoriilor etnografice ale Mării Baltice, Mării Mediterane, ale perimetrelor montane și perimontane etc.) Din categoriar.e. artificiale sau administrative fac parte cele stabilite convențional în baza unor acti-R

RASĂ – ansamblu de particularități morfologice secundare ale unui grup uman, rezultate din adaptarea îndelungă la mediul cosmo geografic și condițiile istorice de viață economico-socială; particularități morfologice care au dus la diferențierea ritmului de dezvoltare a civilizației și culturii unor popoare. Cercetările de raseologie* au stabilit că omenirea este împărțită în trei mari r.: eutopoidă (albă), mongoloidă (galbenă) și negroidă (neagră), și mai multe subrase, dependente de acestea. Clasificarea raselor s-a făcut: 1)

după criterii morfologice (culoarea părului, ochilor și pielii; forma părului, structura fineții țesuturilor, lungimea și lățimea capului, alon-gația trupului și membrelor etc); 2. după criterii somatice (sistemul grupului sangvin, dermato-glife, odontologie, reflexe sensibile și motorii, alți indicatori fiziologici). În primul caz, clasificarea a avut în vedere structura trăsăturilor morfologice externe și, în al doilea, procesul activității vitale a organismului, între clasificarea morfologică și clasificarea activităților vitale ale organismului există corespondențe, în prezent, asistăm la un proces general de mixare și de metisare a raselor. În istoria omenirii, conceptul de **r.** a fost folosit pentru scopuri social-politice de dominare și exploatare, de către reprezentanții imperialismului, colonialismului și rasismului, care au proclamat inegalitatea biologică ar., teoria herrenvolk-ului, a apartheidului, a „mandatului civilizator” etc. V. rasism.

RASEOLOGIE – știință biologică care studiază, fără implicații social-politice, geneza, structura, difuziunea, interferențele și interdependența raselor umane. Încănușcote sau presupuse a fi cunoscute, fie al unei forme corespunzătoare epocii în care au fost create. Pentru **r.** unor opere cu valoare de monumente de civilizație sau cultură se întocmesc proiecte și se întreprind lucrări care urmăresc restituirea aspectelor autentice ale formei originare. Proiectele au în vedere:

1. documentarea asupra formei inițiale a operei de restaurat;
2. sesizarea elementelor de bază, originare și a celor adăugate între timp, a celor semnificative și nesemnificative;
3. efectuarea reîntregirilor prin interpolări simple, schematic (de tipul epanaj-ului), rut prin analogii complicate de epocă;
4. conservarea pe cât posibil în situ (pe loc), în actu (în sine), invifro (pentru expus în muzeu) a anexelor plastice (sculpturi, picturi etc);
5. degajarea ansamblului de elementele secundare și parazitare sau reconstituirea ansamblului de piese principale, menite să încadreze și să pună în evidență opera. În procesul de **r.** sunt antrenați printre alți specialiști (arhitecți, ingineri, istorici de artă, sculptori, ceramiști, pictori, lucrători în metal, os etc.) și etnologi. Se cunosc atâtea feluri de **r.** câte categorii de opere cu

valoare de monument pot fi restaurate: monumente de arhitectură, de sculptură (în lemn, piatră, os, fildeș), de ceramică, de pictură (pe lemn, sticlă, porțelan etc.), bijuterii etc. Fiecare fel de r. comportă cunoștințe și tehnici speciale de muncă. Operații de r. au fost efectuate în țara noastră încă din secolele XVII și XVIII, de către dregători și domnitori pentru ca „zestrea patriei” să nu se „risipească în viitorime”, în vederea organizării corecte a muncii de r. s-a înființat o Comisie a Monumentelor Publice (1892), care a fost reorganizată sub numele Comisia Monumentelor Istorice (1900), cu scopul precis de a inventaria, studia, păstra și eventual restaura monumentele istorice ale poporului român. Comisia a redactat un Buletin, oglindă a activității ei teoretice și practice. În a doua jumătate a secolului nostru ia ființă în cadrul Academiei R.S.R. Comisia științifică, a muzeelor și monumentelor istorice (1951), care trece la inventarierea tuturor monumentelor istorice de pe întreg teritoriul țării. Această Comisie și serviciile de cercetare alcătuite pe lângă alte departamente în vederea r. monumentelor istorice de civilizație și cultură au fost reunite în Comisia monumentelor istorice de pe lângă Consiliul Culturii și Educației Socialiste. V. anastiloză.

REȘEDINȚĂ MATRIMONIALĂ

— Termen care desemnează locul în care se desfășoară o acțiune matrimonială, în care locuiesc membrii unei familii reduse sau dezvoltate, își are reședința o spiță de neam sau un neam, R.în poate prezenta șase formule juridice, care exprimă tot atâtea vități ergonomice programate sau închipuite ca atare. G.P. Murdock inventariază regiunile constituite pe baza unor grupe de relații culturale pe glob, cu civilizație populară similară, pornind de la stabilirea esantioanelor statistico-matematice a fenomenelor și faptelor de viață materială, ca și de la comportamentele etnice a majorității popoarelor lumii, în vederea alcătuirii unui Etimographic Atlas (1967) și a unui Outline of World Cult ut es (1975). Ariile de relații culturale eşantioiate de G.P. Murdock sunt puncte de reper geografice pentru ipotezele științifice asupra ariilor de relații culturale neeşantionate. În stabilirea acestor arii de relații culturale pe glob G.P. Murdock a comis erori de încadrare din cauza folosirii unor surse

necontrolate de informații obținute indirect. Aceasta este situația pentru sud-estul Europei. „Datele specifice – cum le numește dânsul – pentru România în secolul al XX-lea și datele specifice pentru cultura modernă română” nu corespund realităților istorice. S.P. Tolstov și S.A. Tokarev și-au propus să determine r.e. prin studiul „contactelor reciproce și îndelungate între populații legate prin comunitatea destinelor lor istorice”, care fac să ia naștere anumite comunități culturale, în vederea stabilirii tipurilor de viață economi-co-culturală (analoge sau diferite). V. etnologie regională, zonă de artă populară, zonă etnografică, zonă folclorică.

RELICT ETNOGRAFIC – restul unui obiect profan (de uz domestic, civic, militar) sau sacru (ritual, ceremonial) în baza căruia se poate reconstitui structura și funcțiunea obiectului inițial, pentru stabilirea unui aspect al complexului de civilizație sau cultură din care face parte integrantă. Studiul integrator al r.c. se efectuează cu ajutorul metodelor analogiei*, comparației, ipotezei, sintezei, modelării. V. antichități, re miri is cent a fo' Ic! o r că.

REMINISCENȚĂ FOLCLORICĂ

— Restul unei manifestări spirituale (superstiție, credință, cutumă, datină, tradiție), care, în condiții speciale, a supraviețuit manifestării culturale din care a făcut parte integrantă. În baza r.f. se poate reconstitui structura și funcțiunea manifestării inițiale și prin aceasta uneori a întregului complex cultural. Studiul integrator al r.f. se efectuează cu ajutorul metodelor: analogiei*, comparației, ipotezei, sintezei și modelării*. Sinonim al conceptelor: antichitate p-pul ară, supraviețuire* (survival, marginal survival) cu semnificații diferențiale (retenție culturală*). V. antichități, relict etnografic.

RESTAURARE – operație complexă de întreținere și refacere a unor opere cu valoare de monumente vechi sau străvechi de civilizație sau cultură, în spiritul, fie al formei lor inițiale, cufi spontană, când desfășurarea și rezultatele ei sunt imprevizibile, în cele mai multe cazuri t.c. e programată, iar desfășurarea și rezultatele ei sunt previzibile. R.c. programată urmărește lichidarea formelor vechi de activitate social-culturală și crearea unor forme de cultură corespunzătoare noilor necesități, aspirații și idealuri social-politice de

viață ridicată pe o treaptă superioară. R.C. socialistă este o transformare continuă a conștiinței sociale și a structurii culturii în conformitate cu dinamica ideologiei socialiste. R.c. socialistă urmărește pe lângă formarea unei culturi noi, a unui sistem de valori corespunzătoare, și formarea unei societăți multilateral dezvoltate. Pentru atingerea scopurilor ei, r.c. socialista a fost și este permanent promovată de politica de stat, de partidul clasei muncitoare, și se dezvoltă în strânsă legătură cu progresele revoluției științifico-tehnice ale timpului.

RIT – act convențional care închipuie o activitate, sacra legată de o superstiție sau credință, pentru a preveni, a provoca sau anula efectul malefic sau benefic al unei forțe supranaturale. R. poate fi esoteric (ocult) sau exoteric (public). Numele r. vine de la rî, care în indiană. Înseamnă ceea ce e considerat adevărat sau drept, Sunt r. fără explicație și r. care explică! ceva (un mit, un simbol, o alegorie). Între r.

și mit există o strânsă relație. R. poate precede mitul, poate fi concomitent cu el sau îi poate succede. În toate aceste cazuri r. participă la dramatizarea mitului și a elementelor lui de bază. S-au stabilit mai multe categorii de r. după scopul lor: r. de purificare, de fecunditate, de fertilitate, de creștere, de apărare (sau apotropaice), de trecere (de la non-existență la existență și invers, de la o vârstă la alta, de la o situație socială la alta), de inițiere, de victorie (trupaice), medicale etc. Cu studiul excogitării r. ca act convențional de credință și a ritualului ca dramatizare a f. se ocupă filologia. V. sacru.

RITOLOGIE – ramură a mitologiei și religiei care se ocupă cu studiul complex al ritului*, ritualului și ritualismului ca părți constitutive ale unor uzanțe culturale cu caracter regulat, referitoare la superstiții și credințe tradiționale. Pentru r., ritul este clementul germenilor al ritualului și ambele explică ritualismul. Înțelegerea, structura, funcțiunea și sistemul lor (ritul, ritualul și rituații) sunt acțiuni culturale complementare și interdependente. Studiul r. n. istică acte și acțiuni, puneri în scenă și dramatizări care privesc în formalismul lor par inexplicabile. R. codifică și decodifică sacralul în contextul unei superstiții sau credințe –, De aceea nicio formă de mitologie sau religie nu poate fi înjx-loasă

R

localizări tradiționale. Pentru înțelegerea acestora folosim următorul cod: litera P = părinții cuplului, B = bărbat, F = femeie, semnul – pentru părinții bărbatului și – pentru părinții femeii în acest caz cele șase formule ale f. m. pot fi redată astfel:

— R. patrilocală B – R. inatrilocală B

— R. virilocală

R. uxoriâocală B

R. bilocală

R. matripatrilocală

F

B

apoi)

Cunoașterea acestor forme de r. în explică structura juridică comunitară a familiei (arhaice sau tradiționale); natura și gradele de rudenie; obligațiile reciproce între membrii familiei (sexuale, economice, patrimoniale, de conviețuire, de reprezentare etc). O contribuție deosebită a adus la cunoașterea r.m. studiile de etnologie efectuate în statele africane, americane etc.

RETENȚIE CULTURALĂ – v.

reminiscentă folclorică.

RETRO ACȚIUNE – v. Conexiune inversă.

REVIVISCENȚĂ CULTURALĂ – mișcare social-culturală în Țările slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare în vederea regene. rării sau a revivificării formelor tradiționale ale etnoculturii (a instituțiilor și datinilor străvechi) în parte depășite de evoluția societății contemporane, în parte transfigurate până la nerecunoaștere, și în vederea întemeierii unei societăți noi corespunzătoare aspirațiilor de progres, și bruiăstare. Caracterul acestei mișcări social-culturale urmărește să creeze o conștiință etnică unitară a comu – nității căreia aparține, să lege prezentul de trecut, ideea continuității de conservare autoht. nității, creația culturală de structura diacronică a culturii respective. R.e „este proiectată, programată, și susținută de popoarele eliberate și devenite independente în urma celui de-al doilea război mondial și a luptei de eliberare de sub dominația colonială din vremea

noastră.

REVOLUȚIE CULTURAL – íproces de restructurare a modului de viață care face parte integrantă din revoluția socială, ca trecere de la o orânduire la alta, pe o treaptă superioară de existență. Fiecare r.e. corespunde unei trepte istorice concrete de depășire a modului de viață în car. e a germinat. Orice revoluție social-gplitică implică și include o r.c. În unele cazuri.r.c. poate indivizi și instituții, între instituții și comunități; a sistemului de comportament liber sau reglementat; a terminologiei r.; a tipologiei r.; a, reconstrucțiilor istoriei micro-medioși macro-comunităților respective. Îndeosebi studiul tipologici r. Începând cu L.H. Morgan, pe baza familiei este perfectat de G.P. Murdock pe baza terminologiei intrinseci a, r. (apelativele date fiecărei rude în raport cu celelalte). În cercetarea r. ca și a familiei, se folosesc în «3 &”). –, Hi metodele: genealogică, sivuci: ind: „a, tipologică. Contribvții pe pk-a internațional la studiul r. au adus L.H. Morgan*, F. Engels* apoi: Robin Fox (Înthropologie de la parente, 1972); C. Lévi-Strauss (Les structures eleme-ntaires de la patenti, 1949); G.P. Murdock (Social structure, 1949); A. Sekus-ky (Manuel for Kinship A.na-lysis, 1965); Vasile Scurtu (Termeni de înrudire își limba.ro: lână 1966). V. familie, izolai.

fără aportul r. corespunzătoare. V. ceremonie, rit, ritual, ritualism, sacru.

RITUAL – punerea în scenă a unui eveniment sacru sau a unui mit prin codificarea și decodificarea acestora. La1 baza r. stă o temă (mitică sau religioasă), ex-pximată printr-un scenariu (rigid sau îiber), interpretat de protagoniști (consacrați: șamani, pontifi etc. sau de împuterniciți ai comunității sociale), într-o incintă sacră, (deschisă sau închisă), în condiții speciale de desfășurare (criptice sau publice), cu adoratori (care asistă la dramatizare, cred în eficacitatea ei și îi descifrează sau nu semnificațiile). R. presupune o inițiere pentru actanți (protagoniști sau adoratori), care îl face transmisibil, decodificabil și inteligibil. R. justifică, mistifică sau sacralizează mitul. Mitologiile clasice și religiile (naționale sau universaliste) au cărți de r. În conformitate cu care trebuie să se desfășoare orice manifestare de credință exprimată printr-un scenariu sacru. Cu studiul r. se ocupă

riiologia. * V. rit, sacru.

RITUALISM – 1. sistem de observații și explicitări referitoare la rit și ritual, prescrise de tradiția superstiției sau credinței respective; 2. tendință ce urmărește să sublinieze importanța riturilor și ritualurilor într-un act de superstiție, în manifestarea unei credințe. V. rit, ritual, sacru.

RUDENIE – 1. legătură reală, de sânge, între mai multe persoane care descind dintr-un strămoș comun și alcătuiesc o familie* (r. colaterală), sau descind din aceeași spiță de neam (t. directă), sau prin căsătorie (r. prin alianță sau r. afină); 2. legătură simbolică (de ordin confesional, profesional sau comunitar) între mai multe persoane ce au afinități spirituale. Și într-un caz și într-altul r. se întemeiază pe un sistem de relații sociale reglementate oral, pe tradiții, sau în scris, pe codice de legi etico-juridice, în funcție de locul în care este concentrată (rezistență teritorială), de forma de descendență (clanică, tribală) și de perioada socială și etapele fiecărei perioade în succesiunea lor istorică. Etnologia modernă și contemporană acordă o importanță deosebită cercetării r. și familiei atât în așa-zisele „societăți fără stat”, adică în societățile primitive, cât și în societățile moderne. Cercetarea r. a mers atât de departe în secolul al XX-lea; încât prin ea s-a ajuns, pe de-o parte, la o sofisticată „ierarhizare profesională a etnologilor” și, pe de altă parte, la elaborarea unei noi ramuri a etnologiei, așa-zisă „etnologie parentalistă” (de la parent = părinte, strămoș, rudă). Lăsând la o parte exagerările atribuite studiului r., etnologii parentalisti au adus contribuții substanțiale la cunoașterea: structurii societăților arhaice, a raporturilor de forțe sociale între cuperabil în rituri și sărbători, când se repeta ca în Mo tempore „ca în primele lui apariții, ab initio. El nu poate fi separat de simbolismul cosmologic. Se regenerează prin repetarea lui în formele originale, prin timpul festiv și structura festivităților, prin mituri ca modele exemplare ce relevă istoria sacră a misterelor cosmice, ca și prin activitățile eroilor civilizatori. Cauzalitatea's. se referă la explicitarea, sacralizării sau desacralizării treptate a naturii în experiența religioasă. Conceptul de S. exprimă și o experiență Junamentală de viață spirituală ce se petrece într-un cadru și timp mitic, actualizate printr-o cosmogonie și

cronogonie, restaurate de fantezia mitopeică a omenirii (Mircea Elidae, 1965). În ambele aspecte, S. generează, ca stare de spirit, sacralitatea, al cărei rost și mesaj este de a transforma obiectele sau subiectele, reale sau ideale, în produse sacre. S. generează sacrofonie în formele ei genuine (cvatofania, hierofania, theo-fania, fotofania, glotofania). P. Caraion (Geneza sacrului, 1967) a abordat unele aspecte ale problemei's. din perspectiva culturii române. V. profan.

SĂLBATIC – 1. omul, așa cum apare, ipotetic, în primul stadiu de dezvoltare a comunei primitive, caracterizat printr-o viață socială nediferențiată, de hoardă, instabilă, nomadă, dominată complet de natură. S. a fost în permanentă căutare de hrană, în luptă împotriva fiarelor sălbatice, preocupat de a iscodi unelte și arme pentru a supraviețui. A dus mii de ani o viață de pădure, în care și-a procurat hrana prin simplă culegere. A posedat un grai articulat rudimentar. Și-a organizat viața în familie lărgită (gintă, trib), înăuntrul căreia a existat egalitate de sex, vârstă și muncă. A stabilit treptat „diviziunea sexuală a muncii”. A creat un microcosmos de superstiții și credințe nedefinite încă magico-mitologic; 2. omul care în epocile ulterioare comunei primitive, uneori până în contemporaneitate, duce o viață prezumtiv analogă celui din prima epocă a orânduirii primitive. Conceptul se referă la așa-zișii „sălbatici moderni”, prezenți până la începutul secolului al XX-lea pe glob, în unele zone izolate; 3. „nobilul sălbatic” (termen acreditat de J.-J. Rousseau), omul considerat în stare naturală, neafectat de marasmul, tentațiile și corupțiile civilizației, a cărui conduită este sub raport moral ireproșabilă. Ideea nobilului's. revine în opera literară a unor scriitori ai secolului al XIX-lea (F. Cooper, René Chateaubriand etc). V. barbar, barbarie, primitiv, sălbăticie.

SĂLBĂTICIE – primul stadiu de dezvoltare a societății primitive determinat ipotetic, care caracterizează viața omului sălbatic. Lewis Morgan (Ancient Society, or Reseavehes in the Lines of Human Progress frotn Savagery.

16*

S

SACRU – concept care în etnologie exprimă modul de existență a

lui hotno religiosus. În accepțiunea lui generală, **s.** desemnează o categorie gnoseologică religioasă, care se referă la superstițiile și credințele în forțe sau ființe supranaturale, la miraculos, sacralitate și esența experienței religioase. Rudolf Otto (*Das Heilige*, 1917), analizează „modalitățile experienței religioase”, care este după el „experiență terifiantă și irațională”. Aceasta se biznie pe „sentimentul temerii religioase” față de forțe supranaturale și „freamătul misterului” sugerat de necunoaștere. Pentru R. Otto, **s.** este o realitate de alt ordin decât realitatea naturală. Mircea Eliade (*Le sacré et le profane*, 1957) prezintă într-o perspectivă nouă **s.**, ca o categorie a religiozității contrară profanității. **S.**, după el, este „categoria specifică a unei existențe religioase de tip arhaic sau tradițional, care relevă o anumită modalitate ontologică într-un spațiu și un timp, socotite esențialmente pure și sfinte, așa cum le relevă credința generalizată pentru începuturile lumii”. Experiența religioasă scoate în evidență componentele **s.**: spațiul **s.**, timpul **s.** și cauzalitatea **s.**. Spațiul **S.** se referă în esența lui la primele forme ale sacralizării lumii. Hie-rofaniile relevă centre și puncte fixe ale spațiului **s.**: „locuri privilegiate”, „locuri știute”; semne ale spațiului **s.**, stâlpi rituali cu rol soteriologic (de salvare, răscumpărare) „deschideri spre transcendent” (celest sau eh tonic). Consacrarea unui loc se datorează, după M. Eliade, credinței în „repetarea cosmogoniei”. Timpul **s.** este prin natura lui reversibil, un timp mitic prin excelență, repetabil și deci recuperabil. Timpul **s.** este etern. El este reabstract și reprezintă logic unele aspecte ale realității; vizuale (modalități formale de interpretare plastică și demonstrare documentar-ilustrativă a unor aspecte ale realității). Schemele metalogice sunt în fond transpoziții ideative ale realității (ex.: tabelul sinoptic, arborele genealogic etc). Schemele vizuale sunt în fapt figuri schematice (geometrice, naturale, simbolice). Atlasele etnografice folosesc **s.e.** de tip vizual. **S.e.** de tip metalogic poate fi exprimată printr-o formulă algebrică. Aceasta este graful etnologic sau reprezentarea grafică ce exprimă corespondența simplă sau complexă între un fenomen sau fapt de civilizație ori cultură și imaginea lor spațial-istorică. Grafurile etnologice pornesc de la corespondența logico-matematică între mai multe valori cifrice, relative la un

fenomen sau fapt, identificabile în calitatea lor, pentru a ajunge la soluția algoritmică urmărită. Unele scheme vizuale alcătuiesc o grupă aparte a așa-ziselor „grame” (diagrame, cronograme, corelograme, monograme etc.) Studiul S.e. de tip vizual a fost încus într-o nouă disciplină științifică a comunicării, numită semiologie grafică, care, după Jacques Bertin, tratează toate sistemele de semne grafice ce exprimă sub formă codificată un act sau un proces de gândire științifică. Semiologia grafică cuprinde în primul rând teoria gramelor, a graiurilor și a cartografierii, pe care le concepe ca trepte ale reprezentării grafice și ale unei transcrieri codificate, în al doilea rând, semiologia grafică cuprinde și interpretări rezultate din explicații integrate (elaborate de axiologia semiologică, tipologia culturală în teoria modelării).

SEDENTARISM V. nomad-un SEDIMENTOLGGIE – ramură a geologiei care stul /! i dul de formare, struct n îi 1 lui sedimentelor. S. cu i – trei părți: una referitoa” 1. ttoscopie, alta la gr a au și alta la lilologie. S. es uță auxiliară stratigrafii iologiei. Arheologii, arH i și etnologii folosesc d pentru fundamentarea referitoare la civilii 1 tatului și inventarul ui i i ilelor care relevă nivelul dizație și cultură.

SEMANTICĂ – niiti i 1 îi lingvisticii care ani 1

cuvintelor și vir – îi i accepția lui Mielul Bit a.

și creat dubletul «t &

1904). Treptat s-a t, i alte accepțiuni cart i-a i conținutul și i-au L 1. ramură a lir-Msti propune să „studieze viața seninelor în societate” (F. de să-ussure); 2. ramură a istoriei psihologiei, care studiază variațiile în timp și spațiu a semnificațiilor extravagante sau reale ale conceptelor, relația dintre semnul unui concept și ceea ce desemnează acesta, reflectarea

„Atât ixra își

2 – 15

Io Civiâizax →77 – în Lugels (Originea n – tiufuetâtâi private. < <r” 1S91}, prezintă fi și – icpttle dezvoltării me ale’s.: a. treapta de jos,,: urnită metaforic și „copilăria omenirii”, când oamenii au trăit în hoarde, adăpostite în păduri, își procurau hrana prin culegere în natură, posedau un grai articu-i „mupient b treapta de mijloc, rire of

ratmi trec de la culegerea i la pescuit și vânătoare, i-a dn Iziunea muncii pe df-i operă și folosește **t** im înțează primele uncir mn și piatră, hoarda se gentilic; e, treapta <] îi iadă în care oamenii

11 unelte și arme tot i i «îi **t** (arcu cu săgeată).

t d să-și alcătuiască a

— I 111 \ stabile. În esența **t n**, **t** id ca de trecere de la ei u-it la umanitate, cai ***** /1 **t** pun însușirea bunu-i **t** i laia **t**, cu ajutorul unor u! niaiiitne, V. Gordon Chil-ih –, – Jr termenul pentru a âi **d** caracteriza organiza-rt i tătu arhaice proprie corn **t** Tutnitive. S, reprezintă faz **x** ilt început a unui sistem cu –, i i –, tiții – i credințe nedefinite-n e. u< mitologic. Concept evităl\i antropologii contemporani, pentru sensurile lui uneori confuze, V. arhaic, barbar, barbarie, primifiv, primitivism, sălbatic.

SCHEMATISM – I. rezultatul schematizării unei lucrări etnografice, folclorice sau de artă populară, al prezentării simpliste din punct de vedere teoretic (**tematic și aplicativ**) după un model reductiv de circulație mass-media. S. reflectă suficiența de concepție, de inventivitate științifică, de comprehensiune a materialului folosit și de pseudo-valorificare culturală. Uneori trădează și o poziție tezistă bazată pe o metodologie șablonardă și neadecvată obiectului investigat, precum și un tehnicism, superficial, ce relevă o factologic pedantă. „Unii etnografi pretind că’s. este o metodă de obiectivare care îi apără de erorile cercetărilor analogice și comparativiste, de ipotezele de lucru și teoretizările hazardate; 2. tendință de a exagera importanța schematizării și a schemelor în procesul de cercetare și cunoaștere științifică. V. schemă etnologică.

SCHEMĂ ETNOLOGICĂ – reprezentare conceptuală a unui fenomen sau fapt de civilizație sau cultriră populară pentru a descoperi ce elemente intră în conținutul și sfera acestora; reprezentare grafică a unui fenomen sau fapt de civilizație ori cultură populară pentru a ilustra astfel conceptul corespunzător. Etnologia a recurs la schematizare pentru a delimita. În timp și spațiu, structural și funcțional, ceea ce este relativ de ceea ce este esențial, ceea ce este necesar de ceea ce este intim-plător în viața materială și spirituală a unui popor. S.e. pot fi: metalogice (**modalități dialectice** cu ajutorul

căroră se intuiesc țiate și specializate) și după simbolismul „juridic al legalității de drept și de fapt, în: semne de muncă aservită, de creație artistică sau privilegiu social. La baza oricărui sistem de a.p. tehnice există o concepție raționalistă unitară. Astfel dintre s.p. tehnice, cele juridice comunitare sâtești (aservite sau libere) și orășenești reflectă privilegiile domeniile ale unor familii, spițe de neam sau unor clase privilegiate în ascensiune socială. S.p. tehnice-profesionale reflectă o mare varietate funcțională la nivel comunitar: semnele ocupațiilor principale și secundare (semne de crescători de animale, de păstori, agricultori, plutași, olari, pietrari și zidari, lemnari, fierari, sărari, medici, vrăjitori etc); semnele infamiei, înfierate pe corp pentru cei în stare de totală aservire, de semia servire, pentru profanatori, pentru condamnați penal etc; semne funerare, care marchează piesele inventarului sepulcral, proprietatea, mormântului etc.; semnele domestice care marchează, obiectele menajere. S.p. alfabetic/ sunt deosebite de la un popor la altul, după tipul de alfabet și folosirea diferențiată a scriiturii. Unele s.p. sunt pre alfabetic altele similare celor alfabetic și altele alfabetic propriu-zis, folosite însă cifrat. În general grafia și numele s.p. sunt extrem de variate de la un popor la altul. Ele pot fi sistematizate numai după criteriul complexității crescânde și ai utilizării generalizate. S.p. au avut și încă mai au un regim juridic cutumiar de tradiții și practici consacrate în folclorul juridic, pentru că au marcat și marchează autenticitatea, calitatea și cantitatea unui bun economic sau cultural, preeminența unei ocupații sau meserii, apartenența de clasă, familie sau profesiune etc. Distrugerea, alterarea, modificarea sau însușirea seninelor incizate, gravate, marcate, tăiate, sigilate, atârinate etc. pe obiectele imobile sau mobile, a fost și este sancționată de colectivitatea sâtească sau urbană. Aceasta pentru că în mentalitatea comunitară, s.p. sunt recunoscute de drept și de fapt, ca documente tradiționale transmisibile, ce marchează drepturi și datorii cetățenești, încălcarea lor ducea la pedepse complementare (bătăi, corvezi etc.) conform tradiției și practicilor juridice pentru a ajunge la pedepse capitale. V. etnologie juridică, etnosemioică.

SEX-RATIO – (în antropologia socială și etnologia sexuală)

concept care exprimă raportul numeric între bărbați și femei (indiferent de vârstă) într-un grup uman determinat. S.r. este 100% când numărul bărbaților este egal cu al femeilor. Determinarea 's.r. unei comunități etnice (reduse sau dezvoltate) lămurește indirect unele aspecte ale civilizației și culturii populare tradiționale (persistența, frecvența și amploarea unor cutume, superstiții, credințe, tradiții etc).

Zii i tht seci îi cult h k în cu Miit \ T> mstttii; S. anali-7 V phta nu te cinstă con-Lin t I i el un inic – senwnfe-n (i ei ek lingvistice care t t idtilp itortzci țărilor”)

— 5 i I i-4 vhhk. stabilite de xiti i i în smntime”); 3. s i iitt huita îeaeliilor îi în ilice în neurolingvisticf «1 uif n îi i indivizi, gru-pu i i ni siu comunități soci? t (\ i izvi i) Deoarece came îi f e t cuintele tine-cri r i în d txpiime ce vor, ni e r j! i ci's i-a cundă ce vei în i „cuv mă le și semne 11 7 îți uneor v; p de patoli „V Koizv b 11 nbordând pre i k's nbohmlor în studiul \ ti” i și ci1 irâi unui pepcă... ț pe Ct, în < -nța lor „toate bolile organice sociale sunt semantogene”. De aceea consideră și definește's. generală ca o tehnică psihoterapeutică a societății, culturii și civilizației, tehnică relativ asemănătoare celei propuse de Sig. Freud; 4. s. este ramura logicii simbolice care exprimă un anumit sistem formalizat printr-un alt sistem formalizat. (G. Frege).

SEMILOGIE GRAFICĂ. V. schemei etnologică.

SEMN POPULAR – tot ceea ce reprezintă sensibil, indică plastic sau semnifică concret un obiect, fenomen, fapt, idee sau sentiment, S.p. poate fi redat printr-mi element din natură (s.p. natural) sau printr-o convenție tacită fs.p.

artificial). S.p. folosite constant de un popor în activitățile lui alcătuiesc un sistem semiotic popular, complex și practic. Studiul's.p. ține de efnosemioficii. Din comuna primitivă pia A în evul mediu târziu au existat trei categorii de semne convenționale, care au jucat un rol important în relațiile materiale și spirituale ale societății: semne rituale, sein-ije t cât ni ce și semne alfabetice. Între ele există strânse corelații elio-function; ! e. Uneori's.p. se încarcă de valori simbolice (cazul punctului, crucii, cercului simplu sau compus etc.) pentru a exprima ideograme* diferite. Alteori trec dintr-o categorie de

reprezentare în alta (triunghiul sau cercul din categoria rituală în aceea tehnica și apoi în aceea alfabetică) pentru a exprima forme noi desemnificate de reprezentare, prin simplificarea sau compăcxarea mijloacelor de expresie plastică. S.p. pot fi transfigurate și artistic, ca semne ornamentale. Semnele rituale sunt cele mai complexe și mai dificil de sistematizat pentru că sunt criptice, subții-diâeren-tiate de la o comunitate la alta. În seria lor intră semnele pantomimice, mimice, fonice și grafice. Semnele tehnice corespund modalităților de organizare practică a vieții comunitare. Se subdivid după apartenența lor socială în: semne comunitare (sătești, orășenești), semne familiale și semne individuale. După categoria profesională a celui care le aplică: în semne ale ocupațiilor (diferen

24C

(Enevdochăia of Chine se sym-bolisin, 1960); G. de Champeaux (Introduction au monde des sym-boies, 1966); Jean Chevalier (Introdiction la Dicționaive des svm-boles, 1974);

SIMBOLICĂ – 1. arta exprimării unui conținut de idei sau sentimente cu ajutorul simbolurilor și al transsimbolurilor; 2. studiu exegetic și comparativ-istoric al unui grup de simboluri în contextul unei creații magico-mitologice, religioase, filosofice, artistice, științifice sau în contextul general al unei culturi etnice. X. simbol, transsimbol.

SIMPLEX CULTURAL – concept care definește un element component al unui complex cultural*, așa cum acesta este relevat de analiza contextuală sau discriminatorie, S.C. semnifică și reducerea progresivă a unui complex cultural la elementele lui constitutive.

SINCRETISM, 1. coexistența organică, a produselor filosofiei, religiei, mitologiei, literaturii și artei (primitive sau populare) în sinteza globală a unei creații unice. Produsele folclorului literar și artistic sunt opere sincretice, pentru că în structura lor formală se întrepătrund și coexistă armonios diferite genuri și specii de creație (proză, poezie, muzică, dans) în vederea aceluiași scop; comunicarea unui conținut polivalent. Creația sincretică este în general rezultatul spontan al convergenței genurilor și speciilor creatoare într-o operă totală. În S. convergența formelor de creație culturală exprimă heterogenitatea și polivalența oricărei creații. Dar, dialectica acestei

modalități istorice de exprimare folclorică presupune și dinamica sintezei creatoare; una din formele creației culturale convergente (proza, poezia, muzica, dansul) devine treptat dominantă, subordonând pe celelalte. În felul acesta, opera sincretică se diferențiază și individualizează polarizând un gen sau o specie culturală nouă în iuvul unei componente a ei; 2. metoda și tehnică de exprimare cultural; „*, deliberată, selectivă și critică, în cultura modernă, care preconizează întoarcerea creației la iurta a genuină, la sinteza globală de exprimare (îndeosebi în arta romantică). În sens exacerbat, s. a fost asimilat cu eclecticismul, adică cu un anumit fel ele heterogenitate și hibriditate a creației, în sens peiorativ, s. Înseamnă combinarea aleatorie a unor genuri și specii de creație în vederea obținerii unor opere sincretice noi (spectacolele de sunet și lumină» pictura psihed clică kitsehl).

SINCRONISM – termen (acreditat de Eugen Lovinescu) care semnifică: 1. sincronizarea rapidă a creației culturale (îndeosebi literare și artistice) a unui popor cu creația culturală a altor popoare spre a mi rămâne în urma ei; 2. punerea. În evidență a capacității de adaptare și prelucrare a materialelor străine, lite-și SOL – e ce reprezintă și i i e e i ție între cunoștii >t dbază, și legăturile a «cu on îi (legături on

tu losnce >i de substituți S s dbilepte corespondențe ici n> – i Ititne între obiecte, st – tun «sun. te și cuvinte ijit de creație culturală. A f tut 11 antichitate (y ci a căpătat în i tir im uif rite semnifi-l uitirhit te de imagine, «i» t nu de recunoaștere;! \ i ai olts la popoarele e dt fiilcu, notă dis-l di \ id i în interpre-I1 în la is. e întrevăd răsp i din în 1 i curente, di-i o i nk – cice și științ-i \<și îți” a fenomenelor <? t i dt cu iră. S. nu mai r! o v rpia reprezentare 1 i îi i îi și al imagina-l ține pt cultural mai e \ Krappe îl con-și i o. u imaginației” e t 11... – „ceea ce dt iU e în procesul e < 1 culturale; Mir-o ui dat imediat ai i td i! în relevarea net i i eic S. camuflează și if fiu d z-valuie și relevă o citeau i lu’ xiigenței umane, int-i t ioh itia realului cu irealul, pl pl iilimnsionalitatea experienței totale. De aceea’s. este un substitut figurativ al cnor date elementare ale conștiinței, este un mediator cultural și v. n produs al rezonanței spirituale. Conținutul lui s-a

dovedit a fi sacru sau profan, mitic sau științific, forma lui de comunicare – concretă sau abstractă, stilizată sau nestilizată. S. evoluează în timp și spațiu, în funcție de mentalitate, condiții istorice, necesități spirituale. Mitologiile, folclorul, artele etc. revelează forme și moduri diferite ale cugetării simbolice a popoarelor lumii. Prin schimbarea parțială a conținutului sau formei lui de expresie se obține un transsinibol. Prin schimbarea totală a conținutului sau formei de expresie, s. dispare. Aceasta pentru că s. exprimă valori ce privesc structura unei culturi. Așa se explică marea audiență a s. și a limbajului lui codificat, ca și pătrunderea lui în întregul sistem de și îi ațe contemporane, prin intermediul științelor fizico-chimice și mai ales matematice. Cu studiul s. populare se ocupă: magia*, semiologia grafică*, semiotica*, simbolică. S. a fost studiat de: Ellias Havelock (Erotic synibolism, 1906); G. Lanoc-Villene (Le livre des syniboles, 6 vol. 1926 – 1935); I.-A. Candrea (Simbolismul în terapeutica populară, 1940); Mircea Eliade (I-mages et Symboles. Essais sur le symbolisme magico-religieux, 1952) etc. Paul Diel (Le symbolisme dans la mythologie grecque, 1952); Louis Gxadecki (Simbolisme cosmique et momtments religienx, 1953); C. Lévi-Strauss (Le symbolisme cosmique dans la strite-ture sociale, 1957); C.A.S. Williams interdisciplinară. Etnologia concepută ca un s. acordă prioritate întregului față de parte, structurii globale față de elementele componente. Ca știință fundamentală, etnologia promovează un s. deschis de schimburi și informații, de elemente, teme și probleme, atât cu disciplinele etnologice contingente, cât și cu disciplinele soc în M uitt „mai ni a ek coiiuitu etnologa de\mt o n-te-a i le cratoan și rmtua de tăioșh tt teiicn ice Și iphca-n pract Ke despre con poilimentul etme și per tonalitatea trectoait și con u uatoate de bui u's valon d ciml ctie's Ciiitu a în ace te noi cond tu itaoh t, a capota, posibmtati a nit pe de mo dttaietii Kdtlare a ienomene-k i și faptelor ne cart în «i ti gin azi analit co-o e triptn i sta și-ueo matematio și rk a unor 101 destopenri sta în donitinul tt am și în bkI generale is. itâiai l i om a fi spt

ale itee ok> «n îtdte

contr butul

h

I

Uit

lucra A a

Re	I	1	Vi	mr
în 3 v	ici		nel A	s
cu	C	ci	nir	Un
Nev			on - \i	
n	de		l	st
iiei ui			buiu în	u
duil șocuri		ta	I n	In
			Hai îi	e.
M	Dr	<	Pa	s
aga ik	M Li		\îl a	Ol
În	do	n	op	an
meniul			ologiti	
M	ku	Nu	H	I
OL.1			OI \ ÎL	s-a
hk	În	flo	Iili	! ,!
i, „n			iiul un i	(
R	Îi	I-jiicsci	R -	x
iulup \ u	du		ICU	
k	II		m	1>
Paul			oiitsou!	U
1	u		* 7	
tt „X			i h	
			O	
			1 i	
t.		7	l.	
		tt		

SISTEM ECOLO" ÎC (ECOSIS

TEM) – concep1 Ceue t voi nu legătura organică între comunitatea socială prezentă, vie, și mediul ambiant inert din contextul căreia face parte integrantă. S.e. reflectă relația și corelația dintre biocenoză (structura organismelor vii) și biotop (condițiile complexe naturale care le domină). Ecotipul se dezvoltă în cadrul unui's.e. ca un tip care se diferențiază de specie prin caractere locale rezultate din adaptarea la agenții fizici convergenți ai mediului ambiant. Prin aceste caractere particulare ale lui ecotipul intră în

compoziția cinolipiihii.

SISTEMUL ȘTIINȚELOR ETNOLOGICE – grupare organică a tuturor științelor care au ca obiect de studiu diferitele elemente, aspecte sau complexe de civilizație sau cultură și care reflectă conținutul lor diferențial. În 's.ș.e. intră: 1. ramurile etnologiei, 2. elv. oștiințeh și 3. științele etnologice particulare. Între ramurile etnologiei (etnografir, folclorul și știința artei populare) pe de o parte, etnoștiințele și științele etnologice particulare, pe de altă parte, există uneori deosebiri de interpretare, alteori de grad de autonomizare a cercetării. „Primele s-au diferențiat istoric în contextul altor științe sociale și au. dobâu-dit o autonomie aproximativă în detașarea de științele care le-au germinat, fără ca prin aceasta să se anihileze reciproc. Celelalte s-au dezvoltat interdependent, completându-se reciproc. Etnoștiințele (denumite după prefixul etno – 251

rare și artistice, deoarece originalitatea unui popor nu constă atât în creațiade idei și forme culturale noi, cât în unghiul de refracție etnic al receptării și transformării unor idei și forme culturale de circulație universală. Criticile aduse acestui mod de a vedea's. se referă la: caracterul dialectic anistoric (M. Drăgan); înțelesul peiorativ de imitare servilă de tip epigonic și provincial în creația culturală (Edgar Papu și alții). S. a fost privit recent și din perspectiva criticii istoriei literare, ca „o imitație reală, implicit fecundă, incitantă, niciodată mecanică... deoarece orice creație pancronică este implicit sincronică și pentru că există un s. creator și unul de pură imitație” (Adrian Marino). V. pancronism, protocronism.

SÂNGENISM – concept care semnifică sentimentul de solidaritate socială între membrii unui grup sau comunități etnice, în împrejurări care pun în pericol însăși existența grupului sau comunității, în formele lui exacerbate, s. este similar cu etno centrismul.

SISTEM – ansamblu unitar de elemente referitoare la o anumită categorie de fenomene, fapte sau obiecte, legate între ele prin relații identificabile, care alcătuiesc un întreg coerent, un tot organic. Complexul de elemente (întregul sau totul) nu poate fi redus la elementele sale sau definit prin ele. Studiul elementelor, părților unui's.

poate fi efectuat analitic, separat, ca teme distincte, izolate, pe sectoare, de una sau mai multe științe contingente, după cum acestea intră în sfera lor de cercetare. Conceput ca un complex unitar, un întreg sau un tot, **s.** nu poate fi studiat decât integral, în ansamblul lui tematic și în corelațiile lui cu alte '**s.** similare. Conceptul **de a.** și analiză sistemică își au fundamentele teoretice și în concepția materialist-dialectică și istorică. În cercetarea dialectică a naturii se urmărește interacțiunea continuă între mediu și societate, interdependența între fenomenele sociale, între schimbări și mutații, între civilizația și cultura unei structuri ordonate în timp și spațiu (**Marx și Engels**). Teoria și metodologia '**s.** stabilește un cadru general de gândire științifică, abordat în prezent de toate investigațiile asupra naturii, societății și tehnicii. Dar teoria și metodologia '**s.** stabilește și un cadru particular fiecărei științe, luate în parte, în consecință și etnologiei. Ca '**s.** etnologia repune în discuție, într-un context mai larg, sintetic și unitar, temele abordate într-un context mai îngust, analitic și separat, de disciplinele etnologice contingente (**etnografia, folcloristica și știința artei populare**). Abordate analitic, aceste teme nu au putut fi explicate decât parțial, tocmai pentru că au fost tratate izolat, fragmentar, neintegrate într-o viziune și concepție științifică unitară, într-o investigație complexă, simultană, studiul '**s. j.** s-au ocupat: Henry Levv-Bi-uhl (**Sociologie du droit, 1967**), Renato Irevés și colab. (**La soi: ioi;! lee del dirito, 1966; Nuovi svihihi della sociologia del divid" 1968**). Cercetări de **S.j.** s-au întreprins în cadrul Școlii sociologice de la București. **V. geografie juridică, etnologie juridică.**

SOCIOMETRIE – termen (**acreditat de J.I. Moreno**) care se referă la acea parte a sociologiei aplicate ce se ocupă cu: 1. măsurarea fenomenelor și faptelor so-eiale prin elementele lor constitutive, măsurarea datelor concrete referitoare la relațiile interpersonale; **K. Baia. 1943**); 2. analiza cantitativă a relațiilor hiterumane prefertul. icik în cadrul unor grupuri sociale mici: 3. studiul matematic al trăsăturilor psihologice ale populațiilor. În acest sens, **S.** pornește de la relațiile cantitative dintre individ, grupai social mic și societatea globală. Pentru studiul. sociometric privit aplicativ s-au alcătuit trei modalități de investigație; testul sociometric, testul configurației sociale și

psihodrauiu (testare printr-o „scenerie” improvizată). Ultima modalitate a căpătat o extindere excepțională în medicina psihoterapeutică modernă, datorită îndeosebi lui J.J. Moreno și discipolilor lui. Problemele abordate de S. promovează concepția unei microsociologii, conform căreia macrosociologia este o sinteză a tuturor în investigațiilor microsociologice, ce pot fi surprinse în soi e → **te r w**]

lela iirict **t** mar care pe **t** li cHujate și < tu. pen în cim alerta iuți „i ocie tăti Din e „acest puxt **d** vedere S. i-ipur pu **r's** i ticnea le 1 iț-V era u ttju cintittne îi **t l/i** „patologiei sociale”, pe care o urmărește în unele forme ale structurii societății contemporane. Ultimele interpretări ale **s.** îi atribuie acesteia un rol medical în societatea modernă, pentru combaterea „bolilor” și „crizelor” de creștere și dezvoltare socială. V. antropometrie, cuniometrie. etnome-trie.

SOCIOȘTIINȚE – 1. ranj – **b** sociologiei generale; 2, îți îi – u-ciologice particulare – **x<e < e** sau aplicative; 3. familie ne **m.** – o înrudite între ele pim obic **r n** lor: studiul diferențial și mu, m-teral al societății iina K, 4. sistemul științelor sociologice i articulare: sistem unitar, mtij, wtor și deschis, axat pe stanța fundamentală, sociologia. În jecot sistem intră: sociologia iitK. LL, industrială, a familiei, a i<. lic ei economică, politică, a a tei to. V. antropoștiințe, etneș, 1

SOCIOTIP – formațiune biopsihică specifică unei micro- sau macrounități sociale, realizată pria procesul de educație complexă a componentilor ei, în sse întrunesc atitudinile și deprinderile vieții sociale, concrete, într-o perioadă istorică determinată. V. etnotip.

care se alipește la numele disciplinei de impact) redau diferite sectoare de etnologizare a cunoștințelor pozitive despre societăți exotice. Din **s.s.e.** fac parte: elno-mineralogia*, etnob olani ca*, etno-soologia*, etno soci ologi a*, etnopsihologiei*, etnoistoria*, emolingvistica”, etnoiatria*, etnomusicologia*, etnocoregrafia*, etnoșemiotica*, et-nosofia*, elnoaxiologia* etc.; științele etnologice particulare (denumite după problema abordată ca o-biect de studiu: etnologia jitrudică*, etnologia literară*, etnologia, sexuală”, etnologia maritimă* etc., sau denumite după metoda specială de investigație*: etnologia funcțională, etnologia structurală*, etnologia a-plicată*, etnologia urgentă etc.) redau alte aspecte ale etnologizării Investigației

științifice. S.ș.e. este deschis (susceptibil de a îngloba în el noi etnoștiințe și științe etnologice particulare), dinamic (care surprinde toate formele de mișcare internă și externă ale obiectului cercetării în progres»! lui istoric) și integrator (capabil de a încadra toate cercetările într-un ansamblu ordonat și coerent). Despre 's.ș.e. a scris R. Vulcănescu (The Sistem of etimologicul sciences, 1973).

SOCIOLOGIE ETNOGRAFICĂ – disciplină etnografică (acreditată de W. Mtihimann) care se ocupă cu studiul faptelor etnografice efectuat din perspectiva și metodologia sociologiei. S.e. nu este identică cu etnosodologia. V. so-etologia culturii.

SOCIOLOGIE JURIDICĂ – ramură a sociologiei care studiază: – 1. sociologia pluralistă st dreptului (Georges Gurwich), emanată din filosofia socială a dreptului (Emile Durkheini). S.j. se referă și la funcțiunile epistemologice ale dreptului ca știință socială, la distincția logică între conceptele de drept, lege, justiție, convenție, uzanță și cutumă, în perspectiva integratoare a sociologiei generale; 2. jurisprudența sociologică, adică cazuistica aplicațiilor legii în societatea de tip tradițional, modern și contemporan; ecoul legii scrise în conștiința populară și îndreptările la lege pe care acest ecou le aduce treptat; 3. relațiile juridice în comunitățile sociale concrete (comunitățile etnice) și tehnicile juridice de abordare ale acestor relații. Aceasta este poziția așa-numitei sociologii comparate a dreptului, după care instituțiile juridice sunt activități neprevizibile istoric și inedite structural, pentru că apar cu spontaneitate elementară în viața comunitară; 4. aplicațiile dreptului în societate, administrația justiției, controlul și deciziile juridice, date uneori cu ajutorul calculatoarelor electroiice. În acest caz, s.j. se confundă cu jurimetria*, adică cu tehnica măsurării capacității de elaborare a unei norme de drept, a aplicabilității ei curente și a eficienței juridice în conștiința social-culturală a unei comunități etnice. S.j. În interpretarea marxistă studiază practica dreptului muncii, opinia publică etc. Cutoare, ce intră în structura specificului etnic. S.e. reflectă numărul, gradul și valoarea elementelor, trăsăturilor și aspectelor creației culturale, formate în procesul etnogenezei, în evoluția istorică ulterioară, în culturogeneza proprhi-zisă, care în esența ei nu se

termină decât odată cu dispariția etniei de bază. În culturogeneză, unele caractere culturale se anulează parțial (**aculturație**), altele se impun, devenind dominante să» generează caractere noi (**enculiu-rația**). În elaborarea ei culturo-geneza angajează toate speciile și genurile creației spirituale, acționează pe toate planurile și în toate direcțiile culturii (**mitologie, filosofic, literatură, știință, artă și sport**). În determinarea S.e. al unui popor trebuie să se aibă în vedere: concepția despre viață și lume, în evoluția ei, pe diferite trepte de cugetare istorică, indicele de reflectare etnică a acestei concepții, viziunea plastică a creației spirituale, tematica diferențială și preferențială etnică, stilistica corespunzătoare. Pentru – determinarea tuturor acestor as-specte co-dependente ale **s.e.** trebuie să se întreprindă cercetări Jinterdisciplinare. În legătură cu Peulturogeneza română s-au elaborat lucrări care au surprins și prezentat unele aspecte particulare sau globale ale specificității și mesajului etnic: Lucian Blaga (**Spațiul mioritic, 1936**) se referă la structura psihogeografică a spațiului românesc ca matrice a creației populare autohtone; Ovidiu I. Apadima (**(...) viziune românească asupra lumii, 1941**) descrie reminiscențele folclorice străvechi care au stat la temelie prin – T 7 un 111 IIU1 ttiapoj îi **n** 1 mi lus. \ a anocu femn 1 O} mai 1941) an ili/e \ 7 & tf Lei ti ditio Tula și e\pre iile sul tie „de cu Hm 1 **p** tiilm. romă» pl ne 111 e om viul ci sud °— **t** iuropf 1 și **n** evolutu ti is (ne i li II Rua (I io 1 1 l ia iit **t** + ci-i e l '67 e

p îi **t** 1 M **s** tv. 11 ti tut 1 1 I **d** 1 prt/cu* J 1 **r** să nu ne cu I 1 în di 1 suf 1 ic 11 **t** < i **d** (i ițir de i 1 1 (1) la

M/unu di mn nan re la pl + **d**. 1 et i-l homn cir1. * ict sine 1 \ ui și țil!

Îi! **t** ice if 1 1 ici e 1 ta **t*** / cu i și 1

O 1 i l ic nu. tt o te a **t** ne 1; i-a ne's 1 1 **d** i< **t** tt și cicui mai re-m 1" te ni", rit's i i **d** (s ib **r** ipi 11 \ îl și în utci **k v** 1 111

1 1 ilii 1 **j**. În \ 1 irt ai 1 11 Ui 11 inan 1 1 iir re 11 it 1 **p** ti

«e i îi fi ci **p**> i it ai (1 o l hv 1 11 Uiiit ita sind] 11 tei **n** tiemilr **p** în> **n** ui în tunat al 1 mi e ip tfnii **p** ipi 1 în idealul constructiv modern el. Lucrările recente de etnologie românească își propun să surprindă similitudinile și disimilitudinile, generalitățile și particularitățile,

variantele și invariantele culturii populare române în comparație cu ale altor culturi populare. În

SPECIFIC ETNIC – concept complex care semnifică: – 1. O „sinteză generalizatoare” a ceea ce este bine, particular, caracteristic creației social-istorice a unei comunități etnice sau a unei națiuni, atât sub aspect material, cât și spiritual. S.e. include două aspecte comrăementare ale aceleiași creații unitare, tradiționale sau comunitar* contemporane, cel al et-no civilizației și cel al etno culturii. În imazologie* s.e. a fost considerat ca „intuiție intelectuală” (cunoașterea subiectiv-globală a unor date obiective ale realității etnice). În prezent, etnologia diferențială consideră că în „sinteza generalizatoare” intră rezultatele cercetărilor intensive și extensive asupra caracterelor particulare ale creației etnice, notele distinctive ale tematicii și stilisticii acestei creații, ca și sistemul de valori promovate de mesajul creației populare. În perspectiva istorică s.e. se modifică formai conform cu orânduirea și epoca corespunzătoare, însă în esența lui își păstrează caracterele care îl fac să rămână identic cu el însuși. Această permanență în succesiunea modificărilor ține de istoria însăși a vieții comunitare. O etnie sau o națiune, indiferent de treptele de dezvoltare, își mențin conștiința identității lor sockâi-istorice. Conform concepției marxiste, chiar în „etapa comunismului deplin, națiunea va continua să existe în cadrul unei organizări proprii, ca entitate distinctă, păstrându-și specificul”.

În consecință, societatea viitoare nu va nega specificul național ca atare. Aceasta pentru că trăsăturile specifice proprii fiecărei națiuni vor constitui un factor de realizare a adevăratei libertăți și egalități a oamenilor și popoarelor. Analiza s.e. astfel conceput relevă, pe lângă trăsăturile esențiale promovate de etnogeneză, și trăsături secundare promovate de alte procese social-istorice: renașterea culturală, revoluția culturală*; – 2. formula sintetică de ordin algebric a calculelor etnometvice complexe referitoare la biotipul și etnotipul unei comunități sociale, la aptitudinile vocaționale ale personalității etnice și la rezultatele axiologice pe planul creației populare, în raport cu calculele etnometrice ale altor popoare. În elaborarea acestei formule sintetice a s.e. sunt folosite și rezultatele efectuate de

antropometrie, sociometrie, etnometrie, psihometrie etc. Aceasta pentru ca's.e. În ultimă analiză este extractul unor cercetări interdisciplinare. V. specificul etnociwilizației, specific elnocultural.

SPECIFIC ETNOCULTURAL – 1. unul din aspectele esențiale ale specificului etilic (1) care se referă la fenomenele și faptele de cultură istorică condiționate etnic de factori psiho-sociali; 2. „sinteză generalizatoare” a caracterelor specifice ale creației culturale proprii unei comunități sociale de tip etnic. S.e. nu poate fi determinat și înțeles decât în raport cu specificul etnociwilizației corespunzătoare substratul civilizației românești. Izvoarele literare antice greco-romane și cele medievale, relative la creația artistică autohtonă, ne prezintă câteva descrieri sugestive referitoare la trăsăturile psihologice și cutumiare ale creației plastice a dacilor și dacoromânilor, în care se întrevăd în germene rădăcinile creației istorice ale poporului român: inventivitatea tehnică, gustul rafinat pentru împodobirea aleasă, nuanțarea discretă etc. în condiții vitrege de oprimare internă și de opresiune externă, poporul român a creat de-a lungul secolelor un instrumentar foarte bogat și variat de muncă pentru nevoile lui materiale (v. Muzeul tehnicii populare). Cu un autentic simț artistic a reușit să îmbine cu ingeniozitate utilul cu frumosul, zămislind din unele unelte, mașini și instalații tehnice adevărate creații ale industriei populare. Paralel cu aceste trăsături referitoare la diferitele aspecte arhaice de viață materială ale poporului român, remarcăm și apariția unor noi ei emente de civilizație populară modernă și contemporană, rezultate în decursul istoriei din necesități și căutări, ca și din contactul cu popoarele vecine, din influențe reciproce și schimburi de bunuri materiale. În stabilirea's.e. trebuie să se aibă în vedere, pe lângă moștenirea civilizației tradiționale, în ceea ce aceasta are tipic și reprezentativ și modernizarea civilizației autohtone în spiritul mesajului ei. Poporul român a creat pe plan istoric o civilizație agro-pastorală împletită cu o civilizație a lemnului, care a supraviețuit până în pragul perioadei moderne. Ea constituie unul din argumentele paăeoetnologice daco-romane ale autohtonității și continuității neîntrerupte a poporului român pe teritoriul lui etnogeneic. V. specific etnic, specific etnocultural.

SPECTRO GRAFIE – metodă de analiză fizică folosită în vederea stabilirii compoziției unor materii prime (metal, os, ceramică, sticlă etc), a vechimii, purității, formulei chimice, consistenței pentru confecționarea unor obiecte de uz sau de artă populară. Analiza spectrografică se efectuează cu ajutorul unor scânteieri produse la suprafața acestor materii și obținerea unui spectru care se imprimă pe o placă sensibilă, pentru a fi apoi interpretat grafic.

STAȚIE-PILOT – unitate de cercetare antropologică, etnologică, sociologică etc. pentru o comună, zonă sau regiune. În's. – p. se întreprinde o cercetare intensivă într-o localitate pentru obținerea de indicatori și referințe în vederea unei cercetări extensive în alte localități supuse cercetării, într-o fază ulterioară, în aceeași zonă sau regiune. În's. – p. se elaborează modelul de cercetare propusă, se selecționează problemele ce trebuie abordate, se emit ipotezele de lucru, se stabilește materialul de comparat și

1 – Dicționar de etnologie aceste condiții's.e. reflectă o schemă ideativă care se restructurează mereu în procesul autocunoașterii, cu noi elemente și trăsături spirituale. V. specificul etno-civilizației, specificul etnic.

SPECIFICUL ETNOCIVILIZAȚIEI – 1. unul din aspectele esențiale ale specificului etnic (1), care se referă la fenomenele și faptele de civilizație istorică condiționate etnic de factori social-economici; 2. „sinteză generalizatoare” a caracterelor particulare ale creației civilizației proprii unei comunități sociale de tip etnic. S.e. nu poate fi determinat și înțeles decât în interdependență cu specificul etnocultural corespunzător ce intră în structura globală a specificului etnic. S.e. reflectă numărul, gradul și valoarea elementelor și bunurilor economice, a creației de valori materiale, realizate înainte de etnogeneză, implicate acesteia, și care supraviețuiesc etnogenezei. Procesul nașterii unei civilizații etnice este rezultatul complex al unei stratificări și restructurări de civilizații intrate în impact sau a unei acivilizații repetate. În elaborarea unei noi forme de civilizație se angajează toate sectoarele vieții materiale în baza unei concepții și tehnologii noi de producție, a indicelui etnic de aplicație practică a acestei concepții și tehnologii, de umanizare a mediului ambiant, de

accelerare a dinamicii creatoare proprii inventivității tehnice, și de îmbogățire neconținută a instrumentului de muncă și a gamei de produse. Pentru determinarea tuturor acestor aspecte corespondente ale specificității etnice a unei civilizații trebuie întreprinse cercetări inter-disciplinare. În legătură cu geneza paleocivilizației autohtone, care reprezintă prima treaptă a etno-civilizației române, s-au elaborat lucrări de arheologie, despre substratul ergonomiei al autohtonilor (V. Pârvan, N. Iorga), de istorie a etnocivilizației române (A.D. Xenopol, N. Iorga, Constantin C. Giurescu și Dinu Giurescu); de sociologie rurală (D. Gusti, Tr. Herseni, H.H. Stahl) etc. În structura s.e. române au intrat inițial două componente principale: arheocivilizația tracă nord-dunăreană sau geto-dacă, peste care s-a suprapus avheocivilizația romană. La începutul evului mediu au fost asimilate și alte elemente de civilizație. Compoziția structurală complexă a s.e. evoluează în succesiunea perioadelor și a epocilor istorice dependente de evoluția social-istorică a poporului român. Unele particularități de civilizație autohtonă s-au menținut, dezvoltat și amplificat, altele s-au estompat, redus și chiar au dispărut. Dacă pe baza materialelor arheologice și a celor paleoetnografice și de istorie a artei vechi analizăm morfologia caselor, uneltelor și costumelor populare ale dacilor de pe columnele lui Traian și Marc Aureliu, și de pe monumentul triumfal de la Adamclisi, constatăm că toate aceste produse ale muncii geto-dacilor alcătu

3 straturi cu ruinele a 3 cetăți suprapuse. V. fațes cultural, orizont.

STRUCTURĂ – 1. alcătuire relativ invariabilă a unui obiect, fapt, faptură într-o configurație sistemică (în engl. paștern = tipar, model); 2. unitate indestructibilă a elementelor componente ale unui întreg, în care apar proprietăți noi, în raport cu proprietățile părților componente (în psihologia organicistă = Gestalt); 3. modalitate de construire a unui sistem de exprimare (în lingvistică, Ferdinand de Saussure, Cours de linguistique generale, 1959). Concept (preluat de etnologie prin C. Lévi-Strauss, Anthropologie Structurale, 1945, 1956), care explică „principiile ce stau la baza coeziunii interne și schema sa de funcționare”; 4. „ansamblu coerent de transformări iminente”,

care în acțiunea lui se autoreglează ca un sistem bine încheiat (Jean Piaget, *Le structuralisme*, 1968); 5. model abstract, schematic, formal, matematic de ex-cogitare a unor elemente, fapte, fenomene pentru surprinderea esenței lor și folosirea în practica creației culturale, tehnice, teoretice. Conceptul de s-a fost creat în ambianța filosofiei antice, utilizat apoi în perioada modernă de științele naturii și lingvistică, precum și de științele sociale, în contextul cărora a căpătat accepțiunile menționate. În antichitate, Aristotel se referă la alcătuirea internă sau configurația unui obiect real sau ideal.

Această accepțiune generală s-a menținut până în vremea noastră la unii oameni de știință, deoarece se referă la dispoziția părților care formează un întreg în opoziție cu funcțiunea lor. Din secolul al XIX-lea științele naturii în investigațiile lor taxonomice formulează ideea de întreg, ireductibil la părțile lui constitutive. K. Marx din perspectiva economiei politice studiază dialectic infrastructura, s. și suprastructura, în legătură cu societatea concretă burgheză și căile trecerii de la aceasta la societatea viitoare, socialistă. În literatura română de specialitate, Dimitrie Gusti a considerat unitățile sociale și relațiile sociale ca's. generatoare de modele de viață reală sau ideală, indestructibile în unitatea lor. Pe analiza și sinteza acestor's. raportate la viața unei națiuni, Dimitrie Gusti a pus bazele unei forme noi de sociologie concretă intitulată „știința națiunii”. Iar C. Lévi-Strauss consideră's „Un sistem relațional latent în obiect”, care exprimă un conținut inconștient, ce evoluează în timp și spațiu, și totodată exprimă o funcțiune epistemologică operațională. C. Lévi-Strauss a pus bazele „ajitropologiei structurale” sau a „etnologiei structurale”. V. antropologie structurală, etnologie structurală, filosofie structurală, structuralism.

STRUCTURALISM – 1. concepție psihologică cunoscută și sub numele de gestaltism conform că

17*

de confruntat, cu cel din restul localităților incluse în investigație. Localitățile ce se studiază apoi în raport cu s. – p. trebuie să aibă o structură comunitară similară, să facă parte din aceeași familie de unități sociale de tip etnic și să reflecte, la modul concret sau

probabil, viața zonală sau regională în întreaga ei complexitate dialectică, raportată la timp, spațiu, condiții, forme, activități, toate interdependente și integrate. O aplicație nouă a S. – p. O constituie, în cercetarea actuală, unitatea culturală pilot. V. anchetă, monografie etnologică.

STIL DE VIAȚĂ – concept care se referă la caracteristicile unui mod de viață, ale unei forme de civilizație și cultură ce aparțin unei comunități etnice concrete (în acest caz se poate vorbi de stil de civilizație și de stil de cultură). S.d.v. este condiționat istoric de factorii materiali și spirituali ai perioadei, epocii și secolului respectiv. În structura's.d.v. intră elemente formale de gândire, comportament, de valorificare și simbolizare a tuturor acțiunilor socioetnologice, dar intră și elemente de fond ale gândirii și comportamentului unor personalități creatoare de noi modele de viață, de civilizație și cultură, mai complexe și mai reprezentative pentru epocă sau omenire V. mod de viață.

STRATIGRAFIE – ramură a geologiei care folosește metode și tehnici proprii pentru a studia depunerile succesive de sedimente în straturi, în ordinea lor naturală sau răvășită de cataclisme sau de om, cronologia reflectată de profunzimea și compoziția lor, spre a afla astfel geogeneza, structura și constituția geologică a solului superficial. S. relevă resturile de plante și animale, fosilele umane, în scopul descoperirii formelor de viață legate de fiecare strat în parte. Paleoetnologia și arheologia folosesc metodele și tehnicile's. pentru stabilirea „nivelelor stratigrafice” superficiale sau adânci in situ care conțin vestigii și relice de cultură și civilizație primitivă sau arhaică. Decupeurile stratigrafice în sol scot în evidență mai multe categorii de soluri caracterizate prin trăsături diferite: secvențe stratigrafice (vestigii suprapuse), orizonturi de civilizație și facies-uri culturale. Cu ajutorul informațiilor stratigrafice se stabilesc cronologii relative, pentru caracterizarea grupelor umane care s-au succedat în același loc, s-au suprapus unele peste altele, vreme îndelungată, și care au creat forme de cultură istorică și civilizație corespunzătoare. Studiul straturilor succesive de cultură și civilizație relevate indirect de S. se face în secțiune verticală, în secțiune orizontalei și în secțiune oblică

(pentru descoperirea „lentilelor imbrice”). Săpăturile arheologice de la Troia au relevat 7 straturi de sol ce conțineau ruinele a 7 cetăți suprapuse; cele de la Histria în Dobrogea au relevat lor sociale de tipul spiței de neam, a vecinătăților, profesiunilor, asociațiilor etc. ce fac parte dintr-o comunitate etnică și care se deosebesc între ele prin limbaj, mod de viață, stil de muncă etc. (J.M. Yinger); 3. cultura unei părți frustrate din societate, care se opune societății globale, ca parte frustratoare. În acest sens Oscar Lewis (Five Families. The Anthropology of Poverty, 1959 și la vida: a puertorican family in the culture of poverty, 1966), definește conceptul de a. sărăciei. Această s-a sărăciei prezintă trăsături sociale și psihologice caracteristice sărăcimii din orice context național. Ea este o manifestare pretimpurie corespunzătoare capitalismului și este endemică în statele coloniale și semicoloniale. Trăsături de a. prezintă și comunitățile de hippy, de teribiliști etc. Noțiune contestată de Charles Valentine (Culture and Poverty, 1968). V. cultură, supracultură.

SUB GRUP SOCIAL – o parte dintr-un grup social, care se constituie pe relații de conviețuire simplă și comportament neformalizat, sau pe relații de conviețuire complexă și comportament preferențial. S.s. face parte din grupul social în care se integrează, fiind o micro-unitate socială, nediferențiată sau diferențiată etnic. Etnologia, ca și sociologia, analizează grupele sociale cu S.S. corespunzătoare din perspectiva corelațiilor etnice, pentru determinarea în modul de viață a factorilor componenți ai structurii civilizației și culturii populare.

SUBTIP v. tip, tipologie.

SUPRAVIEȚUIRI v. antichități, relict etnografic, reminiscență folclorică.

reia fenomenele și faptele psihice sunt structuri sau forme solidare, în care fiecare parte constitutivă depinde de celelalte și nu poate fi ceea ce este decât în relație cu celelalte și în contextul întregului astfel constituit. În acest sens S. a fost denumit și „teoria structurii”. S. psihologic a apărut ca o concepție care combătea întâi asociaționismul psihic (asociațiile elementare sau superioare între fenomene și fapte psihice) și apoi behaviorismul formal (comportamentul exterior, fără substrat conștient); 2. concepție

metodologică care preconizează, folosirea metodei structurale pentru cunoașterea analitică și explicarea globală a fenomenelor și faptelor luate în considerație. În etnologie, Claude Lévi-Strauss folosește metoda structurală pornind nu de la analiza obișnuită a asemănărilor unor fenomene și fapte de civilizație sau cultură, ci de la analiza amănunțită a deosebirilor, pe care le consideră mai semnificative în substanța lor decât primele. El inventariază riguros aceste deosebiri și le descoperă sistemul inter-relațional de invariante. Trece apoi la formalizarea și matematizarea structurii în modele statistico-matematice și analitico-descriptive. Prin aplicarea intensivă în etnologie, metoda structurală s-a diferențiat în câteva variante metodologice particulare față de forma inițială elaborată de Claude Lévi-Strauss; 3, concepție epistemologică care exagerează rolul abstract al structurii în procesul cunoașterii științifice, în această accepție s. tinde la o explicație anistorică, pur formală, deductivă a „structurilor esențial inconștiente” ce pot fi deduse din „legile simple ale transformărilor” referitoare la toate „formele cognitive” ale civilizației și culturii. Filosofia marxistă nu privește structura detașată de funcțiunea fenomenului sau faptului luat în considerație, ci drept un proces complex de cunoaștere a realității, dialectic în esență și formă. De aceea critică exagerările considerate „științifice” ale S. S. este recepționat de marxism nu ca un demers filosofic, ci ca o metodă de cercetare, ce face parte integrantă din metoda dialectică. În esența ei metoda dialectică se prezintă ca o unitate a analizei structural-funcționale cu analiza istorico-genetică (L. Grünberg, *Marxism și structuralism*, 1973); El. Gu-lăan, *Marxism și structuralism*, 1976). V. structură.

STRUCTURALĂȘTICĂ – termen care denumește: 1. studiul structurării unui sistem de obiecte, fapte sau procese de cunoaștere și valorificare; 2. filosofia structurală în aplicațiile ei particulare. V. antropologie structurală, filosofie structurală, structuralism, structură.

SUBCULTURĂ – 1. tendință de manifestare subiacentă unei culturi elementare (Ralph Linton) 2. cultura grupelor și subgrupe-Magyar Ndpi Miiveusegben, 1958). Mircea Eliade (*Le chamanisme et les techniques archaïques de l'extase*, 1968), I.M. Lewis

(Ec-static Religion, 1971) și alții. V. etnohenneneutică, magie, șaman.

ȘCOALĂ FOLCLORISTICĂ – activitate științifică organizată în jurul unui sau mai multor folcloriști reputați sau a unor oameni de știință care au contingente cu folcloristica, care și-au impus prin prestigiul operei lor sau al Meilor lor, sistemul de gândire, principiile și metodele de lucru, direcțiile proprii de investigație. Printre ș.î. mai importante menționăm în ordinea succesiunii și semnificației lor: școala antropologică a lui E. Tylor, A. Lang, J. Frazer, W. Manhardt, care postulează studiul mentalității animiste a populațiilor primitive pentru a surprinde geneza și structura globală a folclorului întregii lumi; școala naturistă a lui Max Müller, care consideră că mitologia și religia își au originea în cultul primitiv al obiectelor naturii fizice (aștrii, fenomenele meteorologice, geologice etc); școala etimologică apărută ca o consecință a școlii naturiste, de asemenea inițiată de Max Müller, care susține că numele magice și mitice ce supraviețuiesc în povestirile populare relevă o concepție arhaică de viață. După această școală, deși folclorul este un depozitar de cultură primitivă, conceptele pe care le vehiculează (denumiri de acțiuni, eroi, zei și semizei) sunt uneori adevărate „boli ale limbajului”; școala indianistică a lui Theodor Benfey postulează studiul izvoarelor indiene ale unor produse literare folclorice europene; școala orientalistă (apropiată școlii indianiste) postulează că leagănul tuturor produselor folclorice ale Europei se află în Asia vestică; școala psihologiei popoarelor, a lui H. Steinthal, M. Lazarus și W. Wundt, consideră că individul depinde de mediul ambiant psiho-social, care trebuie cunoscut, și că folclorul lui trebuie considerat ca o activitate colectivă populară. W. Wundt pune bazele etnopsihologiei și ale școlii acestei noi discipline; școala psihanalitică a lui Sigmund Freud, K. Abraham, O. Rank, George Devreux, G. Bate-son, E. Jones, A. Kardiner, G. Roneim etc. urmărește surprinderea structurii unei civilizații prin structura intimă a viselor, li-bidou-lui și agresivității în complexe psihoaffective general-u-mane, sociale și reflectarea lor în cultura populară și academică; școala fenomenologică a lui L. Levy-Bruhl, M. Leenhardt, Van der Leeuw și alții, care postulează studiul experienței mitice, mitul ca act fi metodă de reintegrare a omului în lumea arhetipurilor, reflectate la modul

paseist în folclorul popoarelor; școala cultural-istorică a lui Leo Frobenius, care preconizează cercetarea morfologică de tip fiziologic a fenomenelor și faptelor de cultură populară și structura ciclică a acestora, adică palin-I!

§

ȘAMAN – magician, medium, vrăjitor, vindecător, preot la unele populații arctice din Asia de Nord și America de Nord, ca și la unele populații din Indonezia și insulele Oceanului Pacific. Ș. se bucură, în credința acestor populații, de puteri supranaturale pe care și le însușește prin extaz și posedarea spiritelor. El urmărește ca prin intermediul așa-zisei lumi nevăzute a spiritelor să încorporeze într-însul și să posedze puterea lor benefică sau malefică, după nevoie, pentru a-și provoca transa extatică în timpul căreia să solicite ajutorul demonilor cerești, prietenii oamenilor, și să lupte contra demonilor subterani, socotiți dușmani ai omului. Căderea în transa extatică mai are și rostul să înlesnească călătoria în ceruri sau sub pământ pentru a combate sau subjuga pe demoni și uneori chiar pe zeii minori. Căderea în transă se face după un anumit scenariu ritual, în locuri și ore anumite, cu o îmbrăcămintă specială, împodobită cu simboluri magico-mitice, în sunetul trepidant al unui tambur, în murmurele stridente ale unui limbaj criptic, în ritmul unui dans fantastic. Se spune că ș. este alb când vindecă un rău (real sau fictiv) și negru când provoacă un rău (real sau fictiv). V. șamanism.

ȘAMANISM – 1. ansamblu de manifestări și practici magico-mitologice efectuate de un șaman* într-o comunitate socială arhaică în vederea acordării unui presupus ajutor membrilor acestei comunități; 2. formă străveche de religiozitate. Pe plan etnologic, sociologic și psihologic, ș. reflectă diferite structuri psihopatice, maladii biosociale, crize de echilibru comunitar, forme de mistică primitivă. Problema ș. a fost abordată de Vilmos Dio-szegi (A Sdmdnhii emukei ci că ș.h. a considerat civilizația și cultura egipteană drept matricea universală și centrul mondial de difuziune terestră a civilizației și culturii, a fost denumită școala hiperdijuzionistă, iar forma de difuzionism exacerbat care anima această școală, hiperdifuzionism. V, difuzi onism, hiperdifusionism.

ȘEFERIE – concept care semnifică: – 1. exercitarea temporară a autorității politice, juridice și religioase într-un grup social determinat (clan sau trib, în America de Nord și Cea-trală, în Africa de Nord, Asia tropicală etc.) de către un șef. Șeful este considerat sacru. El își exercită prerogativele în baza unei duble investiții: rituale, (care îi dă puteri charismatice) și a unui sfat de notabili (4, cu care alcătuiește o pentarhie, sau 9 cu care alcătuiește o diarhie, care îi dă puteri social-politice). S. este ereditară sau electivă; prima are un caracter sacral, a doua profan. Ambele forme se bazează pe un sistem de drepturi și datorii, ce emerg din genealogia de ansamblu a clanului sau tribului, care în fond se reduce la genealogia eroului legendar local. Ambele forme beneficiază de privilegii economice, ceremoniale, politice și religioase. Studiul ș, în aceste accepțiuni ține de etnologia politică a societăților primitive;

— 2. circumscripție militară teritorială pusă sub comanda unui șef (în administrația militară franceză, secolul al XVIII – XIX). Conceptul de șef în prima accepție capătă denumiri diferite: cacic (în America Centrală și de Sud), sachem (în America de Nord), bulibașă (în Asia de Vest), șeic (în Africa de Nord) etc. Funcțiunile ș. au fost studiate de R. Lowie (Primitive Society, 1920), C. Lévi-Strauss (Les structures aunientair. es de la paventă, 1949), F. Huxley (A imables Sauvages, 1960), P. Clastres (Échange et pouvoir, 1962).

ȘTIINȚA ARTEI POPULARE

— Știința care studiază geneza, structura, evoluția și funcțiunea artei populare în comunitatea socială de tipul etniei, poporului, națiunii. Este o ramură constitutivă a etnologiei, o știință etnologică particulară.

ȘTIINȚĂ DE MICĂ – termen folosit în etnologia italiană pentru folclor, care calchiază conceptul englez de folk science. V. demologie, demosojie, demotehno-grafie, demotica, demopsihologie.

ȘTIINȚE ETNOLOGICE – toate științele care studiază” fenomenele și faptele etnice, la genezia lor; școala istorico-socio-logică a lui E. Hofmann-Kreyer, A. van Gennep, W.F. Miller, A.V. Markov, B.M. Sokolov, Al. Marinus etc, care susține că produsul folcloric este „un vul-gus în populo” la origine; creația individuală începe să fie șlefuită

de mediul social și să devină e-laborare populară. După Albert Marinus datele folclorice sunt date sociale, care explică funcțiunile organismului social de-a lungul timpului; școala istorico-geografică, zisă și școala finlandeză, a lui Antti Aarne, Kaarle Krohn, Axel Olrik, V. Anderson etc, postulează studiul locului de creație și direcțiile de difuziune, a timpului creației, ca și reconstituirea formei arhetipale (a produselor eroice populare, mai ales); școala materialist-istorică a lui M. Sokolov (la care a contribuit și Maxim Gorki), a lui P. Bogatîriov, Tokarev, V.I. Propp și alții, postulează cercetarea folclorului contemporan ca „voce a prezentului”, cercetarea creațiilor populare ale elementelor creative ale straturilor sociale și ale climatului revoluționar; – școala heferonomiei estetice a folclorului, a lui Mihail Dragomirescu, Dimitrie Caracostea, Alexandru Dima etc, care susține că valoarea produsului estetic se află în natura lui artistică și în sistemul de valențe pe care acesta le promovează în procesul recepției sociale; – școala structuralistă a lui C. Lévi-Strauss, R. Barthes, A. Greimas, R. Abraham, P. Maranda etc. explică fenomenele și faptele de cultură prin studiul datelor și elementelor empirice concepute ca structuri abstracte, ca modele (mecanice sau statistice). Proprietățile formale ale structurilor abstracte corespund proprietăților reale ale structurilor concrete concepute la același nivel de gândire etnologică. Studiul relației între structurarea datelor și elementelor culturale și complexele culturale denotă originalitatea creației culturale populare; – școala semiotică românească a lui Simeon Marcus, care preconizează abordarea lingvistico-inatematică a problemelor fundamentale ale folclorului, cu ajutorul teoriei limbajelor formale: modelarea lingvistico-matematică și aspectele semiotice ale folclorului, paradigmatica basmelor populare, rima în poezia populară, structurile repetitive ale folclorului în lumina algebrei omologice, mecanismele generative ale basmelor populare, invariante în structura cimiturilor, genealogia eroilor mitici în lumina teoriei grafurilor etc. V. folclor, folcloristică.

ȘCOALA HELIOLITICĂ – orientare teoretică panegipteană (heliolitic school) promovată de E. Elliot-Smith, W. Perry, W.H. Rivers și alții în cadrul școlii difuzioniste engleze. Din cauză

T

TABU – 1. termen (de origine polinezăană, descoperit de James Cook în 1777) care semnifică: însemnat, încărcat de putere, ce nu trebuie văzut, pronunțat, auzit, atins, ceea ce este prohibit. T. se referă la orice fel de obiecte, făpturi, idei, nume etc. considerate inițial sacre sau care au fost treptat consacrate sau sacralizate. Conceptul de t. trebuie corelat cu cel de mana. T. reprezintă aspectul restrictiv, periculos, de evitat, al unei forțe oculte, iar mana aspectul permis, favorabil, de dorit al aceleiași forțe. Ambele concepte stau la baza ideii de sacru* și profan*; – 2. orice interdicție de tip sacral a cărei încălcare atrage în mod automat sancțiuni supranaturale și, prin acestea, sancțiuni sociale. În acest sens t. provoacă la malgași o teamă superstițioasă denumită fady. Ideea de t. ca venerație superstițioasă se leagă de ideea de toiein* ca obiect de cult primitiv. Corelația între t. și totem a fost tratată de Sig. Freud (Totem und Tabu, 1912), Al. Kroeber (Totem and Taboo, 1925) și alții. V. tabuism, totem, totemism.

TABUISM – sistem de interdicții magico-mitologice care se bazează pe tabuuri. V. tabu, totem, totemism.

T.A.T. – (Thematic Appreciation Test) sigla „Testului de apreciere tematică” folosit de K. Murray în cercetările sale de antropologie socială, care urmărește să „deceleze trăsăturile majore ale caracterului personalității culturale”. T.A.T. face parte dintr-o serie de așa-zise „teste proiective”, în fond teste etnologice, care sub raport tehnic și formal au fost preluate din psihologie și adaptate cerințelor antropologiei sociale engleze și celei culturale americane.

general sau în particular sub raportul culturii și civilizației. După statutul „Uniunii Internaționale a științelor antropologice și etnologice” sunt considerate ca ș.e. etnologia, antropologia socială, antropologia culturală, etnografia, științele despre arte și tradiții populare, precum și științele conexe etnologiei (teoria și metodologia culturii, istoria culturii, a religiei, a folclorului, educației, limbajului, muzicologia etc). Romulus Vulcănescu scrie despre Sistemul științelor particulare și contemporaneitatea (1972). V. etnoștiințe, discipline etnologice, sistemul științelor etnologice.

xonii are în vedere nivelul lui de clasificare și conținutul

clasificării. Cu studiul t.e. s-au ocupat Alain Lomax și Norman Berkowitz. Aceștia au urmărit factorii comportamentali, considerați ca variații regionale și forme de dezvoltare evolutivă a culturii în domeniul muzicii și dansului. Taxonomiștii culturali își propun să descopere regiuni geografice cu „culturi continue”, ca modele de adaptare complexă la necesitățile spirituale ale vieții umane, în opoziție cu regiunile geografice cu „culturi discontinui”, ca modele adaptate parțial la necesitățile spirituale ale vieții umane. În ambele cazuri importantă este determinarea vectorilor taxonomici. Asupra conținutului și numărului acestor vectori, teoreticienii t.e. nu au căzut încă de acord. V. etno-metrie, etnologie informațională, modelare, model, etno-etic-etnologic, structură.

TEHNOLOGIE POPULARĂ

— 1. ramură a tehnologiei generale care studiază metodele și procedeele comunitare de prelucrare a materialelor în vederea obținerii unor produse; sistem de muncă tehnică a comunității sociale sau etnice. În acest sistem, Marcel Mauss include totalitatea deprinderilor și activităților tehnice ce țin de ocupații, meșteșuguri și industria sătească. În structura, funcțiunea și obiectivele lui, sistemul tehnic popular este condiționat de gradul de dezvoltare social-economică a unității respective. Uneltele, instrumentele, mașinile și instalațiile redau nivelul de dezvoltare istorică și caracterizează civilizația populară căreia le aparțin. Tehnica muncii populare reflectă evoluția economico-culturală, de la o orânduire la alta și, în cadrul fiecărei orânduirii, de la o epocă la alta. Istoriceste se disting mai multe trepte de idee tehnice ce corespund nivelurilor de activitate tehnică: tehnica magică, tehnica domestică (casnică), tehnica meseriilor populare, tehnica industrială (rurală sau urbană). De la tehnica muncii manuale s-a trecut la tehnica muncii instrumentale, de la aceasta la tehnica muncii cu mașina, de la munca cu mașina condusă permanent de om la tehnica automatizată, supravegheată de om. Modul de folosire a uneltelor și instalațiilor populare referitoare la unele activități diferențiate și specializate prezintă o imagine vie a progresului civilizației populare. Tehnologia ocupațiilor, meseriilor și artei populare s-a dezvoltat pentru fiecare formă de activitate

productivă populară: pentru olărit, pielărie, țesut etc. Pentru ilustrarea unor aspecte tehnologice ale vieții populare sunt importante muzeele etnografice cu profil tehnic special, printre care amintim muzeele de agricultură, pescuit, apicultura, viticultură, morărit etc. În aceste muzee, procesul tehnic de muncă e redat

TATUAJ – termen (de origine polineziană, Hawaïiană) care i-liițial însemna decorarea corporală prin pictare și inciziune, în diferite scopuri: magico-mitologice (ca însemne ale apartenenței la un cult); termice (de apărare împotriva frigului la boșimani); artistico-erotice (pentru împodobirea, la femei, a părților „gracile”); social-politice (ca modele codificate și simboluri tribale) etc. Pictarea putea fi monocromă sau policromă. În ambele cazuri se realiza prin mânjire, fardare, punctare (punctiformă), prin liniere (striatură). prin ideograme (ideogramatică). Pictarea se asocia uneori cu inci-ziunea pielii. Inciziunea se încadra sau se umplea cu culoare. O tehnică specială a acestui fel de decorare este moko-vi (termen de asemenea de origine polineziană), care înseamnă inciziune umplută cu coloranți prin frecarea acestora pe pielea incizată. Inciziunea se realizează prin mai multe procedee: scarificarea (zgârierea pielii), înțeparea (punctarea pielii) sau arderea (pirogravarea pielii). Scarificarea putea fi superficială (cea obișnuită la majoritatea popoarelor ce o foloseau) și profundă (la maorii din Noua Zeelandă). Scarificarea profundă se efectua mai mulți ani la rând, prin repetarea ei pe același loc, periodic, după cicatrizare, până când se ajungea la adâncimea dorită a t. Tatuarea avea loc în perioada inițierii puberale la băieți și la fete, la sărbătorile tribale de peste an, pentru anumite consacrări în viața comunității (conducere religioasă, militară etc). Acesta era t. ritual. Se execută t. și împotriva unor boli, preventiv sau terapeutic. Acesta era t. medical. Scriitorii antici sunt confirmați de descoperirile arheologice pentru epocile mai târzii ale comunei primitive în privința afirmațiilor referitoare la tatuarea autohtonilor, cu o gamă variată de t. ca însemne genealogice, tribale, de ranguri și atribuții magico-mitologice. Paleoetnologia studiază t. sub toate aceste raporturi culturale. Cercetările arheologice și paleoetnologice de pe teritoriul României atestă pentru orânduirea primitivă prezența unor statuete și figurine

tatuare ritual.

TAXONOMIE (TAXINOMIE) ETNOLOGICĂ – termen, preluat de etnologie din științele naturii, pentru a denumi studiul sistematic al clasificării fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură. T.e. preconizează criterii de clasificare logică statistico-matematică, pentru a surprinde obiectul de studiu într-un sistem definit de coordonate. Ea stabilește tipare sau modele de clasificare pe care le ia ca unități de măsură. Aceste tipare sau modele se numesc ta-xoni și se grupează în: înfrăța-xoni, taxoni propriu-ziși și suprataxoni. Fiecare grup de tatuare umane. V. tip economico-cultural, tipic, tipologie.

TIP EGONOMJCO-CULTURAL

— Termen (folosit de etnografia sovietică) care definește „complexul de particularități economice și culturale interdependente, formate în decursul istoriei și caracteristice popoarelor ce se află aproximativ la același nivel de dezvoltare social-economică și trăiesc în condiții geografice naturale asemănătoare” (S.P. Tolstov). Particularitățile economice, orientarea activității și nivelul dezvoltării economice determină istoricește specificul culturii unui popor. Școala sovietică de etnografie susține că t. e-o. poate fi subdivizat în complexe zonale, care se formează, evoluează și reflectă realitatea social-istorică locală. Dintre t.e. -o. se disting: al vânătorilor și culegătorilor tropicali, de stepă și semideșerturi, din pădurile zonei temperate; al pescarilor nomazi și sedentari; al agricultorilor: cu săpăliga, cu plugul, de stepă, de pădure; al crescătorilor de animale: nomazi, sedentari etc. T.e. – o. se poate dezvolta variat pe același teritoriu și se poate dezvolta uniform pe teritorii deosebite. Studiul t.e. -o. presupune o investigație istorică și de teren. V. tipologie etnologică.

TIPIC – 1. ceea ce caracterizează tipul (ca imagine schematică) sub raport generic sau specific; 2. ceea ce caracterizează o categorie de fapte, fapte, obiecte, idei; 3. ceea ce este reprezentativ în creația populară, în general, și specific în creația popular-etnică, în particular. Teoria t. a căpătat o nouă interpretare estetică în știința marxistă. Fr. Engels cerea realismului în literatură „reproducerea fidelă a caracterelor tipice în circumstanțe tipice”, idee valabilă și în studiul etno-esieticii*, ca și al esteticii populare. Interpretarea lui Fr. Engels

este dusă mai departe în opera lui G. Lukács (Marxismul și critica literară, 1953), a lui G. Della Volpe (Îl verissimile filmico, 1954) și alții. V. tip.

TIPOLOGIE ETNOLOGICĂ – 1. disciplină metodologică teoretică ce studiază toate modalitățile de clasificare serială a asemănărilor și deosebiriilor dintre grupe determinate de fenomene și fapte de civilizație sau cultură, stabilite prin folosirea metodei tipologice. Printre rezultatele clasificării seriale de ordin tipologic remarcăm categoriile: ectipul, arhetipul, prototipul, tipul și neotipul; – 2. sistem de clasificare serială ce folosește drept criteriu raționamentul prin recurență, conform căruia: a „Se poate clasifica orice cunoștință”, b „Nu există clasificări fără excepție” și e „Orice clasificare este relativă”. T.e. poate fi și ea clasificată la rândul ei după conținutul și scopul urmărit: tipologia genetică, ce prin exponate, cât și prin hărți, diagrame și tabele de situații pe forme de muncă, pe stadii de evoluție și procese de producție populară; – 2. suma tuturor metodelor tehnice de muncă folosite empiric în procesul producției populare sau în procesul creației artistice populare. Studiarea lor reflectă o parte din concepția despre viață și lume, modul de trai și specificul creației unei comunități etnice.

TEHNOSFERĂ – zona de activitate tehnică a omului. T. s-a dezvoltat, pe măsura creșterii capacității de invenție tehnică și de aplicabilitate a invențiilor, de la „sfera manuală” a industriei paleolitice la „sfera terestră” a industriei mecanice și de la acestea la „spațiul interplanetar” al folosirii energiei atomice și a altor eventuale forme de energie. Prin toate caracteristicile ei t. se identifică cu „sfera culturii” și „sfera civilizației”.

TELL – termen de origine arabă (în persană tepe) care semnifică: 1. locul pe care s-au construit succesiv mai multe așezări (orașe sau sate) și urmele strati-grafice rezultate din suprapunerile acestor așezări în decursul timpului; – 2. movilă provenită din acumularea resturilor domestice (de unelte, veselă, oase etc.) ale unei așezări care a durat mult timp pe același loc. V. stratigrafie.

TEOMAHIE – concept care în „etnologia mitologică” se referă la lupta dintre primele divinități teriomorfe (ale forțelor elementare

terestre) ale mitologiei greco-romane, titanii, fiii lui Ura-nos și ai Gaeii, și lupta dintre ei pentru putere (titanomahia); iar, prin generalizare, se referă la orice luptă între divinitățile majore, medii sau minore, în contextul aceleiași mitologii sau al unor mitologii intrate în impact: Omuz și Ahriman în mitologia zendică, Iahve și Satana în mitologia mozaică; divinitățile mitologiei greco-romane, cu cele ale mitologiei africane sau asiatice.

TEST ETNOLOGIC V.T.A.T.

THANATOLOGIE. V. etnotha-natologie.

TIP – 1. „ imaginea schematică care exprimă esența unui lucru” (în gr. veche ivitoț, la Platon); – 2. „schema generală a unei structuri particulare” (I.B. Du-mas); – 3. ceea ce este propriu și reprezentativ unei clase, gen sau specii de fapte, făpturi, o-biecte, idei; – 4. modelul unei categorii de activități reduse la expresia conceptual-matematică. Ex. teoria tipurilor la B. Russell (G. Preti, La filosof ia della matematica di B. Russell, 1953). În toate aceste interpretări t. rămâne o „reprezentare schematică medie” a unor caractere particulare, proprii, reale, individuale (morfologice, somatice, funcționale, ideative etc), care definesc categoriile de activități materiale sau spânscaracterologie* pe considerentul că în esența ei caracterologia folosește clasificarea tipologică. V. metoda tipologică.

TOTEM – 1. concept care exprimă legătura genealogică dintre un grup uman arhaic și presupușii lui ascendenți non-u-manr, de ordin vegetal sau animal. Membrii grupului care considerau că descind din același t. se socoteau rude de gradul întâi și trăiau într-o confraternitate rest rânsă, ca frații de sânge. I-deea înrudirii totemice a apărut și s-a dezvoltat în societățile primitive paleolitice (de culegători, vânători și pescari). Rudimentele acesteia s-au menținut și în societățile neolitice (de păstori și agricultori). T. nu a fost atât un obiect de cult, cât un subiect de drept cutumiar magico-mitologic. El a devenit obiect de cult abia în faza lui finală de cristalizare. Interpretarea t. a dus la exagerări și erori, care au mers până la desconsiderarea conceptului și calificarea lui ca pură invenție (C. Levi-Strausst. Ca subiect de drept, termenul trebuie înțeles exclusiv din perspectiva etnologiei juridice. Preia, resemnifică și extinde

noțiunea vagă de confraternitate, îi precizează caracterele și implicațiile, comuniunile și restricțiile (tabu-urile) magico-mitice, în grupul și în afara grupului social primar. Civilizația „primitivă” bazată pe particularizările juridice ale t. a fost denumită civilizația totemică. Culegătorii, vânătorii și pescarii paleolitici și-au atribuit, fiecare în parte, în activitatea lor de grup, t. proprii, care îi uneau printr-o consanguinitate magică și o consubstanțialitate mitică. În dreptul cutumiar al clanurilor primitive s-au creat astfel și impus, odată cu conceptul de t., și conceptele de: tabu*, endogamie*, exogamie*, rit* de inițiere, mutilare* rituală, tatuaj*, descendență, fraternitate și confraternitate etc. În viața clanului primitiv, t. este considerat tabu. T. nu poate fi cules, vânat sau pescuit decât în anumite condiții (rituri de inițiere), după preservarea celor în cauză (mutilări rituale etc); 2. reprezentare, simbol, emblemă a unui grup social, care în sistemul organizării tribale reflectă legătura cu ascendenții (prin obiecte cosmice, plante și animale) cu care cei prezenți credeau că conviețuiesc, real sau fictiv, în condiții proprii și din necesități spirituale, în acest sens t. poate fi general, de grup sau chiar individual. V. totemism.

TOTEMISM – explicație etnologică conform căreia legăturile genealogice au la baza lor o ascendență totemică în societățile de vânători și crescători de animale, proprii epocii paleolitice. Totodată t. este un sistem de reglementări, care explică coeziunea socială, organizarea, clasificarea și ierarhizarea grupelor umane (clasele de vârstă, sex

urmărește geneza fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură, unele din altele. Ea nu trebuie confundată cu „clasificarea evolutivă” (E. de Martino); tipologia structurală, care urmărește modul de organizare, concretă, observabilă și descriptivă a elementelor constitutive sau complexelor de elemente proprii unei civilizații sau culturi, după asocierea și interdependența lor. În aceasta, integrarea părților se face prin polarizarea lor în centre de interes sau dominante, ori prin subsumarea reciprocă; tipologie morfologică, care urmărește aspectul concret al fenomenelor și faptelor de civilizație sau cultură pentru a le înscrie în clase diferențiate după forma lor reală sau ideală,

empirică sau științifică etc. Ea ajunge astfel să stabilească: clase, genuri și specii de tipuri heteromorfe, ca și modalități formale de exprimare izomorfe ale unui conținut fenomenal sau factual: ectipice, arhetipice, prototipice, tipice și neotipice. Toate acestea sunt morfo tipuri. Tipologia morfologică a căpătat la unii etnologi paralel cu caracterul de teorie a formelor concrete și pe acela de filosofie a formelor abstracte de civilizație și cultură; tipologie funcțională, care urmărește adecvarea sau inadecvarea, adaptarea sau inadaptația conținutului și semnificației fenomenelor sau faptelor de civilizație și cultură cu expresia lor material-istorică.

Tipologia funcțională ajunge la clasificarea proceselor dinamice ale civilizației și culturii în interdependența lor prin urmărirea gradului de complexitate funcțională crescândă și paralelă în istorie. Erorile ei se referă la clasificări para- sau meta-funcționale: subcultură, cultură, supra-cultură; sau cultură, **aculturație**, sîptev-cuMuvă; – tipologie stilistică, care urmărește modalitatea formală de reflectare plastică a fenomenelor și faptelor de civilizație sau cultură în complexe de creație populară. Stilurile de civilizație converg cu stilurile de cultură deoarece reprezintă două aspecte indisolubil legate ale aceleiași activități social-istorice; – tipologie dialectică, care se ocupă cu clasificarea fenomenelor și faptelor de creație populară pe baza epistemologiei dialectice. Ea are în vedere deosebirea structural-funcțională, contradicțiile (interne și externe), opoziția și unitatea contrariilor. Ea nu exprimă serial și însumativ, aritmetic sau geometric realitatea, ci interdependența părților și caracterelor contrare, acumulările dinamice și salturile calitative în creația populară. T.e. În formele ei diferențiale nu se poate substitui analizei specifice a realității, care este exprimată de teoria marxistă despre societate, în științele social-istorice și aplicațiile lor. Unii filosofi ai culturii consideră cercetările de t.e. similare celor de

Deiisușianu (Dacia preistorică, 1910), Vasile Pârvan (Getica, o protoistorie a Daciei, 1926), Li. Rusu (Limba trac-dacilor, 1959, Elemente traco-getice în imperiul roman și Bizantin, 1976), Emil Condurachi (L'archéologie rou-maine au XX-eme sitele, 1963), Radu Vulpe (Studia Thracologica, 1976), Iosif Drăgan (We, the Thracians, 2

vol., 1976); iar dintre tracologii străini: R. Pettazzoni (La religione dell'antica Tracia, 1950), R. Werner (Abriss der Geschichte Randkul-turen, 1961), G. Mihailov (Les Thraces en Égypte, 1969), Hriste M. Danov (Tracia antică, trad. rom. 1976). Actes du premier Siminaire International de Thracologie (1978).

TRADIȚIE – formă de activitate (științifică, politică, tehnică, cutumiară, de credință etc.) care se transmite într-un grup social determinat, din generație în generație, și este statornicită prin habitudini și uzanțe de comportament, în accepție largă, **t.** se referă atât la sfera producției și creației populare, cât și la sfera producției și creației „culte”. Dar **t.** se referă și la sfera activității politice a unei comunități etnice sau naționale. În substanța ei, **t.** reflectă aspectele înrădăcinate ale concepției despre lume, ale modului și stilului de viață și muncă ale unui popor. Din acest punct de vedere ea intră ca parte constitutivă în caracterizarea specificului etnic sau național. După forma de activitate pe care o reflectă **t.** poate fi: științifică, tehnică, meșteșugărească, muncitorească, artistică, sportivă, universitară, academică etc; dar și după forma de activitate proprie unei categorii sau clase sociale **t.** poate fi: economică, politică, etnică, națională etc. Ceea ce înseamnă că nu există formă de activitate socială care să nu fi elaborat și promovat anumite tradiții ce îi sunt proprii. Unele **t.** sunt retrograde, pentru că prin conținutul și forma lor, împiedică progresul social, trag înapoi spre incultură, ignoranță, misticism; altele sunt progresiste, pentru că prin conținutul și forma lor nu împiedică progresul social, ci îl ajută. Poporul român posedă străvechi **t.** populare în domeniul producției economice și creației culturale, de construcție rurală, sculptură în lemn și piatră, de ceramică, prelucrarea pielii, broderiei, de muzică și dans, de manifestări ludice. De asemenea posedă străvechi tradiții istorice de luptă pentru eliberarea socială și națională. Constituind mijlocul de transmitere continuă a bunurilor înglobate în patrimoniul creației istorice, ca o experiență verificată îndelung, **t.** îndeplinește rolul de forță mobilizatoare a energiilor populare. În dinamica lor, **t.** progresistă și inovația creatoare se îmbină organic în contextul activităților social-istorice. Anumite elemente ale **t.** populare fac corp comun cu noua realitate socială, cu noua mentalitate

și noul stil

18*

afinități, clanurile, fratriile și chiar triburile). Cea mai veche formă de **t.** este aceea patriarhală, bazată pe descendență patri-liniară, fapt care a făcut să fie confundat cu credința magico-mitologică pretimpurie în presupuși eroi eponimi. Fenomenul, faptul, obiectul sau făptura care devine totem capătă o venerație deosebită, ajunge un tabu* și

rin aceasta un obiect de cult. **n** stadial patriarhal **t.** organizează și reglementează relațiile economice (de producție și schimb), relațiile familiale (sexuale și genealogice), relațiile culturale (de creație și valori artistice). T. patriarhal generează fito-mitologia și zoomitologia primitivă. În epoca bronzului se diferențiază o nouă formă de **t.**, cel social, axat pe descendența comunitară a grupului social. Cercetările etnologice din secolul al XIX-lea și îndeosebi al XX-lea au trecut de la descrierea genetică a **t.** la analiza structurii lui sociale și a semnificațiilor acestei structuri raportate la condițiile reale, obiective de producere și satisfacere a unor necesități de ordin spiritual. Au tratat problema **t.** majoritatea etnologilor: E.B. Tylor (Remarks of Totemism, 1899); S.A. Barrett (Totemism among the Miwok, 1908); J.G. Frazer (Totemism and Exogamy, 1910); A.A. Goldeweiser (Totemism, an Analiticul Study, 1910); F. Boas (The origin of Totemism, 1916); Van Gennep (Uitat actual du pifobume totemiqiie.

1920); S. Freud (Tolera und Tabu, 1924)). A.R. Radcliffe-Brown (The Sociologicul Theory of Totemism, 1929); A.L. Kroeber (Totem and Taboo, 1952); C. Levi-ștrauss (Le tothnisme au-jourd hui, 1965); S.A. Tokarev (Relighia v istorii narodov mira, 1965). C. Levi-Stranss combate speculațiile asupra iluziei totemice, caracterul suspect (!) al ipotezei totemice, inadvertența problemei, susținând că **t.** poate fi inclus în religie. V. totem.

TRACOLOGIE – ramură a istoriei care se ocupă cu studiul special al tracilor în conexiunea istoriei generale și anume cui etnogeneza tracă, popoarele tra –, ce și neotrace, nord (geto-daciiți: și sud-dunărene (odrisii) cu viața, lor social-economică și culturalpolitică, rolul pe cară ce estea l-au jucat în istoria civilizației și culturii în

Europa și în Asia Mică. Cercetările de **t.** au fost inițiate de arheologi, antropologi, lingviști și mitologi, de la care s-au extins la toate științele social-istorice (sociologie, etnologie, filosofia culturii etc). Ele au căpătat un impuls deosebit, din a doua jumătate a secolului al XX-lea, datorită creării unor centre și institute de cercetare, a unor publicații periodice afectate studiilor de **t.** și, în fine, congreselor internaționale de **t.** (ținute: I în 1973, la Sofia și II în 1976, la București). Dintre tracologi (dacologi) menționăm: Gr. Tocilescu (Dacia înainte de romani, 1880), Nicolae resemnificare și abstractizare. Un simbol care își schimbă concomitent conținutul și forma nu devine un **t.**, ci un simbol nou.

TRANSVALOARE – valoare culturală care își schimbă conținutul sau forma de expresie. T. prezintă două forme deosebite: me-talepsis-ul (valoarea care își schimbă conținutul, păstrându-și forma de expresie: ex. cultul strămoșilor la popoarele primitive și la cele evolute) și meta-taxis-ud (valoarea care își păstrează conținutul schimbându-și forma de expresie: ex. frumosul sacru, hieratic și frumosul profan). În procesul de evoluție a unei valori, **t.** reprezintă o treaptă superioară de interpretare axiologică efectuată prin potențare și salt calitativ, prin apropiere și diseminare. O valoare care își schimbă deodată atât conținutul, cât și forma nu devine o **t.**, ci o valoare nouă.

TREPANATIE – operația chirurgicală, efectuată îndeosebi asupra craniului uman sau animal, în scopuri profilactice, terapeutice sau magice. T. empirică a fost practică din epoca neolitică până în evul mediu de magicieni-doctori și consta în extragerea unui disc (ovoidal, rectangular sau triunghiular) din partea parietală a țestii umane în vederea prevenirii unor boli reale sau presupuse sau a tratării lor rudimentare. Același soi de operație se efectua pentru aceleași motive pe animalele domestice, îndeosebi de păstori pe oi. T. rituală a fost practică în același răstimp de aceiași magicieni-doctori în vederea inițierii sau consacării celui operat sau prin el a unei funcțiuni colective, comunitare. Studiul **t.** a început să fie întreprins întâi pe cranii (umane sau animale) extrase din morminte primitive, excavate de arheologi, apoi prin analize osteologice efectuate asupra

unor materiale culese de la popoarele retardate. Cercetări sistematice asupra **t.** pe teritoriul României au întreprins arheologii (C. Nicolăescu-Plopșor), antropologii (Dardu Ni-colăescu-Plopșor), etnologii oi. Dunăre) și alții.

TUMULUS (GORGAN) – movilă sau monticul construit în epoca neolitică în scop funerar, ca observator astronomic sau semn geodezic. În Asia, Europa, America se găsesc asemenea **t.** cu dublu sau triplu scop. T. din România, din sudul câmpiei miuitene, de-a lungul Dunării sunt construcții funerare și totodată geodezice. T. caracterizează un anumit grup de culturi ce țin de vârsta de mijloc a bronzului în Europa (România, Germania, Jugoslavia, Ungaria, între 1500 și 1200 î.e.n.). Proprii culhtrii tumulusurilor sunt riturile de înhumare și ardere, cist-urile și urnele funerare, tehnica amplasării și construcției **t.** și folosirea lor multiplă.

de viață și de muncă, îmbogățin-clu-și sensul inițial, schimbându-și funcțiunea. Conform concepției marxiste **t.** progresiste intră în compoziția vieții economico-politice și constituie în perspectiva istorică un factor de caracterizare a „specificului fiecărui popor”. V. specific etnic.

TRANSCULTURAȚIE – 1. trecere dintr-o formă de cultură inferioară într-alta superioară, prin contact și adaptare. Această trecere schimbă structura și funcțiunea comportamentului cultural a celor ce adoptă **t**; 2. trecerea de la o formă de cultură la alta prin acculturalie. În acest sens, **t.** tinde să înlocuiască conceptul de **aculturație**. V. con-cultwație, enculturalie.

TRANSHUMANTA – concept care inițial se referă la „agricultura semiitinerantă” (lat. transhuniare, după interpretarea lui Sim. Mehedinți), apoi, prin extensiune, la alte ocupații similare (păstorit, apicultura etc). Termenul a căpătat o consacrare universală în domeniul creșterii animalelor, mai ales a ovinelor: mișcarea alternativă și periodică a turmelor pentru pășunat în două zone sau regiuni diferite sub raport climatic, al fânețelor, apei etc. T. nu se opune sedentarismului, ci este o formă particulară a lui. Nu trebuie confundat cu nomadismul. După amploarea mișcării turmelor la pășune în afara mediului ambiant al așezării, **t.** poate fi redusă, medie

și amplă.

Indiferent de amplitudinea ei **t.** prezintă caractere comune pe toate meridianele lumii pentru că: – este o mișcare pastorală ocazională, nu permanentă, care se produce în condiții social-istorice favorabile; – este o mișcare pastorală generată de păst opritul sedentar, în care se resoarbe ori de câte ori condițiile social-istorice devin defavorabile; – este o mișcare pastorală de tip pendulatoriâij regulată, cu itinerarii determinate, între zonele accesibile vărării și iernării, proprii unui pășunăt comod și economic; – este o mișcare profesional-pastorală, nu familială sau comunitară, care antrenează numai păstori de meserie și nu pe membrii familiei lor sau pe membrii satului posesor de turme.

TRANSMIGRAȚIE **v.** migrație.

TRANSSIMBOL – simbol care în anumite condiții social-culturale își schimbă conținutul sau forma. **T.** prezintă două forme deosebite: – ineiasimbol-vi (simbolul care își schimbă conținutul, păstrându-și forma: ex. crucea ca însemn sacru în mitologiile solare antice și în religia creștină) și părăsimbol-vi (simbol care își păstrează conținutul, schimbându-și forma: ex. soarele figurat printr-o roată la popoarele europene sau printr-o mână deschisă cu degetele răsfirate radiant la popoarele asiatico-europene). În procesul de evoluție a unui simbol **t.** reprezintă o treaptă superioară de transfigurare, prin te artificiale (sule, scobitoare, tăietoare, răzătoare, ciocănașe, toporiști etc.) pe care primii oameni le-au produs, în practica activității lor conștiente, în procesul muncii, **U.** augmentează și prelungesc forța fizică a mâinii și corpului omenesc. Ele apar la începutul cuaternarului și sunt atribuite inventivității lui *homo* *pithecanthropus*. În această fază de dezvoltare nu se face deosebire strictă între **u.** și arme. Aceeași piesă servea totodată de unealtă și de armă. După gradul de dezvoltare al **u.**, paleoliticul inferior a fost împărțit în mai multe culturi arheologice*, separate între ele prin diferențierea **u.** pentru muncă și a celor pentru luptă, denumite mai apoi arme. Diferențierea s-a accentuat cu timpul și a dus la specializarea treptată a fi. Primul strat arheologic în care se găsesc **u.** propriu-zise este „cultura de prund”, atribuită lui *Pithecanthropus erectus* și *Zinjanthropus*

australopithecus. Caracteristicile acestei culturi sunt: toporașele de mână (monofaciale), care serveau totodată și ca arme, denumite ab-bevillene, după tehnica folosită și localitatea unde au fost descoperite (Abbeville din Franța). Când aceste toporașe de mână se complică (devin bifaciale), capătă nume clactoniene, după tehnică și localitate (Clacton-on-Sea în Anglia). Urme de cultură de prund au fost descoperite și în România, la Dârjov

(județul Olt): toporașe de mână (bifaciale), lucrate în tehnica ab-bevillenană (cu circa 500.000 ani î.e.n.), la Căpușul Mic (județul Cluj): toporașe de mână monofaciale lucrate după tehnica acheu-leană (Saint-Acheul în Franța, cu circa 350.000 ani î.e.n.). U. de silex încep în paleoliticul mijlociu să fie cioplite sistematic după tehnici noi. În paleoliticul superior cioplirea silexului se face prin desprinderea lamelară și fasonarea prin șlefuire. Odată cu inventarea acestor tehnici noi se dezvoltă și diviziunea muncii de fabricare au. În cadrul grupului primitiv, care tinde spre specializare evidentă. În epocile ulterioare, mezolitic și neolitic, procesul de producție au. se intensifică. Astfel, în neolitic, odată cu organizarea economico-socială a triburilor și migrarea lor în spațiu pentru descoperirea de noi resurse de hrană și lupta pentru acapararea bunurilor naturale obținute de alte triburi, se produce o nouă diferențiere a fi. de muncă și a celor de luptă. Se susține că omul cromagnon este cel care a perfecționat armele pentru luptă corp la corp și la distanță. În epocile bronzului și fierului apar u. metalice a căror morfologie se schimbă, complexitatea crește și funcțiunea se perfecționează. Tot acum se inventează aparate, mașini și instalații tehnice rezultate din a-samblarea unor u. simple. În orânduirea sclavagistă și mai apoi u

UCRONIE – teorie proprie filosofici culturii care se referă la fenomenele și faptele de civilizație care s-ar fi putut produce în istoria omenirii ca o consecință inevitabilă, dar nu previzibilă a progresului continuu. Termenul u. a fost creat de Ch. Re-nouvier prin parafrizarea celebrei lucrări Utopia (Thomas Morus, De optimo republicae stații, deque nova insula Utopia, 1516), care se referă la concepția unui stat ideal care să fie condus de înțelepți, să aibă o civilizație și cultură cu instituții ideale. Prin u., CTI, Renouvier a închipuit o dezvoltare a

civilizației și culturii europene așa cum nu au fost realizate, dar cum ar fi putut să fie. În această perspectivă s-ar putea spune că, în esența lui, conceptul de u. reprezintă o retrognoză istorică a condițiilor materiale și spirituale ale progresului civilizației și culturii umane. E o prognoza răsturnată, asupra unui model socotit ratat, pentru că nu a putut fi previzibil la timpul lui, pentru că omul nu a ajuns să cunoască toate legile evoluției istorice, în exercitarea cărora intervin imponderabile ce le fac uneori de neînțeles. Conceptul de u. contravine în esența lui teoriei marxiste despre caracterul previzibil științific al activităților umane în cauzele și efectele lor esențiale. V. cli-rometrie, prognoză etnologică.

UNEALTĂ – piesă folosită pentru efectuarea unei munci. U. evoluează, în timp, după categoria de muncă și tehnica adecvată muncii: – 1. prima categorie de u. – pseudounelte – sunt simple obiecte naturale (bețe, pietre ascuțite, bolovani etc), pe care maimuțele antropoide le-au folosit ca atare, din nevoia de apărare sau pentru vânat; – 2. a doua categorie u. propriu-zise, piese create anume sau obiec

2Î &

stituto de Antropologia Nacionál, Buenos Aires; Section de Antropologia y etnologia, Universidad Na-donai de Cuyo, Mendoza; Institute Etnico del Norte Argentina, Casa Historica de los Mibuin, Saltá; Departamente de Estu-dios Etnograficos y Coloniales, Buenos Aires; Centro de Investigaciones Sociales y Religiosas, Buenos Aires; Instituia Argen-tino de Estudios Patagonicos, Buenos Aires. AUSTRALIA: Departament of Anthropology, University of Sydney; Departament of Aslan Civilfzation, The Australian National University, Canbera; Australian Institute of Aboriginal Studies, Canbera; Australian National Society for the Study of the History of Religious, University of Melbourne. AUSTRIA: Institut fur Völkerkunde, Universität Wien, Viena; Institut fur Japanologie, Universität Wien, Viena; Kunsthistorische Gesellsc-haft, Viena; Gesellschaftfur Volkes-kundeatlas în Osterreich, Viena; Osterreichische Ethnographische Geseuschaft, Viena. BELGIA: Institut International des Civilisations Differentes, Bruxelles; Institut Ori-entaliste, Louvain;

Institut de sociologie Solvay, Bruxelles; Institut d'Histoire du Christianisme, Bruxelles; Société belge d'Ergologie, Bruxelles; Setninaire de Folklore, Gând; Institut de Sciences Familiales et Sexologie, Louvain; Institut Africaniste, Louvain; Centrum voor Interdisciplinair Anthropologisch Onderzoek, Louvain; Societate Reale d'Histoire et d'Archéologie, Tournai; Centrum voor de Studie van de Mens, Antwerpen. BIRMANIA: Departament of Ancient Literature and Culture, Rangoon; International Institute of Advanced Buddhist Studies, Rangoon. BOLIVIA: Instituto de Historia y Folklore, La Paz; Instituto de cultura social, Oruro. BRAZILIA: Instituto de Ceará. Ceará; Instituto Genealógico Brasileiro, São Paulo; Instituto Histórico, Geográfico e Etnográfico Paranaense, Curitiba; Instituto de Linguística e Antropologia Aplicada, Porto Alegre; Centro de Pesquisas Folclóricas, Rio de Janeiro; Comissão Nacional de Folclore, Rio de Janeiro; Instituto de Antropologia e Etnologia de Pará, Belém; Centro de linguagem indígena e cultura, Brasília; Instituto de cultura Mshpanica, Universidad de Bănia; BULGARIA: Etnografskaia Institut, Sofia. CANADA: Departament de „Anthropology, University of Toronto; Departament de Anthropology and Sociology, Vancouver; Indian-Eskimo Association of Canada, Toronto. CECOSLOVACIA: Institutul de etnologie, Praga; Institutul de etnologie, Bratislava; Institutul de etnologie, Bino; Catedra de etnografie și folclor. Universitatea din Bino. Societatea Cehoslovacă de etnografie, Praga. CHILE: Estación Etnológica de Chile, Santiago; Centro de Estudios Antropológicos, Santiago, CIAD: Institut National Tehadien pour les Sciences Humaines, N'Djamena. CTPRU: E

În cea feudală, mașinile acționate întâi manual se complică tot mai mult până se ajunge la agregate de mașini, în ateliere special amenajate sau în întreprinderi manufacturiere acționate hidraulic. Iar în perioada modernă mașinile încep să fie acționate mecanic, întâi cu energia aburilor, apoi a motorului cu explozie, electric, atomic. U. este un capitol de tehnologie populară sau științifică, Fr. Engels (Rolul muncii în procesul transformării maimuței în om, 1876) susține că trăsătura caracteristică a societății omenești, prin care aceasta se deosebește de cea a maimuțelor, este munca și confecționarea U.: „unealta a creat omului posibilitatea de a trăi în cele mai variate

condiții naturale". Prin u. omul domină natura. Dezvoltarea forțelor de producție se bazează pe dezvoltarea uneltelor de producție. În literatura etnologică română Sim. Mehedinți (Caracterizarea etnologică a unui popor prin muncă și uneltele lui, 1920) prezintă de pe poziții antropogeografice rolul muncii și al u. În viața omului. V. ergonomie.

UNITATE ETNICĂ – concept care se referă la partea constitutivă a unei comunități etnice, considerată unitară în structura ei și uniformă în activitatea ei. U.e. este indivizibilă și inalienabilă pe plan social-istoric și evoluează în timp și spațiu. În categoria u.e. pentru perioada arhaică, de formare a comunităților etnice, intră clanul, fratria, tribul, iar pentru perioada de evoluție a lor, familia (spița de neam), neamul, satul, grupul etnic. Conceptul este analog unității sociale.

UNITĂȚI DE CERCETARE ETNOLOGICĂ – instituții, organe, organisme naționale și internaționale de cercetare științifică în etnologie sau în științele contingente etnologiei (istoria cu unele ramuri ale ei, antropologia, geografia, sociologia etc). Unele din acestea sunt încadrate în institute, centre, comisii și colective de muncă ce țin de academiile de stat sau particulare, altele sunt activități incluse în catedre, seminarii și laboratoare ce țin de universități de stat sau particulare. Redăm din inventarul internațional câteva u.e. pentru sesizarea complexității și dinamicii cercetărilor etnologice în țările care au creat, din secolul al XIX-lea, școli, curente și direcții științifice, ca și u.e. apărute în țările în curs de dezvoltare. V". instituție. REPUBLICA AFRICA DE SUD: Institute for the Study of Man, Johannesburg. ALBANIA: Institutii Historice dhe Gjuhesise. Sektori i etnografise, Tirana; Instituti i folklorise, Tirana. ALGERIA: Institut a „Etimologie, Alger; Centre de Recherches Anthropologiques Préhistoriques et Ethnographiques, Alger. ARGENTINA: Sociedad Argentina de Antropologia, Buenos Aires; InEtimologie und Urgeschichte, Berlin; Detitsche Gesellschaft fur Anthropologie, Freiburg; Rheinische Vereinigung fur Volkskunde, Bonn; Institut fur Anthropologie und Humangenetik, München; Institut fur Völkerkunde, Göttingen; Anthropologische Institut, Mainz; Institut fur Anthropologie, Berlin; Anthropologische Institut, Kiel; Seminar fur

Etimologie, Heidelberg. GHANA: Institutul de științe sociale, Acera. GRECIA: Kentron erevnis Ellinikis, Atena; Aristotelion Panepistimion, Salonic; Istoriki kai Ethvologhikis, Atena; Idrima meletan Cherso-nisou tou Aimoi, Salonic. GUATEMALA: Instuuto de Antropologia e Historia de Guatemala, Guatemala; Instuuto Indigenista National, Guatemala. HAITI: Institut d'Ethnologie de Haiti, Porte-au-Prince; Bureau d'Ethnologie de Haiti, Porte-au-Prince. INDIA: Anthropological Survey of India, Nagpur; Departament of Anthropology, Calcutta University; Departament of Anthropology, University of Delhi; The Indian Institute of World Culture, „Bangalore; The ethnogra-phy and Folk Culture Society, Lucknow. INDONESIA: Institutul pentru cultura indoneziana, Djakarta. IRAN: Institutul de studii și cercetări sociale, Teheran; Societatea de cultură veche iraniană, Teheran. IRLANDA: Irish Folklore Conimission, Dublin; Faculties of Arts and Celtic Studies, Cork; Folklore of Irland Society, Dublin; Royal Society of Antiquares of Ireland, Dublin. ISLANDA: Centrul de cercetări antropologice, Reykjavík; Societatea arheologică islandeză, Rey-hjavik. ISRAREL: Facultatea de științe sociale, Universitatea din Ierusalim; Departamentul antichităților și muzeelor, Ierusalim; Centrul de studii folclorice, Ierusalim; Institutul de studii evreiești, Ierusalim. ITALIA: Istituto d'Elnologia, Universita di Roma; Instuuto d'Antropologia, Città Universitaria, Roma; Istituto d'Antropologia e Paleontologia, Pisa; Instuuto di Studii Etruschi ed Italiani, Florența; Instuuto di Paleontologia Umană, Roma; Instuuto Internazionale delle Arti e del Costume, Milano; Instuuto delle Scienze antropologiche, Universitatea Caligari. JAPONIA: Departamentul de Folclor, Universitatea Tokio; Centrul de etnologie Marină. Tokio; Societatea japoneză de etnologie, Tokio; Departamentul de antropologie socială, Tokio; Departamentul de antropologie culturală, Tokio; Institutul de cultură orientală, Tokio; Laboratorul de antropologie socială, Tokio; Institutul de studiu al civilizației, Tokio; Departamentul de antropologie culturală, Nara; Societatea japoneză de folclor, Tokio. KENYA: Institutul de arheologie și etnologie, Nairobi. LIBERIA: Centrul Tubman de cercetare a culturii africane, Cape Mount. MAREA BRITANIE: Royal Anthropological Institute, Londra; Institute of Sotreia Kipriakon Spoidon, Nicosia. REPUBLICA POPULARĂ

CHINEZĂ: Institutul de Istorie, Pekin; COLUMBIA: Junta Nacional de Folclor, Bogotá; Instituto Colombiano de Antropologia, Bogotá; Instituto de Cultura Popular, Bogotá; Instituto de Estudios de Etnologia, Barranquilla; Faculty of Human Sciences, Bogotá; Instituto de Etnologia, Popayán. CUBA: Instituto de Etnologia y Folclor, Havana; Instituto Nacional de Cultura, Havana; Sociedad de Folklore Cubano, Havana; Sociedad de Estudios Afrocubanos, Havana. DANEMARCA: Institut de Etnologie și Antropologie, Copenhaga; Selbskabet Dansk Kul-turhistorie, Copenhaga. ECUADOR: Instituto Ecuatoriano de Cultura Hispanica, Quito. EL SALVADOR: Instituto Indigenista, Salvador. ELVEȚIA: Institut d'Ethnographie, Geneva; Institut africain, Geneva; Institut d'Anthropologie, Geneva; Société Suisse de Traditions Populaires, Bâle; Geographische-Ethnographische Gesellschaft, Zürich, Bâle; Antiquarische Gesellschaft, Zürich. ETIOPIA: Institutul de studii etiopiene, Addis Abeba; Societatea de etnologie, Addis Abeba. FILIPINE: Research Institute for Mindanao Culture, Manila; Instituto de Cultura Filipinense, Manila. FINLANDA: Institutul de etnologie, Turku; Facultatea de etnologie finno-ugrică, Helsinki. FRANȚA: Institut d'etimologie

(Musée de l'Homme), Paris; Institut d'Etimologie et de Sociologie Religieuse, Paris; Laboratoire d'Anthropologie, Paris; Laboratoire d'Ethnobotanique, Paris; Centre d'Etimologie Française (Musée national des arts et traditions populaires), Paris; Institut d'Ethnologie, Strasbourg; Laboratoire d'Etimologie, Paris; Société d'Ethnographie, Paris; Société d'Ethnographie Française, Paris; Société de Mythologie Française, Beauvais; Société Française d'Archéologie-civilisation et de Folklore, Paris; Société des Africanistes, Paris; Société des Americanistes, Paris; Société des études juives, Paris. REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ: Institut für Volkskunde, Berlin; Institut für Volkskunde, Leipzig; Institut für Völkerkunde, Dresden; Institut für Volkskunde, Jena; Institut für Volkskunde, Frankfurt am Oder. REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA: Institut für Volkskunde, Frankfurt am Main; Seminar für Deutsche Volkskunde, Göttingen; Seminar für Volkskunde, Kiel; Institut für Volkskunde, München; Seminar für deutsche und vergleichende Volkskunde, München;

Deutsches Volks-liedarchiv, Freiburg; Volkskund-liches Seminar der Universität, Münster; Volkskundiches Seminar der Universität, Bonn; Institut fur mitteleuropäische Volks-fovschung, Marburg; Ludwig Uh-land Institut fur empirische Kul-turwissenschaft, Tübingen; Berli-ner Gesellschaft fur Anthropologie, cano, Madrid: Istituto de Estu-dios Ibericos y Etnologia Va-lenciana, Valencia; Facultad de Etnologia, Universidad de Madrid; Laboratorio de Anthropologia, Universidad de Barcelona; Seminario de Historia Primitiva, Madrid; Sociedad Española de Anthropologia, Etnografia y Preistoria, Madrid. SRI LANKA: Academia Buddistă, Kolamba; Societatea teosofică, Kolamba; Societatea paleolitică, Kolamba. S.U.A. Departament of Anthropology la universitățile din New York, Washington, Berkley, Michigan, Texas, Illinois, Chicago, Tucson, Wisconsin, Hawaii; Office of An-tkropology Sniithsonian Institution, Washington; Folklore and Folk-life Program, Philadelphia; Research Institute for Study of Man, New York; Institute for Cross-Cultural Research, Washington; Bureau of American Ethiâology, Washington; Wenner-Gren Foundationfor Anthropological Research, New York; Center for Study of Comparative Folklore and Mythology, Los Angeles. SUEDIA: Facultatea de etnologie, Universitatea din Stockolm. TUNISIA: Centre National des Aris et Traditions Populaires, Tunis. TURCIA: Catedra de antropologie și etnologie, Universitatea din Ankara; Catedra de antropologie, Universitatea din Is-tanbul; Institutul central de cercetare a culturii turce, Ankara; Institutul de turcologie, Istanbul; Societatea de folclor turc, Istanbul. UNGARIA: „Nipraizi Kutaio

Csoport, Budapesta; Societatea ungară de etnologie, Budapesta; Societatea ungară de etnografie, Budapesta; Societatea ungară de folclor, Budapesta. U.R.S.S.: Institut etnografii im. Mikluho Maklaia, Moscova; Institut ar-heologhii e etnografii, Erevan; Institut iskustra, etnografii i folkloristiki, Minsk; Institut istorii, arheologii i etnografii, Tbilisij Institut istorii, arheologhii i etnografii, Alma Ata; Institut antropologhii i etnografii, Leningrad. URUGUAY: Institute Uruguayo de Cultura Brasilena –, – Montevideo-Instituto Historico y Geogrdfico del Uruguay, Montevideo; Departamento del Folklore, Universidad Montevideo; VENEZUELA: Istituto de folklore, Caracas; Sociedad

Inter-americană de Antropologia y Geografia, Caracas. ZÂMBI A: Departament of the Humanistics and Social Sciences of Zatribia, Lusaka.

UTOPIE – imagine complexă a unei societăți ideale (perfecte, unitare, armonice) sub raportul modului de viață și al formelor de cultură și civilizație. În această accepție u. poate fi retrospectivă (când se referă la imaginea unei experiențe intelectuale trecute pentru a surprinde tipul de fantezie creatoare în cugetarea social-culturală) și poate fi prospectivă (când se referă la rezultatele anticipării teoretice a unei societăți viitoare, cu sau fără suport istoric în realitatea previzibilă supusă unei evoluții permanente).

Antropology, University of Oxford; Folklore Society, Londra; Royal African Society, Londra; Gypsy Lore Society, Liverpool. MEXIC: Instituto Nacional de antropologia e Historia, México; Facultad de Estudios de la Historia Etnica, México; Instituto Indigenista Interamericano, México; Instituto Nacional Indigenista, México; Centro de Investigaciones Sociales y Religiosas, México; Mission ArcMologique et Ethnologique Française au Mexique, México; Sociedad Mexicana de Antropologia, Museo Nacional, México. NICARAGUA: Instituto Indigenista Nacional, Managua. NORVEGIA: Facultad de etnología, Universidad de Oslo. NOUA ZEELANDĂ: Department of Anthropology, University of Otago, Otago; Auckland Institute and Museum, Auckland; Faculty of Anthropology, Universidad de Wellington. OLANDA: Instituto de Antropología cultural, Leiden; Instituto de estudios sociales, Haga; Instituto real de lingüística y antropología, Leiden; Instituto real tropical, Amsterdam; Sociedad antropológica holandesa, Amsterdam. PANAMA: Facultad de Antropología, Universidad Panamá; Comisión Nacional de Arqueología y Monumentos Históricos, Panamá. PARAGUAY: Academia de la Lengua y Cultura Guaraníes, Asunción; Centro de Estudios Sociales-Religiosos, Asunción. PERU: Instituto de Estudios Etnológicos, Lima; Instituto de Etnología y Arqueología, Lima; Instituto Peruano de Cultura Hispánica, Lima; Centro Peruano de Cultura Hispánica, Lima. POLONIA: Instytut historii kultury materialnej, Polska Akademia Nauk, Varsovia; Polska Sztuka Ludowa, Varsovia;

Wro-câaw; Zaklad Etnografii, Lodi. PORTUGALIA: Instihtlo Portu-gues de Arqueologia, Historia e Etnografia, Lisabona; Centro de Estudos de Etnologia Peninsular, Lisabona; Centro de Estudos d? Antropobiologia, Lisabona; Centro de Estudos de Antropologia Cultural, Lisabona; Instituto Aŝoriano de Cultura, Ponte Delga-da (Azore); Instituto de Antropologia „Dr. Mendes Correa”, Porto; Sociedad portuguesa de Antropologia e Etnologia, Porto. ROMÂNIA: Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, București; Institutul de istoria artei, București; Institutul de arheologie, București; Comisia de antropologie și etnologie a Academiei R.S.R., București; Subcomisia de antropologie și etnologie, Cluj-Napoca; Subcomisia de antropologie și etnologie, Iași; Cercul de etnologie, Craiova; Cercul de etnologie, Timișoara; Grupul de cercetări complexe „Porțile de Fier” al Academiei R.S.R. (1964 – 1972); Catedra de folclor, Universitatea București; Catedra de artă populară, Institutul de arte plastice, București. SENEGAL: Institut de l'Afrique nouvelle, Dakar. SPANIA: Instituto de Cultura Española, Madrid; Instituto de Estudios Afri-V

VENUS – denumire metaforică atribuită unor figurine și statuete de femei din epoca paleolitică, socotite, pe de o parte, că reprezintă tipul frumuseții, al feminității primitive (forme gracile, steatopigiste etc.) și, pe de altă parte, că reprezintă iconografia simbolică a unor aspecte ale religiozității primitive specifice matriarhatului (fecunditatea, fertilitatea etc). Figurinelor și statuetelor acestora li s-a dat numele după localitățile în care au fost descoperite sau după orizontul cultural căruia aparțin: V. din Brassempouy, V. din Grimaldi, V. din Wilendorf, V. din Lespuge, V. din Laussel, V. din Abri-Pa-tand, V. din Sireuil etc. V. artă primitivă, artă preistorică.

VIZIUNE – concept rare se referă la: 1. O stare caracteristică sau specifică anumitor forme și genuri de manifestare culturală (creație, recepție, consum cultural). Din acest punct de vedere, în psihologie v. exprimă caracterul diferențial al percepției vizuale și al reprezentării plastice sau intelectuale. Psihologia analizează atât formele individuale ale v. cât și pe cele colectiv-comunitare. Cu formele individuale ale y. se ocupă psihologia artei, „psihopatologia artei”, „psihanaliza artei”, cu formele colective ale v. se ocupă psihologia popoarelor, istoria artelor,

critica artistică și etnoestetica. V. realității concrete este deosebită după obiectiv, după gradul de intensitate și putere de expresie plastică. În etnologie și în sociologia culturii, v. exprimă o modalitate particular-etnică de a recepta realitatea social-culturală și de a concretiza în contextul unor opere globale sau parțiale de civilizație sau cultură. Aceste științe clasifică v. după caracterul ei creator în: v. imaginativă și în V. intelectuală. V. imaginativă

U. prospectk a devenit un gen literar de tip viitorologic asupra societății ideale pe măsura sesizării coordonatelor ei, a sistematizării problematicei contingente și a forței de proiectare prin scris. Există o străveche tradiție literară au. care începe din antichitatea clasică. Teoretizarea, descrierea și literaturizarea societăților utopice încep cu Platon (Stalul), continuă cu Campanella (Cetatea Soarelui), capătă statut conceptual universal-va! abil cu 1 homas Morus (De optima respublica stătu deque nova insula Utopia, 1566), se extinde cu Ba-con (Atlantida), cu Swift (Insula Lapnta din Călătoriile lui Gulliver), cu Saint Simon (Falansterul) etc. Modelele create de utopiști (în povestirile lor fantastice, în romanele de ficțiune științifică, în satire și poeme extravagante despre popoare mirifice) sunt indicative în istoria culturii pentru gradul de anticipație a noului, pentru reprezentarea ideativă a evoluției probabile sau dezirabile a societății, pentru actualizarea și politizarea continuă a formelor pe care trebuie să le ia societățile utopice. Din acest punct de vedere trebuie urmărit raportul dintre ti. și tradiție, comparativ cu raportul dintre u., inovație și prognoză. Aceasta pentru că, în general, lucrările consacrate u. Încearcă să împace dinamismul evoluției sociale cu statica principiilor etico-juridice considerate imanente. O atenție deosebită acordă acestei probleme Karl Mannheim (Ideology and Utopia, 1936); H.C. Balony (Ancient utopies, 1956); K. Kereny (Vom sinn der Utopie, 1984); H. Braunerț (Theorie, Ideologie und Utopie, 1936) etc. V. ucronia.

UZANTĂ – 1. regulă de comportare social-culturală stabilită de tradiția istorică; 2. formă pasivă a oricăru obicei. U. este sinonimă, parțial, cutumei*, cu care uneori a fost confundată. U. e mai puțin restrictivă în societate și mai puțin integrată în complexul cultural din care face parte. V. datină, cutumă, obicei.

DICȚIONARELE ALBATROS

X

XEIRONOMIE – limbajul gesturilor și mișcărilor integrate în pantomimă. Termen sinonim coregrafiei. V. emacoi-egmfie.

XENOFIL – cel care are bune sentimente față de străini; „cosmopolit.

I!

1j) – Dicționar de etnologie modelează morfologic realitatea social-culturală, iar v. intelectuală modelează axiologic conținutul și esența realității social-culturale. În structura ei generală v. imaginativă este „stenică” (optimistă) sau „astenică” (pesimistă), dinamică sau contemplativă, retrospectivă sau prospectivă, angajată sau dezangajată. Unii din cei care au folosit v. imaginativă în lupta de revendicare social-politică au fost calificați de contemporani ca vizionari și totodată ca utopiști. În antichitate au fost utopiști Platon (Republica) și Aristotel (Politica), pentru perioada feudală Thomas Morus (De optimo Republicae Stătu), Campanella (Cită del Sole), Cabret (Voyage en Icarie) etc. Pentru epoca modernă Fr. Engels face distincția între utopia filosofică și socialismul utopic. El a stabilit în ce constau esența și limitele utopiei filosofice promovate de socialismul utopic a lui Saint Simon, Ch. Fourier și alții, în raport cu socialismul științific elaborat de Karl Marx. În structura ei generală V. intelectuală calchiază unele trăsături psihice ale v, imaginative. Prezintă însă o varietate indefinită de forme culturale din care menționăm: v. etică, v. metafizică, v. mistică, v. teologică. Etnologia surprinde, analizează, și integrează în studiul concepției despre viață și lume structura etnică a v. imaginative și intelectuale, și prin ele determină trăsăturile particulare ale operelor de civilizație și cultură ale unor epoci. Pentru analiza concretă a v. și a tipurilor umane care o vehiculează se întreprind cercetări de etnometrie* specială. S-a ajuns să se constate în ce măsură cele două forme de v. intră în compoziția specificului etnic și a personalității creatoare a unei comunități etnice. Trăsăturile culturale promovate de v. se referă la: a. particularitățile modului de existență (structura socială și producția, tehnologia muncii etc.); î>. conștiința cultural-istorică (sinteze integratoare ale diferitelor forme

de v. relativă la viață, economică, social-politică etc.); c. concepția tradițională despre viață și lume a unei comunități etnice (magică, mitologică, religioasă, artistică, științifică). Prin v. se mai înțelege și capacitatea unei științe de a imagina noi obiective de cercetare a realității, noi probleme de investigație științifică și de a proiecta în viitor ca ideal aceste obiective și probleme astfel încât să se întrevadă din plin resursele ei teoretice și aplicațiile respective, mesajul ei social-istoric. Cercetări asupra v. tradiționale a culturii românești au întreprins: Ovidiu Papadima (Viziunea românească a lumii, 1941), Liviu Rusu (Viziunea lumii în poezia noastră populară, 1967).

din Paris. Z. cuprinde un cerc împărțit în 12 segmente corespunzătoare celor 12 constelații, un ansamblu de simboluri zodiacale. Z. a fost folosit și este încă folosit de astrologi pentru pseudo-previziuni asupra timpului și pentru ghicit destinul oamenilor.

ZONĂ – termen care în etnologie desemnează: – 1. O porțiune sau un fragment dintr-un teritoriu, determinat pentru o categorie de fenomene sau fapte și care îndeplinește o anumită funcțiune în contextul din care face parte integrantă; – 2. O unitate de comportament etnic în domeniul unei manifestări sau creații social-istorice, care caracterizează o parte dintr-un popor sau națiune, în primul sens z. poate fi: – ecologică, o parte dintr-un teritoriu caracterizat prin anumite calități distincte, referitoare la viața unei specii vegetale sau animale, ori la un anumit mediu ambiant uman; – de agrement, o parte dintr-un teritoriu afectat repausului fizic, activităților Indice și de divertisment; – urbană, parte de teritoriu ce ține sau intră în perimetrul unui oraș; – de tranziție, teritoriu neutru ce face legătura între două z. distincte funcțional. În al doilea sens, z. poate fi legată de forme globale sau parțiale de civilizație sau cultură privite ca unități de comportament etnic. V. arie de civilizație, arie de cultură, zonă etnografică, zonă de artă populară, zonă folclorică.

ZONĂ DE ARTĂ POPULARĂ – 1. parte dintr-un teritoriu etnic, determinantă pentru fenomenele sau faptele de artă populară, care îndeplinește o funcțiune diferențial-specifică în contextul teritorial din care face parte integrantă; 2. unitate de comportament etnic, bazată pe forme particulare de creație artistică populară tradițională, proiectată

într-un spațiu geografic limitat. În compoziția unei **z.d.a.p.** intră pe lângă fenomene și fapte de artă populară și relice, artistice din paleoarta sau arhear a locală Structura, funcțiunea, varietatea și dinamica **z.d.a.p.** sunt omologe cu cele ale zonei etnografice* și zonei folclorice*, cu care de altfel face corp comun în contextul unei zone etnice. V. zonă.

ZONĂ ETNOGRAFICĂ – 1. parte dintr-un teritoriu etnic, determinantă pentru fenomenele și faptele de civilizație, care îndeplinește o funcțiune diferențial-specifică în contextul teritorial din care face parte integrantă; 2. unitate de comportament etnic bazată pe forme particulare de civilizație tradițională, proiectată într-un spațiu geografic determinat, în compoziția unei **z.e.** intră: un grup limitat de activități și capacități tehnice de muncă adaptate mediului ambiant, un ansamblu unitar de elemente și aspecte de civilizație create în acest mediu, un centru de polarizare și de difuziune a civilizației locale, unde nu se produc impacturi și abia ajung ecourile.

19*

ABATKUS

Z

ZADRUGĂ – nume dat unei „familii multiple” de tipul comunității domestice tipice în Jugoslavia. Ceea ce caracterizează **z.** este comunitatea agricolă realizată prin asociere voluntară a mai multor familii din aceeași localitate. Asupra genezei **z.** s-au emis două ipoteze: – 1. **z.** a fost la origine o familie mare în compoziția căreia intra un nucleu familial bine definit, cu rudele și neamurile lui. Această formă de **z.** Îngloba în compoziția ei câteodată 3 – 5 generații de membri ai familiei, își avea reședința uneori în aceeași gospodărie lărgită, era condusă de persoana cea mai vârstnică, producția și consumul bunurilor realizate erau comune, modul de viață era determinat de puternice tradiții de coeziune familială; – 2. **z.** În forma ei mai evoluată, de asociere voluntară a mai multor familii din aceeași localitate derivă din **Z.** – familie mare. **Z.** ca familie multiplă este alcătuită dintr-un număr indefinit de familii fără legătură între ele, îi să asociaze prin conducere și interese economice. La baza acestei forme de **z.** se află proprietatea teritorială comună, muncă egală pentru toți

membrii asociației și repartitie egală e bunurilor realizate. V. familie.

ZODIAC – (oStai-co; – sferă cerească) reprezentarea constelațiilor prin alegorii zoomorfe (berbecul, taurul, peștii etc), antropomorfe (gemenii, fecioara, vărsătorul etc.) sau skeumorfe (lira etc.) sau prin simboluri particulare (semne zodiacale), ale căror semnificații diferă după raporturile care se stabilesc între aceste reprezentări și unele astre din constelațiile ce le-au provocat. Originea z. e babiloniană. Cel mai vechi z. care s-a păstrat este cel din Dendora (Egipt), conservat în prezent în muzeul Louvru

II

PERSONALITĂȚI

contaminările și influențele periferice. Ca unitate de comportament etnic, z.e. este dinamică și mobilă. Ea pulsează în timp și se extinde în spațiu, după ceritrul de gravitate al activităților ei materiale. S-au determinat două forme de z.e.: o formă care include și acoperă, mai mult sau mai puțin, întregul sistem de comportament etnic bazat pe civilizația tradițional-locală (ex. zonă agricolă, pastorală, viticolă etc); și altă formă care include și acoperă numai un aspect particular sau configurația unei probleme de civilizație (ex. zona caselor de lemn, zona țesutului de lut, zona maramei de boran-gic etc). Z.e. trebuie înțeleasă ca parte integrantă a unei unități etnice comportamentale, lărgite, care este regiunea etnografică. Mai multe z.e. similare în conținut alcătuiesc o regiune etnografică (ex, în contextul regiunii etnografice Transilvania intră mai multe z.e. numite în limbaj popular „țări”: Țara Bârsei, Țara Oltului, Țara Hațegului, Țara Oașului etc). Conceptul de z.e. nu poate fi înțeles fără corelația cu conceptele: sortă folclorică* și zonă de artă populară. De aceea este omologă acestora în contextul unei zone etnice. Între ariile de civilizație și cele de cultură ale unei z.e. pot exista ne concordanțe geografice. O unitate comportamentală etnică poate aparține unei zone de civilizație și altei zone de cultură. V. etnologie regională, regiune etnografică.

ZONĂ FOLCLORICĂ – 1. parte dintr-un teritoriu, determinantă pentru fenomenele sau faptele de folclor, care îndeplinește o funcțiune diferențial-specifică în contextul teritorial din care face parte integrantă; 2. unitate de comportament etnic bazată pe forme

particulare de cultură tradițională (literatură, muzică, coregrafie), proiectată într-un spațiu geografic limitat. În compoziția unei z.f. intră elemente și aspecte de cultură populară contemporane, precum și reminiscențe folclorice. Structura, funcțiunea, varietatea și corelațiile z.î. sunt adesea omologe cu cele ale zonei etnografice* și zonei de artă populară*, cu care de altfel face corp comun în contextul unei zone etnice. V. zonă.

ZOOMORF – 1. În mitologie, reprezentare animalieră a unei divinități, semidivinități sau demon, fie în întregime, fie numai printr-o anume parte metamorfozată (cap, corp, picioare etc.) în vederea sugerării unui simbol sau alegorii; 2. (în artele plastice), motiv decorativ, compus din reprezentări animaliere. V. bes-tiar.

A

AARNE, Antti – folclorist finlandez (5 dec. 1867, Pori – 5 febr. 1925, Helsinki). Studiază folclorul la Universitatea din Helsinki. Doctor în folclor. Docent și profesor la catedra de folclor comparat de la Universitatea din Helsinki. Exponent al școlii finlandeze de folcloristică și al metodei istorico-geografice de cercetare a folclorului, metodă inițiată de Kaarle Krohn. Autor al indexului tipologic de clasificare a basmelor populare, revăzut și dezvoltat de Stith Thompson, care devine curând celebru și imitat în acest domeniu. Folcloriștii din lumea întreagă l-au luat drept model de urmat în clasificarea basmelor naționale.

BIBL.: Vergleichende Märchen-forschungen (1907); Verzeichnis der Märchentypen (FFC, 1910); Die Zaubergaben (1911); Finnische Märchenvarianten (1911); Leit-faden der vergleichenden Märchen-forschung (FFC, 1913); Die Tiere auf der Wandeschaft (FFC, 1913); tjb ersicht der Märchenliteratur (FFC, 14, 1913); Der tiersprach-kundige Mann und seine neugie-rige Frâu (FFC, 15, 1914); Schivânke uber Schwiegersohn (FFC, 22, 1915); Der Mann aus dem Paradiese (FFC, 23, 1915); Der reiche Mann und sein Schwiegersohn (FFC, 23, 1916); (în preluc. lui Stith Thompson) Types of the Folktale în World literature (1928); Die magische Flucht (FFC, 92, 1930).

REF.: Kaarle Krohn, Anträärne (FFC, 64, 1926).

AFANASIEV, Alexandr Nâkola-evici – istoric, istoric literar și

folclorist rus (11 iul. 1826 – Boguearî, gubernia Voronej – 23 oct. 1871, Moscova). Studiază dreptul la Universitatea din Moscova. Reprezentant al școlii mitologice în studiul basmelor. Publică cea mai masivă colecție de basme, legende și poezii populare rusești.

BIBL.: Russkie satiriceskie jur-nalî, 1769 – 7774 godov (1859); Poeticeskie vozzrenia slavian na prirodu (1866 – 1868); Narodnie russkie skazhi (8 volume, 1855 – 1864); Narodnie russkie leghen-di (1859, publ. 1914); Zavetnle skazki (1886).

REF.: A.N. Papin, Istoria rus-skoi etnografii (1891); N.A. Do-broliubov, Narodnie russkie skas-ki (1962); M.K. Azadovski, Istoria russkoi folkloristiki (1958).

AFSHAR NADERI, Nader – sociolog și etnolog iranian (n. 22 iul. 1926, Mashhad). Licențiat în pedagogie și filosofie la Universitatea din Teheran (1954 – 1958). Doctor în științe sociale (1960) și etnologie (Paris).

BI BL.: Die afrikanisclien Mu-siMnsirumente (1901); Religion der ifatwrqlker (K>24); Kiilturkreise und Kullurschichten în Afrika (1905); Verbreitung und Form der Toiemismen în Afrika (1915); lb und Seelenglaube bei

TOG g afrikanischen Völkern (1918).

REF.: W. Hirschberg, Das Werk Bernard Ankermanns (1938).

AN'UCIN, Dmitri Nikolaevici – antropolog, etnolog și arheolog rus (28 aug. 1843, Petersburg – 4 iun. 1923, Moscova). Studii de antropologie, arheologie și geografie! a Universitatea din Moscova (1867). Profesor de geografie (1884) și de antropologie (1890) la Universitatea din Moscova. Membru al Academiei Ruse de Științe (1896). Creează, pe lângă Universitatea din Moscova, Muzeul de antropologie (1922), catedra de antropologie (1919) și Institutul de antropologie (1922). Organizează cercetări complexe (1890, 1894, 1895) în zonele puțin cunoscute de la izvoarele Alolgăi, Dvinei și Niprului, precum și în zona marilor lacuri fluviale ale Rusiei. Paralel cu studiile referitoare la influența mediului geografic asupra omului, A. studiază și influența omului asupra mediului geografic. Editează și redactează revistele: Etnogra ficeskoe obozrenie (1899); Zenilevedenie (1894); Russki antropologiceslii jurnal (1900).

BIBL.: K istorii omahomlenia O Sibiriu de Ermaha (1890); K istorii iskusstva i verovanii u Prinralskoi vudi (1899); O Drevnem luke i strelah (1887).

REF.: Dmitri Nikolaevici Anu-cin antropolog i gheograf (1843 – 1923, 1941); Ș.P. Tolstov, Dmitrii Nikolaevici Amtcin etnograf (1947).

APOLZAN, Lucia – socio-etnograf român (n. 15 febr. 1911, Sibiu). Studiază geografia și istoria la Universitatea din Cluj (1934). Participă la cercetări sociologice în Munții Apuseni (1939). Doctor în etnografie (1943). Preocupările L.A. se concentrează asupra așezărilor, gospodăriilor, industriei casnice, artei textile și portului popular. A adus o contribuție substanțială la studiul satelor-crânguri (izolate culturale) din Munții Apuseni și zona Porțile de Fier. Abordează de pe o poziție istorică actuală studiul etnogenezei și al evoluției fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură sătească.

BIBL.: Portul și industria casnică textilă în Munții Apuseni (1944); Sate-cnnguri din Munții Apuseni. Observații asupra așezărilor sociale (1945); Observații asupra ocupațiilor agricole în Munții Apuseni (1943 – 1945); Cercetări etnografice în Munții Apuseni (1939 – 1942); Sate, orașe și regiuni cercetate de Institutul Social Român (1945); Consemnări etnografice despre două așezări din zona preorășenească a Orșovei, în A-tlasul complet „Porțile de Fier”, (1972).

1960). Profesor de antropologie la Universitatea din Teheran (din 1965), Director al Institutului de cercetări și studii sociale al Universității din Teheran. Cercetările de sociologie și etnologie ale lui A.N.N. se bazează pe analiza structurii sociale și a sistemului de producție, pe analiza structural-funcțională a formelor de viață socială, pentru a releva problemele particulare ale civilizației și culturii iraniene; privite din perspectiva istoriei contemporane.

BIBL.: Evaliiation of Directei Social Change (1966); The Ta-yebi Tribe (1968); The Settlement of Notnads: Jts Social and Economic Implications (1971); Socio-economic Impact of Land Reform, Rural Cooperati ves and Farm Cooperations in Iran (1971).

ALPATOV, Mihail Vladimirovici – istoric de artă sovietic (n. 10 dec. 1902, Moscova). Studiază istoria artei la Universitatea din Moscova. Lector la Institutul de arte frumoase din Moscova (1925).

Profesor la Universitatea din Moscova (din 1943). Membru al Academiei de arte frumoase (1954). Artist emerit al RSFSR, BIBL.: (în colab. cu Oskar Wulff) Denkmäler der Ikonen-malerei (1925); (în coaab... cu N. Burnow) Geschichte der altnis-sischen Kunst (2 vol. 1932); Arta italiană în vremea lui Danie și Gioito (1939); Russian Impact on Ari (1950); Geschichte der Kunst (2 vol.: I, 1960, II, 1964). Eseuri de istoria artei (1964).

AMZULESCU, Alexandru – folclorist (n. 4 dec. 1921, Valea Ștan-ciului-Dolj). Licențiat în litere, Universitatea București (1942). Cercetător științific la Institutul de folclor (din 1950), apoi la Institutul de etnografie și folclor și în prezent Institutul de cercetări etnologice și dialectologice. Doctor în folcloristică (1967). Șeful sectorului de folclor în Institutul de cercetări etnologice. Secretar de redacție, redactor adjunct al „Revistei de etnografie și folclor”. Coordonator al „Colecției naționale de folclor”.

BIBL.: Doine, cântece, strigături (1955, în colab. cu Gh. Ghiță); Vechi cântece de vitejie (1956, în colab. cu Gh. Ciobanu); Voinicii, Balade populare prelucrate (1956); Balade populare românești (antologie, vol. I-III, 1964); Cântece bătrânești (1964, în colab. cu Paula Carp).

ANKERMANN, Bernard – etnolog german J4 feb. 1885, Ța-piau – 26 oct. 1943, Berlin). Studii de antropologie (1905). Director la Museum fur Völker-kunde din Berlin (1909) și la Afrika-nische Abteilung (1911). Întreprinde expediții în Africa, îndeosebi în Camerun. Alături de Clark Wissler și Fritz Gräbner este fondatorul „Kulturhistoris che Scimle” din Viena. Inițiatorul metodei difuzioniste. Îl preocupă studiul regiunilor culturale, al complexelor culturale și al căilor naturale și artificiale de difuzare a culturii.

BI BL.: Leccioiies del Cnrso Musica Folklorica de Cuba (1947); Didactica de la Musicograjia (1949); El Paso de Elementos por el ploklore Mttisical Cub an o (1952); Pantomimas y bailes en el folklore de Cuba (1961); Ensayo sobre la influencia africana en la Musica de Cuba (1959); Elebuia: una divinidad de la Santeriu cu-bana (1962); Musica Folklorica Cubana (1962).

ARNAUDOV, Mihail – etnolog, folclorist, istoric al culturii

populare bulgare (5 oct. 1878, Ruse – oct. 1975, Sofia). Studiază filologia slavă la Universitatea din Sofia (1898). Se specializează în filologia slavă și indianistică la Leipzig și Berlin (1898 – 1900), la Praga (1903 – 1 & 08), la Paris și Londra (1908 – 1909). Doctoratul la Paris (1908). Profesor universitar (1914 – 1918; 1919 – 1944). Titular al catedrei de istorie comparată de la Universitatea din Sofia (1928 – 1944). Rector al Universității din Sofia (1935 – 1936). Membru al Academiei de științe (1929) și al mai multor institute străine (din Lvov, Budapesta, Heidelberg, Münster etc). M.A. subsumează etnografia și folcloristica „științei poporului”. El este un etnolog complex, care combină în cercetările lui metoda comparatist-istorică cu cea psihiologico-antropologică și geografică în cercetarea domeniilor culturii populare.

BIBL.: Proizhod i rodina na starobălgarskia ezik (1898); Bălgarskite narodni prihazki (1905); Studii vărhu bălgarskite obredi i legliendi (1912); Nestinarite, kulterite i rusalkite (1912); Folklor ot Elensko (1913); Obiceia i pesni ot Istocina Trakia (1913); Bălgarskite narodniprasniți (1916); Vgradena nevesta (1920); Nacen-kite na bălgarskata narodouka (1921); Vearna Ui heveapna Gru-iuvifa (1924); Raztvvet na bălgar-shata narodouka (1928); Bălgarskite svafbeni (1931); Iz minaloto na Kotel (1946); Baladni tnotivi v narodnata pesen (1964); Obi-ceai prin rajdane (1969); Maghi-ceski obredi i miticeski verovania u dnešnrite bălgari (1969).

B

BACHOFEN, Johann Jakob – 1887, Basel). Studiază dreptul jurist, istoric și etnolog elvețian la Basel, Berlin și Göttingen. (22 dec. 1815, Basel – 25 nov. 1975, Basel). Profesor de drept roman la Ba-ARBORE, Alexandru – istoric și etnograf român (20 iun. 1890, Cogeasca, Iași – 20 nov. 1953, București). Studiază dreptul la Iași (1910), istoria la București (1914). Profesor de liceu (1916). Întreprinde cercetări de teren, îndeosebi în Dobrogea, și studii de etnoistorie asupra românilor în general și naționalităților conlocuitoare din Dobrogea.

BIBL.: Din etnografia Dobrogei. Contribuiți la așezările tătarilor și turcilor (1920); Încercare de reconstituire a trecutului românilor din Dobrogea (1922); însemnătatea cercetărilor etnografice pentru

cunoașterea poporului român (1929); Informații etnografice și mișcări de populație în Basarabia și Dobrogea în veacurile X VIII și XIX, cu specială privire la coloniile bulgărești din aceste regiuni (1929); La culture roumaine en Dobrodja (1939).

ARENSBERG-MAYNADIER, Conrad – antropolog american (n. 12 sept. 1910, Pittsburg, Pennsylvania). Studiază la Academia Snadyxide din Pittsburg, la Colegiul și Universitatea Harvard (1931 – 1938). Profesor și Președinte al „Departament oi sociology and Anthpology” de la Colegiul Brooklyn (1943 – 1946), Universitatea Columbia (1953). Întreprinde cercetări de antropologie în Irlanda (1934 – 1937), Japonia (1944 – 1946); consilier al UNESCO la Institutul de Științe sociale din Köln (1951 – 1952). Membru fondator al Societății de etnologie aplicată. Editează revista Human Organization (1946 – 1951). E preocupat în studiile sale de problemele antropologiei sociale. Unul din fondatorii cantinietriei.

BIBL.: The Irish Couniryman (1937); Industry and the Commu-nity (1942); Research Relațion-ships and Cultural Differences (1958); The American Family in the Perspective of Culture (1960); The Old World Peoples: The Place of European Cultures în World Ethnography (1963); Cultural Change and Cultural Evolution (1968); Introduction to Culture Change în an Intertribal Market (1968); Retrospect în Song and Culture: A Staff Report of the Cantometrics Project (1968).

ARGELIERES, Leon – etnolog și etnomuzicolog cubanez (n. 7 mai 1918, Havana). Studiază etnografia cu Fernando Ortiz și folclorul cu Maria Muñoz de Quevedo la Universitatea din Havana (1943 – 1947); compoziția și pedagogia muzicală la Conservatoarele din Havana (1949) și Santiago de Cuba (1951). Director al „Departamentului de folclor” din Cuba (1959 – 1961). Profesor la Școala de litere și arte a Universității din Havana (din 1968). Studiile de etnomuzi-cologie cubaneză ale lui L.A. se referă îndeosebi la cântecele rituale calendaristice sau funerare ale negrilor și metișilor, la pantomimele și carnavalurile folclorice ale cubanezilor.

Paraguay. Conduce secția de etnologie a Muzeului din São Paoio (din 1946).

BIBL.: Indian erstudien în novd-ostlichen Chaco (1931); Ensaio de Etnologia Brasileira (1939); Dicionario de Etnologia e Sociologia (1939); Os Tapirapá (1944); Landas dos Indios de Brasil (1946); The etimologicul Study of the Brazilian Indian (1955); Die Juaguarwilttng (1958).

BARABÁS Jenő – etnograf maghiar (25 mart. 1920, Bode-Zala). Studiază filosofia, geografia și etnografia la Universitățile din Pécs și Budapesta. Doctor în etnografie (1947). Muzeograf la Budapesta, profesor de etnografie la Universitatea din Budapesta. Inițiază și organizează „Atlasul etnografic al Ungariei”. Membru permanent în Comisia Atlasului european. „Redactor la reviste: „Ethnographia”, „Etimologia Europaea”. B.J. este preocupat de studiul așezărilor, gospodăriei și construcțiilor populare maghiare. BIBL.: A Magyar Nepraizi Atkisz Kerdoive I-IV (1958); Kar-togi afiai madszer a neprajzban (1963); Bekes megye nepraiza a 18. században (1964); A Szab-a Ateri nepraizi muzeunt tudomdn-yos ten<Snek vâslata (în colaborare cu Szolnoky Lajos, 1967).

BARJAKTAROVIC, Mirko – etnolog iugoslav (15 iun. 1912), Studiază filosofia la Universitatea din Belgrad. Doctor în filosofie. Șef al catedrei de etnologie.

Facultatea de filosofie din Belgrad. Este preocupat de studiul complexelor sociale, de imigrație și efectele ei culturale, de schimbările de mentalitate, de diferențierile etnice, de stilul de viață contemporană.

BIBL.: Fonns of Ownership as a Tradițional Institution in Yugoslavia (1972); About Balkan Tribes (1971); About Ei/mie Differmtiation (1970).

BARTÁK Béla – compozitor, etnomuzicolog și folclorist maghiar (25 mart. 1881, Sânnicolau Mare – 26 sept. 1945, New York). Studiază din copilărie pianul, armonia și compoziția. Compune muzică simfonică, începând de la 18 ani. Colindă provinciile etnice ale Imperiului austro-ungar, studiind folclorul muzical maghiar, slovac, ucrainean și român, apoi în Asia Mică unde studiază muzica turcească și arabă. Își propune să creeze o „artă muzicală”, nu stil. muzical fondat pe folclor. Începe cercetări etnomuzicale ajutat de Zoltán Kodály. Unul

din fondatorii etnomuzicologici și ai școlii de muzică maghiară. Culege și publică cântece maghiare, române și slovace (peste 3.000 de piese) dintre care unele sunt prelucrate simfonic. Profesor de pian la Academia de Muzică din Budapesta (1907 – 1912). Compune o operă și două piese pentru balet. BIBL.: Powtŕfiwi et comment re-ciieille-t-on la musique populaire (Legislation du folklore musical) (1918); Cântece populare românești din comitatul Bihor (1913); sol (1841). Unul din fondatorii etnologiei juridice. Impune cu argumente juridice teza anteriorității matriarhatului față de patriarhat, teză care între timp a suferit amendamente ce au dus la infirmarea ei parțială. Întreprinde studii de mitologie și istoric a religiilor, susținând caracterul extrarațional al acestora, derivându-le din cultul femeii în general și al mamei în special.

BIBL.: Das Mutterrecht, ei-ne Untersuckung iiber die Gynäkoh-tatie der Alten Welt nacli ihrer religioasen und rechtlicken Natur (1861); Der Mythos von Orient und Occident. Eine Metaphysik der Alten Welt (1926); Urreligion und Aniike Symbole (1926); Mutterrecht und Urreligion. Eine Auswahl herausgegeben von Rudolf Marx (1927).

REF.: ca Bernoilli, /. /. Bach-often als Religionsforscher (1924); B. Croce, 27 Bachofen e la storio-grafia afileologica (1928); Jaque-line Costa, Trois fondateurs de l'ethnologie juridique: Bachojen, Mãine et Engels (1974).

BALANȚIIER, Adolf – antropolog și indianist american (1840, Berna – Elveția – 1914, Sevilla – Spania). Părinții lui emigrează în SUA (Illinois, 1848). Se dedică afacerilor, dar studiază în timpul liber, istoria Mexicului. Discipol al lui Lewis H. Morgan (1873). În lucrările lui reia teza lui L.H. Morgan, demonstrând în ce constă structura democrației indigenilor panamericani. Se stabilește în México, unde începe studii de arheologie, etnologie și istorie (1881 – 1892). Publică un roman etnologic: The Delight Mă-kers (1890). Trece în Perú și Bolivia pentru aceleași motive de studiu. Se întoarce în SUA, la New York, unde lucrează la American Musenin of Natural History a Universității Columbia (1903), la Hispanic Society of America (1905), și la Carnegie Institution din Washington (1905). Studiază pe indigenii

Pueblos (1913). Vizitează Spania unde moare și este incinerat.

BIBL.: On the Art of War and Mode of Warfare of Ancient Mexicans (1877); On the Distribution and Temere of Lands and the Customs with Respect to Inheritance among the Ancient Mexicans (1878); On the Social Organization and Mode of Government of the Ancient Mexicans (1879); Final Report of Investigations among the Indians of South-western United States (1890 – 1892); The Islands of Titicaca and Koati (1910).

REF.: A.V. Kidder, Adolph F. Balandier (1928); F.W. Hodgkin, Biographical Sketch and Bibliography of Adolphe Francis Aphonse Balandier (1932).

BALDUS, Herbert – etnolog brazilian (n. 1899, Wiesbaden). A făcut studii universitare în Europa. Profesor de etno-sociologie la São Paulo (1939). A întreprins studii la indigenii din Brazilia (zona Mato Grosso) și zăcând de seamă el etnopsihologiei și științei religiilor.

BIBL.: Les probèmes de la vie mystique (1931); Elements de sociologie religieuse (1936); Psychoanalyse du cauchemar (1941); Arte e sociedade (1945); Introduction à la recherche sur les interpenetrations des civilisations (1950); Sociologie et psychoanalyse (1950); Le principe de Coupure et le comportement afrobrésilien (1955); Immigration et métamorphose d'un dieu (1958); Brésil – Terre de contrastes (1958); Le Candomblé de Bahia (1958); Les Religions africaines au Brésil (1960); Mythes et Utopies (1960); Probèmes de l'entrecroisement des civilisations et de leurs œuvres (1963); Les Aminques Noires (1966); Anthropologie appliquée (1971).

BAUSINGER, Hermann – etnolog german (n. 17 sept. 1926, Aalen). Studiază filologia germană și engleză, istoria și folcloristica, etnografia și etnologia. Doctor în etnologie (1952). Profesor universitar la Bonn (1968). Întreprinde cercetări de lingvistică și dialectologie asupra poeziei populare în general și a celei germane în special. Militează pentru orientarea sociologică în cercetarea etnografică și folcloristică. BIBL.: Neue Siedlungen (1959); Volkskultur in der technischen Welt (1961). Formen der „Volks-poese“ (1968); Volkskunde (1971); Dialekte, Sondersprache, Sprachbewahren (1972).

BĂNĂȚEANU, Tancred – cercetător și istoric de artă populară (n. 10 iul. 1922, Șiret – Suceava). Licențiat în litere la Universitatea București (1944). Doctor în etnografie la Universitatea din Cluj (1946). Director al Muzeului de artă populară a R.S.R. (1955 – 1977). Director adjunct al Muzeului satului (din 1977). Profesor de artă populară la Institutul „N. Grigorescu” din București (din 1970). A întreprins călătorii de studii în Extremul Orient (China, India).

BIBL.: Căsătoria mortului și ecurile ei în folclorul indo-european (1947); Obiceiurile populare în Țara Oașului (1956); Ceramica în Țara, Oașului (1958); Ornamentele populare românești (1963); Costumele populare românești (1963); Costumele populare în regiunea Maramureș (1965); Arta populară în nordul Transilvaniei (1969); Arta populară în Bucovina (1975).

BĂRBULESCU, Cornelia – folclorist român (3 mai 1915, București). Studiază literele la Universitatea București (1933 – 1938). Doctor în filologie (1971). Bibliotecar la Biblioteca Centrală a Facultății de litere București (1936 – 1938). Profesor de liceu (1940 – 1941). Profesor la Institutul român din Sofia (1944 – 1945). Cercetător științific principal la Institutul de etnografie și folclor (din 1950). CB. studiază basmele după sistemul Aarne-Thomson, făcând aplicații la

Der Musikdialect der Rutnänen von Hunyad (1920); Die Volksmu-sik der Rutnänen von Maramureș (1923); Cântece populare maghiare (1924); Muzica noastră populară și popoarele vecine (1934). Die Melodien der rutnänischen Colinde (1935); Scrieri mărunte despre muzica populară românească (1937); Rumänische Volksmusik (3 vol., 1968).

REF.: C. Brăiloiu, Bala Bartók folclorist (1947); Kodály Z., Bartók folcloristul (1950). Bela Bartók. Ethnomusikologische Schriften (2 vol., 1966 – 1967); Tiberiu Alexandru, Bila Bartók despre folclorul românesc (1958); Bar-iok-konyv (1970 – 1971).

BASTIAN, Adoif – etnolog german (26 iun. 1826, Bremen – 2 febr. 1905, Port of Spain). Studiază fizica și paralel medicina la Berlin, Heidelberg, Praga, Jena și Wiirzburg. Ca medic în marina comercială germană întreprinde călătorii de studii în Australia, Asia, Africa și America (între 1861 – 1865). Profesor de etnologie la Berlin.

Întemeiază „Berliner Museum für Völkerkunde” (1868). Inițiază studiile de africanistică (1869). Pune bazele psihologice ale etnologiei. Susține teza unei psihologii unitare a întregii omeniri, care explică existența civilizației și culturii comune. Spirit dinamic acționează pe linia evoluționistă a lui Bacliofen. Exercită o influență puternică asupra contemporanilor; a impulsionat cercetările de etnologie urgentă. A fost permanent preocupat de terminologia de specialitate, de la el rămânând termenii: Völkerkunde (corespunzător etnologiei), Elementargedanke (gândire elementară), Völkergedanke (gândire populară), intrați definitiv în literatura etnologică germană și prin aceasta în cea universală. Fundează, cu Virchow, revista: Zeitschrift für Ethnologie (1869).

BIBL.: Der Mensch in der geschichte (1860); Die Völker des Ostlichen Asien (6 vol. 1866 – 1871); Ethnographischen Forschungen (1871 – 1873); Rechtsverhältnisse der verschiedenen Völker der Erde (1872); Die heilige Sage der Polynesier Kosmogonie und Tke-ogonie (1881); Der Völkergedanke im Aufbau einer Wissenschaft vom Menschen und seine Begründung auf ethnologische Sammlungen (1881); Der Völkergedanke (1881); Der Buddhismus in seiner Psychologie (1882); Amerikas Nordwest-kunste (1883); Indonesien (1884 – 1894); Der Fetisch an der Küste Guineas (1884); Das Beständige in den Menschenrassen und die Spiel-weile ihrer Veränderlichkeit (1868); Die micronesischen Kolonien (1899 – 1900).

BASTIDE, Roger – etnolog și sociolog francez, (n. 1898, Nîmes). Studiază filosofia la Paris. Doctor în filosofie Profesor de etno-sociologie în Brazilia, la Universitatea din São Paulo (1938). Director al Laboratorului de sociologie a cunoașterii. Profesor la Universitatea din Paris. Repregie și sociologie în Canada și S.U... Profesor de antropologie și sociologie la Universitatea British Columbia din Vancouver. Director al Departamentului de antropologie al Universității din Vancouver. Specialist în antropologie socială, economică și politică, în studiul contactelor și transformărilor sociale și în etică profesională. Președinte al Uniunii Internaționale a Științelor Antropologice și Etnologice (1978). Editor al revistei: Current Anthropology.

BĂBL.: The Condition of Social Performance (1970); The Sorcerer's Apprentice; An Anthropology of Public Policy (1974).

BEN-AMI, Issachar – folclorist israelian (14 dec. 1933). Studii de folclor la Universitatea din Göttingen. Doctor în filosofie (1967). Director al Centrului de studii folclorice de la Universitatea din Ierusalim. Este preocupat de studiul riturilor și ceremoniilor de căsătorie, funerare, de medicina populară evreiască, de proverbe, glume și umor. BIBL.: Le mariage traditionnel chez les Juifs marocains (1967); One Thousand and one Jewish Proverbs from Morocco (1970); Book of Miracles. The Saint Daniel Hashomer (1972).

BEN-AMOS, Dan – folclorist și etnolog israelian (n. 3 sept. 1934, Tel Aviv). Studiază la Universitatea din Ierusalim (1961) literatura engleză; la Universitatea Indiana (1964) folclorul, antropologia și literatura comparată (1964 – 1967). Profesor la Universitatea din Ierusalim (1960 – 1961) și la Universitatea Indiana (1971). Întreprinde cercetări folclorice axate pe probleme ce țin de etnologia ebraică și africană contemporană. În cercetările sale folosește metoda comparativ-istorică și structuralistă. Pune accentul pe studiul categoriilor analitice și al genurilor etnice în cercetarea folclorică. BIBL.: Folklore în Israel (1963); The Stratification Structure of the Non Humorous English Ballad (1963); Hebrew Parallels to Indiana Folktales (1963); Story Telling in Benin (1967); A – Structural and Formal Study of Talmudic-Midrashic Legends (1968); Analytical Categories and Ethnic Genres (1969); Toward a Componential Model for Folklore Communication (1970); The Revitalizing of African Oral Tradition: A Folcloristic Approach (1970); Jewish Humour: The Concept from a New Viewpoint (1970); Two Musical Instruments from Benin (1971); Toward a Definition of Folklore in Context (1971); The Golden Peacock: Yiddish Folksongs (1972); Formal or Structural Studies of Traditional Tales: The Usefulness of Some Methodological Proposals Advanced by Vladimir Propp, A.I. Dundes, Claude Lévi-Strauss and Edmond Leach (1972).

BENEDICT, Ruth – antropolog și etnolog american (5 iul. 1887; New York – 17 sept. 1948, structura, și specificul basmelor populare române.

BIBL.: Creația nouă de cântece populare (1952); Considerații preliminare asupra culegerilor de folclor făcute în zona Hidrocentralei Bicaz (în colab., 1957); Lesnouvel-les recherches sur les contes populaires en Roumanie (1958); Das Märcken von Simian (1958); Der Kna. be der aufdiejagd ging (1958); Analiza istorică a basmului Fata cu mâinile tăiate (1966); Câteva observații la basmul „înșiră-te Mărgărite” (1968); Apercu sur le catalogue des contes populai res rou-mains (1969); Permanences structurales dans les contes populaires celtiques ei roumains (1970); Petre Ispirescu și basmele sale (1970); Povestea populară românească (în Istoria literaturii române, 1962). BEALS, Ralph Leoti – antropolog american (n. 1901, Pasadena – California) Studiază antropologia la Universitatea din California (1920). Profesor la Universitatea din California (1925). Întreprinde expediții de studii în California, apoi în Mexic.

BIBL.: The Comparative Ethnology of North México before 1750 (1932); Aboriginal survivals în May a, Culture (1932); The să-cred Clowns of die Puebblo and Mava Indians (1934); (în colab.) An Introduction to Anthropology (1953); Acculturation (1953); El Syniposiuin sobre las Civil-isatio-nes de Regadis (1957). BEITEL, Klaus – etnolog austriac (n. 29 mart. 1929, Berlin). Studiază folclorul, filologia, sociologia la Universitatea din Viena (1953 – 1957). Cercetări etnologice în Austria (1957), pentru fundația „Humboldt” (1957 – 1959), Asistent științific la Osterreichische Museum fur Volkskunde” (1959). Secretar general al „Verein fur Volkskunde” din Viena (1960).

BIBL. Aris populaives, folldore (1959); Die Umgangsriesen. Volk-s/tundliche Monographie einer euro-păischen Maskengestalt (1961); Volkskunde von Frankreich (1963); Zur Geschichte der Weihnach-tskrippen în Vorariberg (1965). BEITL, Richard – etnolog austriac (n. 14 mai 1900, Schruns). Studiază filologia și etnologia la Colegiu] Stella Matutina, la Universitatea Feldkirschen din Viena. Asistent în comitetul „Atlas der Deutschen Volkskunde” (1928 – 1934), unde depune o activitate intensă. Profesor de filologie germană și etnologie la Universitatea din Berlin (1933) și la „Freie Universität” din Berlin (1955 – 1959).

BIBL.: Goethes Bild der Land-schaft (1938); Deutsches

Volkstutn der Gegenwart (1933); Angelika (1939); Der Kinderbawn (1942); Sagen Voraribergs (1950); Jahrin-gla (1951); Neue Sagen aus Vorariberg (1953); Wörterbuch der deutschen Volkskunde (1955); An der Silv /etta-Hochalpenstrasse (1956); Osterreiskische Volkssnär-chen (1957).

BELSHAW, Cyril – antropolog și sociolog canadian (3 dec. 1921, Vancouver). Studii de antropoversitatea din București (1935 – 1939). Cercetător științific (1965 – 1972) și consilier științific al Institutului de etnografie și folclor (din 1972). Elev al Școlii sociologice de la București, E.B. Întreprinde cercetări de sociologia culturii și etnografie românească.

BIBL.: Timpul la poporul român (1941); Maramureșul, țară românească (1943); Civilizația româneascăștească (1944); Arta țăranului român (1967); Nunta în Făgăraș (1969); Poezia populară în lumina etnografiei (1976).

BÂRLEA, Ovidiu-folcorist (n. 13 aug. 1917, Mogoș-Alba). Studiază literele la Universitatea din Cluj. Cercetător științific la Institutul de etnografie și folclor. A fost șeful sectorului de folclor în Institutul de etnografie și folclor.

BIBL.: Metoda de cercetare a folclorului (1969); Tipologia folclorului (1970, în colab.); Problemele tipologiei folclorului (1971, în colab.); Istoria folcloristicii românești (1974); Mica enciclopedie a poveștilor românești (1976).

BOAS, Franz – etnolog, antropolog și lingvist american de origine germană (9 iul. 1858, Minden, Westfalia – 21 dec. 1942, New York). Studiază matematica, fizica și geografia fizică la universitățile din Heidelberg și Bonn. Doctor al Universității din Kiel (1881). Întreprinde o expediție în Țara Baffin (1883), apoi altele la câteva triburi amerindiene din Columbia. Se consacră studiului etnologic al „indienilor” din America de Nord. În 1887 se stabilește în S.U.A. Muzeograf la Field Museum din Chicago. Curator la American Museum of Natural History (1901 – 1905). Profesor la Universitatea Clark și Universitatea Columbia (până la sfârșitul vieții). Președinte al Asociației de antropologie americană. Editează revista „International Journal of American Linguistic”. F.B. nu se impune prin lucrări masive

de teorie sau de sinteză globală, cât mai ales prin articole și studii de analiză psihologică a unor aspecte particulare ale culturii primitive, prin metodologia cercetărilor lui concrete, prin nenumărate anchete de teren. Ia atitudine împotriva comparatismului istoric exagerat al lui A.L. Kroeber, care urmărește să elaboreze o istorie a culturii general-umane, pornind de la unele interpretări fanteziste. Organizează „Departament of Anthropology”, care avea să devină mai târziu forul suprem al activității etnologice în S.U.A. În lucrările lui semnificative, combate excesele curentului evoluționist linear și ale difuzionismului, din secolul al XIX-lea, Etnologiei legiferatoare îi opune o etnologie constatatoare; etnologiei sintetice o etnologie analitică; etnologiei constantelor și regularităților de comportament una a variantelor concrete și a invariantelor disimulate. Această atitudine teoretică oscilantă, plină de implicații și scepticism o trans

3<n

20*

New York). Studiază antropologia cu Franz Boas la Universitatea Columbia. Profesor la Universitatea Columbia (1940). Întreprinde cercetări de antropologie la grupurile etnice de aborigeni din America de Nord: tribul Serano din California și tribul Blackfoot din Canada. Președintă a American Anthropological Association (1947). Elaborează conceptele de model cultural și stil cultural. Pornind de la teoria lui Fr. Nietzsche, R.B. stabilește două modele culturale: modelul apolinic și modelul dionisiac, ilustrându-le prin intermediul a două populații: zunii (un grup Pueblos) și indigenii (din Preerie). Modelele culturale sunt în istorie filtre care selecționează dispozițiile culturale ale popoarelor independent de trăsăturile rasiale. Individualizarea modelelor culturale nu exclude după R.B. viziunea lor integratoare, într-o cultură populară unitară. Conceptul de model cultural creat de R.B. a fost criticat de către Milton Singer, Melville Herskovitz, Clyde Kluckhohn, A.L. Kroeber și alții. BIBL.: The Science of Custom (1929); Psychological Types in S.W. Culture (1930); Configurations of Culture (1934); Patterns of Culture (1934); Zuni Mythology (2 volume, 1935); Race, Science and Politics (1940); The Chrysanthemum and the Sword (1946); The Culture and Behaviour

(1946); Roumanian Culture and Behaviour (1946).

REF.: Margaret Mead, Anthropologist at Work-Writings of Ruth Benedict (1959); Milton Singer, Total Cultural Patterns (1960).

BERNATZÂK (WINKLER), Emmy

— Etnolog austriac (3 apr. 1904, Viena). Studiază dreptul la Universitatea din Viena (1922 – 1925), apoi antropologia, etnologia și psihologia la aceeași universitate (1926 – 1931). Devine asistentă și colaboratoare a viitorului soț, etnologul austriac Hugo A. Bernatzik. Întreprinde cu soțul ei mai multe călătorii de studii în Africa, Asia (Birmania, Tai-landa, Laos, Vietnam, Indonezia, Malaya), în Oceanul Pacific (Me-lanezia), în Europa (Peninsula Balcanică). Cercetările africanistice întreprinse de EB. ca și continuarea activității soțului, după moartea acestuia, i-a creat o reputație binemeritată în domeniul africanisticii.

BIBL.: Africafahrt (1928), Zivilisationsschäden bei den Naturvölkern (1933); Geister der galben Blätter (1934); (coautor) Die Grosse Völkerkunde (1940); (coautor) Owa-Raha (1951); (coautor) Akha Mean (1952).

BERNEA, Ernest – sociolog și etnograf român (n. 28 mart. 1905, Focșani). Studiază sociologia la Universitatea din București (1926 – 1929). Specializare în etnografie în Franța (1930 – 1932) cu Marcel Mauss, și în Germania (1932 – 1933) cu M. Heidegger. Asistent la catedra de geografie și etnografie la Uni-Musique Populaire din Geneva (1935-1943). Secretar general al Societății muzicienilor români (1930 – 1944). În istoria științei este socotit întemeietorul etnomuzicologiei, disciplină etnologică nouă, și animatorul ei pe plan internațional.

BIBL.: La musique populaire roumaine (1930); Esquisse d'une méthode de folklore musical (1931); Despre bocetul din Drăguș (1932); Bocete din Oaș (1938); Sur une ballade populaire roumaine (La Mioritsa) (1946); Bila Bartók folclorist (1947); Lefolklore musical (1948); Le giusto syllabique (1952); Sur une mélodie russe (1953); Le vers populaire roumain chanté (1954); La rythmique enfantine (1956); L'ethnomusicologie (1958); Reflexions sur la création musicale collective (1959); Vie musicale d'un village. Recherche sur le répertoire de Drăguș (1960).

REF.: Constantin Brăiloiu (în revista „Muzica”, 1959); S. Drăgoi, Constantin Brăiloiu („Revista de etnografie și folclor”, 1958); André Scheffner, **Bibliographie** des travaux de C. Brăiloiu („Revue de musicologie”, 1959).

BREUIL, Henri – Eduard – Prosper – arheolog și paleontolog francez (28 febr. 1877, Montain-Manche – 14 aug. 1961, Adam, Val-d Oise). Studiază teologia la Seminarul Saint-șuplice (1895). Participă la săpături arheologice la Campigny în Seine-Maritime (1896). Se consacră studiilor preistorice

(1897). Descoperă gravurile rupestre din grotă Combarelles împreună cu alți arheologi (1900). Participă de atunci la mai multe săpături arheologice (1900 – 1910). Profesor de preistorie la Collège de France (1929 – 1947). Membru al Institut de France (1938). Călătorește în Africa, Asia etc. Cercetările lui îl consacră ca pe un strălucit specialist al artei preistorice.

BIBL.: La caverne d’Altamira (1906); La caverne de Font-de-Gaunie (1910); Les cavevnes de la region cantabrique (1911); Les subdivisions du Pauolithi-que supérieur el leur signification (1932 – 1934); Les industries à l’eclats du pauolithique ancien: Le Clactonien (1932); Le Pauolithique ancien en Europe occidentale (1932); Les Combarelles (1942); Quatre Cent siècles d’Art parietal (1952); L’Afrique prihistorique (1955); Les Trois Freres (1958).

BROMLEY, Iulian Vladimirovici – istoric și etnolog sovietic (n. 21 febr. ’1921, Moscova). Studiază istoria și etnografia la Universitatea Lomonosov din Moscova (1941 – 1944). Doctor în științe istorice (1965). Secretar științific al Secției de istorie a Academiei de Științe a U.R.S.S. (1952-1966). Director al Institutului de etnografie al Academiei de Științe a U.R.S.S. (din 1966), I.V.B. este inițiatorul noii școli sovietice de etnograf le-etnologie. Este preocupate elevilor lui și îndeosebi lui R.H. Lowie. F.B. a creat un curent de orientare psihologică în etnologia americană, din care a făcut parte: Ruth. Bene-dict, A. A, Goldenweiser, Mel-ville J. Herskovits, A.L. Kroeber etc.

BIBL.: The Central Eskimo (1888); The Growth of Indian Mythologies (1896); The Social Organiza-iion and Secret Societies of the Kwakiutl (1897); The Kwakiutt of Vancouver Island (1909);

Tsi-maliian Mythology (1916); The Limitation of the Comparative Method of Anthropology (1896); The Mind of Primitive Man (1911, 1938); The Method of Ethnology (1920); Primitive Art (1927, 1955); General Anthropology (1938); Race, Language and Culture (1940); Race and Democratic Society (1945).

BOGATĂRIU, Piotr Grigorievici

— Etnograf și folclorist sovietic (16 ian, 1893, Saratov – ÎS aug. 1971, Moscova). Absolvent al Facultății de istorie și filologic de la Universitatea din Moscova (1918). Profesor la Universitatea din Moscova (1940-1971). Studiază mai cu seamă teatrul popular și credințele populare ale popoarelor slave.

BIBL.: Ades magiques, rites et croyances en Russie Subcarpathique (1929); „Palaznih” u iuj-nih slavian, maghiar, slovakov, poliakov i ukraințev (1936); Li-dovă aivadio ceskd a slovenskă (1940); Folklornie shazania ob oprișkah Zăpadnoi Ukraini (1941); Nekatone sadaci sravnitel'nogo izučenia eposa slavianskih narodov (1958); Slovatkie epiceskie ras-skazi i liro-epiceskie pesni (1962); Voprosî teorii narodnogo iskusstva (1971).

REF.: N.I. Kravțov, Piotr Grigorievici Bogatâriov (Năucinie do-kladi vâșsei șkolî. Filologhiceskie nauki, 2, 1968); B. Beneš, Bogatâriov a strukturalismus (1968).

BRATANIC, Branimir – etnolog iugoslav (16 mai 1910, Zagreb). Studiază etnologia la Universitatea din Belgrad. Doctor în etnologie. Profesor de etnologie la Facultatea de filosofie a Universității din Zagreb. Editează: Atlasul etnologic al Iugoslaviei și Atlasul etnologic al Europei și teritoriilor ei mărginașe. Este preocupat de cartografierea etnografică a aspectelor istorice ale vieții materiale și spirituale.

BIBL.: Research on Ploughing implements (1956); Etnologski atlas Jugoslavije (trei mape, 1963); Allgemeine und europäische Ethnologie heute (1970); Ethnological Atlas of Europe and its Bordering Countries (1970).

BRĂILOIU, Constantin – etno-muzicolog român (26 aug. 1893, București – 20 dec. 1958, Geneva). Studiază muzica la Viena, Berna și Paris, Colaborează cu George Enescu și Ion Nona-Ottescu. Profesor de istoria muzicii și folclor muzical la „Academia de muzică” din București

(1921 – 1946). Creează „Arhiva de foliilor muzical” (1929). Conduce Les Archives Internationales de

BUSCHAN, Georg – antropolog și etnolog german (14 apr. 1863 Frankfurt pe Oder – 6 dec. 1942 Stettin). Studiază medicina. Medic de bord pe vasele comerciale germane. Întreprinde numeroase călătorii și studiază formele de viață ale popoarelor vizitate (1887 – 1892, 1914, 1925 – 1926). Editează: Zentralblatt fur Anthropologie (1896 – 1944) și colecțiile: For-schungen und Studien auf dem Gebiete der Anthropologie, Etimologie und Urgeschichte; Ethnolo-gischer Anzeiger (1926 – 1942); Illustrierte Völkerkunde (vol. I, 1910, vol. II, 1922, vol. III 1926). BIBL.: Die Sitten der Völker (4 vol., 1914 – 1922); Im Anfang war das Weib (1927); Ober Me-dizinzauber und Heilkunst im Leben der Völker (1944).

BUTURĂ, Valeriu, geograf, et-nobotanist și etnograf român (n. 16 dec. 1910, Șălciua-Alba). Studiază geografia la Universitatea din Cluj (1928 – 1932). Profesor de liceu (1932 – 1937). Etnobo-tanist la Grădina botanică din Cluj (1937 – 1939). Cercetător la Institutul de științe sociale din București (1935). Profesor de geografie la București (1940 – 1946). Conferențiar de geografie economică la Universitatea din Cluj (1946 – 1952). Șef de secție la Muzeul etnografic al Transilvaniei din Cluj (1956 – 1968). Director al Muzeului etnografic al Transilvaniei (1968 – 1970).

BIBL.: Plante cunoscute și întrebuințate de români în Ardeal

(1935); Râșcuția, un sat de spătari din Țara Zarandului (1948); Evoluția portului popular în sectorul răsăritean al Munților Apuseni (1964); Un monument al arhitecturii populare transilvănene, biserica de lemn din Cizer (1964); Adăposturi pastorale din Țara Moșilor (1966); Contribuții la studiul instalațiilor tehnice țărănești din regiunea Hunedoara (1966); Morile cu roată orizontală din sud-estul Eiiropei (1966); Aspecte și impresii etnografice (1966); Cu privire la formarea colecțiilor etnografice în muzeele cu profil istoric (1966); Muzeul etnografic al Transilvaniei (1966); Pivele de ulei cu roată de piatră în Transilvania (1967); Spălarea aurului din aluviuni și mineritul țărănesc din Munții Apuseni (1967); Etnografia poporului român (1978).

BYSTRON, Jan Ţtanizw – etnolog, folclorist şi sociolog polonez (1892 – 1964). Profesor de etnologie la universităţile din Poznan (1919), Cracovia (1923), Varşovia (1934). J.S.B. este unul din animatorii investigaţiilor etnologice complexe din Polonia în prima jumătate a secolului al XX-lea.

BIBL.: Slowiariskie obrzgdzy ro-dzinne (1916); Zwyczaje zniwiars-kie w Polsce (1916); Studia nod zwyczajaini ludowymi (1917) } Dzieje obyczajów w dawnej Pols-ce (1933 – 1934, 1960); Wstşp de ludoznawsywa polskiego (1926, 1939); Etnografia Polsha (1947) s.a.

pat de problemele antropogene-zei şi sociogenezei, ca şi de procesul formării societăţilor incluse în oecumena arhaică şi în societatea modernă.

BIBL.: Krestianskoe vosstan-le 7573 goda v Horvaţii (1959); Stanovlenie feodalizma v Horva-tii (1964); The Archaic Form of the Communal Family (1968); Ethnology în U.S.S.R. (1972); Das Problem der gegeiiseitigen Be-griffe; „Nation”, „Volkswesen”, „Nationalität” (1974); Soviet Ethnology and Anthropology Today (1974).

BUHOCIU, Octavian – etnolog român (20 oct. 1919, Cră-eşti, Galaţi – 15 sept. 1978, Bohum, R.F.G.). Studiază literatura română şi slavistica la Universitatea din Bucureşti (1947) şi filosof ia (1948). Profesor de liceu în Bucureşti (1947 – 1948). Doctor al Universităţii din Paris (1958). O.B. Întreprinde cercetări de folclor magic şi mitic român.

BIBL.: Thimes myt-hiques carpato-caucasiens et des regions ri-veraines de la Mer Noire (1956); Le mythe indo-europeen d'initiation à la guerre: le motif daco-rou-main (1958); Le folklore rou-main de printemps (1958); La transhumance carpatique et le mythe du beâier royal (1960); Survivances mythiques indo-européennes et relations Spiques by-zantines dans un chant populaire roumain (1964); The situation of Folklore and Ethnology în România front 1850 to the present day (1966); Die Feiertage des Sommers când Herbstes în Rumă-nien (1964); Le Mythes des Ama-zones chez Ies Roumains (1973); Parentarea şi vechimea chitului Miorii (1974); La fete coupee et son culte dans la littérature orale

sud-est europăenne (1974); Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie (1974) etc.

BURGSTALLER, Ernst – etnolog austriac (n. 29 Mai 1906, Ried). Studiază la Universitatea din Viena (1920 – 1929). Doctor în filosofie (1930). Director în Institut für Landeskunde din Linz. Vicepreședinte al Comisiei internaționale de cercetare a alimentației. Introduce studiul alimentației în cercetările de etnologie aplicată. Întreprinde vaste cercetări în domeniul atlaselor etnografice. Realizează primul atlas etnografic austriac de proporții și implicații inter-disciplinare. Secretar general al Comisiei Internaționale pentru Atlasul folcloric european. BIBL.: Atlas von Oberösterreich. Oberösterreichische Heimatlblätter (1947); Schriftenreihe des Instituts für Landeskunde Lebendiges Jahresbrauchtum in Oberösterreich (1948); Das Fragewerk zu den volkskundlichen Karten (1952); Brauchtumgebäude und Weihnachtsspeisen. Ein Beitrag zur Österreichischen Kulturgeographie (1957); Österreichisches Festtagsgebäck (1958); Felsgravierungen in den österreichischen Alpenländern (1956).

liana, teologia și filosofia. La Constantinopol ia contact cu știința bizantină și cu știința arabă. Aici învață limba turcă, persană și arabă, studiază disciplinele laice ale timpului (istoria, geografia, fizica), artele plastice, muzicologia orientală. Cunoaște deci de la surse civilizația și cultura orientală. Combate în lucrările lui orânduirea feudală turcească. În 1693 este domn al Moldovei, pentru trei luni. Revine la Constantinopol, unde își continuă studiile întrerupte. Este numit domn al Moldovei fratele lui, Antioh, în timpul căruia devine capucheaie (reprezentant diplomatic) al acestuia pe lângă Sublima Poartă. Ia parte la războaiele turcești de la Varadin și Zenta. Este investit a doua oară domn al Moldovei (1710 – 1711). După bătălia de la Stănilești (1711) se refugiază în Rusia. Membru al Academiei de științe din Berlin (1714). Devine sfetnic al lui Petru cel Mare (1719 – 1723), în care calitate i se acordă titlul de cneaz și moșii la Harkov. Participă la expediția lui Petru cel Mare în Caucaz, după care moare curând. O bună parte din opera lui a fost publicată în Rusia. D.C. a fost im scriitor multilateral de nuanță progresistă, care în ultima parte a vieții lui a pus accentul pe concepția laică și critică a studiului documentelor

timpului. Primul orientalist român. Umanist de tip clasic. Precursor al Școlii latiniste, renașcentist întârziat de factură general europeană. Istoriograf al civilizației și culturii autohtone, etno-sociolog, geograf și cartograf, teoretician al structurilor economico-politice românești ale vremii lui. Primul monografist român și comparatist-istoric. Investigator pasionat al culturii clasice și al celei autohtone, al continuității poporului român pe teritoriul Daciei antice, al evoluției ciclice a monarhiilor și al sintezelor, parțiale sau globale, ale vieții social-istorice a secolului lui pentru sud-estul Europei.

BIBL.: *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea* (1698); *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago* (1700; trad. rom. *Metafizica*, 1928); *Psihices univer-salis doctrina* (1701); *Compendiolum universae logices institutiones* (1701); *Tarifu Urni tnusiki ăla vegni maksus* (1703 – 1704); *Istoria hieroglifică* (1705); *Monarchia-rura phisyca examinați o* (1714); *Descripția” Moldaviae* (1716); *Historia Incrementa aique decrementa alt. lac otliotnanae* (1714 – 1716); *Divnăia revoluții pravednago Bojiia otmischenie na familiei Canta-cuzinân v Valahii slav-nih Brankovanov* (1717 – 1718), (trad. rom. f.a.); *Hronicul vechimii a rotnano-nwlclo-vlahilor* (1717, 1723).

REF.: N. Iorga, *Dimitrie Cantemir* (1924); G. Pascu, *Viața și opera lui D. Cantemir* (1924); Șt. Ciobanu, *D. Cantemir în e*

CAMIO, Manuel – antropolog mexican (1885, Ciudad de México – 1960, idem). Studii de arheologie și antropologie. Director al „Institutului indian interamerican (1950). Expediții științifice pentru studiul indigenilor din America Centrală (Guatemala), de Sud (Peru etc.) și îndeosebi din Mexic.

BIBL.: *Las Razas de México* (1923); *Cultural evolution in Guatemala* (1925); *Aspects of Mexican Civilization* (1927); *Hacia un México Nuevo* (1935); *Economia, Cultura y Nacionalidad* (1954); *Heteronous Populations* (1957,.

CAS» REA, I.

— Aurel – lingvist și folclorist român (1872, București, – 1952, Paris). Studiază la École pratique des Hautes études din Paris (1897), la Leipzig (1900). Doctor în lingvistică (1902). Conferențiar de filologie romanică (1915), profesor de dialectologie și folclor la Universitatea

din București (1927 – 1938). I. – A.C. este preocupat de filologia romanică, filologia românească, de studiul superstițiilor, credințelor și mitologiei populare române. Publică în „Adevărul literar și artistic” studii scurte de folclor mitic (1923) pe care apoi le va republica în volume tematice. (Printre aceste studii scurte menționăm: Ziua ursului, Sfinții, C aloi anul, Petele în lună, Facerea lumii, Calendarul babelor, Lupul etc.). îl preocupă păstoritul la români, folclorul megleniților etc. I. – A.C. folosește metoda comparativ-istorică de tip etnologic în studiul problemelor de folclor.

BIBL.: (în colab. cu Ov. Den-sușianu și Tli. Speranția) Graiul nostru (2 vol. 1907), Țara Oașului (1907), Poezii populare din diferite regiuni locuite de români (1910), (în colab. cu Ov. Densii-șianu și Th. Speranția) Povesti din diferite ținuturi locuite de români (1909), Dicționar de proverbe și zicători (1912), Tabu în limbă (1927), Iarba fiarelor (1929), Simbolismul în terapeutica populară (1940), Folclorul medical român (1944) etc.

REF. FI. Dimitrescu, Aurel Cun-drea lingvist și filolog (19” 4).

CANTEMIR, Dimitrie – cărturar umanist, domn al Moldovei (26 oct. 1673, Iași – 21 aug. 1723, Harkov, Rusia). În tinerețe este ostateg la Constantinopol (1688 – 1691). Elev al dascălului grec Ieremia Cacavelas, cu care a învățat clina, latina, italogiei sociale și culturale românești (1972); Histoire des thio-ries dans Vanthropologie sociale et culturelle et Vapareil conceptuel des recherch. es roumaines de specialiti: I. Un sisteme anthropologique „integraliste dynaini-que” dans les laboratoires pilote de Berivoiești et Câmpuhtng-Mus-cel (1971); II. L’historicisme ou le nominalisme culturii; le diffus-sionisme et l hyperdiffussionis-me (1972); III. Le structurali sine anglais, français, americain el roumain (1973); IV. Le configurați onn alisme avec thâmaticis-tne (1974): Curs de antropologie socială și culturală. Știința legilor de dezvoltare a comportamentului uman. Istoric, domeniu, de-tiniție (1971); Orientări clasice și contemporane. Sistem antropologic integral, dinamic, românesc (1972); Teoriile „superorganicistă”, „configuraționistă” și „realistă” despre cultură. Modul de abordare în sistemul integral dinamic românesc (1973); Categoriile universale ale culturii (1974); La station pilote urbaine de

Câmpu-lung-Muscel, Departament d „Argeș, Roumanie. Deuxilme labo-ratoire permanent de terrain d'anthropologie sociale et culturelle, psy-ckologique et aducationelle (1973); The study of „Basic personality” în Berivoieșii-Argeș (1974) etc.

CARAVIA, Paul – etno-socio-log român (7 sept. 1927, București), Studiază filosof ia la Universitatea din București (1947 – 1949; 1965 – 1970). Lector la Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu” (1971 – 1972). Cercetător științific la Laboratorul de sociologie urbană al municipiului București (din 1970), unde conduce colectivul de sociologia culturii urbane. A întreprins cercetări de sociologia culturii referitoare la populația orașului București (Arhiva laboratorului de sociologie urbană).

BIBL.: Cultura ca problemă informațională (1968); De la informația permanentă la educația permanentă (1968); Asse-ment of Information Systems Efficiency through the education of ushers. Aspects of Man-In-formation Relationships (1969); Metaeducația, dimensiune distinctă a procesului educațional (1970); Premise metodologice în analizele dx sociologia informației (1970); Sociologia informației și cercetarea prospectivă (1971); Universul socioinformației și viitorul (1971); Ekistica – o tnetateorie urbană (1972); Prolegomene la opera lui A. Moles (1974); Sociologia informației științifice (1971); Ipoteze privind dezvoltarea culturii urbane (1974); Incidențe ale sociologiei tineretului cu sociologia informației (1969); Dimensiunile sociale ale informației (1972); Cercetări românești privind sociologia culturii (1973); O paradigmă antropocomunicațională a vieții sociale (1974); Dihotomiile culturii contemporane și construcția socialistă a culturii (1976).

31S

Rusia (1925); Al. Bistrițeanu, Creația populară ca preocupare și inspirație la D. Cantemir și N. Bălcescit (1953); Perpessi-cius, Locul lui D. Cantemir în literatura română (1957); P.P. Panaitescu, Dimitrie Cantemir. Viața și Opera (1958); Adrian Fochi, Dimitrie Cantemir etnograf și folclorist (1964); Paul Simionescu, Dimitrie Cantemir, domnitor și savant umanist (1969); Constantin Măciucă, Dimitrie Cantemir (ed. II, 1973); D. Cantemir: Opere Ediție critică de Virgil

Gândea (București, vol. I, 1976).

CARAMAN, Petru – slavist și etnolog român (n. 14 dec. 1898, Vârlezi – Galați). Studiază filologia română la Universitatea din Iași (1918 – 1921, apoi cultura slavă la Universitatea din Varșovia (1925), Lvov (1926) și Cracovia (1926 – 1929). Doctoratul la Universitatea din Cracovia (1929). Profesor de liceu la Cernăuți (1923). Efectuează călătorii de studii în Grecia, Iugoslavia și Bulgaria (1929 – 1930). Profesor la Seminarul Central (1930). Director al Institutului român din Sofia (1934 – 1937). Profesor universitar la Iași (1938).

BIBL.: Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi. Contribuție la studiul mitologiei creștine din orientul Europei (1931); Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare la români, Partea I, (1932), Partea II (1933); Datinile românești în limba franceză. Contribuție critică asupra folclorului român în străinătate (1934); Considerații critice asupra genezei și răspândirii baladei meșterului Manole în Balcani (1934); Xilo-genise et lithoginise de l'homme. Essai sur l'origine et l'évolution des croyances en Europe Orientale (1938 – 1939); Les bases mystiques de l'anthroponymie (1943). REF.: I. Datcu, Petru Caraman (1978).

CARAMELEA, Vasile – antropolog și sociolog român (n. 18 feb. 1915, Berivoiești-Argeș). Studiază sociologia la Universitatea București (1934 – 1939). Doctor în sociologie (1947). Profesor de liceu în București (1941). Referent șef la oficiul „de studii al Institutului statistic din București (1942 – 1950). Economist (1950 – 1957). Șef sector, șef secție la Centrul de antropologie (din 1957). Conferențiar de antropologie socială și culturală la Universitatea București (din 1971). Întreprinde călătorii de studii în Franța (1965). Inițiază și organizează stațiile-pilot de antropologie socială și culturală și de sociologie comparativă de la: Berivoiești-Muscei (1934) și Câmpulung (1964). Redactor șef adjunct al revistelor: „Studii și cercetări de antropologie” și „Annuaire Roumain d'Anthropologie”.

BIBL.: Etapele dezvoltării și sistemul antropologiei sociale și culturale românești (1969); A treia etapă a dezvoltării antropologiei. Contribuție la o monografie etnografică (1944); Țiganii din România, Monografie etnografică (1944); Cercetări etnografice în bazinul Zlatnei

și valea Ampoiului. Mocanii (1965); Pive, steze, tnorăritul, fierăstra-iele și fierăritul pe Valea Bistriței moldovenești (1973) etc.

CHILDE, V. Gordon – arheolog, antropolog și istoric al culturii din Australia (14 apr. 1892, Sidney – 19 oct. 1957, Sidney). Studiază arheologia la Universitatea din Sidney (1912) și la Oxford (1914). Se stabilește în Țara Galilor. Bibliotecar al Institutului regal de arheologic din Londra (1925). Profesor de arheologie la Universitatea din Edinburgh (1927 – 1946) și Londra (1946 – 1957). Membru al Academiei Britanice (1946). În vasta lui operă de istorie a civilizației G.C. abordează diverse probleme de arheologic, antropologie socială și a culturii din perspectivă interdisciplinară. În trilogia lui: Făurirea civilizației, Evoluția societății și De la preistorie la istorie, pornește de la studiul „bazei materiale a civilizațiilor și a reflectărilor în toate formele de manifestare a conștiinței sociale” pentru a ajunge în concluziile lui la „ideile materialist-dialectice... în domeniul sociologiei istoriei universale” (Emil Condurachi).

BIBL.: The Davin of European Civilization (1925); The Aryans (1926); The Danube in Prehistory (1929); The Bronze Age (1931);

The Prehistory of Scoțiană (1935); Man Makes Himself (1936, trad. rom. Făurirea civilizației, 1966); What Happend in History? (1942, trad. rom. Tle la preistorie la istorie, 1967); The Prehistoric Communities of the British Isles (1946); Prehistoric Migrations in Europe (1950); Social Evolution (1951); Piecing Toqether the Past (1956).

CHIȚIMIA, Ion Constantin – istoric literar și folclorist român (n. 22 mai 1908, Albulești-lvie-hedinți). Studiază filologia romanică, istoria și literatura slavă la Universitatea din București (1930 – 1934). Doctor (1948). Asistent (1944), lector (1950), conferențiar (1961) și profesor (1967 – 1973) de limba și literatura polonă la Universitatea din București. Călătorii de studii în Polonia (1934 – 1938). Șef de sector la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu”. BIBL.: Ti. Stăncescu, literat și folclorist (1955); Problema raporturilor dintre cărțile populare și folclor (1961); Folcloriști și folcloristică românească (1969) Folclorul românesc în perspectivă comparată (1971).

CHOMBART DE LAUWE, Paul-Henri – sociolog francez (n. 1909). Studiază la Universitatea din Paris. Întemeiază „Centre d’Ethnologie sociale et de Psychosociologie”. Întreprinde cercetări de psihosociologia familiei, de sociologie urbană și industrială.

Î17

CASTREN, Matthias Alexander – etnolog și filolog finlandez (2. dec. 1813, Tervola – 7 mai 1852, Helsinki). Călătorește în Rusia, ajungând până în Siberia. Profesor de limbă și literatură la Universitatea din Helsinki (1851). Traduce epopeea K al ev ală în limba suedeză. Întreprinde studii speciale asupra graiului samoed și asupra unor graiuri siberiene. Este întemeietorul filologiei uralo-al-taice și al studiilor de emolingvistică finlandeză.

BIBL... Reseniinnen frână-ren (1845); Forelăsningar i finsk mytologi. Reseberättelser och brefäven (1845 – 1849); Ethno-togisha forelāsningar over altais-ka folken (1852); Smärre avhun-dlingar och akadetniska dissertationer (f.a.) ș.a.

CAZENEUVE, Jean – Paul – Lucien – etnolog și sociolog francez (n. 17 mai 1915, Ussel-Corre-ze). Studiază la Școala Normală Superioară (1937), Fundația Thiers și Facultatea de litere a Universității din Paris. Doctor în litere (1958). Conferențiar la Facultatea de litere din Paris (1948 – 1950). Director la Centrul Național al Cercetării Științifice (C.N.R.S., din 1964). Profesor de sociologie la Sorbona (din 1966).

BIBL.: Sacred Clowning în New Mexico (1956); Les dieux dansent a Cibola (1957); La Con-naissance d’autrui dans les sociétés archaâques (1958); Les Ri-les et la Condilion Humaine (1958);

Les uiethodes tec/miqui-s à l’âge préhistoriques (1959); SocieU industyielle et société mililaire selon Spencer (1961); La nwnialite ar-chaâque (1961); Sociologie de la Radio-TMevision (1963); Lucien Levy-Bruhl (1963); La mythologie a travers le monde (1966); Bonheur et Civilisation (1966); À-propos de la typologie des socie-tes globales (1967); * L’etimologie (1967); Marcel Mauss (1968).

CH-ELCEA, Ion – etnograf român (n. 5 feb. 1902, Boreni – Argeș). Studiază istoria și geografia la Universitatea din Cluj (1929 – 1934). Specializare în etnografie și în antropologic fizică la Viena (1934 –

1935). Preparator, asistent, șef de lucrări la Universitatea din Cluj (1934 – 1939). Doctor în etnografie (1939). Cercetător științific la Institutul de cercetări sociale din București (1940 – 1941), referent la Institutul Central de statistică, București (1941 – 1942). Conferențiar de etnografie la Universitatea din Iași (1942 – 1951); director al Muzeului de etnografie al Moldovei, pe care îl înființează (1951 – 1957). Muzeograf principal la Muzeul satului (1957 – 1969).

BIBL.: Grecii în colindele noastre (1931); Obiceiuri, credințe, colinde din satul Mad. a, județul Hunedoara (1933); Muzeul etnografic al Transilvaniei (1937); Etnografia, obiect, concepție, metodă (1943); Menirea Muzeului etnografic al Moldovei (1943); don en America Latina (1960); Las culturas agricolas de America y sus relaciones con el Viejo Mundo (1961); Race Relations in Latina America (1961); Scientific Racism Again? (1961); El origen del hoinbre americane y la Antropologia fisica (1961); Combatir el racismo es defender La Paz (1964); Trayctoria de la Antropologia social en México (1964); Unidad y variedad de la especie humana (1967); Introducción à la Prehistoria general (1971); Transatlantic Hypotesis on the Peopling of America (1973).

COMIȘEL, Emilia – folclorist și etnomuzicolog român (n. 28 feb. 1913, Ploiești). Studiază muzicologia la Conservatorul din București (1930), sociologia la Universitatea din București (1930). Profesor de folclor muzical la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”, București (din 1972). Întreprinde cercetări de folclor muzical cu C. Brăiloiu și independent pentru Arhiva de folclor a Societății compozitorilor români (1936 – 1949). Cercetător științific la Institutul de folclor (1949 – 1963) și Institutul de studii sud-est europene (1967). Efectuează călătorii de studii în R.P. Bulgaria, R.P. Albania, R.S.F. Iugoslavia etc.

BIBL.: The Rumanian Folk Ballad (Studia memoriae Bela Bartók Sacra, 1956); La Ballade populaire Roumaine (1959); Lefol-klore musical roumain depuis 1945 (1960); Tradiții și inovații în creația populară (1966, 1971);

Elemente comune în folclorul muzical al popoarelor sud-est europene (1968); Formes traditionnelles de la chanson ipique (1971);

Folclorul copiilor. Valoarea lui educativă (1967); Folclor musical (1967); Antologia folclorică din ținutul P Mur ani (1969) etc.

CONEA, Ion – geograf și etnolog român (15 ian. 1902, Coteana-Olt – 23 iun. 1974, București). Studiază geografia la Universitatea București (1922). Asistent al profesorului S. Mehedinți (1922). Doctor în geografie (1934). Conferențiar la Universitatea București (1934). Șef de secție la Institutul de geologie și geografie (1966 – 1969). Studiile lui de geografie istorică au adus o contribuție reală la cunoașterea, prin reconstituire, a unor aspecte rămase obscure în istoria politică și economică, a civilizației și culturii poporului român.

BfbL.: Așezările omenesti în depresiunea subcarpatică din Oltenia. Cheile Runcului (1932); Basarabii din Argeș. Despre originea lor teritorială și etnică (1935); Țara Loviștei. Geografia istorică (1935); Studii și însemnări geografice. Despre numele orașului București – Parâng (1936); Destinul istoric al Carpaților (1937); Din geografia istorică a Carpaților. Nedei, păstori, nume de munți (1937); Geografia șalului românesc (1937); Prin geografia umană o nouă concepție a geografiei istorice (1939); (coordonează) Clopoțiva un sat din Hațeg (vol. I – 11/

BIBL.: Paris et V agglomira-... tion pariziene (1962, în colab.); Des ho nune's et des villes (1965); La vie quotidienne des familles ouvrières (1966); Paris, essai de sociologie (1965); Images de la culture (1966); Pour une sociologie des aspirations (1965).

C O CC HI AR A, Giuseppe – etnolog italian (1904, Mistretta, – 1965, Roma). Înainte de a-și termina studiile (la 18 ani) publică o lucrare de folclor: Popoli e canti nella Sicilia d'oggi (1922); la 20 ani publică Le vastasate o Vanima del popolo italiano noi suoi canti (1924); la 23 ani publică un manual de Folklore (1927). Întreprinde în Italia studii de jurisprudență, în Anglia studii de etnologie (sub îndrumarea lui R.R. Marett și B. Malinowski). Organizează la Paler-mo Museo etnografica Pitre (1933). Tot aici, ocupă catedra de istorie a tradițiilor populare și de etnologie.

BIBL.: La leggende di re Lear 1934); Îl linguaggio del gesto 1936); The Lore of the Foaksong 1938); La vita e l'arte del popolo siciliano del

Museo Pitre (1939); Le imniagini devote del popolo siciliano (1943); Îl diavolo nella tradizione popolare italiano (1945); Storia degli studi delle tradizioni popolari în Italia (1947); Îl mito del buon selvaggio (1948); G «wm di legende (1949); Îl linguaggio nella poesia popolare (1951); Pitre, la Sicilia e îi folklore (1951); Storia del folklore în Europa (1954).

COLE, John W. – antropolog american (n. 1934, Oshkosh, Wisconsin). Studiază antropologia la Universitatea din Michigan (1957 – 1963). Doctor în antropologie (1969). Profesor la universitățile din Wayne State (1967 – 1971) și Massachusetts (din 1971). Întreprinde cercetări de ecologie montană în Alpii italieni (1965 – 1967), în Carpații României (Țara Bârsei, 1973 – 1974).

BIBL.: Economic A Internatives in The Upper Nonsberg (1969); Inheritance Processas and Their Social Consecuences (1970); Estate Inkeritence in the Italian Alps (1971); Cultural adaptation in the eastern Alps (1972); The Hidden Frontier; The Limits of eco-logical Analysis (1973); Knecht to Arbeiter: The Proletarization Process în South Tyrol (1973); Ecology and Ethnicity în an Alpine Valley (1974).

COMAS CAMPS, Juan – antropolog mexican (n. 23 ian. 1900, Alayor, Spania). Studiază antropologia la Universitatea din Madrid. Se stabilește în Mexic. Profesor la Școala Națională de antropologie din México (1941 – 1959). Conduce Departamentul de antropologie din Mexic (din 1963). Director la „Boletin Bibliogra-fico de Antropologia Americană” (1942 – 1955). Editează „American Indigena” și „Boletin Indigenista” (1942 – 1955), „Ana-les de Antropologia” (din 1963). BIBL.: Pigmeos en America (1960); La heterogeneidad cultural y el planeianiento integral de la educa

(1893). Se stabilește la Paris, unde ține cursuri de antropogeografie balcanică la Sorbona (1914 – 1919). J.C. creează termeni etnologici care au intrat în circuit universal. Menționăm îndeosebi „metanastază”, care semnifică mișcare internă într-o regiune sau zonă etnografică, admigrația într-un spațiu geografic restrâns sau într-un cerc socio-cultural limitat.

BIBL.: La Peninsule Balkani-que (1918).

D

DEMETRIC Y RADAZA, Francisco – etnolog și muzeolog filipinez (18 iun. 1920). Studii superioare la Universitatea Xavier din Cagayan de Oro. Conduce departamentul, Muzeul și arhivele vieții populare de la Universitatea Xavier. Este preocupat de șamanism, de mitologia asiatică și din insulele Pacificului. A întreprins călătorii de studii în Japonia, Indonezia, Malaesia și America Centrală și de Nord.

BIBL.: Creation Myths among the Early Filipinos (1968); Symbols în Comparative Religion and the Geographics (1968); Dictionary of Philippine Folk Beliefs and Customs (4 vol., 1970).

DANKO Imre – etnolog maghiar (n. 22 ian. 1922, Budapesta). Studiază artele la Universitățile din Debrecen și Budapesta. Fundează un muzeu rural la Turkeve (1954). Director al

Muzeului Rdkoczi, Conduce Muzeul Baranya. Director al Muzeului DSri din Debrecen (1969), al Muzeului țărănesc Hajelu-Bi-Tiar. Lector de muzeografie etnografică la Universitatea din Debrecen. D.I. a fost preocupat de studiul grupelor etnice în dezvoltarea lor istorico-economică și socială.

BIBL.: Relațiile istorice și sociale ale numelor locale în Turkeve (1957); Povestea lui Testhalom din Hajdudmâs și originea hajduilor maghiari (1956); Hajdu-ii în mediul ambiant al viului Ko-ros și în ținutul Bihor (1960); Despre problemele relațiilor etnice ale hajduilor maghiari (1960); Din problemele termenului „hajdit” la maghiari (1960); Despre mărul – simbolic la maghiari (1962); Funcțiunea târgurilor în Ungaria (1971); Târgurile de afișare, înființarea târgurilor, iannaroacelor, Uleiurilor (1971).

Dicționar de etnologie

(1940); Toponimia în harta țării (1942); Cetățile dace. Spațiu și țăstografie carpatică (1944); Bazinul Izvarna-Celei, cuib de veche viață românească. Cercetări geografice în diploma Tocmișilor (1947); Simeon Mehedinți (1967).

GUISENIER, Jean – etnolog francez (9 febr. 1927, Paris). Studiază filosofia la Sorbona (1945 – 1951). Profesor la Institut des hautes études din Tunis (1954 – 1959), atașat cultural și alte funcții în diplomatie. Director la „Centre National de la recherche scientifique” din Paris. Conduce „Centre d’etimologie française” (1968), apoi

„Laboratoire associe au C.N.R.S”. Și „Musée National des arts et traditions populaires” (1968).

BIBL.: Endogamie et exogamie dans le mariage arabe (1962); Materialix et hypotheses pour une itude des structures de la parente en Turquie (1 – 964); Fonctions économiques des organisations et administrați ons agricoles en France (1966); De quelques probihnes relatifs aux compavaisons entre cul-iures et la diversite des orientations thhnatiques en etimologie et economie et en sociologie (1966); Le calcul et la formalisations dans les sciences de l’homme (1968); Pour une anthropologie sociale de la France (1969); Sur l’action iconoinique (1969); Une tente tur-que d’Anatoiiie Centrale (1970); Les traitements des donnies ethnographiques (1971); Economie et paventi (1971); L’Asarin, Contribution du developpement (1960).

CULINOVIC-RONSTANTINOVIO.

Vesna – etnolog iugoslav (26 ian. 1934, Zagreb). Studiază filosofia la Universitatea din Zagreb. Cercetător științific la Centrul etnologic al Academiei din Zagreb. Este preocupat de zadruga, de dreptul nescris în societatea meseriașilor, de izolatele culturale din Iugoslavia.

BIBL.: Magijske radnje i nji-hovi nosioci u obiâajima Istre (1971); Posijednje porodiene zajednice u Hrvatskom Zagorju (1971); Development and Variation of the Abduction of a Bride as a Social Institution (1972).

CUNOW, Heinrich – etnolog și filosof german (1862, Schwerin – 1936, Berlin). Studiază etnologia la Berlin (1882). Profesor de etnologie la Universitatea dia Berlin (1912). Director al Muzeului de etnologie din Berlin (1919). BIBL.: Die Technik in der Ur-zeit (1912); Der Vreprung der Religion und des Gottesglaubens (1913); Zur Urgeschichte-der Ehe und der Familie (1913); Die Marxische Geschichts-Gesellschafts-und Staatstheorie (2 vol. 1920 – 1921); Technik und Wirtschafi des europäischen Urmenschen (1929); Geschichte und Kullur des Inkareichs (1937).

CVIJIC, Jovan – geograf și antropolog iugoslav (23 sept. 1865, Loznica – 9 ian. 1927, Belgrad). Studiază geografia la Universitatea din

Belgrad și Viena, Profesor de geografie fizică și umană la Universitatea din Belgrad nouă" (1905) și „Grai și suflet" (1923 – 1937) ...t –, i

BIBL: Obiectul și nietoda filologiei (1897); Urme vechi de limbă în toponimia românească (1898); His-toire de la langue roumaine (2 vol. 1901 – 1938); Din istoria migrațiilor păstorești la popoarele romanice (1907); Folclorul. Cum trebuie înțeles (1910); Tradiții și legende populare (1910); Păsto-ritul la popoarele romanice. Însemnătatea lui lingvistică și etnografică (1913); La vie pastorale chez les Roumains (1914); Craiul din Țara Hațegului (1915); Pământul nostru (1918); Din folclorul păstoresc (1920); Graiul Valahilor din Moravia și Silezia (1922); Originea păstorească a „Cântării cântărilor" (1916); Terminologie păstorească provensală (curs, 1925 – 1926). Păstorismul la bascii din Soule (1925); Probleme de toponimie și onomastică (curs, 1928 – 1929); Cuvinte latine cu semantism păstoresc (1929); Viața păstorească în poezia noastră populară (I – II, 1922 – 1923, 1943) etc.

D'HERTEFELT, Marcel – antropolog belgian (n. 23 apr. 1928, Londereel). Studiază filo-sofia la Universitatea din Lou-vain (1956). Doctor (1968). Întreprinde cercetări antropologice în Butare, Rwanda (1957 – 1964). Profesor de antropologie socială la Universitatea din Rwanda (1964). Director al Muzeului Regal al Africii Centrale din Tervuren, Belgia (1964). Director al Secției de antropologie socială și etnologie din Rwanda (1970). BIBL.: Elections en sociiță fâo-dale (1959); Z.es anciens royaumes de la zone interlacustre meridionale (1963); La royauti sacrie de l'ancien Rwanda (1964); African gouvernemental sistem în static and changing conditions (1968); Les dans de Rwanda ancien (1971).

DIAS, Jorge – etnolog portughez (31 iul. 1907, Oporto – 5 febr. 1973, Lisabona). Înainte de a urma cursurile universitare întreprinde cercetări de teren în zonele folclorice ale Portugaliei. Licențiat în filologia germană la Universitatea din Coimbra. Predă portugheza la mai multe universități germane și spaniole, la Rostok, München, Berlin, Santiago de Compostela și Madrid. Ia doctoratul în etnologie la Universitatea din München (1946). Organizează „secția de etnologie" a „Centrului de studii etnologice peninsulare" (1947), cu colaborarea lui

Fernando Galhano, Ernesto Verga de Oliveira, Benjamin Pereira și Margot Dias, soția lui. Șeful catedrei de etnologie de la Universitatea din Coimbra (1952). Profesor de antropologie culturală la Institutul de studii de peste mări, din Lisabona (1956). Întreprinde expediții etnologice pentru completarea cursurilor lui universitare, îndeosebi la grupul inalionde din Mozambic. Organizează Centrul de studii de antropologie culturală și Muzeul de etnologie de dincolo de mări.

31*

DATTA, P.K. – antropolog indian (n. 1934, Delhi). Studiază arxtrpologia la Universitatea din Delhi (1956). Doctoratul în antropologie (1958). Specialist în dermatoglife. Lector la Departamentul de antropologie al Universității din Delhi (1958 – 1960). Profesor de antropologie la Universitatea din Sangar (1960 – 1963). Secretar general al „Indian Anthropological Association” și Departamentului de antropologie al Universității din Delhi (1963).

BI BL.: Studies of the Genetics of calcar dermatoglyphic patterns (1961); The application of plantar dermatoglyphic (Sole Points) în criminal investigation (1963); Anthropologists în India. Directory of Professicnal Anthropologists (1978).

DENSUȘIANU, Nicolae – istoric și mitolog român (18 apr. 1846, Densuș – 25 mart. 1911, București). Studii superioare la Academia de drept din Sibiu. Avocat la Sibiu (1880), la Făgăraș (1872 – 1877), la București (1877). Întreprinde călătorii științifice în sudul Dunării, în Istria, Dalmația, Italia. Este numit translator la Marele Stat Major al Armatei (1884). N.D. abordează preistoria legendară și mitică a autohtonilor ca parte integrantă a istoriei social-culturale a poporului român. Este socotit șef de școală a unei „tra-cologii mitologice, literaturizate”. BIBL: Les Roumains du Sud (1877); Cercetări istorice în Arhiva Ungariei și Transilvaniei

(1880); Revoluția lui Horia (1884); Monumente pentru istoria Tierei Făgărașului (1885); Note critice asupra scrierii lui Xenopol „Teoria lui Roesler” (1885); Chestionar istoric (1895); (în colab. cu Fr. Dame) Les Roumains du Sud. Macedoine, Thessalie, Epire, Thrace, Albanie. Avec une carte ethnographique (1877); Roumă-nien (1882, 1892, 1894); Chestionar despre tradițiile istorice și antichitățile țărilor

locuite de Români (fascicola I, 1893; II, 1895); Tabula Tmiană și cele două sisteme ale drumului strategic roman din Clisura Dunării (1903); Domnii glorioși și căpitani celebri ai țărilor române (1912); Dacia preistorică (1911); Vechi cântece și tradiții populare românești (1975). REF.: N. Iorga, Nicolae Densușianu (1937); I. Oprișan, Istoricul și valoarea colecțiilor de folclor ale lui Nic. Densușianu (în Nic. Densușianu, Vechi cântece și tradiții populare românești, 1975).

DENSUȘIANU, Ovid – lingvist, folclorist, istoric al culturii populare și literat român (29 dec. 1873, Făgăraș – 8 iun. 1938, București). Studiază filologia la Universitatea din Iași (1890 – 1892) și Paris (1893 – 1896). Profesor de liceu la Botoșani (1892 – 1893). Continuă studiile la Berlin (1893 – 1895), la Paris (1895), la Roma (1895 – 1896). Profesor de filologie romanică, istoria limbii și literaturii române (1901 – 1938). Membru al Academiei Române (1919). Conduce revistele: „Viața

D

BIBL Aspecte și atitudini ideologice (1933); Alexandru Odo-bescu, privire sintetica (1935); Zăcămintele folclorice în poezia noastră contemporană (1936). Fenomenul românesc sub noi priviri critice (1938); Conceptul de artă populară (1939); Drăguț, un sat din Țara Oltului (1945); Studii de estetică aplicată la arta populară a unei comunități țărănești date (1946); Studii de istorie a teoriei literare românești (1962); Arta populară și relațiile ei (1971); Conceptul de literatură universală și comparată (1967); Principii de literatură comparată (1969) ș.a.

REF.: Omagiu profesorului Al. Dima (Iași, 1975).

DOMOTOR Tekla – folcloristă maghiară (1914, Budapesta). Studiază filosofia și folclorul la Universitatea din Budapesta. Doctor în filosofie (1937). Doctor în folclor (1972). Profesor de folclor la Universitatea din Budapesta (1953); șef de catedră (1968). Călătorii de studii și prelegeri la diverse universități din Europa și S.U.A. D.T. se ocupă îndeosebi de folclorul maghiar și european, folclorul religios, teatrul popular, proverbe și catalogarea lor, literatura dramatică maghiară în sec. XVII-lea.

BIBL.: Principal Problems of the Investigation into the

ethnography of the Industrial Working class în Hungary (1956); Erscheinungsformen des Charivari im ungarischen Sprachgebiet (1957); Naptári ilnnepek, năpi szánjdt-szds (1964); Regi magyar drdmai emle kek I-II (1960); Ilonti Jd-nos-vdlogatott tanuhndnyok (1962); Les variantes hongroises des légendes medievales du cerf (1964); Ungarische Volgkslaube tind ungarische Volsbră uche „wischen Ost und West (1965); A nepi szin-jätszds Europdban (1966); Ani-mistic Concepts and Supernatural Power în Hungarian Folk Narratives and Folk Customs (1967); Dodola and Other Slavonie Folk-Customs (1967); Masken în Ungarn (1968); Folklorismus în Ungarn (1969); Bas Blochsiehn în Rebatotfalu (1960); Actiologische Sagen în Zusanwienhang mit weib-lichem Arbeitverbet (1969); Mythi-cal Elements în Hungarian Mid-winter Quete Songs (1970); Les traces fie thiatre hongrois au Moyen âge et à l'époque de la Re-naissance (1970); Zwei Zauberer aus Sudungam (1972); Magyar nepszokdsoh (1972); Whitsun Mummery în Hungary (1972); A Type of Hungarian Faith-healing Charm (1972); Folklore Research în Hungary since 1950 (1972); A nepszokdsoh koltászete (1974).

DUMEZIL, Georges – istoric francez al religiilor și mitologiei (n. 1898, Paris). Studii la Școala Normală Superioară din Paris. Profesor și director al „École des Hautes Études”. Profesor de istoria civilizației eurasiatice la Collège de France. G.D. este unul din marii mitologiști ai socare în fond devine un muzeu de etnologie generală. Este unul din exponenții etnologiei regionale. El reformulează conceptele fundamentale ale etnologiei lui Adolfo Coelho, alături de care poate fi considerat întemeietorul școlii de etnologie portugheză.

BIBL: Acerca de Conceito de Etnografia (1946); Las Construcciones Circulares del Noroeste de la Peninsula Iberica y las Citanias (1946); Ethnology and Fol-kâores în Portugal (1948); Acerca de Atlas Etnografica de Portugal (1948); Les Troupeaux transshu-mants et leurs cheniins (1949); Cultura Popular e Cultura Superior (1949); Os Elementos Fundamentals da Cultura Portuguesa (1953); Die Portugueischen und Spanischen Pflüge (1951); Rio de Onor-Comunitarismo agro-pastoril (1953); Algumas Consideracbeos sobre Areas Culturals (1955); Os Elementos Fundamentais da Cultura

Portugheza (1955); **Nomenclature** and subjectmatter of **Folklore** (Ethnology, Volkskunde und Folklore) (1955); **Paralelismo** de Processo na Formação de Nagoes (1956); Contribuição a o Estudo de Culto dos Mortes (1957); Contractos de Cultura (1958); Ambiente natural e Historia (Dinamismo cultural) (1959); Ensaio de Etnografia (1959); Ensaio **Etnológicos** (1961); A Etnografia como Ciência (1963); Etnografia Portuguesa (1963); Molins Portugais (1964); Aspectos da Vida Passada de Portugal (1965: The Academic Position of European Ethnology in Portugal (1967); „Re -, flexões de um Antropólogo” (1968); „Folklorismo em Portugal” (1969)). Das Hirtenwesen in Portugal; (1969); „O Intersexo visto pela Etnologia” (1970); Estudos de Caracter Nacional Portugues (1971); (in colab. cu Margot Dias) Moçambique (1972); „The Study of Villages According to a Configuration-Method” (1972); „Heilige Bäder und Heilbäder” (1973); „Les Sculptures Makonde” (1973).

REF.: In Memoriam Antonio Jorge Dias (vol. I, II, III, 1974).

DIMĂ, Alexandru – istoric literar, estetician și folclorist român (17 oct. 1905, Turnu Severin – 19 marț. 1979, București). Studiază litera la Universitatea din București (1925 – 1929). Doctor în litere (1938). Conferențiar, apoi profesor de estetică la Universitatea din Iași (1945 – 1964); profesor de istoria literaturii universale și literatură comparată la Universitatea București (din 1964); director al Institutului de istorie literară „G. Călinescu” (1966 – 1973). Membru corespondent al Academiei R.S. România (1963). În studiile sale A.D. pune accentul pe relațiile dintre literatura populară și literatura cultă în contextul istoriei literaturii naționale. Contingentele lui cu etnologia se referă la analiza teoretică și metodologică a culturii populare, dealului (1956); Die Verzierung der Osteneier bei den Rumänen (1959); Textilele populare românești (1959) Trepanation an den Schafen als Volksheilpraktikum in der karpatischen Schäfferei (1961); Rumänische, sächsische und ungarische Beziehungen auf dem gebiete der Volkskunde (1961); Arta populară din Valea Jiului (1963, în colab.); Recherches ethnographiques roumaines sur l'agriculture et la vie pastorale (1963); Les nœuds ornementaux dans l'art populaire roumain (1964); L'éléva-ge pendulaire double dans les Sclonies

traditionnelles carpathi-ques et alpines (1966); Die Verbreitung der Handwerkerdorfer în Rumänien (1967); Milchprodukte un rutnănischen Hirtenioesen (1969); La divnora rurale a „corte” chiusa e rinforzata în Italia ed în Europa (1969); Clasificarea etnografică a așezărilor omenști în România (1969); Significations ethnologiques des cădeaux de noce chez les Dacoroumains, Arouma-ins, Meglenoroumains et Istrorou-mains (1972); Pădurărițul tradițional în Munții Apuseni (1972); Țara Bârsei (sub red., I, 1972; II, 1974); Șura poligonală în Munții Apuseni (1974); Agricultură Munților Apuseni (1974); Probleme de etnologie medicală (sub red., 1974); Typologie die traditionellen Hirtenlebens im kar-pato-balknischen Raum (1975); Classification des ornements populaires (1975); Probleme ale fondului principal comun în cultura și arta populară românească (1975);

Bistrița-Năsând. Monografic tt-nologică (sub red., 1976).

DURKHEIM, Emile – filosof și sociolog francez (15 apr. 1858, Epinal – 15 nov. 1917, Paris). Studiază sociologia la Universitatea din Paris. Docent la Sor-bona (1902). Fondator al „Școlii franceze de sociologie” din care fac parte Marcel Mauss*, Radcliffe Brown*, L. Levy-Bruhl* Lancan, Holbwachs etc. A fost preocupat de structurile elementare ale societăților umane, atât cele „primitive”, cât și cele „contemporane” lui. În lucrările lui de sociologie susține că „știința obiceiurilor” este în strânsă relație cu formele de societate. Dezvoltarea unei comunități sociale ține de transformările obiceiurilor. Exerciță influențe asupra etnologiei franceze. Nu a întreprins nicio cercetare de teren. E reprezentantul tipic al sociologiei și etno-sociologiei „de cabinet”. Este, cu intermitențe, când evoluționist, când funcționalist. Fundează „L'Année Sociologique” (1896 – 1912).

BIBL.: De la division du tra-vail social (1893); Regles de la methode sociologique (1894); Le Suicide (1896); Les formes iU-mentaires de la vie religieuse. Le sisteme totemique en Australie (1912); L'education et la Sociologie (1922); L'education morale (1925).

REF.: M. Holbwachs, La doctrine a „Emile Durkheim (1918).

colului al XX-lea. Investigațiile lui comparatist-istorice au relevat unele aspecte necunoscute ale mitologiei universale. El

încearcă să îmbine structuralismul cu istorismul. Socotește că civilizația întregii omeniri exprimă o structură unitară, deși se referă la trei funcțiuni ale ei ce se găsesc în contrapunct: magico-juridică, războinică și sexuală.

BI BL.: Le festin d'immorta-lite. Étude de mythologie cowi: a-ree indo-europeenne (1942); Etu-des comparatives sur les langv. es cauciennes du Nord-Oiest (1932); Ouranos-Varuna (1934): Flamen-brahman (1935); Mitra-Varuna, essai sur deux representations indo-européennes de la souveraineté (1940); Mythes et dieux des Germains (1939); Les mythes romains (3 vol., 1942 – 1947); Jupiter, Marș, Qnirinus (4 vol., 1941 – 1948); Loki (1948); Les dieux des Indo-Européens (1952); Aspects de la fonction guerrière chez les Indo-Européens (1956); Deesses latines et mythes vediques (1956); Mdtiers et classes foncti-onnelles chez divers peuples Indo-Européens (1958); Les Dieux des Gemrains (1959); Documents ana-toliens sur les langues et les tra-dilions du Caucase (3 vol., 1960 – 1965). La religion romaine archa-îque (1966); Henr et Malheur du guerrier. Aspects mythiques de la fonction guerrière chez les Indo-Européens (1969); Idees romaines (1969); Du Mythe au Roman. La Saga de Hadingus et autres essais (1970); Mythe et Epopee (I, 1968; II, 1971; III, 1973).

DUNĂRE, Xicolae – etnograf și sociolog român (n. 2, 7 ian. 1916, Hârșova). Studiază sociologia la Universitatea din București (1937 – 1939). Doctor în filosofie (1947). Profesor de liceu la București (1939 – 1941); asistent universitar de statistică demografică la București (1941 – 1942); șef de lucrări (etnografie) Universitatea din Cluj (1948 – 1951); profesor de muzeografie etnografică la Institutul de arte plastice „Ion Andreescu” din Cluj (1950 – 1971); șef sector de artă populară (1951), de etnografie la (1964) și cercetător principal la Institutul de istorie, artei (1972 – 1975) și Institutul de cercetări etnologice și dialectologice (din 1975). N.D. îmbrățișează aproape toate domeniile etnografiei române: așezări, ocupații (agricultură, [ăstorit, meșteșuguri populare]), port popular, artă populară, obiceiuri, tradiții. Organizează și conduce Cercul de etnologie din Cluj-Kapoca, care se transformă apoi în Subcomisia de antropologie și etnologie a

Filialei Academiei R.S.R. din Cluj-Napoca. Întreprinde cercetări etnografice în țară și străinătate.

BIBL.: Fii de țărani vânzători ambulanți (1942); Sate din Zarand specializate în meșteșuguri (1956); Problema cercetării etnografice a păstorihdului (1956); Specificul etnografic al Chnpiei Ar-Le mythe de l'éternel retour. Ar-cheiypes et repitition (1949); Le diapianisme et les techniques ar-chaiques de l'extase (1951); Images et symboles. Essais sur le sym-l) oHsme magico-religieux (1952); Traită d'Histoire des religions (1953); Forgerons et alchimistes (1956); Mythes, rêves et mystères (1957); Birth and Rebirth. The religions meanings of initiation in hwnan culture (1958); Naissan-ctbt mystiques. Essai sur quelques iptes d „initiation (1959); Techniques du Yoga (1959); La Yoga. Immortalite et Liberia. Patamjali et les Yoga-Sutra. Techniques de la tneditation. Les chemins de la liberii (1960); Mephistopheus et l'Androgyne (1962); Pantajali et les Yoga (1962); Aspects du mythe (1963); Le sacra et le profane (1965); Cosmica! hotnology and Yoga (1966); From primitives to Zen (1967); La nostalgie des origines (1970); De Zamolxis a Gengis-Khan (1970); Naissances mystiques (1971); Religions australiennes (1972); His-toire des idăes et croyances reli-geuses (I, 1975; II, 1978); L'e-preiive du Labyrint (1978).

REF.: Thomas J.J. Altizer, Mircea Eliade and the Dialectic of the Sacred (Philadelphia, 1963); C. Noica, Adevăratul înțeles al „sacruului” (1975); Ioseph M. Ki-tagawa și Charles H. Long, Mythes and syntbols – studies în honor of Mircea Eliade (Londra, 1967); C. Tacou, coordonator, Mircea Eliade (Les Chaiers de l'Herne, Paris, 1978).

ELLIOT-SCHMITH, Grafton – antropolog englez (15 aug. 1871, Grafton-Australia – 1937, Londra). Studiază anatomia și antropologia la Universitatea din Sidney și Cambridge. Întreprinde călătorii de studii în Egipt. Profesor de anatomie la Școala de medicină din Cairo (1909 – 1918). Se dedică studiului mumiiilor. Profesor la University Colls din Londra (1919). Doctrinarul hiperdifuzionismului, alături a-i Perry.

BIBL.: The Ancient Egyptians (1911); The Royal Mummies (1912); The Migration of Early Culture (1915); The evolution of Man (1927); In the Begining: The Origin of Civilization (1928); Human

History (1930); The Diffu-sion of Culture (1933) etc.

ENGELS, Friedrich – filosof, teoretician al socialismului științific, istoric german al culturii (28 nov. 1820, Barmen – 5 aug. 1895, Londra). Studiază științele sociale în Germania (1839 – 1841). Se stabilește în Anglia, la Man-chester (1842). Participă la mișcarea muncitorească engleză. Se întâlnește la Paris cu Karl Marx (1844), cu care se împrietenește și scrie împreună Sfânta Familie (1844), Manifestul comunist (1848). Revine în Germania, este arestat pentru activitate politică. Se întoarce în Anglia, la Londra. Întemeiază cu Karl Marx Internaționala I-a. Combate vulgarizarea materialismului dialectic și istoric. F.E. Întreprinde cercetări

E

E LI ADE, Mircea – istoric al religiilor și al culturii, filosof și scriitor român stabilit în S.U.A. (n, 9 mart. 1907, București). Studiază filosofia la Universitatea din București (1927). Obține o bursă de studii în India (1928 – 1931), unde învață limba sanscrită și filosofia indiană la universitățile din Calcutta și Benares. Doctor în filosofie la Universitatea București (1936). Profesor de istoria religiilor la Universitatea București (1938 – 1944). Profesor de istoria religiilor la Universitatea din Chicago. Lucrările fundamentale ale lui M.E. sunt: *Traité d'Histoire des Religions* (1938, 1949, 1966 etc.) și *Histoire des croyances et des idées religieuses* (I, 1976; II, 1978). Prima reprezintă o istorie tematică a religiozității omenirii, a doua o istorie evenimentțială a religiilor. Din prima, emană treptat toate studiile de istoriografie mitică, concepute ca monografii tematice, și tot în ea converg, în cele din urmă, înglobându-se în sistemul lui de gândire unitară. M.E. supune unui nou examen istoric, în a doua lucrare, dialectica sacrului cu profanul, a hierofaniei cu arhetipurile culturale, a mitului cu ritul, a lui *hotno religiosus* cu *hoino pânfanus*, a nostalgiei originilor cu ocultăția religiozității. Sub raportul fenomenului cultural românesc M.E. aduce contribuții remarcabile, îndeosebi în de Zalmoxis a Genghis Khan (1970). Editează în țară și străinătate revista „Zalmoxis”.

BIBL.: Introducere în filosofia Samkhya (1930); Contribuții la psihologia Yoga (1931); Cunoștințe botanice în vechea Indie. Cu o notă

introdutivă asupra mi-grației plantelor indiene în Iran și China (1931); într-o mănăstire din Himalaya (1933); Alchimia asiatică (1935); India (1935); Elemente preariene în hinduism (1936); Yoga. Essai sur les origines de la Mystique Indienne (1936); Barabudur, templul simbolic (1937); Cosmologie și alchimie babiloniană (1937); Folclorul ca instrument de cunoaștere (1937); La Yoga e la spiritualită indiana (1937); Limbajele secrete (1938); Cărțile populare în literatura română (1936); Ierburile de sub cruce (1939); Mâlanges. I. Notes de demonologie, II. Locum (1939); Methalurgy, magic and alchimy (1939). Mitul reintegrării (1942); Comentarii la legenda Meșterului Manole (1943); Le probleme du chamanisme (1947); Introduefion au Tantrisme (1944);

32S

jiniinbrounser (1945); Eurâpai etimologia (1944); The Swedish Atlas of Folk Cultire (1951); International Dictionary of Regional European Etimology and Folklore (1955); European Etimology as a Social Science (1955); European Etimology în Our tune (1967); Urgent Etimology Tasks (1967); Ethnological Investigation of the Present (1970).

REF.: Sam Owen Jansson.

A selected Bibliography of Sigură Erixon's Writings on European Etimology (în „Etimologia Europea”, IV, 1970, p. 229 – 243).

ESTEVA-FABREGAT, Claudio – etnolog spaniol (11 nov. 1918, Marscille, Franța). Studii superioare la Escuela Nacional de Antropologia y Historia din México (1947 – 1954). Devine „maestru” în științe antropologice (1955). Doctor al Universității din Madrid (1959). Profesor la Enah în Mexic de istoria culturii (1953 – 1956) și la Universitatea din Madrid (1959 – 1968). Director la Museo Nacional de Etnologia (1964 – 1968). Director la Escuela de estudios antropologicos (1966 – 1968). Director la „Centro de etnologia peninsular”. Profesor de antropologie culturală la Universitatea din Barcelona (din 1971). Director al „Departamentului de antropologie culturală” (din 1971). Fondator și director al revistei de antropologie culturală „Etnnica” (din 1972)

BIBL.: Ethnologo como conservadnr del Museo (1969); El

Circumiiiedilerraneo y sus re/aciones con la America prehistorica; (Di-fusion o paralelisme? (1971); Al-gimos caracteres de sistema de propiedad „fang” (1971); Para una teoria de la aculturation en el Alto Aragon (1971); E-tude du village en Espagne (1972); Antropologia y filosof ia (1972); Cultura y personalidad (1973); Un enfoqne estructural del mito sc-ai în Lévi-Strauss. L’homme nu: una evahtaci în y un resumen (1973); Antropologia industrial (1973); Contribucions a una teoria del bilinguismo (1973); Irn-migracion a Barcelona (1973); Aciilturacion, bilinguisino y cognicion en Chinchero, Cuzco (1974); Etnia, etnicidad y relaciones interetnicas (1975); Razas humanas y Racismo (1975); Ethnicity, Social Class and Acculturation of Immigrants în Barcelona (1975).

EVANS-PRITCHARD, Edward Evan – etnolog și antropolog englez (n. 1902, Sussex). Studiază antropologia la colegiul Man-chester și Oxford. Expediții antropologice în Africa Centrală, de Est și de Nord (1926 – 1936). Profesor de sociologie la Universitatea din Londra (1928 – 1931), la Universitatea din Cairo (1932 – 1934), la Oxford (1935); cercetător onorific la Colegiul Universitar din Londra (1935 – 1940). Președinte al Institutului Regal de antropologie (1949 – 1951). Discipol al lui B. Mălinovski și Radcliffe-Brown. Stabilește obiectul, metodele și țelurile antropologi, i sociale și aplicate puse

I

de istoria și teoria culturii, ana-lizând rolul muncii în geneza culturii, creația culturală individuală și colectivă, specificitatea culturilor antice europene și extra-europene, a celor moderne, a marilor curente de creație culturală, asupra marilor personalități creatoare de civilizație și cultură. Dintre lucrările publicate de F.E. prezintă un interes direct pentru etnologie: Anti-Dühring (1878); Originea familiei, a proprietății private și a statului (1884); Dialectica naturii (1873 – 1886). În esența lor studiile lui F.E. stau la baza etnologiei economice. Unii dintre istoricii dreptului îl consideră printre fondatorii etnologiei juridice.

REF.: Jacqueline Costa, Trois fondateurs de Vetimologie juri-dique: Bachofjen, Mâine et En-gels (1974).

ERBĂCEANU, Constantin – istoric al culturii, elenist și teolog

român (15 aug. 1839, Erbiceni, Iași – 21 mart. 1913, București). Studiază teologia la Universitatea din Iași (1864), limba greacă la Universitatea din Atena (1865). Profesor de drept canonic și bisericesc la Seminarul Socola (1868). Profesor-suplinitor de limba și literatura elină la Universitatea din București (1897 – 1904). Membru al Academiei Române (1899). Specialist în istoria dreptului canonic și a bisericii, în istoria culturii eline și grecești și în istoria fanariotilor. C.E. cercetează și descrie stările din Moldova și Muntenia în perioada fanariotă și influența fanariotă asupra culturii românești.

BIBL.: Religie și știință (1885); Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei (1888); Cronicarii greci care au scris despre români (1890); Procanonul lui Petru Maior (1894); Aianasie Co-mnen și cronicul său (1900); Priviri istorice și literare asupra epocii fanariote (1901); Bărbați citiți greci și români (1905).

REF.: Constantin Erbiceanu, Viața mea (1913); Vasile Pârvan, în Metnoriu Constantin Erbiceanu (1914).

ERIXON, Sigurd – etnolog suedez (1888, Stockholm – 1968, Stockholm). Profesor de etnologie la Universitatea din Stockholm. Paralel director al Muzeului Nordic. A inițiat, organizat și condus până la moarte Atlasul etnografic al Europei. A efectuat cercetări de etnologie urgentă. A elaborat și redactat lucrări de etnologie regională. Editează reviste de etnologie și folclor: „Nordisk Kultur” (1931 – 1936); „Folk-Liv” (1937 – 1968), „Laos” (études comparées de folklore et d’ethnologie regionale, 1951 – 1955).

BIBL.: Nordische Volkskunst Sweden (1929); Regional European Ethnology (1937 – 1938); Actual Tasks în Investigations on the Agricul Hiral Year în Nordic Ethnology (1939); Atlas der Schwe-dischen Volkskunde (1940); Re-cherches ethnologiques suidoises (1942); Svenska Kulturgreinser och

Soci ei ies (1964); The Range Variation in Actual Family ȘIZ: A Critique of Levy’s Argument (1965).

FEJOS, Paul – etnolog american (24 ian. 1897, Budapesta – (3 apr. 1963, New York). Doctor în medicină la Universitatea din Budapesta (1921). Emigrează în S.U.A. (1922), naturalizat cetățean american (1930). Între 1926 – 1930 execută în studiourile de la

Hollywood filme etnografice despre Africa, Indiile de Est și Extremul Orient. Întreprinde expediții etnografice: Expediția etnografică daneză în Madagascar (1934 – 1936), Expediția diviziei etnografice a Muzeului Național din Copenhaga (1935 – 1937), Expediția etnografică a industriei filmului suedez, în Indiile de Est și Siam (1936 – 1938), Expediția științifică Wen-ner – Gren în America latină (1939 – 1941). Profesor consultant de antropologie la Stanford University, în California (1943 – 1963). Președinte și apoi director al Wenner – Gren Foundation for Anthropological Research (1963). P.F. este promotorul filmelor documentare de factură etnografică.

FENTON, Alexander – etnolog englez (n. 26 iun. 1929, Shotta). Studii de filologie la Universitatea din Aberdeen și Cambridge. Redactor pentru The Scottish National Dictionary (1955 – 1959); apoi însărcinat cu conducerea Secției scoțiene din The National Museum of Antiquities of Scotland din (1959), secretar al The Scottish Country Life Museum Trust (din 1970). A.F. folosește datele lingvistice ca mijloace de indexare și interpretare a civilizației scoțiene.

BIBL.: Proverbs and Sayings of the Auchterless and Turriff Area of Aberdeenshire (1959); Sickles and Scythes; Stack Foundations; Siacks and Tripode (1961); The Threshers Weary Flinging Tree; Threshing by Hand; Thresh-ing by Machine (1963); Scottish Spining Wheel (1963); The Rural Economy of East Lothian in the 17 & ana-J8 în Century (1963); Material Culture as an Aici to Local History Studies în Scotland (1965); Historical Ethnology în Schotland (1967); Die Volkskunst atât den Britischen Inseln: Scjiottland (1967); Plough and Spade în Dumfri es and Gallo-way (1969); A Plough Type frotn the Outer Isles of Scotland (1969); Sheep în North Ronaldsay, Or-hney (1969); Paring and Bumng and the Cutting of Turf and Peat în Scotland (1970); The Tabu Language of Shetland Fishermen (1970); Regional Ethnology: a De-veloping Subiect (1970); Planning a Scottish Agric-ultural Museum (1971); A Fuelof Necessity – Animal Manure (1972); The Various Names of Shetland (1973).

FIRTH, Raymond W. – antropolog neozeelandez (n. 1901, Noua Zeelandă). Studiază antropologia la Universitatea din Londra, în serviciul administrației coloniale. Contribuții importante la precizarea

noțiunilor de structură și funcțiune.

BIBL.: The Morphology and-Fundion of Magic (1929); Here-dity and Gestation as the see them (1931); Levy-BruM s Theory of Primitive Mentality (1934); Zande Terapeutics (1934); Witche-raft: Or ades and Magic ainong the A zande (1937); The Nuer (1940); African Political Sistems

(1940); Applied Anthropology, Africa (1946); The Sanusi of Cyr. e-naica (1949); Kinship and Marriage among the Nuer (1951); Social Anthropology (1951); Nuer Religion (1956); Zande Totem (1956); Essay în Social Anthropology (1962); „Religion and the Anthropologist (1962); The position of Women în Primitive Socie-ties (1965); Theories of Primitive Religion (1965); The Zande Trich-ster (1997).

F

FALLERS, Lloyd A. – antropolog american (n. 29 aug. 1925, Nebraska City). Studiază antropologia la Universitatea din Chicago (1946). Doctor în antropologie (1949) și în filosofie al Universității din Chicago (1953). Director al Institutului est-african de cercetări sociale (1954 – 1957). Asistent și profesor la Universitatea Berkeley din California (1957 – 1960), actualmente profesor la Universitatea din Chicago. Cercetări de teren în S.U.A., la Fox Indians (1948 – 1949), în Busoga, Uganda (1950 – 1952), în Kenya, Turcia (1964).

BĂBL.: Bantu Bitveaucracy: A Stttddy of Integration and Conflict in the Political Institutions of an East African People (1956); Some Determinats of Marriage Sta-biâity în Dsoga (1957); The Da-inily: Sonte Comparative Consa-crations (1959); Despotism., Statuts, Culture and Social Mobility în an African Kingdom (1959); The Mobility of Labor (1960); Hmnicide and Suicide în Busoga, (1960); The Soga (1960); Custo-tnary Law in the New African States (1962); Equality, Modernity and Democracy in the Nev) States (1962); Social Stratification and Economic Processes (1964): Equality and Incquality în Hugic, într-un muzeu etnografic în aer liber.

BIBL.: Mentalitatea satului Moșeni din Țara Oașului (1935); Sate inundate în Argeș (1941); Satul model Dioști (1941); Le vil-lage rouniam pendant les fttes religieuses d'hiver (1943); Aspectele spirituale ale civilizației țărănești (1944); Elemente decorative la

bordeiele din sudul regiunii Cra-iova (1957); Evoluția portului popular în zona Jiului de sus (1957); Țara Oașului. Cultura materială (tom. II, 1975); Muzeul Satului din București (1957: 7972); Arhitectura populară din Gorj (în curs de publ.); Ceramica populară din Gorj (în curs de publ.).

FOGELSON, Raymond D. – antropolog american (n. 23 aug. 1933, Red Bank, New Jersey). Studiază psihologia la Universitatea Wesleyan (1951 – 1955) și antropologia la Universitatea din Pennsylvania (1955 – 1962). Doctor în etnologie (1962). Profesor de antropologie la Washington State Museum de pe lângă Universitatea din Washington (1962 – 1965). R.F. aduce o contribuție inedită la definirea unor termeni, în curs de elaborare, printre care menționăm: etno-științe și „etno-etnologie”. Editează: „Philadelphia Anthropological Society Bulletin” (1960) și „American Anthropologist” (1964 – 1970).

BIBL.: Change, Persistence and Accommodation in Cherokee Medico-magical Be/i/x (1961); Cherokee

Economic Cooperatives: The Ga-dugi (1961, în colab.); Ethno-Eth-nology (1962); The Identity Strug-gle (1965, în colab.); Freud ană Anthropology (1962); Historical Perspectives în Ethnoscience (1963); The Southeastern Indian în Literature (1964); The Impact of Scientific on Religious Ideas (1966).

FORMAN, Shepard – antropolog american (n. 3 oct. 1938). Studiază literatura spaniolă la Universitatea Bran-deis (1955 – 1959), istoria și civilizația braziliană la Universitatea New York (1959 – 1961), istoria și antropologia la universitățile braziliene din Rio de Janeiro și Bahia (1961 – 1962). Doctor în filosofie al Universității Columbia (1966). Călătorii de studii în Brazilia (1961 – 1962, 1964 – 1966, 1967), Columbia (1962 – 1963), Anglia (1969 – 1970). Asistent la Institutul de studii îatino-americane. Universitatea Columbia (1962 – 1963). Instructor la Centrul de studii Îatino-americane (1964). Ține prelegeri la Universitatea din Sus-sex (1969 – 1970). Profesor de antropologie la Universitatea din Chicago (din 1969). Cercetările lui S.F. urmăresc îndeosebi studiul ligilor țărănești, aspectele economiei pescărești, rolul, nivelul politic și structura administrativă rurală în Brazilia.

BIBL.: Up from the Parrot's Perch (1963); Anthropology and Sociology în Northeast Brazil (1966); Cogniion and the Catch:

Se consacră studiului populației tikopia din Malaysia, apoi al maorilor din Noua Zeelandă. Investigațiile lui se concentrează asupra relațiilor de familie, a celor economice (tribale și inter-tribale).

BIBL.: Primitive Econotnics of the New Zealand Maori (1928, 1959); Human Types (1931, 1956); We, the Tikopia a Sociological Study of Kinship în Primitive Polynesia (1936); Primitive Polinesia Economy (1939); Work of the Gods în Tikopia (1940); Mala y Fishermen; their Peasant E-cononiy (1946); Elements of Social Organization (1951); Social Change în Tikopia (1959); Work and \Vealth of Primitive Commu-nities (1958); History and Traditions of Tikopia (1961); Essay on Social Organization and Va-lues (1964); Capital and Credit în Peasant Societies (1964); Tikopia Ritual and Belief (1967).

FOCHI, Adrian – folclorist român (n. 26 sept. 1920, Cernăuți). Studiază filologia la Universitatea din București (1940). Profesor de italiană. Cercetător științific la Institutul de folclor (1964), Institutul de etnografie și folclor (1964 – 1968), Institutul de studii sud-est europene (1968 – 1975); Institutul de cercetări etnologice și dialectologice (din 1975). Doctor în filologie la Universitatea din București (1970).

BIBL.: Folclorul românesc în Transilvania secolului al XVIII-lea (1958); Bibliografia folclorului românesc pe anul 1975 (1959, în colab.); Contribuții la cunoașterea vieții și operei lui Sim. Fl. Marian (1960, în colab.); Relații folclorice interbalcanice (1960, în colab.); 15 ani de folcloristică în R.P.R. (1963); Paraleles folklo-riques sud-est européens (1963); Dimitrie Cantemir etnograf și folclorist (1964); Miorița, tipologie, circulație, geneză și texte (1964); Das Deutschen-Lied in der siid-eiiröpäischen Volksüberlieferung (1965); Die rumänische Volks-ballade „Unchieșii” und ihre siid-osteuropäischen Paralelen (1966); Nicolae Iorga și folclorul (1966); Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc (vol. I, 1968); Gheorghe Coșbuc și creația populară (1970); Recherches comparées de folklore sud-est-europien (1972).

FOCȘA, Gheorghe – etnograf și muzeograf român (15 oct. 1903, Râșcani-Sulița, jud. Vaslui). Studiază sociologia la Universitatea din București (1926 – 1932). Bibliotecar la Biblioteca Universității București (1930 – 1934), la Biblioteca Fundației Culturale (1934 – 1940). Asistent sociologie (1940 – 1947). Conferențiar Institutul de arte plastice (1950 – 1953; 1966 – 1974). Conferențiar etnografie la Facultatea de istorie a Universității București (1966 – 1974). Doctor în sociologie (1947). Director al Muzeului Satului (1948 – 1978). A urmărit dezvoltarea sistematică a Muzeului satului, conceput de D. Gusti ca un muzeu sociolo»

de psihanaliză aplicată abordează probleme de demopsihologie, de creație culturală (religie, artă, știință). Fondatorul școlii psihanalitice vieneze. Teoriile lui au fost valorificate în etnologie și estetică. Influențat de evoluționism elaborează teoria ontogenetică a culturii, conform căreia evoluția culturii general-umane reflectă dezvoltarea culturilor individuale ale popoarelor de la naștere și până la moartea acestora. Opera lui S.F. a declanșat un vast curent de cercetare numit freudism. Un aspect al acestui curent este freudismul etnologic. Conduce revistele: „Imago” și „Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse”.

BIBL.: Traumdeutung (1900); Zur Psychopathologie des Alltags-lebens (1904); Dvei Abhandlungen zur Sexualtheorie (1904); Totem und Tabu (1913); Moses und die monotheistische Religion (1939); Massenpsychologie und Ich-Analyse (1921); Das Ich und das Es (1923); Die Zukunft einer Illusion (1927); Selbstdarstellung (1928); Das Unbehagen in der Kultur (1930).

REF.: M. Cave, L'œuvre paradoxale de Freud (1948); E. Jones, The Life and Work of Sig. Freud (3 vol., 1953 – 1955); St. Zweig, Sigmund Freud (1965).

FROBENIUS, Leo – etnolog și explorator german (26 apr. 1873, Berlin – 9 aug. 1938, Bigan-Zolo, Italia). Studiază antropologia și etnologia la Berlin. Discipol al lui Fr. Ratzel. Întreprinde călătorii de studii în Africa. Profesor de etnologie la Universitatea din Frankfurt (1925 – 1938). Inițiatorul Școlii cultural istorice (Kulturkreis). Elaborează conceptele: ciclu cultural, morfologia culturii, sufletul

culturii (paideuma), stil cultural. După L.F. ciclurile culturale s-au format în comuna primitivă și au supraviețuit la popoarele retardate până în vremea noastră. Ele relevă morfologia culturilor, creații biopsihologice ale istoriei, care întrupează spiritul cultural (paideuma). Morfologia culturii se caracterizează printr-un stil cultural particular... Morfologia culturii, după L.F., este substanța filosofiei culturii. Fundează revista „Paideuma” și elaborează primul „Atlas cultural al Africii”.

BIBL. Die Weltanscha-ung der Naturvölker (1898); Der Vvsprung der afrikanischien Kuuunn (1898); Problem der Kuâtur (1900); Völkerkimde în Chara: „rhildern (1902); Das Zeitalter des Se-nnen-gottes (1904); Kulturtypen aus dem West-sudun (1910); Auf dem Wege nach Atlantis (1911); Schwarze Seelen (1913); Uni Afrilta Sprach (1912); Paideuma. Tjmrise einer Kultur – und Seelenlehre (1921); Vom Völkerstudium zur Philoso-phie. Der neue Blick. Das Paideuma (1925); (în colab. cu Von Wilm) Atlas Africanus (1921 – 1931); Das sterbende Afrika (1923); Atlantis (1922, 12 vol.); Erlebte Erdteile (7 vol., 1925 – 1929); the Location of Fishing Sports în a Brazilian Coastal VULage (1967); Disunâty and Discontent: A Stu-dy of Peasant Politicul Movements în Brazii (1971); Jangadeiros: The Raft Fishermen of Northeast Brazii (1966); The Raft Fisher-iMn: Tradition and Change in the Brazilian Peasant Econoni (1970).

FRAZER, James George – istoric al religiilor și etnolog englez (1 ian. 1854, Glasgow – 7 mai 1941, Cambridge). Studiază antropologia la universitățile din Glasgow și Cambridge. Profesor de „antropologie socială” la Universitatea din Liver-pool (1907), unde predă cursuri de etnologie a religiei. Opera capitală The Golden Bough conține o vastă cantitate de documente etnologice. J.G.F. considerat cel mai celebru etnolog din sec. al XIX-lea susține că toate popoarele care au trecut prin aceleași stadii de dezvoltare culturală reacționează și se exprimă similar, astfel încât stadiile ulterioare pot fi privite ca supraviețuiri ale stadiilor anterioare. Aceste stadii culturale sunt: cel magic, religios și științific. Concluziile operei lui de cabinet, noi pentru vremea lui, asupra magiei, religiei, riturilor, miturilor, tabuurilor etc. au fost criticate în lumina unor investigații de teren recente. Criticii lui J.G.F.

susțin că: acesta a recurs la metoda ineleclualistă (Evans Pritchard) în expunerea materialelor culese și publicate de alții; a prezentat materialele după tehnica enciclopedică, neținând socoteală de contextul credinței (B. Malinowski) și că a speculat „gustul pentru exemple exotice cu stilul lui remarcabil” (Jean Poirier), în semn de recunoaștere a autorității lui în domeniul etnologic a fost creată Frazer Memorial Lecturship.

BIBL.: Totemism (1887); The Golden Bough (12 vol., 1890 – 1915); Questions on the Customs, Beliefs and Languages of Savages (1907); Totemism and Exogamy (4 vol., 1910); The Belief in Immortality and the Worship of the Dead (2 vol., 1911 – 1913, 1922, 1924); Folklore in the Old Testament (1918); The Magic Origin of Kings (1920); Les origines de la Famille et du Clan (1922); The Worship of Nature (1926); Myths of the Origin of Fire (1930); The Fear of the Dead in Primitive Religion (3 vol., 1933, 1934, 1936); Aftermath (1936).

REF.: Theodor H. Gaster, The New Golden Bough (1959); Bronisław Malinowski, Reflexions critiques sur la vie de James George Frazer (1968).

FREUD, Sigmund – medic psihiatru austriac (6 mai 1856, Pribor – Moravia – 23 sept. 1939, Londra). Studiază medicina la Viena (1881 – 1885). Docent în neuropatologie (1885). Analizează fenomenele isteriei, catarsisul medical, terapia psihanalitică, tabuurile, riturile etc. Profesor universitar (1902). În scrierile lui trois visages (1944); Organisation et premiers résultats de la Mission ethnographique chez les Touaregs soudanais (1948); Die drei gesichter Afrikas (1949); Techniques artisanales des régions sahariennes (1949); Les sources magico-religieuses de l'art maure (1952); L'Homme primitif devant la mort (1952); Les fresques de Hans Erni ou la part du peintre en ethnographie (1955); Au Sahara: Les Hommes et leurs Outils (1958); Parures et Bijoux dans le Monde (1962); Maisons chez les Esquimaux (1963); Art Negre (1967).

GALANȚI, Bianca Maria – etnograf și etnolog italian (n. 31 iul. 1917). Licențiată în litere (1940). Profesor la Universitatea din Roma (1964 – 1970). Director al Institutului de etnologie din Roma.

Secretară a Societății Italiene de etnografie. Colaborează cu articole și studii la diverse publicații de specialitate italiene și străine.

BIBI... La danza della spada în Italia (1942); Ancora sulla moresca (1949); Lo sposalizio dell'albero a Montefogliano (Vi-terbo) (1950); Dances of Italy (1950); Forms and aspects of the Ballo tondo Sardo (1950); La „legghenda del ponte del diavolo” în Italia (1952); Rasseghna degli recenți sulla danza popolare în Europa (1952); Le villanelle alia napolitana (1954); Ballo tondo e Sardana di Catalogna (1954); La danse des Spadonari dans la

Province du Piemont (1954); La legghenda delle „Bella Galliana” (1955); Tradizioni gastronomiche d'Italia: doici pasquali (1957 – 1958); Analogia di forme e di ritmi nelle espressioni coreutiche Méditerranée: îi „Ballo tondo” e la „Sardana” di Catalogna (1959); Vita tradizionale dell'Abruzzo e del Molise (1961).

GALLEY, Micheline – etnolog francez (22 nov. 1925, Rouen). Doctor în etnologie (1968). Profesor de engleză în Maroc (1957 – 1960), în Algeria (1963 – 1966). Întreprinde cercetări în cadrul „Conseil național des Recherches Scientifiques” (CNRS din 1966) pentru studiul culturii ara-bo-berbere. Secretar general al „Association internațional de-tudes des civilisations mediter-aneennes” (1972). Specialist în cultura arabo-africană.

BIBL.: Le Pastiche et le Couteau (1970); L'imnarija a Malte (1970); Two folkloristic articles; A mediterranean Hero (Î971); Universality and specificity of folktales (1971); Badr az-zân et six contes algeriens (1972); Ac-tes du premier Congres d'études des cultures mediterraneennes d'influence arabo-berbere (coordonator, 1973); Liturature populaire et Sociiți. propos du conte an-girien d'expression arabe (1975).

GASTER, Moses – folclorist și filolog român (25 aug. 1856, București – 11 mart. 1939, Londra). Doctor în filosofie, Leipzig (1879). Membru onorific al Academiei

22*

Schicksalskunde im Sinne des Kul-turwerdens (1931); Kultwgeschich-te Afrikas (1933); Histoire de la civilizaticm africaine (1936); Schripton zur Kulturkunde (1938); Mcnumenta Afrika (1939);

The Childhood of Man (1939).

FUSTEL DE COULANGES, Numa-Denis – arheolog și istoric francez (18 mart. 1830 – 12 sept. 1889). Studiază la Școală normală superioară din Paris (1850 – 1853), apoi la Școala franceză din Atena (1859). Doctor în istorie (1858). Profesor de istorie la Universitatea din Strasbourg (1860 – 1870) și la Sorbona (1875). Este preocupat de istoria culturii europene, antice și medievale. El ridică problema istoriei mitice a culturii în care pune pe primul plan cultul focului domestic la greco-romani, față de cultul iconografic al marilor divinități olimpice. Este întemeietorul istoriografiei obiective în Franța.

BIBL.: La Citi antique (1864); Histoire des Institutions politiques de l'ancienne France (1875 – 1892, 5 vol.).

REF.: E. Champion, Les idées politiques et religieuses de F. de Coulanges (Paris, 1905); Ch. Diehl, Discours à l'occasion du centenaire de la naissance de F. Coulanges (Paris, 1930); P. Fa-bro, Fustei de Cov. lanses (1947).

GABUS, Jean – etnograf elvețian (n. 16 oct. 1908, Locle, Elveția). Africanist, teoretician al muzeografiei etnologice. Studiază la Neuchitel și la Universitatea din Fribourg. Director al Institutului „Anthropos”. Expediții etnografice în zona laponilor Skolt și finlandezi (1937), la eschimoșii cerilii, în nord-vestul golfului Hudson (1938 – 1939), în Africa (1942 – 1953, 1959 – 1963) etc, unde studiază seferin și tezaurele unor dinastii negre. Organizează muzeul național din Kabul-Afganistan. Profesor de geografie la Universitatea din Neuchitel. Director al Muzeului de etnografie și al Institutului de etnologie din Neuchitel.

BIBL.: La construction des iglous chez les Padleirmhit (1939); Les monvewtents migratoires chez les Esquimaux Caribous (1940); Vie et coutumes des Esquimaux Caribous (1944); L'Afrique aux

Clermont Ferrand (1972). Vicepreședinte al Comisiei de antropologie și etnologie a Academiei R.S.R. (1972 – 1977). Membru corespondent al Academiei din Atena (1976).

BIBL.: Preemțiunea în istoria dreptului român (1965); La place de la coutume dans le droit des itats feudaux roumains (1967);

Corelația între etnologia juridică și istoria dreptului (în vol. Metode noi și probleme de perspectivă ale cercetării științifice, 1970); L'origine et l'autorité des recueils de jurisprudence (1970, în colab.), La législation agraire en Valachie (1970, în colab.); La légende populaire du „Contract d'Adani” et ses implications juridiques (1972); L'ordalie en droit féodal roumain (1979); La législation urbaine en Valachie (1975, în colab.). La méthode du juriste ethnologue... en Roumanie („Sciences juridiques”, 1978).

CESSAIN, Robert-Henri – Jean – antropolog francez (n. 11 apr. 1907, Clermont-Ferrand). Studiază medicina. Conferențiar la Laboratorul de antropologie al „École pratique de Hautes Études” din Paris (1937). Șef de serviciu la Institutul național de studii demografice (1945 – 1946). Director al „Musée de l'Homme” din Paris. Director al Centrului de cercetări antropologice (1959). Profesor la Muzeul Național de istorie naturală. Întreprinde misiuni etnografice în America de Nord, în Groenlanda, México și în Africa de Vest.

BIBL.: Masques de danse Eskimo et Masques indiens (1948); Tupilek à-propos de figurines Eskimo (1950); Figurine androgyne Eskimo (Support de fustel sur la Kayak, 1954); „Vagina Dentata” dans la clinique et l'ethnologie (1957); Le totem „vagina dentata” dans les mythologies Eskimo et nord américaines (1958); L'art squelettique des Eskimo (1959); Anthropologie, démographie et généalogie pour l'étude des petits groupes (1961); Démographie et généalogie de différents types d'isolats (1964); L'anthropologie biologique (1966); Ammassalik ou la civilisation obligatoire (1969); Un jeu des Ammassaliniut et d'ailleurs; Jeu eskimo P. Dictionnaire? Convergence (1971).

GHEORGHIEVA, Ivanica – etnograf bulgar (27 avg. 1937, Sofia). Studiază etnografia la Universitatea din Sofia, cercetător științific la Institutul de etnografie din Sofia. Este preocupată de studiul sistemului de rudenie la popoarele balcanice, de influența culturii trace în sud-estul Europei.

BIBL.: Edin antiken huit ot Rodopite. Strandja, Mejdurecie-te na Strumai Mesta (1972); Terminologichina sistema na krovno rodistro u bulgarite (1972); Opât izucenia sistematizatsiata na krovno rodistra u bulgarite (1972); Opât izucenia sistematizatsiata na krovno rodistra u bulgarite (1972).

(1973).

Române (1929). Se stabilește la Londra (1885). Ține prelegeri la Oxford, publicate în 1887. Președinte al Societății de folclor din Londra (1907 – 1908). Combate „teoria preistorică” a evoluționismului în folclor, propunând o „teorie a migrației în fol-cl>”, numită „teorie istorică”, după care originea folclorului se datorește unei evoluții rela-ți\ moderne a creației populare, sânul ne la toate popoarele globului De teoria migrației transcontinentale a basmelor leagă similitudinile tematice și forme II de creație medievale europene și asiatice. Susține ideea intoditiimi între literatura orală și aceea, scrisă. M.G. deduce că produsele filosofiei populare sud-est cuiopene sunt filtrate și prin spiritul culturii românești. Relevă i ecesitatea modificării opiniei generale în legătură cu starea culturală a poporului român, arătând că prin cultura lui popoiulimân stă pe aceeași treaptă cu celelalte popoare ale occidentului, nu s-a izolat cultural niciodată și nu s-a hrănit, în cursul istoriei lui „cu fărâmituri, căzute de pe masa antichității clasice”.

BibL.: Literatură română populata, (1883); Apocrifele în Literat în a română (1883); Ilces-ter Lectures on Qreeko-Slavonic literature and its Relations to the Folk-Loie of Europe during the Middle Ages (1887); The Modern Ori gin of Fairy-Talfs (1887); Că română (1891, 2 voi.); Rumanian Bird and Beast Stories (1915); Studies and Texts-in Folklore Magic, Medieval Românce, îl ebrevi Apocrypha and Samaritan Archeology (1926 – 1928, 3 vol.) Ma’aseh Book; Book of Jewish Tales and Legends (1934); Povestea Vorbii (1935).

REF.: Elizabeta Mănescu, Dr. M. Gaster, viața și opera sa (București, 1940); B. Schindler, Gaster Centenary Publication (London, 1958).

GEORGESCU, Valentin Al. – jurist, istoric ai dreptului, etnolog juridic român (2 iul. 1908, Corabia). Studiază dreptul și filologia la Universitatea din București (1926 – 1929). Doctor în drept și laureat al Facultății de drept din Paris (1932). Doctor docent (1964). Profesor suplinitor la Universitatea din Cernăuți (1936 – 1940). Privat docent de drept roman la Universitatea din Lausanne (1944 – 1947). Profesor de drept roman la Universitatea din Iași (1947 – 1951). Cercetător

principal la Institutul de istorie (1953 – 1956; 1982 – 1966) și la Institutul de cercetări juridice (1955 – 1962). Șef de secție la Institutul de studii sud-est europene (1966 – 1975). Profesor de drept roman la Universitatea din Nisa (1971 – 1975). Membru al Academiei de științe sociale și politice (1970). Membru asociat al Academiei de Legislație din Toulouse (1969). Doctor Honoris Causa al Universității din

REF. Matei Cazacu, La bibliographie des oeuvres du professeur Constantin C. Giurescu (1971).

GIURESCU, C. Dinu, istoric și istoric al culturii, român (n. 15 febr. 1927, București). Studiază istoria la Universitatea din București (1950). Doctor în istorie la Universitatea București (1968). Profesor de istoria civilizației la Institutul de arte plastice „N. Grigorescu” din București. D.C.G. studiază îndeosebi aspectele esențiale ale istoriei civilizației românești (arta veche, economia și viața socială, evoluția mentalităților) căutând să surprindă conexiunile relevate de științele etnologice (etnografia, folcloristica și știința artei populare).

BIBL.: Anatefterul, Condica de porunci a vistieriei lui Constantin Brân; aveanu (1960); Relații economice ale Țării Românești cu Peninsula Balcanică secolul X – XIII și XIV-XVI (1964); (în colab. cu A. Pănoiu) Feroneria veche românească (1967); (în colab. cu CC. Giurescu) Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi (1971); Țara Românească în secolele XIV și XV (1973); (în colab. cu C.C. Giurescu) Istoria românilor I. Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor românești (1974).

GLADYSZ, Mieczysław – etnolog polonez (n. 9. aug. 1903, Dabrowa Gornicza-Kato-wice). Studiază filologia la Universitatea Jagiełlonă din Cracovia (1922 – 1927); de asemenea etnografia (1930 – 1935). Doctorat (1947). Conducător al secției de etnografie din „Institutul de cultură materială” a Academiei de științe poloneze (1954 – 1971); profesor de etnografie slavă la Universitatea Jagiełlonă din Cracovia (1960 – 1973).

BIBL.: Dzialalnosc naukowa ei-nograficznych placqwek inuzeal-nychw okresie powojinnym (1959). Goralskie zdobnktwo na Slqsku (1963); Z badan nad wspolezesnq szHikq ludowq (1967); J? zagadnieh ksztaltowania seg ludowich regionow artystycznych (1970);

Le calendrier Silesien en bois (1971); Z problematyki baławczej w Karpatach Polskich (1972); Nowe opracowanie kultury ludowej narodów słowiańskich (1972); Z zagadnień procesów kulturowych pogranicza etnicznego (1974).

GLÜCKMAN, Max – antropolog englez (n. 1911, Africa de Sud). Studiază la Universitatea din Londra. Întreprinde cercetări de teren în Țara zulușilor (1936 – 1938), în Rhodesia (1940 – 1947). Profesor de antropologie socială la Manchester (din 1949). Inițiază metoda studierii cazurilor restrânse, cu aplicații speciale la jurisprudența populară a unor etnii africane.

BIBL.: The Juridical Process among the Barotse of Northern Rhodesia (1955); Custom and Conflict în Africa (1955); Order and Rebellion în Tribal Africa

GIURESCU, Constantin C, – istoric român (13 oct. 1901, Focșani – 12 nov. 1978, București). Studiază istoria la Universitatea din București (1918 – 1922). Membru al Școlii române din Franța, Fontenay aux Roses (1923 – 1925). Doctoratul în istorie (1925). Conferențiar de istoria românilor la Universitatea din București (1926). Profesor agregat (1927), Profesor titular (1930). Membru titular al Academiei de Științe Sociale și Politice. Membru al Academiei R.S.R. (1974).

BIBL.: Originea artei bizantine (1922); Instituțiile vechi românești (1927); Nicolae Milescu Spătarul. Contribuții la opera sa literară (1927); Despre Vlahia Asăneștilor (1931); Istoria românilor (vol. I, 1935; vol. II, partea I și a 2-a, 1937; vol. III, partea I 1942, partea a II-a, 1946); Din istoricul breslelor bucureștene (1936); Județele dispărute din Țara Românească (1936); Colonizarea românilor de peste hotare (1937); – începuturile de industrie în țările românești (1938); Dobrogea, vechi pământ românesc (1939); Târguri și orașe românești dispărute (1939); Transilvania. Schiță istorică (1944); Shidii de istorie socială. Vechimea rumâniei în Țara Românească și legătura lui cu Mihai Viteazul (1942); Influența turcească asupra poporului român (1944); Două vechi obligații fiscale românești; căraturile pe cai și podvoadele cu boi (1946); Toponimie Bucureștenă. I.

„Drumul sâni” tiu „Drumul serii” (1982): Istoria pescuitului și a pisciculturii în România (1964) Uncie aspecte ale problemei agrare în monarhia austro-ungară la începutul secolului al XX-lea (1964; în colab.) Știri despre populația românească a Dobro-gei în hărți medievale și moderne (1966); Înțelesul toponimicului „Parâng”. Date despre agricultura românească din Carpați în evul mediu (1966); Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre (1967); Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până în mijlociile secolului al XVI-lea (1967); Transilvania în istoria poporului român (1967); Istoria orașului Brăila din cele mai vechi timpuri până astăzi (1968); Vechimea exploatării petrolului și a „cerii de pământ” în țările române (1968); Valoarea istorică a tradițiilor consemnate de Ion Neculce (1968); Istoria podgoriei Odobeștilor din cele mai vechi timpuri până în 1918 (1969); Hronic de podgorii (1969); Jurnal de călătorie. Impresii din Statele Unite, Paris și Londra (1971); (coord.) Istoria României în date (coordonator, 1971); (în colab. cu Dinu C. Giurescu) Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi (1971; în colab.); Formarea poporului român (1973); (în colab. cu Dinu C. Giurescu) Istoria românilor I. Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor românești (1974); Istoria pădurii românești (1975).

nunta (1910); Zmei și zâne (1909); Botanica poporului român (1915); Credințe și superstiții ale poporului român (1915); Descânteceale românilor (1931); Meșteșugii! vopsitului cu buruieni (1943); Ouăle de paști (1937).

GRAEBNER, Fritz – etnolog german (4 mart. 1877, Berlin 13 iul. 1934, Berlin). Studiază geografia și antropologia. Director al muzeului etnologic din Köln (1925. Profesor la Universitatea din Bonn (1926 – 1928). Întreprinde expediții etnologice. Redactor la „Zeitschrift für Ethnologie” și la „Anthropos”. Influențat de Leo Frobenius, B. Ankermann și E. Bemlieim. Unul din fondatorii concepției difuzioniste germane. Școala etnologică creată de F.G. numită mai apoi Kullurhisto-rische Schule, este asimilată celei a lui B. Ankermann. F.G. a urmărit analiza fenomenelor culturale, a clasificării lor istorico-geografice în cicluri culturale (KuHurkreise), a fundamentării

mitologiei, a unor genuri de viață social-culturală. Reacții împotriva Școlii difuzioniste a lui Graebner-Ankermann s-au produs în cadrul Școlii etno-socio-logice (W.E. Mulhmann). Dogmatismul și documentarea insuficientă au supus opera lui unei critici acerbe din partea contemporanilor.

BIBL.: KuHurkreise imd Kulturschichten în Ozeanien (1905); Méthode der Ethnologie (1911);

Etimologie (1923); Das Welt-bild der Primitiven (1924).

GRANET, Marcel – etnograf și istoric francez (1884 – 1940). Studiază istoria la Universitatea din Paris. Întreprinde investigații de etnografie sociologică în China, în spiritul lui Emil Durkheim și Marcel Mauss. Profesor de etnoistorie orientală la Universitatea din Paris.

BIBL.: Fetes et chansons de la Chine (1919); La Polygynie sororale et le sororat dans la Chine jiodale (1920); La Religion des Chinois (1934); La Pensie Chinpise (1934); Categories mă-trimoniales et relations de proxi-mite dans la Chine ancienne (1939).

GRIAULE, Marcel – etnolog francez (1898, Oise-sur-Arman-con – 1956, Paris). Studii de etnologie la Paris. Director al Laboratorului, de etnologie de la „École d'Études Superieures” din Paris (1935 – 1941). Profesor de etnologie la Sorbonna (1942). Efectuează expediții etnografice în Africa și anume în Etiopia (1928 – 1929) și la populația dogonilor (1930 – 1938), descoperind forme de viață tribală necunoscute până atunci oamenilor de știință. Folosește din plin fotogrametria în cercetările etnologice.

BIBL.: Le livre des recettes d'un dabtara abyssin (1930);

Les flambeurs d'homme (1934);

Jeux et divertissements abyssin

(1963); The Lăeas în Barotse Jurisprudence (1965); Closed Systems ană Open Minds; the Limits of naivity în Social Anthropology (19 – 64); Politics, Lan) and Ritual în Tribal Society (1965).

GOBINEAU, Joseph-Arthur conte de – sociolog, scriitor și diplomat francez (14 iul. 1816, Vili d'Avray – 13 oct. 1882, Turin). Termină colegiul din Bâenne în Elveția. Se stabilește la Paris (1835). Secretar particular al lui Alexis de Tocqueville, ministru de externe. Secretar de ambasadă la Berna, Hano-\Tsm” Frankfurt, Teheran, Rio

de Janeiro etc. Teoretician al rasismului. Susține că dintre cele trei rase: neagră, galbenă și albă, ultima reprezintă pe arieni (arianismul lui G.), și aceasta prin germani (teutonismul lui G.), a constituit aristocrația tuturor popoarelor europene.

BIBL.: Essai sur l'inegalite des races humaines (1853 – 1855); Les PUiades (1874).

REF.: Arnold H. Rowbotan, The Liferary Works of Count de Gobineau (1929).

GOLDENWEISER, Alexander A. – antropolog american (1880, Kiev – 1940, Oregon). Emigrează în S.U.A. în 1900. Profesor de antropologie și sociologie la Universitatea din New York (1915 – 1930), la Portland-Oregon (1930 – 1940).

BIBL.: Totemism, an Analitic Study (1910); Early Civilization (1912); On Iroquois Work (1912); Culture and Environement (1916); Culture; The Dif-fusion Controversy (1927); Ro-bo ts or Gods (1931); Handbuch de Méthode der Kulturhistori-schen Etimologie (1932.); History, Psychology and Culture (1933); Anthropology, an Introduction to Primitive Culture (1937); The Concept of Causality in the Phisi-cal and Social Sciences (1938); Recent Trends in the American Anthropology (1941).

GOROVEI, Artur – folclorist și etnograf român (19 febr. 1864, Fălticeni – 19 mart. 1951, București). Studiază literele, filo-sofia și dreptul la Universitatea din Iași (1887 – 1889). Membru onorific al Academiei Române (1940). Editează revista de folclor „Șezătoarea”, care apare cu întreruperi (1891 – 1929). A.G. a cules materiale etnografice și folclorice în spiritul principiilor și metodelor elaborate de B.P. Hașdeu, referitoare la cromatica populară, botanica populară, obiceiuri juridice populare, obiceiurile vieții de familie etc. Studiul despre descântece este contribuția sa cea mai notabilă la cunoașterea unor aspecte particulare ale culturii populare române.

BIBL.: Botanica populară (1891); Cimiliturile românilor (1898); Datinile noastre la naștere (1909); Datinile noastre la istoria și literatura la Universitatea din Budapesta. Doctor în etnologie (1936). Lucrează paralel la „Muzeul etnografic” și la Institutul de etnografie” al Universității din Budapesta (1936 – 1941). Privat-docent al

Universității din Szeged (1941). Profesor de etnografie la Universitatea din Cluj (1943). Profesor de etnografie la Universitatea „Kossuth Lajos” din Debrecen (1948), unde organizează Institutul de etnologie și fundează anuarul „Mfiveltseg es Hagymány”. Colaborează cu S. Eri-xon. Lucrează la „Nordiska Mu-seum” și „Institut for folklivs-forskning” al Universității din Stockholm (1974 – 1978). Cercetări în deșertul Nevadei în California și Arizona. Vicepreședinte al Societății maghiare de etnografie. 6.B. Încearcă să demonstreze caracterele culturii carpatice în baza tezei migrației culturale prin intermediul populației maghiare în sud-estul Europei. Este preocupat de integrarea culturală, de **aculturație**, de difuzionismul cultural, uneori axate pe teze și revendicări patriotarde. Cu toate aceste scăderi de optică, ce țin de un trecut depășit, G.B. rămâne una din cele mai proeminente personalități ale etnologiei maghiare contemporane. Editează și îngrijește: „Ethnographia” (1940 – 1944); „Studii de etnografie Transilvăneană” (1944 – 1947); „Acta Ethnographica” (din 1953); Mfiveltseg es hagyomány” (din 1960).

BIBL.: Napi memgazddlkadds a Boldva volgyeben (1937); A gyujfogeta gasdaahodds (1939); Telekformdk es a gazdalbodds kapesolata a Ldpos volgviben (1941); Etnografia comparativă cu privire specială la popoarele din Balcani (1941); Magyar-szidv nepraizi kapesolatok (1941); A csep regi magyar elnevez & se (1945); Mtnka de bultuss a magyar paraszfsdgnl (1946); **Ethno**graphische Bezeichnungen des russischen Wortes „Venge-rec” (1953); Pozndmhy k sti tăiu cepov a obilnych truhiei u slovăkov (1956); Nepraizi gyujto-uton (1956); Magyar nepszokdsok a Zobor-vidiltra (1958) Altertum-liche Mahhtcine in der Karpa-ten (1961); Zusatzmenenkänge zwischen Flo/anlage und Viehzucht in Siebenbürgen (1961); Ergebnisse Probleme. Aufgaben-Viehzucht und Ue inleben in Ostini-Heleurope (1961); Die Raumau-jteihmg der ungarischen Banems-tube ihre Gesellscheffliche Function und Kuliurische Bedeutung (1962); A barlangi, dilăuartds khdisheez (1962); Der Einfluss der Gesellschafts – organisation auf die Entwicklung der Bau-weise (1963); A kultiwa integni-cioja as az etnikai esoportok ala-kulăsa (1963); Eilmographia Carpatica (1966); Pllanzliche

Labstofte in der Karpaten (1969).

REF.: (sub redactarea j.

Szabadfalvi și Z. fivâry) Stu

(1935); Jeux Dogons (1938); Masqv. es Dogons (1938); Les arts de l'Afrique Noire (1947); Diets a e.au, entretiens avec Ogotemelli (1948); Sâgnes graphiques sou-danais (1951); L'originalite des cultures (1953); Symbolisme des tambours sudanais (1955); Me-iliode de Vethnographie (1957); (postura, în colab. cu Germaine Dieterlen) Le Renard Pale (1965).

REF.: Germaine Dieterlen, Marcel Griaule (în „Année Sociologique”, 1955 – 1956).

6ROTTANELLI, Vinigi Loren-zo – etnolog italian (n. 13 aug. 1912 Avigliana). Studiază economia politică și dreptul la Universitatea din Torino. Profesor de etnologie la Universitatea din Roma (1942 – 1957). Director al Institutului de Etnologie al Universității din Roma (1967). Membru în Comitetul științific internațional pentru elaborarea unei istorii generale a Africii. Manifestă o poziție independentă în cadrul curentelor istorice europene. Cunoscut ca africanist datorită cercetărilor întreprinse în Somalia, Etiopia, Madagascar, Ghana.

BI BL.: Missione di studio al Lago Tana în Rickerche geografiche ed economiche sulle popolazioni (1939, vol. II).; Pescatori del Oceano Indiano (1955); Het Beeld van Mens in der primitive Kunsten (1955); Etimologica: L'Uonio e la Civilud (1965 – 1966, 3 vol.); Magic and Morale among the Nzema (Akan) of Ghana (1968).

GULIAN, C. Ionescă – filosof, etnolog, antropolog, român (n. 22 apr., 1914, București). Studiază filologia romanică și filosofia la Universitatea din București (1933 – 1938). Profesor de filosofie la Universitatea din București (1947 – 1974) Director al Institutului de filosofie (1953 – 1971). Membru al Academiei Republicii Socialiste România (din 1955). Editează lucrări de istorie a filosofiei care urmăresc reconsiderarea din perspectiva materialismului dialectic și istoric a unor cărțurari și filosofi români și străini. C.I.Q., în lucrările sale, pune accentul pe explicația social-istorică a culturii și rolul personalității în creația spirituală, relevând valorile culturilor arhaice în geneza umanismului socialist.

BIBL.: Sensul vieții în folclorul românesc (1957); Marxismul și antropologia filosofică (1964); Cultura spirituală a popoarelor africane (1964); Omul în folclorul african (1967); Problematica omului (1966); Originea umanismului și culturii (1967); Mit și cultură (1968); Antropologia filosofică (1974); Introducere în istoria filosofiei culturii moderne (1974); Banele istoriei și teoriei culturii (1975); Marxism și structuralism (1976).

GUNDA Bela – etnolog maghiar (25 dec. 1911, Timiș). Studiază economia, filosofia.

G

disciplinară a realității sociale românești în spirit modern. Consideră științele etnologice (etnografia, folclorul, știința artei populare) ca științe sociale particulare pe care le integrează în sistemul său sociologic. În acest sens se operează chiar o sociolo-gizare a științelor etnologice pentru a le „dezempiriza”.

8IBL.: Egoisnius und Altruismus. Zur soziologischen Motivation des praktischen Wollens (1904); Sozi-alwissenschaften, Soziologie, Poli-tik und Ethik (1908); Despre natura vieții sociale (1910); Sociologia războiului (1915); Realitate, știință și reformă socială. Câteva indicații asupra metodei (1919); Ființa și menirea academiilor (1923); Universitatea socială (1926); Politica culturii și statul social (1928); Problema organizării muncii culturale (192.9); Sociologia. Schița unui sistem de sociologie (1932); Sociologia monografică, știință a realității sociale (1934); Idei călăuzitoare pentru munca culturală la sate (1934); Cunoașterea sociologică și acțiunea culturală (1936); Muzeul satului românesc (1936); La sociologie des unites sociales (1936); La sociologie et les sciences sociales (1938); Cunoașterea și acțiunea în serviciul națiunii (1939); Erhosul lui Nicolae Iorga (1944); Sociologia tnili-tans (vol. I – II, 1946); Cercetarea integrală a întreprinderilor (1948); Opere (voi I-V, 1968 – 1971).

REF.: Ovidiu Bădina, Dimifrie Guști. Contribuții la cunoașterea operei și activității sale (1965); Ronmlus Vulcănescu, Dimitrie Gusti și cercetarea etnografică (1966); Ovidiu Bădina și Octa-vian Neamțu, Dimitrie Gusti (1967); Ovidiu Bădina, Cercetarea sociologică concretă. Tradiții românești (1966); Studii, Opinii, Documentar, Sociologia

tnilitans: Obiectul sociologiei (vol. I, 1968); Metode și tehnici sociologice (vol. II, 1969); Scoală sociologică de la București (vol. III, 1971, vol. IV, 1971); Sociologia geografică (vol. V, 1972); (Serie îngrijită de P. Ca-raion) Sociologia românească azi (1971).

GÂĂVENT, Bozkurt – etnolog turc (16 iul. 1926, Istanbul). Studiază antropologia și sociologia la Universitatea din Istanbul și Ankara. Profesor asociat și conducător al Secției de antropologie ce ține de Sosyal Bilimler Enstitüsü (Institutul de cercetări sociale), Hacettepe Üniversitesi Ankara. Este preocupat de studiul etnologic al societăților țărănești din Asia, de schimbările demografice și culturale în aceste societăți, de personalitatea socială și culturală, de schimburile educaționale.

BIBL.: The Role of Churches in Education: Turkey (1968); Kiil-tur Sorunu (1970); İnsan ve KIU – tiir (1972).

dia ethnographica et folkloristh-ca in honorem BSlaounda (Debre-cen, 1971).

GÂSINDE, Martin – etnolog austriac (29 oct. 1886, Wrocław — 1969, Viena). Studiază teologia. Profesor de antropologie. Director al Muzeului de etnologie și antropologie din Santiago de Chile (1916 – 1921). Membru al Institutului „Antliropos”. Expediții științifice la araukani (1915

— 1916), în Țara de Foc (1921 – 1929), în California, „Noul Mexic” și Arizona (cu intermitențe din 1930 până în 1960), în Africa (1940 – 1956).

BIBL.: Die Feuerland-Indianer: I. Die Selk nani, vom Leben und Deniten eines Jägervolkes auf der grossen Feuerlandinsel (1931), II. Die Yamana, vom Leben und Denken der Wassernomaden am Kap Horn (1937); Die Kongo-Pygmäen in Geschichte und Gegenwart (1942); Urmenschen in Feuer-land; vom Forschen zum stammes-mitglied (1944); Die Twa-Pyg-mäen in Ruanda (1949); Die Twiden-Pygmäen und Pygmoide im Tropischen Afvika (1956); Die Ayon-Pygmäen auf Neu Guinea (1958).

G U ȘTI, Dimitrie – sociolog politolog și etician român (13 febr. 1880, Iași – 30 oct., 1955, București). Studiază filosofia la Universitatea din Iași (1898), din Berlin (1899), Leipzig (1900), Berlin (1905).

Doctor în filosofie la Universitatea din Leipzig. Profesor agregat de istoria filosofiei grecești, etică și sociologie la Universitatea, din Iași (1910), titular (1915). Întemeiază la Iași „Asociația pentru studiul și reforma socială” (1918), care avea să se transforme în Institutul Social Român (1921). Înfiițează revista „Arhiva pentru știința și reforma socială” (1919). Membru activ al Academiei Române (1918). Profesor de sociologie, etică, politică și estetică la Universitatea din București (1920 – 1947). Director al „Casei culturii poporului” (1922). Începe cercetările complexe uulti-disciplinare de sociologie în Oltenia (satul Goicea, 1925). Director al Fundațiilor culturale (1934). Creează școlile țărănești și căminele culturale (1934). Fondează „Muzeul satului românesc” (1936). Editează revista „Sociologie românească” (1936). Realizează o lucrare vastă Enciclopedia României (4 volume, din 6, 1938 – 1939). Organizează „Serviciul social” (1938 – 1939). Președinte al Academiei Române (1944 – 1946). Organizează „Consiliul național al cercetării științifice” (1945). Călătorește în Germania, Franța, U. r! s. S., S.U.A. Organizează pavilioanele RomânieF la Expozițiile internaționale de la Paris (1937) și New York (1939). D.G. este întemeietorul primei Școli sociologice românești și al primului sistem de sociologie românească de valoare universală. Organizează cercetarea complexă nudti-BIBL.: The Decorative Ari of British New Guinca (1894); lyeo-lution in Art (1895); The Stitāv of Mau (1898); Head Hunters, Black, White aud Brown (1901); Reports of the Cambridge Anthropological Expedition to Torres Straits (1901); Magic and Fetishisme (1906); The Races of Man and Their Dhtribution (1909); The Wanderings of Peoples (1912); Migrations of CvJtures în British New Guinea (1920); A History of Anthropology (1949).

HAEKEL, Josef – sociolog și etnolog austriac (n. 17 iun. 1907, Viena). Studiază la Universitatea din Viena (1930 – 1934). Doctor în etnologie (1935). Asistent (1934) apoi lector (1941) profesor de etnologie (1958) la Universitatea din Viena. Întreprinde călătorii de studii în S.U.A. și Mexic (1960 – 1961), India (1964 – 1967). Director al Institutului de etnologie al Universității din Viena (1970). Reprezentant al „Școlii cultural-istorice” de la Viena, J.H. acordă o importanță deosebită analizei dinamismului cultural și dominantelor

culturale.

BIBL.: Das Männerhaus im nord-lichen Kalifornien (1940); Ido-kull und Dualsy stern bei den Ugriern (1947)). Der heutige Stand der Totemisniusprobleme (1952); Die Verstelhing vom Zvieiten Ich în den ameriltan. Hochkulturen (1962); Nene Beiträge zur Knitnrs-chichtung Brasiliens (1952 - 1953); Zum heitigen Forschungsstand der historischen Bauni und Pfahl în Mythos und Kitit der Stämme Notd - diestamerâkas (1958); Trends and Intellectual Interests (1959); Zur gegenwärtigen Forschungssi-tnation der Wiener Schule aer Etimologie (1959); Some Aspects of the Social Life of the Bhilala în Central India (1963); Eine Besessenheits seance der Rathva Koli în Gujarat (Indien) (1966); Die livlturhistorische Méthode der Etimologie în kritischer Sicht (1966).

HAHN, Eduard - etnolog german (7 aug. 1856, Lübeck - 24 febr. 1928, Berlin). Studiază medicina și științele naturii la Jena, Greifswald și Leipzig. Profesor de istorie a economiei la Universitatea din Berlin și la Landhoch-schule din Berlin. Precursor al etnologiei economice și al studiului tehnologiei legate de începuturile agriculturii. Susține că evoluția ocupațiilor de bază în istoria omenirii nu este liniară și că unele popoare eludează bazele de trecere de la o economie la alta. Relevă preeminența agriculturii față de păstorit. Subliniază rolul femeii în agricultura preistorică.

BIBL.: Waren die Menschen der Urzeit zwischen der Jägerstufe und der Shife der Ackerbaumer Nomaden? (1891); Die Haustierte und ihre Bezeichnungen zur Wirt-schaft des Menschen (1896); Demeter und Baubo (1897); Die Weltwirt-schaft am Ende des 19 Jahrhundert (1900); Das Alter der wirtschaftli-chen Kultur (1905); Die Entste-hung der Vb irtschaftlichen Arbeit

H

HABERLANDT, Artur - etnolog austriac (9 mart. 1889, Viena - 1959, Viena). Studiază istoria antică, etnografia și geografia la Universitatea din Viena (1907 - 1910). Doctor în filosofie (1911). Profesor de folclor la Universitatea din Viena (1924). Director al Muzeului austriac de folclor din Viena (1924). Este preocupat de cercetări comparativ-istorice privind impacturile și influențele culturii

germane în nordul, răsăritul și sud-estul Europei, ca reprezentant al Școlii difuzioniste de la Viena. În lucrările lui se preocupă, pe lângă formele de civilizație sătească în general, și de cultura tradițională românească, îndeosebi pentru Bucovina, zonă de contact cultural între români și austrieci.

BIBL.: Volkskunst der Balkanländer (1919); Volkskunst des Burgenlandes (1935); Beitrag zur bre-tonischen Volkskunde (1939); Beitrag zur Volkskunde von Monte-negro, Serbienund Albanien (1940); Wörterbuch der osterreichischen Volkskunde (1958).

HABERLANDT, Michael – etnolog austriac (29 sept. 1860, Viena – 16 iunie 1940, Viena). Studiază filologia la Universitatea din Viena (1878 – 1880). Doctor în filologie (1882). Profesor de etnologie la Universitatea din Viena (1892). Director al „Muzeului austriac de artă populară” (1895) și al „Muzeului de etnografie” (1910). M.H. este unul dintre marii muzeografi și muzeologi ai Austriei. Studiile lui de indianistică urmăresc substratul indo-european al formelor literare străvechi, printre care legendele mitologice și cele istorice. Organizează „Palatul Schönbrunn” din Viena ca „Muzeu medieval” (1917).

BIBL.: Indianische Legenden (1885); Der altindianische Geist (1887); Völkerkunde (1898); Die Hauptliteraturen des Orients (1902); Kultur im Altertum (1900).

HADDON, Alfred Cort – antropolog englez (24 mai 1855, Londra – 2 apr. 1940, Cambridge). Studiază la Colegiul din Cambridge. Profesor de zoologie la Colegiul din Dublin (1880 – 1901). Se ocupă de biologia marină. Organizează expediții antropologice colective în Detroit de Tor-res, Noua Guinee și Sarawak, pentru a studia genealogiile grupelor etnice, tehnologia și arta primitivă. Profesor de antropologie fizică (1901) și de etnologie (1909 – 1926).

histoire structurale du phondtisnie fmnțais (1949); La langue des Nenias eț des Nigouma (1963); La notation des langues; Phonetique et Phosologie (1967, în colab.).

HERSENI, Traian – sociolog, psiholog și antropolog cultural român (18 febr. 1907, satul Iași, Brașov). Studiază sociologia la București și la Berlin. Doctor în filosofie și litere (1934). Doctor docent

(1968). Asistent universitar de sociologie generală și conferențiar de sociologie rurală la Universitatea din București. Profesor de sociologie la Universitatea din Cluj. Șeful secției de psihosociologie la Institutul de psihologie al Academiei de științe sociale și politice. T.H. este un reprezentant de seamă al Școlii sociologice de la București. Lucrările sale marchează o constantă orientare interdisciplinară, atât la nivel teoretic, cât și la cel al cercetărilor concrete. Preocupat mai ales de realitățile sociale românești, cercetările sale de teren au numeroase și semnificative implicații etnologice.

BIBL.: Teoria monografiei sociologice (1934); (în colab. cu D. Gusti). Elemente de sociologie cu aplicări la cunoașterea țării și a neamului nostru (1935); îndrumări pentru monografiile sociologice (lucrare colectivă, îngrijită de T.H., 1940); Probleme de sociologie pastorală (1941); Drăguș, un sat din Țara Oltului-Făgăraș (1941); Unitățile sociale (1944); Psihosociologice culturii de masă (coordonator, 1968); (în colab. cu M. Ralea) Introducere în Psihologia socială (1966); Civilizație și cultură. 164 înțeleșuri (1969); Prolegomene la teoria sociologică (1969); Soziologie des Hirtenwesens în Súdosteneuropa (1971); Forme străvechi de cultură românească. Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara-Oltului (1977).

HERSKOVITS, Melville Jacob – antropolog american (1895, Ohio – 1963, New York). Studiază antropologia la New York ca elev al lui Fr. Boas. Profesor de antropologie la Universitatea din Chicago (1920), Universitatea Columbia (1921) și Universitatea din Northwest (1935). Întreprinde expediții științifice în Guiana, Africa de Vest, Haiti, Trinidad, Brazilia (1929 – 1957). M.H. a fost preocupat de problema contactului între culturi, aculturația și schimbul cultural, pe care le-a studiat îndeosebi pe culturile afro-americane.

BIBL.: The Anthropometry of the American Negro (1928); The American Negro: a Study în Racial Crossing (1928, în colab.); An Outline of Dahoniean Religious Beliefs (1933); Rebel Destiny. Aniong the Bush Negroes of Duth Guinea (1934, în colab.); Man and his Works (1938); Dahomey: An Ancient West African Kingdom (2 vol., 1938); Acculturation, a Study of culture contact (1938); The economic Life of Primitive People (1940); Acculturation in (1908); Die Entstehung der

Pflug-kultur (1909); Von der Hacke zum Pflug (1909). – REF.: Honigsheim, Eăuavă Ha/m und seine Stellung in der Geschich-le der Etimologie und Soziologie (1929)

HAȘDEU, Bogdan Petriceicu, istoric, filolog, etnolog, filosof al culturii, lexicolog, român (2 (J febr. 1838, Cristinești, Hotin – 25 aug: 1907, Câmpina), Studiază istoria la Universitate ea din Har – kov (1852). Profesor de istorie și statistică și custode la Biblioteca Națională din Iași (1860). Întreprinde călătorii de studii în Serbia, Ungaria, Anglia, Franța, Italia. Profesor de filologie comparată la Universitatea din Bucu „ești (1874 – 1900). Director al Arhivelor. Statului (1876 – 1880). Membru al Academiei Române (1877). Secretar general al Academiei – Române (1879 – 1885). Membru al Academiei Imperiale din Petersburg (1883), membru onorific al Academiei din New York (1895). Editează: „Arhiva istorică” (1864); periodicul „Tra-ian” (1869); revista /. Columna lui Traian”. (1870); publicații de indiscutabil interes etnologic.

BIBL.: Cine au fost dacii (1864); Cărțile poporane ale românilor în secolul al XVI-lea (1866); Dina, Filma, Goții și gepizii în Dacia (1877); Frăția (1869); Proverbe romane (1869); Originile Craiovei (1872); Istoria critică a românilor (1872); Paleontologia vestmân-iithii, armiei și locuinței în Rmania (1873); Originea păstoriei la români. Elemente dacice (1874) și Elemente latine (1874); Originea agriculturii hi români (1875); Zimbrul în Dacia (1875); Baba, Novac (1876); Un desântec român și un descântec sanscrit din Veda (1876); Cuvente den bătrâni (1878 – 1881); Poporul român sub raporturile juridic, lingvistic și mitologic (1877) Olțeneșule (1884); Etymologicuni Magnum Romaniae (1887 – 1898); Doina. Originea poeziei populare la români (1882); „Doina” răstoarnă pe Rosler (1882); Jocurile. și cântecele de copii (1891) etc.

REF.: Mircea. Eliade, Introducere, la voi: „B.P. Hașdeu, Scrieri literare, morale și politice” (1937, 1944): – O. Bancă, – Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hașdeu (1970);

HAUDRICOURT, André Geor-ges – lingvist, antropolog și etnolog francez (n. 17 ian. 1911, Paris). Studiază literele la Paris și Institutul național agronomic. Inginer agronom. Diplomat al Școlii naționale de

limbi orientale vii (melaneziana, siameza, laoțiană etc). Director al Centrului național de cercetări științifice (C.N.R.Ș.) Paris „din 1960. Misiuni științifice în Noua Caăedonie (1959, 1962 – 1963), în Laos (1960), unde studiază etnobotanica, tehnologia populară și lingvistica.

BIBL.: L'lwmmme et les plantes cultivees (1935, 1944); L'kotnme et la charrue a travers le monăs (1954, în colab.) Essai poitr logy of Easter Island (1961); Miscellaneons Papers fi965); Sea Routes to Polynesia (1968); The Ra Expediioon (1972); (în colab.) The Quest for America (1971).

HIRSCHBERG, Walter – etnolog austriac (12 dec. 1904, Neu-gradiska). Studiază etnologia la Universitatea din Viena. Curator] a Muzeul etnologic din Viena (1943); profesor de etnologie la Universitatea din Viena (1962). Întreprinde călătorii de studii în Africa (1958 – 1963). Cercetările de tehnologie și ergologie etnografică ale lui W.H. urmăresc să fundamenteze etnologia pe o nouă viziune științifică asupra civilizației și culturii populare.

BI BL.: Völkerkundliche Ergebn-isse der Siidafrikan. Reisen Rudolf Pocks în den Jahren 1907 bis 1909 (1936); Die Völker Afrikas (1954); Die Künstlerstrasse (1962); Monumenta Ethnographica (1962, vol. I); Wörterbuch der Völker-kunde Afrikas (1965); Wörterbuch der Völkerkunde (1965); Technologie und Ergologie in der Völkerkunde (1966), Die verborgene Me-dizin (1971).

HOBBIN, Herbert Ian Priestley – antropolog social și cultural australian (n. 17 dec. 1904, Baw-try-Yorkshire, Anglia). Studiază antropologia la Universitatea din Sidney (1929). Doctor în antropologie (1931). Profesor de antropologie la Universitatea din Sidney (din 1970). Membru al Academiei de științe sociale din Australia.

BIBL.rlaa; and Order în Polynesia (1934); Expeyvments în Civilization (1939); Transformation Scene (1951); Social Change (1958); Kinship and Marviage în New Guinea Village (1963); A Gnad-al-canal Society (1964); Island of Menstruating Men (1970).

HORĂK, Jiří – folclorist și istoric literar cehoslovac (4 dec. 1884, Benesov – 21 aug. 1975, Praga). Studiază literatura slavă și folclorul la

Universitatea Carolină din Praga. Doctor în litere (1916). Lector la Universitatea Carolină din Praga (1919). Profesor de literatură și folclor la Universitatea „Masaryk” din Bino (1923 – 1926); la Universitatea din Praga (1926 – 1951). Director al Institutului de etnografie (1957 – 1964). Membru al Academiei cehoslovace de științe, al Academiei din Belgrad, în studiile lui de literatură J.H. se dovedește un exponent al metodei comparativ-istorice și social-psihologice pentru determinarea specificității formelor feudale de creație populară.

BIBL. Masaryk a Dostojevskij (1931); Masaryk a slovenske literatury (1932); Ndrodopis teskoslo-vensky (1932); Gesky Honza (1940, 1947); Cesky poliddky (1944); Humor viip a satira v ieski lidovi pisni (1947); Z dejin literatur slovanskyh (1948); České legendy (1940); Slovenski ludovi balady (1956); Beloruski lidovi poliddky (1957); Poliddky a pisnă LuHckych Srbu (1959); ZbojnicM piesne slovenskeho ludu (1965);

83*

Seven Indian Tribes (1940, în colab.); The Myth of Negro Fast (1941); Backgounds of African Art (1946); Trinidad Village (1947); Man and his Work: The Science of Cultural Antkropology (1948); Economic Anthropology: A Study în Comparative Economles (1952); Les bases de l'anthroplologie culturette (1952, 1967); Motiv ations et Modeles culturels en ph iode de transformation technique (1954); Peoples and Cultures of Sud-Saharian Africa (1955); Anthropology and cultural change în Africa (1957); Sonie economic aspects of the Afrobahian Candon-ble (1958); Dahomean Narrative (1958); Continuity and change în Africa cultures (1958); The Huni an Factor în Changing Africa (1962); L'Afriqueet les ajrcains entre hier et deniam (1965); Dahomean Narrative. A cross-cultural narrative (1958, în colab); The New World Negro (1966).

HESIOD – scriitor grec (sf. secolului al VIII-lea î.e.n., Ascra, în Beoția). Este socotit precursorul preetnologiei europene. El urmărește să explice că ordinea ascunsă a naturii (sau cosmogonia) constă în ordinea zeilor care personifică natura și forțele ei intrinseci, încercând să facă o transpunere a ordinii bazileice care se află în echilibru stabil

cu ordinea „muncii oamenilor muritori”. Comunică experiența lui rustică, în domeniul gospodăriei agricole, al regimului vecinătăților, al sistemului dacilor și întrajutorărilor etc. caracteristice orânduirii gentilice primitive la greci, cât și perioadei de tranziție de la această orânduire la aceea sclavagistă. Viața agricolă în concepția lui H. reprezintă caractere astrobiologice.

BIBL.: Munciși zile (sec. VIII î.e.n.); Theogonia (sec. VIII î.e.n.); Scutul lui Heracles (sec. VIII. î.e.n.).

HEYDERDAHL, Thor – etnolog și explorator norvegian (6 oct. 1914, Larvik). Studiază etnografia și zoologia la Universitatea din Oslo. Doctor în filosofie (1961). Întreprinde cercetări în Indonezia, Columbia britanică (1937 – 1940), în insulele Galapagos (1941); două expediții etnologice: Kon-Tiki, cu plute de balsa, din Perú, în insula Paștelui, și Ra, cu o corabie de papirus, din Egipt în Marea Caraibilor, pentru a demonstra drumurile de migrație pe ape intercontinentale. Cele două expediții sunt în fond două experimente etnologice* care converg: primul postulează că populațiile polineziene sunt de origine americană; al doilea că populațiile americane ale Caraibilor sunt de origine egipteană. În fond aceste două teorii merg pe urmele hiper-difuzionismului lui Grafton Eliot-Smith. Realizează filme științifice asupra acestor expediții. Fondează „Muzeul Kon Tiki” la Oslo.

BIBL.: Pas Jakt Efter Paradiset (1938); Kon-Tiki (1950); Americans Indians in the Pacific (1952); Aku Aku boske Oyas hemmelighet (1960, trad. În română, 1961); Raports of the Norwegian Archeo-L.: Die Walser în Vorariberg (2 vol., 1949, 1956); Pioniere în Brasilien (1972); Ein Beitrag zur Geschichte von Stube und Ofen (1949); Die Gegenwavsanga. be von Sitte und Brauch (1956); Arbei-tervolkskunde în Osterreich (1960); Sitte und Brauch bei den Ladinern volkskunde în Osterreich (1960); Sitte und Brauch bei den Ladinern (1963 – 1964); Haus und Hoffor-tnen, Tracht, Sitte und Brauch în Sudurol; Sildurol cine Frage des europäischen Gewissens (1965) \Bei den Donausckwaben im brasilia-nischen Entre Ríos (1966); Die Wiederentdeckung „Tirols” im Urwald von Espírito Santo, Brasilien (1969); Volk, Volkskunde und Europ äische Etimologie (1971).

INGSTAD, Helge Marcus – explorator și etnolog norvegian (n. 30 dec. 1899, Meraker). Studiază etnologia la Universitatea din Oslo (1919). Întreprinde explorări în Oceanul Arctic (1926 – 1930), în Groenlanda (1932 – 1933), în S.U.A., Alaska, teritoriul apașilor indieni și în Mexicul central. Toate expedițiile lui au fost consemnate în note de călătorie și studii.

BIBL.: Land and Feast and Fa-mine (1931); East of the Great Glacier (1935); Apache-Indianer-ne, Jakten pa den tapte stamente (1939); Klondyke Bill (1945); Landei med de Klade Kyster (1948); Nunamiut Among Alaska's Inland Eskimoes (1951); Land Under the, Pole Star (1959); Westward to V inland (1965).

IORGA, Nicolae, istoric, om politic, scriitor și publicist român (5 iun. 1871, Botoșani – 27 nov. 1940, București). Studiază istoria la Universitatea din Iași (1889). Diplomat al École Practique des Hautes Études din Paris (1893). Doctor în istorie la Leipzig (1893). Profesor suplinitor de istorie universală (1894), titular (1895 – 1940) la Universitatea din București. Membru al Academiei Române (1910). Membru corespondent al mai multor academii și universități străine. Președinte al Ligii culturale pentru unitatea tuturor românilor (1924 – 1940). Cu Vasile Pârvan și G. Murgoci înființează Institutul pentru studiul Europei de Sud-Est, pe care îl conduce (1913

— 1940). Fundează Institutul de istorie universală din București, actualmente Institutul de istorie „Nicolae Iorga” (1937). Conduce revista „Semănătorul” (1905 – 1906), „Drum drept” (1906 – 1915), fondează și conduce ziarul „Neamul românesc” (1906 – 1940), revista „Floarea darurilor” (1907

— 1908), „Revista istorică” (1915 – 1940), „Cuget clar” (1928 – 1936), cu subtitlul „Noul semănător” (1936 – 1940). N.I. atribuie științelor etnologice (etnografiei, folcloristicii și științei artei populare) funcțiuni sociale și educaționale. Fiecare din aceste științe etnologice contribuie la elucidarea substratului unitar al civilizației și culturii autohtone, a problematicii și caracterelor lor traco-romane. În jurnalele lui de călătoreală The feudal survivals în Slovak popular ballads (1970).

HUMBOLDT, Alexander von – naturalist, explorator, arheolog și

etnograf german (14 sept. 1769, Berlin – 6 mai, 1859, Berlin). Studiază la mai multe universități din Germania (din 1787 până în 1791) științele camerale (ale conducerii statului feudal), tehnologia, științele naturale etc. Îndeplinește câteva misiuni diplomatice întreprinde călătorii de studii în jurul globului, în zonele socotite pete albe pentru știința vremii lui. Se asociază pentru o parte din aceste călătorii cu Aimé Bonpland, naturalist francez. Inițiază și dezvoltă unele științe noi: climatologia, giaciologia, meteorologia, oceanografia. Sub raport etnografic descrie și analizează civilizația și cultura unor populații primitive cunoscute doar aproximativ până la el.

BIBL.: Ansicht der Natur (1805); (în colab. cu Aimé Bonpland) Relation Jrisforique du voyage aux regions dquinoxiales du Nouveau Continent, fait en 1799 a 1804 (30 vol., 1814 – 1834); Ankunft in der Neuen Welt (1840); Im Lande der Karaiben (1841); Den Geist der Natur ergreifen Tagebuch vom Orinoko (1842); Cosmos (I, 1845; II, 1847; III, 1858).

REF.: Bruhas, Karl: A.V. Hum-boldi, Eine wissenschaftliche Biographie (1872); A.A. Micheli, A. Humboldt ei suoi viaggi (1930) etc.

I

1LG, Karl – etnograf austriac (n, 23 dec. 1913, Dombirg). Studiază geografia, istoria și etnografia la Universitatea din Innsbruck (1937), la Roma, München și Freiburg (1937 – 1939). Docent universitar (1946). Director al Institutului Universității din Innsbruck. Conducător al „Osteireich Fachverband fur Volks-kunde” (1958 – 1970). Întreprinde expediții h\ Brazilia (1965 – 1966 și 1968). I.K. adoptă o poziție sociologică în studiul fenomenelor etnologice. Întreprinde studii de „etnografie muncitorească”. O bună parte a activității sale o consacră studiului locuinței și gospodăriei austriece, tradițiilor și obiceiurilor din Tirol. Abordează o temă nouă în etnologia austriacă: studiul etnografic al coloniștilor de limbă germană din America de Sud.

IRIMIE, Cornel – etnograf român (n. 17 ian. 1919, Sibiu). Studiază sociologia la Universitatea din București (1937 – 1941) și la Jena (1943). Doctor în sociologie (1948). Șef sector la Centrul Academiei R.S.R. din Sibiu (1953 – 1967). Director al Muzeului

„Brukenthal” din Sibiu (din 1953). Conferențiar de etnografie și muzeologie la Facultatea de istorie din Sibiu (din 1969). Editează: colecția de Studii și comunicări a Muzeului „Brukenthal” (1956), Ci-binium, studii și materiale privind Muzeul Tehnicii populare din Dumbrava Sibiului (1966); El. este inițiatorul și organizatorul Muzeului tehnicii și meșteșugurilor populare din Dumbrava Sibiului.

BIBL.: Pivele și vâltorile din Mărginimea Sibiului și de pe valea Sebeșului (1956); Portul popular din Țara Oltului. Zona Avrig (1957); Portul popular din Țara Oltului. Zona Făgăraș (1956); Portul popular din zona Branului (1960); Portul popular din zona Persanilor. Țara Oltului (1958) } Icoane pe sticlă (1968, în colab.) Meșteșuguri artistice în România (1967, în colab.); Das Hirfenwe-sen der Rumänen: Forschmigen in der Mărginimea Sibiului bei Hennannstadt (1965); Tipuri tradiționale de instalații tehnice populare în zonele sudice ale Hunedoarei (1968); Beiträge zur Erfor-schung der Bauernindustrie in den ethnographischen Zonen der Siidkarpaten (1966); Concepția și organizarea Muzeului tehnicii populare din Dumbrava Sibiului (1971); Arta lemnului în România (1975, în colab.).

K

KARDINER, Abraham – sociolog, etnolog și psiholog american (n. 1891, New York). Studii de antropologie și sociologie la New York. Profeso r de psihosociologie la Universitatea Columbia (din 1931). împreună cu R. Linton este creatorul conceptului „personalitate de bază” (basic personality), care exprimă o configurație psihologică manifestată, printr-un stil de viață, concept preluat de M. Dufrenne și alții, apoi extins la întregul domeniu al etnologiei.

BIBL.: The Individual and his Society (1939); War Stress and Neurotic Illtness (1947); The Psy-chological Frontiers of Society (1945); The Concept of Basic Perne, în memoriile lui, în cronicile din ziarul „Neamul românesc”, atinge, discută, rezolvă unele aspecte analitice sau sintetice ale etnologiei române contemporane. Organizând instituții de creație și de răspândire a științei și culturii, muzee, tiparnițe și expoziții de carte și artă veche și populară a însușit direct și indirect cercetările de etnologie românească și implicit de etnologie universală. Bibliografia de mai jos relevă numai o mică parte a vastei lui activități,

cea care are contingențe cu etnologia.

BI BL.: Cultura română sub fanarioți (1898); Călători, ambasadori și misionari în țările noastre și asupra țărilor noastre (1899); Sate și preoți din Ardeal (1902); Colecția de folclor a Ministerului de Instrucție. Scrisoare către D. ministru Spiru Haret (1903); Drumuri și orașe din România (1904); Istoria românilor în chipuri și icoane (3 vol., 1905 – 1906); Oameni și fapte din trecutul românesc (I, 1905); Sate și mănăstiri din România (1905); Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească (2 vol., 1906); Constatări istorice cu privire la viața agrară a românilor. (1908); Vecinii noștri (1908); Din faptele străbunilor. Povesti și ale cronicarilor (1909); Baladă populară românească. Originea și ciclurile ei (1910); Istoria armatei românești (1910 – 1919); Viața femeilor și trecutul românesc (1910); Breasla blănurilor din Botoșani (1911); Femeile în viața neamului nostru (1911); Pagini de istorie culturală (1911); Portul popular românesc (1912); Histoire de l'art roumain ancien (1922, în colab.); L'art populaire en Roumanie, son caractère, ses rapports et son origine (1923); La Roumanie pittoresque (1924); Arta populară și arta istorică a românilor (1926); Domnii români după portrete și fresce contemporane (1929, 1930); Ornamentica vechii cărți românești (1927); Muzeele: ce sunt și trebuie să fie (1934); Portretele dașinilor române (1937); Istoria românilor (10 vol., 1937 – 1938); Ce este un muzeu de artă (1938); Frumosul în concepția poporului (1940); Ce este vechea noastră artă (1942); Materiale pentru o istoriografie umană (1968) etc. REF. Lui N. Iorga, omagiu (1921); Omagiu lui N. Iorga (1931); St. Metes, Bibliografia operelor lui N. Iorga (1931); Barbu Teodorescu, N. Iorga. Viața, și opera, bibliografie (1931); Victor tanculescu, Bibliographie des travaux de N. Iorga (1933); Dino Bonardi, N. Iorga e Varie romena (1932); Romulus Vuia, Activitatea etnografică a lui N. Iorga (1941); N. Bonesen, N. Iorga, Elogiu academic (1941); Al. Eliari, Histoire et sociologie d'après N. Iorga (1965); Minai Berza, N. Iorga (1965); A. Fochi, N. Iorga și folclorul (1966); Șt. Pascu, N. Iorga savant et penseur (1966); Barbu Teodorescu, AT. Iorga scrieri despre artă (1968); Barbu Teodoresen, Nicolae Iorga biobibliografie (1976); Vasile Ketoa „V. Iov-a (1971).

furno-Hpologhiceskom analize obr-iadrtosti (1970); Dinamiha, funcția i struhtura obâceaiev i obriadov Y1972); Paraleles balkano-cauca-siens dans certam rites et coutnmes (1972).

KOPcZYNSKAJAWORSKA.

Bronisława – etnograf polonez (n. 1 mai 1924 Poznan) Studiază, etnografia la Universitatea din ÎMI (1945 – 1948). Doctoratul în etnografie în 1909. Docent, la catedra de etnografie a Universității din Łódź (1967). Secretar general al Societății poloneze de etnologie (din 1967). A întreprins explorări etnografice în Cehoslovacia, România, Iugoslavia, Ungaria și Bulgaria.

BIBL.: Pasiersiwo v) BesMdzie Slqftim (1949); Das Hirtenu esen în den Politischen Karpaten (19Ql); Tradycvina gospodărită sezonoi a w Karpatach Polskich (1969); Me-todyka etnograficzny eh badan terenovsveh (1971); Warunki bytowe i budiet rodziny wiejskiej vH Gratnadzie (1971); Die Vevwendbar-keit bestimmter Méthoden zur Er-forschung der Volkskultur in der Karpaten (197 l); Stosunek niicsz-kancoio vâsl kujaw skiej de ziemi. Przemiany hulturowlej hierarcliî Wartosci (1974); Classification of the Data useful for Documenta Hon and for ethnological Information (1973).

KOPPERS, Wilhelm – etnolog austriac (8 febr. 1886, Menzele – ian. 1961). Studiază teologia. Misionar în Țara de Foc (1921 – 1922). Docent în etnologie (1924).

Profesor de etnografie la Viena (1928). Reprezentant al școlii cultural-istorice vieneze. Colaborează la editarea revistei „A.nthro-pos” (1913 – 1923). Editează: Wiener Kulturhistorische Studien (1930).

BIBL.: Die ethnologische Wirt-schafiforschung (1916); Die An-fänge des menschielichen Gemein-schaftsleben im Spgel der neueren Völkerkunde (1921); La religion et Vetre supreme chez les Yaghan (1922); Kulturkreislehre und Budd-hismus (1921 – 1922); Völker und Kulturen (1924); Unter den Feuer-landindianem (1924); Gesellschaft und Wirtschafî der Völker (1925); Gottesglaube und Gebete der Ieme-nen auf Feuerland (1926); Wilhelm Schmidt-Festschrift (1928); Die Religion der Indo-Germanen în ihren kulturhistorischen Beziehun-gen (1929); Die Frage des Mutter-rechts

und des Totemismus im alten China (1930); Die Bhil în Zentralindien (1939); Geheimnisse des Dschungels (1947); Primitive man and his viorid picture (1952); 50 Jahre ethnologische historische Australienforschung (1955); Eth-nologie und Geschichte (1955); Autour du probleme, etimologie et histoire culturelle (1958).

Kdă – Károly etnograf maghiar din România (n. 31 aug. 1919, Stana-Cluj). Studiază etnografia la universitățile din Cluj (1940 – 1943) și Budapesta (1943 – 1944). Doctor în etnografie (1944). Lector de etnografie Universitatea din Cluj (1944 – 1950). Șef d.

I

sonality Structure as an Operațional Tool in the Social Science (1945); The Mark of Oppressiom a Psychological Study of the American Negro (1951); Sex and Moralitv (1954); They Studied Man (1961, în colab.).

KARSTEN, Rafael – antropolog finlandez (n. 1879, în Helsinki). Profesor de antropologie culturală la Universitatea din Helsinki (1907). Efectuează expediții antropologice în Ecuador, Bolivia, Perú etc, ale căror rezultate le publică în monografiile tematice.

BI BL.: Mitas de los Indios Tiba-ros (1919); The Indian tribes of Ecuador (1920); The Toba Indians of the Bolivian Gran Chaco (1920); The Civilisation of the South-American Indians (1926); La civilisation de l'empire încă (1952); The Religion of the să-mek: Ancient Beliefs and Cuus of the Scandinavian and Finnish Lapps (1955).

KATONA Imre – etnolog maghiar (18 oct. 1921, Csongrad). Studiază istoria și geografia la Universitatea din Szeged. Doctor în antropologie și folclor (1947). Conferențiar (1947), profesor (1949) la Universitatea „Cotvos Lorând” din Budapesta, catedra de folclor. K.I. Întreprinde cercetări asupra aspectelor sociale ale proletariatului agricol și asupra folclorului maghiar în comparație cu al altor popoare europene și extraeuropene.

BI BL.: Magyar paraszimesek (1951 – 1956); A magyar kubiko-sok diete (1957); Trends in the Transformation of the Hwngarian Peasaniry (1962); Paraszisdgunk Sletinek átalakuldsa (1962); Ty-pes of Work Groups and Temporary Associations of seasonal Labour in the Age of Capitalism (1962); A nici epika lijkori

dta-lakulăsa egy társadalmi esoport korâben (1962); Historische Schichten der ungarischen Volksdichtung (1964); Anciennes traditions populaires, sociéténouvelle – hes experiences de l'édification de la nouvelle société. (1964); Literatur zur volkskundlichen gegenwartsforschung (1965); Enseignement universitaire de l'ethnologie Hongrie (1967); A parasztdal-tól a munkásdalig (1968); Zur Frage der finnisch-ugrischen Schicht der ungarischen Volksdichtung, (1968); A magyar néplib Ueszét (1969); Die Lyrischen Lieder der ungarischen landwirtschaftlichen Arbeiter (1969); Mitologia i Abeci (1970); Magyar népdalok (în colab. cu Gy. Ortutay) (1970); Săr-hânvolo ikertesterek (1972); Alba-nische Epik (1973); Ellentet a magyar n & pdalokban (1974).

KOLEVA, Tatiana – etnograf bulgar (16 apr. 1931, Varna). Studii etnografice la Universitatea din Sofia. Cercetător științific la Etnografski Instituti Mu» sei, din Sofia. Se preocupă de studiul etnografic al slavilor de sud.

BIBL.: Zininii iâhl obâceaev iuj-nân slavian. K voprosu o struh-BIBL.: Kalotaszegi nímésik 7 – II. (1943); The Hungarian Folk-tale Catalogue în preparation. (1955); Kriza János; Székely ním-költisi gyűjtemény (1956); Népmesegyűjtés (1956); Ipolyi Arnold folklorgyűjteménye a Asprai Muzeum hízirat-gyűjteményében (1956); A magyar dímésik típusmutatója (1958); Lucrările și problemele pregătirii cataloguht basmelor populare maghiare (1959); în colab. cu Ortutay Gyula – Ik gh Linda: Magyar nímésék I – III (1960); Die ungarische Märchenforschung der letzten Jahr-zehnfe (1958); Kriza János: Az álmicitá fiú (1961); Fiinder Ilona nímésék (1960); Benedek Elrk es a magyar népmesekutatás (1961); Ungarische Volksmärchen (1966); A ndpmese prozodijá (1967); Ias Elek Benedek Gedenk-inuscum (1970); Ide gen nvelví szte-reotípik, mondoka es dalbetetek anyanyelví prozai népköltesi szo-vegekben (1973); Ket régi magyar-román vegvesszovegu tdnenâta kir-desehez. (1972).

KRADER, Lawrance – etnolog american (n. 8. dec. 1919, Berlin). Studiază etnologia la Berlin. Profesor de etnologie la Institut für Etimologie, Frei Universität Berlin, întreprinde călătorii de studii în

Asia, Africa. Este preocupat de problemele vieții materiale a mongolilor, de istoria antropologiei, de antropologia filosofică.

BIBL.: Peoples of Central Asia (1963; 1971); Formation of the State (1968); Anthropologie und Etimologie hei Marx (1937).

KRAPPE, Alexander Haggerty – etnolog, folclorist și lingvist american (1894 – 1947). Studiază filologia și etnologia în S.U.A. Întreprinde călătorii de studii în Europa, îndeosebi în Franța. Profesor la „George Washington University” și la Columbia University din New York. În prima parte a studiilor sale este influențat de J. Frazer și de metoda eclectică de cercetare în domeniul mitologiei. Încetul cu încetul se detașează de influențe și evită integrarea în vreo școală etnologică, către sfârșitul vieții, revenind la vechile poziții. Excelează în domeniul sistematizării mitologiei universale, pornind de la geneza miturilor și încheind cu sinteza tematicii mitice generale.

BIBL.: The Legend of Roderich Last of the Visigoth Kings and the ermanarick Cycle (1923); Balor with the evil Eye... Studies în Celtic and French Literature (1927); Études de mythologie ei de folklore gertnanique (1928); The Science of folklore (1930); La genese des Mythes (1938); Mythologie Universelle (1939).

KROEBER, Alfred Louis – etnolog american (11 iun. 1876, Homoken, New Jersey – 5 oct. 1960, Paris). Studiază antropologia și arheologia la Universitatea Columbia (1897). Doctor în antropologie (1901). Organizează și conduce departamentul de antropologie de la Universitatea Columbia și Berkeley (până în 1946). Întreprinde investigasecție! a Muzeul etnografic al Transilvaniei (din 1950).

BIBL.: Lumea basmelor populare (1948); Albinăritul în Câmpia Transilvaniei (1949); Cahlele din Ciuc (1954); Elemente de arhitectură și decorative de pe valea Casinului (1954); Arta lucrului în fier în Remetea (1956); Date ardelene referitoare la vrăjitorie (1957); Tradiții țărănești înviata obștească (1962); Vechi forme de muncă în câteva sate din jurul Clujului (1969).

KOSVEN, Mark Osipovici – etnograf și istoric sovietic al societății primitive (11 ian. 1885, Brest – 18 iun. 1967, Moscova). Studiază științele naturii la Universitatea din Paris (1904 – 1906); științele juridice la Universitatea din Petersburg (1917 – 1909). Jurist

la Tribunalul Regional din Petersburg (1930 – 1917). Doctor docent în științele istorice (1934). Profesor la Universitatea din Moscova (1934 – 1954). Cercetător științific la institutul de istorie (1924 – 1929), la Institutul de etnografie al Academiei de Științe a U.R.S.S. (1935 – 1937 și 1943 – 1965). Conducător al Secției de etnografie a Academiei de Științe din Moscova (1934 – 1936) și al Secției de etnografie a Marii enciclopedii sovietice (1936 – 1946). Colaborator (1926 – 1966) și membru în colegiul de redacție al revistei „Sovetskăea Etnografica” (1946 – 1959). Întreprinde mai multe expediții de – tudii în Caucaz (din 1931 până aproape de pensionare). Imediat după Revoluție, este unul din promotorii noii direcții de cercetare științifică în etnografie din perspectiva marxism-leninismului. Combate socializarea abstractă a etnografiei, empirismul formal și superficialitatea. Specialist în studiul complex, interdisciplinar al modului de viață și cultură a zonei montane Caucaz, al matriarhatului (structura gintei materne și al relațiilor de familie ce d. ecurg din aceasta), al democrației militare, al avunculatu ui și atalicatului, al patrinomieii.

BIBL.: Matriarhat (192.9); Teoria sakralnogo proishojdenia vlasti (1930); Matriarhat v zăpadnoi Afrihe (1934); Ob arhivnân tna-terialah po etnografii SSSR (1936); Iz istorii problemă matriarhala (1946); Avunkulat (1948); Matriarhat. Istoria problemă (1948); Patroniniia u drevnih ghermanfev (1949); Ocerhi istorii pervobâtnoi huituri (Ed. II, 1957); Etnografia i istoria Kavkaza (1961); Etnograficeskie rezultați Velikoi Severnoi ehspediții 1733 – 1743 (1961); Semeinaia obșcina i patroniniia (1963); Patronimia i ce rol v istorii obșcestra (1964).

REF.: V.K. Garadanov, M.O. Kosven (în rev. Sovestkaia etnografia, 2, 1876).

KOVÁCS Ágnes – folclorist maghiar (31 oct. 1919, Cluj). Studiază folclorul la Universitatea din Budapesta (1939 – 1943). Doctor în limba și literatura maghiară (1944).

diază etnologia la Universitatea din Ljubljana (1926 – 1930). Cercetător științific la Institutul de etnologie al Academiei slovene de științe și arte frumoase din Ljubljana (1954). Doctor în etnologie (1956). Consilier științific, șef al secției etnologice Datini și Jocuri”.

Redactor al anuarului „Tradiții”. N.K. urmărește studiul măștilor slovene. Preocupările lui se extind de la măști la teatrul popular sloven.

BIBL.: Jocurile și scenele regilor în folclorul sloven (1951); Die Alhloeiberniihle (1955); Aus der Maskenwelt der Slow enen Mas-ken în Mitteleuropa (1955); Arlechin în valea Bohinju (1956); Das Ljubljanaer Paradeisspiel und sein europäischer Rahmen (1958); Das Volksschauspiel der Slow enen (1958); Les marionnetfe traditionelle des Slovenes (1958); Ein Wildemann-Spiel în Sloufe-nien (1959); Jocul și biciul la vârsta preșcolară și școlară (1959); Tăierea Veghii (1960); Die Ado-nisgärtlein Sloweniens (1961); Die Weinachtsblock bei den Slouäenen (1961); Sărbătorile calendaristice ale slovenilor (1965); Maschere e mascheramenti rituali degli sloveni lungo îi conține friulano-sloveno (1966); Problèmes de typologie du masque populaire en Europe (1967); Masken der Slovlenen (1967); Zu Karl Meulis. Maskentheorie (1969); Die Mittwinterstran der Sloulenen (1969); Zvjei Boviden-Masken aus Valvasores Kupferstichsammlung

(1972); Frauenbinde und tna-sierte Frauen. Festschrift Robert Wilhaber (1972).

KUTRZEBA-POJNAROWA.

Anna – etnolog polonez (n. 4 mai 1913, Cracovia). Studiază etnologia și sociologia la Universitatea din Cracovia (1931 – 1936), cu Kazimierz Moszyński, Jan Stanisław, Bystron și „Kazimierz Dobrowolski, apoi la Universitatea din Paris (1962). Călătorii de studii în Europa și America de Nord. Doctor în etnologie Universitatea din Cracovia (1947). Asistent la catedra de etnologie și sociologie la Universitatea Cracovia (1937 – 1939 și 1945 – 1953). Docența (1955). Conduce un grup etnografic în Institutul de istorie a cultura materiale (1957 – 1971). Vicepreședinte al Societății etnologice poloneze (din 1973 –). Ca reprezentant al Școlii poloneze de etnografie A.K.-P. a aplicat permanent punctul de vedere istorico-sociologic și metoda „integrală” a lui K. Dobi-owolski. BJBL.: Budousnictwo htdowe w Zawoi (1931); Veșnica, danina miodow a (1938); Etnografia pol-skich grup ludnosciowych na zachodzie: Pnisyi Kaszuby (1945); RoHWoj etnografii i etnologii w Polsce (1948); Nachrul auf Ka-zitnierz

Moszyński. Seine Bedeutung für die politische und europäische Ethnographie (1960); Pastorskiile Karpat polskich i dzieje Podhala w twórczości naukowców Dobrowolskiej na temat Amerykanów z Kalifornii i z Meksyku etc. i jest o tym, że ma być poświęcony wielu latom badań. Jest jednym z założycieli „Amerykańskiego Towarzystwa Antropologicznego”, prezydentem tej organizacji (1917); A.L.K. opracował historię kultury, opartą na teorii super-organicznej społeczeństwa i teorii dyfuzjonizmu, walczył z porównawczością i biologizmem w etnologii.

BIBL.: The Apache (1902); Ethnology of the Gros Ventres (1908); Anthropology Papers (1908); The Superorganic (1917); Zuni Kin and Clan (1917); Peoples of the Philippines (1919); Anthropology (1923); (współautor z T.T. Waterman) Source Book in Anthropology (1926, w kolab.); Handbook of the Indians of California (1925); Cultural and Natural Areas of Native North America (1939); History and Science in Anthropology (1935); Stimulus Diffusion (1940); Three Centuries of Women's Dress Fashions: A Quantitative Analysis (1940); Configurations of culture growth (1940, w kolab.); Peruvian Archeology (1944); A Mohave Historical Epic (1951); Culture: a Critical Review (1952, w kolab.); The Nature of the Culture (1952); Anthropology Today; an Encyclopedic Inventory (1953); On Romanian Nature (1954); Ethnographic interpretations (2 vol. 1957); Style and Civilization (1957); Sign Language inquiry (1958); A Roster of Civilisation and Culture (1962); (współautor z C. Kluckhohn) Culture (1963); REF.: J.H. Steward, „Alfred Louis Kroeber, 1876 – 1960” (w „American Anthropology”, vol.63, 1961); J.H. Rowe, „Alfred Louis Kroeber, 1876 – 1960” (w „American Antiquities”, vol. 27 nr. 3.1962).

KUNZ, Ludvík – etnograf czeskosłowacki (n. 26 aug. 1914, Osice). Studiował muzykę instrumentalną w Konserwatorium w Brnie i filozofia w Uniwersytecie w Brnie (1948). Kierował wydawnictwem „Etnografický Ústav-Moravského Muzeja” w Brnie (1947 – 1960). Docent (1968). Wykładał w Uniwersytecie Karolinie w Pradze i w Uniwersytecie w Brnie. Dyrektor Muzeum morawskiego etnografii w Brnie (1968).

BIBL.: Česká etnografie a folkloristika (1954); Painting on Folk Ceramics (1956); Die Ethnographischen Museen der Welt (1956).

ostettropäischen Staaten (1958); Zusammenstellung der Arbeiten (1961); Zusammenstellung der zeitschriftlichen Arbeiten aus Valassho und Záhofi: (1965); Naive Malerei (1972); Vyklenková plastika (1973); (în mss.) Sistematische Klassifikation in der Ethnographie und Folkloristik (1956); Projekt eines Museums des sozialistischen Dorfes (1968); Projekt eines Museums und Studios für Volksmusik (1972).

KURET, Mco – etnolog iugoslav (n. 24 apr. 1906, Triest). Stuțl474, Sevilla – 1566, Madrid). Studiază teologia. Intră în ordinul predicatorilor „Apostolii Indiilor”. În această calitate călătorește în America (1502). Oral și în scris denunță cruzimile colonialismului spaniol (1510). Proiectează și încearcă, „soluția practică” a unui „colonialism pacifist”. Cunoaște și descrie unele aspecte din viața indigenilor din Perú și Mexic. Scrie trei cărți, dintre care două prezintă o importanță deosebită pentru etnologie.

BIBL: Brevisima relaci în de la destruycion de las Indias (1552); Historia de las Indias (1555); Historia apologetica (f.a.).

REF.: Las obras de Bartolomeo las Casas (1552 – 1553); H. Lan-ke, The Spanish Struggle for Justice in the Conquest of America (1949).

LEACH, Edmond Ronald – antropolog și etnolog englez (n. 11 nov. 1910, Londra). Studiază la Colegiile din Marlborough, Clark, Cambridge etc. Participă la expediții de cercetări etnologice în Birmania (1937 – 1945), în Borneo (1947) și Ceylon (1948). Lector la catedra de antropologie socială din Londra (1946). Președinte al vestitei „/Yssociation of Social Anthropologists” (1968 – 1970) și al „British Hn-manist Association” (1970). Membru al Academiei americane de artă și știință (1968). Director al Colegiului regal din Cambridge și conferențiar universitar de antropologie socială la Londra. E.L. examinează implicațiile mitului ca expresie culturală a unui conflict spiritual nerezolvat, într-o situație socială istorică dată. Critică aplicarea metodei structuraliste în antropologie și în etnologie, teoria simbolurilor și „a mașinilor de supresiune a timpului”.

BIBL.: Social and Economic Organization of the Rowanduz Kurds (1940); Social Science Research (1950); Politicul Sistsms of Highland Burma (1954); Pul Eliya; a Village în Ceylon (1961);

Rethinking Anthropology (1961); A Runaway World (1968); Genesis as Myth (1970); Lévy Strauss (1970).

LEROI-GOURHAN, André-Georges Leandre – etnolog francez (n. 25 aug. 1911, Paris). Studiază literaturile la Universitatea din Paris. Doctor în literatură. Diplomat al „École nationale des langues orientales vivantes”. Îndeplinește mai multe misiuni etnologice în Extremul Orient. Subdirector la „Musée de l'Homme” din Paris. Profesor la facultatea de literatură din Paris (1956) și la Collège de France (din 1969). Director al Institutului de Etnologie (1963). L.G. – studiază cu precădere tehnologia culturii arhaice și a popoarelor retardate, fără să neglijeze însă perspectiva tehnologiei populare contemporane. Este preocupat în toate lucrările lui de procesul de ominizare, de condițiile de viață preistorică, descoperirile și în

3G7

go (1967); La place de l'ethnographie dans les sciences sociales (1968); Cultural Anthropology in Poland in the Context of World Sciences; Sphere of Activity, Research Methods, Institutions and Publications (1968); L'ethnologie et les recherches sur les modifications de la culture paysanne (1972); Les traits caractéristiques originaux de la culture populaire polonaise (1974); Etnografia polska w tryzysiech-tokach PRL (1975).

LAFITAU, Joseph – misionar și etnolog francez (1681, Bordeaux – 1740). Studiază teologia. Misionar în Canada, la irochezi și uroni; studiază obiceiurile și practicile acestora, devenind un pionier al etnologiei mondiale. În cercetările lui aplică metoda comparativă.

BI BL.: Mœurs des sauvages Amériquains, comparées aux mœurs des premiers temps (1724).

LANG, Andrew – antropolog și folclorist englez (31 mart. 1844, Selkirk, Scoția – 20 iul. 1912, Bachory). Studiază la Universitățile din St. Andrew și Glasgow. Lector la Universitatea St. Andrews. Combate mitologia comparativă care limitează comparațiile la popoarele ariene. Elaborează o teorie antropologică a folclorului. Combate teoria mitologiei solare. Comparând relictul etnografic și reminiscențele folclorice cu obiceiurile și tradițiile popoarelor retardate, culese în vremea lui (de misionari și călători) relevă germenii, elementele și

caracterele unei continuități culturale în întreaga omenire. Studiază animismul, totemismul și fetișismul. Unul din promotorii folcloristicii ca știință a folclorului.

BIBL.: Custom and Myth (1884); In the Wrong Paradise and other Stories (1886); Myth, Ritual and Religion (1887, 2 vol.); Cock Lane and Common-Sense (1895); Border Ballads (1895); The Book of Dreanis and Ghosts (1897); A Collection of Ballads (1897); Modern Mythology, A Reply to Max Müller (1897); The Making of Religion (1898); Magic and Religion (1901); Social Origins and Primeval Lan (1902); The Secret of the Totem (1905).

LAS CASAS, Fra Bartolomeo de – misionar și istoric spaniol.

la parenti (1949); Race et His-toire (1952); La notion d'archa-îsme en Etimologie (1952); Social Structure (1953); Les Mathi-matiques de l'homme (1954); Tristes Tropiques (1955); Des Indiens et leuv Etimographie (1955); The Structural Study of Myth (1955); Mythologie et ri-tuel (1956); Anthropologie Structurale (1958); L'Anthropologie Sociale (1960); La structure et la forme (1960); Le Probleme de l'invariance en Anthropologie (1960); La Totemisnie aujourd'hui (1962); La pensie sauvage (1962); Mythologiques (I. 1964, Le Cru et le Cuit, II, 1966, Du Miel aux Cendres; III, 1967, L'origine des manieres de table). REF.: Georges Charbonnier, Entretiens avec Claude Livi-Stra-uss (1961); Edmund Leach, Lévi-Strauss (1970); J.A. Boon, Front Symbolism to Structuralism; Lévi-Strauss în a Literary Tradition (1972); J.P.B. De Jong, Livi-Strauss's Theory on Kinship and Marriage (ed. n. 1970); F. Korn, Elementary structures Reconsidered Livi-Strauss on kinship (1972).

LEWIS, Oscar – etnolog american de origine poloneză (1914, Polonia 1970, Cuba). Studiază antropologia la Universitatea Columbia din New York. Se dedică cercetării grupelor etnice din S.U.A. Întreprinde anchete de teren în mediul rural și în mediul urban (în México, 1943), ca și asupra ghetourilor portoricanilor din S.U.A. (1945).

Uncie din aceste anchete îi servesc pentru teoretizările lui asupra definirii conceptelor „subcultură” și „cultura sărăcimii” (the culture of poverty), adică a formelor de cultură specifică zonelor

periferice ale orașelor industrializate. Din acest punct de vedere devine promotorul „antropologiei militante”.

BIBL.: Life în a Mexican vitta-ge; Tepoztlan reshtdied (1951); The children of Sánchez (1961); La vida: a puertorican faniiy in the culture of poverty (1966).

LINTON, Ralph – antropolog și etnolog american (27 febr. 1893, Philadelphia – 24 dec. 1953, New Haven, Connecticut). Studiază la Colegiul Swarth-more (1915), la Universitatea Pennsylvania (1916), Universitatea Columbia; doctoratul la Universitatea Harvard (1925). Efectuează expediții arheologice în Mexic, Guatemala, Insulele Marchize și cercetări etnologice, care îl fac să abandoneze arheologia. Expediții etnologice în Madagascar (1922, 1.926, 1928). Profesor la universitățile Wisconsin (1928 – 1937), Columbia (1937 – 1946), Yale (1946 – 1953). Președinte al Asociației antropologilor americani (1946). Membru al Academiei de științe americane. Alături de A. Kar-diner, R.L. este teoreticianul personalității de bază în cultură. Editează: „American Anthropologist” (1939 – 1944).

BIBL.: The Thunder Ceremony of the Pawnee (1922); The Sacrificevențiile omului primitiv, procesele creației tehnice, aria rupestră.

BIBL.: La civilisation du renne 1936); L'Homme et la Nature 1943); Milieu et Technique, 1945); Documents pour l'art compari de l'Eurasie septentrionale (1944); L'Homme. Evolution et Technique; IL'homme et la matiere (1943), II. Milieu et technique (1945); Archiologie du Pacifique du Nord (1946); L'Etimologie de V Union Française (1953); Hommes de la Prihistoire (1955); Les religions de la prehistoire (1964); Le geste et la parole (I, Mémoire et les ryt-hes: II, Techniques et Languages 1965); Prehistoire de l'art occidental (1966).

LfivY-BRUHL, Lucien – sociolog și etnolog francez (1857 – 1939). Studiază sociologia la Universitatea din Paris (1877). Întreprinde studii de etnologie, pe baza lucrărilor de teren ale etnografilor și folcloriștilor contemporani efectuate îndeosebi în Australia. L.-B. a fost socotit din această cauză „etnolog de cabinet”. Studiile lui urmăresc analiza mentalității arhaice, a mentalității primitive, acel ratio primogenis. A-tribuie o importanță majoră

simbolurilor, miturilor și ritologiei. Consideră mentalitatea primitivă analogică și mistică. Această concepție dualistă asupra mentalității umane este combătută ulterior, socotindu-se că produce o sciziune în istoria spirituală a omului. Claude Leyi-Strauss preia și duce mai departe ideile Im L.L.-B. cu privire la mentalitatea sălbatică.

BIBL.: Les fonctions vinentales dans les soci Stis inférieures (1910); La mentaliti primitive (1922); l'âme primitive (1927); Le surna-turel et la nature dans la mentaliti primitive (1931); La mythologie primitive (1935); L'expérience mythique et les symboles chez les primitifs (1938); Carnets (1940).

Lfivl-STRAUSS, Claude-Gustave – etnolog francez (n. 28 nov. 1908, Bruxelles). Urmează facultatea de drept și litere de la Paris. Doctor în litere. Profesor la Universitatea din São Paulo, Brazilia. Expediții etnologice în Brazilia Centrală (1935 – 1939). Profesor la „New School for Social Reaserches” din New York (1942. – 1945). Director de studii la École pratique des Hautes Études, catedra de religie comparată (1950). Profesor titular la Coliege de France (1959). Organizează Laboratorul de anthropologie socială. Membru al mai multor academii. Doctor honoris causa al mai multor universități. C.L.-S. valorifică metoda structurală în etnologie, întreprinde analize științifice în baza acestei metode asupra fenomenelor de civilizație și cultură extraeuropeană.

BIBL.: L'analyse structurelle en lingvistique et en anthropologie (1945); La vie familiale et sociale des Indiens Nembikwara (1948); Histoire et Ethnologie (1949); Les structures ilenientaires de

LOMAX, Alan – etnolog a-merican (n. 31 ian. 1915, Austin, Texas). A studiat filosofia și antropologia la New York (1931 – 1936). Director al Proiectului cantometric și coreometric al departamentului de Anthropologie de la Universitatea Columbia (1962). Călătorii de studii în S.U.A., Europa, Asia și Africa, de unde culege un material imens în vederea fundamentării metodei taxonomice în etnologie. A.L. merge pe linia cercetărilor behavioriste, comparativiste și psihanalitice ale lui Bateson, Birdwhistell și Arensberg. Uneori adoptă puncte de vedere materialiste. Ultimele lui cercetări se referă la cantome-trie și coreometrie, adică la o taxonomie matematizată a

culturii, elaborată pe baza folosirii mașinilor de calcul la studiul muzicii și dansului popular.

BIBL.: American Balads and Songs. (1933); Cowboy Songs (1937); Our Singing Ceruntry (1939); Folk Song U.S.A. (1941); Nuovi ipotesi sul canto folcloris-tico italiano nel quadro della mu-sica popolare mondiale. Nuovi argomenti (1955 – 1959); Folk Music, North America (1959); Folk Song style (1959); Song Structure and social structure (1962); Special Features of the song Communication (în Essay on the verbal and visual arts, 1967); Folk Song Style and Culture (1971); + 3.000 Years of Black Poetry (1969); The Good and the Beautiful în Folk Song (1969);

The evolutionary Taxonomy of Culture (1972); În press World Folk Song styles (1968).

LOWIE, Robert Harry – antropolog american (12 iun. 1883 – Viena – 21 sept. 1957, Berkeley). Studiază la Colegiul din New York și la Universitatea Columbia. Doctor în antropologie (1908). Muzeograf la Muzeul A-merican de Istorie Naturală. Profesor de antropologie la Universitatea Berkeley, California (1925 – 1950). Președinte al Societății americane de folclor (1920 – 1921) și al Asociației antropologilor americani (1935). Intensă activitate de teren pentru studiul populațiilor amerindiene din America de Nord și Sud, îndeosebi pentru indigenii din Brazilia. Reprezentant al curentului morfologist, continuă în această privință opera lui Franz Boas, susținând că în descrierea obiectivă a instituțiilor și cutumelor interesează formele lor. El combate teza instituțiilor primitive a lui L.H. Morgan. Studiază rudenia, tipurile de grupare, structura socială, dreptul primitiv și organizarea politică. Introduce o terminologie științifică nouă, asimilată ulterior de etnologie. Editează: „American Anthropologist”.

(1924 – 1933).

BIBL.: Social Life of the Crom Indians (1912); The Age Socie-ties of the Plains Indians (1916); Culture and Ethnology (1917) j

24*

to the Morning Star by the Skidi Pawnee (1922); Purificat ion of the Sacred Bundies, a Ceremony of the Pawnee (1923); Annual

Ceremony of the Pawr. ce Medici-neMen (1923); The Material Culture of the Marquesass Islands (1924); Significance of certain Traits în North American Mai se culture (1924); Use of Tobacco among North American Indians (1924); The Archaeology of the Marquesas Islands (1925); Mar-qttesan Culture (1925); Degeneration of Human Figures Used in Pplinosian Decorative Art (1926); Etiniulogy of Polinesia and Mi-cronesia (1926); Rice, a Mala-gasv Tradition (1927); Culture An-a* în Madagascar (1928); Mar-kct-dav în Madagascar (1928); Primitive Ari (1933); The Co-manclis Sun Dance (1935); Error în Anthropology (1936); The Stuciy of Man an introduction (1936); Culture. Sociely and the individual (1938); The Present Status of Antkropology (1938); Acculturation of Seven American Indian Tribes (1940); Crops, Soils and Culture în America (1940); Psychology and Anthropology (1940): Age and Sex Categories (1942); Nativistic r. iovenients (1943); (în colab.) The Science of Man in the World Crisis (Î945) Cultura y Personalidad (1945); Anthropology in the World Crisis (1945); The Cultural Background of Personality (1945); The Natural History of the Family (1949); The Concept of National Character (1951); Women in the

Family (1952); Culture and Personality Factors Affecting Economic Growth (1952); The Tree of Culture (1955); Culture and Mental Disorders (1956); The Man (1968).

REF.: A. Linton și C. Wagley, Ralph Linton (1971).

LO NI GR O, Sebastiano – etnolog și folclorist italian (n. 24 mai 1919, Catama). Studiază la Universitatea din Pisa. Licențiat în litere și filosofie. (1940). Docent în istoria tradițiilor populare (1965). Profesor la facultatea de litere și filosofie a Universității din Catania (1966). Director al Institutului de folclor (1969). Membru al „International Society for Folknarrative Research și al Academiei „Tiberiana” (Roma). În clasificarea tipurilor și motivelor nuvelistice pe care le-a urmărit după indicele internațional Aarne-Thompson, L.N. s-a bazat pe principiul că formele locale sau regionale respectă caracterele umane și sociale ale colectivității căreia îi aparțin. El a analizat raportul dintre varianta narativă și personalitatea naratorului. BIBL.: Racconti popolari sici-Hani, classificazione e bibliografia (1958); Novellini e

Conți del Duccenlo (1963); Tradizione e invenzione nel raceonto popolare (1964); Monienti e problemi di Storia delle tradizioni popolari (1966); Mondo primitivo ed Europa (1970); Narrativa esetnplare e pubblico nel Medioevo (1971).

hiland Province. A Socio-Eco-nomic Study of Bukidauan Province (4 vol. 1969 - 71); Birt Îi and Death în Cagayan de Oro (1972).

MAIER, Radu O. - etnograf român (3 nov. 1921, Luna de Jos, Cluj). Studiază etnografia la Universitatea Lomonosov din Moscova (1953 - 1958). Doctor în etnografie (1967). Cercetător științific principal în Institutul de cercetări etnologice și diaâectologice (din 1968).

BIBL.: Așezările de călive la aromânii din Albania (1964); Deux coutumes nupiales d'aspect social chez le Roumains de Transylvanie (Region Cluj), (1964); Ethnograficeskie elementî jilișcea i narodnogo iskusstra aromân (1964); Sisteme arhaice de îmblătit (1967); Vremennie ukrâtia iz hamnia v zone Istria, R.S.F. Iugoslavia (1965); Vără-ritul o străveche ocupație a locuitorilor din Munții Apuseni (1967); Obștea Vârarilor din Vârciorova, zona Porțile de Fier (1968); Contribuții etnografice asupra prelucrării lemnului în Munții Apuseni (1969); Mobilierul popular românesc (1970); încercare de reconstituire a morilor antice din România (1972); ContribUii la studiul comparativ al morăritu-lui la Pompei și Histria (1973); Viticultura în zona Porțile de Fier (1972); Meșteșugurile ca formă de manifestare a continuității poporului român (1976).

MÂINE, Henry-S. - jurist și etnolog englez (1822 - 1888). Studiază dreptul la Universitatea din Cambridge și Oxford. Ajunge profesor de drept civil la Cambridge, de drept roman la Londra. Membru al Consiliului Guvernatorului general al Indiei. Însărcinat cu codificarea legilor și jurisprudențelor indiene. Vicecancelar al Universității din Calcutta. Profesor de jurisprudență istorică și comparativă la Universitatea din Oxford (1869). H.S.M. este unul din fondatorii etnologiei juridice. Cercetările lui au pornit de la studiul „arheologiei juridice” pentru, a culmina cu elaborarea unei noi discipline juridice, cu un triplu conținut: etnologic, sociologic și juridic.

BIBL.: Ancient Law: its Connection with the early History of Society, and its Relation to Modern Ideas (1861) Village Communities in the east and West (1871); The effects of Observation of India on modern European Thought, the Rede lecture delivered... on May 22, 1875 (1875); Études sur la royauté primitive (1882); Lectures on the early history of institutions (1875); De l'organisation juridique de la famille chez les Slaves du Sud et chez les Rad-joupes (1880).

REF.: Jacques Costa: Trois fondateurs de l'ethnologie juridique: Bachoffen, Maine et Engels (1974).

MALINOWSKI, Bronisław Kas-per – etnolog englez de origine polonă și Traditions of the Crow Indians (1918); Primitive Society (1920); Primitive Religion (1924); The Origin of the State (1927); Are we Civilized? (1929); An Introduction to Cultural Anthropology (1934); Cro-windians (1935); The History of Ethnological Theory (1937); Social Organization (1948); Ethnography, Cultural and Social Anthropology (1953); Indians of the Plains (1954); Toward Understanding Germany (1954); Ethnologist a Personal Record (1960). REF.: P. Radin, „R.H. Lowie” (în „American Anthropologist” vol. 60, 1958); R.F. Murphy, Roberi Lowie (1972).

LUSCHAN, Felix von – etnolog și antropolog austriac (11 aug. 1854, – 7 febr. 1924, Berlin). Studiază medicina la Universitatea din Viena și antropologia la Paris. Se deplasează în Dalmația și Albania, unde întreprinde cercetări antropologice. Călătorește în Siria. Lector de antropologie la Universitatea din Berlin. Director la „Volkskunde Museum” din Berlin (1904).

BIBL.: Reisen in Vorderasien (1886); Reise in sild-west. Klein-asien (1889); Ausgraben von Sendscheli (5 vol., 1893 – 1925); Beiträge zur Völkerkunde der deutschen Schutzgebiete (1897); Beiträge zur Ethnographie von Neu-Guinea (1899); Anteilnahme zu ethnologischen Beobachtungen (1904); Beiträge zur Anthropologie von Kreta: Rassen und Völker (1908); Völker, Rassen, Sprechen. Anthropologische Betrachtungen (1927); Die Alte-Höhner von Benin (3 vol., 1919).

M

MADIGAN, Francis – antropolog social filipinez (30 mai 1917).

Studiază antropologia to S.U.A. Doctor în antropologie. Director al Institutului de cercetare al culturii Mindanao; conducător al secției de antropologie și sociologie a Universității Xavier din Cagayan de Oro

City. A întreprins cercetări de teren și studii în Asia, Europa și cele trei Americi. Este preocupat de problemele fertilității, mortalității și migrației, de inovațiile în agricultură, de riturile agricole etc.

BIBL.: „Screening for Collège Aptitude (1968); Mindanao's lui, prin ceea ce s-a numit neomalthusianismul, adică lichidarea artificială a surplusului de populație, pentru menținerea ritmului de producție în pas cu creșterea populației. Malthusianismul și neomalthusianismul sunt infirmate de realitatea istorică, cât și de dezvoltarea producției materiale de bunuri în vremea noastră.

BIBL.: An Essay on the Principle of Population as It Affects the Future Improvement of Society (1798, 1803); Observations on the effects of the Corn Laws (1814); Inquiry into the nature and Progress of Rent (1815); The measurement of Value stated and illustrated (1823); Principles of Political Economy (1827).

REF.: J. Bonar, Malthus and his Work (1885); D.V. Glass, Introduction to Malthus (1953); D.E.C. Eversley, Social Theories of Fertility and the Malthusian Debate (1959)

MALUKOV, Mirjana – etnolog iugoslav (n. 25 iun. 1930, Slovański Brod). Studiază etnologia la Universitatea din Belgrad (1948 – 1952). Studii de folclor la București (1988 – 1939). Muzeograf principal la Muzeul din Novi Sad. Investigațiile etnologice ale M.M. se referă la românii din Baaatul românesc și cel sârbesc. Cunosătoare a limbii române, M.M. promovează în etnologia sud-est europeană studii comparativ-istorice.

BIBL.: Munca de cercetare etnologică a românilor în muzeele din Voivodina (1958); Kolicalica, cerbul iau curca. O mască în obiceiurile sârbilor și românilor din Banat. (1964); Muzeele etnografice, din România (1965); Despre cercetări etnologice cu privire la românii din Banatul iugoslav. Portul popular la Frăhtții din Banat (1968); Costumul național al românilor din Banatul iugoslav (1973).

MANNHARDT, Wilhelm – etnolog și filolog german (26 mart.

1831, Friederichstadt pe Oder – 25 dec. 1880, Danzig). Studiază filologia și folclorul. Docent al Universității din Berlin (1858). Conduce revista „Zeitschrift für Deutsche Mythologie und Sittenkunde” (1853 – 1859). Bibliotecar la Danzig (1868 – 1873). W.M. își propune realizarea unei Monumienta Mythica Germaniae, în care mitul este o explicație animistă a fenomenelor naturale. Materialele culese în acest scop le separă în fapte omogene și echivalente și fapte neomogene și ocazionale, pentru a distinge analogiile de congruențe și pentru a reconstitui formele originare ale cultului pământului, al arborilor și al vegetației în general.

BIBL.: Germanische Mythen (1852); Die Gotterwelt der deutschen und nordischen Völker (1860); Roggenwollf und Roggen rund (1865); Die Komdämonen (1867); Wald und Feldkulte (1873 – 1877, 2 vol.); Der Baumkultus der Germanen (1875); Mythologische Forschungen (1884); Wald und Feldkulte (3 vol., postum).

loneză (7 apr. 1884, Cracovia – 16 mai 1942 New Haven, S.U.A.) Studiază filosofia la universitățile din Cracovia, Leipzig și la London of School Economics (unde devine profesor de antropologie socială între 1927-1942). Doctor în filozofie. Efectuează expediții etnologice în insulele Torbidad (Noua Guinee) și în Melanezia (1914 – 1918). B.M. fundamentează metoda funcționalistă. Inițiază cercetări de antropologie aplicată (applied anthropology), folosită în administrația colonială. Profesor de antropologie socială la Universitatea Yale (1942). În lucrările lui, B.M. ia atitudine împotriva psihanalizei freudiene, punând accentul pe investigația pluridimensională a realității sociale, a familiei și a comportamentului sexual. Fondator al antropologiei economice.

BIBL.: The Family among the Australian Aborigines (1913); Primitive Religion and Social Differenciation (1915); The Natives of Mailu’ (1915); Classification Principles in the Language of Kiriwina (1921) The. Argo-nautes of the Western Pacific (1922); Crime and Custom in Savage Society (1926); Magic, Science and Religion (1926); Myth in primitive Psychology (1926); Sex and Repression in Savage Society (1927); Coral Gardens and Their Magic (2 vol., 1927, 1935); Philosophy and Scientific Method (1927); The Father in Primitive

Psychology (1927);

The sexual Life of Savages în Northwestern Melanesia (1929); Culture (1931); Moeurs et Coittu-mes des MSlanesiens (1933); The Foundation of Faith and Morals (1936); A Scientific Theory of Culture and other Essays (1944); The Dynamics of Culture Change (1945); Freedom and Civilization (1960); A Diavy in the strict sense of the terni (1967).

REF.: M. Glückman, Analysis of the Sociological-theories of B. Malinowski (1949); P. Murdock, Bronisław Malinowski (în American Anthropolostist", vol. XIV, 1942).

MALTHUS, Thomas Robert – teolog, economist și demograf englez (17 febr. 1766, Rookeri-Surrey – 23 dec. 1834, Bath). Studiază teologia și devine pastor. Se dedică studiului teoretic al creșterii populației globului. Susține că populația globului crește în progresie geometrică față de resursele alimentare care cresc în progresie aritmetică. Crede că această constatare teoretică exprimă în fond o lege naturală. Descopere obstacolele acestei creșteri exorbitante; obstacole represive (epidemii, războaie etc.) și preventive (abstinența sexuală, căsătoria tardivă etc). Teoria lui, denumită mai apoi malthitsianism, a căpătat o largă audiență în domeniul științelor sociale. Ideile lui T.M. au fost reluate și adaptate cerințelor imperialismu".

cică, etnozoologie și etnocroma-BIBL.: Tradițiile populare române (1878); Cromatica poporului român (1881); Ornitologia poporană română (1883); Nunta fa români (1890); Nașterea la români (1892); Înfirmământarea la români (1892); Satire populare române (1893); Tradiții populare române din Bucovina (1895); Sărbătorile la români (vol. I, Câr-nelegile, 1898; vol. II, Păresi-ntile, 1899; vol. III, Cincizeci-tnea, 1901); Botanica populară (1900); Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor (1903); Legendele Maicii Domnii lui (1904); Descântecele populare române (1904).

REF.: N. Iorga, Un cercetător alvieții poporului românesc („Floarea darurilor”, II, 1907); Li-viu FI. Marian, Simion Florea Marian (București, 1910).

MARIENESCU, Atanasie Marian – folclorist român (20 mart.,

1830, Lipova – 20 ian., 1915, Sibiu). Studiază dreptul la universitățile din Budapesta și Vi-ena (1862). Ocupă diferite posturi în magistratură (1861 – 1862). Membru al Academiei Române (1881). Adept al școlii mitologice germane. Caută și descoperă în trecutul îndepărtat filoane ale mitologiei române. Unele din aceste filoane sunt „corese” adică corectate, adaptate unui material deja existent, altele de-a dreptul inventate. Susține că majoritatea produselor literaturii populare române sunt reminiscențe folclorice ale mitologiei greco-romane, ceea ce explică unele aspecte particulare ale culturo-genezei române închipuite de el. A publicat în acest sens multe articole în revistele: „Familia”, „Albina”, „Columna lui Traian”.

BIBL.: Poesia poporala. Balade, culese și corese (1859 – 1867); Poesia poporala. Colinde, culese și corese (1859 – 1861); Balade, îndeosebi istorice și mitologice din poesia populară (1867); Steaua magilor (1875); Studiu despre celți (1895); Cultul păgân și creștin (vol. I, 1884); Descoperiri mari (1872); Ilirii. Macedo-Românii și Albanezii (1904); Novă-ceștii (1970) ș.a.

REF.: O. Bulea. Atanasie Mărienescu (1963).

MARINOV, Vasil – etnograf bulgar (n. 2 apr, 1907, Șumen), Studiază geografia și istoria la Universitatea din Sofia (1930), antropogeografia și etnologia la Universitatea Humboldt (1937 – 1938). Doctor în etnografie (1940)... Docent al Universității din Sofia (1943). Cercetător științific la Institutul etnografic și la Muzeul Academiei Bulgare de Științe (1945 – 1970). Activitatea etnografică a lui V.M. se referă la cercetări de etnogenază bulgară, la metodologia agroetnografiei și la păstoritul caracacienilor din Bulgaria din perspectivă marxistă.

BIBL.: Die morphologische Gt-te-derung das nord-ostlichen Bulgarien (1938); Bevölkerung tind

M AR CU, P. Li vin, etnolog român (n. 30 dec. 1925). Studiază filosofia și dreptul la Universitatea din București (1945 – 1949). Doctor în drept (1968). Redactor principal la Editura Academiei R.S.R. (1949 – 1964). Cercetător științific principal la Institutul de studii sud-est europene din București (din 1964). Întreprinde călătorii de studii în Bulgaria și Iugoslavia.

BIBL.: Soms aspects of lai-cisation of Moslem Family în Dobrudja (end the 19I & century – first decades of the 20 e – century) (1965); Probleme ale statului și dreptului în concepția lui Nicolae Iorga (1966, în colab.); Caracterul social al creației științifice și problema moștenirii cul – turale (1966); Nicolae Iorga. și filosofia istoriei (1966); Aspecte ale vieții de familie în satul Șvinița (1967); Forme tradiționale ale familiei musulmane din insula Ada-Kaleh (1967); The Tătar Patriarchal Cominunity in the Dobrudja and its Dezintegration (first Half of 201 Century) (1967); Structures familiales en Roumanie à l'ipoque contempora-ine el le processus de leur generalisation typique (1969); Sociological researches at the Institute of South-East Europeen Studies (1971); Zeitgenossische soziologis-che Aspekte des Verstädterungspro-zesses în Sud-est Europe. I – Ty-pisierung der Fajnilienstruhturen (1971); Vechi obiceiuri juridice în sitbâona Săcele – a doua ju-mătate a secolului XIX-lea – prima jumătate a secolului XX (1972); Les coutumes juridiques coinne sy steme normatif vicinal en Roumanie – seconde moitră du XIX-e siècle – premiere moi-titelu XX-e și Scle (1971); Vechi obiceiuri juridice în comuna șanț (1972); Quelques consider ations sur les coutumes juridiques comme sy steme normatif vicinal dans le sud-est de V Europe (1972); Procesul de urbanizare în subzona Săcele (1972); Aspecte ale corelației dintre structura familiei și terminologia de rudenie la vlahii balcanici (1972 – 1973); Idei despre stat și drept în opera lui Dimitrie Cantemir (1973); – Urban ecology and adaptation. Contemporary Aspects in the South-East of Europe (1973).

MARIAN, Simion Florea – etnograf și folclorist român (1 sept. 1847, Ilișești, Suceava – 11 apr. 1907, Suceava). Studiază teologia la Universitatea din Cernăuți (1872 – 1874). Preot de țară în comuna Poiana Stampii-Câm-pulung (1876), Volonca (1876), Șiret (1877). Profesor la Suceava (1882). Membrual Academiei Române (1881). Întemeietor și redactor al „Revistei politice” (1886 – 1891). S.F.M. a fost adept al concepției științifice a lui B.P. Hașdeu. Aplică ancheta prin corespondență cu ajutorul chestionarelor. Pune bazele etnografiei românești. Publică sinteze tematice de etnografie. Inițiază în literatura română de specialitate studii de etnobotaaues (1935); Science des

religions % folklore (1936); Rites et Sym-boles dans la vie sociale et dans le folklore (1936); Survivences du passî (1936); Philosophie de l'art populaire (1937); Le folklore et la vie sociale (1938); Arts populairss, mitiers d'art, et loisirs des travailleuYS (1938); Fantaisie sur la Toilette (1939); Attribution hâtive des origines (1950); Tra Altion, ivolution, adaptation (1956); Jeux de sociîti et parabole (1957); Le cheminement de la pensie folklorique (1961); Folklore mori (1963); Folklore vivant (1966); Le folklore a fire industrielle (1965); Les gestes hu-muin (1971);

MAUSS, Marcel – sociolog, etnolog și istoric al religiei francez (10 mai 1872, Epinal – 10 febr. 1950, Paris) Studiază sociologia la Universitatea Paris. Doctor în sociologie (1900). Profesor de istorie a religiei la Sorbona (1900), la École des-Hautes Études (1901) la Collège de France (1930). Secretar general al Institutului de Etnologie al Universității din Paris (1925). Reprezentant al Școlii sociologice franceze. Nepot, elev și colaborator a lui Emil Durkhcâm. Preconizează integrarea etnologiei în antropologie (într-an fel de antropologie culturală). Pledează pentru studiul interdisciplinar al „omului total”. Combate teoria rasistă. Promovează stadiul etnologiei juridice și studiul integral al tehnologici culturale. Editează revista „Année sociologique” (1925). M.M. pune bazele epistemologice ale etnologiei moderne. Elaborează o concepție totodată funcționalistă și structuralistă. E unul din precursorii lui C. Lévi-Strauss.

BIBL.: Essai sur la naiure et la fonction du Sacrifice (1898); La Religion et les Origines du droit pânăl (1901); Thiorie generale de la magie (1902 – 1903); Esquisse d'une thiorie genirale de la magie. L'origine des pouvo-irs magiques dans les socieies australiennes (1904); (în colab.) Essai sur les variations saisonnieres des socieies eskimos; itude de morphologie sociale (1906, în colab.); L'Art et le mythe d'après W. Wun-dt (1909); Eilinograpliie en France et à l'Étranger (1913); La untion de Mana (1913); Essai sur le don. Forme et raison de l'ecliance dans les societis arc/ia: iques (1923 – 1924, 1950); L'expression obligatoire des ssntiments (1922); Ef-fets physiques de l'idée de mort (1925); Gift (1925); Les paren-tis a plorisanterie (1928); Les civilisationseunietitsetformes (1929); Les

iechniques du corps (1934, 1936); XI ne catigorie de l'esprit liumuân, la notion de personne (1938); Melanges d'Histoire des Religions (1909, în colab.); Mă-nuel d'Ethnographie (1947); Sociologie et anthropologie (1950); Oeuvres Completes (3 vol. 1968 – 1969).

REF.: Victor Karady, Marcel Mauss. Oeuvres (1968 – 1969, 3 vol.); Claude Lévi-Strauss, InKultur im mittkren Rhodopo-pengebirge (1955); Beitrag fur Untersuchungen die Lebens Weise und Kultur der turkischen Be-volkemng în nordostlichen Bulga-rien (1955); Die Assimilationsversitche der Titrken în Bulgar ieri (1954); La Sokha en Asie, Afrique et Europe (1960); Antropomorfe Gesteins-Grabdenkmo-ler în Deliorman (1960 – 1961); Der Holzpflug în Bulgarien (1962) Uniersuchungen iiber Lebens Weise Zigeuner în Bulgarien (1962); Beitrag iiber Untersuchungen Her-kunft, Lebensweise und Kultur auf Karakatschanen în Bulgarien (1964); Traditionelle und moderne alpine Schafzucht im tnttleren Stara Planina (1965); Be-vsegliche Viehvoirtschaft în Bulgarien und Balkanhalbinsel (1966); Anthropomor/liche Dinge bei Spinnrocken (1966); Typologie der Pflugforinen în Bulgarien (1966); Was ist Unterschied Zwischen „Bulgarische“ und „am Meere gelegen „Gagausen“ (1967); Der Problem uber Offene Museum în București (1967); Die Almenwir-tschafthliche Schaf halim Zentvalen Balkangebirge în Viehwirtschaft und Hirtenkultur (1969); Fur eth-nokulturischen Beitrage der Bulgarische Viehzucht în Samlung-sband-Ethnogenese und kulturel-len Nachlass auf Bulgarische Volk (1971); Ethnographie des Jochs în Bulgarien (1969).

MARINUS, Albert – etnolog, sociolog al culturii și folclorist belgian (n. 10 aug. 1886, Na-mur). Studiază la Școala de Științe Sociale, Politice și Economice și la Universitatea din Bruxelles. Elaborează o concepție psihosociologică proprie asupra folclorului. Conduce revista „Folclore barabancon” (1921). Organizează și conduce „Société de rOmmagang”. Vicepreședinte al Societății internaționale de Etnologie și Folclor. Profesor universitar de economie (1933), de sociologie (1934). Pledează pentru o sinteză sociologică a folclorului. Deși lucrările lui sunt de mici proporții, ele se prezintă ca notații succinte ale unei concepții științifice largi asupra mișcării folclorice a secolului

nostru. BIBL.: Le folklore, utilită his-torique et naționale (1923); Importance sociologique du Folklore (1927); Critique Mithode et Conception dans le Folklore (1930); Le neo-folkprisme (1931); Folklore historique et folklore sociologique (1935); Ethnographie, Folklore et Sociologie (1931); Folklore et Science (1932); La cartographie folklorique (1932); Folklore dans le conformisme social (1932); Les deux folklares; folklore sentimental et folklore scientifique (1932); Le folklore descrip-tif (1933); Problèmes dentethode dans Vitv. de de la Mag: s (1934); À-propos de la mede cine pepu-laire (1934); Pour un Musée National de Folklore (1934); Arts populaires el loisirs des trauaileurs (1935); Que peut-on attendre de la Cartkographie folkloriqite? (1935); Pensie scientifique et sens commun (1935); Theses folklorila Berlin. Profesor de geografie la Seminarul pedagogic din Iași (1909) și din București (1910). Profesor de geografie la Universitatea din București (1911 – 1938). Membru al Academiei Române (1915). Lucrările etnologice ale lui S.M. privesc legătura dintre pământ și om, dintre mediul ambiant, civilizație și cultură. El caracterizează etnografic un popor prin munca și uneltele l-ai, prin civilizația și” cultura lui.

BIBL.: Die kartographische Induktion (1899); Antropogeografia și întemeietorul ei Fr. Ratzel (1904); Aplicări antropogeografice în sfera etnografiei, istoriei și a altor științânvecinate (1910); Chestia orientală din punct de vedere geografic ți etnografic (1916); Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale (1920); Premise etnografice la istoria Românilor (1922); Vechimea poporului român și legătura cu elementele alogene (1925); Religia ca mijloc de caracterizare etnografică a unui popor (1924); Din literatura etnografică alimbei (1927], 1 Cadrul antropogeografic al Ardealului (1928); Coordonate etnografice. Civilizația și cultura (Hilo-tehnica – Psihotehnica) (1930); Discordanțe antropogeografice (1933,); Metoda geografică în științele naturale și sociale (1947) etc.

MfiTRAUX, Aâfred – antropolog, etnolog și folclorist francez. (5 nov., 1902 Lausanne – 11 apr., 1963, Valide de Chevreuse). Studiază la Universitățile din Lausanne, Paris, Göteborg (1922 – 1926). Doctor în litere la Sorbon-na (1928). Director al Institutului de etnologie al

Universității Naționale din Tucuman, Argentina. Editează „Revista Institutului din Tucuman”, primul jurnal internațional de antropologie din America Latină (1929). Expediții științifice de etnologie în Argentina, Bolivia, Paraguay și Islanda. Profesor de antropologie la Universitatea din California și Universitatea Yale (1937 – 1939). Director al secției de Antropologie Socială din Smithsonian Institution (1943 – 1945); al Secției de Studii sociale și Cercetări socioetnologice al Națiunilor Unite (1946) BIBL.: Les Migrations historiques des Tupi-Guarani (1927); La Religion de Tupinambas (1928); La civilisation matérielle des Tupi-Guarani (1928); Myths and Tales of the Matakoi-Indians (1939); Ethnology of Easter Island (1940); Vile de Pâques (1941); The Native Tribes of Eastern Bolivia and Western Mallo Grosso (1942); Myths of the Toba and Pilagá Indians of The Gran Chaco (1946); UNESCO and Anthropology (1951); Applied Anthropology in Government (1952); Vodou et protestantisme (1953); Rites funéraires et Traditions Populaires (1954); La co-médie rituelle dans la possession (1955); Datos sobre la tribu de los Chipayas (1955); Resistencia a Mudanza (1960); Les Incas (1962); Les Colonisateurs ruraux du Pérou (1963); Religions et mythes indiens introduits à l'opéra de Marcel Mauss (1965); Jean Cazeneuve, Marcel Mauss (1968).

MEAD, Margaret – antropolog american (n. 16 dec. 1901, Philadelphia – 14 nov. 1978, New York). Studiază antropologia la Universitățile Dr. Pauw, Barnard și Columbia (1923 – 1929). Expediții științifice în Samoa (1925 – 1926), Insulele Amiralității (1928 – 1929), Noua Guinee (1931 – 1933), Bali (1936 – 1939), urmărind studiul comportamentului sexual la grupele etnice și populațiile primitive. Curator la Muzeul american de istorie naturală (1926). Profesor la Universitatea Columbia (1954). M.M. este o figură proeminentă a antropologiei americane, cu o largă audiență în public, pentru stilul ei accesibil și tematica contemporană. BIBL.: Coining of Age in Samoa (1927); An Inquiry into the Question of Cultural Stability in Polynesia (1928); Growing Up in New Guinea (1930); The Changing Culture of an Indian Tribe (1932); Sex and Temperament in Three Primitive Societies (1935); (în co-lab.) Cooperation and Competition among

Primitive Peoples (1937); Balinese Character a Photographic analysis (1942); And Keep Your Powder (1943); The American People (1944); Pouvoirs de la jemme (1946); The Mountain Ara-pesh (1949); Malenând Female; a Study of sexes în a changing World (1950); L'Stude du caractere național (1951); Societâs, traditions et technologie (1953); Cultural Discon-tinuities and Personalily Transformations of Cultural Change (1955); Cultural Patterns and Tehnical Change (1955); Tlihnese de Culture de la France (1958); Independent Religions Movement (1959); The Golden Age of American Antkropology (1960); Continuity în Cultural Evolution (1964); The Future as the Basis for Establishing a shared culture (1965); Science and the Concept of Race (1968).

MEITOIU, Ion – folclorist român (n. 1 aug., 1927, București). Studiază filologia la Universitatea din București (1954). Debutează ca scriitor (1947). Șef de sector la Institutul de cercetări etnologice și dialectologice (din 1974). Întreprinde călătorii de studii în U.R.S.S., R.P. Bulgară, R.S. Cehoslovacă, Norvegia, Suedia, Danemarca etc. Membru al Uniunii Scriitorilor (1954). Doctor în folclor (1976)

BIBL.: Folclor poetic nou (antologie, 1965); Folclorul și educația estetică a maselor (1968); Spectacolul nunților (monografie folclorică, 1969); CU e țara n lung și-n lat (Culegere de folclor, 1973, în colab.). Monografia folclorică a unui sat dintr-o zonă premontană: Arcani-Gorj (1976).

MEHEDINȚI, Simion – geograf și etnolog român (19 oct. 1869, Soveja, Vrancea – 14 dec. 1962, București). Studiază geografia la Universitățile din București, Paris și Berlin. Doctor în geografie

BIB L.: Istoria despre sfânta icoană a preaslufitei noastre stăpâne născătoare de Dumnezeu Mafia (1655); jinchiridion sive stella orientalis occidentali splendens (1893); Jjrnal de călătorie în China (1675); Descrierea Chinei (1675); Vechiul testament (trad. În română, 1667); Cartea cu multe întrebări.

REF.: Em. Picot, Notice biogra-phiaue ei bibliographiqiie sur Nicolas Milescu Spathar (1882); J.N. Arse-niey, Documentul de stat asupra soliei lui N. Spătarii în China (1906); P.P. Panaitescu, Nicholas Spathar Milescu (1926); ș.a.

MJARTAN, Jân – etnolog cehoslovac (n. 5 mai 1902, Sebedrj-zie). Studiază istoria și geografia la Universitatea „Komensky” din Bratislava (1921 – 1925). Doctor în etnologie (1934) și în științe istorice (1968). Cercetător științific al Institutului de etnografie și folclor de la Academia Slovacă de Științe din Bratislava (1949). J.M. este elev al școlii etnologice din Praga, de factură istoristă a lui Lubomir Niederle.

BIBL.: Sebed /aâie. Ndrodopisnă monografia (1924); Zemnice na Slovenshu (1928); Prispěvky kndrodopisn Hornej Nitry III (1935); Z ininulosti Treniianskeho prirodovedeckehospolku a muzea (1937); „Pálenie deda” na okoli Valaskej Belej (1939); L’udove rybdrstvo v Liptove (1962); Nikto-ri otazkyndrodopisnâho vyzkum druâstevnevej decline (1953); L’udo-v6 stavitel stro (1956); Slovenskř skanzen (1956); Agrarethnographische Forschungen in der Slowakai

(1957); L’udovy dom Horchronia (1958); Prispěvok k studiu ludo-viho stavilei și va a byvania v okrese Vrabie (1958); Habänske dvory vo Vei kijeh Leväroch a v Sobotisti (1958); O praktickej och-rane l’udovej architektiiry na Slovensku (1959); Slovenskă l’udovi stavitel stro (1959); Hrononitirian-sky l’ud v minulosti a dnes (1960); K otdzkam document deie a praktickej ochrany l’udovej architektury (1960); Novsie prispevky k vysttt-mu juhoslovenskeho dornu (1960); Posledni sochove domy na juznow Slovensku (1963); Baniche sidlisko v Lehote pod Viäcnikom (oktes Predidza) (1964); L’udove ry-bdstro na cesfwslovenskotn Poino-ravi fl967); Pociatky „Českihi lidu” a slovenskyndrodopis (1966); Sidelni Jormy a bydleni (na Slovensku) (1968); L’udove rybdrstvo (1960); Byvanie bezzemkov a robot-nikov na Horchroni (1970); Jas-kynnebydliskd na Slovensku (1970 – 1971) Val kovy dom v Kilinikoch na Zitorn ostrove (1970).

MONTANDON, Georges – antropolog elvețian (1879 – 1944 j: –Stri diază antropologia la Paris. Profesor de etnologie la Școala de antropologie din Paris (1933). Efectuează expediții științifice în Africa (1909 – 1911), în America și Asia (1919 – 1921). Adept al difuzionismului lui W. Schinidt. Încearcă o fundamentare a culturii pe concepția evoluției progresive, denumite de el ologeneză. După G.M. cultura umană are o bază comună de la care pornește, se diferențiază

și diversifică trepnes d'Aminque du Sud (p.m. 1967).

REF.: Hommage a Alfred Mitraux (în rev. „L'Homme” nr. 2, 1964); Alfred Metraux, 1902 – 1963 (în „Journal de la Société des Americanistes”, 1964); Alfred Mâtraux, 1902 – 1963 (în „Annales de L'Université de Paris”, nr. 1, 1984).

MIKLUHO-MAKLAI, Nikolai Nikolaevici – antropolog și etnograf rus (17 iul. 1846, Rojdest-venskoe – 14 apr. 1888, Petersburg). Studii de filosofie la universitățile din Petersburg (1864) și Heidelberg (1864) și de medicină la Universitatea din Leipzig (1865). Student și apoi asistent al lui Ernest Haeckel la Universitatea din Jena (1866). Cu profesorul Ernest Haeckel întreprinde călătorii în insulele Canare (1866) apoi singur în Maroc (1867). Devine muzeograf la Muzeul zoologic din Petersburg (1868). Călătorește în America de Sud (1870), Noua Guinee (1870 – 1874), în Malacca (1874), în Microuezia și Melanezia (1876 – 1877), Australia (1871, 1882 – 1883) etc. Opera lui științifică vede lumina tiparului post-mortem. Pentru meritele lui deosebite de precursor în domeniul etnografiei, Institutul de etnografie din Moscova, a primit numele lui. După cel de-al doilea război mondial i s-a publicat întreaga operă științifică.

BIBL: Dnevnikii puteștestrii (vol. I-II, 1950; trad. rom. Jurnal de călătorie, 2 vol., 1959); Sobranie socinenii (5 vol. 1950 – 1954).

REF.: N.A. Butinov, N.N. Mik-luho-Maklai (1933); LI. Roghin-ski și S.A. Tokarev, N.N. Mikluho-Maklai ca etnograf și antropolog (1950); I. Vlăduțiu, N.N. Mikluho-Maklai omul și opera (1959); M. Kolesnikov, Mihluho-Maklai (1961).

MILESCU, Nicolae Spătarul, cărturar umanist român (1636, Vaslui – 1708, Moscova). Studiază la Școala Mare a Patriarhiei din Constantinopol (1648 – 1653). Revine în principatul Moldovei unde devine secretar al domnului Moldovei Gheorghe Ștefan (1653). Gripată rangul de spătar (1658), titlu de boierie cu care va fi cunoscut mai apoi în toată viața lui. Ajunge capuchehaie (agent diplomatic) la Constantinopol al domnitorului Grigore Ghica (1664). La 28 ani pribegeste în Brandenburg la curtea lui Friedrich Wilhelm, apoi la Berlin (1691 – 1692). Trece apoi în Rusia și se stabilește la Moscova intrând în slujba țarului Alexei Mihailovici, unde ajunge căpetenie a

grupele de tălmaci (1671). Îndeplinește o misiune diplomatică din partea țarului Alexei în China (1675 – 1678). Scrie la 19 ani prima lucrare. Reprezentant al umanismului românesc și al preetnologiei române. Jurnalele lui de călătorie în China sunt valabile și astăzi pentru obiectivitatea lor geografică și etnografică, ca și pentru acuratețea stilului. În etnologia rusească premarxistă N.M. figurează ca un deschizător de drumuri în domeniul cercetărilor asiatice.

sovia (1905). Profesor de etnografie la Universitatea din Varșovia. (1929). K.M. elaborează o sinteză etnografică asupra culturii populare slave pe care o integrează în studiile lui de etnologic complexă.

BIBL.: Kuliury htdowej slowian. Kuliura materialna (vol. I, 1929); Kultura duchoisma (vol. II, 1934 – 1939); Wstep de etnografii powszechnej i etnologii (1958); Obrzedy, uitară i powiesci hidu z okolic Brzezan (1913).

MOUNTFORD, Charles Percy, etnolog australian (n. 9 mai 1890, Hallet-Australia). Studii de etnologie la Universitatea din Cambridge (1914). Profesor de etnologie la Universitatea din Adelaida (1935). Întreprinde expediții științifice în Australia (1935 – 1959). BIBL.: The Art of Albert Natnal-jira (1944); Brown Men and Red Sâni (1948); The Art, Myth and Symbolism of Arnhem Land (1950); Australian Tree Symbols (1956); The Wiwi. Their Art, Myth and Ceremony (1958); Australian Aboriginal Art (1961); Aboriginal Pain-Hngs front Australia (1965); Ayers Rockits People, their Beliefs and their Art (1965); The Dreamtime Aboringinal Mythology in the Art el Ainslie Roberts (1966); Australian Aboriginal Portraits (1967); Winbaraku and the Myth of Ja-rapiri (1967); The Dawn of Time Aboriginal Mythology in the Art of Ainslie Roberts (1969); The Aboringines and their Coimtry (1969); Nomads of the Australian

Deserts: their Beliefs and iheit Art (1971).

MRUKOVIC, Ștefan – etnograf cehoslovac (n. 10 sept. 1932, Smolenice). Studiază filosofia la Universitatea, „Komensky” din Bratislava (1953 – 1958). Doctor în filosofie (1967). Director al Institutului etnografic al Muzeului Național Slovak din Martin. Lector la Facultatea de filosofie a Universității din Bratislava. S.M. este adept al

metodei funcțional-structuraliste de orientare materialist-dialectică. Editează: „Analele Muzeului Național Slovac – Etnografia”; „Nârodopisná práca v muzeách na Slovensku” (1966); „Dotazník pre kartogra-fiziciu ľudového staviteľstva na Slovensku” (1967).

BIBL.: Príspevok k štúdiu ľudových pol nohospodárskych na Zákori (1960); K niektorým prežitkom v spôsobe ľudového bytyni z kapitalizmu (1962); K niektorým problémom vývoja ľudového doiní a bytyni v oblasti Záhorskej nížiny (1963); Zdovodnenie ulohy vystavby Muzea slovenskej ľudovej architektury a bytyni (skanzenu) prívenskom narodnotn muzeu v Martine (1965); Hlavné líhly narodopisnej práce v muzeu na Slovensku (1966); Uskládnovanie obilí v obilných jamách najuhozápadnom Slovsku (1966); Muzeu ľudovej architektury prin SNM (1966); História rozvoju ľudovej výroby vlny v oblasti slovensko-moravského pohranicia (1966); Ľudová staviteľská Brazoia pod Bratislavou (1970);

25 – Dicționar de etnologie

II

at, se difuzează și cristalizează în cicluri culturale tot mai mari, în „serii culturale abortive” sau „occidentaloide”. Propune și întreprinde cercetări complexe asupra difuziunii culturii: ergologice, animologice, sociologice, ecologice, psihologice, istorice.

BIBL.: Au pays Ghimirra (1913); Au pays des Aïnou (1927); Lologă-nese kumaine (1928); Trăite” d’Eth-nologie cyclo-culturelle (1934).

MORGAN, Lewis Henry – arheolog, antropolog și etnograf american. (21 nov. 1818, Aurora – Rochester, New York – 17 dec. 1881 New York). Studiază dreptul. Călătorii de studii la populațiile amerindiene pentru cercetarea instituțiilor juridice: a familiei, a rudeniei, a proprietății individuale și colective, a formelor de conducere tribală. Efectuează anchete directe de teren și anchete indirecte, prin intermediul călugărilor misionari, al negustorilor ambulanți și agenților consulari. Materialul etnografic cules direct sau indirect de la populațiile întârziate din vremea lui este folosit pentru a demonstra evoluția socială a omenirii și progresului ei continuu. În concepția lui evoluționistă reia și îmbunătățește periodizarea lui Adam

Ferguson a diviziunii tripartite în epocile: sălbatică, barbară și civilizată. Realizează prima monografie etnografică asupra unei confederații de triburi amerindiene din America de Nord, lucrare care a rămas mult timp un model de investigație științifică. În încercările lui de analiză structurală a sistemelor sociale oscilează între evoluționismul linear și evoluționismul paralelist. Efectuează clasificarea istorică a societăților după nivelul lor tehnic (sălbăticie, barbarie, civilizație). Studiile lui L.M. au fost apreciate de Fr. Engels. Unele din tezele sale au fost reluate și dezvoltate din perspectiva materialismului, ceea ce a creat o amplă audiență în literatura științifică a secolului al XIX-lea și al XX-lea. Cercetările lui L.M. stau la baza neoevoluționismului american, care este conceput ca un evoluționism multili-near (Leslie White, Julian Ste-ward).

BIBL: Leagues of the Ho-de-no-sau-nee or Eroquis (1851); Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family (1870) Ancient Society (1877); Honses and Houslife of the American Aborigi-nes (1881).

REF.: Fr. Engels, Originea familiei, proprietății private și a statului (1884); Bernhard J. Stern, Lewis Henry Morgan, Social Evolutionist (1931) M.C. Kosven, L.H. Morgan, viața și opera (1933); K. Marx, Conspect asupra cărții lui L.H. Morgan, Ancient Society; Moscova, tom 9, 1941); L.A. White, L.A. Morgan Pioneer in the Theory of Social Evolution (1948); C. Resek, L.H. Morgan, American Scholar (1960). MOSZY – ftă KI, Kazimierz – etnograf și etnolog polonez (1887 – 1959). Studiază etnografia la Varinventarierii generale a culturilor celor mai caracteristice ce trebuie consemnate într-un atlas etnologic al lumii. Clasificarea realizată pe baza asemănărilor generalizate a aspectelor universale ale culturii nu sesizează semnificația particulară a acestora, problematica! or diferențială. Tentativa lui Q.M. urmărește să stabilească, între sistemele de activitate culturală și contextele lor economice, corelații cu coerența internă, ce pot servi ca puncte de reper în clasificarea socio-etnografică.

BIBL.: The evolution of Culture (1931); Our Primitive Coudenipo-i-aries (1934); Correlations of tna-trilinal and patrilineal insfitutions; 1937); Studies in the Science of Society (1937); Outline of

Cultural Materials (1937); Ethnographic Bibliography North America (1941); Social Structure (1949); Outline of South American Culture (1951); Family Stability în non-European Cultures (1950); Gura Para la Clasificacion de los datos culturales (1954); Changing Emphasis în Social Structure (1955); Anthropology as a Comparative Science i (1957); World Ethnographic Sample (1957); Africa: its People and their Culture history (1959); Ethno-traphic Atlas (1962); Cultura and Society (1965).

MUȘLEA, Ion – folclorist și etnolog român (29 nov. 1899, Șcheii Brașovului) – 27 iul. 1966, Cluj). Studiază filologia la Universitățile din București (1919) și Cluj (1919 – 1922) Bursier la Școala Română din Paris (1923 – 1925). Director al Arhivei de folclor, Filiala Cluj a Academiei Române, Director al Bibliotecii universitare din Cluj (1937 – 1948). Conduce Secția de etnografie și folclor, Filiala Cluj a Academiei R.S.R. (1958 – 1966). A fost preocupat permanent de arhivistică folclorică, de bibliografia folclorică, de tehnica chestionarelor și de problematica folclorică sud-est europeană. Editează: „Chestionar de folclor” (14 caiete referitoare la: calendarul popular, obiceiurile sezoniere, obiceiurile ciclice legate de familie, superstiții și credințe etc); „Anuarul arhivei de folclor” vol. I-IV, 1932 – 1945).

BIBL.: Le cheval merveilleux dans l'épopée populaire (1924); Icoane pe sticlă la românii din Ardeal (1928); Șcheii de la Cergăn și folclorul lor (1928); La mort-mariage, uns particularite du folklore balcanique (1925); Pictura pe sticlă la românii din Șcheii Brașovului (1929); Obiceiul junilor brașoveni (1930); Le folklore roumaine (1936); Materiale pentru cunoașterea răspândirii focului viu (1937); Xilografiile țăranilor români din Ardeal (1939); Noi contribuții la obiceiul junilor brașoveni (1966); Tipologia folclorului (1970, în colab.); Cercetări etnografice și de folclor (1971).

MYLONAS, George Emmanel, arheolog și paleoetnolog grec (n. 9 dec. 1898, Smirna, Turcia). Termină Colegiul Universitar la Smirna (1918). Doctor în filosofie la Universitatea din Atena (1927).

25*

Obilne sdsobnice na Slovensku (1972); Slovenská nvâizemn ludovej architektury v Mărim (1972); Zăhorie, vyvoj l'udovho

stavitelstra a byvania; Socialisticlid presiavba decliny (1973);

MUHLMANN, Wilhelm Emil – etnolog și sociolog german (n. 1904, Dttsseldorf). Profesor de etnologic la Universitatea din Berlin” (1939) și din Mainz (1949). BIBLM cth odikder Völkerkunde (13 hi D „\ olker der Erde (1945); C, t i de Anthropologiț (1948); Oc l t Orient, essai d’une p culturelle differentielle

(jmt –, îi 75 jț/ curopäische Kul-l, J i iei52), Die Problematik des 1 p r nctivriologischer Sichl (1953 – 144) Lthvnlogie ah soziologische 1 i e de interethnischen Systeme (1456), liloiumd Mamaia cine Și < e ide) polynesische Kultbiinde (145SI, Riicn, Ethnica, Kultu-tth (1 & 64).

MetJLLER, Friederic Max – lingvist, istoric al religiilor, mitolog englez (6 dec. 1823, Dessau – 28” oct. 1900, Oxford). Studiază indianistica. Profesor de sanscrită la Universitatea din Leipzig. Se fetabilește în Anglia. Profesor de filologie comparată la Universitatea din Oxford (1868 – 1875). primele lui lucrări sunt traduceri din literatura indiană: Hitopadesc, Rig-Veda, Upanișade etc. M.M. studiază mitologia și religia ca filolog. După el mitul este un proces lingvistic de personificare intelectuală, care se reduce la un nume (pomina., numina). Fenomenul religios, ca și cel mitologic, este o „boală a limbajului”, iar concretizările lor sunt „iluzii colective”. După M.M. mitologiile trec prin trei faze: faza politeistă, faza henoteistă și faza monoteistă. Metoda lui comparatistă se menține pe linia evoluționismului linear.

BIBL.: Essay on Comparative Mythology (1856); History of Ancient Sanskri Litera Hire (1859); The Sacred Books of ike East (1863); Inti oduction to the Science of Religion (1873); The Origin and Growth of Religion (1878); Natural Religion (1889); Physical Religion (1891); Anthropological Religion (1892); Theosophy or Psy-chological Religion (1893); Contri-hiiion to the Science of Mythology (1897). Autobiography 1901).

REF.: A.D. Gubernatis, Max Müller (1900); E.W. Hopkins, Life and Letters of Müller (1903).

MURDOCK, George Peter – antropolog și etnolog american (n. 11 mai 1897, Meriden, Connec-ticut). Studiază filosof ia la Universitatea Yale (1919). Doctor în filosofie (1925). Profesor de

etnologie (1934 - 1939) și de antropologie (1939 - 1960) la Universitatea Yale. Director la Institut of Human Relations (1934 - 1939). Membru al Academiei americane, președinte al „Asociației Antropologilor americani” și al „Societății americane de etnologie”. Pune bazele teoretice și statistico-matematice ale eșantionării culturale comparate. Elaborează metoda

3S6

N

NICOLĂESCU-PLOPȘOR, Constantin S. - arheolog, istoric, paleoetnolog, etnolog, folclorist, scriitor și publicist român (20 apr. 1900, Plopșor, Dolj - 30 mai 1968, București). Studiază istoria și geografia la Universitatea din București (1920 - 1924). Profesor la Plenița (1927 - 1929). Conservator de arheologie (1929 - 1939) și director al Muzeului regional al Olteniei (1939 - 1952). Fundează asociația „Tovărășia folcloriștilor olteni” (1927). Președinte al „Academiei populare” din Craiova (1934 - 1939). Șef de sector în Institutul de arheologie din București (1952 - 1966). Membru corespondent al Academiei R.S.R. (1962). Director al „Centrului de istorie, etnografie și filologie al Academiei R.S.R.” din Craiova (1966 - 1968). Editează revistele de cultură și știință: „Oltenia” (scria veche (1923 - 1924; seria nouă 1940 - 1943); „Suflet românesc” (1925 - 1926); „Suflet oltenesc” (1927); „Gând și slovă oltenească” (1936 - 1947). BIBL.: Curiozități din istoria artelor (1920); Gurb unele (1922); Vorbe oltenești (1922); Bordeiul în Oltenia. Schiță antropogeografică (1922); O statistică a populației județului Mehedinți (1924); Ouă încondeiate în județul Dolj (1927); Ceaur, povești oltenești (1928); Desenele rupestre de la Polovraci-Gorj (1930); L'art rupestre car-patho-balkanique (1931); La chas-se à l'epervier en Roumanie (1931); Les Celtes en Oltenie (1933); Vechimea creștinismului în Oltenia

(1933); Travaux sur les peintures rupestres d'Oltenie (1937); Le Paleolithique en Roumanie (1938); Le trasor dace de Poiana Gorj (1941); Balade oltenești (1961); Rolul muzeelor în cercetarea naturii patriei. Contribuția instituțiilor muzeale la cunoașterea străvechilor așezări omenești pe teritoriul R.P.R. (1964); Oameni din vârsta veche a

pietrei (1965).

NICULESCU, RADU – etnolog român (1 ian. 1938, București). A studiat filologia la Universitatea din București (1956 – 1959). Cercetător științific Institutul de etnografie și folclor, în prezent Institutul de cercetări etnologice și dialectologice (din 1960). Întreprinde călătorii de studii în Franța.

BIBL.: Unele observații asupra lui Pinte Viteazul ca personaj istoric (1962); Considerații pe marginea anonimatului creației populare (1965); Constante stilistice în cântecul epico-liric din Transilvania, Crișana și Maramureș (1965); Interfereces de la HHerature narrative et epique slovaque et roumaine. Juraj Janosik et Pinte Viteazul (1969); Privire critică asupra unor procedee actuale de sistematizare și clasificare a liricii populare (1969); Contribuții la cercetarea problematicii literare a cântecului de leagăn (1970); Actualitatea problematicii oralității folclorice (1970); Sensurile morfologiei basmului (în V. Propp, Morfologia basmului, Buc. 1970); Model și sens în balada populară

(TFP

Specializări la Universitatea din Oliio Profesor de arheologic] a Universitatea din Atena.

BIBL.: Mycenae, the Capital City of Agammemnon (1956); Aghi-mos Kosmas (1959); Elciisis and the

Eleusinian Mysicrics (1961); My-cenalandthe Mycenaen Age (1966); Mycenae,'s Lași Cenhty of Greal-ness (1968); Grave Cir ele B of Mycenae (1972); The Cult Centre of Mvcenae (1972).

N

NEGULESCU P.P. – filosof român (27 oct, 1872, Ploești – 1951, Brașov), Studiază filosofia la Universitatea din lăncurești (1888 – 1892). Lucrarea ele licență i-a fost premiată de Academia Română. Continuă studiile la Paris (1893) și Berlin (1894). Profesor de istoria filosofiei la Universitățile din Iași (1894) și București (1910). Studiază problema creației culturale individuale, colective (etnocniture) și a specificului național. Combate, „teoria rasistă a culturii” și susține teoria comunității de limbă, idei, moravuri și tradiții. P.P.N. a fost adept al evoluționismului (de tip spencerian). Atribue factorilor psihologici

o importanță deosebită în formarea și evoluția formelor și faptelor de cultură. A combătut rasismul social-politic și econoraico-cultural.

BIBL.: Religie și Artă (1894); Psihologia stilului (1896); Filosofici Renașterii (rol. I, 1910 și vol. II.

191 – 1); Geneza formelor culturii (1934); Destinul omenirii (5 volume 1938 – 1944) etc.

NE WALL, Veneția June – etnolog englez (29 iun. 1935, Londra). Studiază limba și literatura engleză la Universitatea „St. Andrews” din Edinburgh (1935). Ține prelegeri la Universitățile din Keel și Edinburgh (Marea Britanie), din Pennsylvania, Indiana. Texas, Kansas și Buffalo (S.U.A.). Lector la Colegiul Universitar din Londra. Secretar științific al „The Folklore Society” din Londra (din 1968). Doctor în filosofic (1978). În studiile ei, V.N. este influențată de concepția lui J. Frazer.

BIBL.: A negh aieaster. Folklore Study (1971) T The Folklore of Birds and Beats (1971); Encyclopaedia of Wirlcraft and Magic (1973, colab.); The Wilcit Fi-g-ure (1973); Folklore and Antisemitism (1974).

O

OPLER, Morris Edward – antropolog american (n. 1907, Buf-falo). Studii de antropologie. Profesor de antropologie la Universitatea Cornell (1938). Efectuează expediții antropologice la amerindienii din S.U.A.

Băbl.: Myths and Tales of the Jicarilla Apache Indians (1938); Myths aud Legends of the Lipan Apache Indians (1940); An Apache Lije-Way (1941); Myths and Tales of the Chiricahua Apache Indians (1942); Character and Derivation of Jicarilla Holiness Rite (1943); Thotnes as Dynamic Forces în Culture (1945); Childhood and Youth în Jicarilla Apache Society (1946); The Indian Village (1956); Culture, Psychiatry and Human Values (1956).

ORTÂZ, Fernando – etnolog și economist cubanez (1881, Havana – febr. 1968, Havana). Studiază dreptul și economia politică în Spania. Doctor în drept (1901). Profesor de drept la Uni-jversit. ar. ea din Havana. Președinte al „Societății Cubaneze de (folclor” și al „Institutului International de studii Afroarnericane”. Fundează „Institutul hispano-cu-ban de cultură”. Editează: „Ar-chivios de

Folklore Cubano”, revista „Ultra” și „Revista Bi-mestre Cubana”. Specialist în etnologia latino-americană, F.O. este promotorul africanisticii cubaneze, întreprinde primul studiu etnologic asupra cultivării tutunului și trestiei de zahăr. Creator de termeni noi în etnologie. Adept al școlii funcționaliste.

BIBL.: Hampa afro-cubana (1906); Superstizioni criminose în Cuba (1906); Para la agonogra-Jia española (1901); Entre cuba-nos (1913); La filosofía penal de los espiritistas (1915); Las fa-ses de la evolucion religiosa (1919); Historia de la arqiteologia indo-cubana (1922); De la musica a-frocubana (1935); Contrapuncteo cubano del tabaco y el azâicar (1940); Los jactores humanos de la cubanidad (1940); Marți y las razas (1942); Las cuatro culturas indias de Cuba (1943); On the relation between blacks and whites (1943); La africa de la miisica jolklovica de Cuba (1950); Los bailes y el ieatro de los negros en el folklore de Cuba (1951).

REF.: Berta Becerra, Bibliografia de Fernando Of tiz (în „Miscelanea de estudios dedicațios a Fernando Ortiz”, 3 vol. 1967).

1 (i i i1 /l i I Cu a au un tiu (11117 cinic a fi cu (li] 1472) J 1 7 te (I un îi 111 n du al e 1 / e ce 11 t ui

(> et a
W 1 11
e 1 1 11 a e
1 1
C l>! l
1 tit II ((1". ne
1 ți 1 un I le
li n u 1 1 u
11 I ut 1 t 1 1
1 >7" >j 1
r t 1 /"
t >

NOSCA t tui 11 i<".ro i j 1 i ml! → (iosi i 11 1 n) S 1 1 1 ik filosof t
1 i 1 \usit 1 i din I un llc ti (1) iO 1]] 1 lu 1 cir f cui t 1 de fi) (1 i. Incii! ti
I 1 -) și în de filo of

1 1 1 11118 - 1) 11 I (Inn

(1 -) 1 4 0 IJOcTo L llK Of ÎL

Bi ! /
s (H

3 e

1 îi

1)

e 1

1

r 1 1

—

f

1 1

îi 4 L 1

- t

1

l f l
fi 1 II

C „F r l
j 7 I

a

>

f 1 e C ui ti l

1

1 Ui H, i,, trăl. 1, cu.

MU

1

pa.

(1 8).

97

NORDENSKJOLD.

s

J.

— Etnograf suedez (1877, Stock-liolm - 1932, Ştockholm).

Studii de etnografie la Ştockholm.

Director al Muzeului din Göteborg. Profesor de etnologie la Göteborg (1924). Efectuează expediții etnografice în America Latină, Argentina, Brazilia, Columbia, Panamá, Perú etc., pentru studiul mitologiei, activităților sociale și tehnologiei populare.

BIBL.: Spiele und Spicisaclien im Gran Chaco und im Nord Ame-rike (1910); Leben cler Indienen în Chaco (1912); The comparative ethnographical SHidies (1919 – 1924); The secret of The Peruvian Quipus (1925); Pictare Writings and other Documents (2 vol. 1928 – 1930); Modijicaaion în Indian lui tur es through inventions and loans (1930); Origin of the Indian Civilization in South Ame-rika (1931).

NOY, Dov – folclorist israelian (20 oct. 1920). Studiază folclorul în Universitatea din Chicago. Doctor în filosofie. Profesor de folclor și director al Centrului de cercetare al Folclorului, de la Universitatea din Ierusalim. Director al Museului etnologic și Arhivei de folclor din Haifă. Este preocupat de studiul grupurilor etnice evreiești din lume, de literatura populară idiș. Editează: „Folklore Research Center Studies” (Ierusalem) și „Israel Folktale Archives Publication Series” (Haifa).

BIBL.: Folk ales of Israel (1963); Moroccan Jewish Folkâales (1968); Contes populaires racontăs par les Juifs de Timișie (1968).

5 f>0

chen Bauemschaft (1971); Transport în Hungary by Canvas Sche-ets on the Humem Back (1973); Magvar parasziság kerek. es jdr-niiiveinek tortâneti es tâji rendszereze” sâhez (1973); Vkrainichen Streusiedlungen în Nordoslungam mi 18 – 19, Jahrhundert. (1973); Az anyagi Mtitura alahiilăsanândny dll-alfoldi (bdnsăgi) mă-gyar faluban (1973). Mit mon-hect a gazdasdgi niprajs a koz-gazdasăgtannak? (1973).

PAMFILE, Tudor – folclorist român (11 iun. 1883, Țapu, jud. Galați – 21. oct. 1921, București). Ofițer. Cercetează intensiv comuna lui natală, Țapu, și publică în mai multe lucrări rezultatele acestei cercetări. A-dept al metodei monografice, însă cu o nuanță accentuat descriptivist-factologică. A înființat, editat și condus două reviste de folclor: Ion Creangă (1908 – 1921) și Florile dalbe (1919).

BI BL.: Cimilituri românești (1908); Jocuri de copii (1909);

Industria casnică la români (1910); Sărbătorile la români (3 vol. 1910; 1914); Cântece de țară (1913); Agricultură la români (1913); Povestea lumii de demult (1913); Diavolul (1914); Cromatica poporului român (1914); Mitologie românească (3 volume, 1916 – 1924); Cînhil lui Pepelea (teatru popular, 1920).

REF.: Valeriu Ciobanii, Tudor Pamfile (viața și opera) (1968).

PANAITESCU, Petre P, – istoric român (13 mart. 1900, Iași

— 14 nov. 1967, București). Studiază, istoria la Universitatea din București (1918 – 1922), Cracovia (1923 – 1924), Paris (1924 – 1926). Doctor în istorie (1925). Conferențiar de istorie (1927 – 1941), profesor de istoria popoarelor slave la Universitatea București (1941 – 1944).

BIBL.: Nicolas Sfat har Milesco (1925); O descriere franceză necunoscută a serbării paștilor în Principatele române (1925) Influența polonă în opera și personalitatea cronicarilor Grigore 17-reche și Miron Costin (1925) J Călători poloni în țările române (1930); Mihai Viteazul (1936) Istorie și cultură (1937); Mir-cea cel Bătrân (1944); Interpretări românești (1947); Studii de istorie economică și socială (1947) Dimitrie Canteinir. Viața și opera (1958); Obștea țărănească în Țara Românească în orânduirea feudală (1964); Introducere la istoria culturii românești (1969); Contribuții la istoria culturii românești (1971).

REF.: Petre P. Panaitescu cu prilejul împlinirii a 65 ani (la „Romanoslavica”, 1965).

PAPADÂMA, Ovidiu – folclorist, istoric literar și etnolog român (n. 23 iun. 1909, Sinoe, Constanța). Studiază literele și filosofia la Universitatea din București (1928 – 1931). Doctor în filologie (1944). Membru al Societății „Graiul Nostru” de sub conducerea lui o vid Densușiaiui și Tache Papahagi. Șef de lu’

ERTUTAY Gyula – etnograf și folclorist maghiar (n. 24 raart., 1910, Szabadka – 24 mar. 1978, Budapesta). Studiază limbile clasice (latina și greaca) la Universitatea din Szeged. Profesor universitar, rector al Universității din Budapesta (1957 – 1963). Membru corespondent (1945), membru plin al Academiei maghiare de științe (1958). Președinte al Asociației etnografilor maghiari. Redactor al

revistelor: „Etrmographia” și „Acta Etimo-graphica”. Specialist în cercetarea comparativ-istorică a basmelor populare.

BIBL.: A magyar Ulek ala-p-vonásai tic pl kulturánkian (1933); Magvar nâjnsmeret (1937); Pai «s: /sâs; unk âlete (1937); Kis magyar neprajz (19 – 10); A mag var neptnvves jei (1941); A magyar nepholteszet (1952); Variei as, invaridns, affiniâds (1962); (în co-lab. cu Imre Katona) Magvar paraszimesek (vol. I, 1951; vol. II, 1956); A magyar falukutaidis uj utjai (1935); Le developpemenf de Vetjinographie hongroise (1938); Neprajz es kdzmuveltseg (1939); Le joiklore hongrois entre l'Orient et l'Occident (1942); Aims of Education în a Socialist Society (1968); (coord.) Neprajri lexî-kon (vol. I, 1977).

REF.: István Sândor, A magyar neprajzludomdny bibliografi a 19 ia-1954 (1965); Magciol-na Oszlânsky, Gyula Orlutay's works. A selectai bibliography” (ta „Acta Ethnogniphica”, 1970K

PALÂD1-KOVÂCS Attiln – etnolog maghiar (14 sept. 1940, bzd). Studiază geografia și istoria la Universitatea din Debre-cen. Profesor de etnografie și istorie. Lucrează la Muzeul din Eger, apoi la Muzeul „Dert” din Debreccn. Asistent de etno-gt-îve la Universitatea din De-brecen. (1966 – 1968). Cercetător științific la Institutul de etnografie al Academiei ungare de științe (1969).

BIBL.: A barko ethnikai eso-port (1968); Paraszti bortermelés Kihány abaiiji jaluban (1967); Die Scita] haliung der Grossfami-lien bei den ostlichen Palozen (1969); As Abara (1969); A szena takarása a magyar paraszisdgv. dl (1970); Eiiige Bemerkungen ii-ber die Tra. Qgeră/e d-ev wicarisde Studii Sud-Est europene 1, 1973).

PÂSCU, Ștefan, istoric român (n. 14 oct. 1914, Apahida, Cluj). Studiază istoria la Universitatea din Cluj (1938). Bursier al Școlii române de la Roma (1939 – 1942). Bibliotecar al Universității din Cluj. Asistent, și de lucrări la Institutul de istorie din Cluj-Sibiu (1943 – 1948), conferențiar (1948 – 1962), profesor (din 1982) la Universitatea din Cluj-Napoca. Director adjunct al Institutului de istorie din Cluj (din 1962). Rector al Universității din Cluj-Napoca (din 1968). Membru corespondent al Academiei (1983), titular (1967).

BI BL.: Les Iâoiinudns de Bihor (1938); Les Roumains de Sălaj

hie îi doi t'e le pni i i i i-a 1? i i ici (loe5; \ le t i i al e i? ti ci t (1»

Fia i i ti (1 6")

Ci It 1! C li 11 li

(1970 1! i 7 ti t 1 i în S i

M i f a i i (17 s

PAIJL, IiiLUii Ji – cuitio-oioog și etnolog american (n, 22 oct. 1927, la; ibridge, Massachuseits). Studiază la Colegiul „Wilâiam” (1945 – 1946), la Harvard (1947-1950). La universitatea Harvard (1950 – 1952) se specializează la filologie, la Universitatea Y (; o (1952 – 1957) în etnologie și et-nolingvistică. Cercetări sociologice în Germania (! 949), social-antropologice în México (1955 – 1956), în India (Î58 – 1959). Asistent la Universitatea din Con-necticiat (1956 – 1957) și la Harvard (1957 – 1958). Profesor la Universitatea Michigan (1960 – 1961), Ckicașto (1962 – 1967) și Indiana (1964). P.F. Întreprinde cercetări de lingvistică și de ct-nolingvistică asupra culturii rucrări la Universitatea București (1941 – 1949). Șef de secție la „Institutul de istorie, teorie literară și folclor” (1949 – 1965). O.P. studiază

raporturile reciproce între cultura populară și cultura citadină (în sensul de cultură modernă). Sub raport etnologic O.P. consideră necesar studiul complex al etnografiei, folclorului și artei populare pentru înțelegerea fenomenelor culturale în funcționalitatea lor evolutivă.

BIBL.: O viziune românească asupra lumii. Studia de folclor (1941, lucrare premiată de Academia Română); Neam, sat și oraș în poezia lui Octavian Goga (1942); Creatorii și lumea lor (1943); Poezia și cunoașterea etnică (1944); Cu cât (Ani, atâta sâni. Antologie a liricii populare (1963), Anton Pann: Cântece de lume” și folclorul Bucureștilor (1963); (în colab. cu Ion Biberi) Folclor și specific național (1966); Literatura populară română (1968); Scriitorii și înțelesurile vieții (1972).

PAPAHAGI, Tache – lingvist, folclorist și etnolog român (20 oct., 1892, Avdela din Pind, Grecia – 17 ian. 1977, București). Urmează Facultatea de litere, la Universitatea București (1912 – 1916). Asistent (1921), conferențiar, (1926), profesor la Universitatea din București (1948). Adept și continuator al lui Ovid Densusianu, T.P. socotește că lingvistica, etnografia și folclorul sunt inseparabile și converg în elaborarea unei imagini complexe a vieții unui popor. Elementele etnografice sunt mai stabile decât cele lingvistice, ca trăsături caracteristice ale sufletului unui popor. T.P. numește această nouă direcție de cercetare lingvistică etnopsihologie sau etnopsihologie lingvistică, ambele privite din perspectivă comparativ-istorică. Pune accentul pe studiul elementelor etnografice de origine latină pentru a atesta pe această cale substratul etnic latin al românilor și aromânilor. Inițiază și organizează publicarea unei „Arhive etnografice aromâne”. Reprezentant al școlii românești de studii sud-est europene.

BĂBL.: Aromânii din punct de vedere istoric, cultural și politic (1915); La românii din Albania (1920); Antologie aromânească (1922); Etnografia lingvistică română (1922); Din folclorul romanic și cel latin (1923); Cercetări în Munții Apuseni (1925); Graiul și folclorul Maramureșului (1925); Creația poetică populară (1926); Macedo-românii sau aromânii (1927); Images d'ethnographie roumaine, dacoroumaine et aroumaine (3 vol. 1928 – 1934); Prin

munții și valea superioară a Cernei (1935); Flori din lirica populară (1936); Paralele folclorice (1944 și 1970); Concordances folkloriques et ethnographiques (1946 – 1948); Dicționarul dialectului aromân – general și etimologic (1963, ed. a II-a 1976).

REF.: Zamfira Mihail, Contribution de Tache Papahagi a l'étude du sud-est européen (Rev.

oiti) l'incidence de l'histoire de la Pologne (vol. I, 1960; vol. II, 1961); Studii asupra mineritului și topografiei în Polonia (vol. I – XIV, 1957 – 1970); Muzeu și monumente tehnice în Polonia (1970).

PÂRVAN, Vasile – istoric, arheolog și gânditor român (28 sept. 1882, Huruești, Bacău – 26 iun. 1927, București). Studiază la Universitatea din București. Director al Muzeului Național de antichități din București (1910). Profesor de istorie veche, epigrafie și antichități greco-romane la Universitatea București (1913). Membru al Academiei Române (1913). Împreună cu Ni-colae Iorga și G. Murgoci este fondator al Institutului de studii sudest-europene (1913). Cercetări arheologice la Histria (1914) și Callatis (1915). Profesor-fondator al Universității din Cluj (1919). Vicepreședinte al Academiei Române (1921 – 1922). Inițiază apariția la Roma (1923) a revistei „Ephemeris Daco-Romanica”. Ține prelegeri de arheologie la Universitatea Cambridge și la Académie des inscriptions et belles-lettres din Paris (1926). Membru al mai multor academii și societăți științifice din străinătate. Editează: „Dacia”, periodic de arheologie (1925 – 1927). În cercetările sale a fost preocupat de problemele etnogenezei poporului român și culturogenezei românești. Consideră că la baza istoriei stau factori de natură cultural-spirituală.

BIBL.: Răspuns la chestionarul privitor la psihologia poporului român (1900); Începuturile poporului român (1906); Getica (1926); Începuturile vieții române la Gurile Dunării (1923); Institut d'études concernant l'Europe sud-orientale (1914); Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane (1919); Parentalia (1919); Gânduri despre lume și viață la grecii din Pontul Stâng (1920); În cheștiunea etimologiei Dunării (1821); Sulle origini della civiltà romana (1922) Considerații asupra unor nume de râuri daco-scitice (1923); Dacia în epoca celtică (1926); Dacia: Civilizațiile străvechi din

regiunile carpato-danubiene (1928).

REF.: Andrieșescu I, Vasile Pârvan (1927); N. Bagdasar, Vasile Pârvan (1941); Jérôme Carco-pino, Vasile Pârvan. In memoriam (1927); Al. Dima, Gânduri despre lume și viață la Vasile Pârvan (1928); Nicolae Iorga, Vasile Pâr-van (1921); Tudor Vianu, Vasile Pârvan: idei și forme istorice (1921); Tudor Vianu, Vasile Pârvan și concepția tragică a existenței (1928); Radu Vulpe, Activitatea științifică a istoricuhd Vasile Pârvan (1957); Emil Condurachi, Vasile Pârvan (1957); Al. Zub, Vasile Pârvan (1975).

PERPESSICIUS (Dimitrie S. Panaitesen), critic și istoric literar (21 nov. 1891, Brăila – 29 mart, 1971, București). Licențiat în filologie romanică la Universitatea din București (1914), Bisești, grecești din perioada lui Homer, a limbilor semitice, ta-rascană etc. Cercetările lui de lingvistică sunt integrate în antropologia culturală și sociologie.

BIBL.: Under the Mango Trees (1964); Naranja y el mundo exterior (1963); A Mexican Caci-gazco (1965); Structural Implication of Russian Pronominal Usage (1966); Proto-Indo-European Kinship (1966); Revohitionary Politics and Communal Ritual (1966); An Agrarian Fighter (1965); The Political Middenian and the Legitimacy of a Caciqie (1968); El parer. tesco y la politiica en una aldea mexicana (1988); Proto-Indo-European Trees (1970); Anthropological Linguistics: Recent Research and Imediate Prospects (1970); Metaphor-like Rela-lions be ween Referențial subsets (1969); On the Meaning of the Tamsan Suffixes of Space (1969); Shape în Grammar (1970); Distinctive Features and Functional Groups în Tarascan Phonology (1971); Dialectal Variation in Tarascan Phonology (1971); Shape Categovies în Grammar (1972); The Lexical Symbol and iis non-arbiirariness (1974).

PAVELESCU, Gheorghe – etnolog român (n. 31 mart. 1915, Pianul, Alba). Studiază filosofia și literele Universitatea din Cluj (1936 – 1940) și Universitatea din București (1940 – 1942). Doctor în sociologia culturii (1942), filosofia culturii (1942), etnografie (1943). Asistent (1943 – 1949), conferențiar (1949 – 1952) la Universitatea din Cluj. Profesor de liceu (1952 – 1971). Conferențiar de literatură la Sibiu (din 1971).

BIBL.: Etnografia românească din Ardeal în ultimii 20 ani (1939); Pictura pe sticlă la românii din Transilvania (1942); Pasărea suflet (1942); Mana în folclorul românesc (1944); Pictura pe sticlă la români (1945); Versuri la morți de Nicolae Fi-litnon (1945); Cercetări folclorice în sudul județului Bihor (1945); Cercetări asupra magiei la români în Munții Apuseni (1945) Studii și cercetări de folclor (1971); Balade populare din sudul Transilvaniei (1971); Folclor satiric din Mărginimea Sibiului (1971); Folclor medical din valea Sebeșului (1971).

PĂZDUR, Jan – etnolog polonez (27 dec. 1909, Kasina Wiel-ka). Studiază filosofia la Universitatea jagiełonă din Cracovia (1932). Doctor în filosofie (1948). Director al Arhivelor Naționale din Kielce (1951 – 1953). Șef de secție, secretar științific și director la Institutul de istorie a culturii materiale al Academiei Poloneze de Științe (1954). Profesor universitar (1956 – 1962). J.P. relevă necesitatea studiului economiei și tehnologiei populare pentru etnologie.

BIBL.: Technological progress în Poland of the Renaissance period (1954); Metal workshop al Bialogon, 1614 – 1914 (1957); An tea din Praga. Doctor în etnologie. profesor de etnologie la Universitatea din Bratislava. Preocupat de studii asupra păstoritului la popoarele carpatice, întreprinde cercetări în acest sens în Polonia, Ucraina, România. De asemeni întreprinde studii asupra păstoritului în Bulgaria, Iugoslavia. pentru cunoașterea aspectelor balcanice ale problemei. Editează revista Etimologia Slavica (Bratislava,).

BăbL.: Sposoby chovu lmspo-dârskych zvicrat (1962); Pastir-stvo oblasti Vysokych Tatier a 67); – Horehronie: pohtohospodrsâvo a fastterstvo (1969).

P01RIER, Jean – etnolog și etno-sociolog francez (n. 4 iun., 1921, Ha îns-Vienne). Licențiat în drept Universitatea din Paris. Diplomat ai Institutului de etnologie. Doctor în sociologie la Sorbona. Șef de studii al Centealui Național de cercetări științifice (1947 – 1950). Profesor la „École Națională” din Paris (Î1947 – 196Î). Director al Laboratorului de etnologie al Facultății de litere și științe umane din Lyon (1957 – 1961). Director. științific al Institutului de științe economice aplicate (1958 – 1968). Director al Centrului de antropologie și sociologie a

dezvoltării. Director al departamentului de științe umane la Universitatea din Madagascar (1961 – 1969). Profesor de etnologie juridică și de sociologie juridică la Universitatea din Nisa (din 1969).

Co-director al revistelor „Nomos”, „Cahiers d’ethnologie et de sociologie juridique” (din 1974) și „Ethnics” (din 1975).

BIBL.: Sur la définition de l’ethnologie (1948); (în colab. cu A. Leroi-Gourlian, G. Condominas și A.G. Haudricourt) Etimologie de V Union Française (2 vol. 1953); Etudes de droit africain et de droit malgache (1964); Civilisation malgache (1964, în colab.) Etimologie generale (vol. I, 1968, în colab.); Les catégories logiques de la pensée juridique et l’interprétation des droits coutumiers africains (1960); Questionnaire d’Etimologie juridique appliquée à l’enquête de droit coutumier (1963); L’etimologie juridique (1965); La géographie humaine et l’etimologie (1967); Histoire de la pensée ethnologique (1968); Le programme de V etimologie (1968); Introduction à l’ethnologie de l’appareil juridique (1968); Problèmes d’ethnologie économique (1968); Histoire de l’etimologie (1969); L’originalité des droits coutumiers d’Afrique noire (1969); (în colab.) Etimologie régionale (I, 1972, II, 1978); Ethnies et cultures (1972); Pour un programme d’urgence de l’etimologie juridique (1974).

POWELL, John Wesley – antropolog american (24 mar. 1834, New York – 23 sept. 1902, Havana). Studiază la Colegiul Oberlin, fără ca să-l termine. Ajunge secretar la Illinois Society of Natural History. Profesor de istorie la Wesleyan University (1916 – 1919). Profesor de liceu (1919 – 1929, 1929 – 1951). Membru corespondent al Academiei R.S. România (1948), titular (1956). Director general al Bibliotecii Academiei R.S. România, în vârstă Lui operă de critic literar și exeget a operei lui Mihai Eminescu a avut contingențe cu folclorul și folcloristica.

BIBL.: Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1957); Alte mențiuni de istoriografia literară și folclor (trei vol.: I, 1961; II, 1964; III, 19 – 66).

REF.: T. Vârgolici, Perpessicius (1974).

PETRESCU, Paul – istoric de artă român (n. 21 iul. 1921, Cetatea Albă). Studii de filosofie la Universitatea din București (1947). Doctor

în filosofic (1968). Asistent principal la Muzeul Satului (1948). Cercetător principal, șef al secției de artă populară la Institutul de istoria artei (1952 – 1975), secretar științific la Institutul de Istoria artei (1967 – 73). Cercetător principal la Institutul de cercetări etnologice și dialecto-logice (1975 – 1977), șef sector (1975).

BIBL.: Arhitectura în Muzeul Satului (1955); (în colab.) Arhitectura populară în regiunea: Hunedoara (1956), Pitești (1957), Ploiești (1957), București (1958); (în co. la Jb.) Ceramica de Hoxezu, (1965); Costumul popular românesc din Transilvania și Banat

(1959); (în colab.) Arta populară. Îndreptar metodologic (1968); (în colab.) Construcții țărănești în Hațeg (1966); (în colab.); Arta populară din zonele Argeș și Muscel (1967); (în colab.) Meșteșugurile artistice în România (1967); Broderiile pe piele. Înanta populară românească (1968); Imaginea omului în arta populară românească (1969); (în colab.) Arta populară pe Valea. Bistriței (1969); Motive decorative celebre, (1971); Creația plastică românească (1976).

PITRE, Giuseppe – medic, filolog, etnolog și istoric italian (1841 – 1916). Studiază folclorul la Universitatea din Roma. Profesor de „demopsihologie” la Universitatea din Palermo. La Palermo organizează „Museo etnografico siciliano”. A inițiat editarea publicației „Biblioteca del-le tradizioni popolari siciliane” (1871). A inițiat și colaborat la „Archivio delle tradizioni popolari” (1880).» care până te 1906 însumează circa 33 de volume, dintre care etnologia deține un loc important în contextul volumelor consacrate științelor despre civilizația și cultura populară.

BIBL.: Proful bibliografici comeniporanei (1859); Tre’ dialoghi sui proverbi siciliani e toscani (1862); Saggio di vocabolario antichitativo (1863).

PODOLAK, Jan, etnolog cehoslovac (17 mai 1925, Bratislava). Studii de etnologie la Universitatea din Bratislava (1948-1950). 398”.

1937), us. (om (1937). Efectuează expediții antropologice în insulele Andaman și Australia. Fondează și conduce revista „Oceania”. Adept al funcționalismului.

BIBL.: Three Tribes of Western Australia (1913); The Andaman

Islanders (1922); The Methods of Ethnology and Social Anthropology (1923); The Motlier's Brother în South Africa (1925); Primitive Low (1932); Social Sanction (1939); The Study of Kinship Systems (1941); African System of Kinship and Marriage (1950); The Comparative Method în Anthropology (1951); Structure and Function in Primitive Society (1952).

RATZEL, Friedrich – geograf și etnolog german (3 aug. 1844, Karlsruhe – 9 aug. 1904, Am-merland). Profesor de geografie la Școala politehnică din München (1880) și: Leipzig (1886 – 1904). Creatorul Școlii de antropogeografie și al geopoliticii. F.R. preconizează cercetarea concretă a relațiilor între grupul uman și mediul lui geografic, între ora și obiectele lumii înconjurătoare. La început se integrează în curentul comparatist al cercetărilor geografiei umane. Treptat devine reprezentantul curentului determinist-geografic în formarea unei etnii. Succesorii lui s-au împărțit în două grupe: un grup care a căzut într-un determinism geografic exagerat, devenind promotorii geopoliticii, și alt grup care a combătut determinismul geografic, devenind promotorii ecologiei actuale. Grupul ecologilor susține că grupul uman este condiționat geografic, de posibilitățile pe care mediul ambiant le oferă. Însă interpretaea, acestor posibilități este proprie fiecărui grup uman, care pune pecetea activității lui pe substraturile geografice, umanizează relieful și peisajul geografic.

BIBL.: Die Vereinigten Staaten von Nordamerika (2 vol. 1878 – 1880); Anthropogeographie (2 vol. 1882 – 1891); Der Staat und sein Dasein, geographisch betrachtet (1886); Politische Geographie (1891); Le sol, la Société et L'Etat (1900); Das Meer als Quelle der Völker-grosse (1900); Die Menschheit als Lebenserscheinung (1900); Raum und Zeit în Geographie und Geologie (1907).

REF.: E. Durkheim, – Comptes rendus des ouvrages de Ratzel („L'Année sociologique”, I – IV); P. Vidal de la Blache, La géographie politique à-propos des écrits de Fr. Ratzel. („Annales de Géographie” 1898); K. Hassert, Fr. Ratzel. Sein Leben und Wir/ieri („Geographische Zeitschrift 1905).

RĂDULESCU-MOTRU, Constantin – psiholog și filosof român (2 febr. 1868, Butoiești, Mehedinți – 1957, București). StuiOî

Collège, curator de muzeu la Illinois Normal University. Explorează Colorado, Grand River, Grand Canyon, Plăteau Colorado (1860 – 1870). Studiază indigenii americani, le clasifică limbile și obiceiurile. Organizează The Buve. au of American Ethnology în cadrul The Smithsonian Institution (1879) pe care îl conduce 23 ani (până în 1902). Publică o colecție de atlase (de la 1894 – 1902).

BIBL.: Exploration in the Colorado River on the West and its Tributaries (1875); Report of the Lands of the Arid Regions of the United States (f.a.)

REF.: Frederick S. Dellen-baugh, A Canyon Voyage (1908); William Cum Darrah, Powell of the Colorado (1951); Wallace Steg-ner, Beyond the Hundred Meridian. John Wesley Powell and the Second Opening of the West (1954); Elmo Scoți Watson, The Profesor Goes West (1954); Richard A. Bartlett, Great Suvveys of the American West (1962); William A. Goetzmann, Explorați-on and Empire: The ex pl or ev and the Scientist in the Wining of the American West (1968). PROPP, Vladimir Iakovlevici – folclorist și istoric literar sovietic (17 apr. 1895, Petersburg – 22 aug. 1970, Leningrad). Studiază filologia slavă la Universitatea din Petersburg (1918). Profesor de limba germană, apoi de folclor la Universitatea din Leningrad (1920 – 1965). Principalele sale lucrări sunt dedicate teoriei ai istoriei folclorului.

BIBL.: Morfologia skazhi (1928, traci. rom. 1970); K vo-prosu o proishojdenii volșebnoi skazki (1934); Ritualnîi smeh v folklоре (1939); Mujshoi dom v russhoi skazke (1939); Motiv ciudesnogo rojdenia (1941); Istorices-kie korni volșebnoi skazki (1946); Russ Mi gheroiceshii epos (1955); Russhie agramâs prazdnihi (1963).

REF.: C. Lévi-Strauss, La structure el la forme. Reflexions sur un onvyaște de Vladimir Propp (1960); M.I. Melț, Bibliografia V.I. Proppa (1966); Radu Niculescu, Sensurile „Morfologiei basmului” (1970, pref. la trad. rom. a „Morfologiei basmului”).

RADCLIFFE-BROWN, Alfred R. – antropolog englez (1881 –) Stdia tli!

Londra. Profesor de antropologie la Universitățile din Cambridge, Ld (1918) Chi (1931

1955). Studiază antropologia la Londra (1918), Chicago (1931 –

BIBL.: A Lost Period of Applied Anthropology (1962); Zande Markets and Commerce (1963); The Interdisciplinary Effect in African Studies (1964); The Zande Scheme: An Anthropological Case-Study of Economic Development in Africa (1966); Zande Subsistence and Food Production Systems (1970). etc.

RIVERS, William Hates – antropolog, etnolog și psiholog englez (12 mart. 1864, Luton – 4 iun. 1922 Kent). Studiază psihologia fiziologică. Director la Laboratorul britanic pentru studii psihologice experimentale. Introduce psihologia experimentală în învățământul universitar. Expediție antropologică în Melanezia (în 1898), „și India (1901). I.W.R. a fost preocupat, de studiiul „grupelor poliandre” din India. Ia atitudine critică împotriva psihanalizei lui Sig. Freud.

BIBL.: The Todas (1908); Survivals in Sociology (1913); Kinship and Social Organization (1914); History of Melanesian Society (2 vol. 1914);, Instinct and the Unconscious (1920).

RIVET, Paul – antropolog francez (1876 – Wassigny Ardermas – 1958, Paris), Studiază antropologia. Profesor de etnologie la Muzeul Național de istorie naturală (1928). Director al Muzeului de etnologie fiocadero) și al Laboratorului de etnologie din

Paris (1934). Inițiatorul și organizatorul celebrului Musée de l'Homme din Paris (1937). Expediții antropologice în majoritatea țărilor din America Latină, începând din 1901, cu intermitențe până în 1939), în Asia (Indochina). BIBL.: Les Indiens Jibaro (1907); Ethnographie ancienne de l'Equateur (1912); Les langues* din Mexique (1912); Summen et Océanien (1929); L'origine de l'homme américain (1943), Ethnologie pricolombienne (1948); Cile. May a (1954); Lettre sur la saieca de l'homme (1956).

RÎBAKOV, Boris Alexandrovici – arheolog, paleontograf și istoric sovietic (n. 21 mai 1908, Moscova). Studiază arheologia și istoria. Profesor Universitatea din Moscova (1943). Membru al Academiei de Științe a U.R.S.S. (1958). Director al Institutului de arheologie din Moscova (1956 –). Secretar al Secției de istorie a Academiei de științe a U.R.S.S. (1973 – 1975). Membru al Academiei de științe Cehoslovace (1960), al Academiei de științe Polone (1970).

Întreprinde studii asupra vechii civilizații și culturi ruse.]

BIBL.: Re; neslo v dmvnei Ruși (1948); DrevnosH Cernigova (1949); Kosinagonia i niifolog Ma semled el-țev eneeliia (1956).

ROHEIM, G & a – antropolog, psihanalist și etnograf american
26*

diază psihologia la Universitatea din Berlin (1890). Doctor al Universității din Leipzig (1893). Profesor de psihologie, logică și teoria cunoașterii la Universitatea din București (1900 – 1940). Colaborator la „Convorbiri literare” (1893 – 1906), „Convorbiri critice” (1907). Președinte al A-cademiei Române (1938 – 1941). Președinte al Societății române de filosofie. Director al revistelor: „Noua revistă română” (1900 – 1902; 1908 – 1916)”, „Ideea europeană” (1919), „Revista de filosofie” (1923 – 1943), „Analele de filosofie” (1934 – 1944). R.M. pune accentul pe rolul muncii și al vocației în dezvoltarea personalității culturale. Deși a abordat unele cercetări de pe poziții conservatoare și etnic iste nu a fost un xenofob. În ultima fază a vieții a urmărit să pună de acord concepția lui personalistă cu materialismul dialectic.

BĂBL.: Valoarea științei (1907); Paf ere a sufleteasca (1908); Psihologia ciocoismului (1909); Ni-etzsche (1916); Personalismul e-ncrgetic (1927); Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor (1932); Cultura română și politicianismul (1904); Timp și destin (1940); Românismul (1936); Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă și destin (1942).

REDFIELD, Robert – antropolog american (4 dec. 1897, Chicago – 16 oct. 1958, Chicago).

Studiază antropologia la Universitatea din Chicago, unde ajunge profesor, apoi decan (1927 – 1946). Doctor în antropologie (1928). Întreprinde expediții antropologice în Guatemala și Mexic.

BIBL.: The Material lui ture of Spanish-Indian México (1929); Tepoztlan (1930); May Archaeology (1932); Chan Kom (1934); Bibliography cm Middle America: Ethnology (1935 – 1939); The Folk Culture of Yucatán (1941); Race and Human N-ature (1944); A Village That Chose (1953); The Primitive World and its Transformations (1953); The LittU Coinniunity (1955); Peasant Society and Culture: an

Anthropological Approach to civilization (1956); The cultural role of Cities (1956); Values in Action (1958); Human nature and the Study of Society (1982).

REF.: Fay Cooper Cole și Fred Eggan, „Robert Redfield” (în „American Anthropology”, 1959).

REINING, Conrad C. – antropolog american (n. 17 ian. 1918, Paxton, Ohio). Studiază limba germană la Universitățile Akron (1940) și Chicago (1940 – 1942) și antropologia socială (1959). Conduce secția africană a Bibliotecii Congresului (1960 – 1966). Profesor de antropologie la Universitatea din Minnesota (1956 – 1958), 1 la Universitatea Catolică Washington.

SALZMANN, Zdeněk – antropolog și lingvist american (n. 18 oct. Praga, 1925). Studiază lingvistica la Universitatea din Praga (1945 – 1947); lingvistica, antropologia și folclorul la Universitatea Indiana, Bloomington (1948 – 1952). Doctor în filosofie al Universității din Indiana (1963). Director al „Verde Valley School” Sedona, Arizona (1956 – 1966). Conducător al „Anthropology Program, The Phillips Exeter Academy”, la Exeter, New Hampshire (1966 – 1968). Profesor de antropologie la Universitatea din Massachusetts (din 1968). Editează: A synopsis on East European ethnography, 6 (Universitatea Massachusetts, 1970). Specialist în studiul etnografiei est-europene și bun cunoscător al etnografiei și limbii „perailor” din Banatul românesc.

BIBL. General Anthropology (în colab., 1969); A Contributor to the Study of Value Orientations among the Czechs and Slovaks (1970); Anthropology (1973); Ko-mdrov: a Czech Farming Village (în colab. 1974); Anthropologia: Panorama (México, 1977); Humanity and Culture: an Introduction to the Anthropology (în colab. cu Oriol PiSunyer, 1978); Researches of the „penis” of Romanian Banat (în curs de publicare).

SANKAR SEN GUPTA – folclorist indian (n. 26 ian. 1933). Studiază științele sociale. Specializat în folclor. Director cu cercetarea științifică în Societatea indiană de folclor din Calcutta. A vizitat mai multe țări europene printre care și România. Editează: revistele „Folklore” și „Human Events”.

BIBL.: Rain în Indian Life and Lore (1963); Studies în Indian Folk Culture (1964); Folklore Research în India (1964); Tree Symbol Worship în India (1965); A Guide to Field Study (1965); Folklorists of Bengal (1965); A Survey of Folklore Study în Bengal (1967); Women în Indian Folklore (1969); A Study of Wo-nien of Bengali (1970); Folklore of Bengal (1971); The Pat as and the Patuas of Bengal (1972); Nil Durpan or the Indigo Plan-ting Mirvor by Dinabandu Mitra (1972); Bangali Jibana B Ioana (1973).

SAPIR, Edward – antropolog și lingvist american (26 ian. 1884, Lauenburg-Germania – 4 febr. 1939, Yale S.U.A.). Studiază antropologia la Universitatea Co

(1891, Budapesta – 1953, New York). Studiază etnologia la Universitatea din Budapesta (1918); etnografia la Universitățile din Leipzig și Berlin. Doctor în etnografie. Lucrează în Muzeul Național Ungar, în această perioadă este preocupat de riturile ceremoniale și mituri. Împreună cu Freud susține teoria hoardei primare, a familiei ciclopece și a explicării filogenetice și ontoge-netice a culturii. Întreprinde cercetări asupra triburilor centrale și a societăților închise matriU-neare din Australia. În S.U.A. studiază zona de contact între California, Arizona și New Me-xico. Ajunge la concluzia că „omul a inventat cultura în copilăria lui întârziată ori intolerantă la tensiune. În încercarea lui de a domina realitatea, omul a creat societatea, care nu este altceva decât o bună funcționare a unui mod simbolic de existență”. După el „adaptarea este o soluție favorabilă între narcisism și cathesis”.

BIBL.: Sdrhdnyok es sdrkdnyolok (1921); Das Selbst (1921); – Nach dem Tode des Unaters (1923); Australian Totemism. A psiclío-analytic Study în Anthropology (1925); Die psychoanalytische Deit-tung des Kulturbegrij/s (1941); The Origin and Function of Cul-Hire (1943); War, Crime and Covenant (1945); The Gafes of the Dremn (1952).

REF.: Warner Muesterberger and Bill Damhoff, G, Roheim (1962).

ROMAÂN, Jean Baptiste – etnolog Haiti an (n. 10 iun. 1916, Cap-Haitian). Studiază etnologia la Institutul de etnologie (1943), la

Universitatea Sorbona din Paris (1949). Profesor de etnologie la Universitatea din Haiti (din 1956). Directorul Muzeului poporului haitian (1956 – 1957). BIBL.: Moeurs et coutumes des paysans haïtiens (1959); Noms et lieux à l'époque coloniale en Haiti (1960); L'homme haïtien, ses origines ethniques, sa psychologie (1960); Mémoire sur l'Anthropologie en Haiti (1946); Introduction à l'Anthropologie Physique des Haïtiens (1964); Recherches sur la préhistoire en Haiti (1969); L'Anthropologie physique des Haïtiens (1971).

ROY, Sachin – antropolog cultural indian (n. 1920, Calcutta). Studiază antropologia la Calcutta (1940). Doctor în antropologie la Delhi. Președinte al Asociației Muzeelor din India. Specialist în muzeologie. Preocupat de antropologia aplicată în studiul supraviețuirilor și de tehnica prosperității tribale în India.

BIBL.: Antliropomeâry of the Adis (1967); Sangrahalaya Anu-silan (Introduction to the Museum Studies with special reference to Antropology) (1965); Anthropologists in India (1970).

aventură a științei (1971); Știința și filosofia informației (1972); Concepția marxistă despre om (1972); Arta rece și știința fierbinte (1972); Studiul complex al omului, dar cum? (1972); Adaptarea omului la revoluția științifico-tehnică contemporană (1972); Omul ca sistem. Încercare de antropologie abstractă (1972); Atlasul antroponimic al zonei Bran (1973, I; în colab.); Indicatori în cercetările de antropologie cultural-lingvistică (1973, în colab.); Fr. Engels și antropologia (1973); Atlasul antroponimic al zonei „Porțile de Fier” (1973, în colab.); Mod alinați du spécifique național dans la science (1973); Religie, psihologie, ateism (1973); Mitologia și magia în perspectivă „filogenetică” (1974); Populations aging and rejuvenation: factors of cultural dynamics (1974); Technology, anthropology and humanism (1974); Note pentru o antropologie a tehnicii (1974); Rural-cadru specific de sănătate și patologie umană (1973); Antropologie și etnologie (1974); Materiale autobiografice în problema interdisciplinarității (încercare de metodologie intelectuală.) (1974) etc.

SCHEBESTA, Paul – antropolog german (20 mart. 1887, Gros

Peterwitz – 17 sept. 1968, Mold-ling-Viena). Studiază etnologia la Universitatea din Viena, apoi la Berlin. Întreprinde expediții la pigmeii-negrito, în Malaezia (1924 – 1925), Filipine (1936 – 1938), Congo (1930) etc. Redactor al revistei „Anthropos”. Ț) iscipol și colaborator al lui P, Wilkelm Schmidt.

BIBL: Bei den Urwaldzwerge von Malaya (1927); Orang Utan (1928); Bambuti, die Zwerge von Kongo (1932); Anthropology of the Central African Pygmies (1933); Volbluineger und Halbzwer-ge (1934); Der Urwald rufi wie-der (1936); Die Bamuti Pyemeen am Iturs (1938 – 1950); Les Pyg-niees (1940); Les Pygmäes du Congo belge (1952); Die Negrito Asiens (1952 – 1957).

SCHMIDT, Leopold – etnolog austriac (n. 15 mart. 1912, Viena). Studiază la Universitatea din Viena. Doctor în filosofie (1935). Organizează și conduce colecția „Rudolf Kris's” (1936 – 1938); director al Muzeului austriac de artă populară din Viena. Profesor de etnografie la Universitatea din Viena. Președinte al Asociației etnografilor austrieci. Editează: „Osterreichische Zeit-schrift fur Volkskunde” și colecția de studii „Mas/ten im Millel-europa” (1955). L.S. Întreprinde studii de etnologie regională. Organizează o expoziție permanentă de măști populare austriacă în „Muzeul austriac de artă populară”.

BIBL.: Wiener Volkshunie (1940); Volkskunde (des Bitrgen-landes) (1951), Geschichte der osterreichschen Volkskunde (1951), Volkskunde von Niederostevreich (vol. I. 1966).

lumbia (1904). Doctor în antropologie la aceeași universitate. Conduce sectorul de antropologie al The Canadian National Mu-seum din Ottawa (1910). Studiază și clasifică limbile indigenilor din vestul Canadei. Se dedică studiului tehnicilor folosite de etnografi în reconstituirea culturilor istorico. Profesor de antropologie la Chicago (1925). Susține că sunetele limbajului sunt mai mult fenomene mentale și fiziologice, decât fizice și că alcătuiesc un sistem de convenții lingvistice. Consideră cultura ca „model al individualității” care operează cu convenții. Colaborează la Ency-clopacdia of Social Sciences (1931).

BIBL.: Time Perspective în Abo-riginal American Cultura: A Stu-dy în Method (1916); Language (1921); Sound Patterns în

Language (1925); The Unconscious Pattern of Behavior in Society (1927); The Status of Linguistics as a Science (1929). The Psychological Reality of the Phoneme (1933).

REF.: Hays R. Hofmann, From Ape to Angel: An Informal History of Social Anthropology (1958); Thomas S. Sebeok, Porcetrails of Linguists (II, 1966).

SARAN, N. ephann – ethnologist Turkish (17 May 1924, Istanbul). Studies ethnology at the University of Istanbul. Doctor in ethnology. Conductor of researches of social anthropology and ethnology and at the Center of Social Anthropology and Ethnology of Bolunisi in Istanbul.

He is concerned with popular culture, with customs of marriage of Turkish people etc.

BIBL.: Istanbul Şehrinde Polisler ilgisini Olan Onsekiz Yaşından Kucuk Qocukların Sosyo-Kültürel Özel-likleri Hakkında Bir Araştırma (1968); Türel Mye (1971).

SĂHLEANU, Victor, – medic, antropolog și filosof român (n. 1 febr. 1924, Gura Humorului, Suceava). Studiază medicina (1942 – 1948) și fizico-matematicile (1954 – 1961) la Universitatea din București. Doctor în medicină (1949). Conferențiar de biofizică și biomatematică la Universitatea din Cluj (1963 – 1969). Director al Centrului de antropologie din București (1969 – 1974). Șeful Laboratorului de antropologie de la Institutul Babeș (din 1974).

BIBL.: Metoda statistică (1963); Metoda tipologică (1983); Marxismul și antropologia filosofică (1964); Obiectul și semnificația antropologiei (1964); Antropologie și umanism (1965); Obiectul și specificul antropologiei ca știință specială despre om (1966); Relații metodologice între antropologie și alte științe (1966); Dialectica socialului și biologicului în viața socială (1966); Principiile cercetării antropologice în complex (1966); Etica cercetării științifice (1967); Sociodinamică, biodinamică și psihodinamică, aspecte corelate (1969); Antropologie și etnografie (1970); Viitorul omului și viitorul antropologiei (1971); Nobila pe roumaine (1966); Cartografierea, sistem de reprezentare a fenomenelor corelate în unele discipline sociale (1969); Dimensiunile Cantemir, domnitor și savant umanist (1969); Une orientation bibliographique dans l'histoire médiévale et moderne

de la Roumanie (1970); Isograma etnologică – un nou concept de determinare cartografică (1970); Implicațiile structuraliste ale isogramei etnologice (1970); Petru Rareș. Domnul și vremea sa (1970); Sonie special aspects of Rwnanian Ethnology (1972, în colab.); Mărturii etnografice puțin cunoscute ale unor căntori străini în Țările Române. Sec. XVII-XVIII (1971); Pagini de etnografie românească în opera memorialistică a unor călători străini. Sec. XVII – XVIII (1972); Reminiscențe mitologice. Semnificații ale unui străvechi cult aer atic (1973); Drumuri și popasuri străvechi (1974, în colab.); Cetatea de scaun a Bucureștilor. Consemnări, legende, tradiții (1976, în colab.); Documentul etnografic – semnificații, limite (1976).

SIMONESCU, Dan – istoriograf al culturii (n. 11 dec. 1902, Câmpu-lung-Muscel). Urmează facultatea de litere de la Universitatea București (1922 – 1925). Profesor de liceu, apoi la Universitatea din Iași (1942) și București (1952); cercetător științific la Institutul pedagogic din București; director al Bibliotecii centrale universitare București.

BIBL: Sibilele în literatura românească (1928); Literatura românească de ceremonial (1939); Orațiile domnești în sărbători și la nunți (1941); Folcloristul d Rădulescu-Codin (1958); Biobibliografie (1972).

SKALNÂKOVA, Olga – etno graf cehoslovac (îl mai 1922, Bratislava). Studiază folclorul la Universitatea din Praga. Cercetător științific la Catedra de antropologic și folcloristică a Academiei de științe din Cehoslovacia. Preocupată de studiul etnologic al muncitorilor, îndeosebi al minerilor, de procesul de urbanizare, de structura socială și culturală a unor grupe etnice cehoslovace la popoarele vecine. A întreprins cercetări în acest sens și în Banat.

BIBL.: Social siralification in Tribal Africa (colab. 1968); Zur Frage des Studhnns des Familicnle-bens der bdhmischen Arbeiter-seftaft im Kapilalismus (1970); K Teorii Etnografia Soucasnosti (1971).

SPENGLER, Oswakl – filosof al culturii german (28 mai 1850, Blankenbug, Harz – 7 mai 1936, Miinclcn), Studiază științele naturale, filosofia și matematica. Ca filosof al istoriei se ocupă și de filosofia

culturii și de problemele fundamentale ale etnologiei. Stabilește o morfologie proprie a – istoriei și culturii. La baza teoriei Inimorfologice stă. procesul de diversificare a civilizațiilor, care întocmai

SCHMIDT, Max – etnolog german (16 dec. 1874, Altona – 28 oct. 1950, Asunción). Studiază etnologia la Berlin (1921 – 1929). Director al Muzeului etnografic din Berlin. Întreprinde expediții etnografice în America latină, îndeosebi în Brazilia (Mat-to-Grosso, 1926 – 1928) și Paraguay (1914, 1935).

BIBL.: Indianerschiden in Zen-tralbrasilien (1905); Reisen in Matto Grosso (1911); Die Arauken (1917); Grundriss der ethnologischen Völkerkunde (2 vol., 1920 – 1921); Völkerkunde (1924); Kunst und Kultur von Peru (1929).

SCHMIDT, Wilhelm – istoric al religiei, etnolog și lingvist german (16 febr. 1868, Bode, – 10 febr. 1954, Freiburg). Studiază etnologia și lingvistica la Universitățile din Berlin și Viena (1895 – 1900). Director al Muzeului papal de etnologic din Roma (1941). Conduce „Școala cultural-istorică” din Viena, fondată de F. Ratzel, F. Graebner și Anker-maim. Combate teoria evoluționistă și metodele etnologice neoevoluționiste.

BIBL.: Der Ursprung der Gottesidee (12 vol., 1912 – 1955); Kulturgeschichte und Kulturschichten in Sildanierika (1913); Die Uroffenbarung (1921); Die Sprachfamilien und Sprachenkreise der Erde (1926). Rasse und Völker (1927); Vergleichende Religionsgeschichte (1930); Handbuch der Metakultur (în sfârșitul Etimologie (1937); Die Tasmanischen Sprachen (1932); Völkerkunde und Urgeschichte (1942); Völker und Rassen des Abendlandes (3 vol. 1946); Totenismus in Asien und Ozeanien (1955); Totenismus in Afrika (1955); Gebräuche des Ehe-mannes bei Schwangerschaft und Geburt (1955).

REF.: J. Henninger „P. Wilhelm Schmidt, S.V.D. (1948 – 1954)” („Anthropos”, vol. LI, 1956); M. Gusiăz „Wilhelm Schmidt S.V.D. („American Anthropologist” vol. LVI, nr. 5., 1954); P. Schebesta, „Wilhelm Schmidt, 1868 – 1954” („Man”, vol. LIV 1954).

SIMIONESCU, Paul – istoriograf și etnolog român (9 iul. 1926,

București). Studiază filosofia la Universitatea București (1945 – 1949). Cercetător științific la Institutul de istorie „N. Iorga” (1954 – 1968), la Institutul de etnografie și folclor (1968 – 1975), la Institutul de cercetări etnologice și dialectologice (din 1975). Membru al Comisiei de antropologie și etnologie a Academiei R.S. România (1970). Doctor (1979). Preocupările lui P.S. reflectă puncte de vedere noi în analiza convergentă a documentelor etnologice și istorice. Unele probleme ale civilizației și culturii tradiționale românești sunt elucidate în perspectiva etnoistoriei, a istoriei culturii și a sociologici culturii.

BIBL.: N. Iorga în istoriograf ia română și străină (1965); Le sud-est ewnpeen dans l'histoire

„The American Anthropologist” (1934 – 1938); „The South western Journal of Anthropologist” (1944 – 1961); „The Yale University Publications in Anthropology” (1945). L.S. folosește „ancheta sistematică, cantificatoare” asupra fenomenelor de difuziune culturală în societățile amerindiene. BI BL.: The Sun Dance of the Piaine Indians (1924) ș.a.

STAHL, Henri H. – sociolog, et-nosociolog, istoric și jurist român (n. 7 nov. 1901, București). Licențiat în drept (1921). Doctor în filosofie. Întâi conferențiar, apoi profesor de sociologie Universitatea din București. Se dedică studiilor de sociologie istorică. Membru corespondent al Academiei R.S.R. (1974). Reprezentant de seamă al „Școlii sociologice” de la București. Lucrările lui de interes etnologic îmbină cercetările de sociologie concretă cu cele de istorie socială, în domeniul investigației în științele sociale folosește tehnica așa-zisei „arheologii sociale”.

BĂBL.: Telmica monografiilor sociologice (1934); Nerej, un village d'une region archaïque (3 vol. 3939); Contribuții la studiul satelor devălmașe românești (3 vol. 1958 – 1965); Les anciennes communauus villageoises (1971); Controverse de istorie sociala românească (1969); Studii de sociologie istorică (1972); Teoria și practica investigațiilor sociale (1974).

STEWART, Julian H. – antropolog american (n. 1902, Washington). Studii de antropologie. Profesor de antropologie la Universitatea Michigan. Expediții antropologice în cele două Americi. E

preocupat în studiile sale de problemele schimbului cultural, în special de implicațiile accuâtui ei.

BIBL.: Acculturation and the Indian Problem (1943); Avea Research: Theory and Practice (1951); Theory of Cultural Change: the Methodology of Mullilinear Evolution (1955); Irrigation Civilizations: a Comparative Study (1955); Las Civilizaciones antiguas del Viejo unindo y de America (1955).

STIKA, Jaroslav – etnograf cehoslovac (n. 1 apr. 1931, Roz-nov pod Radhoatem). Studiază etnografia la Facultatea de istorie a Universi tații din Bino (1956). Cercetător științific la Institutul de etnografie și folclor al Academiei Cehoslovace de Științe din Bino (1956 – 1972). Doctor (1969). Director al „Valaskă Muzeum v Prirode”, muzeu de tip „Skansen”, din Roznov Radhostem (din 1973). J. & studiază cultura populară în Carpații nordici, îl preocupă colonizarea valahă în Moravia și creșterea oilor în Carpații Moraviei. Face studii comparative asupra termenului „Valasko” în raport cu cel de „Valah”, în Moravia.

BIBL.: Bdddni o km patskem să-lasnictvi a valashă olonizaci na Morave (1960); Salasnictvi v povdskze a îysucki obtasti (1961); ca și organisme vii, se nasc, se dezvoltă, ajung la apogeu, decad și mor. După el destinul oricărei civilizații este similar celui al omului. O.S. consideră diversitatea civilizațiilor dominată de „fatalitatea lor biologică”. Între civilizații există un paralelism morfologic, pe diferite trepte de dezvoltare și stadii de evoluție. O civilizație moare prin cultura ei suprasaturată, ajunsă la pietrificare. Pornind de la principiul heraclitean al devenirii (panta tei) și de la metoda morfologică a studiului formelor de cultură, O.S. ajunge în Declinul Occidentului la concluzia că istoria, filosofia istoriei și filozofia culturii trebuie să se reducă în esența lor la diferitele variante teoretice ale morfologiei culturii. Devenirea istorică nu se supune după el cauzalității mecanice, ci intuiției și destinului. Socotește cultura un „fenomen originar al istoriei”, măsura tuturor lucrurilor ce privesc pe om și umanitatea. Susține că orice cultură se dezvoltă ca un organism biologic, are o perioadă de apogeu și una de declin. Declinul culturilor se reduce în structura lui la apariția civilizațiilor. Analizând parametrii stabiliți de toți morfologiștii culturii, adică: durata, orientarea, ciclul și sufletul

unei culturi, O.S. ajunge să determine cu ajutorul omologiei și similitudinilor, echivalența morfologică dintre culturi sau, ceea ce el definește, „sincronismul faptelor istorice”. În faza de civilizație a unei culturi apar germenii degenerescentei morbide a popoarelor care duc în mod fatal la declin și moarte. Interpretând „caracterele specifice ale culturii moderne: antimetafizicismul, practicismul, democrația și ireli-giozitatea ei”, O.S. se plasează pe o poziție idealist-metafizică.

BIBL.: Der Untergang des Abend-landes. Umrisse einer Morphologie der Wetigeschichte (I. Gestalt und Wirklichkeit, 1918; // . Welt-historische Perspek Hven (1922); Dev Mensch und die Technik (1931).

REF.: O. Neurath, Antispeneler (1921); E. Schroeter, Der Streii und Spengler. Kriâik seiner Kri-tiker (1922); A. Fauconnet, Un philosophe allemand contempora-in (1925); Karl Heim și Rich. H. Griitzmacher, Oswald Spengler und Christenium (1921); August Messer, Oswald Spengler als Philosoph (1922); N. Tatu, Oswald Spengler (1938).

SPIER, Leslie – antropolog american (13 dec. 1893, „New York – 3 dec. 1961, Santa Cruz, California). Studiază la Colegiul orașului New York și la Universitatea Columbia. Antropolog la Muzeul american de istoric naturală. Efectuează cercetări la indigenii din vestul S.U.A. Profesor de antropologie la Universitățile din Washington, Ohio, Yale, New Mexico. Președinte al „The American Anthropological Association” (1943). Editează:

§

ŞAINEANU, Lazăr – lingvist și folclorist român (23 apr. 1859, Ploiești – 11 mai 1934, Paris). Studiază filologia la Universitatea din București (1884 – 1887). Continuă, studiile de filologie la Paris (1888) și Leipzig (1889). Se stabilește la Paris (1901), unde rămâne tot restul vieții. Lucrează cu Gaston Paris, specializând-u; se în opera lui Rabelais. Ține la École des Hautes Etu-cles un curs de „Folklore balka-nique dans ses rapports avec la mythologie classique”. L.S. pune lingvistica și folclorul în slujba etnologiei. Studiile lui de mitologie română și sud-est europeană îl desemnează printre precursorii etnologiei române.

BIBL.: Elemente turcești în limba română (1884); Ielele, Dânsele,

Vântoasele, Frumoasele, Șoiaiane-le, Măiestrele, Milostivele, Zânele (1886); Jidovii sau Tătarii sau Uriașii (1887); încercare asupra semasiologiei limbii române (1887); Legenda Meșterului Manole la greci (1888); Zilele Babei și legenda Dochiei (1888); Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cât basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice (1895, 1978); Influența orientală asupra linibei și culturii române (1900); Terminologie folklorique en roumain (1901); Les Geants et les Nains d'apros les traditions roumaines et balkaniques (1901); L'histoire naturelle et les branches connexes dans l'oeuvre de Rabelais (1921); La langue de Rabelais (2 vol. 1922 – 1923).

REF.: Luca Vornea, Lamr Șăineanu. Esauisse biographique sui vie a une bibliographie critique (București, 1928); Lazăr Șăinea-nu, Histoire de mes ouvrages, 1901 – 1930 (Paris, 1930); Iorgu Iordan, Lazăr Șăineanu (în rev. „Viața Românească”, 1934); Const. Șăineanu, Lazăr Șăineanu (București, 1935).

ȘIROKOGOROV, Serghei – etnolog rus (1887 – 1939). Studiază etnologia la Moscova. Director al Muzeului antropologic și etnografic al Academiei de științe din Petersburg (1917). Profesor de etnologie la Universitățile din Vladivostok (1918 – 1922) și Pekin (1926).

BIBL.: Organizarea socială la Manei (1924); Migrația nordică, a lungiișilor (1926); Organizarea socială a lungiișilor nordici (1930) Complexul psihomental al tun-gușilor (1935); (postum) Investigația etnologica a Chinei (1942”).

Iăo: uheni kavpatskă kulhtry na Morave (1961); Salasnictvi na Moravskem Valassku ve svetle li-terdmich pxqtnenu de pol ovin y 19 stol. (WS D] Vyzaiii slova „valach” v zdžadnich Karpalech (1962); Vyvoj salasnickiho chovu dobytku na nychidni Morave (1964); O năzu a pojnm Valassko a Valach na Morave mezi tricetiletou valkou a polovinou 19. století (1966); Ohniste v karpatskych salasnickyh kolibdeh (1967); Salasnická koliby v západokarpatske oblasti (1968).

STOICA, Georgeta – etnograf și istoric de artă populară român (n. 25 ian. 1932, București). Studiază istoria la Universitatea din București (1950 – 1954). Șef secție la Muzeul Satului din București (1955 – 1972). Inspector general în Consiliul Culturii și Educației

Socialiste pentru Rețeaua muzeelor de artă populară și etnografie (din 1972). Doctor în artă populară (1968).

BĂBL.: Crestături în lemn în arta populară românească (1967, în colab.); Răspândirea celor mai frecvente tipuri de locuințe din Oltenia în secolul al XIX-lea (1968); Costumul popular oltenesc din secolul al XIX-lea (1968); Centre de ceramică din Oltenia (1968); Arta populară din elmpia Munteniei (1969); Cercetări de antropologie estetică în stația-pilot Berevoiești (1969); Torsul și țesutul părului de capră (1969); Centre de mobilier din Oltenia

(1970); Arta creștăturilor în lemn la români (1966); Din experiența Muzeului Satului (1966); Sy s-thnes de Chaul Jage de Vhabita-iion paysanne cheu les liouniains (1965); Contribuții la studiul unor vechi forme de locuire din zona, Caracalului (1968); Centre specializate în confecționarea mobilierului din Oltenia (1968); Prelucrarea părului de capră. Unelte și produse (1968); Perspective ale cercetării artei populare și etnografiei (1970); Portul călușarilor (1969); Dănnănești și Odobești, două centre de ceramică populară din Dâmbovița (1970); Portul popular din Gorj (1971); Arta populară din Vâlcea (1972); Zubereiten von „mămăliga” (Maisbree) în Vedeia (1973); Creația populară în lemn (1974, în colab.); Das Holz in der rumänischen Volliskunst (1974, în colab.); Arhitectura interiorului locuinței țărănești (1974); Interioare românești (1977, în colab.).

SUR, Athul K. – sociolog și antropolog indian (n. 5 aug. 1904, Calcutta). Studiază sociologia, economia și antropologia. Doctor în științe sociale. Lector la Institutul Indian de sociologie.

BIBL.: PreAryan Elements în Indian Culture (1929); History and Culture of Bengal (1962); Prehistory and Beginings of Civilization in Bengal (1965); Sex and Matlage în „Mahābhārata” (1982).

of Antivropoloy Today (1953); JSvolution after Darwin (1960, 3 vol.); Het itage of Conquest (1952); Ethnology of Middle America (1982); Selection front Anthropology Today (1962); Horizons of Anthropology (1963); The Draft: A Handbook of Facts Alternatives (1967); The People us. The Sistem: A Dialogue în Urban Conflict (1968).

TĂNASE, Alexandru, filosof român (n. 16 nov. 1923, Deleni. Iași).

Studiază filosofia la Universitatea din Iași (1946 – 1950). Doctor (1961). Consilier în Consiliul național al cercetării științifice (1966 – 1968). Profesor la Facultatea de filosofie de la Universitatea București (1970). Membru al Academiei de Științe Social-Politice (1970). Director al Institutului de filosofie (din 1971).

BIBL.: Necesitate, lege, determinism (1957); Critica mistificării antimarxiste a conceptului de înstrăinare (1958); Libertate și necesitate (1960); Cultură și conștiință (1963); Introducere în filosofia culturii (1968); Destinul civilizației moderne (1969); condiția culturală a faptului istoric ca fapt de civilizație (1970); Paradoks svobodl v soyremennom ishusstre (1971); Destinul artei în civilizația contemporană (1972); Cultură și religie (1973); Cultură și umanism (1973); Omul în civilizație sau civilizația pentru om (1973); Problema realului în arta fantastică (1973); Tradition and

Inovation in Romanian culture (1973); Cultura română în contextul civilizației europene (1973); Dialektika național noe-internaționalnoe v hulture (1973); (coord.) Cultura socialistă în România (1974); Culture, civilisation, humanisme (1974); Systhne de va-leurs de la civilisation socialiste à la lumière de la révolution scientifique-technique contemporaine (1975); (coord.) Civilizația socialistă și valorile ei. Conceptul de civilizație socialistă (1975); (coord.) Coordonate valorice, ale civilizației socialiste (1976); Lucian Blaga, filosof-poet și poetul filosof (1977).

TEILHARD DE CHARDÂN, Pit-rre – paleontolog și infropoluj fi-in-cez (1 mai 1881 UIMI" ne 23 apr. 1955, Nro Vi) i< à la școala iezuită d i \ u

Continuă studiile și fi i orie naturală la H i \ în Cairo, la Hastings. i i Vt I >ctor în teologie făoilnn i-i). Profesor de geologie, e C L>22 14 – S). Face operă de p oiui 1 i m-jin în China, uiddt i /ă

Misiunea Paleontelu v t ± t ză. Întreprinde cp-rlitu n vi it-golia, Deșertul Orcus (m i na cărora demonstrează că omul paleolitic a trăit în nordul Chinei), în India și S.U.A. Membru al Academiei de științe (1951) și al Wertier Green Fundation (1952). Din cauza concepției lui cosmogonice, care pune în centrul ei noosfera*, și a considerării noosferei ca ultimul scop al cosmogenezei, a fost declarat eretic și

exco-TARKANY Szucs Ernő – etnolog maghiar (n. 13 oct. 1921, H6 dmezovdsd. rh. ely). Studiază dreptul și antropologia la Universitatea din Cluj. Practică avocatura, însă se consacră etnologiei juridice. Doctor în jurisprudență. Șef al secției juridice a Ministerului industriei grele din Budapesta. T. SZ. E. Întreprinde cercetări de arhivă și teren asupra obiceiurilor juridice, antropologiei juridice, a istoriei dreptului cutumiar al poporului maghiar. Lucrările lui subliniază îndeosebi relațiile dreptului cu societatea în general și cu etnosul în special.

BIBL.: Jogszokds-gyâijtes Kalo-taszegen (1943); Erdely oroklesi jogszohâsai (1944); Jogi elenick a kaloiaszegi niptneskben (1944); A juhartds nepi jogszabâlyai Băl-vdnyosvdraljdn (1944); Mdrtelty nepi jogelele (1944); A nepi jog-iletkutatâs probumdi a Nagy-Aljoldon (1948); Vdsdrhelyi testamentunijk (1961); Restul sand Task of Legal Ethnology în Europe (1967); Eingebbrannte Ei-genhmistnarken des Viehs în Ungarii (1968); Ortsbestimmend & lad-ministativej Viehbrandsgeicken în Ungam (1969).

TAS SONI, Giovanni – folclorist italian (n. 1 mart. 1905, Vidana). Studiază la Milano și Veneția. Profesor la Verona. Membru al Societății italiene de etnografie.

BIBL.: Proverbi e indovineâli (1955); Tvadizioni popolavi del mantovano (1964); Fole manto-vane (Î971); Arti e tradizioni popolari (1972).

TAX, Sol – antropolog american (n. 30 oct. 1907, Chicago). Studiază antropologia la Universitățile Wisconsin și Chicago. Doctor în antropologie (1934). Întreprinde cercetări asupra indienilor nord-americani (1948), în baza unui program referitor la Fox Indians (Iowa). Elaborează o nouă teorie a. cercetărilor intitulată „action anthropology”. Președinte al Uniunii internaționale de științe antropologice și etnologice. Editează: „Newsboys World” (1924); „The American Anthropologist” (1953) și „Current Anthropology” (1968 – 1976).

BIBL.: Anthropology ani Administration (1945); „The Civilization of Ancient America (1951); Accutturation in tke Americas (1952); Indian Tvibes of Abori-ginal America (1952); Appraisal

aplicata (1949 – 1950); La religioni Messico-andine (1951); Sullo studio etnologico della comunità (1953); Cultura esplicita e cultura implicita (1954); Corso di Etnologia (1953 – 1954); L'etnologia negli Stati Uniti (1955); Il sistema di vita della comunità materna (1956); Antropologia culturale (1957); Proverbi toscani (1959); Lo studio dell'uomo: principi di antropologia culturale (1960); La pittura precolombiana (1961); // pregiudizi sociali (1962); Classificazione e origine delle istituzioni familiari (1963); // gioiello e il folklorista (1964); Gli studi sui caratteri nazionali (1965); Genitori e figli (1965); La città come scelta culturale (1965); Il patrimonio culturale. Personalità e cultura (1965); Il mito e la cultura (1967); Scritti antropologici (1970 – 1972); Borgo, quartiere, città (1971); Antropologia culturale (1972).

THURNWALD, Richard – etnolog și sociolog austriac (18 sept. 1869, Viena – 19 ian. 1954, Berlin). Studiază etnologia și sociologia la Universitatea din Viena (1890). Expediții etnologice în Micronezia și Malaezia (1906 – 1909), în insulele Salomon (1906 – 1909; 1930 – 1931), în arhipelagul Bismarck (1912 – 1915), în Noua Guinee (1912 – 1915), în Africa și Australia (1933). Profesor de etnologie la Universitatea din Halle (1920) la Berlin (1923) și în S.U.A. Fondează Institutul de cercetări etnologice din Berlin (1946). R.T. combate teoria „cercurilor culturale” a școlii etnologice de la Viena. Este considerat un funcționalist „avânt la lettre” (1925). R.T. continuă cercetările etnografice ale lui W. Wundt pe linia psihologiei popoarelor. Scrie o „introducere programatică” la Probleme der Ethnopsychologie (1912), lucrare conform căreia cultura este un organ nou creat pentru adaptarea la natură. Opera lui capitală se referă la problemele etno-sociologiei. Întemeiază „Zeitschrift für Völkerpsychologie und Soziologie” (1925) și colecția „Forschungen zur Völkerpsychologie und Soziologie” (1925).

BI BL.: Ethnographische Fragen sammlung zur Erforschung des sozialen Lebens der Völker (1906); Forschungen auf den Salomonin-seln und dem Bismarckarchipel (1912); Die Gemeinde der Bânaro (1921); Die Psychologie des Totemismus (1917); Psychologie des primitiven Menschen (1922); Forschungen zur Völkerpsychologie

und Soziologie (1925 – 1936, 14 vol.); Die nienschliche Gesellschaft în ihren ethnosozologischen Grund

27 – Dicționar de etnologie municat de biserica catolică. După el materia și spiritul sunt două dimensiuni ale aceleiași realități, iar evoluția cosmică e o continuă spiritualizare și personalizare a materiei.

BIBL.: Le Phănoniène de l'Homme (1959); Le Milieu Divin (1960); The Fufure of Man (1964); Building of die Earth (1965); Man and the World (în Eymn of the Univers, 1965); La place de l'homme dans la nature (1966); The Appearence of Man (1966); The Vision of the Fast (1966); Science and Christ (1966).

REF.: Claude Cuenot, Teilhard de Chardin, A Biographical Study (1965); Robert Speaight, Teilhard de Chardin; A Biography (1967); Christ. F. Mooney, Teilhard d, e Chardin and the Mystery of Christ (1966); Philip Hefner, The Promise of Teilhard (1970).

TEODORESCU, Gh. Dem. – folclorist român (25 aug. 1849, București – 20 aug. 1900, București). Studii clasice și de limbă română la Universitatea din Bucu-curești (1868 – 1874), la Universitatea din Paris (1875 – 1877). Profesor la liceul „Sf. Sava” (1878), la liceul „Matei Basa-rab” (1880) din București. Director al Fundației universitare din București (1895).

BIBL.: Încercări critice asupra unor credințe, dat ine și moravuri ale poporului roman (1874); Un descântec vova în (1875); Cercetări asupra proverbelor româna (1877); Noțiuni despre colinde (1879); Moș Ajunul (1885); Poesii populare române (1885, 1924, 1957); Vasilca, phtgișorul, orații de nuntă, paparudele și caloianul (1885).

REF.: P.V. Haneș, G. Dem. Teodorescu („Noua revistă românească”, II, 1900); în amintirea lui G. Dem. Teodorescu 1849 – 1900 (1902); Ovidiu Papadima, G. Dem, Teodorescu (1944).

TENTORIÎ, Tullio – etnolog și antropolog italian (11 apr. 1920, Napoli). Studiază literele la Universitatea din Roma. Expediții în S.U.A., Mexic, Japonia, Cipru etc. Docent în etnologie (1956). Profesor de antropologie culturală la Universitatea „Pro Dea” din Roma (1962 – 1985). Profesor de antropologie și sociologie la Universitatea „Wayne State” (1959 – 1960), la Universitatea din Trento (1972).

BĂBL.: Sui rappovii fra la medicina e la religione degli indigeni

della California (1943); Uși e credențe relative ai gemelli presso i primitivi della California (1943 – 1946); Le religioni del Messico e del Perú (1946); L'oniicidie presso gli indigeni della California (1947); L'etnologia come știință începe activitatea științifică încă din perioada de studii, cu cercetări etnografice asupra popoarelor de pe Volga. Conduce secția de etnografie a Universității din Moscova (1937 – 1951). Întreprinde mai multe expediții arheologi-co-etnografice, dintre care cea mai importantă este aceea în Asia Centrală, în Horezm, unde descoperă cultura horezm din depresiunea Sarakamisskaia, de pe valea râului Sîrdaria. Director al Institutului de etnografie „N.N. Mikluho-Maklai” din Moscova (1943). Profesor la catedra de etnografie a Universității din Moscova (1939 – 1951). Membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S. (1953). S.T. a fost îndeosebi preocupat în cercetările lui de istorie primitivă a Asiei centrale de religia primitivă, de problemele etnogenezei unor popoare ale U.R.S.S. și de periodizarea istorico-etnografică a tuturor popoarelor. Folosește metoda fotogrametriei în cercetările lui arheologice pentru detectarea zonelor bogate în așezări, necropole, drumuri ascunse sub straturile superficiale ale solului. Redactor șef al revistei „Sovetskaia etnografia”.

Bl. Bl.: Russkie krestianshie postroiki (1927); Ocerki pervona-cealnogo islama (1932); Perejtki totemizma dualnoi organizații u turkmen (1935); K Voprosu o-Periodizații istorii pervobâtnogo-obșcestra (1946); Sovetskaia skola v etnografii (1947); Drevnii Horezm-Opât istov iko-arheologiceskogo issle-dovania (1948); Po sledam drev-nehorezmiiskoi țivilizații (1948); Periodizația drevnei istorii Srednei Azii (1949); Arheologhiceskie i etnograficeshie roboti Horezmskoi ekspediții 1945 – 1948 gg (1952); Roboti Horezmskoi ekspediții Aka-demii Nauk S.S.S.R. v 1954 (1955); Po drevnim delam Oksa-i Iaksarta (1962); Narodi Srednei Azii Razahstana (1962 – 1963, vol. 1 – 2); Polevie issledo-vania Horezmskoi ekspediții v 1958 – 1961 gg (1963); (în colab. cu Li. Ceboksarova) Narodi zarubejnoi Evropî (1964).

TOYNBEE, Arnold Joseph – istoric, sociolog și etnolog englez (14 apr. 1889, Londra – 22 oct. 1975, Yqrk). Studiază la Colegiile din Winchester și Balliol din Oxford. Lucrează întâi la Foreign Office.

Profesor universitar de istorie bizantină, neogreacă și de istorie universală. Director al „Royal Institute of International Affairs”. Preocupat de probleme ale filosofiei istoriei. Elaborează teoria dezvoltării ciclice a societății omenеști, negând unitatea procesului istoric După el civilizația care moare

27*

tagen [La JI – Itw, t) voi.); Heo-nomics în Primitive Communities (1932); Analysevom Entwicklungs-zyklus (1933); L'économie primitive (1932); Grundfragen menschi-chen Gesellung (1957).

TOCILESCU, Grigore Gr. – istoric, arheolog, epigrafist și folclorist român (26 oct. 1850, Ploiești – 18 sept. 1909, București). Studiază dreptul și literele la Universitatea din București (1874). Studiază istoria și arheologia la universitățile din Praga și Viena (1875 – 1876). Doctoratul în istorie la Praga (1876). Director al Muzeului de antichități din București. Membru corespondent al Academiei Române (1877). Întreprinde cercetări arheologice pe malul drept al Dunării. Urmează apoi cursuri la Sorbonna, Collège de France, L'École des Hautes Études. Profesor de antichități greco-romane, de epigrafie, istorie veche la Universitatea din București (1881). G.T. studiază formele arhaice de civilizație și cultură autohtonă în Dacia și publică materiale geografice și folclorice în colecții vaste. Editează „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” (1899).

BI BL.: Dacia înainte de Romani (1880); Monumentul de la Adam Klissi (1895); Marele dicționar geografic al României (I – V.

1898 – 1902, în colab.); Materialuri folcloristice (I – II, 1902 – 1908); Balade și doine (1958).

REF.: Lui Gr. Tocilescu cu ocasiunea jumătății de veac a vârstei sale (26 oct. 1900), Omagiu (1900); Biografia lui Gr. Tocilescu („Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XI, 1, 1910).

TOKAREV, Serghei Alexandrovici – etnograf sovietic (n. 29 dec. 1899). Studii de etnografie la Universitatea din Moscova. Doctor în etnografie. Profesor de etnografie la Universitatea din Moscova. Membru al Institutului de etnografie „N.N. Mikluho-Maklai” din Moscova. S-a preocupat de etnogeneza unor popoare siberiene și a popoarelor slave/din Europa. A întreprins studii asupra credințelor

religioase, a totemismului și animismului, a tipurilor de comunități etnice și a structurilor acestora.

BI BL.: Etnografia narodov SSSR (1958); Istoria rushoi etnografii (1966); The Problem of Totemism as Seen by Soviet Scho-lars (1966); Die Religion in der Geschichte der Völker (1968).

TOLSTOV, Serghei Pavlovici – istoric, arheolog și etnograf sovietic (12 ian. 1907). Studiază istoria la Universitatea din Moscova (1930). Doctor în istorie.

of Institutions (1889); On American Lot-games Bvidence of Asiatic Intercourse before the Time of Colombes (1896).

REF.: N.W. Thomas, Anthropological Bssays (1907); R.R. Mă-rett, Tylor (în „Modern Sociolo-gistes”, 1936).

U

UJVÂRI Zoltán – etnolog maghiar (25 ian. 1932, Gomor). Studiază limba și literatura maghiară la Universitatea „Lajos Kossuth” din Debrecen (1951 – 1955). Paralel urmează Institutul etnologic al Facultății de arte a Universității din Debrecen. Lector de folclor. Doctor în filo-sofie (1970).

— BI BL.: Egy farsangi jdtek funk-ciojdnak kerdesehez (1957); Ni-ektori lidaje k etnografickeniu studiu juhozemplinskej slovenskej obec Hdrotnhuta (1959); O și fanieg-munhdlo eszkb z nici haszndiat-ban (1960); Primitive Méthoden der Fezterbereitung aus Novdun-gam (1961); K otdzke mad ar-skych a slovsnslyck hier na mosty (1961); Ungarische Angabe iiber Jdnosik, den Volkshelden der Slowahen (1962); Farsangi drama-tikws jătekok Szatmârban (1962);

Vne coulwne des Slaves du Sud: la „dodola” (1963); A tnagyar agrdrritusok zoomorf-demonaihoz (1964); Ober die slawischen ethnographischen Forschungen în Ungarn (1965); Az – egyin szerepe a nepszokban (1965); Hahnenschla-gen und Hahnenschiessen în Ungarn (1965); Kecskemaskos szokds Hajdudorogon (1965); Antropomorf milikus Unyek a magyar es az eurâpai agrdrhagyomdnyban (1966); Nepi dramatikus jdtekok alkalvnai es tipusai az Alfoldon (1966); Das Begrăbnis parodie-rende Spiele in der ungarischen Volhsuberlieferung (1966); The-rioniorphe Komdămonen in der ungarischen Volksiiberlieferung (1967); Magyar adatok a finn vetesi kenyerhez

(1967); Forrdsok as kutak a zempleni hegyvideken (1969); Slovdk Itinerant Artizans în Hungarian Folk-Plays (1970); Egy genre-tipus a nici dramatinu dă naștere alteia, decât ca o cauzalitate mecanică a evenimentelor. Adversar al tehnocrației, A.J.T. pune accentul în studiile tale pe studiul reacției umane față de mediul ambiant. A.J.T. a analizat amănunțit trecutul, comparându-l cu prezentul și cu prefigurările viitorului. Nu a studiat istoria pe baza naționalității popoarelor, ci a perioadelor istorice, pe societăți creatoare de diverse tipuri de civilizație. După – el civilizațiile sunt create de oameni aleși. Izvoarele și decăderea civilizațiilor sunt în funcție de capacitatea de reacție creatoare la stimulii mediului ambiant. De aceea istoria aparține zonelor temperate ale globului. Viziunea lui istorică e pesimistă. Susține că occidentul e într-o criză de conjuncție și prezintă simptome de destrămare. Civilizația post-creștină, lipsită de religie, este fidelă numai superiorității tehnologice, ceea ce inversează mersul istoriei. El nu vede „o ieșire din impas” decât într-o „renaștere religioasă”, ale cărei conținut și formă însă nu le precizează. Aceasta i-a adus critici din partea curentelor de orientare științifică.

BIBL.: A Study of History (12 vol., 1934 – 1954); Civilization on Trial (1949); An Historian's Approach to Religion (1956); Christianity among the Religions of the World (1957); La civilisation américaine est-elle distincte de celle de l'Europe? (1958); Change and Habit (1966).

REF.: J.W. Blyth, Toynbee and the Categories of Interpretation („Philosophy Revue”, 1940); D.C. Somervell, Abridgment (1950); P. Rossi, Indagine storica e visione della storia in Arnold Joseph Toynbee (Torino, 1952); L'ap-port d'Arnold Toynbee (revista „Diogene”, Paris, 1956).

TYLOR, Edward Burnett – antropolog, etnolog și istoric englez al culturii (2 oct. 1832, Londra – 2 ian. 1917, Wellington). Călătorește în México. Custode la Muzeul de antropologie al Universității Oxford (1883). Profesor de antropologie la Universitatea Oxford (1896). E.B.T. este un evoluționist moderat în studii de etnografie. Folosește metoda comparativ-istorică în analiza interferențelor și similitudinilor culturale, al difuziunii magiei și mitologiei primitive. Definește

conceptul de „animism”.

BIBL.: Anahuactor México and the Mexicans, Ancient and Modern (1861); Researches into the early History of Mankind (1865); Primitive Culture (2 vol., 1871); Anthropology (1881); On Method of Investigating the Developement

42»

gia slavă la Universitatea din Varșovia (1926 – 1927). Custode al Muzeului etnografic din Sofia (1927 – 1941); director al Muzeului popular din Sofia (1941 – 1944); director al Muzeului etnografic din Sofia (1945 – 1949); șef de secție la Institutul etnografic al Academiei bulgare de științe (1950 – 1962). Membru onorific al Institutului slav din Praga (1938).

BIBL.: Iz veščestrenata kultura na bălgarite (1929 – 1930; 1936 – 1943); Proekt za bălgarski jol-kloren atlas (1933); Bălgarski na-rodni gatanki (1936); Svatbenata pesen, miastoto i slujbata v svat-benite obredi (1939); Poniația i precistavi za smărtta i dușata (1939); Bălgarski praznicini obi-ceai (1943); Caracteres ethnogra-phiques de la Thrace occidentale (1946); Die bulgarischen wandemden Hittenhutten (1956); Über-reste des Pfluglosen Feldbaues bei den Bulgaren (1957); Kulturne prezitky (1958); Istorieski na-rodni pesni (1962); Über die Volk-swohnarchitektur bei den Bulgaren (1962); Bălgarsho narodno iskustro (1963); Enograjia Bălgarii (1965); Milchverarbeitung und Milchprodukte bei den Bulgaren (1969); Bulgarische Volks-kunde (1969); L'étude des modes de vie actuels du peuple (1970); Arten des Tragens bei den Bulgaren (1971); Die Rosenkultur în Bulgarien (1972); Traditionelle landwirtschaftliche Geräte der Bulgaren (1972); Wurde în Bulgarien der Socha-Pflug verwendet? (1971 – 1972).

VAN GENNEP, Arnold – etnograf francez (1873, Ludwigsburg, Germania – 1957, Paris). Studiază limbile orientale la Ecol» pratique des Hautes Études din Paris (1890). Profesor de franceză în Polonia (1896 – 1900), șef al biroului de traduceri din Ministerul Agriculturii (1901 – 1908). Profesor de etnografie și istoria religiilor la Universitatea din Neuchitel (1912 – 1915). Organizează primul congres de etnografie din Elveția (1914). Întreprinde călătorii în S.U.A.

Membru al CNRS (Centre National de Recherches Scientifiques, 1945 – 1957). Fundează „Revue des Études Ethnographiques et Sociologiques” (1908), care devine „Revue d’Ethnographie et de Sociologie” (1910).

BIBL.: Tabou et totémisme. i Madagascar (1904); Religions, mœurs et légendes (5 vol., 1908 – 1914); Les rites de passage (1909); La formation des légendes (1910); En Algérie (1914); En Savoie. I. Du berceau à la tombe (1916); L’Etat actuel du problème totémique (1920); Trăite comparați/ des kus szoksdokban (1968); Les rapports slaves des coutumes populaires hongroises et l’histoire du peuplement (1971); Zusammenhänge von maskierten, dramatischen Bräuchen mit dem Agrarkult (1971).

USCĂTESCU, Jorge-etnolog spaniol de origine română (n. 5 mai 1919, Curteana, Gorj). Licențiat în filosofie și drept la Universitatea din București. Doctor în filosofie și drept la Universitatea din Roma (1941 și 1943). Asistent la Universitatea din Madrid (1947). Membru, președinte al „Sociedad Iberoamericana de filosofía”. Președinte al „Societății internaționale de studii filosofice Giovanni Gentile” din Roma. Membru al „Institutului de studii europene”. Profesor de etnologie al Universității din Madrid.

BIBL.: Runiania: pueblo, historia, cultura (1951); Relaciones culturales hispano-rumanas (1952); Juan Battista Vico y el mundo historico (1956); Teoria e la nega-tiân de la historia (1956); Constantin Brâncuși (1958); Escatologia e Historia (1959); Profetas de Europa (1962, 1964); Vico e altre guide (1962); Tiempo de Ulisse (1963); Utopia e plenitud historica (1963); Seneca nuestro contemporaneo (1965); Kontuven eines neuen Humanismus (1967); Teatro occidental contemporaneo (1968); // teatro ele suc sombre (1968); Erasmo (1969, 1970); Thanatos (1970); Aporias del Estructuralismo (1971); Genesi e-Vi-cende dello Strutturalismo (1972); Sopravvivenza della Letteratura e del Arte (1972); Breve Teoria e Historia de la Cultura (1973); Cultura-vanguardia (1974); Idea del Arte (1975).

V

VAKARELSKI, Kristo Tomov gic). Studiază filologia slavă și –

etnograf bulgar (n. 15 dec. literatura la Universitatea din So-1896, Clissura Momina, Bazarfia (1923), etnografia și etnolo-REF.: Tiberiu Morariu: Bibliografia operei lui George Vâlsan – 1885 – 1935, cu Caracterizarea vieții și operei lui de Vintilă Mihăilescu (1937); Tiberiu Morariu, George Vâlsan un mare geograf român (1965); N. Al. Mironescu, Etnograful George Vâlsan (în colab., 1966).

VELE VA, Maria – etnograf bulgar (4 iul. 1914, Sofia). Urmează studii de etnografie la Universitatea din Sofia. A lucrat în cercetare științifică în cadrul Academiei bulgare de științe. Doctor în filosofie. S-a preocupat de obiceiurile populare, tehnologia textilă populară, de arta populară bulgară.

BIBL.: Bălgarski narodni nosii v Severna Bălgariia prez XIX i nacealotona XXV. (1960); Bălgar-skata dvuprestilcena nosiia (1963); Takane i takacini tehniki ot ju-goistocinai Severozapadna Băi – (1967).

VETIȘANU, Vasile – istoric al filosofiei și etnolog (29 apr. 1935, Maladia, Sălaj). Licențiat al Facultății de filosofie din București (1964). Doctor în filosofie (1974). Cercetător științific la Institutul de filosofie al Academiei R.S. România (1964 – 1975), apoi la Institutul de Cercetări etnologice și ologie (din 1975).

BIBL.: Progresul uman și tradițiile culturii (1973); Vasile Pârvan. Idealul uman și valorile vieții (1977); A.D. Xenopol și problemele filosofiei culturii (în vol. A.D. Xenopol. Viața și opera 1972); Dimensiunea etică a culturii tradiționale (în vol. Unitate și varietate în cultura populară, 1977); George Vâlsan – etnograf al Văii Dunării (în vol. File de istorie, 1977); Dimensiunea filosofică a etnologiei (în vol. Introducere în etnologie, 1977), Victor Russu și problemele culturii tradiționale (în vol. Valorile culturii muzeale, 1977).

VIDYARTHI, Lalita Prasad – antropolog social și cultural indian (n. 1931). Studiază la Universitatea din Lucknow (1951). Doctor în antropologie la Universitatea din Chicago. Profesor (1969) și conducător al Departamentului de antropologie al Universității din Ranchi, Bihar. Întreprinde investigații individuale și colective asupra „etnografiei tribale”, a „urbanizării satului”, a istoriei culturii populare indiene. Conduce „The Joint Indo-Japanese Research Project”, on the Tribes of India”. Editează „Journal of Social Research”.

BIBL.: Sacred complex în Hindu Gaya (1962); Cultural Contours of Tribal Bihar (1964); (în colab.) Anthropology Manava Vi

28 - Dictionar de etnologie nationalites (1922); Le Folklore, Croyances et coutumes populaires françaises (1924); Le folklore du Dauphine-Isère (1932 - 1933); Le Jolklore de la Bourgogne, Côte-d or (1934); Le folklore de la Flandre et du Hainaut français (1935); Le folklore de l'Auvergne et du Velay (1942); Le folklore des Hautes-Alpes (1946); Manuel de folklore français contemporain (7 părți în 4 tomuri, 1938 - 1958).

REF.: Notice des titres el travaux des oeuvres d'Arnold Van Gennep (1964). K. Van Gennep, Les oeuvres d'Arnold Van Gennep (1964); Nicole Belmont, Arnold van Gennep, le createur de l'ethnographie française (1974).

VARAONAC, André - arheolog și etnolog francez (n. 1894, Paris). Doctor în litere. Muzeograf la Paris (1937). Profesor la Paris (1954). Fondează „Societatea de Folclor și civilizații tradiționale” (1928) și „Institutul internațional de Archeo-civilizație” (1947). A.V. studiază problemele paleoetnologiei prin intermediul arheologiei.

BIBL.; Definition du folklore (1938); Costumes Nationaux (1939); Costumes français (1940); Civilisations traditionnelles el genres de vie (1948); De la pre histoire au monde moderne (1954); (în colab.) L'Homente avant l'écriture

(1959); La conquête des energies. Les sept révolutions inergetiques (1972); À-propos des origines du droit (1974).

VÂLSAN, George - geograf și etnograf român (21 ian. 1885, București - 6 aug. 1935, Agigea). Studiază filosofia și geografia la Universitatea din București, în Franța și Germania. Expediții etnografice în Craina Serbiei (19101912). Profesor de geografie la Universitățile din Iași (1919), Cluj (1929) și București (1929 - 1935). Membru al Academiei Române (1920). Organizează Muzeul etnografic al Transilvaniei, împreună cu R. Vuia. Delimitează epistemologic etnografia de geografia umană. Determină principiile teoretice, conținutul, problemele majore și minore, metodologia și rolul etnografiei. Studiază problema specificului național. Adoptă o atitudine raționalistă și progresistă în etnografie.

BIBL.: De la românii din Serbia. Culegere de literatură populară (1913) (în colab.); Menirea etnografiei în România (1924); Rolul Carpaților în România actuală (1923); Carpații din România de azi (1924); O știință nouă – etnografia (1927); Mediul fizic extern și capitalul biologic național (1928); Leagănul poporului român (1928) etc.

VRABIA, Gheorghe – folclorist român (n. 10 aprilie 1908, Voinești-Tudora, Vaslui). Studii de limbă și literatură română la Universitatea din București (1930 – 1934). Doctor al Universității din Berlin (1943). Profesor de liceu la București (1934 – 1944). Lector de folclor la Universitatea din București (1944 – 1952). Conferențiar și profesor de istorie literară și folclor la Institutul pedagogic din Pitești (1962 – 1974).

BIBL.: Bhiadul cultural (1937); folklor românesc (1946); Folklo d. Ott ect Urinei fi îi. Metodă (1947); (ălât-na fratelui mori sau motivul 1 em/reîn folclorul sud-est european 11957); Folklore comparata (1958); mijloace artistice în balada noastră, >priara (1962); Gruia lui Novac

1965), Balada populară română.166); Folcloristica română. Ev & –

le curante, metode (1968); o lei>/ vi Obiect, principii, metoo cauti (1970); Basmul cu turele și fata de împărat. Povești, snoave și legende argecne (1973).

VUIA, Romnulus – etnograf și folclorist român (28 ian. 1887 Comloșul Mare, jud. Timiș – 2 iul. 1963, București). Studiază la Școala normală din Budapesta (1907 – 1910). Lucrează la „Voi-fcerkuride Museum” din Berlin, sub conducerea lui Lasehan (1910 – 1914). Profesor de liceu la Hațeg (1916 – 1918); șef de lucrări la Institutul de geografie al Universității din Cluj (1920). Doctor în geografie (1924). Profesor de etnografie la Universitatea din Cluj (1926 – 1940). Director al Muzeului etnografic al Transilvaniei (1923). Înființează „Cercul de studii etnografice” (1939). Reorganizează „Muzeu] Astrei” din Sibiu. Șef al Secției de etnografie a Institutului de arheologie al Academiei R.S.R. (1956 – 1963). Întemeietor al Institutului de etnografie și folclor ai Academiei R.S.R. Efectuează cercetări de teren,

de muzeologie română și străină. Adept al morfologiei culturii în etnografia română.

BIBL.: Legenda lui Dragoș. Contribuțiuni pentru explicarea originii și formalii legendei privitoare la întemeierea Moldovei (1921); Cite-va observații și constatări asupra pășioritiuui și asupra tipurilor de case la români (1922); Călușarii, dans vindecător (1924); Țara Ha-țegului și regiunea Pădurenilor. Studiu autropogeografic și etnografic (1926); Așezările, casa și porii țăranelor din Ardeal și Banat (1929); Etnografie, etnologia și folclor, Definiția și do-tneniul (1930); Types of villages Housas în Roumanian and their commetion vdtk the cultural circles in the south of Europe (1934);

42Î

gyan (1964); Cultural Configu-ration of Remehi (1968); (în colab.) The Culture of India (1977).

VINCZE István – etnolog maghiar (n. 31 mai 1922, Miskolc). Studiază etnografia la Universitatea din Budapesta. Doctor în filosofie. Cercetător științific la Muzeul etnografic național (1949 – 1963), la Academia maghiară de științe (1963).

BI BL.: Rebmesser în Ungar n, (1958); Ungarische Weinhelter (1959); Ungarische Weinkeller (1960); Verfahren und Geräte der Weinkelterung (1961); Historische Schichten und Kultureinjlisse in der ungarischen Weinkultur (1965): Vergleichende geschichtlich-volsku-ndliche Untersuchungen des osteuro-päischen Weinbaues (1971); Tret-geräte und Pressen (1975).

VLĂDUȚIU, Ion – etnograf român (n. 3 ian. 1929, Bogata, Mureș). Studiază istoria la Universitatea „Lomonosov” din Moscova (1948 – 1954). Cercetător științific la Institutul de arheologie (1954 – 1957), asistent de etnografie la Universitatea București (1956 – 1957). Doctor în istorie (1961). Cercetător științific la Institutul de istoria artei (1961 – 1962), Institutul de etnografie și folclor (1963 – 1968). Director la Așezămintele culturale (196S – 1970). director adjunct la Institutul is etnografie și folclor (1970 – 1974). Cercetător științific la Institutul de cercetări etnologice și dialecto-logice (din 1974). A întreprins călătorii de studii în străinătate.

BI BL.: Orientarea ideologică a cercetărilor etnografice (1960);

Al-menwirtschaftliche Viehhaltung und Transhumance mi Brangebiet (1961); Națiunea de mocan în păstoritul românesc (1964); Unele probleme actuale privind formarea și dezvoltarea colecțiilor etnografice (1964); (în colab. cu L. Demeny) Contribuții documentare la începuturile culegerilor creației populare orale românești în Transilvania (1965); (în colab. cu Boris Zderciuc și Paul Petrescu) Unele probleme privind metoda și tehnica de transferare a unităților de teren în muzeu (1966); Ingeniozitatea omului. Mărturii din viața și cultura popoarelor (1968); Con*tribuții la cunoașterea structurii sociale a păstorilor transhumanți în secolul al XIX-lea (1969); Polinezienii (1967); în Etnografia, văii Bistriței (capitolele: creșterea animalelor, lucrul la pădure, agricultura, pescuitul, vânătoarea, transportul, 1973); Etnografia românească. Istoric. Cultură materială (1974); Turism cu manualul de etnografie (1976).

(19, 68); Agricultura și Căminul Dăruirii (1968); Etnografia, știința culturii populare (1968); Boșimani (1968); Rolul etnologiei în procesul autocunoașterii culturale (1969); Lucrări artistice în metal, os și piatră (1969); Toponymie agricole de montagne dans les Carpathes Roumaines (1970); La dactyloponcture (1970); Etnologia, juridică (1970); Măștile populare (1970); Incașii (1970); Concepte de reprezentare cartografică în etno-trafic: scheme, tipuri și modele

(1970); L'ethnologie et les monuments mégalithiques dans le Nord-Est de la Roumanie (1971); Coloana cerului (1972); Sistemul științelor etnologice particulare și contemporaneitatea (1972); Cojocăria (1973); Dynamique du théâtre populaire folklorique roumain (1973); Mit și folclor (1973); Toponimie mitică românească (1974); Istoria etnologiei române (1975); Les aspects essentiels de la mythologie roumaine (1977).

WEINHOLD, Rudolf – etnograf german (16 mart. 1925, Pirna pe Elba). Studiază etnografia la Universitatea „Karl Marx” din Leipzig (1948 – 1952). Doctor în filosofie al Universității „Humboldt” din Berlin (1957). Docent la Universitatea Humboldt din Berlin (1971).

BIBL.: Topferwerk in der Oberlausitz (1958); Winzerarbeit an Elbe, Saale când Unhrut (1973); Vivat Bacchus. Eine Kulturgeschichte des Weinbaus und des Weinbaus (1975).

WESTERMARCK, Edvard

Alexander – sociolog și etnograf finlandez (20 nov. 1862, Helsinki – 5 sept. 1939, Lapin-lahti). Studiază filosofie și sociologia la Helsinki. Profesor de sociologie la Universitatea din Londra (1907) și de etică la Universitatea din Helsinki. Doctor în antropologie (1889). Întreprinde cercetări de teren în zona jecunäity rete (1934); The Roumanian Hobby-Horses. The Călușarii (1935); Clironologie des types de villages dans le Banat et la Transylvanie (1936); Le village roumain de Transylvanie et du Banat (1937); Histoire et état actuel des études ethnographiques et folkloriques en Roumanie (1937); Portul popular al Pădurenilor (1958); Portul popular din țara Hațegului (1960); Așezările și casa rurală din părțile de nord-vest ale Moldovei (1960); Studiul așezărilor și al casei (1960); Tipurile de păstorit la români (1968); Cercetări asupra casei rurale din R.P. Ungară (1968); Studiul etnografic asupra satului Nucșoara (1968). Studii de etnografie și folclor (vol. I, 1975).

REF.: Romulus Vulcănescu, Romulus Vuia (în „Revista de etnografie și folclor”, 1963); Th. Onișor Romulus Vuia (în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei”, 1970).

VULCĂNESCU, Romulus – etnolog, sociolog al culturii și folclorist român (n. 23 feb. 1912, București). Studiază sociologia culturii și etnologia la Universitatea din București (1934 – 1937). Profesor de filosofie (1938 – 1948). Doctor (1949). Șef al secției de etnografie din Institutul de arheografie și folclor (din 1964). Secretar științific al „Comisiei de antropologie și etnologie” a Academiei R.S.R. (1968). Coordonator șef-adjunct al „Grupului de cercetări complexe Porțile de Fier” al Academiei R.S.R. (1969). Unul din organizatorii „Cercului de studii folclorice” din București (1948). Editează și conduce, din 1978, publicația „Etimologica”.

BIBL.: Scurtă privire asupra mitologiei române (1937); Troița, însemn solar (1943); Două tipuri de mitologie română (1944); Fenomenul horal (1944); Măștile cucilor (1960); Caractere înrudite între portul popular român și slovac (1962); Călăreții sărari (1963); Toponimie profesională (1964); Signes juridiques dans la région Carpatho-Balkanique (1964); Cartografierea etnografică a

transhumanței în Oltenia de Vest (1964); Figurarea mâinii în ornametica populată română (1964); Pietrele colibate (1965); L'évolution des abris pastor au xe diez les Roumains (1965); Gogiu – un spectacol funerar (1965); Dimitrie Gusti și cercetarea etnografică (1966); Agricultura de munte (1967); Metoda de investigație etnologică în zona Porțile de Fier (1968); Dinamica culturii în antropologia actuală w^enbrauch aus Ost- und Südosteuropa (1968); Sagen aus Un (3 vol., 1969).

REF.: Festschrift für Robert Wildhaber (1972).

WOLFRAM, Richard – etnolog austriac (n. 16 sept. 1901, Viena). Studiază la Universitatea din Viena. Profesor de folclor și limbi scandinave (1936). Fondează „Institutul de folclor” al Universității din Viena. Preia, organizează și conduce lucrările pentru întocmirea Österreichischer Volkskundeatlas.

BIBL.: Ernst Moritz Arndt und Schveden, Forschungen zur neu^e-ren Literaturgeschichte (1933); Schwerttanz und Munerbund (1936); Die Volkstänze in Osterveich und verwand te Tänze in Europa (1951); Die gekreuzten Pierdekopfe als Giebelzeichen (1966).

WUNDT, Wilhelm – filosof, psiholog și istoric german al culturii (16 aug. 1832, Neckarau – 31 aug. 1920, Gossbothen). Studiază medicina (1851 – 1856). Profesor de fiziologie la Heidelberg (1874), la Zürich (1874 – 1875). Abandonează studiul fiziologiei generale pentru psihologie. Profesor de filosofie la Leipzig (1875 – 1919). Creează primul laborator de psihologie experimentală în Germania, unde întreprinde studii de psihologie socială, etnică și de psihologie a culturii. W.W., în lucrările lui de etnopsihologie, de psihologie socială, de psihologie a popoarelor sau demopsihologie, abordează studiul relațiilor comunitare sătești, orășenești și regionale, precum și trecerea de la studiul proceselor psihice comunitare naționale la studiul proceselor psihice supranaționale. Analizează conținutul și forma „sufletului poporului” (Volkseele). În cadrul studiilor de mitologie universală, definește mitul ca un produs de factură estetică, în care se relevă explicații asupra realității concrete, a fenomenelor lumii și naturii. În Psihologia popoarelor W.W. nu se referă la psihogeneză și psihoevoluție, ci numai la activitatea spirituală a

popoarelor primitive, concepută ca o psihologie a culturii (Kul-turpsychologie), adică a limbii, filosofiei, religiei, artei etc. În Elemente de psihologie a popoarelor se referă la fazele preistorice ale umanității: faza primitivă, faza totemică, faza eroică, faza personalității individuale și faza de culminare a umanității propriu-zise.

BIBL.: Völkerpsychologie: Mythos und Religion (1900 – 1920, 10 vol.); Probleme der Völker-Entwicklungen. Are preocupări comparatist-istorice în cadrul evoluționismului. E...W* este considerat precursor al etnologiei juridice.

BIBL.: History of the Hittite Marriage (3 vol. 1891); The Origin and Development of the Moral Ideas (2 vol., 1906 – 1908); Marriage, Ceremonies in Morocco (2 vol., 1913); Ritual and Belief in Morocco (2 vol., 1926); A Short History of Marriage (1926), Memories of my Life (1929); Wit and Wisdom in Morocco (1930); Ethical Relativity (1932); Early Beliefs and Their Social Influence (1932); The Future of Marriage in Western Civilization (1936); Christianity and Morals (1939).

WIEGELMANN, Ginter – etnolog german (n. 31 ian. 1928, Lössen). Studiază geografia și germanistica la Universitatea din Köln (1949 – 1954). Abilitat în etnografie la Universitatea din Bonn (1966). Asistent la Atlas der deutschen Volkskunde (1955 – 1958), la Frankfurt am Main și Bonn, și la Institut für geschichtliche Landeskunde din Bonn (1958 – 1966). Docent universitar (1966). Profesor la Universitatea din Mainz (1968) și din Münster (din 1971), Președinte

Volkskunde (1969 – 1977). Președinte al Volkswissenschaftlichen Kommission für Westfalen (din 1971). Director-editor al publicației internaționale „Etimologia Europea” (1971). Editor al publicației vest-germane: „Zeitschrift für Volkskunde” (din 1971).

BIBL.: Natürliche Gunst und Ungunst im Wandel rheinischer Agrarlandschaften (1958); Alltags- und Festessen (1967); Ergebnisse der ADV-Untersuchen zur alten bäuerlichen Arbeit (1989); Der Wandel der Nahrungsgewohnheiten unter dem Einfluss der Industrialisierung (în colab., 1972); Kultureller Wandel im 19. Jahrhundert (1973); Volkskunde. Eine Einführung (în colab., 1977).

WILDHABER, Robert – folclorist elvețian (3 aug. 1902, Zürich). Studiază folclorul la Universitatea din Basel. Doctor docent în folclor. Director al Sch-weizerisches Museum fur Volkskunde din Basel. Editează: „Sch-weizerisches Archiv fur Volkskunde”. S-a preocupat de iconografia religioasă, de legende populare, de bibliografia folclorică.

BIBL: International Folklore and Folklife Bibliography (1939); Das Siindenregister auf der Kuh-haut (1955); Masken und Mas-ZAWISTOWICZ-ADAMSKA, Kazimiera – etnograf polonez (n. 1897, Haniebno, R.S.S. Biełorusă). Studiază etnografia și arheologia la Universitatea din Varșovia (1923 – 1929). Doctor în etnografie (1929). Continuă studiile la „École Pratique de Hautes Études” din Paris (1930 – 1931). Docent la Universitatea Jagiellońă din Cracovia (1952). Profesor de etnografie la Universitatea din Łódź (1952 – 1967). Conduce Departamentul de etnografie din Muzeul arheologic și etnografic al orașului Łódź (1952 – 1962). Președintă a Societății etnografice poloneze (din 1967).

BIBL.: Ślady zawierzenia namiętności przez kupców w polskich obrzędach weselnych (1928); Dzieje ludoznawstwa polskiego (1930); Zasada wolności wyboru przy zawoieraniu małżeństwa u Słowian (1932); Obrzędy weselne (1934); Problem kultury ludowej w badaniach nad środowiskiem (1938); Społeczność wiejska. Wspomnienia i materiały z badań terenowych (1948); Pomoc i współdziałanie w kulturach tradycyjnych (1949); „Lud” Kolberga jako źródło badań nad obrzędowością ludu polskiego (1955); Dawność i teraźniejszość w badaniach etnograficznych (1956);

Musée Archéologique et Ethnographique de Lodz (1959); Park etnograficzny-muzeum pod otwartym niebem (1959); Zawody pożarnicze w wiejskiej kulturze iradi-cyjnej (1963); La région dans la recherche ethnographique (1964); Wincenty Pol – badacz huliury ludowej (1966); Systemy krewniacze na Słowiańszczyźnie w ich historyczno-społecznym uwarunkowaniu (1972).

ZDERCIUC, Boris – etnograf, etno-sociolog, muzeolog român (n. 24 iul., 1918, Chiselița-Nouă, Moldova de Nord). Studiază la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj (1945 – 1948), specializându-se în sociologie. Asistent de etnografie la Universitatea

din Cluj (1948 – 1952). Șef secție la Muzeul Satului din București (1953 – 1969). Paralel, cercetător științific la Institutul de istoria artei (1952 – 1958), Redactor pentru etnografie la Revista muzeelor (1964 – 1968). Cercetător științific principal la Institutul de psihologie (1969 – 1975), apoi la Institutul de cercetări etnologice și dialectologice (din 1975).

BIBL.: Vbev die wissenschaft-tliche Erforschung des Neuen în psihologie (1911); Elemente cler Völkerpsychologie (1912).

— R E.F.: E. König, Wilhelm Wundt (1912); A. d'Eufemia, La psihologie le scienze giuridiche... nelle opere de IV. Wundt (1912); P. Peterson, Wilhelm Wundt (1925).

X

XENOPOL, Alexandru D. – istoric și filosof al istoriei, român (24 mart. 1847, Iași – 27 mart. 1920, București). Studiază paralel istoria și dreptul în Germania (1867 – 1871). Doctor în drept și filosofie (1871). Practică magistratura (1871 – 1878). Profesor de Istoria românilor la Universitatea din Iași (1883 – 1914). Membru corespondent al Academiei Române (1893). Colaborator al revistei „Convorbiri literare” (1868 – 1901). Director al revistei „Arhiva din Iași”. A.D.X. a abordat în filosofia istoriei o concepție materialistă, iar în economia politică o concepție progresistă. A urmărit fundamentarea istoriei pe documentația la zi și prezentarea literară a acesteia; integrarea istoriei naționale în contextul celei universale. A fost preocupat de continuitatea poporului român pe teritoriul Daciei antice, combătând teoriile contrare. Majoritatea lucrărilor lui abordează uneori de pe poziții și cu explicații etnologice problemele referitoare la civilizația și cultura poporului român în contextul sud-est european.

BIBL.: Teoria lui Rosler (1884); Les Roumains aux nioyen âge (1885); Istoria Românilor în Dacia Traiană (ed. I, 6 volume, 1888 – 1893; ed. nouă 14 voi, 1931); Histoire des roumains (2 vol., 1896); Principiile fundamentale ale istoriei (1900); Les Roumains (1908); Unitatea sufletului românesc (1911); Proprietatea mare și cea mică în trecutul Țărilor Române (1913).

REF.: L. Boicu și Al. Zub, Biografia lui a. D. Xenopol (1973); Pop Liciu, Un filosof al istoriei (1935); Octav Botez, A.D. Xenopol gânditor

(1925).

O vuciem pastiru i kromom vuku (1969); Tradicionalna kultura negolânske Krajine (1970); Poreklo r. asih navodnih vevovanja, a kucnu zniju (1970); Lesnik the Fote st Spirit II Leskovac în South Serbia (1970); Elementi naše mitologije u srpskim narodniwt chrstdima uz igru (1972); La parole, le son et le mouvenient – moyens d'expression dans la crăation populaire (1972).

ZELENCIUK, Valentin Stepanovîci – etnograf sovietic (n 26 oct. 1928, Novo-Grigorievka, reg. Nikolacv). Studiază istoria la

Universitatea din Chișinău (1946 – 1951). Aspirantura la Universitatea din Moscova (1951 – 1954). Cercetător științific la Instituia de istorie al Academiei de Științe din Chișinău (1954 – 1969). Șeful secției de etnografe și artă a Academiei de Științe din Chișinău (din 1969)".

BIBL.: Ocerhi moldavshoi narod-noi obreadnosti (1959); Narodnoe moldavskoe dekoraiivnoe iskusstvo (1964, în colab.); Naselenie Moldavii (1973); Moldavski naționalnîi kostium (1974).

ZENDER, Matthias – etnolog german (n. 20 apr, 1907, Nieder-v/eis). Studiază la Universitățile din Bonn, Innsbruck și Viena (1926 – 1930). Lucrează pentru

„Atlasul etnografie” în districtul Rhenan și 3 a „Dicționarul Rhenan”, în Bonn (1929 – 1953) Docent (1954). Conducător at Ai las der deutschen Volkskund; (1954). Profesor de etnografie la Universitatea din Köln (1951) și Bonn (1960). Director ai Seminarului de etnografie al Universității din Bonn (1963). Coordonator al Atlasului etnologic al Europei (1966). Membru permanent în Comisia internațională pentru Atlasal etnologic al Europei (1962).

BIBL.: Volhssagen Ier Westei-jel (1935); Volhsmarchgn und Schwänke aus der Wesieâjel (1935); Die Sage als Spiegelbild von Volks-art und Volksleben (1940); Alias der deutschen Volkskunde, NP, Karten 1 – 60, Beihejte 1 – 4 (1958). Răutne und Schichten mitulaltetli-cher Heiligenverehrung inihrer Be-deutung für die Volkskunde, Die Heiligen des mittleren Maaslandes und der Rheinland în Kuligeschich-te und Kultverbreiung (1959, 1973); Sagen und Geschichhn aus der Westei-jel (1966); Die Verehrung des hi. Quiritms

în Kirche und Volh (1967).

REF.: Festschrift Matthias Zmder (1912).

ZNAMIEROWSKA-PRtJFFERO – Wä” Maria – etnolog polonez (n. 13 nmi 1898, Kibarty, R.S.S. Li 28*

der Volkskunde (1961); Covorul maramureșan (1963); Tilișca, un sat din Mărginimea Sibiului (1963); (în colab. cu P. Petrescu și T. Bănățeanu) Arta populară din România (1964); Cu privire la situația social-economică în localitățile din sudul raionului Beiuș (reg. Crișana) specializate în meșteșuguri artistice, de la mijlocul sec. al XVIII-lea până la începutul sec. al XX-lea (1965); Criterii de selecționare a monumentelor pentru muzeele etnografice hi aer liber (1966); Monumente de arhitectură populară și conservarea lor (1970); Muzeul pomiculturii și viticulturii din Golești (1971, în colab.); Funcția muzeului în societatea contemporană (1974); L incidence des facteurs socio-culturels sur L’intégration professionnelle des travailleurs industriels d „origine rurale (1974); Problematika sociologică a întreprinderilor industriale (1974).

ZECEVIC, Slobodan – etnolog iugoslav (n. 31 dec. 1918, Mostar). Studiază etnografia la Universitatea din Belgrad. Doctor în etnologie (1962). Specializări în Anglia, Franța și Germania. Director al Muzeului etnografic din Belgrad. Secretar al Comitetului etnologic al Academiei de arte. S.Z. Întreprinde cercetări etnologice asupra credințelor și obiceiurilor, a riturilor și artei populare a popoarelor din Iugoslavia, îl preocupă divinitățile mitologice așa cum acestea se relevă în mituri, și datini legate de sărbătorile sătești.

BIBL.: Prirucnik za plkovns grupe (1950); Plesne, plesovi i obicaji naroda Jugoslavije (1951); An Introduction to Yugoslav Folk Dances (1952); Predanja o rusalij-skima grobijima u istocnoj Srbili (1962); Juznoslovenski mitski folklov u ocima stranaca i slovena (1963); Homerov ep i naše narodne igre (Î963); Igre naseg posmetnog, rituala (1964); Ljeljenovo kolo (1964); Kult velike unajke u srpskoj narodnoj drami (1984); Vnk i naša mitologija (1964); Hajducki folklor karpatskih slovaka (1964); Folklor slovackih partizana (1965); Uvodjenje neveste u novi domaci kult (1965); Folkloristika i

et-nomuzikologija (1965); Die Zi-geuner in der Slowakei (1966); Neki elementi geneze vlasotinai-kih Kraljica (1966); Talasoni-mitska bica zastitnici gradjevina i zakopanog blaga (1966); The Role of Festivals in the Creation development (196S); Snirtni ritual i neki oblici kulta mrtvih u stanovnistra vlaskog govornog je-zika krajine i kluca (1988); Zmaj u narodnotn verovanju severoistocne Srbije (1969); Legendațional al poporului albanez (1955); Scurtă privire etnografică asupra tradițiilor de navigație în Albania (1955); Aspecte ale Cutumiarului (Obişnuielnicului) lui Skanderbeg în raport cu dreptul cutumiar albanez (1956); Tradițiile de navigație maritimă în Albania (1958); Tradițiile de război **maritimi** 19 o8);

Arta populară în Albania (1959); Vechile diviziuni regionale ale poporului albanez (1962); Guna în tradiția **vestimentar**ă a popoarelor balcanice (1966); Questions concernant le droit coutumier albanais (1967); Vestigii arhaice în portul vestimentar al poporului albanez (1971).

tuamanaj. btucm de etnologie și entomologie la Universitatea din Vilnius (1921 – 1932). Asistent și conducător al Muzeului etnografic al Universității din Vilnius (1927 – 1939). Lucrează în Muzeul etnografic al Universității, la Academia lituaniană de științe în Oficiul pentru protecția monumentelor culturale și în Muzeul de artă al Orașului Vilnius (1940 – 1945). Organizează Biblioteca și Colecțiile etnografice ale catedrei de etnografie și Muzeul etnografic al Universității din Torun (1945 – 1949). Lector de muzeografie la Universitatea „N. Copernic” din **Torun** (1946 – 1958); profesor la catedra de etnografie la Universitatea „N. Copernic” din **Torun** (1958 – 1963). Director al Muzeului etnografic din **Torun** (1959 – 1972). Doctor în etnologie (1939). Președinte al Secției muzeale a Societății poloneze de etnologie. M.Z.P. este preocupată de clasificarea obiectelor culturii țărănești, după metoda comparativ-tipologică, de contextul lor material și de structura vieții spirituale. Participă la elaborarea tematicii și metodologiei unui Atlas mondial al pescuitului.

BI BL.: Rybolowstwo Jezior Trockich (1930); Przyczynek de ryb**o**ł**o**wstwa na Bugu (1932);

Przyczynek de magii i wierzen rybakow (1947); Rybackie

narzędzia kolne w Polsce i krajach sąsiednich (1957); Das Sammeln von traditionellen Museumobjekten der Fischerei unter Berücksichtigung ihrer Systematik (1960); Museum Ethnographic Collections in Poiană. (1965); Thrusting Implements for Fishing in Poland and Neighboring Countries (1966); Polskie muzealnictwo etnograficzne w okresie 25 lat (1969); The Museum of the History of World Fishing (1971); Przymuzealny skansen torunski i inne muzea szlacheckie realizowane i planowane w woj. bydgoskim (1972). Zarys tradycyjnej kultury ludowej woj. bydgoskiego (1973);

ZOIZI, Rrok – etnograf albaniez (n. 10 mai 1908, Shkodër). Studiază istoria la Tirana. Șef al sectorului de etnografie din Institutul de istorie (1954). Fondează primul Muzeu etnografic al Albaniei. Profesor de etnografie la Universitatea din Tirana. R.Z. este inițiatorul, animatorul și organizatorul studiilor de etnografie albaneză. Manifestă preocupări diverse în etnologie.

BIBL.: Vestigiile unui calendar primitiv în Albania (1949); Studii asupra costumelor populare, (1951); Portul vestimentar tradițional.

Z

șional al poporului albanez (1955); Scurtă privire etnografică asupra tradițiilor de navigație în Albania (1955); Aspecte ale Cutumiarului (Obişnuelnicului) lui Skanderbeg în raport cu dreptul cutumiar albanez (1956); Tradițiile de navigație maritimă în Albania (1958); Tradițiile de război maritim (1958);

Arta populară în Albania (1959); Vechile diviziuni regionale ale poporului albanez (1962); Guna în tradiția vestimentară a popoarelor balcanice (1966); Questions concernant le droit coutumier albanais (1967); Vestigii arhaice în portul vestimentar al poporului albanez (1971).